

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

1495

22
Z - 91

2010

2012

Printed in Turkey

138

82
2-91
գ.

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏԹԷՈՍԻ ԵՒ ՄԱՐԿՈՍԻ

ԱՒԵՏԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

Գիրքերը քննեցէք, ինչու որ դուք անոնցմով կը սեպէք յաւիտենական կեանքը ունենալ, և բուն անոնք են որ ինծի համար կը վկայեն։ Յովհ. ե. 40, 41։

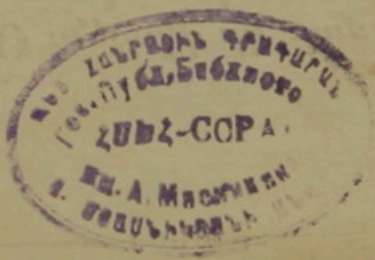
Տէր Ֆ. Յ. Տ-ևը

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ե. ԾԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

1864

11327



52
39

2001

Printed in Turkey

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ես մեկնութիւնը հրատարակել տալուս՝ ինձի պարտ ու պատշաճ երեւցաւ քանի մը բան յիշեցնել Յարգի ընթերցողաց, որ չըլլայ թէ՝ շատերը սխալ ըմբռնումներ ունենալով իմ նպատակիս վրայօք, հարկաւոր չեղած բանակռուութիւններու ու հետապնդութիւններու մտնան: Հայկազն ուսումնականները վեր ի վերոյ նայուածքով մը մեկէն պիտի տեսնան որ ասոր հայկաբանութեան լեզուն՝ իրենց գործածել ուզած լեզուներին չէ. և թէ ասոր հեղինակը օտարազգի մըն է, ու հետևապէս յետնեալ հայկաբանութեան մէջ: Թէ և բանը ասանկ է, բայց այսու ամենայնիւ աղեկ երեւցաւ որ դիտոյ ինձի ըլլալ ծանօթ եղեռնագործութիւնները նորէն նորոգելով, որպէս զի գրածս պարզ ու դիւրիմաց ըլլայ ան ամենուն՝ որոնց համար որ գրել ուզեցի ասս գիրքը:

Ես քաղաքիս աւետարանական եկեղեցիին հովիւ պատ. Կ. Մ. Հ մաւունեան մեծապէս պարտաւորեց զիս՝ օգնելով ինձի՝ ասս գործիս մէջը, բայց կրնայ ըսել թէ հայկաբանութեան պակասութիւններուն պատասխանատու չէ ինքը, քանզի ուր որ տեսաւ թէ հեղինակին գրածը միայն կրնայ հասկցուիլ, եղածին պէս թողուց: Ես գործը յարմարցուած չէ ուսումնականներուն համար, և մանաւանդ ոչ երբէք անոնց՝ որ ինչինչին կարող կը պեսան գործիս լեզուն կամ ձևաւորը տեսնելու, այլ յատկապէս հասարակ ժողովրդոց, անոնկներուն՝ որոնք իրենց բնիկ լեզուին վրայ ուզեն միայն քիչ մը աւելի տեղեկութիւն ունենին գրքիս հեղինակէն: Եւ գրքիս ոճը իրենց դիւրիմաց ու պարզ գալով՝ ուրախութեամբ պիտի ընդունենին, գիտնալով թէ պիտի օգնէ իրենց Աստուծոյ վրայ աւելի տեղեկանալու համար: Նայց առջի յիշած մարդիկներուն միայն մեծ քաջալերութիւն մը կրնայ ըլլալ ասս գործս, որ իրենք ալ ասանկ գործերու ձեռնամուխ ըլլան, որ գուցէ իրենցը աւելի օգտակար պիտի ըլլայ:

Ես գիրքը դիւրին գնուելու ու կարդալու համար մեծ ջանք մը եղած է համառօտութիւն պահելու, ու գուցէ ասոր համառօտութիւնը տեղ տեղ իմաստը մութ երեւցընէ, բայց այսու ամենայնիւ Աւրբ Վրոց միտքը բացատրելու պիտի օգնէ ամէն անոնց՝ որոնք առանց բանակռուութեան նպատակաւ կը կարդան:

Չգիտցով ընդարձակ ու շատ օգտակար չեղած քննութիւնները, շատ հոգ տարի որ աւելի բացատրեմ ան համարները՝ որոնք շատ հարկաւոր են ու ուղղակի կը վերաբերին մեր փրկութեանն ու պարտաւորութեանը՝ իբրեւ հետեւողք Քրիստոսի: Եւ որովհետեւ Աւրբ Վիրքը ինք իր ամենէն աղէկ ու անսխալ մեկնիչն է, ուստի շատ անգամ մէկ համար մը մէկնելու համար, ուրիշ անոր միտքը ջնջափող համարի մը ուղղեցի ունկնդիրին ուղղութիւնը:

Իմ կողմէս ալ կրնայ ըսուիլ թէ՝ ինձի չափ շատ գործ ունեցող մարդու մը գրած գիրքը այսչափ կըրնայ ըլլալ, քանզի իմ Քիսիօնարական գործս այնչափ շատ է, որ ան գործէս շատ ջանքով ու աշխատութեամբ ժամանակ խնայեր իմ ասոր գրքիս տալու: Ասանկ խնայութեամբ աւելցուած կտրուն կցուն ժամանակի մէջ գրուած գրքի մը ինտոր ըլլալը աղէկ կըրնան գիտնալ անոնք՝ որք ասանկ գործեր ունին ձեռքերնին:

Իմ իբրեւ Քիսիօնար ըրած յաճախակի ճամբորդութիւններուս մէջը շատ հարկաւոր երեւցաւ ինձի ասանկ գիրք մը՝ Աւրբ Վիրքը սորվիլ օգնելու համար, ուստի ասոր հատորը գրեցի, ու թէ որ ընդունելի ըլլայ պիտի շարունակեմ:

Ռ. Յ. Ֆուիլը:

Խարբերդ, Մայիս 25, 1861:

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏԹԷՈՍԻ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ա

1. Գիրք ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի Դաւիթի որդւոյն, Աբրահամի որդւոյն։

2. Աբրահամ ծնաւ Իսահակը. Իսահակ ծնաւ Յակոբը. Յակոբ ծնաւ Յուդան՝ ու անոր եղբայրները.

3. Յուդա ծնաւ Փարէսը ու Զարան՝ Թամարէն. Փարէս ծնաւ Եսրոնը. Եսրոն ծնաւ Արամը.

4. Արամ ծնաւ Ամինադաբը. Ամինադաբ ծնաւ Նաասոնը. Նաասոն ծնաւ Սաղմոնը.

5. Սաղմոն ծնաւ Բոոսը՝ Րաքաբէն. Բոոս ծնաւ Ովբէդը՝ Ռութէն. Ովբէդ ծնաւ Յեսսէն.

6. Յեսսէ ծնաւ Դաւիթ թագաւորը. Դաւիթ թագաւորը ծնաւ Սողոմոնը՝ Ուրիայի կնիկէն.

7. Սողոմոն ծնաւ Ռոբովամը. Ռոբովամ ծնաւ Աբիան. Աբիա ծնաւ Ասան.

---

1 — 16։ Առաջուց մարգարէները գուշակեր էին թէ Մեսիան՝ մարմնոյ կողմանէ, Դաւիթին եւ Աբրահամի սերունդէն պիտի գայ։ Սղ. ՃԼԲ. 11։ Եսայ. ԺԱ. 1։ Երէմ. ԻԳ. 5։ Ծն. ԺԲ. 3։ ԻԲ. 18։ ԻԶ. 14։ Ուստի թէ որ չապացուցուէր թէ Յիսուսը անոնց սերունդէն եկաւ, ոչ մէկը պիտի հաւատար իրեն։ Ցովհ. Է. 41, 42։ Ասոր համար Մատթէոս աս ազգահամարը կ'ընէ, եւ նոյն աս պատճառաւ առաքեալները շատ անգամ քրիստոսի ազգաբանութեանը վերայ խօսեցան։ Գործ. Բ. 30։ Գ. 25, 26։ ԺԳ. 23։ Հբրեր. Ա. 3։ Գաղ. Գ. 16։ Ղուկաս (Գլ. Գ) ամէն տարբեր ազգահամար մը կ'ընէ, որուն պատճառը աս կրնայ ըլլալ որ ինքը հեթանոսներուն գրելով՝ Մարիամին ազգահամարը բրաւ, որ անոնց աւելի ընդունելի պիտի ըլլար. բայց Մատթէոս Հրեաներուն գրելով անոնց օրէնքին համեմատ Ցովսէփին ազգահամարը բրաւ։ Հոս քանի մը կնիկներ յիշելուն պատճառը իրենց

8. Ասա ծնաւ Յովսափատը. Յովսափատ ծնաւ Յովրամը. Յովրամ ծնաւ Ոզիան.

9. Ոզիա ծնաւ Յովաթամը. Յովաթամ ծնաւ Աքազը. Աքազ ծնաւ Եզեկիան.

10. Եզեկիա ծնաւ Մանասէն. Մանասէ ծնաւ Ամոնը. Ամոն ծնաւ Յովսիան.

11. Յովսիա ծնաւ զԵքոնիան ու անոր եղբայրները՝ Բաբիլոնեան գերութեանը ատենները.

12. Բաբիլոն գերութեան երթալնէն ետեւ՝ Յեքոնիա ծնաւ Սաղաթիէլը. Սաղաթիէլ ծնաւ Զօրաբաբէլը.

13. Զօրաբաբէլ ծնաւ Աբիուդը. Աբիուդ ծնաւ Եղիակիմը. Եղիակիմ ծնաւ Ազովրը.

14. Ազովր ծնաւ Սադովկը. Սադովկ ծնաւ Աքինը. Աքին ծնաւ Եղիուդը.

15. Եղիուդ ծնաւ Եղիազարը. Եղիազար ծնաւ Մատթանը. Մատթան ծնաւ Յակոբը.

16. Յակոբ ծնաւ Յովսէփը՝ Մարիամին էրիկը, որմէ ծնաւ Յիսուս, որ ըսուեցաւ Քրիստոս:

17. Ամբողջ ազգերը Աբրահամէն մինչեւ Դաւիթ՝ տասնուչորս ազգ,

երեւելի ըլլալն ու Սուրբ Գրոց մէջ պատմութիւն ունենալն է։ Ծն. Լբ. 6, եւայլն։ Ցիւ. Բ. 1։ Ջ. 25։ Հռ. Ա. 4, եւայլն։ Բ Թագ. Ի. 24։ Ասոնց վրայ կրնանք դիտել Աստուածային շնորհաց գործելու եղանակը, որ Թէեւ իրենց գէշ հարբաւը եւած էր, բայց շնորհքը արժանացուց զիրենք որ Քրիստոսը իրենց ցեղէն գայ։

Ցիւս՝ Եբրայեցերէն բառ մըն է, որ էրիւէ, էրիւ՚ կը նշանակէ, որ եւ մեր Ցերոջը յատուկ անունն է։ Հռ. 21։

Քրիստոս՝ Ցունարէն է, որ օծեալ կը նշանակէ։ Սովորութիւն կար որ թագաւորները կ՚օծէին։ Ա Թագ. Ժ. 1։ Ի. Ջ. 13։ Նաեւ քահանայապետները՝ երբոր իրենց պաշտօնին կը յատկացուէին՝ կ՚օծուէին։ Եւ. Ի. 29։ Ուստի օծեալ անունը բերէր գլխաւոր յատկութիւնը նշանակութիւնը ունեցաւ կիրոս՝ Հեթանոս թագաւորը։ Ցերոջը օծեալը կոչուած է. (Ես. Խե) ինչու որ Աստուած որոշած էր զինքը որ Բաբիլոնը յաղթէ եւ իր ժողովուրդը գերութենէն ազատէ։ Եզր. Ա. 1։ Ցիսուսը ամենայն յարմարութեամբ օծեալ կոչուած է, քանզի ինքը յատկացած է Աստուծոյ ժողովուրդին յաւիտենական քահանայապետը ու թագաւորը ըլլալու։ Սղ. Բ. 6։ Եբր. Դ. 14։ Գլ. Ե. 11։

11. Բաբիլոնէն. եւ այլն։ Դ Թագ. Իդ. 14։ Իե. 11։ Բ

եւ Դաւիթէն մինչեւ Բաբիլոնեան գերութիւնը՝ տասնուչորս ազգ, ու Բաբիլոնեան գերութենէն մինչեւ Քրիստոս՝ տասնուչորս ազգ։

18. *Եւ Յիսուսի Քրիստոսի ծնունդը ասկերպով էր. անոր մայրը Մարիամ՝ Յովսէփին նշանուած, գետ իրարու քով չեկած՝ Սուրբ Հոգիէն յղացած գտնուեցաւ։*

19. *Եւ Յովսէփ անոր երիկը արդար մարդ ըլլալով՝ ու չուզելով որ զանիկայ խայտառակ ընէ, մտածեց որ ծածկաբար արձակէ զանիկայ։*

Մ. Ղ. 10։ Եր. Ղէ. 17։ Ղթ. 9 եւ ԾԲ։

18. Նե-ռ-ե-ն։ Ղ-. Ա. 27։ Ս-ր-բ Հ-ի-ե-ն յղ-ց-։ Ղ-. Ա. 35։

19. Ար-ր-. եւ այլն։ Մեկնիչներէն շատերը ասկէ արդար բառովը էն-ն կը հասկընան՝ որ իր սովորական նշանակութեանը դէմ կու գայ, բայց այսպէս հասկընալ պէտք չէ։ Արդ-ր կ'ըսուի անանկ մէկուն որ ամենուն իրաւունքը տեղը կը պահէ, եւ մանաւանդ որ օրէնքին համեմատ քալել կ'ուզէ։ Բայց Յովսէփ չէ թէ միայն արդար էր՝ հապա գըթած ալ. եւ մանաւանդ որ Մարիամը շատ կը սիրէր, չուզեց որ ղ'նքը յայտնապէս ձգէ, եւ անոր համար կասկածի մէջ էր։ Կը մտածէր թէ ինչ ընեմ որ օրէնքը չկոտրեմ՝ եւ Մարիամն ալ քարկոծել չտամ։ Կուզէ կը խորհէր թէ՝ կրնամ ի Օր. ԻԴ. 1ին համեմատ թուղթով զանիկայ արձակել, չէ թէ իրրեւ շնացող մը՝ բայց իրրեւ մէկ անարգութիւն ունեցող մը որ ինծի հաճոյ չէ։

Խ-յտ-ռ-ե-ն ընէ։ Քարկոծել տայ օրէնքին համեմատ։ ի Օր. ԻՒ. 23, 24։

Ծ-ծկ-բ-ր։ Ուրանց յայտնապէս ըսելու թէ ինչո՞ւ համար կ'արձակէ։ Թէ որ Յովսէփ բարեպաշտ եւ գթած մարդ մը չըլլար, ասանկ պիտի չվարուէր Մարիամին հետ, այլ քարկոծուելու պիտի մատնէր։ Հոս կը տեսնենք թէ բարի մարդիկ ինչպէս կը վարուին իրենց նշանածին հետը։ Ա՛ս մարդը՝ մարդկային կարճատես դատմանը նայելով՝ իրաւունք ունէր իր նշանածը անմիջապէս ձգելու, բայց չըրաւ, եւ չընելուն համար գովուեցաւ։ Ուստի ինչ ըսելու ենք անանկներուն՝ որոնք առանց ասանկ կամ ուրիշ բանաւոր պատճառի մը՝ նշանուիլը թեթեւ բան մը սեպելով, կը ձգեն իրենց նշանածը՝ ուրիշին հետ կը նշանուին։ Ցաւալի է որ ասանկ երեւելի դաշնադրութեան մը՝ ու երեւելի հետեւութիւններ ունեցող առնչութեան մը առանց սիրոյ եւ ծանօթութեան մնալը մեծ անխելքութիւն է. եւ մնալէն ետքը, կամ լաւ եւս է ըսել՝ օրինաւոր կերպով նշանուելէն ետքը առանց բաւական պատճառի մը ետ ընելը խաբէութիւն եւ մեծ մեղք է։

20. Եւ քանի որ անիկայ աս բառը կը մտածէր, ահա Տէրոջը հրեշտակը երազի մէջ երեւցաւ անոր՝ ու ըսաւ. Յովսէփ՝ Դաւիթի որդին, մի՛ վախնար քեզի առնել քու Մարիամ կնիկդ, ինչու որ անոր ներսի դին ծնածը Սուրբ Հոգիէն է։

21. Եւ որդի մը պիտի ծնանի, ու անոր անունը Յիսուս դնես. քանզի անիկայ իր ժողովուրդը իրենց մեղքերէն պիտի փրկէ։

22. Եւ աս ամէնը եղաւ, որ կատարուի Տէրոջմէն ըսուածը՝ մարգարէին ձեռքովը, որ կ՚ըսէ.

23. Ահա կոյսը պիտի յղանայ, ու որդի պիտի ծնանի, եւ անոր անունը Էմմանուէլ պիտի կոչեն,

---

20. Հրեշտակ։ Գատգամաւոր. Դեսպան։ Հրեշտակները շատ անգամ Աստուծմէ խրկուած են իր կամքը մարդոց յայտնելու, եւ իրենց մէջը՝ի գործ դնելու. (Ծն. ՃԹ. 1։ ԻՌ. 11։ Դան. Թ. 21։ Եբր. Ա. 13, 14) եւ կ՚երեւնայ թէ աս անունը աս պաշտօնէն առած են։ Քրիստոս՝ որ մանաւանդ Աստուծոյ դեսպանն է մարդոց մէջը, Ուխտին հրեշտակը կը կոչուի։ Մաղ. Գ. 1։ Երազէ մէջ. Եւայլն։ Աստուած շատ անգամ իր կամքը երազներով իր ժողովուրդին յայտնեց։ Ծն. ԻՀ. 10—15։ ԼԱ. 11։ Թուոց. ՃՒ. 6։ Գ Թագ. Գ. 5։ Մատ. Բ. 12։ Ընկէ չենք կրնար հետեւցընել թէ Ս. երազներն ալ Աստուածմէ են՝ ու նշանակութիւն ունին։ Ժող. Ե. 3, 7։ Երէմ. ԻԳ. 28։

21. Յիսուս։ Տես՝ համար 1 մեկնութիւնը։

Իր ժողովուրդը. Եւ այլն։ Չէ թէ միայն ընտրեալ Հրեաները՝ այլ նաեւ բոլոր ազգերուն մէջը գտնուած Աստուծոյ ընտրեալները։ Ե. Խթ. 6։ Ցվհ. Զ. 37—40։ ԺԱ. 52։ Քրիստոս իր ժողովուրդը իրենց դէմերէն՝ ու չէ թէ իրենց մեղքերուն դէմ կը փրկէ։ Ուստի թէ որ մենք մեղքէն փրկուած չըլլանք, Քրիստոսի ժողովուրդէն չենք, եւ փրկուած ալ չենք. քանզի մեղայ մէջ եղողները սատանային որդիներն են։ Ցվհ. Ը. 21—24. եւ 42—44։

23. Ահա. Եւայլն։ Եսայի աս մարգարէութիւնը 740 տարի առաջ բրաւ Էմմանուէլ անունով մանուկի մը համար, որ պիտի ծնանէր՝ի նշան Աստուծոյ հաւատարմութեանը՝ թէ ինքը իր ժողովուրդին հետը պիտի ըլլայ՝ եւ զիրենք իրենց թշնամիներէն պիտի ազատէ։ Բայց մարգարէին խօսքերը երկրորդ անգամ՝ եւ աւելի կատարեալ ու բարձր կերպով մը կատարուեցան Քրիստոսի ծննդեամբը։ Վերոյիշեալ մանկան ծրնունդն ու անունը լոկ մէկ նշան մըն էր թէ Աստուած իր ժողովուրդին հետն է. բայց Քրիստոսի ծնունդը եւ անու-

որ կը թարգմանուի՝ Աստուած մեզի հետ։

24. Եւ Յովսէփ քունէն արթննալով ինչպէս որ Տէրոջը հրեշտակը իրեն հրամայեց, այնպէս ըրաւ, ու իր կնիկը քովը առաւ.

25. Եւ չէր գիտեր զանիկայ, մինչեւ իր անդրանիկ որդին ծնաւ, ու անոր անունը Յիսուս դրաւ։

ԳԼ. Բ

1. Ու երբոր Յիսուս ծնաւ Բեթղեհէմին մէջ Հերովդէս

նը չէ թէ լոկ մէկ նշան մըն էր, հապա բուն ինքը Քրիստոս Աստուած է, ու անձամբ իր ժողովուրդին հետը եղաւ։ Ե. Թ. 6։ Ցվհ. Ա. 1, 14։ Հռ. Թ. 5։ Կղ. Ա. 16։ Բ. 9։ Եբր. Ա. 6—8։ Ա Ցվհ. Ե. 20։ Ուստի էմմանուէլը Քրիստոսն է։

24։ Յովսէփ յօժարութեամբ անմիջապէս աս հրամանին հնազանդեցաւ, ինչպէս որ ամէն աստուածապաշտները կ'ընեն՝ երբոր Տէրոջը կամքը իրենց կը յայտնուի։

25։ Ա՛ս համարին վրայ շատ վիճաբանութիւն եղած է՝ ու կ'ըլլայ։ Ոմանք կ'ըսեն թէ Մարիամ ետքը ուրիշ զաւակներ ծնաւ, եւ ոմանք ալ ընդհակառակն թէ միշտ կոյս մնաց։ Յայտնի է թէ երկուքն ալ իրենց չգիտցած բաները կ'ըսեն, ինչու որ ոչ հոս՝ եւ ոչ ալ ուրիշ տեղ մը՝ ասոր վրայ բան մը գրուած է։ Յիսուսի խաչափայտին վրայ իր մայրը Յովհաննէսին յանձնելէն (Ցվհ. Ժէ. 26, 27.) կ'երեւնայ թէ ինքը եղբայր չունէր՝ որ իրեն հոգ տանի. բայց գիտենք որ Յովսէփ եւ Մարիամ գոնէ 12 տարի մէկտեղ բնակեցան։ Գործ. Բ. 42, 43, 48։ Եւ Մատթէոսի ԺԳ. 55, 56 համարներէն կ'երեւնայ թէ Յիսուս չորս եղբայր՝ եւ քանի մըն ալ

նիկայ, մինչեւ իր անդրանիկ որդին ծնաւ, ու անոր անունը Յիսուս դրաւ։

ԳԼ. Բ

1. Երբոր Յիսուս Բեթղեհէմին մէջ Հերովդէս

քոյր ունեցաւ։ Գիտենք թէ ուշնէր՝ եւ թէ Մարիամ միշտ կոյս չմնաց, ի՞նչ պնաս կայ։ Չէ՞ որ ամուսնութիւնը բոլորովին պատուական է։ Եբր. ԺԳ. 4։ Եւ ընդհակառակն սեպենք թէ ինքը միշտ կոյս մնաց, ի՞նչ կը շահինք։ Ոչ փրկութեան՝ եւ ոչ ալ մեր կրօնքին համար հարկաւոր բանիմը կայ ասոր մէջը։ Ամէն մէկը՝ իր ուզածին համեմատ խաղաղութեամբ ու սիրով թող սեպէ։ Այսչափ պզտիկ բանի մը վրայ վիճաբանելով մեր կարճ ժամանակը վատնելը՝ անշահ անխելքութիւն չէ՞։

ԳԼ. Բ

1. Երբոր Յիսուս Բեթղեհէմ Յուդայի՝ Մատթէոս Ցիսուսի ծնունդը համառօտ մը կը պատմէ։ Ղուկաս (Գլ. Բ. 1—38) աւելի ընդարձակ, թէ եւ ինքն ալ քանի մը բաներ չը-յիշեր, զոր օրինակ մոգերուն գալը եւ այլն։

Բեթլեհէմ։ Գիւղ մըն է որ Երուսաղէմէն երկու ժամ դէպ ի հարաւ կ'ինայ։ Ասիկայ Հրէաստանի Բեթլեհէմ կ'ըսուի, միւս Բեթլեհէմէն զատուելու համար որ Գալիլեայի մէջն էր։ Յես. Թ. 15։ Դաւիթի քաղաքը կ'ըսուի ինչու որ Դաւիթ հոն ծնած էր։ Ա Թագ. Ժ.Զ. 1, 18։

թագաւորին օրերը, ահա արեւելքէն մոգեր եկան Երուսաղէմ,

2. Ու ըսին. Ո՞ւր տեղ է ան՝ որ Հրեաներուն թագաւոր ծնաւ. ինչու որ մենք արեւելքի մէջ անոր աստղը տեսանք, ու եկանք անոր երկրպագութիւն ընելու։

3. Ու երբոր Հերովդէս թագաւորը լսեց, խռովեցաւ, եւ բոլոր Երուսաղէմը իրեն հետ.

4. Եւ ժողվելով բոլոր քահանայապետները ու ժողովուրդին դպիրները, հարցուց անոնց՝ թէ Քրիստոսը ո՞ւր պիտի ծնանի։

Հերովդէսին օրերը։ Իր թագաւորութեան առեն։ Սակայ խիստ շատ անգութ մարդ մըն էր, որ 37 տարի Հրեաստանի վրայ թագաւորեց։ Իր նախանձաւորութեանը համար շատերը սպաննեց, որոնց մէջն էին իր կնիկը եւ որդիներէն երկուքը։

Մոգեր. եւ այլն։ Կ'երեւնայ թէ աս մարդիկը Պարսկաստանէն եկան, ուր որ քուրմերը եւ իմաստուն մարդիկները հոգ կը կոչուէին։

Երուսաղէմ։ Հրեաստանի մայրաքաղաքը։ Առաջ անոր անունը Սաղէմ էր. (Ծն. ԺԴ. 18։) եթէ Ցեբուս։ Ցեր. ԺԲ. 28։ Երուսաղէմ անունը աս երկու բառերէն շինուած է։

2. Ո՞ր տեղ. եւ այլն։ Ան առենուան մարդիկները ընդհանուր ակնկալութիւն մը ունէին թէ շատ մեծ ու երեւելի անձ մը պիտի ծնանի՝ որով աշխարհքը օրհնուի։ Շատերը կը կարծէին թէ աս անձը Հրեաներուն մէջը պիտի երեւնայ՝ եւ անոնց վրայ թագաւորէ։ Մոգերն ալ այսպէս խորհեցան։ Զենք գիտեր թէ ան աստղը ինչ էր, բայց մէկ հրաշալի կերպով մը Աստուած անոնց առաջնորդեց՝ որ Մեսիան գտանեն, ինչպէս որ միշտ կ'առաջնորդէ անոնց՝ որոնք անկեղծ սրտով ճշմարտութեանը կը փափաքին եւ զիսուսը կը փնտռեն։

3. Հերովդէս խռովեցաւ, ինչու որ կը վախնար թէ ուրիշ մէկը ելած է իր թագաւորութիւնը իր ձեռքէն առնելու. եւ քաղաքին մարդիկներն ալ վախցան՝ որ չըլլայ թէ Հերովդէս իր նախանձաւորութեամբը մոլեգնած՝ իրենց վրայ բարկանայ ու վնաս մը հասցընէ իրենց։

4. Քահանայապետները։ Մովսիսական անտեսութեանը տակ քահանայ կ'ըսուէր անոնց՝ որոնք տաճարին կը ծառայէին՝ եւ զոհ կը մատուցանէին։ Ասոնց ամենէն ընտին քահանայապետ կ'ըսուէր՝ ու միայն մէկ քահանայապետ մը կար։ Բայց Քրիստոսի առեններն՝ որ Հրեայք Աստուծոյ խօսքը ձգելով աւանդութեանց կը նայէին, բանը ստակի հետեւցընելով շատերը քահանայապետութիւնը կը գնէին։ Օրէնքին նայելով պէտք էր որ միայն մէկ քահանայապետ նստի ժառանգութեամբ, բայց

5 . Ընոնք ալ իրեն ըսին . Երեսստանի Ներելէհէմին մէջ . ինչու որ ասանկ գրուած է մարգարէին ձեռքովը .

6 . Եւ դուն Ներելէհէմ՝ Յուդայի երկիրը , Յուդայի իշխաններուն մէջ բնաւ պզտիկ մը չես . ինչու որ քեզմէ իշխան մը պիտի ելլէ , որ իմ Իսրայէլ ժողովուրդս պիտի հովուէ :

7 . Ընոնք ատենը Հերովդէս ծածկաբար մոգերը կանչեց , ու աղէկ մը ատուգեց անոնցմէ աստղին երեւցած ատենը .

8 . Եւ զանոնք Ներելէհէմ խրկելով ըսաւ . Գացէք ստոյգը իմացէք ան մանուկին վրայով , ու երբոր գտնէք , ինծի իմացուցէք , որ ես ալ գամ՝ անոր երկրպագութիւն ընեմ :

9 . Ու երբոր անոնք թագաւորէն այս բանը լսեցին , գացին . եւ ահա՛ ան աստղը որ արեւելքի մէջ տեսեր էին , անոնց առջեւէն գնաց , մինչեւ որ եկաւ կեցաւ մանուկին եղած տեղին վրայ :

եղբը՝ երբոր մէկը իրաւունքով նստած էր , ուրիշ մը ատակ կը կերցընէր թագաւորին , ու ինքը կ'ըլլար քահանայապետ : Ընոնք առջինին վրայ ալ կը մնար՝ ու ասանկով քահանայապետները կը շատնային : Նոր տեառնեանը մէջ Քրիստոսէն 'ի զատ ոչ ոք կայ՝ եւ ոչ քահանայ . քանզի հին տեառնեան բոլոր ոճերը ու քահանաները Քրիստոսի կը նայէին , եւ հիմա՝ որ Քրիստոս ինքը ոճուած է , ալ ոչ ոք պէտք է՝ ոչ ալ քահանայ : Ա կոր . ե . 7 : Եբր . է . 15—18 . 27 : թ . 12 , 25—28 : Ա ճովհ . Ա . 7 : Բ . 2 : Եբր ժ . 18 :

5 . Բէթլէհէմին մէջ : Ցովհ . է . 42 : Ղուկ . Բ . 4 :

6 . Դուն Բէթլէհէմ . եւ այլն : Միք . ե . 2 : Մատթէոս՝ մարգարէին խօսքը ճիշդ բառ առ բառ առած չըներ , այլ միայն իր միտքը՝ որ ասէ , դուն Բեթլէհէմ՝ Թէեւ Յուդայի մէջ պզտիկ գիւղ մըն ես , բայց Մեսիային քեզմէ ելլելովը շատ պատիւ պիտի ունենաս : Պզտիկ չես . Մեծ ես :

7 : Հերովդէս՝ կարծելով թէ աստղը Քրիստոսի ծննելուն ատենը երեւցած է , կ'ուզէր անոր երեւցած ատենը գիտնալ , որ ասս ալ գիտնայ՝ թէ Քրիստոս որչափ մեծ է :

8 . Գոյե . եւ այլն : Հերովդէս կեղծաւորութիւն կ'ընէ որ Յիսուսը գտնայ ու մեծցընէ :

9 : Աստղը քիչ մը առեն չերեւցաւ , ու եղբը նորէն երեւցաւ անոնց առաջնորդելու համար : Վերջապէս եկաւ եւ իրենց փնտռած տանը վրայ կեցաւ :

10 · Եղբօր տեսան աստղը, շատ մեծ ուրախութիւնով ուրախացան։

11 · Եւ տունը մանեւլով, տեսան մանուկը իր մօրը Մարիամին հետ, ու ինկան երկրպագութիւն ըրին անոր, եւ իւրանց գանձերը բանալով՝ ընծաներ տուին անոր, ոսկի ու կնդրուկ եւ զմուռս։

12 · Ու հրաման առնելով երազի մէջ՝ որ նորէն Հերովդէսին չդառնան, ուրիշ ճամբով գացին իրենց երկիրը։

13 · Ու երբոր անկէ գացին անոնք, ահա Տէրոջը հրեշտակը երազի մէջ երեւցաւ Յովսէփին՝ ու ըսաւ. Ելի՛ր՝ առ մանուկը ու անոր մայրը, ու Եգիպտոս փախիր, եւ հոն կեցիր մինչեւ որ ես քեզի ըսեմ, քանզի Հերովդէս պիտի փնտռէատ մանուկը կորսընցընելու համար։

10։ Ա՛ս օտար մարդիկները՝ որ հեռուէն՝ հեթանոսներուն մէջէն եկած էին, Քրիստոսը գտնալով շատ ուրախացան, բայց Երուսաղէմի մարդիկները անհոգ էին։ Ջերեւնար թէ անոնցմէ ալ մէկ մարդ մը ժողերուն հետը գնաց Յիսուսը տեսնելու։ Շատ անգամ այսպէս հոգեւոր օրհնութիւններ ունեցողները կը սեպկեն թէ ունեցածնին ոչինչ է, քանի որ ուրիշները անոնց շատ կը փափաքին՝ ու զանոնք գտնալով կ'ուրախանան։ Մտ. Ը. 11։ ԺԹ. 17։

11. Երկրպագութիւն։ Ոմանք կ'ըսեն թէ մոգերը Յիսուսը ընդունելին չէ թէ իրրեւ Մեսիան, աշխարհին Փրկիչը, բայց միայն իրրեւ թագաւոր մը. սակայն յայտնի է որ Յիսուսի վրայ քանի մը բան էլ խորհուրդ ունէին, թէ որ այսպէս չըլլար, Աստուած հրաշքով անոնց պիտի առաջնորդէր դէպ ի Քրիստոսը։ Կը տեսնենք որ երկրպագութիւն ըրին Յիսուսի, ու չէ թէ Մարիամին։

Ընծաներ. եւայլն։ Երբոր մէկը թագաւորներուն եւ մեծ մարդոց տեսութեան երթար, սովորութիւն կար որ անոնց ընծայ տայ։ Ծն. Խգ. 11։ Ա Թագ. Ժ. 27։ Գ Թագ. Ժ. 2։ Սղ. Հր. 10։

Կնդրուկ։ Մէկ անուշահոտ եւ պատուական խէժ մըն է՝ որ Արաբիայի մէջ կը գտնուէր։ Տաճարին խունկին մէջը կը խառնուէր։ Ել. Լ. 34։

Զմուռս։ Մէկ պատուական խէժ մըն է՝ որ Արաբիայէն բերուեցաւ, եւ տաճարին մէջը գործածուեցաւ։ Ել. Լ. 23։ Մեռելները թաղելուն մէջն ալ շատ գործածուեցաւ։ Ծն. Ծ. 2։ Ցվն. Ժթ. 39։

12 եւ 13։ Աստուած զգուշութիւն կ'ընէ՝ որ չըլլայ թէ մոգերը՝ կամ Յիսուս մանուկը Հերովդէսին ձեռքը իյնան։

14. Ան ալ ելաւ, մանուկը ու անոր մայրը գիշերով առաւ, և գնաց Եգիպտոս. ու մինչև Հերովդէսին մահը հոն էր.

15. Որ կատարուի Տէրոջմէն ըսուածը մարգարէին ձեռքովը, որ կ'ըսէ. Եգիպտոսէն կանչեցի իմ որդիս։

16. Ան ատենը երբոր տեսաւ Հերովդէս թէ խաբուեցաւ մոգերէն, սաստիկ սրդողեցաւ, ու խրկեց ջարդեց Բեթղեհեմի ու անոր ամէն սահմաններուն մէջ գտնուած բոլոր մանր տղաքը՝ երկու տարուընէն վար, ան ժամանակին համեմատ՝ որ մոգերէն ստուգեց։

17. Ան ատենը կատարուեցաւ Երեմիա մարգարէին ձեռքով ըսուածը, որ կ'ըսէ.

18. Ռամայի մէջ ձայն մը լսուեցաւ, ողբ, լաց ու մեծ կոծ. Ռաքէլ կու լար

---

14. Եփեզ.։ Բեթղեհեմէն 20 ժամ հեռու է, ու անոր հարաւային արեւմտեան կողմը կ'իյնայ։ Եգիպտոսի մէջ շատ Հրեաներ կային, եւ որովհետեւ Հերովդէս հոն իշխանութիւն չունէր, ցիսուս եւ իր ծնողքները կրնային ապահովութեամբ մընալ։ Զենք գիտեր թէ ճիշտ որչափ ատեն հոն մնացին, բայց կ'երեւնայ թէ ասկէ 2 կամ 3 տարիէն ետքը Հերովդէս մեռաւ՝ եւ անոնք ետ դարձան։

15. Որ Ժող.։ եւ այլն։ Ոչ. Թուոց. 1։ Ա՛ս խօսքը երկու կատարուեցաւ. Մէյ մը երբոր Իսրայէլացիները Եգիպտոսէն ազատուեցան, եւ մէյ մըն ալ երբոր Ցիսուս անկէ ետ կանչուեցաւ։

16. Երէ.։ Դրդ.։ Եւ այլն։ Մէկ տարիէն վեր եղողներուն Երէ.։ Դրդ.։ Ա՛ս համարէն ոնանք կը հետեւցընեն՝ թէ Ցիսուս մէկ տարեկանէն աւելի էր, բայց յայտնի չէ։ Ընդհակառակն որ աստղը Ճիշտ Բեթղեհեմի ծնած ատենը մը գերուն երեւցաւ։ Աւելի հաւանական է որ անոր ծնանելէն առաջ երեւցաւ, որ անոնք բաւական ժամանակ ունենան իրենց երկայն ճամբորդութիւնը ընելու՝ եւ բաւական կանուխ Բեթղեհեմ հասնելու։ Բայց ըսենք թէ աստղը Ցիսուսի ծնած օրը երեւցաւ. ասկէ չենք կրնար հետեւցընել թէ ինքը մէկ տարուընէն վեր էր, ինչու որ Հերովդէս անշուշտ մոգերուն ըսած ժամանակին հաշիւէն աւելի մեծ տղայքը մեռցընել պիտի տար, որ աստղ ըլլայ թէ Ցիսուսն ալ անոնց հետը մեռցուց։

18. Ծ.Օրէյ Դեղ. եւ այլն։ Եր.Ժ. Լղ. 15։ Ռամա գիւղ մըն էր որ Երուսաղէմէն երկու ժամ դէպ 'ի հիւսիս կ'իյնար։ Սամուէլ մարգարէն հոն ծնաւ՝ ապրեցաւ՝ մե-

իր տղոցը համար, ու չէր ուզեր միխիթարուիլ, ինչու որ չկային։

19. Ու երբոր Հերովդես մեռաւ, ահա Տէրոջ հրեշտակը Եգիպտոս երազի մէջ Յովսէփին երեւցաւ,

20. Ու ըսաւ. Ելլիր՝ առ մանուկը ու անոր մայրը, և գնա Իսրայէլի երկիրը, քանզի մեռան անոնք՝ որ մանուկին կեանքը կը փնտռէին։

21. Ան ալ ելաւ՝ մանուկը ու անոր մայրը առաւ, և եկաւ Իսրայէլի երկիրը։

22. Իսկ երբոր լսեց՝ թէ Արքեղայոս թագաւորեց Հրէաստանի վրայ իր հօրը Հերովդէսին տեղը, վախցաւ հոն երթալու. ու երազի մէջ հրաման առնելով Գալիլեայի կողմերը գնաց.

23. Ու եկաւ Նազարէթ քաղաքը բնակեցաւ՝ ու թող ուեցաւ։ Ա Թագ. Ա. 1. 19, 20։ Ը. 4։ ԺԹ. 18։ Ես. 1։ Իսրայէլացիները Բարիլոն գերի տարուած առնելին հոն ժողուեցան։ Երէմ. Խ. 1։ Անշուշտ անկէ ելած առնելին ողբ՝ լաց՝ եւ մեծ կոծ ըրին, քանզի ալ պիտի զատուէին աշխարհիս մէջ իրենց սիրելի եղած բոլոր բանէրէն։ Երեմիա ան դէպքին շատ ազետալի ըլլալը ցուցընելու համար կ'ըսէ թէ Ռաքել կու լար։ Ռաքել Բենիամինին ցեղին մայրն էր, ու Բեթլէհէմին մօտ թաղուեցաւ։ Ծն. Լե. 19։ Խը. 7։ Ա Թագ. Ժ. 2։ Արդ՝ ան դէպքին նման ազետալի դէպք մըն ալ պատահելուն համար՝ հոս յարմարութեամբ կ'ըսուի թէ Ռաքել կու լար եւ այլն։

20։ Աստուած Յովսէփին ըսեր էր թէ Հոն կեցիր մինչեւ որ ես քեզի ըսեմ, եւ հիմա իրեն կ'իմացընէ թէ Հերովդէս մեռած է։

Մեռաւ անոնք. եւ այլն։ Հերովդէս իր մահէն հինգ օր առաջ իր որդիներէն մէկը մեռցընել տուաւ. եւ գուցէ իր եւ աս իր որդւոյն մեռնելուն համար է որ կ'ըսուի թէ Մեռան անոնք, բայց շատ անգամ անոնք կ'ըսուի մէկուն համար ալ։

22։ Արքեղայոս իր հօրը պէս խիստ շատ անգութ մարդ մըն էր։ Մէկ տօնի օր մը 3000 մարդիկ երուսաղէմին մէջ մեռցընել տուաւ։ Իր ինքը տարի թագաւորելէն ետքը Հռովմայեցիներուն կայսրը զինքը իր աթոռէն մերժեց, եւ օտար երկիր մը աքսորեց։

Գալիլեայ։ Տես՝ Գլ. Գ. 13 մեկնութիւնը։

23. Ոմանք Նազովրեցի խօսքը նազովրեայ. եւ այլն։ Հրէաները՝ նազովրեցիները շատ ցած ու անարգ մարդիկ կը սեպէին, եւ իրենց մէջը մէկին նազովրեայ ըսուիլը մեծ անարգանք մըն էր։ Յհ. Ա. 46։ Բառը աս միտքով հոս կը գործածուի։ Մատթէոս չըսեր թէ մարգարէին խօսքը կատարուե-

ցաւ . որ մարգարէներուն խօսքը կատարուի՝ Թէ՝ Ւա-
զովբեցի պիտի կոչուի ։

ԳԼ· Գ

1 · Ըն օրերը Յովհան-

ցաւ , հապա մարգարէներուն . ու Նազովրեցի ըսելով , չէ Թէ ճիշտ իրենց Խօսքը , բայց իրենց դէմ էր կու տայ ։ Մարգարէներուն մէջ ասը — Նազովրեցի կրնայ նշանակել Քրիստոսի տրուած չէ , բայց բոլոր մարգարէները կը ցուցնեն՝ Թէ ինքը մարդոցմէ անարգուած ու ատելի պիտի ըլլայ , եւ այնպէս եղաւ ։ Մինչեւ անգամ իր բնակած տեղը իրեն անարգութիւն մը կը սեպուէր ։ Ս-Ղ· ԻՒ ։ Ե· . ԾԳ եւ այլն ։

Ան գլխուն մէջը տեսանք զանազան շահաւէտ օրինակներ՝ որոնք կը ցուցընեն Թէ Աստուած իր ամենաբարի նախախնամութեամբը ինտոր հոգ կը տանի անոնց՝ որոնք որ իր կամքը գիտնալ ու ընել կը փափաքին ։ Ինքը պաղեստինի կերպով առաջնորդեց մոգերուն՝ մանուկ Փրկիչը գտնելու , ու երբոր գտան ու երկրպագութիւն ըրին՝ ուրիշ ճամբով մը ապահովութեամբ խրկեց զիրենք իրենց տուները ։

Ինքը ազատեց Քհսուս մանուկը Նախանձոտ Հերովդէսին կատաղի բարկութենէն , եւ իրեն մէկ ապաստանարան մը գտաւ մինչեւ անգամ հեթանոս Եգիպտոսին մէջը ։ Ետոյ Նազարէթին մէջը ։ Ուստի Թող բրիստոնեաները բնաւ չվախնան՝ ու չյուսահատին ։ Աստուծոյ ապաւինողները ապահով են ։ Ընխարհիս բոլոր թագաւորներըն ու մեծամեծները՝ իրենց բոլոր զօրութեամբը չեն կըրնէս մկրտիչը եկաւ , ու Հրէաստանի անապատին մէջ կը քարոզէր ,

2 · Ու կ'ըսէր · Ապաշխարեցէք , ինչու որ երկ-

նար ձեռս մը հասցընել Աստուծոյ ապաւինողներուն ամենէն պզտիկին ։ Դ Թագ· Ջ· 15 , 16 ։ Սաղ· Բ ։ ԻԷ· 3 ։ ԼԴ . 7 ։ ԼԷ · 3 ։ ՃԺԸ· 6 ։ Ա—ի . Ա . 33 ։ Հաւել· Ը . 31. եւ այլն ։

ԳԼ . Գ

1 . Ըն օրերը ։ Քհսուս Նազարէթի բնակած ատենը ։ Յովհաննէսին վրայ տես՝ Մ-Ր· Ա . 2—8 ։ Ղ— . Գ . 1—20 ։ Զենք գիտեր Թէ ճիշտ որ ժամանակ ինքը քարոզելու սկսեց , բայց յայտնի է Թէ ասկէ վերոյիշեալ բաներէն քանի մը տարի ետքը եղաւ . ինչու որ ասոնք բաները պատահած ատենը Քհսուս չափահաս չէր , եւ Յովհաննէս իրմէն միայն 6 ամսուս մեծ էր ։ Ղ— . Ա· 13 · 26 ։

Հաւանականաբար ասոնք երկու գլուխներուն պատմութեան մէջտեղը 25 տարիէն աւելի անցած է , որ ան միջոցին մէջը Մատթէոս Քրիստոսի վրայ բան մը չպատմեր մեզի ։ Քհսուսի երիտասարդութեանը վրայ որչափ որ գիտենք՝ Ղուկաս կը պատմէ · ԳԼ· Բ . 41—52 ։

Ընդդէմ դէպ ։ Ան պարապ տեղ մըն է՝ որ Յորդանան գետին եւ Մեռեալ ծովուն եզերքը՝ Երուսաղէմէն դէպ՝ի արեւելեան եւ հարաւային արեւմտեան կողմը կ'իջնայ ։

2 ։ Ճշմարիտ ապաշխարութեան մէջ իրեք բան կայ ,

նից թագաւորութիւնը մնատեցած է։

3. Վ֊ասն զի ասիկայ ան է՝ որուն համար Նասայի մարգարէին ձեռքով ըսուեցաւ, որ կ'ըսէ. Ընապատի մէջ կանչողին ձայնը, Տէրոջը ճամբան պատրաստեցէք, անոր շաւիղները շիտակեցէք։

4. Նաս Յովհաննէսը իր հանդերձը ուղտի մազէ, ու իր մէջքը կաշիէ գօտի ունէր. ևս իր կերակուրը՝ մարախ ու վայրենի մեղր էր։

5. Ընն ատենը Երուսաղէմ ևս բոլոր Հրէաստան ու Յորդանանու բոլոր կողմերը իրեն կ'ելլէին,

6. Նս կը մկրտուէին իրմէն Յորդանանու մէջ, ու իրենց մեղքերը կը խոստովանէին։

մեր մեղաւոր ըլլալը ճանչնալ, մեղքերնուս վրայ ղղջալ, ևս անոնցմէ ետ կենալ։

Երիէց Բ֊ափ֊տոր֊իզ֊ն։ Մեսիային գալուն՝ ևս թագաւորելուն ատենը։ Դան. Բ. 44։ Ի. 13, 14, 27։ Մտ. Դ. 17։ Ա. 7։

3. Վ֊ան էլ. ևս այլն։ Ան խօսողը Յովհաննէս չէ, հապա Մատթէոս, որ ան խօսքովը կը ցուցընէ Յովհաննէսին ապաշխարութիւն քարոզելուն պատճառը։

Տէր֊ը Ե֊մբ֊ան. ևս այլն։ Մի միայն ճշմարիտ ու անկեղծ ապաշխարութեամբ Տէրոջը ճամբան կը պատրաստուի։

Ան֊պտին ձե. ևս այլն։ Ես. Խ. 3։ Մ֊ր. Ա. 3։ Ղ֊ս. Գ. 4։ Յ֊ես. Ա. 23։ Թագաւորները ճամբորդութիւն ունեցած ատեննին սովորութիւն ունէին շատ մարդիկներ առաջ խրկելու՝ որ լեռները ցածցընեն, ու ձորերը լեցընեն՝ իրենց աղէկ ճամբաներ պատրաստելու համար։ Ես. Խ. 4։ Ղ֊ս. Գ. 5։ Յովհաննէսին գործն էր որ ապաշխարութիւն քարոզէ, ևս սանկով Տէրոջը ճամբան պատրաստէ՝ մարդոց միտքերը Քրիստոսի համար պատրաստելով։ Մ֊ղ. Գ. 1։ Ղ֊ս. Ա. 76։

4. Ո֊ձի֊ն հավ֊ի. ևս այլն։ Մարգարէները սովորութիւն ունէին ասոր պէս հանդերձ հագնելու։ Դ Թագ. Ա. 8։ Զաք. Ժգ. 4։

Մ֊ր֊խ։ Ան փոքրիկ թեւաւոր կենդանի մըն է՝ որ կ'ուտէին։ Ղև֊տ. ԺԱ. 22։ Արաբացիները հիմա ալ կ'ուտեն։ Մարախները քանի մը տեսակ են։

Վայրենի մեղր։ Ան երկրին մէջ շատ մեղր կը գտնուէր։ Եզ. Գ. 8, 17։ Ժգ. 5։ Բ Օր. ԼԲ. 13։ Դատ. Ժգ. 8։ Ա Թագ. Ժգ. 25—27։ Ս֊ղ. ՃԱ. 16։

5, 6։ Կ'երեւնայ թէ Յովհաննէս Յորդանանու քովը կը կենար, որ մկրտութեան եկողներուն՝ ևս իրենց անասուններուն համար բաւական խմելու ջուր ըլլայ։ Ա֊յնչափ մեծ բազմութեան մը շատ ջուր պէտք կ'ըլլար, ևս ան երկրին մէջը ջուրը հաղուագիւտ է։ Ցիշելու ենք որ Յովհաննէսին մկրտութիւնը Քրիստո֊

7 · Ու երբոր տեսաւ փարիսեցիներէն ու սադուկեցիներէն շատերը իր մկրտութեանը եկած, ըսաւ անոնց. Ժխտրու ծընունդներ, ով իմացուց ձեզի գալու բարկութենէն փախչիլ։

8. Ուրեմն ապաշխարութեան արժանաւոր պտուղ բերէք։

9. Ու մի՛ խորհիք ձեր ներսի դին ըսել, թէ Մենք Հայր՝ Աբրահամ ունինք. քանզի կ'ըսեմ ձեզի, որ Աստուած կարող է այս քարերէս Աբրահամին որդիներ հանելու։

10. Ալ հիմա կացինը

նէական մկրտութենէն տարբեր էր։ Գոր. Գործ. 3—5։ 7. Փարիսեցիները Հրեից ազանդ մըն էին [որ կեղծաւորութեամբ բարեպաշտութիւն կը ցուցընէին։ Մովսիսական օրէնքը կ'ընդունէին՝ եւ մարգարէներուն գիրքերն ալ, բայց անոնց վրայ շատ աւանդութիւններ կ'աւելցընէին։ Մ—ա. ԺԵ. 1—6։

Սադուկեցիները՝ անոնց հակառակ էին, բայց երկուքն ալ շատ գէշ մարդիկ էին։ Մ—ա. ԻԳ. 1—12 եւ ԻԴ։ Գոր. ԻԴ. 6—9։ կ'երեւայ թէ Յովհաննէս զիրենք այսպէս յանդիմանելէն ետքը ետ կեցան, եւ իրենն հակառակեցան։ Ղ—ա. Է. 30։

Ի՛ւրը—. եւ՝ այլն։ Ասոնք մահառիթ օձ են։

8։ Թէ որ ապաշխարութեան արժանաւոր պտուղ առաջ չբերենք, մեր ցուցուցած ապաշխարութիւնը սուտ է՝ եւ փուճ։ Մեր մեղքերը խոստովանելը օգուտ մը չունի, թէ որ անոնցմէ ետ չկենանք։ Փարիսեցիներն ալ պատրաստ էին իրենց մեղքերը խոստովանելու, եւ Յովհաննէսին ձեռքովը մկրտուելու, բայց ինքը աղէկ գիտցաւ որ

անոնց վրայ ապաշխարութեան պտուղ պիտի չերեւնայ։

9։ Հրեաները կը յուսային թէ՝ Աբրահամին որդիները ըլլալնուն համար՝ իրենցմէ ոչ մէկը պիտի կորսուի։ Ծ—ք. Ը. 33, 39։ Ու բարեպաշտ նախնիքներուն որդիները շատ անգամ այսպէս կը խորհին, բայց պարապ տեղը։ Եր. Դ. 4 ։ Եր. Դ. 20։ Պարապ տեղը կ'ըսենք թէ Մեր ազգը՝ կամ մեր ցեղը քրիստոնեայ է, թէ որ մենք ալ քրիստոնեայ չըլլանք։ Մեր ծնողքներուն բարեպաշտութիւնը մեզի օգուտ չունի թէ որ մենք անոնց նման չըլլանք։ Հրեաները Աբրահամին որդիներն են, բայց իրենց անհաւատութեանը համար Աստուծոյ անէծքը անոնց վրայ կը մնայ։ Գէտք ըլլայ նէ, ան նոյն Աստուածը որ Ադամը հողէն ըրաւ, կրնայ մինչեւ անգամ քարերէն մեր տեղը որդիներ հանել մեր բարեպաշտ ծնողքներուն։

10. Ալ հիմա կացինը եւ այլն։ Դատաստանի ժամանակը եկաւ, երբոր մարդոց մէջ եղած տարբերութիւնը պիտի յայտնուի, եւ աղէկ պտուղ առաջ չբերողները պիտի անարգուին ու պատժուին

ծառերուն արմատին քո-
վը կը դրուի . ուստի ա-
մէն ծառ որ բարի պտուղ
չբերեր , կը կտրուի ու կը-
րակը կը ձգուի ։

11 . Ես ձեզ ջրով կը
մկրտեմ ապաշխարութեան
համար , բայց իմ ետևէս
եկողը ինծմէ զօրաւոր է ,
ու ես անոր կօշիկները
կրելու արժանի չեմ . ա-
նիկայ ձեզ պիտի մկրտէ
Հոգւով Սրբով ու կրա-
կով .

12 . Որուն հնձանոցը
իր ձեռքն է , և իր կալը
պիտի մաքրէ , իր ցորենը
համբարը պիտի ժողվէ ,
և յարդը չմարելու կրա-
կով պիտի այրէ ։

13 . Ան ատենը Յիսուս
Գալիլեայէն Յորդանան
եկաւ Յովհաննէսին , որ
անկէ մկրտուի ։

14 . Եւ Յովհաննէս
կ'արգիլէր անիկայ՝ ու կ'ը-
սէր . Ինծի պէտք է որ
քեզմէ մկրտուիմ , ու դուն
ինծի՞ կու գաս ։

15 . Յիսուս պատասխան
տուաւ ու ըսաւ անոր .
Թո՛ղ տուր հիմա . ինչու որ

Մ–ղ . Գ . 18 ։ Մովսիսական օրէնքը շատ զոհեր՝ ընծաներ՝ եւ կրօնական արարողութիւններ կը պահանջէր , որ սա բաները չար սիրտ ունեցողներն ալ կրնային ընել , եւ սանկով բարի ու չար սիրտ ունեցողները մկզմկէ չէին որոշուեր ։ Բայց քրիստոնէական տնտեսութիւնը աւելի մարդոց սիրտերուն կը նայի , եւ անոր տակը շատ կրօնասէր եւ դուրսի արարողութիւններուն վրայ շատ նայանձաւոր եղողը պատիժէն ՚ի զատ բան մըն ալ չշահիր , թէ որ իր սիրտը Աստուծոյ առջեւը շիտակ չըլլայ ։

11 ։ Յովհաննէս չէ թէ էր՝ հապա Քրիստոսի փառքը կը փնտրուէր՝ ինչպէս որ ամէն հաւատարիմ քարոզիչ կ'ընէ ։

Անիկայ ՅԵՂ պիտի գրէ . եւ այլն ։ Քրիստոնէական տընտեսութիւնը մանաւորաբար Սուրբ Հոգւոյն տնտեսութիւնը կը կոչուի , ինչու որ անոր տակը Սուրբ Հոգին առատապէս կը թափուի մարդոց վրայ ։ Ե–ղ . Բ . 28 , 29 ։ Գ–ր . Բ . 17 , 18 ։ Յ–ղ . 16 ։ Ե–ղ . Ե . 38 , 39 ։

Կրակ՝ Որ զանոնք մաքրէ ։ Մ–ղ . Գ . 2 , 3 ։ Կրակը՝ մաքրող զօրութիւն ունի ։

12 ։ Մ–ղ . Դ . 1 ։ Մ–ր . Յ–ղ . 30 ։ Ե–յ . Ե . 10 , 15 ։ Ի–ն . 8 ։

13 ։ Իսրայէլի երկիրը իրեք մասերու բաժնուած էր . հիւսիսային կողմը Գալիլեա էր , մէջտեղը Սամարիա , եւ հարաւային կողմը Հրէաստան որ նաեւ Ցուդա կը կոչուի ։ Յովհաննէս Հրէաստանի մէջ կը մկրտէր . Նազարէթ՝ Գալիլեայի մէջն էր ։

Ցորդանան ։ Գետ մըն է որ Պաղեստինու հիւսիսային կողմն ելլելով դէպի հարաւ կը վազէ , ու Գալիլեայի ծովուն մէջէն անցնելով Մեռեալ ծո-

այսպէս կը վայելէ մեզի որ բոլոր արդարութիւնը կատարենք . ետքը Յովհ տուաւ անոր ։

16 · Եւ երբոր Յիսուս մկրտուեցաւ, շուտ մը ջուրէն դուրս ելաւ, և ահա երկինքը անոր բացուեցաւ,

---

վը կը թափի ։

15 · Կը վայելէ մեզի . եւ այլն ։ Աստուած քեզի պատուիրեր է գալու եւ մկրտելու, եւ ապէկ է որ ես ալ մկրտուիմ, եւ աս կերպով՝ Աստուծոյ որոշած կարգադրութեանը հնազանդելով՝ իրեն պատիւ տամ ։

16, 17։ Մ-ր · Ա · 10 , 11։ Ղ-ա · Գ · 21 , 22։ Ց-Ս · Ա · 29—34 ։ Ժ · Ձ · 17 ։

Սուիայ է իմ -էրէլէ ուրէս · եւ այլն ։ Երեք անգամ ասոր պէս վկայական ձայն եկաւ երկինքէն , մէյմը Հոս , մէյմը այլակերպութեան լեռանը վրայ , (Մ-ա · ԺԷ · 5 ։ Ղ-ա · թ · 35 ։ Բ Պէտ · Ա · 17 ,) եւ մէյ մըն ալ իր մահէն քիչ մը առաջ ։ Ց-Ս · ԺԲ · 28 ։ Հոս ամենօրհնեալ Երրորդութիւնը մեզի կը յայտնուի ։ Քրիստոս կը մկրտուի · եւ այսպէս իր հրապարակական պաշտօնին կը սկսի ։ Սուրբ Հոգին իրեն վրայ կ'իջնէ , եւ Հայրն Աստուած իր սիրելի Որդւոյն համար կը վկայէ որ մարդիկ իրեն հաւատան ։

Ա՛ս գլուխն կը սորվինք թէ՝ Քրիստոսի քարոզիչները ինչ կերպ մարդիկ ըլլալու են ։ Յովհաննէս՝ թէեւ կնիկներէն ծնածներուն ամենէն մեծն է , (Մ-ա · ԺԱ · 11 ,) սակայն ամենէն խոնարհ էր ։ Քրիստոսի փառքը կը փնտռէր

ու տեսաւ Աստուծոյ Հոգին որ աղաւնիի պէս կ'իջնէր , ու կու գար իր վրայ ։

17 · Եւ ահա երկինքէն ձայն մը եկաւ՝ որ կ'ըսէր · Այրիկայ է իմ սիրելի որդիս , որուն հաւներ եմ ։

ու չէ թէ իրենը , եւ ոչ ալ իր իմաստութիւնը յայտնել կ'ուզէր ։ Հրեաները պատրաստ էին զինքը իրենց մեսիան ընդունելու , (Ղ-ա · Գ · 15 ։ Ց-Ս · Ա · 20 ,) բայց Յինքը անոնց ըսաւ թէ ես քրիստոսը չեմ , եւ իր կօշիկներն անգամ կրելու արժանի չեմ ։ Ր-ը բարեպաշտները Ցովհաննէսին հոգին ունին , եւ ամենէն շատ բարեպաշտութիւն ունեցողները ամենէն խոնարհ կ'ըլլան ։

Նաեւ կը տեսնենք թէ քրիստոսի աշակերտները ինչ կերպ մարդիկ են ։ Ցովհաննէս քրիստոսի համար վկայեց թէ՝ "Ահա՛կայ ձեզ պիտի մկրտէ Հոգւով Սրբով ու կրակով" ։ Ուստի թէ որ ինքը աս մկրտութիւնովը մեզ չմկրտէ , յայտնի է թէ մենք իրեն հետ բաժին չունինք ։ Մեր ջուրով մկրտուած ըլլալը պարապ է , թէ որ Սուրբ Հոգիով ալ չմկրտուինք եւ Սուրբ Հոգիին պտուղները մեր վրայ չգտնուին ։ Չէ թէ անունով քրիստոնեաները , չէ թէ երեւոյթով բարեպաշտները պիտի փրկուին , հապա միայն քրիստոսի ճշմարտապէս հաւատացողները , անոնք որ մաքուր են սրտով՝ եւ որ բարի պտուղ առաջ կը բերեն ։ Կրնայ ըլլալ որ տեսանելի

ԳԼ. Դ

1. Ընտանիքը Յիսուս անապատը տարուեցաւ Սատանայէն փորձուի.

2. Եւ քառասուն ցորեկ ու քառասուն գիշեր ծոմ պահելէն ետքը անօթեցաւ։

3. Եւ փորձողը անոր մօտենալով՝ ըսաւ. Թէ որ դուն Աստուծոյ Որդին ես, ըսէ որ աս քարերը հաց ըլլան։

եկեղեցիին անդամ ըլլանք՝ եւ դուրսի արարողութիւններուն վրայ շատ ալ նախանձաւոր՝ առանց Սուրբ Հոգիին առնելու։ Թէ որ այսպէս ըլլայ, երբոր Քրիստոս իր կալը մաքրէ եւ իր ցորենը համբարը լեցընէ՝ մեզ դըժոխքը պիտի ձգէ, ուր որ մեր որդը պիտի չմեռնի, ու կրակը պիտի չմարի։ Մրկ. Է. 21—23։

ԳԼ. Ը

1։ Յիսուսի փորձութեանը վրայ տես՝ Մրկ. Ա. 12, 13։ Ղկս. Դ. 1—13։

Ան տրուեր։ Իր մկրտուելէն ետքը։ Մարկոս կ'ըսէ թէ՝ ընդ որ Հոգին անապատը հանեց զանիկայ։ Պէտք էր որ Քրիստոս ամէն բանի մէջ իր գործին համար պատրաստ ըլլայ, եւ մանաւանդ որ փորձութիւն կրելով եւ անոր մէջ սատանան յաղթելով՝ կարող ըլլայ մեր տկարութիւններուն կարեկից ըլլալու՝ եւ մեր փորձութեան առնը մեզի օգնութիւն ընելու։ Եբր. Բ. 17, 18։ Դ. 15։ Սատանան չար հրեշտակ մըն է՝ որ Աստուածաշունչին մէջը զանազան անուններ ունի։ Իր փափաքը եւ ջանքը մարդոց հոգիները կորսընցընելն է։ Ցած. Ա. 6—12։ Մտ. ԻԲ. 24։ Եփես. Բ. 2։ Յով. Իբ. 9։

2։ Քառասուն օր եւ քառասուն գիշեր ծոմ պահեց։ Ղուկաս կ'ըսէ թէ՝ ի նոսա ոչ ուտէր։ Մովսէս ասանկ ըրաւ, (Եել. Կ. 28, (ու Եղիան.) Գ Թագ. ԺԹ. 8,) բայց անոնք մեզի օրինակ չեն։ Անոնք հըրաշքով այնչափ շատ ժամանակ կեցան առանց բան մը ուտելու. եւ թէ որ մենք զիրենք իրենց օրինակ ըրնենք, մենք ալ քառասուն օր եւ քառասուն գիշեր բան մը ուտելու չենք։ Բայց յայտնի է թէ աս ընելը մեզի անկարելի է։ Ծոմապահութիւն ազէկ է՝ թէ որ Աստուծոյ որոշած կերպովը բռնելով (Ես. ԾԸ. 5—7) անկեղծ սրտով մեր մեղքերը խոստովանինք՝ եւ մեր անձերը խոնարհեցընենք. բայց միայն կերակուր չուտելը բնաւ օգուտ մը չունի։ Ոչ ուտելով՝ եւ ոչ ալ չուտելով կրնանք մեր հոգինեըը փրկել. մանաւանդ կերակուրներուն պէս-պէսիէր որոշելը բոլորովին անօգուտ է։ Աստուած մարդուն բերքը չքններ, հապա իր սիրտը։ Մրկ. Է. 14—23։ Ա Կր. Ը. 8։

3. Փորձողը։ Սատանան։ Պէտք չէ խորհիլ թէ մարմնաւոր կերպարանքով մը Յիսուսի մօտեցաւ։ Հաւանական է թէ իր մտքին մէջը ձգեց աս խորհուրդը՝ ինչպէս

4 . Ընիկայ պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ . Գրուած է թէ, Ո՛չ միայն հացով կ՚ապրի մարդ, հապա ան ամէն խօսքով՝ որ Աստուծոյ բերնէն կ՚ելլէ ։

5 . Ան ատենը Սատանան առաւ տարաւ զանիկայ սուրբ քաղաքը, եւ կայնեցուց զանիկայ տաճարին աշտարակին վրայ,

6 . Ու ըսաւ անոր . Թէ որ դուն Աստուծոյ Որդին ես, քեզ ձգէ վար ձգէ . ինչու որ գրուած է թէ՝ Իր հրեշտակներուն պիտի ապսպրէ քեզի համար . ու ձեռքերնուն վրայ պիտի վերցընեն քեզ , որ չըլլայ թէ ոտքդ քարի զարնես ։

7 . Յիսուս ըսաւ անոր . Դարձեալ գրուած է թէ՝ Չրդու Տէր Աստուածդ չըփորձես ։

8 . Սատանան նորէն

հիմա մեզ կը փորձէ ։

Թէ որ դուն Աստուծոյ Որդին ես . եւ այլն ։ Սատանան ասիկա փորձութիւնը վարպետութեամբ ըրաւ ։ Յիսուս անօթի էր , եւ անապատին մէջը հաց չէր գտնուեր , եւ մանաւանդ որ ինքը իրրեւ Մեսիա մարդոց յայտնուելու վրայ էր , բնականաբար իրեն հաճելի ըլլալու էր որ ասպարագաներուն տակը իր Աստուծոյ որդին ըլլալուն մէկ նշան մը ցուցունէ ։

4 . Ու Դէյ հաւել. եւ այլն ։ Ր Օր . Ը . 3 ։ Աստուծոյ ապրիլով ապրելու ենք։ Մեր հաւատքովը ապրելու ենք։ Թէ որ Հացը պակսի , անոր տեղը ինքը կրնայ ուրիշ բան մը տալ՝ ինչպէս Իսրայէլացիներուն մանանան տուաւ . կամ թէ որ պէտք ըլլայ՝ ինքը կրնայ մեզ հրաշքով ապրեցընել ։ Թէ որ իրեն ապաւինինք՝ ինքը անշուշտ մեզ պիտի հոգայ . իր բերնէն ամէն ելած խօսքը հաստատուն է ։ Սաղ . Լէ . 25 ։ Ես . Ծ Ը . 13 ։ Աւելի աղեկ է աղքատ եւ անօթի ըլլալ Աստուծոյ

ապաւինելով , քան թէ շատ հարստութիւն ունենալ առանց հաւատքի ։ Սաղ . Լէ . 16—20 ։

5 , 6 . Աստուած ընդդիմանայ եւ այլն ։ Չէ թէ հրաշքով , բայց Յիսուս իր աղատ կամքովը գնաց ։ Այսպէս կ՚ըսուի թէ Յիսուս Աստուած Յակոբոսը եւ այլն ։ Մատ . Ժէ . 1 ։

Սովբ տալէ ։ Երրուսաղէմ ։

Տաճարը լեռան մը վրայ շինուած էր , եւ մէկ կողմը շատ բարձր պատ մը շիներ էին՝ որ անոր բարձրութիւնը տաճարին կողմին բարձրութեանը հետ մէկտեղ 700 ոտքէն աւելի էր ։ Հաւանական է թէ սատանան կ՚ուզէր որ Յիսուս ինքզինքը ձգէ վար ձգէ։

Իր հրեշտակները . եւ այլն ։ Սաղ . ՂԱ , 11 , 12 ։

7 . Քո Տէր Աստուածդ չըփորձես ։ Ր Օր . Զ . 16 ։ Աստուած իրեն ապաւինողները կը պահէ , բայց առանց հարկաւորութեան վտանգի մէջ վազողները պիտի կորսուին ։

8 ։ Չենք գիտեր թէ ինչ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱԳԱՐԱՆ

առաւ Հանեց զանիկայ խիստ բարձր լեռան մը վրայ, եւ ցուցուց անոր աշխարհի բոլոր թագաւորութիւնները ու անոնց փառքը.

9 Ու ըսաւ անոր. Ասոնք ամէնը քեզի կու

լեռի վրայ ինքը տարաւ Յիսուսը, կամ թէ՝ ինչ կերպով ցուցուց անոր աշխարհի բոլոր թագաւորութիւնները, ու անոնց փառքը։ Ցայտնի է թէ առանց հրաշքի մը աս չկրնար նկարագրական ըլլալ։ Կարելի է թէ աչերուն բառը հոս կը նշանակէ Իսրայէլի երկիրը՝ (որուն մէջ իրեք թագաւորութիւն կար) եւ անոր շրջակայ թագաւորութիւնները։ Կ'ըսուի թէ Երուսաղէմի մօտ մէկ լեռ մը կայ՝ որ անկէ Արաբիայի լեռները՝ Գաղատ երկիրը՝ Ամորհացւոց երկիրը՝ Մովաբացւոց երկիրը եւ Պաղեստինին մէկ մասը կը տեսնուին։ Աչերուն բառը շատ անգամ միայն աշխարհին մէկ մասը ցուցնելու համար գործածուած է։ Ղուկաս (Գ. Ե. 1) աշխարհ բառով կը ցուցընէ Հռովմայեցւոց երկիրները, եւ Պօղոս (Հռով. Դ. 13) ըսել կ'ուզէ միայն Պաղեստին երկիրը։

9։ Կ'երեւնայ թէ սատանան աս սխալ խորհուրդը ունէր թէ Քրիստոս եկեր էր Հրէից վրայ թագաւորելու, եւ կը մտածէր թէ անշուշտ իր թագաւորութեանը մեծութեանը համար՝ ուրիշ թագաւորներուն պէս ինքը ինծի պիտի հնազանդի, եւ իմ կամքս ընէ։ Թէ որ աս սխալ խորհուրդը ունեցած

տամ, թէ որ ինծի երկրպագութիւն ընես։

10. Ան առեն Յիսուս ըսաւ անոր. Երթ գնա Սատանայ. ինչու որ գրուած է թէ՝ Քու Տէր Աստուծոյդ երկրպագութիւն ընես, ու միայն ա-

---

չըլլար, ինքը՝ որ փորձելու մէջ վարպետ է, այնչափ յիմարութեամբ Յիսուսը պիտի չփորձէր։

10. Քո՛ Տէր Աստո՛ծդ երկրպագո՛ւթիւն ընէ՛ եւ այլն։ Բ Օր. Ժ. 6. 13։ Հոս կը տեսնենք թէ Աստուածմէ՝ ի զատ ուրիշ որ եւ իցէ բանի երկրպագութիւն ընելը՝ ու պաշտօն մատուցանելը բոլորովին արգիլուած է թէ՝ հին եւ թէ՝ նոր տնտեսութեան տակը։ Թէ որ կ'ուզենք Քրիստոսի շաւիղներուն հետեւիլ՝ ինչպէս որ մեզի ըսուած է, (Ա Պետ. Բ. 21) մենք ալ՝ իրեն պես, ըսելու ենք Երթ ետ՛ն, ամէն անոնց՝ որք կը հրաւիրեն մեզ Աստուածմէ՝ ի զատ թէ՝ էակի՝ եւ թէ իրի երկրպագութիւն ընելու ու պաշտօն մատուցանելու։ Եւ դիտնալու ենք թէ սատանի հրաւէրները սատանայական են։

Ա՛ս համարներէն կը սորվինք թէ սատանան ինչ կերպով երբեմն կը փորձէ մարդիկ։ Ա՛յնչա՛փ յայտնապէս դէշ խրատներ տալով չփորձեր։ Պէտք ըլլայ նէ՝ ինքը կրնայ լուսաւոր հրեշտակի կերպարանք առնել եւ Աստուածաշունչէն վկայութիւններ առաջ բերել՝ որ անոնցմով մեզ խաբէ։ Բ Կոր. Ժ. 14։ Նաեւ կը սորվինք թէ՝ ինչ կերպով իրեն դէմ կենալու ենք։ Քրիստոսի պես

Նիկայ պաշտես։

11. Ըն ատենը Յատանան զանիկայ թողուց. և ահա հրեշտակները եկան՝ ու իրեն սպասաւորութիւն կ'ընէին։

12. Եւ երբոր լսեց Յիսուս թէ Յովհաննէս մատնուեցաւ, նաւ գնաց Գալիլեա.

13 Ու ձգելով Նազարէթը, եկաւ բնակեցաւ Կափառնայում՝ ծովեզերեայ տէրէը, Զաբուղոնի ու Նեփթաղիմի սահմաններուն մէջ.

14. Որ կատարուի Եսայի մարգարէին ձեռքով ըսուած խօսքը.

15. Զաբուղոնի երկի-

Հոգիին սուրբովը, Աստուծոյ խօսքովը իրեն յաղթելու ենք։ Ս-Ղ. ՃԾԹ. 11։ Եփես. Զ. 16, 17։

11. Սատանան ընդհատ կ'ըսէ Գալ. Դ. 13) թէ ատկէ վեր կեցաւ անկէ։

Հրեշտակները. եւ այլն։ կ'երեւնայ թէ իրեն կերակուր տուին՝ եւ իր ատ վիճակին մէջը իրեն պէտք եղած սպասաւորութիւնը ըրին։

12. Ց-վհաննէս մատնուեցաւ։ Մտ. ԺԴ. 3—5։ Մրկ. Զ. 17—20։ Ղկ. Գ. 19, 20։

Գնաց Գալիլեա։ Մրկ. Ա. 14։ Ղկ. Դ. 14։ Ց-վհ. Դ. 1—3։ Մատթէոս հոս մէկ բաւական երկայն միջոցի մը պատմութիւնը չընէր։ Ցովհաննէս ատ միջոցիս մէջը պատահած քանի մը դէպքերը կը պատմէ։ Քանի որ Ցիսուս Ցուդայի երկիրն էր, Անդրէաս՝ եւ իր եղբայրը Պետրոս, Փիլիպպոս՝ եւ Նաթանայէլ իրեն եկան։ Ց-վհ. Ա. 40—51։ Ինքը Գալիլեա եկաւ. (Ց-վհ. Ա. 43) հոն կանա քաղաքին մէջը հարսնիք մը գնաց՝ եւ ջուրը գինի ըրաւ։ Ց-վհ. Բ. 1—12։ Գալիլեայէն Երուսաղէմ գրնաց զատիկին առնը՝ եւ վաճառականները տաճարէն

դուրս ըրաւ։ Ց-վհ. Բ. 13—17։ Նիկոդիմոսին հետ խօսեցաւ։ Ց-վհ. Գ. 1—21։ Հրաստանի մէջ իր աշակերտներուն ձեռքովը մկրտութիւն ըրաւ։ Ց-վհ. Գ. 22։ Դ. 1, 2։ Եւ անկէ եաքը նորէն Գալիլեա եկաւ՝ ինչպէս որ Մատթէոս հոս կը պատմէ։ Ան իր ճամբուն վրայ Սամարացի կնկանը հետ խօսեցաւ։ Ց-վհ. Դ. 4—42։ Նորէն կանա երթալով հոն խօսքով մը ազնուականին որդին բժշկեց՝ որ Կափառնայումի մէջ հիւանդ պառկած էր։ Ց-վհ. Դ. 46—54։ Եւ անկից Նազարէթ եկաւ, որ Մատթէոս ասկէ կը սկսի պատմել։

13. Զբնակեցաւ Նազովրեցիներուն անհաւատութեանը համար։ Ղկ. Դ 16-30։ Կափառնայում՝ Գալիլեացւոց ծովուն արեւմտեան եզերքն էր։ Ան քաղաքին մէջ Ցիսուս այնչափ կը կենար ու կը քարոզէր՝ որ էր տէրէը կը կոչուի։ Մրկ. Թ. 1։ Հոս իր երեւելի հրաշքներէն շատերն ալ ըրաւ։ Մրկ. Ը. 5—14։ Թ. 1, 23—25։ ԺԱ. 20, 23։

14—16. Զբնակեցաւ Երեմիա. եւ այլն։ Եր. Թ. 1, 2։

րը ու Անդրեասի երկիրը, ծովու ճամբով Յորդանանու անդիի կողմը, Հեթանոսաց Գալիլեան.

16. Յաւարի մէջ նըստող ժողովուրդը մեծ լոյս տեսաւ, և լոյս ծագեցաւ անոնց՝ որ մահուան երկրին ու շուքին մէջ կը նըստէին։

17. Ընկէ ետև Յիսուս սկսաւ քարոզել ու ըսել. Ապաշխարեցէք, ինչու որ երկնից թագաւորութիւնը մօտ է։

18. Երբոր Յիսուս Գա-

Մատթէոս Եսայիին գրէ՝ ու չէ թէ անոր Խօսքը բառ առ բառ կու տայ։ Աւետարանիչները եւ առաքեալները շատ անգամ այսպէս կ'ընեն։

Հեթանոսաց Գալիլեան։ Գալիլեային հիւսիսային կողմերը աս անունը ունէր՝ ինչու որ հեթանոս երկիրներով շրջապատած էր, եւ հոն շատ հեթանոսներ Հրէաներուն հետը կը խառնուէին։ Ան նոյն պատճառաւ ան երկրին բնակիչները շատ տգէտ ու յանձ մարդիկ էին, որ աս բանը մարգարէն կը յիշէ բսելով՝ թէ անոնք խաւարի մէջ կը նստէին, եւ այլն։ Իրաւ պէս "մեծ լոյս" մը ծագեցաւ անոնց երբոր Յիսուս՝ աշխարհին Փրկիչը՝ "որուն մէջը իմաստութեան եւ գիտութեան բոլոր գանձերը պահուած են"՝ անոնց մէջը աւետարանը քարոզել սկսաւ։ Յիսուս ան երկիրները ամենէն շատ կը քարոզէր, ուր որ ա-

լիլեացւոց ծովուն քովերը կը պտըտէր, տեսաւ երկու եղբայրներ՝ Պետրոս կոչուած Սիմոնը, և անոր եղբայրը Անդրէասը՝ ծովը ուռկան ձգած, ինչու որ ձկնորս էին.

19. Ու ըսաւ անոնց. Իմ ետևէս եկէք, ու ձեզ մարդոց որսորդ ընեմ։

20. Անոնք ալ շուտ մը ուռկանները թողուցին, ու անոր ետևէն գացին։

21. Ու անկէ առաջ երթալով՝ տեսաւ ուրիշ երկու եղբայրներ, Զեբեդ-

---

ւետարանին լոյսը շատ պէտք էր։

Ադ-Էր-իյէ. եւ այլն։ Տես՝ Գլ. Գ. 2, 3 մեկնութիւնը։ Թէեւ Քրիստոս եկած էր՝ բայց մինչեւ որ չմեռնէր՝ եւ յարութիւն չառնէր՝ իր թագաւորութիւնը պիտի չհաստատուէր։ Ասոր համար կ'ըսէ թէ երկնից թագաւորութիւնը մօտ է։

17։ Գ--. Դ. 31, 32։

18--22։ Մ--. Ե. 16--20։ Գ--. Ե. 1—11։ Յիսուս առաջ Պետրոսը եւ Անդրեասը տեսեր էր, եւ Սիմոնին՝ Պետրոս անունը տուեր էր, եւ անոնք իրեն հաւատացեր էին։ Ց-Ղ. Ե. 37--42։ Հիմա յատկապէս կը կանչէ զանոնք՝ ու Յակոբոսը եւ Յովհաննէսը որ իր աշակերտները ըլլան։ Թէեւ Ղուկաս ասիկայ Մատթէոսէն աւելի մանրամասն կը պատմէ, բայց գիտնալու է թէ՝ միջերնին հակասութիւն չկայ։ Եւթը

Եան Յակոբոսը ու անոր եղբայրը Յովհաննէսը նաւին մէջ իրենց հօրը Զեբեդէոսին հետ , երբ իրենց ուռկանները կը կարկըտէին . ու կանչեց զանոնք ։

22 · Անոնք ալ շուտ մը նաւը ու հայրերնին թողուցին , ու անոր ետևէն գացին ։

23 · Եւ Յիսուս բոլոր Գալիլեան պարտէզով , կը սորվեցընէր անոնց ժողովարաններուն մէջ , եւ ալքայութեան աւետարանը կը քարոզէր , ու ժողովուրդին մէջի ամէն ՚ի բրդ հիւանդութիւնները ու ամէն ՚ի բրդ ցաւերը կը բժշկէր ։

24 · Եւ անոր համբաւը Ասորւոց բոլոր երկիրը տարածուեցաւ , և բերին անոր՝ բոլոր հիւանդները որ կերպ կերպ ցաւերով ու տանջանքներով կը նեղուէին , և դիւահարները ու լուսնոտները և անդամալոյծները . ու բժշկեց զանոնք ։

25 · Եւ շատ ժողովուրդներ անոր ետևէն կ՚երթային՝ Գալիլեայէն ու Դեկապօլիսէն , և Երուսաղէմէն , ու Հրէաս-

---

Յիսուս աս չորսը՝ եւ ուրիշ ութը հոգի ալ ընտրեց որ երթան քարոզեն՝ եւ իր անուն նովը հրաշքներ ընեն , եւ անոնց սուրբ անունը տրաւ ։ Մ՚ր . Գ . 13—19 ։ Ղ՚ր . Զ . 13—16 ։

23—25 . Գալիլեան ։ Տես՝ Գղ . Գ . 13 մեկնութիւնը ։ Աս միջոցիս կափառնայումի մէջ պիղծ ոգի ունեցող մարդ մը բժշկեց՝ որ Մատթէոս չյիշեր ։ Մ՚ր . Ա . 21—26 ։ Ղ՚ր . Դ . 31 , 35 ։ Մատթէոս (Գլ . Ը . 14 , 15) Պետրոսին զօքանչին բժշկութիւնը կը պատմէ ։ Բայց , թէ որ Մ՚ր . Ա . 29—31 ։ Եւ Ղ՚ր . Դ . 38—39 համաբները կարդանք , կը տեսնենք թէ Յիսուս ան հրաշքը ՚ի ժամանակին ըրաւ ։ Յիշելու ենք թէ շատ անգամ աւետարանիչները՝ խառնելէն նպատելով՝ կարգով չեն ըներ իրենց պատմութիւնները ։

Երուսաղէմ ։ Հոգեւորը ։ Մեսիային թագաւորութեան բարի եւ ուրախալի լուրերը ։ Աւետարան բառը հոս աս նշանակութիւնը ունի՝ թէեւ ընդհանրապէս բարի եւ ուրախալի լուր չ՚նշանակէ ։ Քրիստոս չէ թէ միայն կը քարոզէր , այլ նաեւ ՚ի գործ կը դնէր իր քարոզութիւնը՝ մարդոց մարմիններուն ցաւերը բժշկելով ։

Դէմոնահարները ։ Սատանային եւ իր հրեշտակներուն ձեռքովը տեսակ տեսակ կերպերով տանջուողները ։ Կ՚երեւնայ թէ ան ժամանակը շատ դիւահարներ կային , եւ պատճառը չ՚կրնայ բացատրուած թողուց որ սատանան բոլոր իր ձեռքէն եկածը ընէ՝ որ Քրիստոս միայն խօսքով իրեն չաղթելով ցու-

տանէն, և Յորդանանու անդիի կողմէն։

ԳԼ. Ե

1. Ու տեսնելով ժողովուրդները՝ լեռը ելաւ.

ցընէ թէ ինքը սատանայէն որչափ զօրաւոր է, եւ թէ որչափ դիւրութեամբ կրնայ անոր գործքերը քակել։ Մ–ր. Ա. 17։ Ա Ցովհ. Գ. 8։

Լ–ան–դներըը։ Առնք դիւաւահարութեան նման մէկ հիւանդութիւն մը ունէին՝ որ երբեմն կը շատնար ու երբեմն կը քիչնար։ Կը սեպէին թէ ան շատնալը ու քիչնալը լուսինին ներգործութեամբը կ'ըլլայ։

Անդ–ոլյձներ։ Տես՝ ԳԼ. Ը. 6 մեկնութիւնը։ Կը տեսնենք թէ Յիսուս որչափ ժրաջանութեամբ իր պաշտօնը սկսաւ։ Մ–ր. Գ. 21։ Ցովհ. Թ. 4։ Պէտք է որ մենք ալ իրեն պես ըլլանք՝ մեր բոլոր ձեռքէն եկածը ընելով Աստուծոյ փառքին եւ մարդոց փրկութեանը համար. դիտնալով թէ մեր վրայ ալ մահուան "գիշերը կու գայ" որ անոր մէջը բան մըն ալ պիտի չկրնանք ընել։ Ժող. Թ. 10։

ԳԼ. Ե

Մատթէոս՝ ատ Ե՝ Զ՝ եւ էրէ Գլուխներուն մէջը՝ Յիսուսի իր աշակերտներուն տուած մէկ քարոզը կը պատմէ։ Յիսուսի ըսածը բառ առ բառ չպատմեր, բայց միայն իր երեւելի խորհուրդները։ Ասոր համար իր պատմած նիւթերուն կապակցութեանը շղթան կտրած կ'երեւնայ։ Ղուկան ալ (ԳԼ. Զ. 20–49) ատ նոյն քարոզին քանի մը մասերը կը պատմէ, Ինքը նաեւ կ'ըսէ թէ ատ միջոցիս՝ Յիսուս իր տասներկու առաքեալները ընտրեց. (ԳԼ. Զ. 12–19) եւ կ'երեւնայ թէ ինքը ատ քարոզը՝ ժամանակը տուաւ. մանաւանդ ատ պատճառաւը՝ որ անոնց սորվեցընէ թէ՝ ինչ հոգի–նէնը– էն –անձ՝ որ Ք–ուին էր –ը–ւրոնէրը ըլլալ՝ կ'երեւնայ թէ իր աշակերտները ամէնքն ալ սխալ խորհուրդով առաջ իրեն եաեւէն գացին, ըսելով թէ ինքը մեծ թագաւոր մը պիտի ըլլայ, եւ մենք ալ իրեն քովը մեծ մարդիկ պիտի ըլլանք։ Մ–ա. Ի. 21։ Մ–ր. Թ. 34։ Ժ. 37։ Ղ–ս. ԻՒ. 24։ ԻԴ. 21։ Գ–ր. Ա. 6։ Յիսուս չըսաւ թէ՝ "Ընդհակառակն չէ. ես թագաւոր չեմ ըլլար, բայց քիչ մը ետքը պիտի խաչուիմ, եւ դուք ալ՝ թէ որ իմ եաեւէս գաք, բաւական նեղութիւն պիտի կրէք"։ Գիտցաւ թէ անանկ խօսքերով պիտի գայթակղէին։ Իրենց հաւատքը տակաւին շատ տակաւոր էր։ Յիսուս ատ գիտնալով՝ իր թագաւորութեանը առաջին դասը տուաւ անոնց՝ որուն մէջը տեսակ տեսակ մարգոյ երանութիւն տալով՝ խմանութեամբ կը ցուցընէ անոնց թէ իրմէ ինչ ակնկալութիւն ունենալու են, եւ թէ ինչ մտքով իրեն եաեւէն գալու են։

3. Երանի՛ հոգւով աղքատներուն, ինչու որ երկինից թագաւորութիւնը անոնցն է։

3. Հոգւով աղքատներ։ Ղ՚ա. Զ. 20։ Չէ թէ միայն աղքատներն՝ հապա հոգւով աղքատներ։ Կան ոմանք որ հարուստ ըլլալով՝ հոգւով աղքատ են, եւ կան ոմանք ալ որ աղքատ ըլլալով՝ հոգւով հարուստ ու հպարտ են (Յ՚ա. Ի. 17), եւ կ՚երեւի նայ թէ Յիսուսի աշակերտները առաջ աս հոգին ունէին։ Արդէն՝ Ի՚նչո՚ւ Յիսուս թագաւորին քովը բաւական հարստութիւն եւ պատիւ ունէին։ Քանի որ աս հոգին ունէին, չէին կրնար հեզահոգի՝ Քրիստոսի ճշմարիտ աշակերտները ըլլալ, քանզի հոգիին աղքատութիւնը զգալը աստուածապաշտութեան սկիզբն է։ Մինչեւ որ չտեսնենք ու չըզգանք թէ մեր մէջը աղէկ բան մը չկայ, եւ թէ մի մի՚այն Քրիստոս կրնայ մեզ փրկել, պիտի չփնտռենք ան փրկութիւնը որ Աստուծոյ ձրի շնորհքովը կ՚ըլլայ։ Ան մարգը որ տակաւին զգացած չէ թէ առանց Քրիստոսի ինքը "խեղճ՝ թշուառական՝ եւ աղքատ՝ ու կոյր՝ ու մերկ" է, տակաւին քրիստոնէութեան սկիզբը գիտցած չէ։ Մեր փրկութեան անարժան ըլլալը տեսած առենիս է՝ որ ան ժամանակը կ՚աղաղակենք՝ Աստուած ողորմ մեզի մեզաւորներուս։ Ս՚ղ. Ծն. 17։ Ա՚մ. Ժ. 19։ Իթ. 23։ Ե՚ս. Ծի. 15։ կՋ. 2։ Մ՚ա. Ժը. 4։ Ի՚գ. 12։ Յ՚ա. Գ. 10։ Ա Պե՚տ. Ե. 5։

Երբէք Քրիստո՚սի՚նը ա՚նանց է։ Տես՝ Գղ. Գ. 2 մկ՚նութիւնը։ Մեսիային թագաւորութեանը հպատակները երկնից երջանկութեանը ժառանգ կ՚ըլլան։ Երկնից թագաւորութիւնը աս աշխարհիս մէջ Քրիստոսի աշակերտներուն սիրտերուն մէջը կ՚սկսի՝ (Ղ՚ա. Ժէ. 20, 21) եւ կը շարունակէ մինչեւ որ երկինքը մտնեն եւ հոն կատարելապէս Աստուծոյ ծառայութիւն ընեն։ Յիսուս՝ Երբէք Քրիստո՚սի՚նը անանց է՝ ըսելով կը յուշընէ թէ հոգւով աղքատները իր աս աշխարհիս՝ եւ գալու աշխարհին թագաւորութեանը օրհնութիւնները ու երջանկութիւնը ժառանգելու են։

Երբէք Քրիստո՚սի՚նը անանց է. ինչու որ անոր պահանջած հոգին ունէին։ Յիսուս եկաւ հոգեւոր աղքատութիւն զգացողները հարբուտացընելու իր շնորհաց ընծաներովը։ Ղուկաս կ՚ըսէ՝ "Երանի ձեզի աղքատներո՚ւ". եւ այլն։ Քրիստոս իր թագաւորութեանը օրհնութիւնները մանաւանդ աղքատներուն կը շնորհէր, մանաւորաբար անոնց կը քարոզէր (Մ՚ա. Ժա. 5). եւ ընդհանրապէս աղքատները հարուստներէն աւելի կը սիրեն՝ եւ կը հնազանդին աւետարանին։ Մ՚ա. Ժթ. 23, 24։ Ա Կո՚ր. Ա. 26--29։ Երանելի պիտի ըլլանք՝ թէեւ Ղազարոսին չափ աղքատ ըլլանք, (Ղ՚ա. Ժ. 20, 21) թէ որ հոգիին աղքատութիւնը ըզգալով՝ հաւատքով հարուստ ըլլանք եւ արքայութեանը ժառանգաւոր։ Յ՚ա. Բ. 5։

4. Աբրանի սգաւորները, ինչու որ անոնք պիտի մխիթարուին։

5. Աբրանի հնազանդութիւնը, ինչու որ անոնք պիտի ժա-

ռանգեն երկիրը։

6. Աբրանի անոնց՝ որ անօթի ու ծարաւ են արդարութեան, ինչու որ անոնք պիտի կշտանան։

4։ Անոնք որ իրենց հոգեւոր աղքատութիւնը կ'ըզգան՝ չէ թէ միայն կը տեսնեն թէ իրենց մէջը աղէկ բան մը չկայ, այլ նաեւ կըզգան իրենց մեղքերը՝ ու անոնց վրայ սուգ կ'ընեն։ Անոնց համար մխիթարութիւն կայ Քրիստոսով։ Ան մխիթարութիւնը մինչեւ անգամ ան աշխարհիս մէջը Քրիստոսի աշակերտները ունին, թէեւ իր բոլոր երջանկութիւնը պիտի չգիտնան մինչեւ որ Սրբոց հանգիստը վայելեն՝ Մարգարէն՝ (Ե՝ · ԿԱ · 1—3) Քրիստոսի վրայ գուշակեր էր թէ աղքատներուն աւետիս՝ եւ Սիոնի սգաւորներուն մխիթարութիւն պիտի տար, եւ հոս այսպէս կ'ըլլայ։ Իր առաջին քարոզին մէջը ան իր պաշտօնը կը յիշէ՝ զանոնք վստահացընելով թէ անոնց համար հարստութիւն եւ մխիթարութիւն կայ իր թագաւորութեանը մէջը։ Երանի՛՝ հազար անգամ երանի մեզի, որ հոս մեր մեղքերուն համար սուգ ընելով՝ Քրիստոսէն մխիթարութիւն առնենք, որ վերջը իրեն հետ իր թագաւորութեանը մէջ յաւիտեանս ուրախանանք։ Ց՝յ՛ · Ե · 14—17։ ԻԱ · 4։

5. Երանի հեզերուն։ Հեզ կ'ըսուի ան մարդուն որ խոնարհ է, եւ մանաւանդ որ ձեռնհասութիւն կը համբերէ։ Հեզութեան ամենէն երեւելի օրինակը Ցիսուս ինքն էր՝ մարգարէներուն գուշակութեանը համեմատ։ Ե՝ · ԾԴ · 3—7։ Զ՝ · Թ · 9։ Մ՝՝ · ԺԱ · 29։ ԻՐ · 5։ Բ Կ՝ · Ժ · 1։ Ա Գ՝՝ · Բ · 21—23։ Մենք ալ իրեն նման ըլլալու ենք։ Եփ՝ · Դ · 1—3։ Կ՝Ղ՝ · Գ · 12։ Ա Տի՛ · Զ · 11։ Տի՛՝ · Գ · 2։

Պէտք չ՝՝՝նէին էրկիրը։ Երկիրը չ՝՝՝նէիլ Հրէից մէկ առակն էր՝ որ շատ օրհնութիւններ վայելել կը ցուցընէր։ Ս՝Ղ՝ · ԻԵ · 13։ Լ Ը · 9, 22, 29։ Ե՝ · Կ · 21։ Քրիստոսի աս խօսքէն հասկընալու ենք թէ հեզերը աս աշխարհիս եւ գալու աշխարհին օրհնութիւնները պիտի վայելեն։

6. Երանի անոնց. եւ այլն։ Անոնք որ չ՝՝՝ու ու չ՝՝՝ են՝ բոլոր իրենց ձեռքէն եկածը կ'ընեն որ կերակուր գտնան. ու թէ որ չգտնան՝ աւելի ժրաջանութիւնով՝ եւ նահանձաւորութեամբ կը փնտռեն։ Նոյնպէս ալ անոնք որ ճշմարտապէս արդարութեան կը փափաքին, մինչեւ որ չգտնան՝ չեն կրնար հանգիստ կենալ։

Աբդ՝՝՝ի՝՝՝ն։ Բարեպաշտութեան, Սրբութեան։

Պէտք չ՝՝՝նէ։ Արդարութեան անօթութիւնով Ցիսուսի դիմողներէն ոչ մէկը առանց կշտանալու ետ պիտի դառնայ։ Ե՝ · Ծե · 1։ Ց՝Կ՝ · Զ · 37։ Ե · 37։ Ց՝յ՛ · ԻԱ · 6։ ԻԲ · 17։

7 . Երանի՛ ողորմածներուն, ինչու որ անոնք ողորմութիւն պիտի գըտնեն :

8 . Երանի՛ անոնց՝ որ սրտով մաքուր են, ինչու որ անոնք պիտի տեսնեն զԱստուած :

9 . Երանի՛ խաղաղութիւն ընողներուն, ինչու որ անոնք Աստուծոյ որդիներ պիտի կոչուին :

10 . Երանի՛ անոնց՝ որ հալածուած են արդարու-

---

7 : Բ Թ-ի . ԻՒ . 26 : Ս-Ղ . ԺԸ . 25 : Մ-Դ . Զ . 14, 15 : Ղ-Ե . Զ . 36 : Անոնք որ բուն իրենց մեղքերը տեսեր՝ եւ անոնց համար սուգ ընելով Աստուծմէ ողորմութիւն գտեր են, ուրիշներուն ողորմած են, անոնց չանցանքներուն վրայ գթութեամբ կը նային :

8 : Ա՛ս վերոյիշեալ զգացումներէն բնականաբար սրտի մաքրութիւնը առաջ կու գայ. ՁԱ-Դ-Ե-Ե-Ի Բ-Ռ-Ն-Լ-Ը՝ կը նշանակէ իրեն առջեւը կայնիլ, իրեն քովը ընորհք եւ խաղաղութիւն գտնալ : Անոնք միայն որ մաքուր են սրտով՝ աս երջանկութիւնը պիտի ունենան : Ցիրաւի ամբարիշտներն ալ աչով ու գողովպիտի տեսնեն զԱստուած . (Ց-Յ . Ա . 7 : Զ . 15 17 .) բայց արդարները Ե-Ր-Է-Ե-Ր-Ի-Մ-Բ : Ղ-Ե . ԻՈ . 27, 28 : Ա Կ-Ր . ԺԳ . 12 :

9 . Խ-Ղ-Ճ-Ր-Ի-Ն ընդունողներ : Անոնք որ վէճեր՝ կռիւներ կը գադրեցընեն՝ թըշնամիներ հաշտեցընելով, եւ

թեան համար, ինչու որ երկնից թագաւորութիւնը անոնցն է :

11 . Երանի՛ ձեզի՝ երբոր կը նախատեն ձեզ ու կը հալածեն, և սուտ տեղը ամէն կերպ գէշ խօսքեր կը խօսին վրանիդ՝ ինձի համար .

12 . Ցնծացէք և ուրախ եղէք, ինչու որ ձեր վարձքը շատ է երկինքը . քանզի ասկերպով հալածեցին ձեզմէ առաջ ե-

---

մանաւանդ որ կը ջանան որ իրենց Աստուծոյ հետ ունեցած խաղաղութիւնը ուրիշներուն ալ վայելել տան : Աստուած իր Որդին խրկեց՝ որ եկաւ եւ իր արիւնը թափեց մեղաւորները Աստուծոյ հետ հաշտեցընելու : Բ Կ-Ր . Ե . 18 : Կ-Ղ . Ա . 20 : Եւ Քրիստոսի բոլոր աշակերտները աս իր նոյն հոգին եւ փափաքը ունին : Հ-Վ . Ը . 9 : Բ Կ-Ր . Ե . 20 :

Ա-Ր-Դ-Ա-Յ Ո-Ր-Դ-Ի-Ք ԿՈՉ-ՒԻ : Ինչու որ իր հոգին ունին՝ եւ իրեն նման են, ինչպէս որ որդիները իրենց ծնողքներուն նման են :

10—12 : Ղ-Ե . Զ . 22—26 : Մեր Փրկիչը նախընթաց համարներուն մէջ խօսեցաւ քրիստոնէից ներքին զգացումներուն եւ փորձառութիւններուն վրայ . ասհամարներուն մէջ կը խօսի իրենց աս աշխարհիս հետ ունեցած առնչութեանը վրայ : Միայն Ա-Ր-Դ-Ա-Ր-Ի-Ր կըրնան արդարութեան համար հալածուիլ , եւ մի միայն

ղած մարդ արէնները։

13. Դուք էք երկրի աղը. հապա թէ որ աղը իր համը կորսընցընէ, ինչո՞վ պիտի աղուի. անկէ ետև բանի մը չգար, միայն թէ դուրս ձգուելու և մարդոց ոտքին տակը կոխուելու։

14. Դուք էք աշխարհին լոյսը. քաղաք մը՝ որ լեռան վրայ կեցած է, չկրնար պահուիլ։

15. Ու ճրագը չեն վառեր և դներ գրուանի տակ, հապա աշտանակի վրայ, և լոյս կու տայ բոլոր տանը մէջ եղողներուն։

16. Ընանկ թող լուսաւորէ ձեր լոյսը մարդոց առջին, որ տեսնեն ձեր բարի գործքերը, ու փառաւորեն ձեր Հայրը՝ որ երկինքն է։

17. Մի կարծէք թէ ես եկայ օրէնքը կամ մար-

քրիստոսի ճշմարիտ աշակերտները կրնան երթալ հոգը նախատուիլ։ Երանի մեզի՝ թէ որ մենք այսպէս մարդիկ ըլլանք, որ վերջապէս քրիստոսի հետ իր արքայութեանը մէջ պիտի ուրախանանք։ Գոր. ե. 41։ Հով. ե. 3։ Բ կոր. ե. 4—7։ Դ. 17։ Բ Տիմ. բ. 12։ Գ. 12։ Ցակ. ե. 2, 3։ Ա Պետ. դ. 12—14։

13. Հոգի թէ որ չէր էր հոը ներընջնէ. եւ այլն։ Ընդհանրապէս աղը չկրնար իր համը կորսընցընել առանց ոչնչանալու. բայց ան երկրին աղը ուրիշ նիւթի հետ խառնուած էր՝ որ աղի երեւոյթը կրնար ունենալ առանց համը ունենալու, եւ ատ վիճակին մէջ բանի մը հարար չէր՝ բայց միայն դուրս ձգուելու և ոտքի տակ երեւոյթով քրիստոնեաները՝ որ երկնային համը իրենց նեսիգին չունենալով՝ ուրիշներուն մէկ օգուտ մը չեն կրնար հասցընել։

Գոր. ե. 29։ կոր. գ. 6։ Առանց արդարներուն ներկայութեանը՝ աս աշխարհս շուտ մը գժոխքի պիտի դառնար, եւ իրենց համար է որ Աստուած աշխարհը կորուստէն կ'ազատէ։ Ծն. ժԸ. 23—33։ Երէմ. ե. 1։ Եզէկ. Իբ. 30, 31։

14—16։ Աս բոլոր նմանութիւնները ասոր կը նային՝ թէ քրիստոնեաները իրենց տրուած երկնային կեանքը ու շնորհքը պահելու չեն, հապա Աստուծոյ փառքին ու մարդոց փրկութեանը համար լայտնելու են։ Ցհ. ժԸ. 8։ Փիլիպ. բ. 15։ Ա Պետ. բ. 12։ Նեղութեան ու հալածանքի ժամանակ վտանգ կայ որ քրիստոսի աշակերտները մարդոց վախէն իրենց լոյսը պահեն՝ եւ իրենց համ կորսընցընեն։ Եւ ասոր համար է որ Յիսուս աս չորս համարներուն մէջ զիրենք աս վտանգէն կը զգուշացընէ։

17. Օրէնքը։ Մովսէսին հինգ Գիրքերը։

Մարգարէները։ Հին կտակարանին մնացած մասը։

գարեները աւրելու . չե-
կայ աւրելու , հապա կա-
տարելու :

18 . Վասնզի ճշմարտա-
պէս կ'ըսեմ ձեզի . Մին-
չեւ որ երկինք ու երկիր
անցնին , օրէնքէն յոտ
մը՝ կամ նշանագիր մը
պիտի չանցնի , մինչեւ որ
բոլորն ալ կատարուի :

19 . Ուստի ով որ ա-
մենափոքր պատուիրանք-
ներուն մէկը աւրէ , ու
մարդոց անանկ սորվեցը-

Ա–րէԼ : Սուտ հաննել :
Կ–ԴԲԼ : Իրենց վախճանին
կամ նպատակին հասցընել :
Հին կտակարանին մէջը շատ
մարգարէութիւններ կան Մե-
սիային վրայ , որ անոնք ա-
մէնքն ալ Քրիստոսի կեան-
քովը՝ մահովը՝ ու յարու-
թիւնովը կատարուեցան : Ղ–
ԺԸ . 31—33 : ԻԴ . 44 : Մով-
սիսական արարողութեանց օ-
րէնքը գալու բարիքներուն
շուքն էր . (ԵԲՐ . Ժ . 1)
Քրիստոսի կը նայէր : Բուն
բարիքը Քրիստոս էր : Իր
կեանքովը՝ մահովը եւ յա-
րութեամբը բուն բարիքը
շուքին տղը եկաւ , որով շու-
քը վերցաւ : Ասանկով օրէն-
քը չէ թէ –րէՅ՝ հապա Ք–
ԴԲԷՅ ու ՎԵՐՆ–Յ : ԵԲՐ .
Ը , եւ Ժ . 1—14 : Քրիստոս
Բ–ՐՅԱՆ օրէնէն ալ Ք–ԴԲԷՅ՝
անոր բոլոր պատուիրաննե-
րը կատարելագործելով ու
պահելով , եւ մանաւանդ իր
քաւչական չարչարանքներո-
վը ու մահովը անոր պատիւ
տալով :

18 . ՑՎԾ : ԵՐԲՅԵՑւոց

նէ , անկայ ամենափոքր
պիտի կոչուի երկնից թա-
գաւորութեանը մէջ բայց
ով որ ընէ և սորվեցընէ ,
անկայ մեծ պիտի կոչուի
երկնից թագաւորութեա-
նը մէջ :

20 . Վասնզի կ'ըսեմ ձե-
զի . Թէ որ ձեր արդարու-
թիւնը դպիրներուն ու
փարիսեցիներուն աստ-
ղ–ՆՆԷՆ աւելի չըլլայ ,
բնաւ պիտի չմտնէք երկ-
նից թագաւորութիւնը :

գիրերուն ամենէն պզտիկը :
ՆԼ–ՓԷՐ : Շատ պզտիկ
նշան մը՝ որ իրենց գրութեա-
նը մէջ կը գործածուի գիրե-
րը մկզմկէ զատելու համար :
Մինչ– Երկիրը –ՆՑՆԻ . եւ պլն : Ա–րէԼէ ե
որ Աստուծոյ խօսքին ամ-
նէն պզտիկ մէկ մասը չկա-
տարուի : Ղ– . ԺԶ . 17 :
19 . Ա–ՆՇ–ՓԷՐ ԴԷՐԻ ԿՉ–Ի :
Ոչինչ պիտի սեպուի :

20 : Ան համարին մէջը
Յիսուս ան մարդոց ոչինչ
սեպուելուն պատճառը կու-
տայ՝ որ կեղծաւոր դպիրնե-
րուն ու փարիսեցիներուն
պէս (ՏԵՍ՝ ԳԼ . Գ . 7 .
մեկնութիւնը) բնաւ պատ-
րաստութիւն չունին երկնից
թագաւորութիւնը մտնելու :
Ամենէն գէշ մարդիկը անոնք
են՝ որ դպիրներուն ու փա-
րիսեցիներուն պէս , հոգեւոր
ուսուցիչ ըլլալով՝ իրենց ներ-
գործութիւնը կը գործածեն
Աստուծոյ խօսքը աւրելու եւ
ասանկով մարդիկ մոլորցընե-
լու : Անպիսի մարդոց՝ ոչ
աս աշխարհիս եւ ոչ ալ

21. Լսեր էք որ ըսուեցաւ առաջիններուն. Սպանութիւն մի՛ ըներ, եւ ով որ սպանութիւն ընէ, դատաստանի պարտաւոր պիտի ըլլայ։

22. Բայց ես ձեզի կ'ըսեմ. Ով որ իր եղբօրը պարապ տեղը սրդողի, դատաստանի պարտաւոր պիտի ըլլայ. և ով որ իր եղբօրը Հիմար ըսէ, ա-

---

գալու աշխարհին երկնից թագաւորութեանը մէջ տեղ կայ բայց երանի՝ եւ հազար անգամ երանի անոնց որ կ'աշխատին Աստուծոյ պատուիրանքները ուրիշներուն սորվեցընելու։ Անոնք դէ դէ կ'ըլլան երկնից թագաւորութեանը մէջ։

21։ Փարիսեցիները Աստուծոյ օրէնքը մեկնած աւելնին՝ միայն դուրսի երեւոյթին նայելով սրտին վիճակը կը մոռնային։ Օրէնքին հոգեւոր նշանակութիւնը ու զօրութիւնը կորսընցուցին, ու մարդոց իրենց մեղքերը չըտեսնելուն պատճառ եղան։

Քրիստոս աս գլխուն մնացած համարներուն մէջ իր աշակերտներուն միտքերը իրենց ներքին զգացումներուն կ'ուղղէ, որ տեսնեն թէ անոնցմով ալ՝ ու չէ թէ միայն դուրսի գործքերով, Աստուծոյ պատուիրանքները կը կատարուին։

Առ Էֆեսոս։ Իրենց հայրերուն։ Եբ. ի. 13։

Դատաստան։ Աս անուանով Հրեից մէջ մէկ փոքր ժողովք մը կար՝ որ թեթեւ բաներ կը դատէին, եւ շատ պատիժ տալու իշխանութիւն չունէին։ Դատաստան պարտաւոր ըլլալ ըսելով՝ կը ցուցընէին թէ սպանութիւն ընողը դատաստանին ձեռքովը տրուած պատիժին արժանի է։

22։ Քրիստոս կը սորվեցընէ թէ իր եղբօրը պարապ տեղը սրդողողը աս նոյն պատիժին արժանի է։

Անբան։ Հրեից մեծ ժողովքը կամ ծերակոյտն էր, (Գ-ր. ե. 21) որ երեւելի դատաւոր կրնար քննել ու վճիռ տալ, որ եւ իշխանութիւն ունէր Դատաստանի ժողովէն մեծ պատիժ տալու։ Յիսուս աս խօսքովը կը ցուցընէ թէ ան որ իր եղբօրը դէմ պարապ տեղը սրդողելով եւ իր բարկութիւնը չզսպելով աս ծանր խօսքը կ'ըսէ, իր յանցանքը եւ դատապարտութիւնը կ'աւելցընէ։

Անդ։ Հրեաները երբոր կ'ուզէին մէկին ամենէն չար ըլլալը ցուցընել՝ աս ածականը իրեն կու տային։

Գեհենդ կրակ եւ այլն։ Երուսաղէմի մօտ Գեհենն անուանով մը կար՝ որ նաեւ Տոփեթ ալ կոչուած էր։ Ժամանակով Հրէաները հոն կուռ երկրպագութիւն ընելով՝ իրենց տղաքը ու աղջիկները այրելով։ Դ Թագ. ԻԳ. 10։ Երեմ. է. 31։ Հրէաները կռապաշտութենէն գադարելէն ետքը՝ աս տեղին այնչափ անարգանօք եւ զզուանքով կը նայէին՝ որ եղեռնագործներուն դիերը՝ կենդանիներուն սատակները ու քաղաքին աղտեղութիւնները հոն կը թափէին. եւ ոմանք կ'ըսեն թէ սոնք այ-

տէրանի պարտաւոր պիտի ըլլայ · եւ ով որ էր եղբօրը [Ն]ամիտ ըսէ, գեհենին կրակին պարտաւոր պիտի ըլլայ ։

23 · Ուրեմն թէ որ քու ընծադ սեղանին վրայ բերես, ու հոն միտքդ գայ՝ թէ քու եղբայրդ քեզի դէմ բան մը ունի,

րելու համար ցորեկ ու գիշեր աս տեղս կրակ կը վառէին ։ Այնչափ ահռելի տեղ մը կը նկարագրէին՝ որ շատ անգամ իր անունը դժոխք բառին տեղը կը գործածէին ։ Մ–ո · ժ · 28 ։ Յիսուս կ'ը սէ թէ ան որ իր եղբօրը պարապ տեղը սրդողելով անոր անդ կ'ըսէ, այնչափ մեծ յանցանք ըրած կ'ըլլայ որ արժանանայ գեհենին կրակը ձգուելու ։ Մեր Տէրը աս խօսքերովը չսորվեցընէր թէ վերայիշեալ յանցաւորները ինծի պատժուելու են մարդոց ձեռքովը, հապա կը ցուցընէ թէ Աստուած ինչ աչքով կը նայի աս յանցանքներուն վրայ ։ Աս յայտնի ճշմարտութիւն մըն է, քանզի աս տեսակ յանցանքները բնաւ չէին պատուեր մարդոց ձեռքովը ։ Հրէից Ռաբբիները կը սորվեցընէին՝ թէ միայն մարդու արիւն թափողները աս վերջերդ պատուիրանքը կը կատարէին ։ Բարկութիւնը՝ ատելութիւնը եւ կշտամբանքը թեթեւ յանցանքներ կը սեպէին ։ Հոս՝ Յիսուս կը սորվեցընէ անոնց թէ աս պատուերը իրենց կարծածէն աւելի ընդարձակ նշանակութիւն ունի ։ Կը սորվեցընէ անոնց թէ մանաւանդ ուրիշ իրեք կերպով ալ աս պատուերը կը կատրուի ։ (1) Ունանց պատճառի բարկանալով ։ (2) Կշտամբական խօսքեր գործածելով · եւ (3) Առանց իրաւունքի մէկուն

23 · Ուրեմն թէ որ քու ընծադ սեղանին վրայ բերես, ու հոն միտքդ գայ՝ թէ քու եղբայրդ քեզի դէմ բան մը ունի,

վրայ չարութիւն դնելով ։ Կը սորվեցընէ թէ աս յանցաւորներն ալ պիտի պատժուին Աստուծոյ ձեռքովը՝ մարդապաններուն պէս ։ Մարդը երեւցածին՝ բայց Աստուած սրտին կը նայի, եւ ամէն ով որ իր եղբայրը կ'ատէ՝ վեցերորդ պատուիրանքը կոտրած ու մարդասպանութիւն ըրած կը սեպուի իր առջեւը ։ Ա Ց–Հ · Գ · 15 ։

23, 24 · Թէ որ ընծդ նուիրէ ։ Թէ որ Աստուծոյ երկրպագութիւն ընելու ըլլաս ։ Ընծայ կամ պատարագ անունը կը տրուէր ան ամէն բաներուն՝ որ Հրէաները տաճարը կը բերէին Աստուծոյ մատուցանելու համար ։ Անոնք զոհերով ու պատարագներով Աստուծոյ երկրպագութիւն կ'ընէին, բայց մենք տարբեր կերպով մը ։ Մեր պատարագները հոգեւոր ըլլալու են ։ Հռ–վ · ԺԲ · 1 ։ Եբր · ԺԳ · 15, 16 ։ Մեր մեղքերը վերցընելու համար Քրիստոս Ինքզինքը պատարագեցաւ ։ Եբր · թ · 28 ։ Եւ աս նոր անտեսութեան տակը Աստուած զոհ ու ընծայ չուզեր ։ Եբր · ժ · 5 ։ Տես՝ Գղ · Գ · 4 մեկնութիւնը ։ Մեր սեղանը ուրիշ է՝ եւ Հրէաներուն տաճարին սեղանը ուրիշ ։ Քրիստոսի աշակերտները՝ այսինքն ճշմարիտ քրիստոնեաները սեղան ունին՝ ուսկից իշխանութիւն չունին ուտելու անոնք՝ որ խորանին ծառա-

24. Լաւն ձգէ քու ընծադ սեղանին առջեւը, և դնա առաջ եղբօրդ հետ հաշտուէ, ու ետքը եկուր որ քու ընծադ մատուցանես։

25. Քու ոսոխիդ հետ

յարմարէ կ'ընէ։ ԵԲՐ. Ժ. 10։ Քրիստոս միայն մարմնոր պարարտիւր Բէր-ընդունի՝ այսինքն Հրեաներուն առ խրատը չտար, այլ նաեւ մեզի ամենուս ալ՝ որ նոր տնտեսութեանը տակ Աստուծոյ երկրպագութիւն կ'ընենք իր որոշած կերպովը, այսինքն հոգիով եւ ճշմարտութեամբ։ Յով. Դ. 23։ Փարիսեցիները արտաքին արարողութիւնները շատ մեծ եւ անհրաժեշտ բան մը կը սեպէին, բայց սրտին վիճակը բանի մը տեղ չէին դներ։ Մտ. Ի. 23—28։ Յիսուս հոս կը սորվեցնէ թէ՝ պարապ տեղը Աստուծոյ ընծաներ կը բերենք, քանի որ մեր եղբօրը իրաւունքը պահած չենք։ Ա Յով. Դ. 20, 21։ Ան նոյն Աստուածը որ կ'ըսէ՝ "քու Տէր Աստուածդ սիրես քու բոլոր սրտովդ", նաեւ կ'ըսէ ալ թէ "քու ընկերդ սիրես քու անձիդ պէս"։ Թէ որ մեր եղբայրը սիրենք՝ պիտի ուզենք իրեն հետ խաղաղութիւն ունենալ։

25, 26. Քոռ ոսոխդ։ Մեկը՝ որուն հետը դատ մը ունիս։

Քանի որ անոր հետ ճամբան ես։ Քանի որ անոր հետ դատաւորին կ'երթաս դատաստանի համար։

Ե՞ր բանդը չգ՞ուս։ Մեր Տէրը առաջ խօսեցաւ պարապ տեղը սրդողդ՝ եւ այլն, շուտով միաբանէ, քանի որ անոր հետ ճամբուն մէջն ես. չըլլայ որ քու ոսոխդ քեզ դատաւորին մատնէ, և դատաւորը դահիճին և բանտը ձգուիս։

26. Ազմարիտ կ'ըսեմ

յանցաւորներուն վրայ։ Հիմա կը սորվեցընէ որ եթէ ինչ եւ իցէ կերպով յանցանք մը ունենան, ու իրենց յանցաւոր ըլլալը գիտենան՝ ի՞նչ ընելու են որ չդատապարտուին ու չպատժուին։

Պէտ չէ՞ ։ Եւայլն։ Հրեաներուն մէջը պարտք ունեցողներուն վիճակը շատ թշուառ էր։ Իրենց պարտատէրերը իշխանութիւն ունէին դիրենք բանտը ձգելու եւ հոն պահելու՝ մինչեւ որ իրենց բոլոր պարտքը վճարեն, ու շատ անգամ այսպէս կ'ընէին։ Մեր Տէրը ասիկայ օրինակ առնելով կը խրատէ մեզ՝ որ գալու չարիքէն ազատելու համար խնամքով թեամբ հաշտուինք մեր ոսոխներուն հետ։ Թէ որ այնչափ հարկաւոր ըլլայ մեր ընկերներուն հետ հաշտուիլ, որչափ աւելի փափաքելու եւ աշխատելու ենք Աստուծոյ հետ հաշտուիլ։ Թէ որ անոնցմէ վախնալու՝ եւ անոնց հետ լաւ հաշտուելու ենք՝ որ կրնան միայն քիչ մը ժամանակ մեզ բանտը ձգել, որչափ աւելի վախնալու ու զգուշանալու ենք Աստ՝ որ կրնայ մեր մարմինները եւ հոգիները միանգամ յաւիտեանս յաւիտենից դժոխքին մէջը տանջել։ Մտ. Ժ. 28։ Ր Կոր. Ե. 20։

Ամենը ատ համարներէն քանի մը հոս չսորվեցուած վարդա-

քեզի, պիտի չելլես անկէ, մինչեւ որ վերջին նաքարա- կիտը չվճարես։

27 · Լսեր էք որ ը- սուեցաւ. Ը՛նուիրէն մի՛ ըներ։

28 · Այլ հոս ձկոյն կ'ը- սեմ. Որ կնիկ մար- դու կը նայի անոր ցան- կանալու համար, ալ ա- նիկայ իր սրտին մէջ շը- նուիրէն ըրաւ անոր հետ։

պետութիւնները կը հանեն։ Բա- ռերը մէկիկ մէկիկ մկնելով կ'ըսեն թէ ---ը՝ Աստուած է եւ այլն, ու թէ որ իրեն հետը շուտով չհաշտուինք, մեզ բոնը՝ այսինքն դժոխ- քը պիտի ձգէ։ Ա՛ս վար- դապետութիւնը ճշմարիտ է, Իրաւ է թէ Աստուած մեզա- ւորներուն բարկացած է, եւ՝ թէ որ իրեն հետ չհաշտուին, պիտի կորսուին։ Ս--Ղ. Ի· 11, 12 ։ Բայց Յիսուս հոս ա- ստոր վրայօք չխօսիր. Ի--ը- աշխարհին վրայօք բնաւ բան չըսեր, հապա ո՛ւ աշխարհիս վրայ դատ ունեցողներուն խը- րատ մը կուտայ։ Ուրիշնե- րը ասկից քաւարանի վար- դապետութիւնը կը հանեն։ Կ'ըսեն թէ Քրիստոս "Պի- տի չելլես անկէ Ի--ը- որ" եւ այլն, ըսել կ'ուզէ թէ՝ "Քու մեղքերուդ պատի- ժը կրելէդ ետք՝ տանջան- քի տեղէն ղէպ երթաս"։ Սրեր հաստատութիւնը չներեր որ երկայն բարակ բաներ խօ- սինք ասոնց հետ իրենց հնարած քա- ւարանին վրայ. բայց կրնանք ըսել թէ անանկ վարդա- պետութիւն մը Սուրբ Գրոց մէջը բնաւ հիմն չունի։ Ա պետ. Գ. 19, 20 համարները երբեմն առաջ կը բերուին ասոնց համար ասոր մեռած վարդապե- տութիւնները հաստատելու՝ ո- րոնց չեն վերաբերիր, հապա հոն առաքեալը միայն կ'ըսէ թէ Քրիստոս իր Հոգիովը, այսինքն

իր Աստուածութիւնովը քա- րոզեց ան հոգիներուն որ պէտ- րութեան օրերը Նոյին ըս- տիպէն էին Ըսելու թէ Քրիստոս Նոյեան ժամանակ, հապա թէ Նո- ւիրէն Հոգիովը՝ Նոյին ձեռքով շինուած տապանին մէջ 20 րդ համարին մէջը իր քարոզելուն ի- նը կ'որոշէ, այսինքն անոր որ պատրաստ էին, երբոր Աս- տուծոյ երկայնմտութիւնը կը համբերեր անոնց Նոյի օրերը։ Ձէ թէ իր մարմինովը կամ իր մարդկութիւնովը, հապա իր Հոգիովը, իր Աստուածու- թիւնովը քարոզեց, եւ ա- սիկայ ըրաւ Նոյին յիշուելը՝ որ ինքը արդարութեան քա- րոզիչ կը կոչուի ։ Բ Պետ. Բ. 5։ Թէ որ Քրիստոս իրապէս դժոխքը գացած ըլլար քա- րոզելու, ինչո՞ւ համար Պօղ Նախ-Երեսէլեանց պիտի քա- րոզեր, ու չէ թէ ամէն ա- նոնց որ իր անունը չլսած մե- ռած էին։

27,28։ Քրիստոս հոս կը ցու- ցընէ թէ Եօթներորդ պա- տուիրանքն ալ չէ թէ գործ- քով միայն, այլ եւ սրտով՝ փա- փաքով՝ խորհուրդով ալ կը կատարուի։ Ան մարդը որ կընկան մը կը ցանկայ՝ միայն պա- տեհութեան կը նայի որ շը- նուիրէն ընէ։ Ասոր հա- մար Աստուծոյ դատաստա- նովը արդէն շնացող է, Թէ երիկ՝ եւ թէ կնիկ մարդոց մէջը շատ շնացողներ կան՝ որ գործքով շնացած չեն։

29 · Կ՚ըսէ՝ թէ որ քուա՛ աչքդ քեզ կը գայթակղեցընէ, կտրէ զանիկա՛ ու քեզմէ ձգէ. ինչու որ աղէկ է քեզի որ անդամներուդ մէկը կորսուի, ու քու բոլոր մարմինդ դժոխքը չձգուի։

30 · Ու թէ որ աջ ձեռքդ քեզ կը գայթակղեցընէ, կտրէ զանիկա՛ ու քեզմէ ձգէ. ինչու որ աղէկ է քեզի որ անդամներուդ մէկը կորսուի, ու քու բոլոր մարմինդ դժոխքը չձգուի։

31 · Ըսուեցաւ նաև թէ՝ Որ որ իր կնիկը կ՚արձակէ, թող անոր արձակման թուղթ տայ.

32 · Բայց ես ձեզի կ՚ըսեմ թէ՝ Որ որ իր կնիկը կ՚արձակէ առանց պոռնկութեան պատճառի, ինքը պատճառ կ՚ընէ անոր շնութիւն ընելուն, և որ որ արձակուածը առնէ, շնութիւն կը գործէ։

29, 30 Փոյթ-ընէ։ Մեղք գործելուդ պատճառ կ՚ըլլայ։ Ընդ-ը եւ -ի չե-ը կը նշանակէն որ եւ իցէ շատ սիրելի բան որ մեզ փորձութեան մէջ կը տանի։ Եւ Քրիստոս ըսելով թէ Հ-ներ ե-երէ ղ-ի-ը, չսովեցըներ թէ մենք մեր մարմիններուն անդամները կտրելու ենք, որ առիկայ ընելը անօգուտ պիտի ըլլար եւ մեզ ալ. հապա կը սովեցընէ թէ հրաժարելու ենք բոլոր ան բաներէն՝ որչափ որ սիրելի ալ ըլլան, որ մեզ մեղքի մէջ կը ձգեն։ Ա խորհուրդը Քրիստոս քանի մը անգամ կրկնած է իր խօսակցութեանը մէջ։ Մ-ա. ԺԸ. 7—9։ Մ-ր. Թ. 43—47։

Ինչ-ր ալի է ե-էլ. եւ այլն։ Շատերը կան որ կ՚ուզեն երկինք թագաւորութիւնը ժառանգել, ու միանգամայն կը ջանան որ աս նպատակին հակառակ ու իրենց շատ սիրելի եղած բան մը չձգեն, որ ասանկ ընելով պիտի կորսուին։ Քրիստոս կ՚ըսէ թէ աղէկ է որ աջ աչքիդ կամ աջ ձեռքիդ չափ սիրածդ կորսընցընելով երկնից թագաւորութեանը հասնիս քան թէ զանիկայ վայելելով դժոխքը ձգուիս։ Մ-ա. ԺԶ. 26։ Ղ-ս. ԺԶ. 19—25։

31, 32 Ը-ս-ը-ս. եւ այլն։ Բ Օր. ԻԴ. 1։ Քրիստոս հոս կը սորվեցընէ թէ առանց պոռնկութեան պատճառի կնիկ արձակելն ալ շնութիւն է։ Մովսիսական օրէնքը տուեր էին առաջ սովորութիւն կար՝ որ ամէն մարդ իր ուզածին պէս դ-յ խ-ո-վ մը իր կնիկը արձակէ։ Մովսէս գիտնալով թէ իրենց սրտին կարծրութեանը համար (Մ-ր. Ժ. 5) աս գէշ սովորութիւնը բոլորովին պիտի չձգէին, որոշեց որ արձակման համար կանոնաւոր թուղթ մը տրուի կնկանը. որպէս զի չըլլայ որ իրենց ճիշտ բարկացած բոպէին առանց խորհելու ընեն աս բանը. քանզի մինչեւ որ թուղթը գրուի՝ մարդը

33 . Պարձեալ լսեր էք որ ըսուեցաւ առաջիններուն . Մուտ երդում մի՛ ըներ , հապա ըրած երդումներդ վճարէ Տէրոջը :

34 . Նայց ես ձեզի կ՚ըսեմ . Ընդհանրին երդում մի՛ ընէք . ոչ երկինքի վրայ՝ որ Աստուծոյ աթոռն է ,

35 . Եւ ոչ երկրի վրայ՝ որ անոր ոտքերուն պատուանդանն է , ոչ ալ Երուսաղէմի վրայ՝ որ մեծ Թագաւորին քաղաքն է .

36 . Եւ ոչ քու գլխուդ վրայ երդում ընես , ինչու որ չես կրնար մէկ մազ մը ճերմկցընել կամ սեւցընել :

37 . Հապա ձեր խօսքը ըլլայ այո՝ այո , Ե ոչ՝ ոչ . ու ասկէ աւելին՝ չարէն առաջ կու գայ :

38 . Լսեր էք որ ըսուեցաւ . Աչքի տեղ՝ աչք . ու ակռայի տեղ՝ ակռայ :

39 . Նայց ես ձեզի կ՚ըսեմ . Չարին հակառակ

բաւական ժամանակ կ՚ունենայ խորհելու , ու կարելի է որ գղջայ ալ : Քրիստոս հոս կը յիշէ մի միայն պատճառը՝ որով երիկը իր կնիկը՝ կամ կնիկը իր երիկը կրնայ արձակել , եւ ան ալ թէ որ ---ը նէ :

33—37 . Ս--ր էրդ---մ . եւ այլն : Ղ--. ՃԹ . 12 : Ր Օր . Ի Գ . 23 :

Ա֊ԳՆԻ֊ԻՆ ԷՐԴ---Մ Գ ԸՆԷ : Հրէաները սովորութիւն ունէին շատ երդումներ ընելու իրենց հասարակ խօսակցութեանը մէջ : Քրիստոս հոս մանաւանդ կ՚արգիլէ անանկ երդումները՝ որոնցմով մարդիկ Աստուծոյ անունը պարապ տեղը իրենց բերանը կ՚առնեն : Եր . Ի . 7 : Ր Օր . Ե . 11 : Դատաստանական երդումներուն վրայ չատկապէս բան մը չըսեր , բայց չատն է թէ շատ անգամ ասոնք ալ անհոգ կերպով մը ընելով՝ մարդիկ երբորդ պատուիրանքը կը կոտրեն : Թէ որ դատաստանական երդումներ օրինաւոր ըլլան ալ նէ ,

այսու ամենայնիւ իրենց հարկաւորութիւնը մարդոց չարութեան մէկ պատուղն է : Աս սովորութիւնը կը ցուցընէ՝ թէ մարդիկ միայն իրենց երդում ըրած ատենը Աստուծմէ վախնալով ճշմարիտը կը խօսին : Երբոր աշխարհքը Աստուծոյ դառնայ՝ ալ բնաւ երդում հարկաւոր պիտի չըլլայ :

Ու Էրկ֊էթ Վրայ . եւ այլն . Որ եւ իցէ բանի վրայ երդում ընելը արգիլուած է : Թէ եւ Աստուծոյ անունը չյիշենք՝ եւ միայն իր արարածներուն մէկուն վրայ երդում ընենք , սակայն մեղք գործած կ՚ըլլանք : Յով . Ե . 12 : Մ--թ . Ի Գ . 16—22 : Ս֊ԵՐ Բ֊ԸՐ խօսակցութեանը մէջ Աստուծմէ վախնալու ենք եւ ճշմարիտը խօսելու ենք : Ընդհանրապէս ան մարդը՝ որ սովորութիւն ունի իր խօսքերը երդումով հաստատելու , կը ցուցընէ թէ իր հասարակ խօսակցութեանը մէջ Աստուած չյիշեր՝ եւ անկէ չըվախնար :

38 , 39 . Ընդէ ԻՒ Ա֊Ր . եւ

մի՛ կենաք . հապա թէ որ մէկը ապտակ մը զարնէ ա՛յ ծնօտիդ՝ դարձո՛ւր ա՛նոր միւսն ալ ։

40 . Եւ մէկը որ կ՚ուզէ քեզի հետ դատ վարել՝ ու քու շապիկդ առնել , թո՛ղ տուր անոր ե՛ւ վերարկուդ ալ ։

41 . Եւ ով որ քեզ պահակ բռնէ՝ ու մղոն մը ճամբայ քշէ , գնա՛ անոր հետ երկուք ։

42 . Ինծմէ ուզողին տո՛ւր , ու երես մի՛ դարձներնէ անկէ՝ որ կ՚ուզէ քեզմէ փոխ առնել ։

43 . Լսեր էք որ ը-

այլն ։ Եւ . ԻԱ . 24 ։ Պէ՛ս . ԻԴ . 20 ։ Բ Օր . ԺԹ . 21 ։ Ա՛ս օրէնքը դատաւորներուն համար էր որ անով չարագործները պատժեն . բայց Հրէաները հասկցած էին թէ ամէն մարդ ինքն իրեն համար իրաւունք ունի որ իրեն վնաս հասցնողի մէ՛նչ վնասը հասցընէ , եւ այնպէս կ՚ընէին ալ ։ Յիսուս կը յանդիմանէ ա՛ս վրէժխնդրութեան հոգին ։

Հրէ՛ն հնումն ասացին . եւ այլն։ Ա՛ս կանոնը ճիշդ բառ առ բառ ՚ի գործ դնելու չենք ։ Քրիստոս այսպէս չըրաւ երբոր իրեն զարկին . իր միւս ծնօտը դարձնելուն տեղը՝ հարցուց թէ ինչո՞ւ համար կը զարնես ինծի ։ Համբերող ու ներողամիտ հոգի մը կը պահանջէ . սէրը երկայնամիտ է ։ Քրիստոսի պահանջած հոգին ունենալու ենք՝ եւ ժամանակին նայելով ՚ի գործ դնելու ենք ։ Երբեմն հարկ կ՚ըլլայ որ ա-ղէ ըրնդդէ ուրիշներ համար՝ բռնութեամբ արգիլենք զինքը մեղքէն ։

40—42 ։ Հոս ալ Քրիստոս չէ թէ ճիշդ իր յիշած գործքերը՝ հապա ընդհանուր հոգի մը կը պահանջէ ։ Հրէաները շատ կ-

ուզասէր էին՝ եւ անոր համար Քրիստոս ան հոգին կը յանդիմանէ ։ Յայտնապէս ապօրինաւոր է քրիստոնեաներուն մեկզմեկու հետ դատ ունենալ անհաւատներուն առջեւը ։ Իրենց անմիաբանութիւնները եղբայրներուն որոշմանը ձգելու են. եւ այլն ։ Ա Կր . Զ . 1—7 ։ Թէեւ կռուասէր հոգի մը ունենալու չենք , բայց անիրաւներուն դէմ մեր իրաւունքը պահանջելը օրինաւոր է . եւ թէ որ մեզմէ ոմն ուզողին տանք , շատ անգամ ծոյլերը քաջալերած եւ իրենց մեղքին մանակից եղած կ՚ըլլանք ։ Թէ որ մէկ ոգջ առոգջ մարդ մը գործ չգործեր , իրեն հացատալը ողորմութիւն չէ՝ հապա մեղք ։ Անանկ մէկը թող առնօթի մնայ՝ որ Աստուծոյ պատուիրանքին հնազանդելով աշխատի ։ Եւ . Ի . 9 ։ Բ Թես . Գ . 10 ։

43—47 . Քո՛ն ընկերդ սիրո՛ . եւ այլն ։ Պէ՛ս . ԺԹ . 18 ։ Հոն ընկեր բառով Հրէաները միայն իրենց ազգակիցները հասկըցան , եւ հետեւցուցին թէ սիրելը միայն ի՛նչ որ ընդհանուր ։ Քրիստոս 38 րդ եւ 39 րդ համարներուն մէջը սորվեցուց թէ մեր թշնամիներէն վրէժ առնելու չենք ։ Հոս կը սորվեցընէ թէ

սուեցաւ. Քու ընկերդ սիրես, ու թշնամիդ ատես։

44. Բայց ես ձեզի կ'ըսեմ. Սիրեցէք ձեր թշնամիները. օրհնեցէք ձեզ անիծողները. բարի ըրէք անոնց՝ որ ձեզ կ'ատեն, և աղօթք ըրէք անոնց համար՝ որ ձեզ կը չարչըրկեն ու կը հալածեն.

45. Որ ձեր երկնաւոր Հօրը որդիքը ըլլաք. ինչու որ իր արեւը կը ծագեցընէ թէ չարերուն եւ թէ բարիներուն վրայ, և անձրեւ կը խրկէ թէ արդարներուն և թէ մեղաւորներուն վրայ։

46. Վասն զի թէ որ դուք ձեզ սիրողները սիրէք, ի՞նչ վարձք կ'ունենաք. չէ՞ որ մաքսաւորներն ալ նոյնը կ'ընեն։

47. Ու թէ որ միայն ձեր եղբայրներուն բարեւ տաք, ի՞նչ աւելի կ'ընէք ուրիշներէն. չէ՞ որ մաքսաւորներն ալ նոյնը կ'ընեն։

48. Ուրեմն դուք կատարեալ եղէք՝ ինչպէս որ ձեր երկնաւոր Հայրն ալ կատարեալ է։

ԳԼ. Զ

1. Զգոյշ եղէք որ ձեր ողորմութիւնը մարդոց առջեւը չընէք՝ անոնց երեւնալու համար. եթէ ոչ՝ վարձք չէք առներ ձեր Հօրմէն՝ որ երկինքն է։

2. Ուստի երբոր ողորմութիւն կ'ընես, առջեւդ փող մի՛ հնչեցըներ, ինչպէս որ կեղծաւորները ժողովարաններուն ու փողոցներուն մէջ կ'ընեն, որ մարդոցմէ փառաւորուին. ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, անոնք իրենց վարձքը առած կ'ըլլան։

3. Իսկ դուն երբոր ո-

զանոնք սիրելու՝ եւ առնոց բարիք ընելու ենք։ Ա-ՒՀ. Ի. 2։ ԻԳ. 2։ Հբ-ՒՎ. ԺԲ. 17—20։ Ա ԹԻՒ. Ե. 15։ Ա ՊԻՏ. Գ. 9։ Քրիստոս պէսպէս ըրաւ։ Ե-ՒՓ. 7։ Ղ-Ւ. ԻԳ. 34։ Ա ՊԻՏ. Բ. 23։

Ու ՅԻՒ ԻՐԻՒՈՒ Հօրը ուրիշէ ըլլալ։ ԵՓԻ. Ե. 1։

48. ԿԱՏԱՐԻՒԼ ԻԼԼԻ։ Ամէն բանի մէջ ինքզինքնիդ բարեպաշտ ցուցուցէք. ձեր վրայ բնաւ պակասութիւն մը թող չգտնուի։ Քանի մը որոշուած առեններ եւ քանի մը բաներու մէջ բարեպաշտութիւն ցուցընելը բաւական դիւրին է, բայց միայն ճշմարիտ բարեպաշտը ան է՝ որ միշտ եւ ու եւ իւր պարագաներու տակ կը ջանայ Աստուծոյ կամքը կատարելու եւ իրեն նմանելու։ Ղ-Ւ. Զ. 36։ ԵՓԻ. Ե. 1։

ԳԼ. Զ

1—4։ Անշուշտ ամէն քը-

ղորմութիւն կ'ընես, ձախ ձեռքդ թող չգիտնայ աջ ձեռքիդ ինչ գործելը։

4. Որ քու ողորմութիւնդ գաղտուկ ըլլայ. և քու Հայրդ որ գաղտուկը կը տեսնէ, քեզի յայտնապէս հատուցում պիտի ընէ։

5. Ու երբոր աղօթք կ'ընես, կեղծաւորներուն նման չըլլաս, որ կը սիրեն ժողովարաններուն մէջ ու հրապարակներուն անկիւնները կայնելով՝ աղօթք ընել, որ մարդոց երևան. ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, անոնք իրենց վարձքը առած կ'ըլլան։

6. Իսկ դուն երբոր աղօթք կ'ընես, մտիր քու ներքին սենեակդ, ու դուռդ գոցէ, և աղօթք ըրէ քու Հօրդ՝ որ գաղտուկ տեղ կը տեսնէ. և քու Հայրդ որ գաղտուկը կը տեսնէ, քեզի յայտնապէս հատուցում պիտի ընէ։

7. Ու երբոր աղօթք կ'ընէք, հեթանոսներուն պէս շատախօս մի՛ ըլլաք.

բիսառնեայ իր կրցածին չափ ողորմութիւն պիտի ընէ խեղճերուն։ Ան համարներուն մէջ քրիստոս մեզ կը խրատէ որ չիտակ կերպով ընենք։

Փ. 6 հնչեցնէր։ Ան առակ մըն է, որ ըսել է՝ ուրիշները փ' ընելու չեր բարի գործերը անոնց ցուցընելու։

Անոնք երևոյ վարձը ստացան։ Արդոցմէն փառք կը փնտռեն՝ և ան միայն կ'առնեն։

Ձեր Հայր։ Նոյնը. և այլն։ Ան ալ առակ մըն է, որ ըսել է՝ Հայրդ գոհ։ Ան համարներուն միտքը ան չէ որ ուրիշները մեր բարի գործերը բնաւ չտեսնեն։ Մտ. 5. 16։ Երբեմն ի հարկէ ուրիշներուն առջեւը՝ և մինչեւ անդամ իրենց ձեռքովը ողորմութիւն ընելու ենք։ Գոր. ԺԱ. 29, 30։ Ա Կոր. ԺԶ. 1—3։ Բայց ան որ ողորմութիւն կու տայ հարուստ երևոյթը Հօր, իր Ստուածմէ յուսացած վարձքը կը կորսընցընէ, և միայն

մարդոցմէ պատիւ կ'առնէ։ Բանը յայտնի կամ հասկնալու վրայ չէ, հապա ինչ տիպ վրայ է։

5։ Փարիսեցիները սովորութիւն ունէին իրենց ժամանակի աղօթքները մարդոց առջեւը ընելու, անոնց ցուցընելու համար. և իրենց վարձքը ան կ'ըլլար։ Աստուծոյ հետ բան մը չունէին՝ որ իրմէն ալ պատասխան առնեն։

6. Ի սենեակ երբոր աղօթք կ'ընես։ Ա յսինքն երբոր աղօթք կ'ընես։ Գ Թագ. Գ. 33։ Ի հարկէ ամէն ճշմարիտ քրիստոնեայ առանձին աղօթք կ'ընէ, և կը սիրէ ընելը։ Ս. Ծն. 17։ Գոն. Զ. 10։ Գոր. Թ. 11։ Ժ. 9։ Թէ որ կարելի ըլլայ, անանկ տեղ մը երթալու ենք առանձին աղօթքի համար՝ որ ուրիշները չլսեն։ Քրիստոս այնպէս ըրաւ։ Մտ. Ժգ. 23։ Ի. 36։ Մր. Ա. 35։

7. Հեթանոսներուն պէս

վան մի կը կարծեն թէ իրենց շատ խօսելուն համար պիտի լսուին։

8. Ուրեմն անոնց չընմանիք. ինչու որ ձեր Հայրը ձեզի պէտք եղած բանը գիտէ՝ դեռ դուք իրմէ չխնդրած։

9. Ուստի ասանկ աղօթք ըրէք դուք. Ով Հայր մեր՝ որ երկինքն ես, քու անունդ սուրբ ըլլայ։

լուծում ի ընծա։ Գ. Թես. Ծ. 26։ Քրիստոս երկայն աղօթք ընելը չարգիլեր՝ երբոր միկը շատ բաներ խնդրելու ըլլայ, կամ Յակորին պես (Ծն. Լ. 24—28) այնչափ շատ փափաք ունենայ որ օրհնութիւնը չառած չկրնայ աղօթքէն դադրիլ։ Քրիստոս անգամ մը ի ցեր ի ցերեկուընէ աղօթք ընելով անցուց։ Ղկ. Զ. 12։ Խայտառակութիւն ըլլալը ուրիշ է, եւ ամօթալի ընելը ուրիշ։

8. Զի Հայրը գիտէ պէտք եղածը գիտէ. եւ այլն։ Սղ. ՃԼԹ. 1—5։ Ուրեմն պէտք չէ շատախօս ըլլանք՝ սեպելով թէ Աստուծոյ իր չգիտցած բաները կ'ըսենք։

9. Ոմանք ասոնք ալ ճիշդ նոյն բառերովը, ինչու որ՝ թէ որ այնպէս ըլար, Ղուկան ալ ճիշդ նոյն բառերը պիտի տար, որ չընեն։ Ղկ. ԻԱ. 2—4։ Բանը բառերուն վրայ չէ, հապա մեր մտքին վրայ։ Մաքսաւորին աղօթքը բողոքովին ուրիշ խօսքերով էր։ Ղկ. Ծ. 13։ Առաքեալներն ալ ուրիշ բառերով աղօթք ըրին։ Գ. Ա. 24, 25։ Ժամանակին՝ եւ պարագաներուն նայելով աղօթք ընելու ենք, Աստուծմէ խնդրելով մեր մեղքերուն թողութիւնը, ու մեզի պէտք եղած օրհնութիւնները, եւ իր մեզի տուած պարգեւները

չնորհակալութիւն տալով։ Քրիստոս հոս միայն մեկ օրինակ մը կու տայ մեզի՝ որ ասոր նայելով աղօթքի հոգին տեսնանք՝ եւ ստանանք։

Ով Հայր Դէ։ Որչափ մեծ գիջումն է աս որ թագաւորաց թագաւորը, մեր եւ ամէն էակներուն Ստեղծողը, ան՝ որուն դէմ այնչափ մեղք գործեր ենք, մեզ կը հրաւիրէ որ իրեն Հայր Դէ ըսելով մօտենանք։ Այսպէս մեզ կը քաջալերէ որ համարձակութեամբ իրեն երթանք։ Որչափ շատ է մեր չարութիւնը, թէ որ աս աղօթքը ընենք անհոգութեամբ՝ կամ քանի որ տակաւին մեր մեղքերուն համար կատարեալապէս զղջացած չենք, եւ քանք չենք ըներ իր կամքը գիտնալու ու կատարելու։ Մեղք սիրողները չէ թէ Աստուծոյ՝ հապա աստուածային "Հայր մեր" ըսելու են։ Ցհ. Ը. 44։ Ան որ աս աղօթքը անհոգութեամբ՝ կամ կեղծաւորութեամբ կ'ընէ, չէ թէ օրհնութիւն՝ հապա անէծք կ'ընդունի։

Ու երկնէն է։ Ինչու որ իր փառքը մանաւանդ հոն կը յայտնուի։ Եր. Կզ. 1։

Քո անունդ սուրբ ըլլայ։ Աչխինքն սուրբ թող սեպուի՝ որ ամէն մարդիկ քեզի փառք տան։ Հեթանոսները իրենց չաստուածները իրբեւ ամէն

10. Վասն Թագաւորութեանդ գայ, քու կամքդ լլայ, ինչպէս որ երկինքը՝ անանկ ալ երկրիս վրայ.
11. Մեր ամէն աւուր

12. Եւ մեզի ներէ մեր պարտքերը, ինչպէս որ մենք ալ կը ներենք մեր

դէշութիւններուն օրինակներ կ'առնեն։ Եր. Թղ. 19։ Եզեկ. Լբ. 34։ Առակ. Ը 18։ Բայց Աստուած՝ կամ Աստուծոյ անունը՝ ինքնին աստուածութիւնը է, եւ մենք իր սուրբ լլալը մտածելու չենք։ Եզ. ժե. 11։ Ամ. Գթ. 9։ Յայտ. Գ. 8։ Ամ. Լ. 4։ Դէ 12։ Իր անունը պարապ տեղը գործածելը՝ երդում ընելով, կամ հասարակ բաներուն մէջ, կամ որ եւ իցէ կերպով անզգուշութեամբ բերան առնելով՝ մեծ մեղք է։ Եզ. Ի. 7։

10. Քո՛ թագաւորութի՛ւնդ գայ. եւ այլն։ Օր մը պիտի գայ երբոր ամէն մարդիկ Աստուած պիտի ճանչնան եւ իր թագաւորութիւնը ամէն ազգերուն վրայ պիտի հաստատուի։ Ամ. Բ. 8, 9։ Եր. Բ. 2—4։ Ժա. 1—10։ Կ. 1—5։ Ճշմարիտ քրիստոնեաները ամենէն շատ կը փափաքին որ ան օրը շուտով գայ, եւ իրենց աղօթքներուն մէջը ատ առաջ կը յիշեն։ Քրիստոս հոս կը սորվեցընէ՝ թէ մինչեւ անգամ մեր ամէն աւուր հացը ուզելէն առաջ ուզելու ենք որ ամէն մարդիկները Աստուծոյ կամքը կատարեն, ինչպէս որ երկնից մէջ սուրբերը եւ սուրբ հրեշտակները կը կատարեն։ Թէ որ Աստուծոյ կամքը լլայ՝ մեղքը աշխարհէն պիտի դադրի, եւ անզեղջ մեզաւորները Աստուծոյ բարկութիւնովը պիտի կորսուին։

հացը՝ այսօր մեզի տուր.
12. Եւ մեզի ներէ մեր պարտքերը, ինչպէս որ մենք ալ կը ներենք մեր պարտականներուն.

Բայց սակայն քանի քանի անգամ ամբարիշտները աս աղօթքը կ'ընեն՝ չխորհելով թէ անով իրենց կորուստը կը խնդրեն։ Երբոր մենք աս աղօթքը կ'ընենք՝ զգույշ ըլլալու ենք որ մեր փափաքը եւ ջանքն ալ Աստուծոյ կամքը կատարելն ըլլայ։ Եթէ ոչ՝ Աստուծոյ առջեւը կեղծաւորութիւն բրած կ'ըլլանք։ Որչափ երջանիկ պիտի ըլլայ մարդոց վիճակը՝ երբոր աս աղօթքը պատասխանուի, եւ երկիրը ու երկինքը միանան Աստուծոյ կամքը կատարելու։

Մեր Հայր. եւ այլն։ Հայ բառը հոս գործածած է որ իւրաքանչիւր տեղ՝ որ պէտք է մեր կեանքը պահելու համար։ Աստուծմէ ամէնուն համար մենք Աստուծմէ կախում ունինք։

Այսօր. Ամէն օրական հացերնիս ուզելու ենք՝ ինչու որ ամէն օր ուզելու ենք, եւ ան որ օր մը կ'անցնէ առանց աղօթք ընելու՝ իրաւունք չունի որ Աստուծմէ բան մը յուսայ։

12. Մեր պակասութիւնները մի՛ յիշեր, մեր յանցանքները ներէ։

Մեր պարտականները. Այսինքն անոնց որ մեզի դէմ յանցանք գործեր են։ Կը տեսնենք թէ անոնք որ Աստուծմէ թողութիւն կ'ուզեն՝ իրենց պարտականներուն ներելու են։ Ամ. ժԸ. 25, 26։ Մտ. ժԸ. 21—35։ Մր. ժԱ. 25, 26։

13 · Ու մեղ փորձութեան մի տանիր , հապա ազատէ՛ . ինչու որ քուկդ է թագաւորութիւնը և զօրութիւնը ու փառքը յաւիտեանս ամէն ։

14 · Վասն զի թէ որ դուք ներէք մարդոց իրենց յանցանքները , ձեր երկնաւոր Հայրն ալ ձեզի կը ներէ ·

15 · Հապա թէ որ դուք չներէք մարդոց իրենց յանցանքները , ձեր Հայրն ալ ձեզի չներեր ձեր յանցանքները ։

16 · Ու երբոր ծոմ կը պահէք , կեղծաւորներուն պէս տրտումերես մի ըլլաք · քանզի իրենց երեսները կ՚աւրեն որ մարդոց երևնան թէ ծոմ կը պահեն · ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի , Ի՛նչք իրենց վարձքը առած կ՚ըլլան ։

17 · Հապց դուն երբոր ծոմ կը պահես , գլուխդ օծէ՛ , ու երեսդ լուա՛ ,

18 · Որ մարդոց ծոմ պահողի պէս չերևնաս , հապա քու Հօրդ՝ որ գաղտուկ տեղ կը գտնուի , և քու Հայրդ որ գաղտուկը կը տեսնէ , քեզի հատուցում պիտի ընէ ։

Առաւած՝ մեր ուրիշներուն ներելնուս համար չէ՝ որ մեզի ալ Թողութիւն կու տայ , բայց ան որ տակաւին պատրաստ չէ իր եղբօրը ներելու՝ տակաւին բան չէ մեղքերուն համար իրապէս զղջացած չէ , և Թողութիւն չկրնար առնել ։

13 · Մեզ ՝ծրյ-ՐՒՒ-ն փոխ ։ Ա յսինքն մի թողուր որ փորձութեան մէջ իյնանք ։ Արթուն կենալու ենք փորձութեան դէմ , բայց աւանց Աստուծոյ օգնութեանը մեր ջանքերը զուր կ՚ըլլան ։ Մ՚ա · Ի՟ · 4 ։ Ղ՚ա · Իբ · 40 ։ 46 ։ Բ ԳՒ՚ա Բ · 9 ։ Մեզ ՝ծրյ-ՐՒՒ-ն ՚ա՚ա՚ա ։ 6՚Հ ՃՒ · 15 ։

Ինչու որ եւ այլն ։ Ա Մ՚ա՚ա · ԻԹ · 11 ։

14 , 15 ։ Տես՝ համար 12 մեկնութիւնը ։

16 ։ Ծոմ պահելը ամեն ՚ՐՐՂ ՚ՐՐ-ՐՐ-ՐՒՒ ետ կենալն է որոշած ժամանակ մը , որ ան առնելը ինքզինքնիս աղօթքի տանք ։ Մ՚իայն կերակուր չուտելը օգուտ չընէ , եւ մեր անկէ ետ կենալուն պատճառը սա է՝ որ ալ աւելի կարող ըլլանք հոգևոր բաներուն վրայ խորհելու ։ Տես՝ Գղ · Գ · 2 մեկնութիւնը ։

ԿԵՂԾԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ պէս ։ Փարիսեցիները մարդոց երևնալու համար շատ անգամ ծոմ կը պահէին , եւ իրենց ծոմապահութեամբը կը պարծենային ալ ։ Գ՚ա · ՃՂ · 12 ։ Մ՚ա · Իգ · 5 ։

Իրենց վարձքը ա՚ա՚ա կ՚ըլլան ։ Մարդոց կ՚երևնան , եւ իրենց վարձքը ան կ՚ըլլայ ։

17 , 18 · Գը՚ՐՐ օծէ · եւ այլն ։ Ա յսինքն ծոմ պահած

19. Երկրի վրայ ձեզի գանձեր մի՛ դիզէք, ուր որ ցեցը ու ժանկը կ՚ապականեն, և ուր գողերը պոռ կը ծակեն ու կը գողնան.

20 Հապա ձեզի գանձեր դիզեցէք երկինքը, ուր որ ո՛չ ցեցը և ո՛չ ժանկը կ՚ապականէ, ու ո՛չ գողերը պոռ կը ծակեն և կը գողնան։

21. Որ գանձը ուր որ է, սիրտերնիդ

օրերնիդ ալ ձեր ամէն աւուր սովորութիւնը պահեցէք։ Հրէաները սովորութիւն ունէին ամէն օր իրենց գլուխները օծելու, եւ Քրիստոս հոս բանել կ՚ուզէ՝ թէ մեր ծոմ պահելուն համար պէտք չէ որ փարիսեցիներուն պէս մեր հանդերձները ու դէմքը փախենք՝ մեր երեսները աւրելով, որ մարդոց ծոմ պահող պէս երեւնանք։ Մեր ծոմապահութիւնը Աստուծոյ է, ու չէ թէ մարդոց։ Քանի մը եղբայրներուն ծոմ պահելու միաբանիլը՝ որ Աստուծմէ մէկ բան մը խնդրեն, արդիւնաւէտ չէ։ Մտ. ԺԲ. 17։ Բայց մարդոց երեւնալու ջանք ընելու չէն։

Հապա՞ պէտք ընէ, որ մեր ցերեկ եւ իր առաքեալները յատուկ ժամանակ մը որոշած չեն ծոմապահութեան համար. եւ ինչպէս որ ողորմութիւն տալը քրիստոնէից կամքին յանձնուած է՝ որ պարագաներուն նայելով ընեն, անանկ ալ ծոմապահութիւնը։ Օրինակներ ունինք՝ թէ առաջին քրիստոնեաները միաբանութեամբ ծոմ պահեցին։ Գոր. ԺԳ. 2, 3։ ԺԴ. 23։ Բայց բնաւ չէնք տեսներ մէկ տեղ մը որ հարկ դրուած ըլլայ մեր վրայ՝ տարուան օրէ օրը կամ շաբաթը ծոմ պահելու. ուստի մենք ալ առաքելական եկեղեցին հետեւելով՝ պարագաներուն նայելով ծոմ պահելու ենք, թէ առանձին եւ թէ միաբանութեամբ։

19, 20. Գ՚ԵՒ Գ՚ԵՔ։ Մեր ԳԵՒԵՐԸ մեզի որ եւ իցէ սիրելի եղած բաներն են։ Ան աշխարհիս գանձերը շուտ մը կ՚անցնին կ՚երթան, եւ չանցած ալ չէն կրնար մեզ երջանիկ ընել. բայց ան որ երկնային բաները կը սիրէ, իր գանձերը ապահով են, եւ անոնցմով ալ ինքը հարուստ ու երջանիկ կը մնայ։ Հռ. Ը. 17։ Ա Տիմ. Ա. 12։ Ա Պետ. Ա. 4։ Հարուստ ըլլալը մեղք չէ, թէ որ հարստութիւնը Աստուծոյ փառքին համար գործածուի։ Երբեմն Աստուած հարստութիւն կու տայ մարդոց իրեւ օգնութիւն մը։ Բ Օր. Ը. 18։ Գ Թագ. Գ. 11—13։ Ա Մնաց. Ժ. 22։ Բայց ատակ սիրելը մեծ մեղք է, եւ անոնք որ կ՚ուզեն հարբուտանալ՝ կորսուելու վտանգի մէջ են։ Ժող. ԺԱ. 28։ Կող. Գ. 5։ Ա Տիմ. Զ. 9, 10։ Ճակ. Ե. 1—3։

21։ Ամէն մարդու սիրտը իր գանձերուն վրայ է։ Ան որ երկնային բաները կը սիրէ՝ անոնց վրայ կը խորհի, եւ նըմանապէս ան որ երկրային գանձեր կը փնտռէ՝ անոնց վը-

ալ Հոն պիտի ըլլայ։

22. Մարմինին ճրագը աչքն է. հապա թէ որ քու աչքդ պայծառ է, բոլոր մարմինդ լուսաւոր կ'ըլլայ.

23. Նայց թէ որ քու աչքդ վատ է, բոլոր մարմինդ մութ կ'ըլլայ. ուրեմն թէ որ քու մէջդ

բայ կը խորհի։

22, 23։ Ղուկ. ԺԱ. 34—36։ Երբոր մկուն աչքը աւրած է՝ չկրնար տեսնել. իր ուր երթալը չդիտեր, ու չկրնար շիտակ ճամբան բռնել։ Նմանապէս ալ երբոր մարդուն սիրտը ագահութիւնով աւրած է՝ ինքը բոլորովին կը մոլորի, եւ Հոգեւորապէս կարողութիւն չունի շիտակ ճամբան գիտնալ ու բռնել։ Իր Հոգիին աչքը վատ է։ Ա Պետ. Բ. 14, 15։

24. Մարդ մը չի կրնար երկու տէրոջ ծառայել. Ատելով մէկը՝ միւսը պիտի սիրէ, կամ մէկը պիտի մեծարէ եւ միւսը արհամարհէ. չեք կրնար Աստուծոյ ու Մամոնային։

որ եթէ Աստուած մեզի տուեր է Քրիստոսի բաները՝ այսինքն մեր Տիրոջը Յիսուսը, անշուշտ մեզ պիտի Հոգայ՝ անոնցմէ պզտիկ բաները մեզի տալով։

Նայեցէք երկինքի թռչուններուն. եւայլն։ Ան Աստուածը որ թռչունները կը կերակրէ ու դաշտի ծաղիկները կը զարդարէ՝ իրեն հաւատացողները անշուշտ պիտի չմոռնայ։

Բայց քրիստոնեայ Աստուծոյ թագաւորութիւնը եւայլն։ Աս 25—34րդ համարներուն բուն միտքը աս չէ թէ մենք վաղուան համար բնաւ խորհելու չենք. պէտք է որ մեզի եւ մերիններուն Հոգ տանինք։ Ա Տիմ. Ե. 8։ Երկրագործը սերմ ցանելու է որ ետքը հունձքը քաղէ։ Եւ նմանապէս շատ բաներուն համար Հոգ ընելու ենք, բայց մեր Հոգը ըրած ատենը տագնապելու չենք, գիտնալով թէ մեր Հայրը որ այսօր մեզ կը Հոգայ՝ վաղն ալ պիտի Հոգայ. մանաւանդ աս աշխարհիս բոլոր բաներէն աւելի՝ երկնային բաներ սիրելու ու փընտրտելու ենք։ Քրիստոսի

25. Ասոր կ'ըսեմ ձեզի. Հոգ մի' ընէք ձեր կեանքին համար՝ թէ ինչ պիտի ուտէք, կամ ինչ պիտի խմէք. ոչ ալ ձեր մարմիններուն համար, թէ ինչ պիտի հագնիք. չէ՞ որ կեանքը կերակուրէն աւելի է, ու մարմինը հագուստէն։

26 Նայեցէ՛ք երկինքի թռչուններուն, որ ոչ կը սերմանեն և ոչ կը հնձեն և ոչ ամբարի մէջ կը ժողվեն, ու ձեր երկնաւոր Հայրը կը կերակրէ զանոնք. չէ՞ որ դուք անոնցմէ աւելի լաւ էք։

27. Ձեզմէ ո՞վ կրնայ իր հոգ ընելովը իր հասակին վրայ կանգուն մը աւելցընել։

28. Ու հագուստի համար ինչո՞ւ հոգ կ'ընէք. նայեցէ՛ք դաշտի շուշաններուն՝ ինչպէս կ'աճին. ոչ կ'աշխատին և ոչ կը մանեն.

29. Բայց ձեզի կ'ըսեմ որ Սողոմոն ալ իր բոլոր փառաւորութեանը մէջ անոնցմէ մէկուն պէս չզարդարուեցաւ։

30. Ուստի թէ որ դաշտի խոտը որ այսօր կայ՝ և վաղը փուռը կը ձգուի, Աստուած անանկ կը հագուեցընէ, հապա ո՛րչափ աւելի ձեզ՝ թերահաւատներ։

31. Ուրեմն հոգ մի' ընէք՝ ըսելով. Ի՞նչ պիտի ուտենք, կամ Ի՞նչ պիտի խմենք, կամ Ի՞նչ պիտի հագնինք.

32. (Ինչու որ ատ բոլոր բաները հեթանոսները կը խնդրեն.) վասն զի ձեր երկնաւոր Հայրը գիտէ՝ թէ ատ բոլոր բաները ձեզի պէտք են։

33. Նայց առաջ խնդրեցէ՛ք Աստուծոյ թագաւորութիւնը և անոր արդարութիւնը, ու ատ բոլոր բաներն ալ ձեզի պիտի տրուի։

34. Ուստի վաղուան համար հոգ մի' ընէք. ինչու որ վաղուան օրը

որ ան ատենը Աստուծոյ օգնութիւնովը մեզի բոլոր պէտք եղած մարմնաւոր օրհնութիւնները պիտի առնենք։ Փիլիպ. Դ. 6։ Ա Պետ. Ե. 7։ Հերիւթ է օրհաս իր հնչողութիւնը։ Մեր հոգերը ու նեղութիւնները տանելը դիւրին կ'ըլլայ երբոր ամէն օրուան մէջ միայն իր հոգը կրենք. բայց ամենայն օր իրենց բոլոր կեանքին քաշելու ցաւերուն վրայ խորհելով՝ միշտ պարապ տեղը

իրեն համար հոգ պիտի ընէ. հերիք է օրուան՝ իր նեղութիւնը։

ԳԼ. Է

1. Մի՛ դատէք՝ որ չդատուիք։

2. Վասնզի ինչ դատաստանով որ դատէք, անով պիտի դատուիք. և ինչ չափով որ չափէք, անով պիտի չափուի ձեզի։

3. Եւ ինչո՞ւ կը նշմարես եղբօրդ աչքին մէջի շիւղը, ու կը չտեսնես, որ աչքիդ մէջի գերանին չես նայիր։

4. Կամ ինչպէս կրնաս ըսել եղբօրդ. Թո՛ղ տուր աչքէդ շիւղը հանեմ. և ահա քու աչքիդ մէջը գերան կայ։

5. Կեղծաւո՛ր՝ առաջ քու աչքէդ գերանը հանէ՛, ու յետը պիտի նայիս եղբօրդ աչքէն շիւղը հանելու։

6. Սուրբ բանը շուներուն մի՛ տաք, և ձեր մարգարիտները խոզերուն առջեւ մի՛ ձգէք, որ ոտքերնուն տակը չկոխկրտեն զանոնք, ու դառնան ձեզ պատառտեն։

շատ նեղութեան մէջ են։

ԳԼ. Է

1,2 Մի՛ դատեր։ Քրիստոս հոս ամէն ներգործութիւն գատը քննելը չարգիլեր։ Դատաւորները պարտական են իրենց պաշտօնը կատարելու՝ արդարութեամբ դատելով, և մենք իրենց խօսքին հնազանդելու ենք։ Ր Օր. Ի. 12։ Հռով. ԺԳ. 1—4։ Մենք ալ երբեմն դատելու ենք։ Ց-ՀՀ. Ի. 24։ Ս Ց-ՀՀ Գ. 1։ Հոս արգիլուած է ան դատն ու անողոք դատումը՝ որ առանց աղեկ քննութիւն ընելու ուրիշները կը դատապարտէ։ Ց-Ի. Դ. 11, 12։ Ան որ անանկ բնութիւն մը ունի որ խստութեամբ կամ անհոգութեամբ կը դատէ, հաւանական է որ ինքն ալ ուրիշներէն պիտի դատապարտուի։ Ղ-ա. Զ. 37, 38։ Ինչ չափով որ ուրիշներուն կը չափէ՝ իրեն ալ պիտի չափուի։ Ց-Ի. Բ. 12։

3—5։ Աչքին մէջ շիւղ ևն. Աննշանագոյն մեղքերը որ եւ իցէ պզտիկ յանցանքի տեր ըլլալը կը նշանակէ. եւ նմանապէս աչքին մէջ գերան ևն. մեկուն աւելի մեծ յանցանք ունենալը կը նշանակէ։ Ան որ իրեն չափ յանցաւոր չեղողները իրենց մեղքին համար կը յանդիմանէ՝ կեղծաւորութիւն ըրած կ'ըլլայ։ Պէտք է որ առաջ իր մեղքէն ետ կենայ։

6։ Պարտական ենք ուրիշները խրատելու, բայց մարդոց բնութեանը նայելով մեր խրատները տալու ենք։ Ոմն խրատ ամէն մարդուն օգտակար չէ. եւ մարդիկ ալ կան՝ որոնց համար որ եւ իցէ խրատ կամ յանդիմանութիւն բնաւ օգուտ չունի։ Անանկներուն համար Քրիստոս կ'ըսէ թէ սուրբ բանը ևն. Պօ. Բ. 22։ Շուներն ու խոզերը սուրբ կամ

7. Խնդրեցէ՛ք՝ և պիտի տրուի ձեզի. փնտռեցէ՛ք՝ և պիտի գտնէք. ՚՚՚՚ զարկէ՛ք՝ և պիտի բացուի ձեզի.

8. Վասն զի ամէն ով որ կը խնդրէ՝ կ՚առնէ, և ով որ կը փնտռէ՝ կը գտնէ, և ով որ ՚՚՚՚ կը զարնէ՝ պիտի բացուի անոր։

9. Ձեզմէ ո՞ր մարդը որ ունի որդի՝ որմէն իր որդին հաց կայ՝ որմէն իր որդին հաց որ ուզէ, միթէ քար պիտի տայ անոր.

10. Նո՛ւ կամ թէ որ ձուկ ուզէ, միթէ օ՞ձ պիտի տայ անոր։

11. Ուստի եթէ դուք՝ որ չար էք, ձեր զաւակներուն աղէկ ընծաներ տալ գիտէք, որչափ աւելի ձեր Հայրը՝ որ երկինքն է,

---

պատուական բաները բանի մը տեղ չեն դներ. եւ թէ որ իրենց կերակուր տեղ մեծագին մարգարիտներ տար՝ վտանգ կայ որ իրենց անօթութենէն մէջ դառնան ու ձեզ փառատեն. նմանապէս մարդիկ ալ կան որ յարմարութեամբ շուներուն կամ խոզերուն կը նմանցուի, (Բ Պետ. Բ 22։ Յայտ. ԻԲ. 15) եւ անոնց խրատ տալը բոլորովին անօգուտ է։ Ա՚՚՚։ Թ. 7, 8. ԺԱ. 12։ ԻԳ. 9։ Գ՚՚. ԺԳ 45, 46։ Թէ որ մինչեւ անգամ մեր Էա՚՚՚Նէրը անանկ մարդոց տալու չենք, հապա որչափ աւելի դգուշ ըլլալու ենք որ չըլլայ թէ եկեղեցիին Սուրբ խորհուրդները՝ Հաղորդութիւնը ու Մկրտութիւնը անանկներուն չմատակարարենք։

7, 8։ Հարկաւ իր խրատը լսողները զգացին թէ առանց Աստուծոյ օգնութեանը չեն կրնար Քրիստոսի բանները պահել. եւ ասոր համար ինքը կը վստահացնէ անոնք որ եթէ Աստուծմէ խնդրեն՝ իրենց պէտք եղած օրհնութիւնները պիտի տրուին։ Խնդրեցէք, ՚՚՚՚

բարի բաներ պիտի տայ անոնց՝ որ իրմէ կը խնդրեն։

12. Ուստի ամէն ինչ որ կ'ուզէք՝ որ մարդիկ ձեզի ընեն, դուք ալ անոնց ա-նանկ ըրէք. քանզի սա է օրէնքը ու մարգարէները։

13. Նեղ դռնէն նեցուկ մտէք. ինչու որ լայն է ան

դուռը՝ ու ընդարձակ ան ճամբան՝ որ դէպ ի կորուստ կը տանի. և շատ են ա-նոնք՝ որ անկէ կը մտնեն։

14. Ինչու որ նեղ է ան դուռը՝ ու նեղուացք է ան ճամբան, որ դէպ ի կեանք կը տանի. և քիչ են ա-նոնք՝ որ զանիկայ կը գտնեն։

5, 6։ Ա Յովհ. Գ. 22։ Ե. 14, 15։ Յով. Ե. 16—18։ Խոստմունքը սա է թէ Աս-տուած բարի բաներ պիտի տայ։ Անոնք որ ընդունելի կերպով ազօթք կ'ընեն՝ դէպ բարի բա-ներ կ'ուզեն, անանկ բաներ որ Աստուած բարի կը տեսնէ եւ անոնց կը տայ։ Իրենց ազօթք բրած ատենը կ'ըսեն, "Քու կամքդ ըլլայ, ու չէ թէ մերը"։ Ղուկաս (ԺԱ. Թ. 13) բարի բաներ ըսելու տե-ղը Սուրբ Հոգին կ'ըսէ, բայց միտքը մէկ է, ինչու որ իրաւ է թէ Սուրբ Հոգիին պարգե-ւը ամէն բարի բաներուն գը-լուխը ու բովանդակութիւնն է։ Երանի մեզի թէ որ Անիկայ առնենք։

12։ Ղեւ. ԺԹ. 18։ Ղեւ. Զ. 31։

Քրիստոս սա է օրէնքը. եւ այլեւ Աւետարանները ա-նանկ կը սորվեցընէ, եւ Աս-տուածոյ օրէնքին բովանդա-կութիւնը սա է։ Մատ. ԻԲ. 39, 40։ Հռով. ԺԳ. 8—10։ Գաղ. Ե. 14։ Փիլիպ. Բ. 4։ Սա սիրոյ օրէնքը ա-մէնայն յարմարութեամբ ա-ւետեցին Յովհաննէս Մկրտիչ ալ։ Ցիրաւի ասիկայ ազօտ կերպով մը կը գտնուէր Հրէական տըն-տեսութեան մէջը, բայց քա-

---

ջայայտ եւ պարտաւորիչ կեր-պով մի միայն քրիստոնէա-կան տնտեսութեանը մէջ յայտնուած է, որուն սկիզ-բը եղաւ Աստուածային սի-րոյն ցուցումը Գողգոթային վրայ, որով մեզի տրվեցաւ թէ ինչպէս որ Աստուած մեզ սիրեց՝ պարտաւոր ենք մենք ալ միմեանց սիրելու։ Ա Յովհ. Գ. 11։ Որչափ երջանիկ պի-տի ըլլայ սա աշխարհիս վիճա-կը՝ երբոր բոլոր ազգերն ու անհատները հետեւին սա Աստուածային շաւիղին։ Ան տանը ոսկեղէն դարը իր բո-լոր օրհնութիւններովը սկսած պիտի ըլլայ։

13, 14։ Ղեւ. ԺԳ. 24։ Յիսուս սա օրինակովը մեզի կը սորվեցընէ, (1) թէ դիւ-րին է կորսուիլը։ Կորըս-տեան դուռը լայն է եւ ճամ-բան ընդարձակ։ Պէտք չէ որ մարդիկ ջանք ընեն որ դժուար երթան. թէ որ բազմութեանը հետ սա իրենց բնութեանը հաճելի ճամբան բռնեն եր-թան՝ շուտ մը հոն կը հասնին։ (2) Կը սորվեցընէ թէ աւետարանին հնազանդիլը՝ ու երկնից արքայութեանը հաս-նիլը դժուար է։ Դուռը նեղ, ու ճամբան նեղաց։ "Շատ նեղութիւններով պէտք է մ-

15. Ձգոյշ կեցէք սուտ մարգարէներէն՝ որոնք ձեղի կու գան ոչխարի հանդերձներով, բայց ներսէն յափշտակող գայլեր են։

16. Իրենց պտուղէն պիտի ճանչնաք զանոնք. միթէ փուշերէն խաղող կը քաղե՞ն, կամ տատասկէն՝ թուզ.

17. Նմանակ ալ ամէն բարի ծառ՝ բարի պտուղ կու տայ, և չար ծառ՝ չար պտուղ կու տայ։

18. Բարի ծառը չկրնար չար պտուղ տալ, ոչ ալ չար ծառը բարի պտուղ տալ։

19. Ամէն ծառ որ բարի պտուղ չտար՝ կը կտրուի, ու կրակը կը ձգուի։

20. Արդեօք իրենց պտուղէն պիտի ճանչնաք զանոնք։

պի Աստուծոյ Թագաւորութիւնը մտնել»։ Գոր. ԺԴ. 21։ Մտ. Ա. 38։ Ա.Ջ. 24։ Ցահ. Ա.Ջ. 33։ Ուրիշն ոնդր կը մնան անոնք որ կը յուսան Թէ միայն Քրիստոսով կրնան փրկուիլ։

15—20։ Մրգեղէնները։ Մրգեղ բառին բուն իսկ նշանակութիւնը ճաշակ բաներ ըսելու է, բայց հոս ու ուրիշ տեղերը ընդհանրապէս բարի տեղը կը գործածուի։ Քրիստոս փրկութեան վրայ ու զանիկայ գտնելուն դժուարութեանը վրայ խօսելէն ետքը՝ բնական ընթացքով մը հոգեւոր ուսուցչապետներուն վրայ կը խօսի։ Կը գուշացընէ մեզ որ ականջ չդնենք այն քարոզիչներուն՝ որոնք ուղիղ հաղորդներ, այսինքն բարեպաշտութեան երեւոյթով կու գան՝ քանի որ բարեպաշտութեան պտուղները անոնց վրայ չեն գտնուիր։ Ան նոյն խրատը կը տրուի ուրիշ տեղերն ալ։ Ա Օր. Ժ. 3։ Եբեր. Ի. 16։ Հռով. Ը.Ջ. 17, 18։ Եփես. Ե. 6։ Կող. Բ. 8։ Ա Պետ. Բ. 1, 2, 3։ Ա Ցահ Դ. 1։ Որչափ զգոյշ որ ըլլանք որ մարդոց բնութեան կողմանէ չխաբուինք, ալ աւելի զգոյշ ըլլալու ենք որ հոգեւոր բաներուն վրայ մեզ մեզ չխաբէ, եւ մանաւանդ զգոյշ ըլլալու ենք

21. Ո՛չ թէ ամէն մէկը՝ որ ինծի Տէր Տէր կ՚ըսէ, պիտի մտնէ երկնից թագաւորութիւնը. հապա անիկայ որ իմ երկնաւոր Հօրս կամքը կը կատարէ։

22. Շատերը ան օրը ինծի պիտի ըսեն. Տէր Տէր՝ չէ՞ որ քու անունովդ մարգարէութիւն ըրինք, և քու անունովդ դևեր հանեցինք, ու քու անունովդ շատ հրաշքներ ըրինք։

23 Ու ան ատենը անոնց յայտնապէս պիտի

որ մեզի անանկ քարոզիչներ ընտրենք՝ որ անոնք ճշմարտութիւնը հասկըցող ու սիրողներ ըլլան։

Իրենց պատուէրն պէտք չունէ ։ Մտ. ժԲ. 33։ Գոր. Զ. 43—45։ Ճ-Ի. Գ. 12։

21—23. Տէր Տէր ։՚ը-ն։ Ա.յսինքն իմ անունս իր վրան կ՚առնէ, եւ կը ցուցնէ թէ ինծի կը հնազանդի։

Ան օրը՝ Դատաստանի օրը՝ երբոր Քրիստոս աշխարհը դատելու պիտի գայ։ Մտ. ԻԸ. 31—33։ Բ Կր. Ե. 10։ Ճայտ. Ի. 11—15։

Քո՛ անունովդ մրբ-ր-ը-ն ըրինք։ եւ այլն. Անիրաւ Բաղաամը մարգարէութիւն ըրաւ։ Թուա. ԻԲ։ Ու կ՚ելևնայ թէ մինչեւ անգամ Ցուդա մտանիչը Քրիստոսի անունովը հրաշքներ ըրաւ։ Մտ. Զ. 7, 13։

Հէ չէ Ճանչար. Ան օրը

նա-ր-ն-ն ։ը ֆր-ն-ն։ Շատերը՝ չէ թէ միայն Քրիստոսի անունը կը դաւանին, հապա իր սուրբ Աւետարանը կը կարդան ու կը քարոզեն, ոնք դատաստանին օրը պատասխան պիտի տեղը Տէր Տէր պիտի աղաղակեն, ինչու որ Քրիստոս չճանչնար զանոնք իրեւ իր բարեկամները։ Մտ. Ի. 1—13։ Գոր. ԺԳ. 25—30։ Թէեւ մարդոց առջեւը բաբեպաշտ կ՚երեւնան, ի-րենց դիտաւորութիւնը բարի չէ, եւ իրենց սիրտերը անօրէնութիւնով լեցուած են։ Ոչ որ եւ իցէ դուրսի աբարոզութիւններով ու գործքերով մարդիկ կրնան երկնից թագաւորութիւնը մտնել, հապա միայն վերոյէն ծնունդով, որ Սուրբ Հոգիին ներգործութեամբը կ՚ըլլայ։ Ցհ. Գ. 5։

24—27։ Գոր. Զ. 46-49։ Հէ թէ օրէնքը լսելէրը ա-

26. Եւ ո՛վ որ աս իմ խօսքերս կը լսէ ու չկատարեր ասոնք, կը նմանի անխելք մարդու մը՝ որ իր տունը աւազի վրայ շինեց.

27. Եւ անձրեւները թափեցան, ու գետերը վազեցին, ու հովերը փչեցին, և զարկին անոր տանը, ու փլաւ, և մեծ էր անոր կործանումը։

28. Ու երբոր Յիսուս լմընցուց աս խօսքերը, ժողովուրդները կը զարմանային անոր վարդապետութեանը վրայ.

29. Ինչու որ իշխանութիւն ունեցողի մը պէս կը

տունդայ առջեւը արդար են, հապա օրէնքը խոտորնիներ արդար պիտի ըլլան։ Հմմ. Բ 13։ Եւ նմանապէս Աւետարանին լոկ մտիկ ընելը բնաւ օգուտ չունի ան մարդուն՝ որ խօսքին չհնազանդիր։ Ճ-Ի · Ա · 22—25, Բ · 14—17։ Վրայ ան մարդոց որ իրենց փլած տանը տակը կը մնան. աւելի աղէկ կ'ըլլար իրենց՝ որ տուն չունենալով անձրեւէն անպաշտպան մնային։ Նմանապէս հազարաւոր անգամ աղէկ էր մեզի որ բնաւ Աւետարանը լսած չըլլայինք՝ քան թէ լսելէն ետքը անոր վրայ անհոգ ըլլանք, եւ փրիստոսի խօսքերուն անհնազանդ գտնուինք։ Դ-ա · ԺԲ · 47, 48։ Բ Պետ · Բ · 21։ Աւելի աղէկ է կատապաշանեբուն մէջ ծնանելը՝ մեռնիլը,

սորվեցընէր անոնց, ու չէ թէ գպիրներուն պէս։

ԳԼ · Ը

1. Ու երբոր ան լեռնէն վար իջաւ, շատ ժողովուրդներ գացին անոր ետեւէն։

2. Եւ ահա բորոտ մը եկաւ, երկրպագութիւն կ'ընէր անոր՝ ու կ'ըսէր. Տէր՝ թէ որ ուզես, կրնաս զիս մաքրել։

3. Եւ Յիսուս իր ձեռքը երկընցընելով դպաւ անոր՝ ու ըսաւ. Կ'ուզեմ՝ մաքրուէ. ու շուտ մը ա-

---

ու բնաւ Քրիստոսի անունը չլսելը՝ քան թէ լոկ անունով քրիստոնեայ ըլլալը։ Մ-ա. Ժ Ա · 20—24։ Հոս կը լսմընայ ան քարոզը որ Հինգեբորդ Գլխէն սկսեց։

28, 29։ Գպիրները թէ թէ ու չնչին բաներուն վրայ կը խօսէին, եւ աւանդութիւնով զանոնք կը հաստատէին, բայց Յիսուս փրկութեան գլխաւոր խորհուրդները ինքիմքէն կը սորվեցընէր, եւ անոնք կ'ներսով կը խօսէր որ մինչեւ անգամ իր թշնամիները վկայեցին թէ "Երբեք մէկը ա-դրա-ղէս խօսած չէ"։ Ճ-Ի · Է · 46։

ԳԼ · Ը

1. Ան լեռնէն։ Այսինքն ան լեռնէն որ եկաւ իր քարոզը տալու։ ԳԼ · Ե · 1։ 2, 3։ Մ-ա · Ա · 40—45։

նոր բորոտութիւնը մաքրուեցաւ։

4. Եւ Յիսուս ըսաւ անոր. Ոգոյշ կեցիր՝ մէկու մը չըսես, հապա գնա՛ քեզ քահանային ցուցցուր, և Մովսէսին պատուիրած ընծան տուր, անոնց վկայութիւն ըլլալու համար։

5. Ու երբոր Կափառնայում մտաւ, հարիւրապետ մը եկաւ քովը, կ'աղաչէր անոր,

6. Ու կ'ըսէր. Տէր՝ իմ ծառաս տունը անդամալոյծ պառկած չարաչար կը տանջուի։

7. Եւ Յիսուս ըսաւ անոր. Ես կու գամ ու զանիկայ կը բժշկեմ։

8. Եւ հարիւրապետը պատասխան տալով՝ ըսաւ. Տէ՛ր՝ ես արժանի չեմ որ դուն իմ յարկիս տակը մտնես. միայն թէ խօսքով ըսէ՛ւք, ու իմ ծառաս պիտի բժշկուի.

9. Քանզի ես ալ իշխանութեան տակ մարդ մըն եմ, ու իմ հրամանիս տակը զինուորներ ունիմ. և ասոր կ'ըսեմ. Գնա՛, ու կ'երթայ. և մէկալին՝ Եկո՛ւր, ու կու գայ. և ծառայիս՝ Այս բանը ըրէ՛, ու կ'ընէ։

10. Յիսուս երբոր լսեց՝ զարմացաւ, և իր հետեւէն գացողներուն ըսաւ. Ամէն հարկ գրուած էր որ բորոտը ժողովուրդէն դուրս տեղեր բնակի։ Տե՛ս Ղե՛ւ. ԺԳ։ Թո՛ւ. Ե. 2։ Դ Թագ. Ե. 7։ ԺԵ. 5։

4. Մեկնո՛ւ ըսէ՛ւ. եւ այլն։ Այսինքն մինչեւ որ չերթաս եւ օրէնքին համեմատ քահանային վկայութիւն չառնես թէ բժշկուած ես։ Ղե՛ւ ԺԴ. 1—32։ Նորէն ժողովուրդին մէջ ընդունուելու համար հարկ էր որ այս վկայութիւնը ունենայ, եւ իր անփղճոփ առնելուն մէկ պատճառը այս կրնար ըլլալ՝ որ եթէ քահանաները լսած ըլլային թէ՝ բժշկողը Յիսուսն էր, պիտի ըսէին՝ "բժշկուած չէ"։

5—13։ Տես Ղու. Է. 1—10։

Ղե՛ւ. Ե. 12—16։ Բորոտութեան զանազան տեսակները կան, որոնց ամէնն ալ անտանելի ու ահռելի ախտ են։ Ասոր մէկ տեսակը թշուառ ախտաւորին անդամները մէկիկ մէկիկ կը թափէ, ձեռքերուն ու ոտքերուն բութ մատերէն սկսելով։ Ամենէն առաջ աս ախտը ունեցողին աչքերուն ու քիթին բոլորտիքը կարմիր՝ ճերմակ կամ սեւ բիծեր կը տեսնուին, ու հետզհետէ ան բիծերը բոլոր մարմնին վրայ կը տարածուին, որով բորոտը խիստ գարշելի եւ ահռելի կ'ըլլայ բոլոր տեսնողներուն։ Աս ախտը ժառանգական՝ տարափոխիկ ու անբուժելի է, եւ ասոր հա-

այսչափ հաւատք չգտայ :

11 · Եւ ձեզի կ'ըսեմ որ արեւելքէն ու արեւմուտքէն շատեր պիտի գան, ու երկնից թագաւորութեանը մէջ պիտի բազմին Աբրահամին ու Իսահակին եւ Յակոբին հետ.

12 · Իսկ թագաւորութեանը որդիքը դուրսի խաւարը պիտի հանուին. հոն պիտի ըլլայ լալ ու ակռաներ կճրտցընել :

13 · Եւ Յիսուս հարիւրապետին ըսաւ. Կ'նայ, ու ինչպէս որ դուն հաւատացիր, անանկ թող ըլլայ քեզի. և նոյն ժամուն ա-

---

կոփանոյսի : Տես՝ Գլ. Դ. 13 մեկնութիւնը :

Հրէից պատակ էին, եւ սա մարդը Հռովմայեցւոց զօրական մըն էր : Ղուկաս. (Գլ. Է. 3) կ'ըսէ թէ՝ հարիւրապետը Հրէաներէն էր մը ծերբ էրէլ , բայց հակառութիւն չկայ մէջերնին, ինչու որ ընդհանուր բան մըն է որ ըսուի թէ մեկը բան մը կ'ընէ, քանի որ ուրիշին ձեռքովը ընէ ինչ որ : Նմանապէս կ'ըսուի (Յովհ. Դ. 1) թէ՝ Յիսուս կը մկրտէր, թէ եւ իր աշակերտները էր որ կը մկրտէին : կ'ըսուի (Յովհ. Թ. 1) թէ Պիղատոս Յիսուսը ծեծել տուաւ, քանի որ ուրիշներուն ձեռքովը ըրաւ : կ'ըսուի (Մտ. Ա. 35) թէ՝ Յակոբոս ու Յովհաննէս Յիսուսի խնդիրք մը ըրին, քանի որ Մատթէոս (Գլ. Ի. 20) կ'ըսէ թէ՝ իրենց մայրը կը խօսէր իրենց կողմանէ : Նմանապէս կ'ըսուի թէ՝ մեկը տուն մը կը շինէ, երբոր կարելի է թէ՝ գործին բնաւ ձեռք չդարներ, հապա միայն շինել տայ :

6 · Անդամալուծութիւն կ'ըսուի մարդուս անդամներուն մեկին կամ շատերուն քաշուելուն, որ ան-

---

քաշուած անդամները չեն շարժիր : Բայց ան տունները քանի մը շատ շաբ պատճառող ախտեր կային՝ որ սա անունովը կը կոչուէին, անոր համար ըսուած է թէ՝ շատ կը տանջէ :

8 · Աբեթէ վ. եւ այլն, հարիւրապետը ասոնք ըսաւ Յիսուսի մօտեցած էր, ինչու որ ինքզինքը արժանի չսեպեց Քրիստոսի երթալու : Գ. Է. 6, 7 : Հաւանական է թէ իր խրկած "բարեկամները" Հրէա էին :

Եւ աբեթէ վ. Ան ըսուածքը խորին խոնարհութիւն կը ցուցընէր : Ան մարդը անշուշտ իր անձնական անարժանութեանը համար կ'ըսէ, ու չէ թէ միայն իր հեթանոս մը ըլլալուն համար : Ան խօսքովը կը յայտնէ թէ ինքը համոզուած է փրկչին վհատութեանը ու զօրութեանը, եւ թէ՝ կը հաւատայ թէ ինքը այնչափ տարբեր է իրմէ՝ որ բնաւ յարմարութիւն մը չունի որ Աստուծոյ Որդին իր բնակութեան տեղը մտնայ : Այսպէս ամէն ճշմարտապէս արթնցող մեղաւոր կ'ունենայ առանկ գաղափար մը, որ շատ պէտք ու յարմար է ան ա-

նոր ծառան բժշկուեցաւ։

14. Եւ Յիսուս պետրոսին տունը գալով՝ տեսաւ որ անոր զոքանչը ջերմէն բռնուած պառկած էր.

15. Եւ անոր ձեռքէն բռնեց, ու ջերմը թողտուաւ զանիկայ. ան ալ ոտքի վրայ ելաւ, և անոր

մինուն որ Քրիստոսի կը դիմեն։

9. Եւ ուրիշներուն դէմ հարց մը եմ. եւայլն։ Ըսել կ'ուզէ, "Ես որ միայն մէկ տրբութիւն պաշտօնեայ մըն եմ, իմ իշխանութեանս տակը եղողներուն հրաման կու տամ՝ ու հարկաւ կը հնազանդին ինծի. հապա որչափ աւելի Քրիստոս՝ որ ամէն բաներուն Տէրն է, կրնայ հրաման ընել որ հիւանդութիւնները ու չարերը վերնան, ու անհետանան"։ Իր սասնկ խորհելուն համար էր որ Քրիստոս ըսաւ "Ես այսչափ հաւատք չգտայ։

10. Իսրայէլի մէջ։ Այսինքն Հրեաներուն մէջ։ Թէեւ Իսրայէլ անունը անոնց միացած էր իրենց հօրը հետ տալէն համար, (Ծն. Լբ. 28։) սակայն աս հեթանոս զօրապետը իրենցմէ աւելի հաւատք ունեցաւ։ Այսպէս Քրիստոս սկսեց հրեաներէրը ըստ ըրելու։ Ղս. Բ. 32։

11. Արեւելքէն ու արեւմուտքէն։ Այսինքն ամէն կողմերէն, բոլոր աշխարհէն, հեթանոս ժողովուրդներէն։ Ղս. ԺԳ. 28—30։ Սաղ. Բ. 8։ Եսա. ԽԹ. 10։ Մաղ. Ա. 11։ Գործ. ԺԱ. 9—12։

սպասաւորութիւն կ'ընէր։

16. Երբոր իրիկուն եղաւ, շատ դիւահարներ բերին անոր, ու խօսքով հանեց ընդ ոգիները, և բոլոր հիւանդները բժշկեց.

17. Որ Եսայի մարգարէին ձեռքով ըսուած խօսքը կատարուի. Ինքն

---

12. Թափասրտութիւնը։ Յետ։ Հրեաները՝ որոնք կը սեպէին թէ իրենք միայն պիտի փրկուին։

Դուրս հաներ։ Աս խօսքը հաւանականաբար Հռովմայեցւոց բանտերուն նայելով ըսուած է, որոնք ընդհանրապէս ստորերկրեայ տեղեր շինուած էին, ու հետեւապէս արեւին լոյսէն զուրկ՝ թաց՝ վատառողջ ու աղտոտ տեղեր էին։ Տէրերը սովորութիւն ունէին որ իրենց գերիները հոն ձգեն, որպէս զի հոն սարսափելի կերպով տանջուին խեղճ թշուառականները, ու իրենց անմխիթար վիճակին մէջը լան ու ակռանին կճռցընեն։ Մեր Տէրը ասիկայ օրինակ բերած է դժոխքին, որով կը ցուցընէ թէ անապաշխար մեղաւորները Աստուծոյ լոյսէն՝ խաղաղութենէ՝ ուրախութենէ՝ յոյսէ զրկուելով, խիստ սարսափելի վիճակի մը մէջ իյնալով, շարունակ պիտի ողբան ու յուսահատութեամբ ակռանին կճռցընեն։

13. Նոյն ժամուն։ Անմիջապէս։ Ղս. Է. 10։

14—17. Պետրոս։ Սիմոն Պետրոս՝ որ կեփաս ալ կ'ըսուի։ Յհ. Ա. 40—42։

կայ մեր հիւանդութիւնները վերցուց, և դէր ցաւերը կրեց։

18. *Հիսուս իր բոլորտիքը շատ ժողովուրդ տեսնելով, հրաման ըրաւ որ մէկալ կողմը երթան։*

19. *Ու դպիր մը մօտենալով՝ ըսաւ անոր. Վարդապետ՝ ես քու երթալիքդ պիտի գամ, ուր որ երթաս։*

20. *Ու Հիսուս ըսաւ անոր. Աղուէսները որջեր ունին, ու երկնից թռչունները բոյներ. բայց*

տե՛ս՝ Մ-ր. Ա. 29—34։ Ղ-ա. Դ. 38—42։ Ա՛ս դէպքին ժամանակին նկատմամբ տես՝ Մատ. Դ 23—25 մեկնութիւնը։

Զ-ր-ա-ն, գետաբան ընտանիք մը ունէր, եւ եպիսկոպոսներն ու երէցները իրաւունք ունին ամուսնանալու։ Կ'երեւնայ ալ (= Կ-ր. Թ. 5) թէ՝ գետաբոսին ընտանիքը բաւական առեղ ողջ մնաց, եւ թէ՝ ինքը եւ Հիսուսի եղբայրները իրենց ընտանիքներովը քարոզութեան կ'երթային։

15. Սղոսոբրնէն կ'ընէր։ Բայտնի եղաւ թէ բոլորովին առողջացած էր։

16. Երբոր երեկոյ եղաւ, Իրենց Սուրբ Շաբաթ օրն էր, (Մ-ր. Ա. 21. 29) որ Ուրբաթ իրիկուընէ կը սկսէր ու կը տեւէր մինչեւ Շաբաթի իրիկուն։ Արեւը մարը չմնած հիւանդները Հիսուսին բերելը մեղք կը սեպէին։

Դէ-մո-նը։ Տես՝ Մատ. Դ. 24 մեկնութիւնը։

17. Անէլոյ ծէ հէ-առ-ռէ-նէրը վերցո-ց. եւ այլն։ Ե-ս. Ծ-Գ. 4։ Մարգարէն ասիկա խօսքը բռնաւանդ Քրիստոսի մեր հոգիներուն հիւանդութիւնները՝ այսինքն մեր ծգտիրը վերցնելուն համար իր մահովը։ Ա Պէտ. Բ. 24։ Բայց որովհետեւ մարմինին ցաւերը մեղքէն առաջ կու գան, մարգարէին խօսքը կը կատարուէր Հիսուսի հիւանդները բժշկելովն ալ։ Անոնք որ Քրիստոսի կը հաւատան, վերջապէս չէ թէ միայն մեղքէն՝ հապա մարմինին բոլոր վիշտերէն ալ պիտի ազատուին։ Ե-ս. Ա. 5։ Ի Ա. 4։

18։ Մ-ր. Դ. 35։ Ղ-ա. Ը. 22։

Մէ-ւ հ-ղմ։ Ա յսինքն Գալիլեացւոց ծովուն։ Տես՝ Մատ. Դ. 13 մեկնութիւնը։

19, 20։ Տես՝ Ղու. Թ. 57, 58։

Տէ-ր մը ը-նէ. եւ այլն։ Հաւանականաբար ան գիրը կը յուսար թէ՝ Հիսուսի եաեւէն երթալով պիտի հարբուտանար, եւ Հիսուս ան իր միտքը էր-ե-լով ըսաւ, "Աղուէսները որջեր ունին, ու երկնից թռչունները բոյներ, բայց Որդին մարդոյ տեղ մը չունի, որ հոն իր գլուխը դնէ", բէ-ե էմ ե-ռ-ե-ա ֆո-ղէ-ի ը-ռ-ո-ռ-ո-ս։ Թէեւ ինքը տիեզերաց Տէրն է, այնչափ աղքատ եղաւ մեզի համար։ Ե Կ-ր. Ը. 9։ թէ որ մեր Փրկիչը այնչափ աղքատ էր, որ մինչեւ անգամ մարդոց ողորմութիւնովը իր ապրուստը կը հոգացուէր, (Ե-Վ. Ժ-Ր. 6) մենք աղքատութենէ վախնալու չենք. Բէ ու ծէ ֆ-ո-ը-Բ-ո-ռ-Բ-ը ե՞

Որդին մարդոյ պէտք չունի, որ հոն իր գլուխը դնէ։

21. Ու մէկ ուրիշը՝ ոտ անոր աշակերտներէն էր, ըսաւ անոր. Տէ՛ր՝ ինծի հրամա՛ն տուր, որ երթամ առաջ իմ հայրս թաղեմ։

22. Յիսուս ըսաւ ա նոր. Ետկո՛ւր իմ ետեւէս, ու թո՛ղ տուր մեռելներուն որ թաղեն իրենց մեռելները։

23. Ու երբոր նաւը մտաւ, իր աշակերտները իր ետեւէն գացին.

24. Ու ահա մեծ ալեկոծութիւն մը եղաւ ծովուն մէջ, անանկ որ նաւը ալիքներէն կը ծածկուէր. իսկ ինքը կը քնանար։

25. Ու աշակերտները մօտ գացին արթնցուցին զանիկայ՝ ու ըսին. Տէր՝ ազատե՛ մեզ, կ՚երթանք կորսուինք։

26. Ու ըսաւ անոնց. Թո՛ւրհաւատներ՝ ինչո՛ւ ասանկ վախկոտ էք. ան ատենը ելաւ հովերուն ու ծովուն սաստեց, ևս մեծ խաղաղութիւն եղաւ։

27. Ու մարդիկը զարմացան՝ և կ՚ըսէին. Ի՛նչ պէս մարդ է ասիկա՝ որ հովերը ու ծովը ասոր կը հնազանդին։

28. Ու երբոր մէկալ

ոտ ի՛նչ յանդուգնութիւնը ելած էր։

21. Ինձի հրաման տուր. եւ այլն։ Ղուկաս կ՚ըսէ թէ՝ Յիսուս ասոնց մարդուն բսած էր թէ՝ ''Եկուր իմ ետեւէս''։

22. Թող տուր. եւ այլն, Այսինքն՝ քու հոգեւորական գործդ բարեկամներդ թող հայրդ թաղեն։ Յիսուս հասկանալով գիտցաւ թէ՝ թէ որ իր տունը երթայ, հոն մնալ պիտի համզուի։ Անոր համար չէր թող տար որ երթայ։

23—27։ Տես՝ Մար. Դ. 36—40։ եւ Ղու. Ը. 22—25։

Կը գնայր։ Օրուան աշխատանքէն հոգնած ըլլալով։

26. Թուրհաւատներ։ Մարկոսին խօսքէն (Մտ. Դ.

---

38) կ՚երեւայ թէ՝ յանդիմանելու պէս Յիսուսի կը խօսէին։ Թէ որ իրենց հասատքը հարիւրապետին հասատքին չափ ըլլար, վախնալուն տեղը պիտի ըսէին ''մեր հետը ունինք անանկ մէկը՝ որ փոթորիկը մեզ չըկրնար վնասել''։

27. Մարդէ՞ զարմանք. եւ այլն։ Այս անշուշտ զարմանալու էին՝ որ կատաղի ալիքներուն ու հովին միայն ըսաւ, ''Դադարէ՛ լուռ կեցիր'', (Մտ. Դ. 39) եւ անմիջապէս դադարեցան. ինչպէս որ ստեղծագործուածեան ատենը ըսաւ ''Լոյս ըլլայ'', ու լոյս եղաւ։ Ծն. Ա. 3։

28—34։ Տես՝ Մար. Ե.

կողմը Գերգեսացւոց երկիրը անցաւ, երկու դիւահար պատահեցան իրեն՝ գերեզմաններէն ելած՝ սաստիկ կատղած, անանկ որ Հնար չէր մէկուն մը ան ճամբայէն անցնիլ։

29. Եւ ահա աղաղակեցին ու ըսին. Ցիսուս Որդի Աստուծոյ՝ դուն մեր հետը ի՞նչ բան ունիս.

1—20։ Ղ—. Ը. 26—39։ Մեկնութիւն 18 մեկնութիւն։

Գերգեսացւոց. եւ այլն Մարկոս եւ Ղուկաս կ'ըսեն թէ՝ Գադարացւոց երկիրը անցան։

Գերգէս։ Գալիլեացւոց ծովուն վրայ շինուած քաղաք մըն էր՝ որ իր բոլորտիքը ելած քիչ մը երկիրը իր անունովը կը կոչուէր։

Գադարա։ Աւելի մեծ ու երեւելի քաղաք մըն էր ծովէն քիչ մը հեռու, որ քանի մը երկիրներ իր անունովը կը կոչուէին։ Մատթէոս մէկ անունը տուաւ, բայց Մարկոս եւ Ղուկաս մէկալը։

Երկու դիւահար։ Մարկոս եւ Ղուկաս ասոնցմէ միայն մէկը կը յիշեն։ Անոնց յիշած մարդը Գերգեսացի էր. (Ղ—. Ը. 27) եւ կարելի ալ է որ քաղաքին մէջ երեւելի անձ մըն էր, եւ անոր համար ասոնք անիկայ միայն կը յիշեն։ Աւետարանիչներուն ըսածներուն մէջ հակասութիւն չկայ։ Թէ որ բժիշկ մը երկու մարդ բժշկէ, որոնցմէ մէկը երեւելի մարդ մը ըլլայ, եւ մէկալը շատ՝ կամ չճանչցուած մարդ մը, հաւանականաբար շատերը երբոր պատմելու ըլլան, միայն երեւելին պիտի յիշեն։ Ասկէ դիտելու ենք թէ՝ Մարկոս եւ Ղուկաս չեն ըսեր թէ՝ դէմ դիւահար կար։

Գերեզմաններէն։ Մարկոս (Ղ. Ե. 5) կ'ըսէ գերեզմաններուն մէջ — գերեզմաններուն մէջ։ Ան երկիրը լեռնոտ է։ Քարէ փորուած գերեզմաններ կան ան կողմերը լեռներուն վրայ, որ հիմա ալ անոնց մէջը մարդիկ կը բնակին։

29. Որդի Աստուծոյ։ Դեւերը Ցիսուսը ճանչնալով դիւահարներուն մէկուն բերնովը խօսեցան։

Ի՞նչ բան ունիս։ Մեր հետը ի՞նչ գործ ունիս որ ասկողմերը կուգաս։

Ատենէն առաջ մեզ տանջելու համար հոս եկար։ Ատենէն օրէն առաջ՝ որ ան ատենը բոլոր մեզք գործող հրեշտակները յաւիտենական կրակին մէջ պիտի ձգուին։ Մատ. Ի. 41։ Ա Պետ. Բ. 4։ Յուդ. 6։

30. Շատ խոզերու երամակ մը։ Մարկոս (Ղ. Ե. 13) կ'ըսէ թէ՝ երկու հազարէ չափ էին։

32. Անոնք ելան գացին. եւ

Վայրէք . ու անոնք ելան գացին խոզերուն երամակին մէջը մտան . և ահա բոլոր երամակը գահավէժ տեղէն ծովը վազեցին , ու ջուրերուն մէջը մեռան ։

33. Խոզարածներն ալ փախան , և քաղաքը երթալով՝ բոլորը պատմեցին , ու դիւահարներուն պատահած բաները ։

34. Ու ահա բոլոր քաղաքը Յիսուսին դէմը ելաւ . ու երբոր տեսան զանիկայ , աղաչեցին որ իրենց սահմաններէն երթայ ։

ԳԼ. Թ

1. Ու նաւը մտնելով՝ մէկալ կողմը անցաւ , ու եկաւ իր քաղաքը ։

2. Ու ահա բերին իրեն անդամալոյծ մը , որ

այլն ։ Հոս կը տեսնենք թէ՝ աս չար ոգիները իրապէս գոյութիւն ունին , եւ ոչ թէ՝ ինչպէս որ ոմանք կը սեպեն , լոկ խօսուածքի ձեւ ։ Ասոնք չէ թէ միայն խօսեցան Յիսուսին հետը , այլ եւ ետքը մարդիներէն դուրս ելան , եւ խոշրոտն ձկան ։ Ասանկ գործողութիւններ ընող խոտոռտուկ չեն չկրնար ըլլալ ։ Կ'երեւնայ թէ՝ դեւերը խոզերը մեղցընելու մտքով չմտան անոնց մէջ , հապա բնակութիւն մը գտնալու՝ որ անդունդը չերթան ։ ԳՒ . Ը . 3 ։ Բայց չէին գիտեր թէ իրենց խոզերուն մէջ մտնալուն հետեւութիւնը ինչ պիտի ըլլար ։ Թէ որ աս խոզերուն տէրերը Հրեա էին՝ իրենց անօրէնութեանը արժանաւոր հատուցումը առին , որ օրէնքով արգիլուած անասուններ կը պահէին ։ ՂԵ . ԺԱ . 1—8 ։ Ե . ԿԵ . 4։

34 . Բոլոր տոլտը . եւ այլն ։ Յիսուսի բրածին վրայ զարմանալով դինքը դիմաւորելու ելան , չէ թէ չնորհակալութեամբ ու պատիւով ընդունելու դինքը , հապա որ ամե-

ղաքը Յիսուսին դէմը ելաւ . ու երբոր տեսան զանիկայ , աղաչեցին որ իրենց սահմաններէն երթայ ։

ԳԼ. Թ

1 . Ու նաւը մտնելով՝ մէկալ կողմը անցաւ , ու եկաւ իր քաղաքը ։

2 . Ու ահա բերին իրեն անդամալոյծ մը , որ

նայն յիմարութեամբ Անիկայ իրենց սահմաններէն ճամբեն ։ Ա՛ս մարդիկը իրենց ստացուածքը աւելի նախապատիւ սեպեցին՝ քան թէ մեղքէն ու դժոխքէն ազատող Փրկիչը ։ Իրենց աշխարհասիրութիւնը այնչափ շատ էր որ բոլորովին կուրցուց իրենց աչքերը , որ չխորհեցան Յիսուսի գործած սքանչելի հրաշքին վրայ՝ որ մեծ ապացոյց մըն էր իր Փրկիչ ըլլալուն , ու ան խեղճ մարդուն բրած բարերարութեանը վրայ ։ Ա՛ս դէպքէն կը սորվինք թէ ստացուածքին սէրը մարդուն աչքը կը գոցէ , անանկ որ իր իրական ու յաւիտենական երջանկութիւնը՝ կրօնքը ու բարերար Փրկիչը կը մերժէ , երբոր անոնք իր շահին հակառակ կը տեսնայ ։

ԳԼ. Թ

1 . Մէկալ կողմը , Տես՝ Համար 18 մեկնութիւնը ։

Իր տոլտը , Կափառնայում՝ Տես՝ Մատ . Դ . 13 մեկնութիւնը ։

2—8 ։ Տես՝ Մար . Բ .

մահիճի մէջ պառկած էր. և Յիսուս անոնց հաւատքը տեսնելով՝ ըսաւ անդամալոյծին. Քաջալերուէ՛ որդեակ, քու մեղքերդ քեզի ներուած են:

3. Եւ ահա դպիրներէն ոմանք իրենց մտքէն մէջը ըսին. Այրիկայ հայհոյութիւն կ՚ընէ:

4. Յիսուս ալ անոնց խորհուրդները իմանալով՝ ըսաւ. Ինչո՞ւ սրտերնուդ մէջ չար բաներ կը խորհիք.

5. Վասնզի որը աւելի դիւրին է. Քու մեղքերդ ներուած են ըսելը, թէ Ելլէր ու քալէ՛ ըսելը:

6. Բայց որպէս զի գիտնաք՝ թէ Որդին մարդոյ իշխանութիւն ունի երկրի վրայ մեղքերու թողութիւն տալու, (ան ատենը անդամալոյծին ըսաւ,) Ելլէր՝ մահիճդ առ՝ ու տունդ գնա:

7. Ու անիկայ ելաւ՝ իր տունը գնաց:

8. Ժողովուրդները երբոր տեսան՝ զարմացան, ու

1—12, եւ Ղու. Ե. 17—26, որ հոն աս դէպքը աւելի մանրամասնաբար պատմուած է:

Անդամալոյծ: Տես՝ Մատ. Ը. 6 մեկնութիւնը: Աս մարդը բոլորովին անօգնական էր, անանկ որ չորս մարդով վերցուած էր: Մրկ. Բ. 3:

Մահիճ: Այսինքն Անկողին:

Ընդդէմ հաւատքը պնդելով: Իրենց հաւատքը մանաւանդ երեցաւ որ երբոր բազմութենէն չէին կրնար Յիսուսի մօտենալ՝ տանը յարկը քակեցին եւ կղմինտրներուն միջէն մարդը Յիսուսի առջեւը իջեցուցին: Պաղեստինու տուները մեծ բակեր ունէին, եւ ընդհանրապէս սովորութիւն ունէին որ տաք ատենները իրենց բակերուն վրայ կտաւէ՝ կամ ուրիշ որ եւ իցէ բանէ ծածկոցով մը կը ծածկէին, ու իրենք անոր շուքը կը նստէին: Հաւանականաբար մեր Փրկիչը աստանկ վրան ծածկուած բակ մը նը-

---

տած էր երբոր աս հիւանդը իրեն՝ բերին. ու՛ կ՚երեւի թէ բերողները տանիքը կեցած՝ աս ծածկոցը բացին ու անկէ հիւանդը իր առջեւը իջեցուցին:

Քու մեղքերդ ներուած են: Յիսուս՝ որ սիրտերը կը քննէր՝ (Մտ. Թ. 25: Յհ. Բ. 25) գիտցաւ թէ աս անդամալոյծը էրկրպռտուած էր, եւ անոր համար աս խօսքը ըսաւ: Կարելի այ է՝ որ մարդուն հիւանդութիւնը իր մէկ չարագործութենէն պատճառած էր:

3. Դպիրներէն ոմանք: Ասոնք՝ որ նաեւ օրինաց կը կոչուէին, Հրէից մէջ կարգացող մարդիկ էին, որ մանաւանդ օրէնքը կը սորվեցնէին: Փարիսեոսի շատ հակառակ էին, եւ միշտ պատճառ կը փնտռէին որ զինքը յանցաւոր հանեն: Մտ. Ի. 3: Մրկ. ԺԱ. 18: Ղկ. ԺԱ. 45, 46:

Հայհոյութիւն կ՚ընէ: Այսին-

փառաւորեցին զԱստուած, որ մարդոց անանկ իշխանութիւն տուեր էր։

9. Եւ Յիսուս անկէ առաջ անցնելով՝ մարդ մը տեսաւ Մատթէոս անունով, որ մաքս ընդունելու տեղը նստեր էր, ու ըսաւ անոր. Ետեւէս եկուր. ան ալ վեր կացաւ անոր ետեւէն գնաց։

10. Ու եղաւ որ տունը սեղան նստած առնեն՝ ահա ուրիշ շատ մաքսաւորներ և մեղաւորներ եկած՝ ու սեղան նստած էին Յիսուսին ու անոր աշակերտներուն հետ։

11. Ու փարիսեցիները երբոր տեսան, ըսին անոր աշակերտներուն. Ինչու ձեր վարդապետը մաքսաւորներուն ու մեղաւորներուն հետ կ'ուտէ։

12. Յայց Յիսուս երբոր լսեց, ըսաւ անոնց. Առողջներուն բժիշկ պէտք չէ, հապա հիւանդներուն։

քըն ինքզինքը Աստուծոյ տերը դնելով։ Կըսեպէին թէ առանկով Աստուծ վր ևս ըրնէ, որ ան է բուն իսկ հայհոյութիւն ընելը։ Քրիստոս հոս մէկ յայտնի հրաշք մը ըրաւ, որ անոնց ցուցընէ թէ Աստուծոյ ստորոգելիքները ինքն ալ ունի։ Մեայն Աստուած կրնայ սիրտը քննել, որ Աստուծոյ նորէ պատկանելու։ Երէմ. ԺԷ. 10։ Հռով. Ը. 27։ Ճայ. 23։ Ե. Թգ. 25։ Թգ. 22։ Բայց Յիսուս՝ որովհետեւ Աստուած էր, սիրտալ կըրնար քննել ու միշտ ալ նըկրել։

7. Իր պատը ելաւ։ Բազմաթիւները ճամբայ տուին իրեն, եւ յայտնի եղաւ թէ բոլորովին առողջացած էր։

8. Ու մարդոց անոնկ էլիսնուելն պատեր էր։ Անոնք չէին ճանչնար Քրիստոսը, եւ կը սեպէին թէ ինքը պէտք ունի մարդ մը եր՝ որ Աստուծմէ թոյլտուութիւն ունէր աս հրաշքը ընելու։

9։ Տես՝ Մար. Բ. 13, 14։ Ղու. Ե. 27, 28։

Մատթէոս։ Որ աս Աւետարանը գրեց։ Ղեւի անուն ալ ունէր՝ որ աս անունը Մարկոս եւ Ղուկաս կը յիշեն։

Մաքս։ Մաքսաւոր (հեթանոս)բառը ասկից ելած է։ Ղուկաս կ'ըսէ թէ՝ Նաղանայէլը, որ Մատթէոս չյիշեր՝ որ[illegible]

10—17։ Տես Մար. Բ. 15—22։ Ղուկ. Ե. 29—39։

Սեղան նստած տեսնը։ Ղուկաս կ'ըսէ թէ կոչընեցը Մատթէոսին տունը եղաւ։

11։ Տես՝ Մատ. Գ. 7 մեկնութիւնը։

Ինչո՞ Իր վարդապետը. եւայլն։ Մաքսաւորները շատ անգամ մարդիկ կը սեպուէին, ինչու որ հեթանոս Հռովմայեցւոց համար տուրքը կը ժողուէին իրենց հրէա եղբայրներէն։ Ուրիշ սահմաններ ալ փարիսեցիները աս տըրտունջը կ'ընէին։ Ղուկ. ԺԵ. 1։ ԺԹ. 7։

12, 13։ Աստուածաբան

13. Կացէք սորվեցէք՝ թէ ի՞նչ է ողորմութիւն կ՚ուզեմ, և չէ թէ զոհ. ինչուո՛ր ես արդարները կանչելու չեկայ, հապա մեղաւորները։

14. Ան ատենը Յովհաննէսին աշակերտները անոր եկան՝ ու ըսին. Ինչո՞ւ մենք ու փարիսեցիները շատ անգամ ծոմ կը պահենք, և քու աշակերտդ չեն պահեր։

15. Ու Յիսուս ըսաւ անոնց. Միթէ կարելի՞ է որ հարսնիքին տղաքը սուգ պահեն քանի որ փեսան իրենց հետն է. բայց օրերը պիտի գան՝ որ երբ փեսան իրենցմէ վերցուի, ան ատենը ծոմ պիտի պահեն։

16. Ու մէկը չձգեր նոր լաթի կտոր հին հանդերձի վրայ

Թէկ դերձ չէ. եւ այլն։ Ցիսուս ըսել կ՚ուզէ, "Ըսենք թէ գէշ մարդոց հետ ընկերութիւն կ՚ընեմ, իմ դէպքս նո՛ր բան չէ՛, ինչուո՛ր Իւդէ դէպքն էր հրեշտ էյ" ։ Ղու. ԺԹ. 10։

Ողորմութի՛ւն կ՚ուզեմ, և չէ Թէ զոհ։ Ովս. Զ. 6։ Փարիսեցիները՝ թէեւ դուրսի արարողութիւններուն վրայ շատ նախանձաւոր էին, սակայն շատ անիրաւ էին։ Մտ. Ի՛Գ. 14. 23։ Ցիսուս կը ցուցընէ թէ պէտք է նո՛ր խեղճ մարդոց սէր ցուցընել՝ ու վերջը մեր ընծաները Աստուծոյ բերել։ Եր. Ե. 10—17։

Ե՞ս արդարները կանչելո՛ւ չեկայ. եւ այլն։ Ա Տիմ. Ա. 15։ Փարիսեցիները ինքզինքնին արդար կը սեպէին։ Ղու. ԺԶ. 15։ Թայց մաքսաւորները իրենց մեղաւոր ըլլալը գիտէին։ Ղու. Է. 29, 30։ Ալ՝ անոնց՝ որոնք իրենց յանցանքները թեթեւցընել կը ջանան՝ պատճառաբանութիւններ առաջ բերելով, կամ որ եւ իցէ կերպով ինքզինքնին արդարացընել փնտռելով։ Անոնցմէ՝ որոնք իրենց մեղաւոր ըլլալը գիտէին, Յիսուս ընդունելի էր։ Ղու. Ե. 29։

Ան ատենը Յովհաննէսին աշակերտները անոր եկան՝ ու ըսին. Ինչո՞ւ մենք ու փարիսեցիները շատ անգամ ծոմ կը պահենք, և քու աշակերտդ չեն պահեր։ Ղու. Ե. 33։ Ցիսուս կ՚ուզէ ցուցընել թէ Աստուծոյ ընտանիքին մէջ ուրախութեան ժամանակ է՝ երբ մարդիկ կը դառնան Աստուծոյ առջեւը՝ Քրիստոսով պիտի արդարանան եւ մեղքի թողութիւն գտնան։ Ղու. ԺԵ. 9—14։

14. Ցիսուս։ Մկրտիչը, (Մտ. Գ. 1) որ հաւանականապէս ան ատենը բանտը էր, (Մտ. ԺԱ. 2։ Ղու. Գ. 20) եւ իր աշակերտները ցիրուցան եղեր էին։ Անոնց հետը եկան փարիսեցիները։ Մրկ. Բ. 18։

15—17. Հրամանքին դէպքը։ Անոնք որ հարսնիքին հոգ կը տանէին եւ ուրախութեամբ փեսան իր տունը կը տանէին։ Ա՛ս իրենք օրինակներովը Ցիսուս կը ցուցընէ թէ բառնալո՛ւն ի՛ժամանակն էր։ Հետզհետէ կ՚ուզէ ցուցընել որ հարսնիքին ատենը սուգ պահեն, Հետզհետէ որ նոր եւ թանձր լաթը՝ հին եւ նօսր հանդերձի վրայ կարեն, ու Հետզհետէ որ նոր գինին՝ որ տակաւին կեփի, հին ու փտած տիկերու մէջ լեցընեն. ի՛ նմանութի՛ւն Հետզհետէ որ իմ հրեշտակներո՛ւ ժամն էր հին՝ հետ որ ի՛ անոնց հինցած

ձի վրայ · քանզի ան-
որ անոր լուծեանը հա-
մար դիւրաւ է , կ'առնէ
հանդերձէն , ու պատ-
ռուածքը աւելի գէշ
կ'ըլլայ ·

17 · Ո՛չ ալ նոր գինին
հին տիկերու մէջ կը դը-
նեն · եթէ ոչ՝ տիկերը կը
պատռին՝ ու գինին կը
թափի , և տիկերը կը կո-
րընչին · հապա նոր գի-
նին նոր տիկերու մէջ կը
դնեն , ու երկուքն ալ կը
պահուին ։

18 · Երբոր անիկայ ա-
նոնց հետ ասանկ բաները կը
խօսէր , ահա իշխան մը
եկաւ , երկրպագութիւն
կ'ընէր անոր՝ ու կ'ըսէր ·
Աղջիկս՝ ալ հիմա
մեռած է , բայց եկո՛ւր
ձեռքդ անոր վրայ դիր ,
ու պիտի ապրի ։

19 · Ու Յիսուս ելաւ ,
ու իր աշակերտներուն
հետ անոր ետևէն գնաց ։

20 · Ու ահա տասն-
երկու տարուան տեռա-
տես կին մը մօտեցաւ ե-

18—26 ։ Մտ · ԺԲ · 22—43 ։
Ղ—ս · Ը · 41—56 ։ Մարկոս եւ
Ղուկաս ասոնք դէպքերը աւե-
լի մանրամասնաբար կը պատ-
մեն ։

Իշխան մը ։ Ցայրոս անուա-
նով , ժողովրդապետներուն
մէկը , իրենց ժողովարանին
իշխանը ։ Մտ · Թ · 22 ։ Ղ—ս ·
Ը · 41 ։

Մեռած է ։ Մարկոս եւ Ղու-
կաս կ'ըսեն թէ Ցայրոսին Է-
նէն ուրիշը՝ աղջիկը ծեր-
ած էր , եւ թէ դեռ ուր Յիս-
ուսին , լուր առին թէ մեռած
էր ։ Մատթէոս՝ պատմու-
թիւնը կարճ ընելով , բոլորը
մէկ անգամ կ'ըսէ · կամ կա-
րելի է թէ Ցայրոս իր եռանդ-
նութեամբը երկուքն ալ
ըսաւ , որ Յիսուսի հասկըցընէ
թէ աղջիկը խիստ շատ հի-
ւանդ ու մեռնելու վրայ էր ։

19 · Յիսուս ելաւ · եւ այլն ։
Շատ բազմութիւն ալ հե-
տերնին գացին , այնչափ որ
դինքը կը նեղէին ։ Մտ · Թ ·
24 ։ Ղ—ս · Ը 42 ։

20 · Տասներկու ։ Ո՛չ միայն
անոնք որ առ հիւանդութիւնը
ունէին՝ անմաքուր կը սեպ-
ուէին օրէնքովը ։ Ղ—ս · Ը ·
19, 25 ։ Եւ կարելի է թէ
անոր համար ինքը առ ծա-
ծուկ կերպովը բժշկութիւն
կը փնտռէր , վախնալով թէ
Յիսուս իրեն պէս անմաքուր
մէկին պիտի չդպչէր ու բը-
ժշկէ ։ Մարկոս եւ Ղուկաս
կ'ըսեն թէ կինը իր բո-
լոր ունեցածը բժիշկներուն
ծախք բրած էր պարապ տեղը ։

Հանդերձին թելերէն ։ Թուս ·
Ը · 38, 39 ։ Բ Օր · Ի · 12 ։

21 · Թէ որ միայն անոր հա-
դերէն դպչի՛մ · եւ այլն ։ Թէ
եւ չէր համարձակեր Յիսուս-
ի հետ խօսիլ , բայց իր փա-
փաքն ու հաւատքը աս հը-
նարքը իրեն գործածել տուին
որ բժշկութիւն գտնէ ։

22 · Յիսուս երբոր էրե-
յա— · եւ այլն ։ Յիսուս առաջ
հարցուցեր էր թէ "Ո՞վ ին-
ձի դպաւ" , չէ թէ չգիտ-
նալով թէ դպչողը ով էր ,

ասէին՝ անոր Հանդերձին քղանցքին դպաւ.

21 · Վասնզի իր մտքին մէջ կ'ըսէր, Թէ որ միայն անոր Հանդերձին դպչիմ, պիտի բժշկուիմ։

22 · Յայց Յիսուս երբորետին դարձաւ՝ ու տեսաւ զանիկայ, ըսաւ. Դաջաղերուէ՝ աղջիկ, քու հաւատքդ քեզ բժշկեց. ու կնիկը նոյն ժամէն բժշկուեցաւ։

23 · Ու երբոր Յիսուս իշխանին տունը եկաւ, ու տեսաւ փողահարները և խռոված բազմութիւնը,

24 · Ըսաւ անոնց. Մեկնեցէ՛ք ձայնէք. ինչու որ աղջիկը մեռած չէ, հապա կը քնանայ. և ծաղր կ'ընէին անիկայ։

25 · Ու երբոր բազմութիւնը դուրս եղաւ, ինքը ներս մտաւ՝ անոր ձեռքէն բռնեց, ու աղջիկը ոտք եղաւ։

26 · Եւ աս լուրը ան

բայց ուզելով որ աս կերպովը կնիկը յայտնուի։ Ինքը եկաւ, եւ Յիսուսի առջեւը իյնալով՝ բոլորը իրեն պատահածները պատմեց։ Մտ. Ի. 30—33։ Ղկ. Ը. 45—47։ Բոլորը բազմութիւնը լսեցին, եւ կարելի է թէ շատերը Յիսուսի հաւատային։

Քան հաստատէ թէ Քրիստոս, թէ որ Յիսուսի փրկարար զօրութեանը հաւատացած չըլլար, իրեն պիտի չդիմէր։

Նայ Հռոմ։ Ան միջադէպ։

23 · Իշխանն։ Հատմար 18։

Փողահարները. եւայլն։ Հրեից մէջ սովորութիւն կար, որ երբոր մէկը մեռնէր՝ չէ թէ միայն մեռելին տանը մարդիկները շատ կուլային ու կ'ողբային, հապա նաեւ սաակով կը կանչէին ուրիշները սուգ բնելու ու ողբալու։ Բ Մն. Լե. 25։ Եբեմ. թ. 17։ Ամովս. ե. 16։ Գոր. Ը. 2։

24 · Աղջիկը հոգի չ. եւ այլն։ Յիսուս աս խօսքովը ըսել չուզեր թէ մեռած չէ, հապա որ իրենց լալը ու ողբալը պէտք չէ, ինչու որ աղջիկը նորէն ապրելու վրայ ըլլալով հոգի ունի։ Նոյնպէս ըսաւ Ղազարոսին համար ալ, ու նմանապէս յարութեան նկատմամբ ուրիշ տեղեր ալ մահը հոգի կը նըմանցուի։ Գոր. Ի. 60։ Ա Գոր. ժե. 6, 18։ Ա Թես. Դ. 13—15։ Բ Պետ. Գ. 4։

Ծաղր կ'ընէին։ Ինչու որ իր միտքը չէին հասկրնար, եւ գիտէին թէ աղջիկը մեռած էր։ Ղկ. Ը. 53։ Կ'երեւնայ թէ Յայրոս ալ չէր յուսար թէ Յիսուս իր աղջիկը պիտի յարուցանէ, բայց Յիսուս ըսաւ իրեն, "Միայն վախնար, միայն հաւատա՛ ու պիտի ապրի"։ Ղկ. Ը. 50։

25 · Ներս մտաւ։ Իրեն հետը առաւ աղջկան հայրը ու մայրը, եւ Պետրոս, Յակոբոս ու Յովհաննէս ալ։ Ասիկա իրենց հետեւ էին այլակերպութեան լեռանը վրայ ալ։ Մտ. ժէ. 1։

26 · Ան բոլոր երկիրը։ կա-

բոլոր երկիրը տարածուեցաւ :

27· Ու երբոր Յիսուս անկէ առաջ անցաւ, երկու կոյր ինկան անոր ետեւէն. կ'աղաղակէին՝ ու կ'ըսէին. Ողորմէ մեզի՝ Որդի՛ Դաւիթի :

28· Ու երբոր տունը եկաւ, կոյրերը իրեն եկան· և Յիսուս անոնց ըսաւ· Կը հաւատա՞ք՝ թէ կրնամ ասոր բանը ձեզի ընել. ըսին անոր. Ո՛յ Տէր :

29. Ան ատենը անոնց աչքերուն դպաւ՝ ու ըսաւ· Ձեր հաւատքին պէս ըլլայ ձեզի :

30. Ու անոնց աչքերը բացուեցան· և Յիսուս խստիկ պատուէր տուաւ անոնց՝ ու ըսաւ· Ոչոյշ կեցէք, մէկը չիմանայ :

31· Անոնք անոնք ելան ան բոլոր երկրին մէջ անոր համբաւը տարածեցին :

32· Ու երբոր անոնք դուրս ելան, ահա մէկ համրը դիւահար մարդ մը բերին իրեն :

33· Ու երբոր դևը ելաւ, համրը խօսեցաւ· և ժողովուրդները զարմացան՝ ու կ'ըսէին թէ՝ Ասրայէլի մէջ բնաւ ասանկ բան մը տեսնուած չէ :

34. Ասյց փարիսեցիները կ'ըսէին թէ՝ Դիւոց գլխաւորովը դևերուն իշխանութիւնը կը հանէ :

35· Ու Յիսուս կը պըտտէր բոլոր քաղաքները

փառնայուածին բոլորտիքը : Ան հրաշքը ամենէն դարմանալի երեւցաւ՝ որ մէկը մեռել մը յարուցանէ : Յիսուս իրեք մեռելներ յարուցած ասնոր մեռած աղջիկը, որբեւայրին որդին՝ որ Թագելու կը տանէին, (Ղ՚՚. Ե. 11—15.) եւ Ղազարոսը՝ որ չորս օրուան դէմ էր : Ց՚Հ. Ժ՚Ա. 39—44 :

27—34 : Մէկալ աւետարանիչները ասոնք հրաշքները չեն պատմեր :

27· Որդի Դաւիթ : Ան Մեսիային մէկ անունն էր, եւ այսպէս կանչելով կոյրերը Յիսուսի Մեսիան ըլլալը կը դաւանէին : Եր. Թ. 7 : Մ՚Ա. Ա. 1 : Ղ՚՚. Ա. 32 : Ցայտ. Ի՚Բ. 16 :

30 Զգուշացէք. եւն : Յիսուս երբեմն ասոնք պատուէրը տուաւ բժշկուածներուն, (Մ՚Ա. Ժ՚Բ. 16 : Ժ՚Ե. 9) եւ ասոր մէկ պատճառ մը ասոնք ըլլալ որ ժողովուրդին բազմութիւնը չլսեն ու գրգռուին, ինչպէս որ անգամ մը գրգռուեցան, (Ց՚Հ. Զ. 14, 15) եւ կ'ուզէին զինքը թագաւոր ընել :

32· Անոնք դուրս ելան : Այսինքն երբոր կոյրերը տունէն դուրս գացին :

Համր դիւահար մարդ մը : Սատանային բռնուած՝ որ չէր կրնար խօսիլ :

34. Դիւոց գլխաւորովը : Տես՝ Մատ. Ժ՚Բ. 24. Մկ՚՚ :

35. Բոլոր քաղաքները — Գալիլեայի մէջը

ու գեղերը, և անոնց ժողովարաններուն մէջ կըսորվեցընէր, ու կը քարոզէր արքայութեան աւետարանը, և կը բժշկէր բոլոր ախտերը ու բոլոր հիւանդութիւնները ժողովուրդին մէջ։

36 · Եւ ժողովուրդները տեսնելով՝ անոնց վրայ խղճաց. ինչու որ յոգնած ու ցիրուցան եղած էին՝ հովիւ չունցող ոչխարներու պէս։

37 · Ան ատենը ըսաւ իր աշակերտներուն· Հունձքը շատ է, բայց մշակները քիչ·

38 · Ուստի Հունձքին Տէրոջը աղաչեցէք, որ մշակներ հանէ իր հունձքին։

ԳԼ. Ժ

1 · Եւ իր քովը կանչելով իր տասներկու աշակերտները, անոնց իշխանութիւն տուաւ պիղծ ո-

---

(Տես՝ Մատ. Գ. 13 մկ՛) որ առաջ ինքը հոն պտըտեր էր։ Մ-ած. Դ. 23։

Աբե-բիւն ե-եբե-րը. եւայլն։ Տես՝ Մատ. Դ. 23 մկ։

36. Անոնց վրայ խղճաց. եւայլն։ Մ-ած. Զ. 34։ Քրիստոսի խօսքերը լսելու համար շատերը իրենց տուները թողուցած էին, եւ կարելի է թէ՝ աղքատութեամբ եւ անօթութեամբ շատ կը նեղուէին. բայց մանաւանդ հոգեբուքը նեղած էին, ազիատութեան եւ մեղքի մէջ ըլլալով, եւ քրիստոսէն՝ ի զատ ճշմարտութիւն սորվեցնող չկար։

37. Հունձքը շատ է, բայց մշակները քիչ։ Առակ մը՝ որ բսել է ըսելու համար՝ թէ շատ ժողովուրդ կայ, բայց ուսուցիչներ քիչ են։

38. Ողորկեցէք. եւայլն։ Ցիսուս բանի մը անգամ ասոր խրատը տուաւ։ Ղ-ած. Ժ. 2։ Ց-ած. Դ. 35։ Մխայն ան քարոզիչները ու երէցները՝ որ Տէրը կը հանէ ու զիրենք շնորհ-

37. Ան ատենը ըսաւ իր աշակերտներուն· Հունձքը շատ է, բայց մշակները քիչ· Հունձքը շատ է, եւայլն։ Տես՝ Մատ. Թ. 37 մկ։ Ցիսուս ասոնք ըսաւ Գալիլիոյ մէջ, երբ որ ամբոխներ կը հաւաքուէին անոր քովը, որ իր խօսքերը լսեն եւ իրմէ բժշկութիւն առնեն։ Ասոնք ըսաւ նաեւ Երուսաղէմի մէջ, երբ որ Փարիսեցիներուն եւ Հարցասացներուն հետ վիճաբանութիւն ունեցաւ։ Ղ-ած. Ժ. 2։ Ցիսուս ասոնք ըսաւ Գալիլիոյ մէջ, երբ որ Հոգիները իրեն կուգային, որ իրենց մարմինները բժշկէ։ Ցիսուս ասոնք ըսաւ Երուսաղէմի մէջ, երբ որ Հոգիները իրեն կուգային, որ իրենց մարմինները բժշկէ։

քովը կը լեցնէ, ժողովուրդին օգտակար կ՛ըլլան. եւ եկեղեցիները իրեն աղօթք ընելու են որ իր հունձքին անունկ մշակներ հանէ։ Քարոզիչ կրթելու ճեմարաններ հաստատելը, եւ քարոզիչ հանելու որեւիցէ միջոցներ գործածելը բոլորովին անօգուտ ու պարապ կ՛ըլլան, եւ անոնցմէ եկած մարդիկը միայն անէծք կ՛ըլլան եկեղեցիներուն, թէ որ Քրիստոնեայները անոնց համար աղօթք չընեն՝ որ Ս-ուբ Հոգիով լեցուած հրաւիրկ ըլլան։ Մանաւանդ կը վայելէ մեզի Տէրոջը աղաղակել՝ որ իր հունձքին մշակներ հանէ՝ երբոր աս մեղքով լեցուած ու կոթծանած աշխարհին վիճակը կը տեսնենք, որ անոր 1,000,000,000 բնակիչներուն 600,000,000ը տակաւին կռապաշտ ու հեթանոս են. եւ Քրիստոնեաներուն 300,000,000 էն աւելին Ստուածոյ Սուրբ Գիրքը իրենց հասկցած լեզուովը չունին։

ԳԼ. Ժ

1. Իր տասներկու աշակերտները

գիններուն վրայ՝ որ ղանոնք հանեն, և ամէն ցաւերը ու ամէն հիւանդութիւնները բժշկեն։

2. Եւ տասներկու առաքելոց անունները ասոնք են. առաջինը Սիմոն՝ Պետրոս ըսուածը, և անոր եղբայրը Անդրէաս.

3. Յակոբոս Հալփեայ, և Թադէոս, և Սիմոն Կանանացի, և Յուդա Իսկարիովտացի, որ նաև մատնեց զանիկայ։

Ները։ Առաքեալներուն յատուկ ընտրութիւնը Մատթէոս չյիշեր, որ Մարկոս, (Գ. 13—19). եւ Ղուկաս (Զ. 12—16) կը պատմեն։

Անոնց էլ-ոնոր-ին գործեալ. եւայլն։ Ինքը չէ թէ միայն ինքիմ անանկ հրաշքներ կրնար ընել, (Մտթ. Դ. 23, 24 եւայլն) հապա իրրեւ Աստուածած կրնար զօրութիւնը տալ ուրիշներուն ալ բժշկելու։ Հրաշագործութիւնով առաքեալները ցուցնելու էին թէ՝ Աստուածմէ խրկուած են։

Գիչ-ոխներուն։ Այսինքն Դեւերուն։

2—4։ Առաքեալ՝ Էլ-ոնոր ըսել է, որ աս անունը առին Յիսուսի գիրենք քարոզութեան Էլչելու համար։

Պետրոս։ Որ Վէմ ըսել է։ Աս անունը Յիսուս իրեն տուաւ (Ցովհ. Ա. 42) իր բնութեանը ազդուութիւնը՝ քաջութիւնը եւ հաստատութիւնը ցուցնելու համար։ Թէ եւ Քրիստոսին մահէն առաջ Պետրոս երբեմն անհաստատ ու դիւրադրգիռ բնութեան տէր էր (Մտթ. Ի. 70), բայց ետքը ժրաջան ու շատ հաստատ բնութիւն մը ցուցուց, եւ Քրիս-

դեան, և անոր եղբայրը Յովհաննէս. Փիլիպպոս՝ և Բարդուղիմէոս. Թովմաս՝ և Մատթէոս մաքսաւոր. Յակոբոս Ալփեան, և Ղեբէոս՝ որ Թադէոս մականուանեցաւ.

4. Սիմոն Կանանացի՝ և Յուդա Իսկարիովտացի, որ նաև մատնեց զանիկայ։

տոսի անուանը համար շատ չարչարանքներ կրեց։ Կ'երեւնայ թէ վերջապէս խաչուեցաւ։ Ցովհ. Ի. 18։ Ինքը Ա. ու Բ. Պետրոսի Թուղթերը գրեց։

Անդրէաս։ Առաջ Ցովհաննէս Մկրտիչին աշակերտ էր։ Ցովհ. Ա. 37—40։

3։ Յակոբոսին ու Ցովհաննէսին Յիսուս Բոանէրկէս, այսինքն որդիք որոտման անունը տուաւ։ Մտթ. Գ. 17։ կարելի է թէ՝ իրենց ջերմեռանդութեան համար։ Տես՝ Ա. Ցովհ. Ա. 8, 10։ Բ. 4, 9։ Գ. 8, 15։ Դ. 20 եւայլն, որ հոն աս Ցովհաննէսին ջերմեռանդութիւնը կը տեսնուի։ Քանի մը տարի ետքը՝ Հերովդէս Թագաւորը սպաննեց Յակոբոսը. բայց Ցովհաննէս խոր ծերութեան հասաւ։ Ցովհաննէս ինքը Ա. Բ. Գ. Ցովհ. եւ Յայտ. Գիրքերը գրեց։

Փիլիպպոս։ Աս ան Փիլիպպոսը չէ որ Գործ. Զ. 5. եւ Ի. 8 համարներուն մէջ կը յիշուի։

Մաթթէոս հաւաքող։ Մտթ. Թ. 9։ Մարկոս եւ Ղուկաս իր հաւաքող ըլլալը չեն յիշեր։ Հրեից մէջ մաքսաւոր-

5. Ըս տասներկուքը Յիսուս խրկեց, և անոնց պատուիրեց՝ ըսելով. Ընթացէք մի՛ երթաք, ու Սամարացի-

ներու քաղաք մի՛ մտնէք.

6. Այլ աւելի Իսրայէլի տանը կորսուած ոչխարներուն գացէք։

7. Ու երբոր կ՚երթաք,

նները շատ գէշ անուն ունէին, ինչու որ հեթանոս թագաւորին համար իրենց եղբայրներէն տուրք կը ժողվէին. եւ Մատթէոսին խոնարհութիւնը ակներեւ կ՚երեւնայ՝ որ ան անունը ինք իր վրան կ՚առնէ։

Յակոբոս Ալփէոս։ Ան Յակոբոսը Յակոբու թուղթը գրեց։ Գաղ. Ա. 19 Տերոջը Եղբայրը կոչուած է, որ Հրեաստանի մէջ մօտ Պաղեստինները երբեմն Եղբայր կը կոչուէին, ինչպէս Պետրոս Յովհաննէս կը կոչուի։ Մ՚ր. ժե. 40։ Երուսաղէմի եկեղեցիին հովիւ եղաւ։

Ղեբէոս։ Յակոբոսին եղբայրը, ինչպէս նաեւ Յուդան կը կոչուի։ Յուդայի թուղթին քով գրեց։

4. Սիմոն Կանանացի։ Կանա Գալիլեայի մէկ քաղաքն էր։ Յհ. Բ. 1։ Ղուկաս Ղ՚. Զ. 15։ Գործ. Ա. 13) զինքը Սիմոն Նախանձաւոր կը կոչէ, որ ան անունը առաւ կամ իր շատ նախանձաւոր ըլլալէն, կամ ան անունով կոչուած մէկ բնակերութեան մէջէն ըլլալուն համար։

Յուդա Յակոբեան։ Կարիօթ գիւղը՝ որ կ՚երեւնայ թէ ասանունը անկէց առաւ, Գալիլեայի մէջ էր։ Յհ. ժե. 25։

Մատթէոս Լեւի։ Մ՚ր. Զ. 15, 47 — 49։ Ղ՚ր. Իբ. 47, 48։

5. Խրկեց։ Մարկոս կ՚ըսէ թէ՝ Երկու Երկու խրկեց։ Ցի-

սուս իր առաքեալները ընդունելի բնակութեան խրկելէ զիրենք քարոզութեան խրկեց։ Հազդատէ՝ Մար. Գ 13 — 19։ եւ Զ. 7 — 11։ եւ Ղու. Զ. 12 — 19։ եւ թ. 1 — 6։

Հրեաներէ՝ Հրեայ ժողովուրդը տակաւին լրացած չէր որ Աւետարանը հրեաներէն քարոզուի. եւ մանաւանդ Առաքեալներուն քարոզութեան ժամանակը շատ կարճ էր, եւ պէտք էր որ Քրիստոսի գալուն եւ դործին լուրը հրեայ Ազդութենէ ընդհանրապէս քարոզուի։

Սամարացիներէ՝ Քրիստոսէն 721 տարի առաջ Ասորեստանի թագաւորը Սաղմանասար, Իսրայէլացւոց տասը ցեղերը գերի տարաւ, (Գ. Թագ. ժէ. 1—6) բայց ժողովուրդին ոմն մնացորդները թողուցին որ իրենց երկիրը մնան։ Ասոնց հետը խառնեց քանի մը հեթանոս ազգերը, (Գ Թագ. ժէ. 24 եւայլն) որ երկիրը պարապ չըմնայ։ Մովսիսական օրէնքը կը սորվէին եւ անոր քանի մը արարողութիւնները կը կատարէին, բայց կուռքերը եւ նախապաշարմունքներն ալ տակաւին կը պահէին, եւ ազգը ու իրենց կրօնքը բոլորովին խառնուած եղաւ. (Գ Թագ. ժէ. 25—33) եւ Հրեաները գիրենք շատ կ՚ատէին։ Ցհ. Դ. 9։

քարոզեցէ՛ք ու ըսէք թէ՝ Երկնից թագաւորութիւնը մօտեցած է։

8. Հիւանդները բժշկեցէ՛ք, բորոտները մաքրեցէ՛ք, դեւերը հանեցէ՛ք։ Ձրի առեր էք, ձրի՛ տուէք։

9. Մի՛ ստանաք ոսկի՝ եւ ո՛չ արծաթ՝ եւ ո՛չ պղինձ ձեր գօտիներուն մէջը,

10. Ո՛չ ճամբու համար տոպրակ, եւ ո՛չ կրկին հանդերձ, ո՛չ կօշիկ, ո՛չ գաւազան։ Ինչու որ մշակը իր կերակուրին արժանի է։

11. Ու որ քաղաք կամ գեղ մտնէք, հարցուցէ՛ք՝ թէ ո՞վ է անոր մէջը արժանաւոր։ ու հոն կեցէք մինչեւ որ անկէ ելլէք։

12. Ու երբոր տունը կը մտնէք, բարեւ տուէ՛ք անոր։

13. Ու թէ որ ան տունը արժանաւոր է, ձեր բարեւը անոր վրայ գայ։ Հապա թէ որ արժանաւոր չէ, ձեր բարեւը ձեզի դառնայ։

6—8։ Ա. պատուէրը միայն առ Հրեայսն էր, եւ վերջը Քրիստոս իր աշակերտներուն պատուիրեց որ Աւետարանը քարոզեն ԲՈԼՈՐ ԱԶԳԱՑԻՆԵՐՈՒՆ։ Մ. Ժ. 15։ Գ. Ա. 8։

ԿՈՐՈՒԱԾ ՄԼԻՈՒՆԵՐՈՒՆ։ Հրէից։ Եբր. Ը. 6. 17։ Եվիլ. Լ. Ե. 6։ Ա Գէոր. Բ. 25։ Հրեաները Աստուածմէ մոլորած ու շատ հեռացած էին։

ԵՐԿԻՑ ԲԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆը։ Տես՝ Մատ. Գ. 2 մեկնութիւնը։

ԲՈՐՈՏԸ։ Տես՝ Մատ. Ը. 2 մեկնութիւնը։

ՁՐԻ ՈՒԷՔ Է, ՁՐԻ ՏՈՒԷՔ։ Ծախք ըրած չէին որ իրենց քարոզութեան եւ հրաշագործութեան պարգեւը առնեն, եւ զանոնք գործածելուն համար ստակ առնելու չէին։

9. ՄԻ՛ ՈՍԿԻ ԵՒՆ։ Եւայլն։ ԲՆԱԻ ՍՏԱԿ ՉԱՌՆԷՔ։ Ղ. Գ. 3։

10. ՏՕՊՐԱԿ։ Կերակուրի համար։ ԿՐԿԻՆ ՀԱՆԴԵՐՁ։ Փոխելու համար։

ՈՒ ՅՕԼԻՔ։ Մարկոս (Զ. 9) կ՚ըսէ թէ՝ Հրաւիրած էին. Դիտէք ինչ է, այսինքն թէ ՈՒՆԵՑ ՈՒՆԵՒ ՀԻՒՐԱՒՈՐՈՒԼԵԼ ԷԻՆ, ու չէ թէ ճամբուն համար պատրաստութիւն ընելու էին։

ՈՒ ՓՈՒՇԱՆ։ Այսինքն կըրկին գաւազան, գործածելու համար, երբոր առաջինը կոտրի։ Մարկոս (Զ. 8) կ՚ըսէ „ՄԻՑԻՆ ՓՈՒՇԱՆ ՉԸ" Քրիստոսի դիտաւորութիւնն էր որ ճամբուն պէտք եղած ծախքը ԽՆԱՄՔԱՐԵՔԷՆ առնեն։

ԻՆՉՈՒ ԸՍԼԻ. Եւայլն։ Իրաւ է թէ ամէն ժողովուրդ պարտական են իրենց քարոզիչներուն ապրուստը հոգալու, եւ թէ որ չընեն ալ, Տէրը անոնք պիտի անիծէ։ Ա. Կոր. Թ. 7—14։ Գաղ. Զ. 6։ Ա. Տիմ. Ե. 18։ Մաղ. Գ. 8—10։ Բայց աւելի անիծեալ են ան քարոզիչներն ու երէցները՝ որոնք իրենց

14 · Եւ ով որ ձեզ չընդունի՝ ու ձեր խօսքերը մըտիկ չընէ, երբոր ան տունէն կամ ան քաղաքէն կ'ելլէք, ձեր ոտքերուն փոշին թօթվեցէք։

15 · Ա՛շմարիտ կ'ըսեմ ձեզի։ Սոդոմացւոց ու Գոմորացւոց երկրին աւելի դիւրին պիտի ըլլայ դատաստանին օրը՝ քան թէ ան քաղաքին։

16 · Ահա ես ձեզ կը խրկեմ իբրև ոչխարներ գայլերու մէջ. ուստի օձերու պէս խորագէ՛տ եղէք, և աղաւնիներու պէս միամիտ։

17 · Խոկ մարդոցմէ զգուշացէ՛ք · ինչու որ ձեզ ատեաններու պիտի մատնեն, ու իրենց ժողովարաններուն մէջը ձեզ պիտի ծեծեն ·

աւուրը պաշտօնին նպատակը կ'ընեն Թուղթերէն ոտք լըհիւը։ ե· ԾՋ· 10, 11։ եւ ՚ԼԴ· 2 — 10։ Ա ՑԻՀ· Գ· 3։ Ա Պետ· ե· 2։

11· Հոն ինչ· Եւայլն։ Ձեր ժամանակը մի՛ վատնէք տունէն փոխաւելով։ Ցիսուս առ նոյն պատուէրը տուաւ Թօխանասուն աշակերտներուն ալ որոնք ասկէ ետքը քարոզութեան գացին։ Ղ·· · ժ· 7։

14· Ձեր ոտքերէն փոշին Թօթվեցէք։ Թօխանասուն աշակերտներն ալ անանկ քաղաքի մը փողոցները ելլելու ու բսելու էին, "Ան փոշին ալ որ ձեր քաղաքէն մեր ոտքերուն փակած է, ձեզի կը Թօթվենք"։ Ղ·· · ժ· 11։ Ան ընելով՝ մարդոց առջեւը իրենց յանցանքին մեծութիւնը գրած կ'ըլլային։ Նեէմ· ե· 13։ Գործ· ժԳ· 51։ ԺԸ· 6։

15· Սոդոմացւոց· Եւայլն։ Ծն· ժԹ· 24, 25։ Թէ եւ ան հեթանոս քաղաքներուն բնակիչները այնչափ չար ու անառակ էին որ Աստուած անոնք բոլորովին կործանեց, բայց Աւետարանին լսող ու

չկատարողները անոնցմէ աւելի պատիժ պիտի կրեն դատաստանին օրը։ Մ·· ԺԱ· 23, 24։

16 — 18։ Ցիսուս չուզեր որ անոնք քարոզութեան երթան խորհելով թէ իրենց գործը դիւրին եւ անվտանգ է։ Նմանապէս հիմա ալ կ'ուզէ որ ամէն մէկը վտանգները յանձն առնելով իր ետեւէն երթայ։ Ղ·· · ԺԴ· 25 — 33։

Ոչխարներ գայլերու մէջ։ Ա աշխարհս Թշնամի է Քրիստոսի եւ իր աշակերտներուն, եւ ուր որ անոնք բուն Քրիստոսի հօգին կը կրեն՝ ամէն բանի մէջ իրեն հնազանդելով՝ատ Թշնամութիւնը կը յայտնուի։ Ցվհ· Ժ· 33։

Օձերէ պէս խոհեմ եղէք։ Եւայլն։ Թէ եւ Քրիստոսեցիք միշտ վտանգ կայ իրենց Թշնամիներէն, բայց անհոգութեամբ վտանգի մէջ վազելու չեն, հապա "խորագէտ" Խելօք ըլլալու են ինքզինքնին անկէ ազատելու, եւ մանաւանդ "միամիտ" անվնաս ըլլալու են՝ որ մարդոց պատճառ չտան իրենք ատե-

18. Յո՛ւ իմ անուանս համար կուսակալներու ու թագաւորներու առջև պիտի տարուիք, անոնց՝ և հեթանոսներուն վկայութիւն ըլլալու համար։

19. Ինչ երբոր ձեզ մատնեն, հոգ մի՛ ընէք թէ ինտո՛ր կամ ի՛նչ պիտի խօսիք. ինչու որ ձեզի պիտի տրուի ան ժամուն՝ ինչ որ պիտի խօսիք։

20. Վասնզի չէ թէ դուք էք որ կը խօսիք, հապա ձեր Հօրը Հոգին՝ որ ձեր ներսիդին կը խօսի։

21. Ու եղբայր՝ եղբայրը մահուան պիտի մատնէ, և հայրը՝ որդին. և որդիք իրենց ծնողացը վրայ պիտի ելլեն՝ ու մեռցընեն զանոնք։

22. Յո՛ւ իմ անուանս համար ամենուն ատելի պի-

լու եւ նեղելու։

Մ՚ուրուք չ՚ուլայ եղիք որ առանց հարկի իրենց ձեռքը չի՛ նայիք։

Ձէ. դէմ Ն՚էն՚էն, Գուբ. Ե. 40, ԻՌ. 19, Ռ Կոր. ԺԱ. 24։

Կ՚ուլ՚ընար ա՛լ ըսել՝ որովհետև դէմ ելլելու պէտք չունիմ անգամ եղաւ, Գուբ. Ե. 26, ԺՌ. 1 — 14, ԻԳ. 33, ԻԵ. 23։

Վ՚այրի՚ն ըլլալը հմուտ։ Երբոր կը բռնուէին՝ միշտ գառաւորներուն վկայութիւն կուտային թէ քրիստոնեայ է Մեսիան, եւ թէ միայն իրեն հաւատալով մարդիկ կը փրկուին, Գուբ. Գ. 9 — 12, Ե. 29 — 31, ԻԶ. 24 — 29, եւ ա՛ս քարոզութիւնը անպատուղ չէր, Գուբ. ԺԳ. 6 — 12, Բաւական մեծ մարդիկներ, կուսակալներ եւայլն համոզուեցան, եւ ասկէ ետքը 300 տարի չանցած Հռովմայեցւոց թագաւորը կոստանդիանոս՝ որմէն կոստանդնուպոլիս քաղաքը իր անունը առաւ, Քրիստոնէութիւնը ընդունեց։

19, 20։ Մ՚ատ. ԺԳ. 11։ Ղ՚ուկ. ԺՌ. 11, 12։ ԻՈ. 14, 15։ Յիսուս կը քաջալերէ իրենք՝

որ գառաւորներուն ու թագաւորներուն առջեւը տարուած աւետնին չկասկածին ու վախնան՝ ըսելով, "Ի՞նչ պիտի ըսենք, որ չըլլայ թէ մեր սխալ պատասխաններովը Տէրոջը գործին վնաս հասնի"։ Կը տեսնենք թէ չէ թէ միայն իրենց դէրլ՚ուն աւետնը ներչնչեալ էին, (Ռ ՏԻ՚. Գ. 16։ Ռ ՊԻ՚ Ա. 2) հապա մինչեւ անգամ իրենց ընդհանուր քարոզութեան եւ խօսակցութեան մէջ "Ս՚ուրբ Հոգին՚էն ըսթուած խօսուն"։

21, 22։ Մ՚ատ. Ի. 6։ Մ՚ար. ԺԳ. 12, 13։ Ղ՚ուկ. ԻԱ. 16, 17։ Ընորոգուած սրտին ընդհանրին դէմ ունեցած հակառակութիւնը այնչափ է որ չէ թէ միայն հեթանոսաց՝ հապա նաեւ քրիստոնեայ ըսուած ազգերուն մէջն ալ, մօտ ապրականները միկդմիկ մահուան մատներ են։ Տես՝ "Մարտիրոսութիւն" ըսուած գիրքը տպեալ՝ ի տպարանի Կուլիէլմոս Կրիֆֆիթի՝ ի Զմիւռնիա 1851։ Յիսուսի խօսքերը երեւելի կերպով մը կատարուեցան քրիստո-

տի ըլլաք · բայց ոչ որ մինչև վերջը համբերէ , անիկայ պիտի ապրի ։

23 · Ուերբոր աս քաղաքին մէջ ձեզ կը հալածեն , ուրիշ տեղ փախէք · ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի · Իսրայէլի քաղաքները պիտի չհատցնէք , մինչև որ Որդին մարդոյ գայ ։

24 · Աշակերտը իր վարդապետէն աւելի չէ՛ , և ո՛չ ծառան իր տիրոջմէն ։

25 · Երի՛ք է աշակերտին՝ որ իր վարդապետին պէս ըլլայ , ու ծառային՝ իր տիրոջը պէս · Թէ որ տանուտէրը Բէեղզեբուղ կոչեցին , որչափ աւելի անոր ընտանիքը ։

26 · Ուստի մի՛ վախնաք անոնցմէ · ինչու որ բան մը

նէութեան առաջին դարերուն մէջ ։ Կոստանդիանոսէն առաջ տասը տարբեր թագաւորներ քրիստոնէից դէմ եղան՝ եւ անոնք հազարներով մեռցուցին ։ Առաքեալներէն միայն Յովհաննէս բնական մահով մեռաւ · Մկաները ամէնքն ալ սպաննուեցան ։

Մինչև վերջը ։ Մինչեւ 'ի մահ ։ Եբր · Գ · 6 ։ Յայտ . Բ · 10 ։

Գէհէն ։ Ցաւիտենական կեանք պիտի ունենայ ։

23 ։ Թէ եւ Քրիստոսի աշակերտները մահէն այնչափ վախնալու չեն որ իրենց հաւատքը ուրանալով ապահովին , սակայն առանց ազէկ պատճառի իրենց կեանքը վտանգի մէջ ձգելու չեն , հապա ջանք ընելու են որ անկէ ազատին ։ Ընդդէմ ըրաւ Քրիստոս եւ առաքեալներն ալ ։ Մտթ . Դ . 12 ։ Ժ . 15 ։ Գործ . Թ · 25 ։ Ի . 5 , 6 ։

Պէտք չէ ։ Անհնարին մէջ պիտի չքարոզէք ։

Մինչ որ Որդին մարդոյ գայ ։ Քրիստոսի գալը երկու նշանակութիւն ունի Աւրբ Գիրքին մէջ ։ (1) Մարդոց մահուան առնելը ։ Մտթ · Ի · 44 ։ (2 Իր Երուսաղէմը կործանելու գալը ։ Մտթ . Ի · 3 ։ Եւ (3) Դատաստանին օրը ։ Մտթ · Իե · 31 ։ Մր . Ը . 38 ։ Ա՛ս տեղս իր Երուսաղէմը կործանելու գալուն վրայ կը խօսի , որ ասկէց 30 տարի ետքը եղաւ ։

24 , 25 ։ Ա՛ս աշխարհը մեր Տէրը առեց՝ ու հալածեց , եւ թէ որ մենք իրեն նման ըլլանք , մեզ ալ պիտի առէ ։ Մր . Ժ . 13 ։ Ցվհ . Ժե · 18 – 20 ։

Բէեղզեբուղ ։ Մտթ . Թ . 34 ։ Ժ . 24 ։ Մր . Գ . 22 ։ Ղկ . Ժ . 15 ։ Ա՛ս անարգական անուն մըն է որ դեւերուն մեծին կը տրուէր ։

26 . Մէ վախնաք ։ Սատանան եւ իր օդնականները Քիստոսը հալածելով ու վերջը մեռցնելով մէկ փառս մը չկացուցին իրեն , հապա միայն իր ուսմունքը եւ առաքեալները ։ Մտթ . Ի . 22 ։ Մր . Ը . 38 ։ Ղկ . Ժ . 50 ։ Գործ . Դ · 27 , 28 ։ Ուրեմն թէ որ մենք Քրիստոսինն ենք , աշխարհը իր ուզածը թող ընէ , մէկ փառս մը չկրնար հասցնել մեզի ։ Ա Պէտ . Գ · 13 ։ Տէրոջը պէս մեզ ալ թող

չկայ ծածուկ՝ որ պիտի չյայտնուի , և գաղտուկ՝ որ պիտի չգիտցուի :

27 . Ինչ որ ձեզի մութի մէջ կ'ըսեմ , ան լոյսի մէջ խօսեցէ՛ք , և ի՛նչ որ ականջն ի վար կը լսէք , տանիքներուն վրայ քարոզեցէ՛ք :

28 . Եւ մի՛ վախնաք անոնցմէ՝ որ մարմինը կը սպաննեն , ու չեն կրնար հոգին սպաննել . հապա աւելի անկէ վախցէք դուք , որ կրնայ հոգին ու մարմինը գեհենին մէջ կորսընցնել :

29 . Չէ՞ որ երկու ճնճղուկ մէկ դանկի կը ծախուին , ու անոնցմէ մէկը գետինը չի՛նար առանց ձեր Հօրը :

30 . Հապց ձեր գլխուն բոլոր մազերն ալ համրուած են :

31 . Ուրեմն մի՛ վախնաք՝ որ շատ ճնճղուկներէն լաւ էք դուք :

մեռցնէ , միայն՝ Աստիանոսին եւ ուրիշ մարտիրոսներուն պէս , աւելի շատ երկնից մէջ պիտի հանդչինք . թէ որ Քրիստոսի չարչարանացը կցուրդ ըլլանք , իր փառացն ալ հաղորդ պիտի ըլլանք : Հռ. Ը . 17 :

Բան մը չկայ ծածուկ . եւայլն : Ուրեմն , թէեւ հիմա աշխարհը Քրիստոսի աշակերտներուն համար թէ կ'ըսէ՝ ու կը խորհի ալ . ու երբեմն անոնք ըսպաննելով կը սեպէ թէ Աստուծոյ պաշտօն կը մատուցանէ , (Յհ. ԺԶ . 2) բայց վերջը իրենց բարի՝ եւ Աստուծոյ հաճելի ըլլալը պիտի յայտնուի , եւ անոնք խոստով դէպի ընդունուին : Սղ. ՀԳ . 24 :

27 : Որեւիցէ օգտակար ճշմարտութիւնը որ գիտենք՝ եւ մանաւանդ մարդոց փրկութեանը վերաբերեալ ճշմարտութիւնները պարտական ենք ուրիշներուն յայտնել :

28 . Մեր ամէնէն գօրաւոր թշնամիները հոգւոյն մարմինը կրնան սպաննել . հոգին կրնայ նոր դպչիլ . ան ապահով կը մնայ , միայն թէ որ Քրիստոսին ըլլանք :

Ահի՛ Աստուած : Ես . Ը . 12 , 13 : Գործ . Ժ . 4 , 5 : Սարսափելի բան է կենդանի Աստուծոյ ձեռքը իյնալը : Եբր . Ժ . 31 : Եւ վայ մեղի , թէ որ չնորոգուած ու մեղքէն չըզգարցած իրեն առջեւը երեւնանք : Դատաստանին օրը ամբարիշտներուն մարմինները յարութիւն պիտի առնեն՝ եւ իրենց հոգիներուն հետ մէկտեղ դժոխքը պիտի ձգուին : Սղ . թ . 17 : Դան . Ժ . 2 : Մատ . Իե . 46 : Բ Թես . Ա . 9 :

Գէհենին : Տես՝ Մատ . Ե . 22 մեկնութիւնը :

29 - 31 : Ա՛ս խօսքը որչափ քաջալերութիւն կու տայ մեզի մեր տկարութեանը մէջ՝ թէ ամենիմաստ եւ ամենակարող Աստուածը այնչափ մանրամասնաբար մեզ կը հոգայ . եւ որչափ շատ է իր սէրը ու գիշերմէ , որ քանի որ մարդիկ այնչափ ցած ու անպիտան են , անանց այցե-

32. Ընդ՝ ո՛վ որ մարդոց առջև զիս կը դաւանի, ես ալ անիկայ պիտի դաւանիմ իմ Հօրս առջևը՝ որ երկինքն է։

33. Եւ ո՛վ որ մարդոց առջև զիս կ'ուրանայ, ես ալ անիկայ պիտի ուրանամ իմ Հօրս առջևը՝ որ երկինքն է։

34. Մի՛ կարծէք՝ թէ ես երկրի վրայ խաղաղութիւն ձգելու եկայ. խաղաղութիւն ձգելու չեկայ, հապա՝ սուր.

35. Ինչու որ եկայ մարդը իր հօրմէն զատելու, ու աղջիկը՝ իր մօրմէն, ու հարսը՝ իր կնսուրէն.

36. Եւ մարդուն թշնամիները իր ընտանիքը պիտի ըլլան։

լութիւն կ'ընէ։ Սաղ. Ը. 4։

32, 33։ Զէ՞ որ մենք Քրիստոսը կամ Տէրտէրութիւնը (Յովհ. ԺԴ. 6) ընդունինք ու մարդոց յայտնենք, ինքն ալ մեզ պիտի ընդունի Աստուծոյ ու հրեշտակներուն առջեւը. բայց թէ որ մենք Քրիստոսը կամ Տէրտէրութիւնը ուրանանք կամ ծածկենք, ինքն ալ մեզ պիտի ուրանայ։ Գործ. Ի. 8։ Հռով. Ժ. 9, 10։ Ցայտ. Գ. 5։ Մտ. Ը. 38։ Գործ. Թ. 26։ Բ Տիմ. Բ. 12։ Վայ անոնց որ Քրիստոս իրենք պիտի ուրանայ ըսելով, Մէկդի գացէք յաւիտենական կրակին մէջը, ես ձեզ չեմ ճանչնար։ Քրիստոսը դաւանելու ենք, չէ թէ լոկ խօսքով՝ հապա գործով ալ, չէ թէ միայն իր բարեկամներուն առջեւը, հապա իր թշնամիներուն ալ, ու մինչեւ անգամ երբոր մահ կը սպառնայուի։ Անիկա ով որ այսպէս չդաւանիր՝ զինքը ուրացած կ'ըլլայ։

34–36։ Գործ. Ի. 49, 51–53։ Ըսել չուզեր թէ՝ իր գալուն բուն նպատակը ասիկա է, որ մարդոց մէջը իրարմէ

յիւթ, հապա թէ՝ մարդոց սիրտերը այնչափ չար՝ եւ Աստուծոյ օրէնքին այնչափ հակառակ են, որ թշնամութիւն պիտի ընեն ճշմարտութիւնը սիրողներուն ու քարոզողներուն։ Շատ անգամ ասիկա հակառակութիւնը կը տեսնուի մինչեւ անգամ անոնց մէջը որ անուանով Քրիստոնեայ են, եւ Աստուծոյ սիրողները կը հալածուին իրենց Երդրտրութեան անուանով հրամանագականներէն։ Երանի՛ անոնց որ Քրիստոսի անուանը համար առանկ կը հալածուին։ Մտ. Ե. 10–12։ Բայց Աստուծոյ սիրողները շատ զգոյշ ըլլալու են որ ի՛րենք իրենց չխաբեն։ Ասոր վրայ շատերը կը սխալին, կարծելով թէ ուրիշներուն մեղքերուն դէմ դնելով՝ եւ մեղքերը մարդիկը վար գարնելով՝ եւ անոնց հետ հակառակութիւն ընելով Աւետարանական կ'ըլլանք։ Ա՛ս խորհուրդը բոլորովին սխալ է։ Քաղցրութեամբ խրատելու ենք մեզի հակառակ կեցողները, յուսալով թէ Աստուած անոնց ապաշխարութիւն պիտի տայ։ Միշտ պատրաստ ըլլալու ենք հե-

37 · Ըն որ հայրը կամ մայրը ինձմէ աւելի կը սիրէ, ինձի արժանի չէ՛. և ան որ տղան կամ աղջիկը ինձմէ աւելի կը սիրէ, ինձի արժանի չէ՛ ·

38 · Նե ան որ իր խաչը չառներ ու իմ ետևէս գար, ինձի արժանի չէ ։

39 · Ըն որ իր անձը կը գտնէ, պիտի կորսընցընէ զանիկայ. և ան որ իր անձը ինձի համար կը կորսընցընէ, պիտի գտնէ զանիկայ ։

40 · Ըն որ ձեզ կ՚ընդունի, զիս կ՚ընդունի · և ան որ զիս կ՚ընդունի, զիս խըր-

---

գութեամբ ու երկիւղածութեամբ պատասխան տալու ամենուն՝ որ մեր ունեցած յոյսին պատճառը կը հարցընեն, եւ հանապազ լոյս ընծայ ըլլալ ։ Ի՛ր որ ի՛նչը-ին՝ ե հիւ-ին՝ ը ընծ՛. բ· 25 ։ Ա գործ գ· 15 ։ Հռ՛վ ժ·ի· 18 ։ Ա կր· գ· 12, 13 ։ կ՛ղ· գ· 5 ։ Ա պէտ· գ 9 ։

37 ։ Ըն որ իր ամենէն սիրելի ազգականները կամ բարեկամները քրիստոսէն աւելի կը սիրէ, կամ անոնց համար գինքը կ՚ուրանայ, յայտնապէս կը ցուցընէ թէ տէ՛ր-Նո՛յ մը չէ՝ եւ արժանի չէ առ անունը վրան առնելու ։ Ճշմարիտ եւ գո՛յ քրիստոնեայն ան է որ քրիստոսը՝ հեն բ՛անէն ՚՛ւէլ կը սիրէ ։ Բաւական չէ մեր փրկիչը ՚՛ւէլ, հապա զինքը այնչափ սիրելու ենք՝ որ պատրաստ ըլլանք իրեն համար մինչեւ անգամ մեր կեանքը դնելու ։ Գ՛՛· ժ·գ· 26 ։

38 ։ Ըն ատենը սովորութիւն կար որ խաչուելու դատապարտուած մարդիկ իրենց խաչը տանին, ինչպէս որ քրիստոս իր խաչը տարաւ ։ Ց՛վ· ժ·ի· 17 ։ Քրիստոս հոս ըսել կ՚ուզէ թէ՝ Ով որ իր անուանը համար ամենէն

տաժանելի եւ ցաւալի պարտքերը չկատարեր, իր աշակերտը չկրնար ըլլալ ։ Մ՛՛· ժ·ջ· 24 ։ Մ՛՛· Ղ· 34 ։ Գ՛՛· ի· 23 ։ ժ·գ· 27 ։ Տես՝ Մատ· Ի· 13, 14 մեկնութիւնը ։

39 ։ Մ՛՛· ժ·ջ· 25 ։ Գ՛՛· ժ·ի· 33 ։ Ա՛ ըսել կ՚ուզէ թէ՝ Ով որ իր մարմնաւոր կեանքը այնչափ կը սիրէ՝ որ զանիկայ պահելու համար քրիստոսը կ՚ուրանայ, յաւիտենական կեանք կը կորսընցընէ. բայց ով որ քրիստոսի հնազանդելով իր մարմնաւոր կեանքը կը կորսնցնէ՝ յաւիտենական կենաց ժառանգ կ՚ըլլայ ։ Մարտիրոսները Յիսուսի անունը համար մեռնելով չէ թէ իրենց կեանքը կորսնցուցին՝ հապա յաւիտենական կենաց համար զանիկայ պահեցին։ Ց՛վ· ժ·ի· 25։

40 ։ Ով որ թագաւորին դեսպանը կ՚ընդունի, թագաւորը ընդունած կ՚ըլլայ ։ Նոյնպէս ալ ով որ քրիստոսի քարոզիչներուն կամ իր աշակերտներուն պինտ պզտիկներէն մէկը իր քո՛-ը-ին ըլլալո՛ն համար կ՚ընդունի, քրիստոսը ընդունած կ՚ըլլայ, եւ իր վարձքը պիտի չկորսընցնէ ։ Մ՛՛· Ի· 40, 45 ։ Գ՛՛· ժ· 16 ։ Ց՛վ· ժ·գ· 20 ։

կողը կ'ընդունի։

41. *Ան որ մարգարէ մը կ'ընդունի մարգարէի անունով, մարգարէի վարձք կ'առնէ. և ան որ արդար մը կ'ընդունի արդարի անունով, արդարի վարձք կ'առնէ։*

42. *Ու ան որ առ պղտիկներէն մէկուն միայն գաւաթ մը պաղ ջուր կը խմցընէ աշակերտի անունով, ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, բնաւ իր վարձքը պիտի չկորսընցընէ։*

ԳԼ. ԺԱ

1. *Եւ եղաւ որ երբ Յիսուս լմընցուց իր տասներկու աշակերտներուն պատուէր տալը, գնաց անկէ անոնց քաղաքներուն մէջ քարոզելու և սորվեցընելու։*

2. *Իսկ Յովհաննէս բանտին մէջը երբոր լսեց Քրիստոսի գործքերը, իր աշակերտներէն երկուքը խրկելով՝*

3. *Ըսաւ անոր. Դուն ա՞ն ես՝ որ*

---

41. Մարգարէի անունով։ Իր մարգարէ՝ եւ Աստուծմէ խրկուած ըլլալուն համար։ Կրնայ ըլլալ որ մինչ քրիստոսի աշակերտներուն մէկը ընդունինք չէ թէ իր քրիստոսին ըլլալուն համար, հապա որեւիցե ուրիշ պատճառաւ մը. սանկ պարագաներու տակ բան մը չենք կրնար յուսալ Աստուծմէ։

42. Պղտիկներէն։ Աչխինքն իմ աշակերտներէս։

Գաւաթ մը պաղ ջուր։ Ամենէն պզտիկ բարիքը կ'ընէ։

Ընդհարձակ անունով։ Քրիստոսի աշակերտը ըլլալուն համար։ Ցիսուսի գիտնալը որչափ շատ է, որ այսպէս ինքզինքը իր աշակերտներուն հետը կը դնէ։ Եւ մարդոց որչափ մեծ արժանաւորութիւն մըն է աս՝ որ քրիստոս ներկայ չունենալով իրենց սէրը կրնան այսպէս ցուցընել՝ եւ վարձքը առնել իրմէն։

Վարձէ. եւայլն։ Վարձքը չեն առներ գոյն կորսը տալուն համար, հապա քրիստոսը սիրելնուն համար, որ ջուրը տալը իրենց սիրոյն ապացոյց մըն է։

ԳԼ. ԺԱ

1. Պատուէր տալը։ Մատ. ժ. 5։

Ընդհարձակ գալիլեացւոց։ Ան առենը Ցիսուս ան կողմերն էր։ Առաքեալներուն քարոզութեան երթալը ու ետ դառնալը (Ղուկ. թ. 10) մատթէոս չպատմեր։

2-19. Ղուկ. Է. 18-35։

Ցովհաննէս։ Մկրտիչը։

Բանտին մէջը։ Մատ. ժԴ. 4։

Լսեց քրիստոսի գործերը։ Իր հրաշքներուն համբաւը շատ տարածուած էր։ Ղուկ. Է. 17, 18։

Դուն ա՞ն ես որ գալոց էր։ Մեսիան որ Հրեից մէջը շատ անգամ կը յիշուէր իբրեւ գալոց։ Ծն. խթ. 10։ Թուոց. ԻԴ. 17։ Դան. թ. 25, 26։

գալու էիր, թէ ուրիշի մը սպասենք։

4. Եւ Յիսուս պատասխան տալով՝ անոնց ըսաւ. Գացէ՛ք պատմեցէ՛ք Յովհաննէսին՝ ի՛նչ որ կը լսէք ու կը տեսնէք.

5. Կոյրերը կը տեսնեն, կաղերը կը քալեն, բորոտները կը մաքրուին, խուլերը կը լսեն, մեռելները յարութիւն կ՚առնեն, ու աղքատներուն աւետարան կը քարոզուի։

6. Եւ երանի՛ անոր, որ իմ վրայովս չդայթակղի։

7. Ու երբոր անոնք գացին, Յիսուս սկսաւ ժողովուրդներուն ըսել Յովհաննէսին համար. Ի՞նչ տեսնելու ելաք անապատին մէջ. եղէգ մը հովէն շարժուած։

8. Հապա ի՞նչ տեսնելու ելաք. փափուկ հանդերձներ հագած մարդ մը. ահա փափուկ հանդերձներ հագնողները թագաւորաց տուներն են։

9. Հապա ի՞նչ տեսնելու ելաք. մարգարէ՞. այո՝

ցՀ. Զ. 14։ ԹԱ. 27։ Զենք գիտեր թէ Յովհաննէս ինչու համար աս հարցմունքն ըրաւ. անշուշտ ինքը էր՝ որ Աստուածմէ հաստատ վկայութիւն առած էր, եւ ուրիշներուն ալ վկայութիւն տուաւ։ ցՀ. Ա. 29–37։ Բայց երբոր ինքը ճշմարտութիւնը քարոզելուն համար անիրաւութեամբ բանտը դրուած էր, ու տեսաւ ալ թէ Քրիստոս իրեն բնաւ օգնութիւն չէր ըներ, զարմանալի բան մը չէր ըլլար թէ որ իր հաւատքը քիչ մը տկարացած եւ ինքը յուսահատած ըլլար. խորհելով թէ՝ "Կարելի է խաբուած էի՝ եւ Մեսիան ան չէ, որուն ես վկայութիւն տուի"։

4. Ինչ որ կը լսէք եւ կը տեսնէք։ Քանի որ անոնք ներկայ էին շատ հրաշքներ ըրաւ։ Գործ. Ի. 21։

5։ Ես գործքերը յիշուած

ղերը։

7. Ու երբոր անոնք գացին, Յիսուս սկսաւ ժողովուրդներուն ըսել Յովհաննէսին համար. Ի՞նչ տեսնելու ելաք անապատին մէջ. եղէգ մը հովէն շարժուած։

8. Հապա ի՞նչ տեսնելու ելաք. փափուկ հանդերձներ հագած մարդ մը. ահա փափուկ հանդերձներ հագնողները թագաւորաց տուներն են։

9. Հապա ի՞նչ տեսնելու ելաք. մարգարէ՞. այո՝

են իրբեւ Մեսիային գործքերը, եւ Յիսուսի Մեսիան ըլլալուն ապացոյց էին։ ես. Լե. 4–6։ Խր. 6, 7։ ԿԱ. 1։ Գ–թ. Դ. 18։ ցՀ. Գ. 2։ Ե. 36։ Ժ. 25, 38։ ցԹ. Բ. 5։ Յիսուս անոնց չըսեր թէ՝ "Ա՛յո՛ Մեսիան ես եմ". բայց անոնց միտքը կը ձգե ան ապացոյցները՝ որ Յովհաննէսին հաւատքը հաստատելու համար իրեն պատմեն։

6. Ի՛մ վրայովս չդայթակղիր։ Ա՛յսինքն իմ աղքատ ու ցած վիճակի մէջ ըլլալուս համար զիս չմերժեր։ Շատերը կան որ փարիսեցիներուն պէս՝ այսպէս կը գայթակղին ու կը կորսուին։ ես. Ը. 14, 15։ Մտ. ԺԳ. 57։ Մր. Զ. 2, 3։ ցՀ. Ի. 47–49։ Ա կոր. Ա. 23։ Ա պետ. Բ. 7, 8։

7. Անոնք։ Յովհաննէսին երկու աշակերտները։

Եղէգ մը. եւայլն։ Անհաստատ, փոփոխամիտ մարդ մը։

9. Մարգարէ մը ալ աւելի։

կ'ըսեմ ձեզի, Մարգարէէ մըն ալ աւելի։

10. Ինչու որ ասիկայ է՝ որուն համար գրուած է. Ահա ես իմ դեսպանս կը խրկեմ քու երեսիդ առջևէն, որ քու ճամբադ պիտի պատրաստէ քու առջևէդ։

11. Ամէնարիտ կ'ըսեմ ձեզի, Կնիկներէն ծնածներուն մէջը Յովհաննէս Մկրտիչէն մեծը եղած չէ. սակայն երկնից թագաւորութեանը մէջ պինտ պզտիկը՝ անկէ մեծ է։

12. Ու Յովհաննէս Մկրտիչին օրերէն մինչև հիմա երկնից թագաւորութիւնը ուժով կ'առնուի, և ուժեղները կը յափշտակեն անիկայ։

13. Ինչու որ բոլոր մարգարէները ու օրէնքը մին-

Ա. Մեծութիւնը Քրիստոսի վրայ եղած գիտութեանը կողմանէ է։ Յովհաննէս հին մարգարէներէն մեծ էր, ինչու որ Քրիստոսի վրայ աւելի տեղեկութիւն ունեցաւ, եւ իր ի֊ր֊ա֊կ֊ը՝ իր առջեւէն գացողն էր, որ ըսաւ ժողովուրդին, "Ահա Աստուծոյ գառը"։ Ց֊վ֊. Ա. 37։

10. Ք֊ս֊ ֏մ֏ք֏ պէտ պտ֊ր֊ա֊ւ֊ե֊. ⁋։ Մ֊ղ֊. Գ. 1։ Ժողովուրդին պիտի սորվեցընէ, եւ դանոնք պատրաստէ քեզ ընդունելու։ Յովհաննէս իր քարոզութիւնովը աս գործն ըրաւ։ Մ֊տ. Գ. 3։

11. Կ֏ն֏ի֏ն֏ե֏ն ն֏ա֏ե֏ւ֏ր֏ն֏ա֏ն֏ Գ֏ե֏ը՝ Մարդոց մէջը։

Երէից ք֊ե֊ր֊ի֊ն֏ը Գ֏ե֏ը՝ Քրիստոնէական անտեսութեանը տակ։

Գ֏ի֏ւ֏ղ պզտիկը՝ ըսել կ֏ե֏ղ֏ի֏ Ա֏ս֏ Խօսքը հասկընալու ենք գ֏ա֏յ֏ անոնց համար՝ որ իրաւ երկնից թագաւորութեանը մէջ են, անոնց համար՝ որ սրտով Մեսիան ընդունած են, եւ Սուրբ Հոգիով նորոգուած մարդիկ են։ Քրիստոնեանները Քրիստոսի մահը կ֏ի֏ ր֏ա֏ կ֏ե֏ր֏ե֏ւ֏ Հ֏ր֏ե֏ղ֏ա֏ Հ֏ը֏ ֏ի֏ր֏ե֏ն֏ Հ֏ա֏պ֏ա֏ անոր պատմութիւնը

մկրտիչէն մեծը եղած չէ. սակայն երկնից թագաւորութեանը մէջ պինտ պզտիկը՝ անկէ մեծ է։

12. Ու Յովհաննէս Մկրտիչին օրերէն մինչև հիմա երկնից թագաւորութիւնը ուժով կ'առնուի, և ուժեղները կը յափշտակեն անիկայ։

13. Ինչու որ բոլոր մարգարէները ու օրէնքը մին-

ունենալով, մինչեւ անգամ դէռ դպրէն, ամէնէն քիչ գիտցող քրիստոնեան՝ հին մարգարէներէն եւ Յովհաննէսէն աւելի անոր վրայ տեղեկութիւն ունի, եւ անոնցմէ մեծ է. բայց քրիստոնեաները մանաւանդ մեծ են՝ որ քրիստոնէական անտեսութեանը տակ Սուրբ Հոգին անոնց վրայ առատապէս կը թափուի, եւ ինքը մինչեւ անգամ Քրիստոսով դպրոց անանկ ճշմարտութիւններ կը յայտնէ, որ Քրիստոսի մեռնելէն առաջ իր աշակերտները չէին կրնար տանիլ։ Ց֊վ֊. Ի֊Ա֊. 12, 13։ Գ֊ղ֊. Ա. 23։ Հ֊վ֊. Ի֊Ա. 25, 26։ Եբր. Ի֊Ա. 40։ Ա Պետ. Ա. 10-12։

12. Երէից ք֊ե֊ր֊ի֊ն֏ը Ա֏ծ֏ո֏վ֏ի֏ա֏ն֏ե֏ա֏ն֏. ⁋։ Գ֊ղ֊. Ի֊Ա. 16։ Յովհաննէսին քարոզութիւնը շատ մարդիկ մտիկ ըրին. (Մ֊տ. Գ. 5-7) եւ կ'երեւայ թէ ժողովուրդին մէջը շատ խորհուրդ կար փըրկութեան վրայ։

13. Ինչ֊ որ ք֊ր֊ի֊ն֏ե֏ր֏ը. եւայլն։ Ա֏ս֏ համարը 11 համարին հետ կապակցութիւն ունի. ինչ֊ որ կ'ըսէ Քիստոս, վասն զի հոս

չև Յովհաննէս մարգա-
բեւութիւն ըրին։

14 · Եւ թէ կ'ուզէք ըն-
դունիլ, անիկայ է Եղիան՝
որ պիտի գար։

15 · Ունոր լսելու ականջ
ունի, թո՛ղ լսէ։

16 · Ասոր որո՞ւ նմանցը-
նեմ ասս ազգը· կը նմանի
տղոց, որ շուկաները նըս-
տելով՝ իրենց ընկերներուն

Յովհաննէսին մեծութեանը
մէկ պատճառը կու տայ, այ-
սինքն՝ իր հին գնդեռութիւնը
վերջնորէս նորը մոռցնելը։
Յովհաննէսին գալովը եւ քա-
րոզութիւնովը հին անտե-
սութիւնը վերջացաւ, եւ նոր՝
քրիստոնէական անտեսու-
թիւնը սկսաւ, ան՝ որուն
համար մարգարէները ամենէն
շատ մարգարէութիւն ըրած
էին։ Ասանկով կրնայ ըսուիլ
թէ՝ "Ցովհաննէս մար-
գարէութիւն ըրին", ինչու
որ էր օրերը իրենց ամենէն մեծ
մարգարէութիւնները կա-
տարուեցան. նոյնպէս ալ օ-
րէնքը քրիստոսով կատա-
րուեցաւ։ Մատ. ե. 17 մէկ։

14 · Եւէն։ Գ թագ. ԺԹ.
ԺԱ։ Մաղ. Դ. 5։ Մատ. ԺԱ.
10-12։ Մար. Թ. 11-13։
Յովհաննէսին համար եղիան
կ'ըսուէր, իր եղիային նման
ըլլալուն համար։ Եւէային հո-
գիովը եւ զօրութեամբ էր։
Ղուկ. Ա. 17։

15 · Ան որ լսէլու ունի
եւն։ Ան որ հոգի ունի ե-
նէ։ Քրիստոս այսպէս ըսաւ
շատ անգամ՝ ցուցնելով թէ
իր ըսածը շատ հարկաւոր մէկ
բան մըն է, եւ ամէն մար-
դոց կը վերաբերի։ Ան իր

կը կանչեն,

17. Ու կ'ըսեն· փող հնչե-
ցուցինք ձեզի՝ ու չպա-
ղացիք, ողբ կարդացինք
ձեզի՝ ու չլացիք։

18. Վասն զի Յովհան-
նէսը եկաւ, ոչ կուտէր եւ
ոչ կը խմէր, ու կ'ըսեն.
Դեւ կայ անոր ներսի դին։

19. Որդին մարդոյ ե-
կաւ՝ կ'ուտէ ու կը խմէ, և

Յովհաննէսին վրայ ըսածը՝
շատ մեծ ու մարդոց հարկա-
ւոր բան մըն էր, ինչու որ,
թէ որ Յովհաննէս իրրեւ Մե-
սիային խորհուրդը չընդունէին,
Յիսուսը պիտի չընդունէին
իրրեւ Մեսիան. եւ ընդհա-
կառակը թէ որ Յովհաննէսը
ընդունէին իրրեւ Աստուծմէ
եկած մարգարէ մը, ի հարկէ
Յիսուսն ալ ընդունելու էին
իրրեւ Մեսիան, ինչու որ
Յովհաննէս իրեն համար վը-
կայեց։

16 – 19 · Ղուկ. Է. 31 - 35։
Տղաքը սովորութիւն ունէին
հարսնիքներ ու թաղումներ
խաղալու. ասոնց համար կ'ը-
սէն, "փող հնչեցուցինք",
եւ "ողբ կարդացինք"։ Ա-
տղոցմէ ոմանք կամակոր եւ
հակառակ էին, իրենց ըն-
կերներուն ըրածին բնաւ չը
հաւնելով։ Յիսուս կ'ըսէ թէ
Հրէայք անոնց նման են՝ որ
ոչ Յովհաննէսին ճգնաւոր
ըլլալուն եւ ոչ ալ Յիսուսի
ուրիշ մարդոց հետ խառնու-
ելուն, եւ անոնց հետ ու-
տելուն եւ խմելուն կը հաւ-
նին։

18. Ուտէր. Մատ. Ա-
սինքն՝ ճգնաւոր եղաւ, եւ ու-
րիշ մարդոց կերակուրը չէր

կ'լսեն · Ո՛հա ուտող և արբեցող մարդ մը՝ մաքսաւորներու ու մեղաւորներու բարեկամ · և իմաստութիւնը արդարացաւ իր տղոցմէն ։

20 · Ո՛ն ատենը սկսաւ նախատել ան քաղաքները, որոնց մէջ գործուեր էին իր հրաշքներուն շատերը · քանզի չապաշխարեցին ·

21 · Ա՛յ քեզ Քորազին, վա՛յ քեզ Բեթսայիդա · ինչու որ եթէ Տիւրոսի ու Սիդոնի մէջ եղած ըլլային ան հրաշքները՝ որ ձեր մէջը եղան, շատոնցմէ քուրձով ու մոխիրով ապաշխարած պիտի ըլլային ։

22 · Բայց ձեզի կ'ըսեմ · Տիւրոսին և Սիդոնին աւելի դիւրին պիտի ըլլայ

ուտէր ։ Ղ–ի · Ա · 15 ։ Է · 33։

19 · Որդին մարդոյ ։ Ցիսուս ։ Կ'–ոթ – Լ–ի ։ Ուրիշ մարդոց հետ կը խառնուի եւ անոնց պէս կը վարուի ։

Մ–ո–ո–ո–ր–ո– և Ֆ–ո–ր–ն–ր–ո– Բ–ր–ի–մ ։ Քրիստոսին փառքն է թէ եկաւ որ ''Ո–ո–ո–ն–ը ֆ–ր–ը–ե – ֆ–ր–ե'' ։ Ղ–ի · Ժ · 10 ։ Բայց փարիսեցիները ամէն կը սեպէին իր ցած մարդոց հետ խառնուելը ։ Ղ–ի · Ժ · 1 , 2։

Խ–ո–ր–ի–ն–ը ո–ր–ո–ց–ո– էր ղէպ ին ։ Խմաստութեան տըղաքը՝ այսինքն խ–ո–ր–ո– մարդիկներ կը բնակին հոն, ու իր հին՝ շքեղ շէնքերուն տեղ՝ ապին անդին ցրուած քանի մը խեղճուկ խրճիթներ կան ։ Իր առջի փառաւորութեան երեւոյթը անգամ չունի ։ Սանկով կը տեսնենք թէ Եզեկիէլին մարգարէութիւնը լեցուն կերպով կատարուած է իր վրան ։ թէ ''Պիտի ո–

ռականութիւն ունէր, եւ անոր բնակիչները շատ անառակ էին ։ Ան քաղաքին մէկ մասը փոքրիկ կղզիի մը վրայ շինուած էր՝ որ ցամաքէն եօթանասուն քայլ հեռու էր, ու միւս մասը ցամաք երկրի վրայ ։ Շատ ընդարձակ՝ շքեղ եւ վաճառաշահ քաղաք մըն էր ։ Բոլորովին թաղուած էր զեղխութեան ու անառակութեան մէջ ։ Շատ անգամ պաշարուեցաւ ։ Սաղմանասարին դէմ դիմացաւ հինգ տարի, եւ տասնուհինգ տարի պաշարեալ ընկէն վերջը Նաբուգոդոնոսորէն առնուեցաւ, Եղբը վերսին նորոգուեցաւ, ու մեծն Ալէքսանդր առաւ անիկայ հինգ ամիս սաստիկ պաշարեալ ընկալով ։ Հիմա քանի մը խեղճ ձկնորս մարդիկներ կը բնակին հոն, ու իր հին՝ շքեղ շէնքերուն տեղը՝ ապին անդին ցրուած քանի մը խեղճուկ խրճիթներ կան ։ Իր առջի փառաւորութեան երեւոյթը անգամ չունի ։ Սանկով կը տեսնենք թէ Եզեկիէլին մարգարէութիւնը լեցուն կերպով կատարուած է իր վրան ։ թէ ''Պիտի ո–

դատաստանին օրը՝ քան թէ ձեզի։

23. Եւ դուն Կափառնայում՝ որ մինչեւ երկինքը բարձրացած ես, մինչեւ դժոխքը պիտի իջնես, ինչու որ եթէ Սոդոմի մէջ եղած զօրութիւնները՝ որ քու մէջդ եղան, իրաւ որ մինչեւ այս օրս դեռ պիտի մնար։

24. Ասոր ձեզի կ'ըսեմ՝ որ Սոդոմացւոց երկրին աւելի դիւրին պիտի ըլլայ

դատաստանին օրը, քան թէ քեզի։

25. Յայն ժամանակին պատասխան տուաւ Յիսուս՝ ու ըսաւ. Կ'ընորհակալ եմ քեզմէ, ով Հայր՝ Տէր երկնի և երկրի, որ այս բաները զանոնք ծածուկ պահեցիր իմաստուններէն և գիտուններէն, ու տղոց յայտնեցիր։

26. Այո՛, ով Հայր, ինչու որ քու առջիդ այսպէս հաճելի եղաւ։

չընչանաս, ու երբոր փընտրուիս, այլ յաւիտեան պիտի չգտնուիս"։ Եղիա Իզ. 21։ Սէրտն ալ հեթանոս քաղաք մըն էր ծովեզերքին վրայ շինուած, Տիւրոսէն եօթը ժամու չափ հեռու, Քուբռ հագնելը եւ մոխիրի մէջ նըստիլը, կամ հոդ ու մոխիր գլխուն վրայ ցանելը տրտմութեան նշան մըն էր։ Յովն. Լէ. 34։ Բ Թագ. իգ. 19։ Ճոբ. Բ. 8, 12։ Խոր. 6։ Եսայ. Զ. 26։ Ողբ. գ. 16։ Ճոել. գ. 5-8։

22. Ամէն բան ինծի Հայրս ըլլայ. եւայլն։ Դաս. իգ. 47, 48։ Մատ. Ի. 24 — 27 մկ"։

23. Երկինք բարձրացած ես։ Աստուածմէ շատ շնորհքներ առած ես։

Դժոխք ինծի նըման։ Ան շնորհքները պիտի կորնչնես, ու նեղութեան մէջ պիտի ձգուիս։

Սոդոմ։ Ծն. իթ. 24, 25։ Թէ որ Կափառնայումին մարդոց մեղքը եւ իրենց պատիժը այնչափ է, որչափ սոսկալի պիտի ըլլայ մեր պատիժը,

---

Թէ որ Աւետարանը մեր ձեռքն ունենալով անհոգութեամբ անհնազանդութիւն ընենք։ Եբր. Բ. 1-3։

25. Տէր երկնի ու երկրի։ Ծն. իդ. 19, 22։ Բ Օր. իա. 14։ Դ Թագ. իթ. 15։ Ես. կզ. 1։ Դան. Դ. 35։ Գործ. իէ. 24։

Իմաստուններէն ու գիտուններէն։ Ան կ'ըսէ անոնց համար՝ որոնք ինքզինքնին գիտուն կը սեպեն։ Ասանկներէն փրիստոսի փառքը եւ փրկութեան վերաբերեալ ճշմարտութիւնները կը ծածկուին։ Իրենց հպարտութիւնը թող չտար որ Մարիամին պէս՝ (Ղուկ. ժ. 39) Յիսուսի ոտքերուն քովը նստին փրկութեան ճամբան իրմէն սորվելու։ Ես. Ե. 21։ Մատթ. ժգ. 11-16։ Ղուկ. իթ. 41, 42։ Ա Կոր. Ա. 18-29։ Գ. 18-20։ Բ Կոր. Դ. 3, 4։

Տղոց յայտնէիր։ Աստուածաբանները կը յայտնէ իր թագաւորութեան բանները։ Սաղ. Ը. 2։ Եբր. Ե. 5-7։ Մատթ. իգ. 17։ իզ. 3-4։ Ում. 15։ 16։ Մատթ. ժ. 13-15։

26. Այո՛, ով Հայր։ Մարդիկ

27. Ես քան ինձի տրուեցաւ իմ Հօրմէս, ու մէկը չճանչնար Որդին՝ բայց Հայրը. և մէկը չճանչնար Հայրը՝ բայց Որդին, և ան՝ որուն որ Որդին կ'ուզէ յայտնել։ 28. Նկէք ինձի բոլորը

սխալական են, բայց Աստուած բնաւ չսխալիր։ Ուրեմն թէ որ Աստուած մէկ բան մը ընէ կամ մեզմէ պահանջէ, առ բաւական է մեզի։ Ուրիշ որեւիցէ պատճառ պէտք չէ։ Վայ անոր որ Աստուծոյ հետ կը վիճի, կամ իր Արարչին ըրածին պատճառ կը պահանջէ։ ԳՒՐ. ԼԳ. 13։ ԵՍ. ԽԵ. 9։ ԽՋ. 9, 10։ ՀՌՎ. Թ. 18։ ՃՌ. 33–36։

27. Ամէն բան ինձի տրուեցաւ։ Իրրեւ Աստուած արդէն ամէն բան իր ձեռքն էր, բայց իրրեւ Փրկուս Քրիստոս մարդը (Ա ՏԻՄ. Բ. 5) իր իշխանութիւնը Աստուածմէ առաւ։ ՄԱՐ. ԻԼ. 18։ ՂՈՒԿ. Ճ. 22։ ԳՎՀ. Գ. 35։ ՃԳ. 3։ Ե. 21–17։ ՃԻ. 2։ ԵԲՐԵՈ. Ա. 20–23։ ՓԻԼԻՊ. Բ. 9–11։ Քրիստոս իր Աստուածային բնութեամբ բը հաւասար է իր Հօրը հետ, բայց միջնորդական պաշտօնով աստորին։ Եւ որովհետեւ իր երկու բնութեամբը մէկ անձ մը միայն ունի, վասն որոյ ասիկա Աստուած եւ մարդ անձին նկատմամբ, շատ անգամ մեծութեամբ՝ կարողութեամբ եւ գիտութեամբ իր Հօրմէն ստորին ըսուած է։ ՄԱՐ. ԳԳ. 32։ ԳՎՀ. Ը. 28։ ԺԴ. 28։ ՃԻ. 10։ Ա՛ս մեծ ճշմարտութիւնը միշտ մեր տեսութեանը առջեւ պահած ըլլալով՝ դիւրաւ կրնանք ան ամէն բը նաբանութիւններուն մէջ, որ Քրիստոսին հունաւոր ստորոգութիւններ կուտան։ Իրրեւ միջնորդ՝ իրեն յանձնուած է թէ երկինքին մէջ եւ թէ երկրի վրայ եղած բոլոր բաներուն իշխանութիւնը, (ՄԱՐ. ԻԸ. 18) եւ դատաստանին օրը բոլորին հանդերձեալ վիճակին պարագաները իր իշխանութեան տակը դրուած է։ Բազդատ. ԳՎՀ. Ե. 22։ Գ–ՐԻ. Ժ. 42։ ՃԻ. 31։ Ինչը այսպէս թագաւորելու է՝ մինչեւ որ իր բոլոր թշնամիները իր ոտքերուն տակը դնէ։ Ա. ԿՈՐ. ԺԵ. 25։ Ան աւետեր թագաւորութիւնը՝ այսինքն միջնորդական պաշտօնը Աստուծոյ ու Հօրը յանձնելով՝ պիտի վերադառնայ իր սկզբնական գերագոյն փառացը, ուրկէ որ ինքզինքը ունայնացուց։ (ՓԻԼԻՊ. Բ. 6–8) որպէս զի Աստուած ըլլայ ամէնը ամէն բանի մէջ։ (Ա. ԿՈՐ. ԺԵ. 28) եւ սիեզերքը ալ պիտի չկաւավարուի միջնորդի մը ձեռքով։

Մեսիա Եբրայեցի։ ԳՎՀ. Ա. 18։ ՃԻ. 15։

28. Գ–ՓՆԱ–ԲԱՆԵՐ։ Անոնց համար կ'ըսէ որ իրենց մեղքերը իրենց վրայ ծանր բեռ եղան։ ՍԱՂ ԼԸ. 3, 4։ ԵՍ. ԿԱ. 1–3։ ՀՌՎ Ը. 24։

Նկէք ինձի։ Որչափ բերկրալի եւ զուարճալի հրաւէր մըն է այս խեղճ մեղաւորներուն։ Մեղի համար օգնութիւն եւ փրկութիւն կայ Քրիստոսի քովը, միայն թէ որ իրեն երթանք։ ՂՈՒԿ. ԺԹ. 10 ԳՎՀ. Զ. 37։ Ը. 37։ Գ–ՅՈՎ. ԻՌ. 16, 17։ Պէտք չէ որ մեր յուսահատի կամ կասկած մը ունենայ, ինչու որ Քրիստոս ԲՈՒՐԴ կը կանչէ. եւ բնաւ մէկը դուրս պիտի չհանէ՝ որ խոնարհ սրտով իրեն կը մօտենայ։

յոգնած ու բեռնաւորած-
ներ, և ես ձեզ պիտի
հանգչեցնեմ։

29. Իմ լուծս ձեր վրայ
առէ՛ք, և ինծմէ սորվեցէ՛ք
որ հեզ եմ ու սրտով
խոնարհ, և ձեր անձե-
րուն հանգստութիւն պի-
տի գտնէք։

30. Ինչու որ իմ լուծս
քաղցր է, և իմ բեռս թե-
թեւ։

ԳԼ. ԺԲ

1. Ն՚ան ատենը Յիսուս

շաբաթ օրը գնաց արտե-
րուն միջէն. և իր աշա-
կերտները անօթեցան, ու
սկսան ցորենի հասկեր փըր-
ցընել և ուտել։

2. Փարիսեցիները եր-
բոր տեսան, ըսին անոր.
Ն՚ահա քու աշակերտներդ
կը գործեն ինչ որ արժան
չէ շաբաթ օրը գործել։

3. Ն՚ան ալ անոնց ըսաւ.
Ձէ՞ք կարդացեր դուք
Դաւիթին ըրածը, երբոր
անօթեցաւ ինքը՝ ու անոնք

---

29. Իմ լուծ։ Յեր վրայ առէք. եւայլն։ Լուծը ծառայութեան նշան մըն է, եւ Քրիստոս ըսել կ՚ուզէ, «Ինծի հնազանդեցէք, իմ աշակերտներս եղէք»։

Ինծմէ սորվեցէք։ Մի միայն Քրիստոսէն կրնանք սորվիլ ան «գրաններըն» (հմմտ. 25) որ ծածուկ են իմաստուններէն եւ գիտուններէն. բայց իր լուծը մեր վրայ առնելով եւ իր կամքը կատարելով Հայրն Աստուած պիտի ճանչնանք (հմմտ. 27), որ աս է յաւիտենական կեանք։ Ցվհ. Ժէ. 3։ Քրիստոսի կամքը չկատարողները չեն կրնար իր վարդապետութիւնները հասկընալ։ Ցվհ. է. 17։ Ը. 43։

Հեզ եմ. եւայլն։ Ինքն ալ մեզի օրինակ եղաւ լուծը կրելով (Փիլիպ. Բ. 7, 8։ Եբր. ե. 8), եւ կ՚ուզէ որ մենք ալ իրեն պէս հեզ ու խոնարհ ըլլանք։ Մտթ. ԺԱ. 5։ Բ։ Կոր. Ժ. 1։ Փիլիպ. Բ. 5–8։ Ա Պետ. Բ. 21–23։ Ա Ցվհ. Բ. 6։

Հանգստութիւն պիտի գտնէք։

Բ Թես. Ա. 7։ Եբր. Դ. 9։

30. Իմ լուծ։ եւայլն։ Ա Ցվհ. ե. 3։ Իրաւ է թէ Քրիստոսի աշակերտները երբեմն խիստ շատ նեղութիւններու մէջ կ՚ինկան, բայց միշտ անգամ նեղութիւնը՝ երբոր Քրիստոսի անուանը համար ըլլայ, սրտխոռվութիւն է, եւ ասանկով իր բեռը իրենք կ՚ըլլայ։ Մտթ. Ե. 11, 12։ Բ Կոր. Դ. 17, 18։ Ի. 4։ Ժէ. 9, 10։ Եբր. ԺԱ. 24–26։

ԳԼ ԺԲ

1–8։ Մրկ. Բ. 23–28։ Ղկ. Զ. 1–5։

Շաբաթ օրը։ Ղուկաս կ՚ըսէ, «Երէցորդ սաբբատի շաբաթ օրը»։ Զատիկին կամ բաղարջակերաց տօնին երէցորդ օրէն հրէաները եօթը շաբաթ համրելին մինչեւ Պենտեկոստէին օրը։ Ղե. Իդ. 15, 16։ Բ Օր. ԺԶ. 9, 10։ Եւ կ՚երեւայ թէ ասոնք շաբաթ օրերուն սաբբատիները՝ երէցորդ սաբբատին կ՚ըսուէր։

3. Դաւիթին ըրածը։ Ա. Թագ. իև. 1–6։

որ իր հետեւ էին.

4. Ինչպէս մտաւ Աստուծոյ տունը, և առաջաւորութեան հացերը կերաւ, որ ոչ իրեն օրինաւոր էր ուտել, և ոչ անոնց՝ որ իր հետեւ էին, բայց միայն քահանաներուն։

5. Կամ թէ՝ օրէնքին մէջը չէ՞ք կարդացեր, որ քահանաները շաբաթ օրերը տաճարին մէջ շաբաթը կը պղծեն՝ ու անմեղ են։

6. Բայց ձեզի կ'ըսեմ որ աս տեղը տաճարէն մեծ մէկը կայ։

7. Ու թէ որ գիտնայիք թէ ինչ ըսել է, ողորմութիւն կ'ուզեմ՝ ու չէ թէ զոհ, ան ատենը անպարտները չէիք դատապարտեր.

8. Վասնզի Որդին մարդոյ շաբաթին տէրն է։

9. Ու անկէ երթալով՝ եկաւ անոնց ժողովարանը։

10. Ու հոն մարդ մը կար՝ որուն ձեռքը չորցած էր. և հարցուցին անոր՝ ու ըսին, թէ Շաբաթ օրը բժշկել արժա՞ն է, որ անոր վրայովամբաստանութիւն ընեն։

11. Ան ալ ըսաւ անոնց. Ձեզմէ ո՞ր մարդը կայ՝ որ մէկ ոչխար մը ունենայ, և անիկայ շաբաթ օրը փոսի

---

4. Ա՛ՆՈՒՆ ՀԱՑԵՐՈՒՆ ՀԱՅԵՐԸ. Եւայն՝ Ղ. Ի՛Դ. 5–9։

5. ՏՈ՛ՐՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻՆ, Ղ՛ՈՒԿ. Զ. 9։

6. ՏՈ՛ՐՆ ԴԱՒԻԹԻ՝ ՔՐԻՍՏՈՍ՝ ՏԱՃԱՐԻՆ ՏԷՐԸ։

7. ՈՂՈՐՄՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԵՄ. Եւայն՝ ՈՒԼ. Զ. 6։ Մատ. Թ. 13 ՄԿ՛։ Հարկաւորութեան եւ ողորմութեան գործքերը օրինաւոր են կիրակի օրը։

ԱՆՊԱՐՏԵՐԸ՝ ԻՐ ԸԼԼԵՐԸԸՆԴ՝ որ իրենց անօթութիւնը կըշտացնելով անդէն էին։

8. ՄԱՐԿՈՍ Կ'ԸՍԷ ԹԷ ՇԱԲԱԹԸ ՄԱՐԴՈՍ ՀԱՄԱՐ ԵՂԱՒ. Զանիկայ Աստուծոյ օրէնքին համեմատ պահելը բոլորովին մարդոյ օգուտին համար է։ Ան մարդը կամ անասունը որ շաբաթուն մէջ միայն վէց օր կ'աշխատի, դարձեալ ամէն

ֆոր֊թ կ՛ըսէ ընել, և ամէնը ողորմելի վիճակ մըն է, եթէ որ ինչպէս որ փորձով շատ անգամ տեսնուած է։

ՈՐԴՈՒՆ ՄԱՐԴՈՅ ԸՆԴՈՒՆԻ ԴԷՐ Է։ Ուրեմն կրնայ իր ուզածը ընել տալ, թէ որ ինքը Աստուած չըլլար, ի՞նչպէս կրնար աս ըսել։

9–14. ՄԱՐԿ. Գ. 1–6։ Ղ՛ՈՒԿ. Զ. 6–11։

ՀԱՐՑՈՒՑԻՆ ԱՆՈՐ. Ղ՛ուկաս (Զ. 7) կ'ըսէ թէ դպիրներն ու փարիսեցիները կ'ուզէին ամբաստանութեան առիթ մը գտնալ անոր դէմ, եւ թէ ինքը անոնց խորհուրդը գիտնալով մարդը մէջ տեղը կայնեցուց։ Կ'երեւայ թէ ան ատենը՝ երբոր տեսան թէ Յիսուս մարդը բժշկելու վրայ էր, աս հարցմունքն ըրին։

մէջ իյնայ, պիտի չըռնէ՞ ու վեր հանէ զանիկայ։

12. Ըրդ՝ որչափ աւելի է մարդը ոչխարէն. ուրեմն շաբաթի օրը բարի գործել արժան է։

13. Ըն ատենը ըսաւ ան մարդուն. Երկնցուր ձեռքըդ. ան ալ երկընցուց, ու ողջացաւ մէկալին պէս։

14. Իսկ փարիսեցիները դուրս ելլելով՝ անոր վրայ խորհուրդ կ'ընէին՝ թէ ինտո՞ր անիկայ կորսընցընեն։

15. Ու Յիսուս երբոր գիտցաւ, զատուեցաւ անկէ. և շատ ժողովուրդ-

12. Բուրն գործել։ Բարեսիրութեան եւ ողորմութեան գործքեր ընել։

14. Խորհուրդ կ'ընէին. եւայլն։ Մարկոս (9. 6) կ'ըսէ թէ հերովդէսեաններուն՝ այսինքն Հերովդէս հեթանոս թագաւորին բարեկամներուն հետ խորհուրդ ըրին։ Այս մարդիկը իրենց թշնամիներն էին, բայց Քրիստոս կորսնցնելու համար կը միաբանէին։

15—21. Զորութեամբ՝ անկէ։ Որ իր թշնամիներուն ձեռքը չէյնայ։ Մրկ. գ. 7-12։ Մատ. ժ. 23 մեկ՝։ Մարկոս (գ. 7) կ'ըսէ թէ իր աշակերտներովը ծովեզերքը (գալիլեացւոց ծովը) գնաց։ Այս ծովուն քով շատ կեցաւ, եւ հոն շատ քարոզեց, եւ իր հրաշքներուն շատերը ըրաւ։

Շատ ժողովուրդներ։ Մարկոս (գ. 7, 8) կը պատմէ թէ ասոնք բազմութիւնը ուսկից եկան։

16. Զինուոր՝ չէյնայ։ Իր մեռնելու ժամանակը դեռ լցուած չէր, (ճ-ղ Ե. 8.) եւ ինքը չէր ուզեր իր թշնամիները խառնվեցնել՝ ըսել տալով թէ Մեսիան ես եմ։

18. Ահա իմ ծառաս. եւայլն։ Ե. Խր. 1—4։ Քրիստոս ծառայութեան կերպարանքն առաւ։ Փիլիպ. բ. 7։

Իմ ընտրեալս. եւայլն։ Մտ. գ. 17։ Իմ հոգիս անոր վրայ դնեմ։ Մտ. գ. 16։ ճ-ղ. գ. 34։

Իրաւունք պիտի պատմէ։ Աստուածութեան օրէնքը պիտի սորվեցնէ։

Հեթանոսներուն։ Մարկոս (գ. 8) կ'ըսէ թէ բազմութեանը մէջ Տիւրոսէն ու Սիդոնէն ու Եդովմէն եկած մարդիկ կային։ Անոնք հեթանոս էին։ Ուրիշ ատենները ալ Քրիստոս հեթանոսներուն քարոզեց։ Մտ. ժե. 21։

19. Ոչ պիտի վիճի. եւայլն։

մէկը պիտի լսէ անոր ձայնը հրապարակներուն մէջ։

20. Ջ՚ախջախած եղէգը պիտի չփշրէ, ու պլըպլըած պատրոյգը պիտի չմարէ, մինչեւ որ դատաստանը յաղթութեան հանէ։

21. Եւ հեթանոսները անոր անուանը պիտի յուսան։

22. Ո՚ն ատենը կոյր ու համր դիւահար մը բերին իրեն, և զանիկայ բըժըշկեց, անանկ որ համրը ու կոյրը խօսեցաւ ու տեսաւ։

23. Եւ բոլոր ժողովուրդները զարմացան՝ ու կ՚ըսէին. Արդեօք ասիկա՞յ է Դաւիթի որդին։

24. Եայց փարիսեցիները երբոր լսեցին, ըսին. Ասիկա ոբէլ բաներով չըհաներ դեւերը՝ բայց դեւերուն Հրեղէնբուղ իշխանովը։

25. Եւ Յիսուս անոնց խորհուրդները իմանալով՝ ըսաւ անոնց. Ո՚ր թագաւորութիւն իրեն դէմ բաժնուած՝ կ՚աւերի. և ամէն քաղաք կամ տուն իրեն դէմ բաժնուած՝ չկրնար կենալ։

26. Եւ թէ որ Սատանան՝ Սատանայ կը հանէ, իրեն դէմ բաժնուեցաւ, ուստի ինտո՞ր պիտի կենայ անոր թագաւորութիւնը։

Ա՚ս խօսքերը Քրիստոսի հեզ ու խոնարհ հոգին կը յայտնեն։ Զաք. Թ. 9։ Ե Կոր. Ժ. 1։ Հրէաները կը յուսային թէ իրենց Մեսիան հեթանոսաց դէմ պատերազմ պիտի ընէ, եւ զիրենք իրենց ձեռքէն ազատէ, (Ղուկ. Ի՚Դ. 21։ Յովէլ. Զ. 15։ Դուբտ. Ա. 6) եւ իր այսպէս չընելուն համար շատերը զինքը անարգեցին։

20. Ջ՚ախջախած եղէգը պիտի չէբէր. եւ այլն։ Ցկարներուն ու խոնարհներուն պիտի խնայէ։ Սաղ. ԿԱ. 17։ Ճխէ. 3։ Եփ. 11։ Ծէ. 15։ ԿԱ. 1—3։ Մատ. Ժ. 28։ Եբր. Ե. 17։ Մինչեւ որ պատասխանը յաղթահանէ։ Ա՚յսինքն՝ մինչեւ որ ամէն մարդիկ իր արդար օրէնքին հնազանդեցնէ։ Սաղ. Բ. 9։ 21. Հրեշտակապետը. եւ այլն։ Ժամանակ պիտի գայ երբոր բոլոր ազգերը Քրիստոսի պիտի հաւատան ու հնազանդին։ Սաղ. Բ. 8, 9։ Ե Կոր. Ժ. 4, 5։ Ցօյժ. Զ. 2։ Ա՚ք. 11-16։ 22—37։ Մարկ. Գ. 19—30։ Ղուկ. ԺԱ. 14, 15, 17—23։ Դէպհար։ Մատ. Ի. 32 մեկնութիւնը։ 23 Դաւիթի որդին։ Մեսիան։ Մատ. Ա. 1 մեկնութիւնը։ 24. Փարիսեցիները։ Մատ. Գ. 7 մեկ՚։ Կ՚երեւայ թէ ատ մարդիկը Քրիստոսի քովը կեցան որ իրեն դէմ ամբաստանութիւն ընելու պատճառ գըտնեն։ Մատ. Թ. 3 մեկ՚։ Լուցկի։ Ժողովրդին բառը։ Բեելզեբուղ։ Մատ. Ժ. 25 մեկնութիւնը։

27 · Ու թէ որ ես Ն՛ս-
հղղերուղով դևերը կը
հանեմ , ձեր որդիները
ինչո՞վ կը հանեն . ուրե-
մըն անոնք պիտի ըլլան
ձեր դատաւորները ։

28 · Իսայց թէ որ ես Ա՛ս-
տուծոյ Հոգիովը կը հա-
նեմ դևերը , ուրեմն Ա՛ս-
տուծոյ թագաւորութիւնը
ձեր վրայ հասած է ։

29 · Կամ ինծո՞ր կրնայ
մէկը զօրաւոր մարդու մը
տունը մտնել , և անոր
կարասիները յափշտակել,
թէ որ առաջ ան զօրա-
ւոր մարդը չկապէ , ու ետ-
քը անոր տունը կողոպտէ ։

30 · Ա՛ն որ իմ հետս
չէ , ինծի հակառակ է ,
և ան որ ինծի հետ չժող-
վեր , ցիրուցան կ՛ընէ ։

31 · Ա՛նոր համար ձե-
զի կ՛ըսեմ . Ա՛մէն մեղք ու
հայհոյութիւն պիտի նե-
րուի մարդոց · բայց Սո՛ւրբ
Հոգիին դէմ եղած հայ-
հոյութիւնը պիտի չնե-
րուի մարդոց ։

32 · Ու ո՛վ որ Որդ-

---

27 · Ձեր որդիները . եւայլն ։ Հրէից մէջ մարդիկ կային որ կը ցուցնէին թէ դեւեր կը հա-նեն , (Գործ . Ա՛ . 13 եւայլն) եւ փարիսեցիները անոնց հա-ւանութիւն կուտային ։

28 · Ա՛ստուծոյ Հոգիովը . Ա՛ս-տուծոյ զօրութիւնովը։ Ղուկաս (Ա՛. 20) կ՛ըսէ՝ Ա՛ստուծոյ մա-տովը ։ Եւ . Ը . 19 ։ Սաղ . Ը . 3։ Ա՛ստուծոյ Բութ-ուրութ-ը ։ Ձեր վրայ հասած է ։ Ա՛յսինքն Ա՛ս-տուած սկսած է իր զօրութիւ-նը ձեր մէջը յայտնել ։

29 ։ Ա՛ս համեմատին միտքը աս է , "թէ որ ես սատանային յաղթած չըլլայի , ի՞նչպէս կրնայի դեւեր հանել" ։

30 — 32 · Ա՛ն որ իմ հետս չէ . Ընդ հակառակ է . եւայլն ։ Մէկը չկրնար երկու տէրոջ ծառայել, ոչ ալ կրնայ անտարբեր ըլլալ։ Ցիսուս ըսել կ՛ուզէ թէ փա-րիսեցիները հակառակ են ի-րեն , եւ իրենց հակառակու-թիւնը այնպէս կը յայտնեն որ չեն կրնար յաղթութիւն գըտ-նալ ։

31. Ա՛նոր համար ։ Ա՛յսինքն՝ ձեր ինծի հակառակելուն համար ։ Հայհոյութիւն որ եւ իցէ կերպով Աստուծ վրայ ըրուի է , որ աս մեղքը փարիսեցիները գործեցին՝ երբոր Աստուծոյ մէկ գործը սատանային տուին ։

32. Որդւոյ մարդոյ դէմ բան կ՛ը-սէ. եւայլն։ Ցիսուս ըսել կ՛ուզէ թէ "թող իմ մարդկութիւնս անարգեն իմ ցած վիճակիս հա-մար , կրնան թողութիւն առ-նել , թէ որ խնդրեն , բայց եր-րոր մէկը , փարիսեցիներուն պէս , Աստուծոյ մէկ յայտնի գործը սատանային կուտայ , եւ սատանայով իմ Աստուած-ութիւնս կը նախատէ , Սուրբ Հո-գիին դէմ հայհոյութիւն ըրած կ՛ըլլայ , եւ իրեն համար բնաւ թողութիւն չկայ" ։ Մարկոս (Գ . 22 , 30) կ՛ըսէ թէ Ցի-սուս այսպէս ըսաւ՝ փարիսե-ցիներուն ըսելուն համար թէ իր հրաշքները ըրաւ սատա-նային օգնութիւնովը ։

Ու ինչ- ալիւրին մէջ ։ Աս ըսել չէ թէ ուրիշ մեղքե-

ւոյ մարդոյ դէմ բան կ'ըսէ, պիտի ներուի անոր. բայց ո՛վ որ Հոգւոյն Սրբոյ դէմ կ'ըսէ, պիտի չներուի անոր, ո՛չ աս աշխարհիս մէջ՝ և ո՛չ գալու աշխարհին մէջ,

33 · Կամ ծառը բարի ըրէ՛ք, ու անոր պտուղը բարի. կամ ծառը չար ըրէք, ու անոր պտուղը չար. ինչու որ ծառը պտուղէն կը ճանչցուի։

34 · Ժ՛ներո՛ւ ծնունդներ՝ ի՞նչպէս կրնաք բարի խօսիլ, որ չար էք. ինչու որ սրտին աւելցուքէն բերանը կը խօսի։

35 · Բարի մարդը՝ իր սրտին բարի գանձէն բարի բաներ կը հանէ. և չար մարդը՝ իր չարին չար գանձէն չար բաներ կը հանէ։

36 · Բայց ձեզի կ'ըսեմ, թէ Ամէն դատարկ խօսքերու համար՝ որ մարդիկ կը խօսին, դատաստանին օրը հաշիւ պիտի տան։

37 · Ինչու որ քու խօսքերէդ պիտի արդարանաս, և քու խօսքերէդ պիտի դատապարտուիս։

38 · Ոմն ատենը դպիրներէն ու փարիսեցիներէն ոմանք պատասխան տուին իրեն՝ ու ըսին. Վարդապետ՝ կ'ուզենք քեզմէ նշան մը տեսնել։

բը կը ներուին մահէն ետք։ Միայն ըսել կ'ուզէ թէ անանկ մարդ մը յաւէտ թողութիւն պիտի չառնէ։ Մրկ. գ 29։ Մատ. ե. 25, 26 մկ։

33։ Ան խօսքը ջրին տոս օրինակ կը բերէ ինքնիւրեն համար։ Ըսել կ'ուզէ, "թէ որ իմ պտուղներս, իմ գործքերս բարի են, պիտի ալ արհամարհէք իրերու ըմբռնողը մը"։

34. Իժերու ծնունդներ։ Մատ. գ. 7 մկ"։ Փարիսեցիները ջրիատոսի համար չար ըսին, ինչու որ իրենք այնչափ չար՝ եւ բարութեան այնչափ հակառակ էին՝ որ իրենց բերնէն բարի բան մը չէր կրնար ելլալ։

35։ Մատ. ժե. 19 մկ"։

36։ Սղ. ճկթ. 4։ ժղ. ժբ. 14։ Հռ. բ. 16։ Եփ. ե. 4—6։ Ց. ե. 26։ Ց՝որ. ե. 15։ Ցայտ. ի. 12։

37։ Ա՝ե. ժբ. 13։ ժգ. 3։ ժը. 21։ Ղ՝ա. ժթ. 22։ Ց՝ե. գ. 2—12։ Ան համարէն հասկընալու չենք թէ ամէն մէկը որ բարեպաշտութեան էջ՝ն՝ը կը խօսի, Ատուծոյ առջեւը պիտի ընդունուի։ Համարին միտքը ատ է. Ատուած մարդոց խօսքերուն կը նայի. ու թէ որ չար ըլլան, կը դատապարտէ մարդը. եւ նոյնպէս ալ մարդը պիտի՝ դատապարտուի՝ թէ որ կեղծաւորութեամբ բարեպաշտ երեւցնէ ինքզինքը։ Ա՝ե. ժԱ. 9։ ԻԸ. 9։

38 — 45։ Ղ՝ե. ժԱ. 16, 24 — 36։

Նշան մը։ Ղուկաս (ժԱ. 16) կ'ըսէ թէ Իւդէացիք կ'ուզէին նշան մը։ Կարելի է թէ կը ցուցնէին թէ իր ըրած հրաշքները ոչինչ էին, եւ կ'ուզ-

39. Ընդհակայ պատասխան տուաւ՝ ու անոնց ըսաւ. Ազգ և շնացող ազգը նըշան կ'ուզէ, և ոչ ի նըշան պիտի չտրուի անոր, բայց միայն Յովնանի մարգարէին նշանը։

40. Վասնզի ինչպէս որ Յովնան իրեք օր ու իրեք գիշեր կէտ ձուկին փորին մէջն էր, անանկ ալ Որդին մարդոյ պիտի ըլլայ երկրիս սրտին մէջը իրեք օր ու իրեք գիշեր։

41. Նինուէի մարդիկը դատաստանին օրը ան ազգին դէմ պիտի ելլեն, ու պիտի դատապարտեն անիկայ. ինչու որ Յովնանին քարոզութեամբը զղջցան. և ահա Յովնանէն մեծ մէկը կայ հոս։

42. Հարաւի թագուհին դատաստանին օրը ան ազգին դէմ պիտի ելլէ, ու պիտի դատապարտէ անիկայ. ինչու որ ինքը երկրի ծայրերէն եկաւ Սողոմոնին իմաստութիւնը լսելու. և ահա Սողոմոնէն մեծ մէկը կայ հոս։

զէին որ Սամուէլին պէս (Ա թագ. ը. 16 — 18) որոտում ու անձրեւ բերէ։

39. Շնացող կ'ըսուի ան տուածոյ ժողովուրդը՝ երբոր իրմէն կը հեռանան եւ ուրիշ բաներու կը սիրեն։ Ես. Ծէ. 3։ Երեմ. թ. 2։ Ի. 10։ Մաղ. ը. 38։ Կ'երեւայ թէ ան տարին Հրէաները շատ շնացող էին։ Ճառ. ը. 7 — 9։

40. Ճոնան. եւայլն։ Ճոն. ե. 17։ բ. 10։

Երեք որուն մէջը։ Գերեզմանին մէջ։

Իրէ+ օր։ Քրիստոս մեռաւ ու թաղուեցաւ Ուրբաթ իրիկուն ժամը իննին (Մարկ. ԺԵ. 46։ 50։ Ճառ. ԺԹ. 30, 31) եւ յարութիւն առաւ Կիրակի առտուն կանուխ, (Մարկ. ԻԶ. 1 — 6) անանկ որ գերեզմանը կեցաւ միայն երկու լման գիշեր եւ մէկ լման օր. բայց օրուան մէկ կորզը լման օր կը սեպէին, եւ անոր համար օր կամ օր ու գիշեր կ'ըսէին։

41։ Նինուէ խիստ մեծ քաղաք մըն էր, (Ճն. Գ. 3) Տիգրիս գետին վրայ շինուած Մուսուլին դէմ։ Շինուեցաւ կամ ներրովթին կամ Ասորին ձեռքովը (Ծն. Ժ. 8-11) Քրիստոսէն 2,200 տարի առաջ։ Յովնան հոն մարգարէութիւնը ըրաւ Քրիստոսէն 800 տարիի չափ առաջ։ Իր խօսքովը Նինուէացիք զղջացին, (Ճն. Գ. 5 — 10) բայց նորէն իրենց գէշ ճամբուն դարձան, եւ Քրիստոսէն 700 տարիի չափ առաջ Նաւում անոր դէմ մարգարէացաւ։ Նա. ա. 1։ Բ. 13։ Գ. 1, 7, եւայլն։ Քրիստոսէն 600 տարիի չափ առաջ կործանուեցաւ։

42. Հարաւ Իսրայէլին։ Գ թագ. Ժ. 1։

Սողոմոնին իմաստութիւնը։ Գ թագ. Գ. 29 — 34։

43. Ու երբոր պիղծ ոգին մարդէ մը կ՚ելլէ, անջուր տեղեր կը պտըտի, հանգստութիւն կը փնտռէ՝ ու չգտնէր.

44. Ո՚ն ատենը կ՚ըսէ. Պիտի դառնամ տունս՝ ուսկի՛ց որ ելայ. և կու գայ ու կը գտնէ պարապ՝ մաքրուած ու պատրաստուած։

45. Ո՚ն ատենը կ՚երթայ՝ և իր հետը կ՚առնէ եօթը ուրիշ ոգիներ իրմէ աւելի չար, ու մտնելով՝ հոն կը բնակին. և ան մարդուն վերջը՝ առջինէն գէշ կ՚ըլլայ. ասանկ պիտի ըլլայ ասկէ չար ազգին ալ։

46. Ու քանի որ ինքը ժողովուրդին կը խօսէր, ահա իր մայրը ու եղբայրները դուրսը կայներ էին, և կ՚ուզէին իր հետը խօսիլ։

47. Ու մէկը իրեն ըսաւ. Ո՚հա քու մայրդ ու եղբայրներդ դուրսը կայներ են, և կ՚ուզեն հետդ խօսիլ։

48. Ո՚ն ալ իրեն ըսողին պատասխան տուաւ՝ ու ը-

---

43 — 45։ Ցիսուս ասոնմով նշանակութիւնովը ան մարդուն կամ ան ազգին վիճակը կը բացատրէ՝ որ անդամ մը իր գէշութիւնները ձգելէն ետքը նորէն անոնց կը դառնայ։

Անջուր տեղեր, հրէաները կը հաւատային թէ պիղծ ոգիները անապատ տեղերը կը բնակին։

Պտըտի. եւայլն։ Պէտք էր որ չէ թէ պտըտի ու պիղծ ոգին նորէն ընդունելու պատրաստ ըլլար տեղը, հապա ըսէ՝ որ պիղծ ոգին մտնելու տեղ չը գտնար։ Երբոր մարդ մը իրաւ իր գէշութիւններուն համար կը զղջայ՝ չէ թէ միայն անոնց էն, հապա անոնց տեղը բարի բաներ կը լեցնէ՝ որ անոնք արգելք ըլլան իր նորէն գէշութեան դառնալուն։

Եօթը հրէից մէջ եօթը՝ լման թիւ մըն էր։

Ընդ հրդեհն վերջը. եւայլն։ Երբոր մէկը երկրորդ անգամ գէշութեան կը դառնայ՝ աւելի ցած ու վտանգաւոր վիճակի մը մէջ է, եւ Աստուած ընդհանրապէս թող կուտայ անիկայ որ կորսուի։ Ա՚ել. ՀԱ. 11, 12։ Բ Թես. Բ. 9—11։ Բ Տիմ. Գ. 13։ Եբր. Զ. 4—8։ Ժ. 26—31։ Բ Պետ. Բ. 20—22։

Ա՚ահ պէտք ըլլայ. եւայլն։ Հրէաները գէշութիւն յառաջ երթալով՝ վերջը իրենց Մեսիան հեթանոսաց ձեռքովը մեռցուցին, եւ Աստուած անոնք բոլորովին թող տուաւ անհաւատութեան եւ կորստեան։

46—50։ Մրկ. Գ. 21. 31—35։ Ղկ. Ը. 11—21։

47. Մեկը իրեն ը՚սաւ։ Երբոր իր մայրը ու եղբայրները էլ՚ը չէին՚ը բնաւ (Մրկ. Գ. 21) ու բազմութեանը համար չէին կրնար իրեն քովը երթալ, (Ղկ. Ը. 19) կ՚երեւայ թէ աս "մէկը" խրկեցին Ցիսուսը կանչելու։

48. Ո՚ՂԷ Է՚ մայրս. եւայլն։ Ինքը իրենց կանչելովը չը-

սաւ. Ո՞վ է իմ մայրս, և ո՞վ են իմ եղբայրներս:

49. Եւ իր ձեռքը դ՚պ՚ի իր աշակերտներուն երկընցընելով՝ ըսաւ. Ահա իմ մայրս՝ և իմ եղբայրներս.

50. Վասն զի ո՛վ որ իմ երկնաւոր Հօրս կամքը կատարէ, անիկայ է իմ եղբայրս և քոյրս ու մայրս:

ԳԼ. ԺԳ

1. Ընդ օրը Յիսուս տունէն ելլելով՝ ծովուն եզերքը նստաւ:

2. Եւ շատ ժողովուրդներ քովը ժողվուեցան, անանկ որ ինքը նաւը մտաւ՝ ու նստաւ. և բոլոր ժողովուրդը ծովեզերքը կայներ էր:

3. Ու շատ բաներ խօսեցաւ անոնց առակներով և ըսաւ.

4. Ահա սերմ ցանողը ելաւ՝ որ սերմ ցանէ. ու երբոր կը ցանէր՝ մէկ քանիները ճամբուն քովը ինկան, և թռչունները եկան՝ ու կերան զանոնք:

նաց, եւ քիչ մը յառաջիմանալէն ձեւովն ալ խօսեցաւ անոնց վրայ: Իրաւունք չունէին զինքը իր քարոզութենէն այսպէս արգիլելու.

49 Ահա իմ մայրս եւ այլն, Քրիստոսի հաւատացողները իրեն շատ սիրելի են, եւ ան միաքովը անոնք եղբայր կը կոչէ: Մատթ. ԻԲ. 40. 45: ԻԸ. 10: ՃՀ. Ի. 17: ԵԲր. Բ. 11, 12:

ԳԼ. ԺԳ

1—23: Մրկ. Դ. 1—25: Ղկ. Ը. 4—18:

Ծովեզր, Գալիլեացւոց ծովուն, որ նաեւ Գեննեսարէթի ծովը կ՚ըսուի:

Նստաւ, Ուրիշ ժամանակ մըն ալ այսպէս ըրաւ: Ղկ. Ե. 1-3:

3 Առակ, Առակը մարմնաւոր բաներու նմանութիւնով հոգեւոր ու երկնաւոր ճշմարտութիւններ կը սորվեցընէ: Քրիստոս առակներով շատ խօսեցաւ: Ընդհանրապէս առակը առաջ կը բերէ միայն հետ հետեւողը ճշմարտութիւնը մը, եւ միայն անոր նայելու ենք երբոր առակը կը մեկնենք: Քանի որ չենք իմացած հետ հետ հետեւելը, ինչու որ շատ բաներ բսուած են միայն առակին իմաստը լեցընելու համար, եւ անոնց համար հարցընելու չենք, "Ան ի՞նչ է, եւ ան ի՞նչ է": Ինչպէս ան առակին մէջ հարցնելու չենք թէ, "Ճամբան ի՞նչ է, կամ թռչունները ի՞նչ կերպ են եւ այլն": Երբոր առակին իմաստը կ՚իմանանք՝ դոհ ըլլալու ենք: Յիսուս ան առակովը կը ցուցնէ թէ քարոզուած ճշմարտութիւնը տարբեր տարբեր ներգործութիւններ ունի զանազան մարդոց վրայ: Շնորհակալ ըլլալու ենք որ Քրիստոս անձամբ ան՝ եւ մէկ քանի ուրիշ առակներ մեզի մեկներ է:

4. Տես համար 19:

5· Եւ ուրիշները ապառաժուտ տեղերու վրայ ինկան՝ ուր որ շատ հող չկար. և շուտ մը բուսան, հողը խորունկութիւն չունենալուն համար.

6. Արեւուն ծագած ատենը այրեցան, ու արմատ չունենալնուն համար չորցան։

7. Եւ ուրիշները ինկան փուշերու մէջ, և փուշերը եկան՝ ու խեղդեցին զանոնք։

8. Եւ ուրիշները ինկան աղեկ հողի մէջ, ու պտուղ կու տային՝ որը հարիւր, որը վաթսուն, և որը երեսուն։

9. Ան որ լսելու ականջ ունի, թող լսէ։

10. Ու աշակերտները մօտենալով՝ ըսին իրեն. Ինչո՞ւ համար առակներով կը խօսիս անոնց։

11. Ան ալ պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ անոնց. Ընոր համար՝ որ ձեզի տրուած է գիտնալ երկնից թագաւորութեանը խորհուրդները, և անոնց տրուած չէ։

12. Ո՞ւսան զի ով որ ունի, անոր պիտի տրուի՝ ու պիտի աւելնայ. և ով որ չունի, ունեցածն ալ անկէ պիտի առնուի։

13. Ընոր համար առակ-

5, 6։ Տես համար 20 · 21։ Հողը ծանծաղուտ լլալնէն համար սերմը խորունկ արմատ չէր կրնար ձգել որ ջուր առնէ։

7։ Տես համար 22։

8։ Տես համար 23։

9։ Գլ. ժԱ. 15 մեկ։

10. Ինչո՞ համար. եւայլն։ Ան հարցմունքն ըրին երբոր իր քարոզը լմնցուց եւ իրենք առանձին էին։ Մրկ. Դ. 10։ Ասկէ առաջ Քրիստոս առակներով շատ խօսած չէր, եւ քարոզութեան սա նոր կերպին վրայ զարմացան։

11. Խորհուրդները։ Վարդապետութիւնները։

12. Ան որ պէտք չունի։ Ով որ Աստուծոյ տուած պարգեւները կը ֆրթռածէ՝ անոնց վրայ աւելի պիտի առնէ։

Ունեցածն ալ առնի պէտք չունի։ Անոնք որ իրենց առած պարգեւները գէշ կերպով կը գործածեն՝ զանոնք շուտ մը կը կորսնցընեն, կամ անոնցմէ լոկ ինչ կը քաշեն։ Ես. Ե. 4–7։ Մատ. Իե. 26–30։ Ղուկ. Ժ. 25։ Յայտ. Բ. 5։

13. Կը պատճառէ որ չէ պէտք. եւայլն։ Ես. Խե. 18—20։ Խդ. 18։ Երէմ. Ե. 21։ Եզէկ. ԻԲ. 2։ Յովէ. Գ. 19, 20։ Թ. 39—41։ Հբ. Ա. 28։ Բ Կոր. Դ. 3, 4։ Բ Թես. Բ. 10—12։ Քրիստոս սա առակը խօսեցաւ կափառնայուին մօտ։ Ան քաղաքին մարդիկը իր քարոզութեանը վրայ շատ անհոգ էին (Մատ. ԺԱ. 20. 23) ու կ'երեւայ թէ սա ժամանակին բազմութիւնը բաւական հակառակ էին իրեն։ Մատ. ԺԲ. 24.

ներով կը խօսիմ անոնց, որ կը տեսնեն՝ ու չեն տեսներ, և կը լսեն՝ ու չեն լսեր, ու միտք չեն առներ։

14. Ու անոնց վրայ կը կատարուի Եսայիին մարգարէութիւնը՝ որ կ՚ըսէ. Լսելով պիտի լսէք՝ ու պիտի չիմանաք, և տեսնելով պիտի տեսնէք՝ ու պիտի չտեսնէք։

15. Վասն զի ժողովուրդին սիրտը թանձրացաւ, և իրենց ականջները ծանր լսեցին, ու աչքերնին գոցեցին, որ չըլլայ թէ քնաւ աչքերով տեսնեն, և ականջներով

38. Գիտնալով թէ ինչ որ կ՚ըսէր՝ անոնք պատճառ կը փնտռէին դէմ դնելու. Քրիստոս դիտմամբ անանկ խօսեցաւ որ իր լսածները չըհասկըննան։ Իրաւ է թէ առակը իր մարմնաւոր նմանութիւնովը աւելի դիւրին կ՚ընէ ճշմարտութիւնը դիւրիւր հոգիւոր բաները առակներով իջնելուն անոնցմէ՝ որ չեն ուզեր ճշմարտութիւնը սորվիլ, ինչու որ մարմնաւոր նմանութիւնը տեսնելով, եւ չուզելով անոր միտքը գիտնալ, առակին իմաստը կը կորսնցընեն, եւ աւելի խորունկ մխութեան մէջ կը մնան։ Ցայտնի է թէ Քրիստոս դիտմամբ առակներով ճշմարտութիւնը կ՚ծածկէր ան հակառակորդներէն, ինչու որ Մարկոս (Դ. 11, 12) կ՚ըսէ. "Անոնց որ դուրսէն են, ամէն բան առակներով կ՚ըլլայ. որ տեսնելով տեսնեն՝ ու չգիտնան, եւ լսելով լսեն՝ ու չհասկնան. որ չըլլայ թէ դարձի գան, եւ իրենց մեղաց թողութիւն ըլլայ"։ Ինքը անանկ խօսեցաւ որ պարզապէս մարդիկ կրնային հասկընալ, կամ չհասկընալով՝ կրնային աշակերտներուն պէս (Համար 36) իրեն հարցնել. բայց հակառակորդներէն իրենց պիտի տեսնէք՝ ու պիտի չտեսնէք։

15. Ինչու որ աս ժողովուրդին սիրտը թանձրացաւ, և իրենց ականջները ծանր լսեցին, ու աչքերնին գոցեցին, որ չըլլայ թէ քնաւ աչքերով տեսնեն, և ականջներով

--ՆԷՅ-ՆՆ ԱԼ ԱՐՆԱԱՀ ԷՐ, ԵՒ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆԸ ԴԷՄ ԴՆԵԼՈՎ՝ ԱԼ ԱՒԵԼԻ ԱՏՈՒԾՄԷ ՀԵՌԱՑԱՆ։ ԹԷ ՈՐ ՄԿԸ ԸՍԷ՝ ԹԷ ՉԿՐՆԱՐ ԸԼԼԱԼ ՈՐ ՄԵՐ ՈՂՈՐՄԱԾ ՓՐԿԻՉԸ, ԻՆՔԸ ՈՐ ԵԿԱՒ ՅՈՐՈՎԸՆ ՓՈԽԱԾԸ -- ԷՐԻՒԸ (Ղ--Ի. Յ. Թ. 10) ԱԱՏՆԿ ԸՆԷ. ԿԸ ՀԱՐՑՆԵՄ ԹԷ, ԻՆՉՈՒ ՉԸԼԼԱՅ։ ՀԱՅՐՆ ԱԱՏՈՒԱԾ ԱԼ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՉԱՓ ՈՂՈՐՄԱԾ Է. ԻՆՉՈՒ ՈՐ ԻՆՔԸ ԷՐ ԱՐԻԱԼ ՈՐԴԻՆ ԳՈՐ--Ա ԱԼՅՈՐՀԸ ԷՒԻԱԼ--, (8-ՀՓ. Գ. 16, 17) ԱԱԿԱՅՆ ԵԱ ԱՅՆՊԷՍ՝ ԵՐԲՈՐ ՄԱՐԴԻԿ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՆԸ ՉԸՆԴՈՒՆԻՆ ԵԱ ԱՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈԺԱՐԻՆ ԻՆՔԸ ԵՐԲԵՄՆ ՆՆՈՒՆ ՎՐՈՒ ՀԷՐԻՒ ՈՒԺՈՎ ՀԱԼԲՈՒԼՒՆ ՀԸ ՈՐ ԳՈՐԾՈՐԻՆ, (Ր ԹԱՒ. Բ 10, 11) ԱՆՈՆՑ ՍԻՐԱԵՐԸ ԿԸ ԽԱՏԱՑՆԷ ՈՐ ԻՐԵՆՑ ԱՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ ՊԻՆԱ ԲԱՆԵԼՈՎ ԿՈՐՍՈՒԻՆ։ ԵԼ. Դ. 21։ Է. 3։ ԹԱ. 12։ ՃԴ. 4. 8. 17։ ՅԻՈ. ՃԱՆ. 19, 20։ ՀՈՎ. Թ. 14. 18։ ԹԷ ՈՐ ՄԿԸ ՀԱՐՑՆԷ, "ԹԷ ՈՐ ԱՅՍՊԷՍ Է, ԱԼ ԻՆՉՈՒ ՄԵՂԱԴԻՐ Կ՚ԸԼԼԱՆՔ"՝ ԱՌԱՔԵԱԼԻՆ ՀԵՏ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՄ, "ԴՈՒՆ--Ի Է ՄԱՐԴ՝ ՈՐ ԱՈՐՈՒՆՅ ՊՈՐՈՒԽԱՆ ՅՈՒԴԱՍ"։ ՀՈՎ. Թ. 19—23։

14, 15։ ՅՈՒ. Զ. 9, 10։ ԵՐԲՈՐ ԱԱՏՈՒԱԾ ՄԱՐԴՈՑ ՍԻՐԱԵՐԸ ԿԸ ԽԱՏԱՑՆԷ, ԻՆՔԸ ՉԷ ԹԷ

լսեն, և սրտով իմանան, ու դարձի գան, և ես ա-նոնք բժշկեմ։

16. Նայց երանի է ձեր աչքերուն՝ որ կը տեսնեն, ու ձեր ականջներուն՝ որ կը լսեն։

17. Վասնզի ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, որ շատ մարգարէներ և արդարներ փափաքեցան ձեր տեսածնե-րը տեսնելու՝ ու չտեսան, և ձեր լսածները լսելու՝ ու չլսեցին։

18. Ուրեմն դուք սերմ-

իրենց վրայ բռնութիւն կ'ընէ, հապա միայն իրենց ուղ-ղը — ՓԵՏՐՈՍԸ ԻՐ — ԴԻՐ։ Իրենց աչքերը կը դոցեն որ ճշմար-տութեան լոյսը չտեսնեն, եւ ինքը ան լոյսը անոնց առջեւէն կը վերցնէ. իրենց ականջները կը դոցեն որ ճշմարտութեան ձայնը չլսեն, եւ Աստուած կ'որոշէ որ գոց մնան։

17. ՇԱՏ ՀԱՐՔԱՐԵՒՈՐ. Եւայն։ Հրեշտակը Յովհաննէսին բսաւ "Յիսուսի վկայութիւնը մարգարէութեան հոգին է", Յայտ. ԺԹ. 10։ Հին մարգարէները եւ սուրբերը շատ կ'ուզէին Քրիստոսի օրերը տեսնել, կամ անոր գործը ու փառքը հասկրնալ։ Եբր. ԺԱ. 13. 19. 40։ Ա Պետ. Ա. 10—12։ Աբրահամ հաւատքով ա-նոր օրը տեսաւ եւ ուրախա-ցաւ։ Ցոհ. Ը. 56։ Սիմէոն եւ Աննա զինքը տեսնելով խիստ շատ ուրախացան։ Գործ. Բ. 25—32. 36—38։

19։ Շատերը Աստուծոյ խօս-քէն բնաւ օգուտ չեն քաղեր,

ինչու որ ծուլութեամբ կամ անհոգութեամբ չեն հասկը-նար, կամ նոյն րոպէին կը լը-սեն ու կը մոռնան։ Մոռնա-լու չենք թէ ՏԻՐԱՋ, Աստա-նան, չուզեր որ մարդիկ հա-ւատան ու փրկուին, (Գործ. Ը. 12։ Ա Պետ. Ե. 8) եւ միշտ արթուն է ճշմարտու-թիւնը մեր սիրտերէն հանե-լու։ Մարկոս (Դ. 15) կ'ը-սէ թէ ՏԻՐՈՋ ԽՕՍՔԸ նախանձաւոր է իր գործին վը-րայ, չուզելով որ մէկ մեզա-ւոր մը ճշմարտութեան խօսքը բռնէ ու փրկուի։ Նայց յի-շելու ենք թէ ՄԱՐԴՈՒ ՄԵՐ ՀԱ-ՏԻՒՆԸ ինքը չկրնար խօսքը գործել։ Ան անիկայ միայն "ՏԱՐՆԻՆ ՀՈԳԻ" է որ ցա-նուածը կը յարիշտակէ։

20, 21. Ա-Ը. ՃՋ. 12, 13։ ԵՂԿ. ԼԴ. 31, 32։ Գործ. Ը. 13, 20, 21։ Աղօթքով տե-ղերը ուր որ հոգը խորունկ չէ ու տակը քար կայ, տա-քութիւնը շատ կ'ըլայ, ու սերմը շուտ կը բուսանի՝ եւ շուտ

մատ չունենալով՝ քիչ ժամանակ կը տևէ. ու երբոր նեղութիւն կամ հալածանք ըլլայ խօսքին համար, շուտ մը կը գայթակղի։

22. Եւ փուշերուն մէջ ցանուածը ան է՝ որ երբ կը լսէ խօսքը, աշխարհիս զբաղմունքը՝ և հարստութեան խաբէութիւնը խօսքը կը խեղդեն, ու կ'ըլլայ անպտուղ։

23. Իսկ աղէկ հողի մէջ ցանուածը ան է՝ որ երբ կը լսէ խօսքը, միտք կ'առնէ, և պտուղ կու տայ՝ ոմն հարիւր, ոմն վաթսուն, ու ոմն երեսուն։

24. Ուրիշ առակ մըն ալ առաջ բերաւ անոնց՝ ու ըսաւ. Երկնից թագաւորութիւնը նմանեցաւ մէկ մարդու մը, որ իր արտին մէջ բարի սերմ ցանեց.

ալ կը չորնայ, (Համար 5. 6։) Անանկ ալ շատ մարդիկ՝ խօսքի պատկողին պէս՝ (Տես Ճամբորդութեանգիրքը) խօսքը լսելով՝ առանց խորհելու եւ առանց դախքը հաշիւ ընելու (Գ–ել ԺԴ. 26-34) կ'ընդունեն, եւ փորձութեան ատենը ետ կը դառնան։ Անանկները նոր–ծնած չեն, (Ց–ՀՀ Գ. 3—5) միայն հոգեզած են։ Անանկ որ ետ կը դառնան՝ լոկ անունով, երեւոյթով քրիստոնեայ են։ Գ–ել Թ. 62։ Ա Ց–ՀՀ Բ. 19։ Շատ անգամ կեղծաւորները քրիստոսի անկեղծ Ճշմարիտ աշակերտներէն առաջ կը վազեն, ինչու որ իրենց մեղքերը չդիտնալով՝ անոնցմով բեռնաւորուած չեն։ Գ–ՂՂ. Ե. 7։

22։ Ասոնք առաջիններէն աւելի կը խորհին եւ խօսքին կը յարին, սակայն եւ այնպէս՝ մինչեւ վերջը չեն համբերեր։ Իրենց սիրտերը ուրիշ բաներով այնչափ լեցուած են՝ որ խօսքին բուսնելուն համար տեղ չմնար։

Հոգեզած–ներէն խօսքը–ներ–ը. եւայլն։ Ան որ իր միտքը պրծած է որ Հարստանայ, կամ որ պատրաստ չէ Քրիստոսի հետեւար աշխարհը եւ անոր գանձերը բոլորովին ուրանալ, Թող չյուսայ Թէ պիտի փրկուի։ Խիստ շատ մարդիկ այսպէս յուսալով կը խաբուին ու կը կորսուին։ Ա–ՂՂ. Ծ–Ր 7։ ԿՐ. 10։ Ա–ել ԺԲ. 28։ ԻԳ. 4, 5։ Ժ–ՂՂ Գ. 8։ Ի. 10—14։ Ա Տի՛մ. Զ. 9, 10. 17։

23. Որը հաւատալ. եւայլն։ Ան–մէն Ճշմարիտ քրիստոնեայ, ամէն նոր–ծած մարդ Աստուծոյ փառքին համար պտուղ առաջ կը բերէ. ամենուն վրայ կը գտնուին հոգիին պտուղները, (Ց–ՀՀ. Ե. 22։ Հ–ՎՎ. Զ. 22։ Ե. 4։ Գ–ՂՂ. Ե. 22, 23։ Եփես. Ե. 9) բայց ընծաներ–ով։

24—53։ Ա–ել Գ. 26–34։ Որոմին առակովը Քրիստոս իր եկեղեցիին վիճակը առաջ կը բերէ, եւ ինքը անանկ մեկներ է առակը որ անոր միտքը յայտնի է։ Տես 36–42րդ համարները։

25. Ու երբոր մարդիկ կը քնանային, իր թշնամին եկաւ, ու ցորենին մէջ որոմ ցանեց, և գնաց.

26. Ու երբոր խոտը բուսաւ՝ ու պտուղ բերաւ, անկէ ետև որոմն ալ երևցաւ։

27. Ուստի տանուտիրոջը ծառաները մօտեցան՝ ու իրեն ըսին. Տէր՝ չէ՞ որ դուն քու արտիդ մէջ բարի սերմ ցանեցիր, ուրեմն որոմը ուսկից ունի։

28. Նա անոնց. Մարդ մը բրած է ատիկայ. ծառաները իրեն ըսին. Ուզես որ երթանք անիկայ մէկդի քաղենք։

29. Ան ալ ըսաւ. Չէ. չըլլայ թէ որոմը քաղած ատեննիդ՝ ցորենն ալ անոր հետը փրցընէք,

30. Թողէ տուէք որ երկուքն ալ մէկտեղ աճին մինչև հունձքի ատենը. և հունձքին ատենը հնձողներուն պիտի ըսեմ. Նախ որոմը քաղեցէք, և անիկայ խուրձ խուրձ կապեցէք այրելու համար, իսկ ցորենը իմ ամբարս ժողվեցէք։

---

25. Երբ որ մարդիկը կը քնանային։ Այսինքն գիշերով։ Աս չգուցըներ թէ յանցաւոր էին, հապա միայն թէ թշնամին իր դէշութիւնը ծածուկ ըրաւ։

26. Անկէ ետև որոմն ալ երևցաւ։ Առաջ չէր երևնար, ինչու որ՝ քանի որ անոր պտուղը երեւցած չէր, որոմը ցորենին շատ կը նմանէր։ Անանկ ալ քրիստոնեաները իրենց պատուիրէն կը յայտնուին։

27. Որմէ ունիմ։ Ըստ զարմացան. եւ նոյնպէս ալ Քրիստոսի պաշտօնեաները երբեմն կը զարմանան երբոր եկեղեցիին մէջ կեղծաւորներ կը գտնուին։

30. Թող տուէք որ երկուքն ալ միասին մինչև հունձքը։ Հունձքին ատենը աշխարհս վերջն է (համար 39։) Ան կ'ըսէ թէ մարդուն իր գործ տալու չենք թէ դէշ մարդիկը եկեղեցիէն դուրս ընելու չենք։ Մեր կրցածը ընելու ենք որ եկեղեցին մաքուր պահենք, (Ա Կր. ե. 1—5. 11։ Ա Տիմ. Ա. 20) բայց յուսալու չենք թէ աս աշխարհիս մէջը պիտի կրնանք եկեղեցիին մէջէն անմաքրութիւն վերցնել։ Ամէն եկեղեցիի մէջ կարելի է թէ մարդիկ կը գտնուին՝ որ թէև միտի կ'երեւայ թէ նորոգուած չեն, բայց դէշութիւն անոնց վրայ չգտնուելուն համար՝ թող տալու ենք որ մնան մինչև հունձքը, որ ան ատենը հունձքին Տէրը անոնք պիտի զատէ ու կորսընցնէ։

Որմէ տպիեթ. եւայլն, կեղծաւորներ կրնան աշխարհիս մէջ եկեղեցիին անդամ ըլլալ, բայց անոր հետ երկինքը պիտի չելլեն, հապա մնալնէնուն պէս դժոխքը պիտի

31 · Ուրիշ առակ մըն ալ առաջ բերաւ անոնց՝ ու ըսաւ. Երկնից թագաւորութիւնը մանանեխի հատի նման է, որն որ մարդ մը առաւ՝ իր արտին մէջը ցանեց.

32 · Որ ամէն սերմերէն պզտիկ է, ու երբոր աճի՝ ամէն խոտեղէններէն մեծ է, ու ծառ կ'ըլլայ, անանկ որ՝ երկնից թռչունները կու գան, և անոր ճիւղերուն վրայ կը հանգչին:

33 · Ուրիշ առակ մըն ալ ըրաւ անոնց՝ ու ըսաւ. Երկնից թագաւորութիւնը խմորի նման է, որն որ կնիկ մը առաւ՝ իրեք գրիւ ալիւրի մէջ պահեց, մինչև որ ամէնն ալ խմորեցաւ:

34 · Յիսուս ասոնք ամէն բաները առակներով խօսեցաւ ժողովուրդին, ու առանց առակի բան մը չէր խօսեր անոնց.

35 · Որ կատարուի մարգարէին ձեռքով ըսուած խօսքը. Առակներով պիտի բանամ իմ բերանս.

ձգուին: Համար 41, 42: Մ-ր. Իե. 41. 46: Բ Թէ-. Ա. 8, 9: Ցայտ. Ի. 16:

31, 32: Մ-ր. Դ. 30-32: Ղ-ի. Ժգ. 18. 20: Ան ա-ռակովը Քրիստոս կը ցուցնէ՝ թէ ինչպէս որ մանանեխի խիստ պզտիկ սերմը մեծ ծառ կ'ըլլայ, անանկ ալ՝ թէեւ իր եկեղեցին սկզբունքները պզտիկ են, սակայն եւ այնպէս՝ ան ալ պիտի մեծնայ եւ աշխարհքը լեցնէ: Ինչպէս որ երկնից թռչունները մանանեխին ծառին վրայ կը հանգչին եւ անոր պտուղէն կ'ուտեն, անանկ ալ՝ թէեւ Քրիստոսի եկեղեցին հիմա պզտիկ է, բայց ժամանակը կը մօտենայ՝ երբոր իր բոլոր թշնամիները պիտի յաղթուին: Եւ բոլոր ազգերը իրեն պիտի հնազանդին: Սղ. Իհ. 27: Հբ. 8—11: Ես. Ժա. 10: Ծգ. 11: Դան. Է. 13, 14: Ա Կր. Ժ. 25: Բաղդատէ Սղ. ՃԺ. 1: Եւ Մտթ. Իհ. 44, 45:

33: Ղ-ի. Ժ. 20, 21: Ինչպէս որ խմորը գ-ր-ի՛ն է՝ եւ ալիւրէն տարբեր, բայց երբոր ալիւրին մէջ կը դրուի, անոր բնութիւնը բոլորովին կը փոխէ, անանկ ալ Աստուծոյ շնորհքը աշխարհէն եւ մարդոց սրտէն բոլորովին օտար բան մըն է, բայց երբոր անգամ մը ներս մտնէ, խմորի պէս կամաց կամաց եւ ծ-ծ-ւ-բ-ւ մեր բնութիւնը բոլորովին կը փոխէ՝ ու մեզ սուրբ կ'ընէ: Ինչպէս որ խմորին ներգործութիւնը չ-ե-ն-ր-ր է, անանկ ալ Սուրբ Հոգիին գործը մարդոց չերեւար, բայց միայն իր պտուղները կը տեսնուին: Ցվհ. Գ. 3:

Ամէն ալ խ-բ-ց-: Ինչպէս որ վերը (Համար 31, 32) ըսինք, բոլոր աշխարհ Քրիստոսի պիտի դառնայ, "ի-ր-ը-ը ձ-ի խ-բ-ի":

35. Ա-ր-ի-ւ. եւայլն: Սղ. Հբ. 2:

աշխարհի սկիզբէն՝ ի վեր ծածկուած բաները առաջ պիտի բերեմ։

36. Ան առանը Յիսուս ժողովուրդները Թողուց, տունը ելաւ. և իր աշակերտները մօտեցան իրեն՝ ու ըսին. Բրտին որոմնեբուն առակը մեկնէ մեզի։

37. Ան ալ պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ անոնց. Ով որ սերմ ցանողը Որդին մարդոյ է.

38. Դաշտը աշխարհս է. իսկ բարի սերմը անոնք են, որ թագաւորութեանը որդիքն են. բայց որոմը չարին որդիքն են.

39. Եւ թշնամին՝ որ անոնց ցանեց, Սատանան է. ու հունձքը՝ աշխարհիս վերջն է. և հնձողները՝ հրեշտակներն են։

40. Արդ՝ ինչպէս որ որոմը կը ժողվուի՝ ու կրակի մէջ կ'այրի, աշխարհիս վերջն ալ անանկ պիտի ըլլայ։

41. Որդին մարդոյ իր հրեշտակները պիտի խրկէ, ու պիտի ժողվեն անոր թագաւորութենէն բոլոր գայթակղութիւնները՝ և անոնք որ անօրէնութիւն կը գործեն,

42. Ու կրակի հնոցին մէջ պիտի ձգեն զանոնք. հոն պիտի ըլլայ լալ՝ ու ակռաները կճրտցընել։

43. Ան առանը արեւի

37, 38։ Աշխարհին մէջ առնուած բարի բաները Քրիստոսէն են, և թագաւորութեանը որդիքը, այսինքն իր եկեղեցիին ճշմարիտ անդամները ամէնն ալ իրմէն չընորհք առած են։ Յով. Ա 16։

Հրէից որդիքն։ Յով Ը 44։ Գործ. Գ. 10։ Ա Յով. Գ. 8։ Զարմանալի եւ սուսկայի ճշմարտութիւն մըն է որ ըսէ որդիը երբեմն միեւնոյն անգամ քրիստոսի եկեղեցիին մէջ կը գտնուին։

41. Իր հրեշտակները։ Որբիշ վկայութիւններէն ալ յայտնի է թէ գատաստանին օրը հրեշտակները քրիստոսի օգնութիւն պիտի ընեն։ Մտթ. Իե. 31։ Մտր. Ը. 38։ Բ Թես. Ա. 7, 8։ Յայտ. Ժ. 19։ Երանի Աստուծոյ ժողովուրդին՝ երբոր բոլոր գայթակղեցնողները եւ անօրէնութիւն գործողները դժոխքը ձգուին, որ այլ չերեսնան ու չնեղեն զիրենք։

42. Կրակի հնոցին մէջ. եւայլն։ Մտթ. Իե. 41։ Մտր. Թ. 43—47։ Յայտ. Ժ. 20։ Ի. 9, 10։

Հոն պիտի ըլլայ լալ եւայլն։ Դժոխքին տանջանքը ու ցաւը ոչ կրնայ չափել։ Ոչ մէկը, մինչեւ այսօր գիտէնք, թէ կորսուած մեղաւորները հոն պիտի լալեն ու ինչ չափ։ Ղուկ. Ժգ. 28։ Յայտ. Ի. 10։

43. Արեւի պէս պիտի փայլին. եւայլն։ Ինչպէս որ յաւիտենական մահուան ցաւը մեզ չը-

պէս պիտի փայլին արդարները իրենց Հօրը թագաւորութեանը մէջ։ Ով որ լսելու ականջ ունի, թող լսէ։

44. Դարձեալ երկնից թագաւորութիւնը արտի մէջ պահուած գանձի նման է, որ անիկայ մէկ մարդ մը գտնելով՝ կը ծածկէ. և ուրախութենէն կ'երթայ բոլոր ունեցածը կը ծախէ, ու ան արտը կը գնէ։

45. Դարձեալ երկնից թագաւորութիւնը վաճառական մարդու մը նման է, որ գեղեցիկ մարգարիտներ կը փնտռէ.

46. Ու մէկ պատուական մարգարիտ մը գտնելով՝ գնաց իր բոլոր ունեցածը ծախեց, ու զանիկայ գնեց։

47. Դարձեալ երկնից թագաւորութիւնը ծովը ձգուած ուռկանի մը նման է, որ ամէն տեսակէն կը ժողվէ։

48. Որ երբոր լեցուեցաւ՝ ցամաքը հանեցին, ու նստան ալէկները ամաններու մէջ ժողվեցին, եւ անշահը դուրս ձգեցին։

49. Այսպէս պիտի ըլլայ աշխարհիս վերջը. հրեշտակները պիտի ելլեն՝ ու արդարներուն մէջէն չարերը պիտի վատնեն,

50. Ու պիտի ձգեն զանոնք կրակի հնոցին մէջ. հոն պիտի ըլլայ լալ ու ակռաներ կճրտցընել։

51. Յիսուս. Հասկըցա՞ք ասոնք։

կրնար չափել՝ անանկ ալ ոչ մէկը կրնայ միտք առնել յաւիտենական կենաց փառքը՝ որ փրկուածները պիտի վայելեն դրախտին մէջ։

Ան որ ըսէ ...եղ ...ի. եւ այլն։ Գալ. ԺԱ. 15 մեկնութիւնը։

44—46։ Այս առակներէն երկու բան կը սորվինք, (Ա) թէ բարեպաշտութիւնը՝ հոգեւոր իմաստութիւնը մեծ գանձ մըն է։ (Ցաք. Իմ. 12—19։ Սղ. ԺԹ. 9, 10։ Առակ. Գ. 13—18։ Ը. 10, 11. 18, 19։ ԺԶ. 16.), եւ (Բ) թէ անիկայ շահելու համար արժան է մեզի մեր բոլոր ունեցածը տալու։ Մտթ. ԺԹ. 21. 27. 29։ Մրկ. Ժ. 28—30։ Ղկ. ԺԴ. 24. 27. 33։ Յհ. Ը. 23, 24. 28—30։ Յթ. 6—9։ Գործ. Զ. 14։ Փիլիպ. Գ. 7, 8։ Եբր. Ժ. 34։ ԺԱ. 24—26։

47—50։ Այս առակը որոմին առակին կը նմանի, եւ նոյն ճշմարտութիւնները կը սորվեցնէ մեզի։ Տես 24—30։ եւ 36—42 համարները։

51. Հասկըցա՞ք ասոնք բառերը, թէ որ մէկը իր ըսածները չհասկընար, բոլորովին անօգուտ կ'ըլլայ իրեն։ Քրիստոս եւ իր առաքեալները ժողովուրդին հասկցած լեզուովը խօսեցան, (Ա Կոր. ԺԴ. 19) իր քարոզիչներն ալ անանկ ընելու են։

մէն բաները • ըսին անոր • Ա՛յո՛ Տէր :

52 • Ու անիկայ ըսաւ անոնց • Ա՛նոր համար ամէն դպիր՝ որ երկինից թագաւորութեան աշակերտեալ է, նման է տանուտէր մարդու մը՝ որ իր գանձէն նոր ու հին բաներ կը հանէ :

53 • Ու երբոր կատարեց Յիսուս աս առակները, անկէ մեկնեցաւ •

54 • Ու եկաւ իր գաւառը, ու անոնց կը սորվեցընէր՝ իրենց ժողովարանին մէջը • մինչև որ կը զարմանային անոնք՝ ու կ'ըսէին • Ա՛սիկայ ուսկի՞ց ունի աս իմաստութիւնը եւ

52 • Անոր համար • եւայլն • Ա՛յսինքն Ձեր իմ ըսածնէրուն համաձայնութիւն համար դուք ալ կարող պիտի ըլլաք ժողովրդին սորվեցնելու, եւ՝ տանուտէր մարդու պէս, "նոր ու հին" այսինքն Հնամեայ նայելով պէտք եղած ճշմարտութիւնները առաջ բերելու :

54—55 • Եւ— էր ֆ—ր— ՝նազարէթ : Մ—ր • Ր • 26 : Մ—ր • Զ • 1-6 : Ղ— • Գ • 16 :

Ո—ւկի՞ց —ունի աս իմաստութիւնը : Գլ • Ի • 29 մեկնութիւնը : Մ—ր • Ա • 22 : ՃՀ • Ի • 46 : Անոնք իրաւ ըմբռնած, բայց հաւատք չունենալով կորսուեցան : Գործ • ԻԳ • 40, 41 :

55 • Ա—ի՞ս հ—ն որդին չ՞ Մարկոս (Զ • 3) կ'ըսէ, "Ասիկայ հ—ը չէ՞" : Հրէից մէջ ծովորութիւն էր որ տղաք ի-

հրաշքները •

56 • Ասիկայ հիւսին որդին չէ՞ • ասոր մայրը Մարիամ չ՞կոչուիր, ու ասոր եղբայրները՝ Յակոբոս, եւ Յովսէս, ու Սիմոն, եւ Յուդա :

56 • Ու ասոր քոյրերը՝ ամէնը մեր քովը չե՞ն • ալ ինքը ուսկի՞ց ունի աս ամէն բաները :

57 Եւ անոր վրայով կը գայթակղէին • բայց Յիսուս ըսաւ անոնց • Մարգարէ մը անպատիւ չէ՝ բայց միայն իր գաւառին ու իր տանը մէջ :

58 • Ու հոն շատ հրաշքներ չըրաւ՝ անոնց անհա-

րենց հօրը արհեստը բանին :

Եղբայրները • Բառական վիճաբանութիւն եղեր է ասոր վրայ թէ բուն եղբայր էին՝ կամ թէ միայն մօտ ազգականներ, որ անոնք ալ երբեմն եղբայր կը կոչուէին, բայց ասկէց ի՞նչ կ'ելլէ : Տես Գլ • ԺԱ • 6 մեկնութիւնը :

57 • Մ—ր—ր Հ • եւայլն : Ղ— • Գ • 24 : ՃՀ • Գ • 44 :

85 • Շ—ր հր—ներ էր— Մարկոս (Զ • 5) կ'ըսէ թէ միայն հոն հ—անքներ բժշկեց : Ձե թէ ինքը պատրաստ չէր հոն ալ իր զօրութիւնը եւ ողորմութիւնը յայտնելու, բայց անոնք հաւատք չունէին • չէին ուզեր ճշմարտութիւնը սորվիլ, եւ որչափ հրաշք որ Քրիստոս բրած ըլլար, ալ աւելի իրենց սիրտ

ատուածեանը համար։

ԳԼ. Ա.Դ

1. Ըն ժամանակը Հե-
րովդէս չորրորդապետը
Յիսուսին համբաւը լսեց։
2. Եւ իր ծառաներուն
ըսաւ. Ընիկայ Յովհան-
նէս մկրտիչն է. անիկայ
մեռելներէն յարութիւն ա-
ռած է, և անոր համար
հրաշքներ կ'ըլլան անով։
3. Վասնզի Հերովդէս՝
Յովհաննէսը բռներ, զա-
նիկայ կապեր ու բանտը
դրեր էր՝ իր եղբօրը Փի-

պիտի խաւսացընէին։ Աւետա-
րանը Աստուծոյ զօրութիւնն
է փրկութեան, բայց հե-
թոսներուն միայն։ Հռով. Ա.
16։ Քրիստոսի շնորհքովը
մարդիկ կը փրկուին հաւատ-
ալովով։ Եփես. Բ. 8։ Երբոր
Յիսուս նորէն նաւարկեր դա-
նաց, կրկին անդամ հրաշք
չըրաւ, եւ իր չընելուն պատ-
ճառը առաջ բերաւ։ Ան էր
Աստուծոյ ֆերուշէն էլեհա-
բիւնը։ Դաս. Գ. 23—29։

ԳԼ. ԺԳ

1—12։ Մարկ. Զ. 14—29։
Դաս. Թ. 7—9։

Հերովդես։ Ասոր հայրը
"Մեծն Հերովդէս" էր, որ պա-
զեստինու վրայ տիրեց Յիսու-
սի ծնած ժամանակը։ Մատթ.
Բ. 1։ Երբոր ան մեռաւ
(Մատթ. Բ. 19) իր թագա-
ւորութիւնը իր որդիներուն
բաժնուեցաւ։ Ան Հերովդէսը
մէկ բաժին մը առաւ, եւ ա-
սոր համար ետրարք կը
կոչուի։ Խիստ շատ անառակ
մարդ մըն էր. իր կնիկը ար-

լիպպոսին կնկանը Հերո-
դիային համար։
4. Ա ասն զի Յովհաննէս
անոր կ'ըսէր. Չի՛ վայ-
նաւոր է անիկայ ունե-
նալ։
5. Ուստի կ'ուզէր զանի-
կայ սպաննել, բայց ժողո-
վուրդէն կը վախնար. ին-
չու որ իբրև մարգարէ
կ'ընդունէին զանիկայ.
6. Ու երբոր Հերովդէ-
սին ծննդեան օրը եղաւ,
Հերովդիային աղջիկը խա-
ղաց հաճեցուց սրտին մէջ,

ձակեց, եւ իր եղբօրը կնիկը
առաւ քանի որ իր երիկը տա-
կաւին ողջ էր։ Մատթ. Ջ. 17։
2։ Իր խղճմտանքը շատ տան-
ջեց զինքը Յովհաննէսին ան-
մեղ արիւնը թափելուն հա-
մար. եւ Աստուծոյ անէծքէն
վախցաւ։

Անոր համար. եւայլն։ Կը խոր-
հէր թէ անշուշտ մկր որ յա-
րութիւն առած է՝ կրնայ հր-
րաշք ընել։

4. Օրինաւոր չի. եւայլն։
Ղեւ. ԺՀ. 16։ Ի. 21։ Յով-
հաննէս բաւական քաջ էր որ
թագաւորն յանդիմանելէն չը-
վախցաւ։

5. Կ'ուզէր ղնիկայ սպաննել։
Հերովդիա զինքը գրգռեց ա-
գէշութիւնն ընելու։ Մատթ.
Ջ. 19, 20։

Իբրեւ տղայոց. եւայլն։ Ղեւ.
Ի. 6։

6. Հերովդէսին ծննդեան։ Ա-
աղջիկն իր առաջին երիկէն էր։
Իր մօրը եւ իր անհամեստու-
թիւնը ասկից կ'երեւայ որ սովո-
րութեան դէմ՝ Հերովդէսին

ու Հերովդէսին հաճելի եղաւ։

7. Ուստի երդումով խոստացաւ՝ որ տայ անոր ինչ որ ուզելու ըլլայ։

8. Ու անիկայ առաջ իր մօրմէն խրատուելով՝ ըսաւ. Տուր ինծի հոս Յովհաննէս Մկրտչին գլուխը սկուտեղի մը վրայ։

9. Ու թագաւորը տրտմեցաւ. բայց երդումներուն համար՝ ու իր հետը նստողներուն համար՝ հրամանն ըրաւ որ տրուի։

10. Ու մարդ խրկելով՝ Յովհաննէսը բանտին մէջ գլխատեց։

11. Ու անոր գլուխը բերուեցաւ ու տրուեցաւ աղջկանը. ան ալ իր մօրը տարաւ։

12. Ու անոր աշակերտները եկան՝ ու մարմինը վերցընելով թաղեցին. և գացին Յիսուսին պատմեցին։

13. Ու երբոր լսեց Յիսուս, անկէ նաւով անապատ տեղ մը գնաց առանձին. երբոր լսեցին ժողովուրդները՝ ոտքով անոր

եւ իր անառակ ընկերներուն առջեւը խաղաց։ Մր. Զ. 22։

7. Երդո՜վ խո՜ստացա՜. եւ այլն։ Մր. Զ. 22, 23։ Ըրնաւ իրաւունք չունէր ասանկ խոստումնք մը ընելու, բայց յիմարները ընդհանրապէս անիրաւ են։

8. Տո՜ր ինծի. եւայլն։ Մարկոս (Զ. 25) կ'ըսէ թէ թագաւորին քովը արտորայ եւ ըսաւ, "Շուտով տուր գլուխը"։ Հռ. Գ. 15։

9. Տրտեցա՜։ Իր խղճմտանքը յանդիմանեց զինքը, եւ ժողովուրդէն ալ վախցաւ։ Համար 5։

Իր հետը նստողներուն համար։ Հաւանական է թէ վախցաւ որ անոնք զինքը պիտի ծաղրեն, թէ որ Ցովհաննէսը մեռցընելուն վրայ խղճմտանք ընէ։ Ասպէս շատ անգամ մարդիկ իրենց ընկերներէն դէշութեան կը դրգռուին։ Հռ. Ա Թես. 3։

12. Անո՜ր աշակերտները։ Ցովհաննէսին աշակերտները։

Թա՜ղ ա՜ռին։ Ցովհաննէս անոնց անանկ սորվեցուցեր էր որ իրենց տրտմութեան առեներ Յիսուսի վազեցին։ Անանկ ալ մենք մեր ցաւերը՝ տրտմութիւնները եւ փորձութիւնները միշտ Յիսուսի պատմելու ենք՝ որ իրմէն օգնութիւն առնենք։ Հաւանական է որ կ'ուզէին Յիսուսն ղրկուշացնել՝ որ չըլլայ թէ Հերովդէս զինքն ալ սպաննէ։

13—27։ Մր. Զ. 30—44։ Ղո՜. Թ. 10-17։ Ցհ. Զ. 1—14։

Երբո՜ր լսեց Յիսո՜ւս։ Երբոր Ցովհաննէսին աշակերտներուն պատմութիւնը լսեց։

Անոտո՜ւ տէր մը ֆնա՜ց։ Որ Հերովդէս զինքը չըրնէ մեռցընէ։ Իր մեռնելու ժամանակը դեռ լրացած չէր, (Ցհ. Է. 8) եւ պարտական էր միջոցները գործածել իր կեան-

Եւ եղեն զացին էրինց քաղաքներէն։

14. Ու երբոր դուրս ելաւ, շատ ժողովուրդ տեսնելով՝ խղճաց անոնց վրայ, ու անոնց հիւանդները բժշկեց։

15. Եւ իրիկուան դէմ՝ իր աշակերտները իրեն եկան, ու ըսին. Ո՛վ անապատ տեղ մըն է, և ժամանակը ուշացած է. արձակէ ժողովուրդները, որ գեղերը երթան՝ ու իրենց կերակուր գնեն։

16. Եւ Յիսուս անոնց ըսաւ. Պարկ չէ որ ատոնք երթան. դո՛ւք տուէք ատոնց որ ուտեն։

17. Անոնք ալ ըսին անոր. Ո՛վ ո՛րէչ քան մը չունինք. բայց միայն հինգ նկանակ՝ ու երկու ձուկ։

18. Ու ըսաւ անոնց. Ո՛վ ինծի՛ բերէք զանոնք.

19. Եւ հրամայեց որ ժողովուրդները խոտին վրայ նստին. և հինգ նկանակը ու երկու ձուկը առաւ, ու դէպ՚ի երկինքը նայելով՝ օրհնեց, ու կտրելով նկանակները՝ աշակերտներուն տուաւ, և աշակերտները ժողովուրդին։

քը պահելու։ Գլ. ԺԳ. 23 մեկնութիւնը. ՀԲ. 14, 15։ Իր առանձին տեղ մը երթալուն ուրիշ պատճառ մըն ալ կար։ Իր առաքեալները իրենց քարոզութենէն դարձած էին, եւ ինքը կ՚ուզէր բազմութենէն զատուիլ՝ որ անոնց հետը խօսի եւ իրենց պատմութիւնները լսէ։ (Մարկ. Զ. 30-32։ Ղուկ. Թ. 10) բայց ժամանակ չունեցան առանձին մնալու, ինչու որ ժողովուրդը շուտ մը իրենց ետեւէն գացին, եւ էրինգէ առաջ հոն հասան։ Մր. Զ. 33։

14. Երբոր դուրս ելաւ՝ նաւէն։ Ինքը եւ իր առաքեալները նաւով Գալիլեացւոց ծովուն վրայէն անցան, եւ ժողովուրդը քալելով լիճին եզերքէն գացին։

Խղճաց անոնց վրայ. եւայլն։ Մր. Զ. 34։ Ղուկ. Թ. 11։ Թէեւ բազմութենէն շատ նեղութիւն կրած էր՝ մինչեւ անգամ հաց ուտելու ժամանակ չունենալով, (Մր. Ե. 31) եւ հոն գացեր էր հանգչելու համար, բայց այնչափ ողորմած էր, եւ այնչափ կը սիրէր խեղճ ժողովուրդը՝ որ ինքը նորէն անոնց կը սորվեցուներ, եւ իրենց կերակուր ալ տուաւ։

15. Հոս անապատ տեղ մըն է։ Անոնք ծովուն արեւելեան կողմըն էին, որ հոն անապատ էր։

17. Հինգ նկա՛ռ։ եւայլն։ Յովհաննէս (Զ. 9) կ՚ըսէ թէ ասոնք մկկ պատանի մը ունէր։ կարելի է թէ մկկը իր ձեռքովը անոնք խրկեր էր Յիսուսի եւ իր աշակերտներուն համար։

19. Խոտին վրայ նստին։ Գաս գաս նստան հարիւրական ու յիսունական։ Մր. Զ. 40։ Ձկտակս անոնք համրելը եւ իրենց կերակուր տալը դիւրին եղաւ։

20. Եւ ամէնքը կերան ու կշտացան, և տասներկու կողով լեցուն՝ աւելցած կտորուանքներըը վերցուցին։

21. Եւ անոնք որ կերան, հինգ հազարի չափ էրիկ մարդիկ էին՝ կնիկներէն և տղաքներէն զատ։

22. Եւ շուտ մը աշակերտներըը արտորցուց որ նաւը մտնեն, և իրմէ առաջ մեկալ կողմը անցնեն, մինչև որ ինքը ժողովուրդները արձակէ։

23. Եւ ժողովուրդները արձակելէնետը՝ ինքը լեռը ելաւ առանձին աղօթք ընելու։ ու երբոր իրիկուն եղաւ, հոն մինակ էր։

24. Իսկ նաւը արդէն ծովուն մէջտեղը ալէկոծութեան մէջ էր, ինչու որ հովը դէմ էր։

25. Ու դիշերուան չորրորդ պահուն Յիսուս դէպ՝ ի անոնց գնաց՝ ծովուն վրայ քալելով։

---

20. Կ՚ըսէ. եւայլն։ Մնացածը իրենց առաջ ունեցածէն աւելի եղաւ։ Յիսուս հրաման ըրաւ որ կտորուանքները ժողվեն։ Ց-ՎՏ. Ջ. 12։

21. Հինգ հազար էրիկ։ Կնիկներով եւ տղաքներով իրենց թիւը 10,000ի չափ ըլլալու է։

22—36։ Մ-ր. Ջ. 45—56։ Ց-ՎՏ. Ջ. 15—21։

Աշակերտները արտորցոց. եւայլն։ Ինքը գիտցաւ թէ ժողովուրդը միտք ունէր պինդ թագաւոր ընելու, եւ թէ իր աշակերտներն ալ պիտի առիպեն զինքը որ ըլլայ. (Ց-ՎՏ. Ջ. 15) անոր համար կ՚ուզէր անոնք շուտ մը արձակել։

Մեկալ կողմը։ Կ՚երեւայ թէ առաջ Բեթսայիդա ու եաբը կափառնայում երթալու էին (Մ-ր. Ջ. 45։ Ց-ՎՏ. Ջ. 17) որոնք մէկզմէկու մօտ էին ծովուն մեկալ կողմը։

23. Լեռը ելաւ առանձին աղօթք ընելու։ Յիսուսի սովորութիւնն էր առանձին աղօթք ընելը։

Իրիկուն։ Գիշեր։

24. Ծովուն վրէն։ Ծովը 8 մղոնի չափ լայն է, եւ անոնք 25 կամ 30 ասպարէզի չափ (3 կամ 4 մղոնի չափ) գացած էին (Ց-ՎՏ. Ջ. 19) եւ ասանկով ծովուն մէջտեղն էին։

Ալէկոծութեան մէջ էր. եւայլն։ Մ-ր. Ջ. 48։ Ց-ՎՏ. Ջ. 18։ Պարապ տեղը հովին դէմ թիկ կը քաշէին։

25. Չորրորդ պահուն։ Գիշերը չորս պահերու բաժնուած էր, եւ ամէն մէկն իրեք ժամ կը տեւէր։ Ուրեմն Յիսուս լեռանը վրայ մնաց գրեթէ բոլոր գիշերը։ Մարկոս (Ջ. 48) կ՚ըսէ թէ Յիսուս «տեսաւ անոնք որ կը տագնապէին»։ Թէ որ մութ տեղ էր, կրնար անոնք տեսնել միայն իր ամենատես աչքովը. ինչու որ իրմէն 3 կամ 4 մղոն հեռու էին։ Սաղ. ՃԼԹ. 11, 12։

Ծովուն վրայ քալելով։ Ց-ՖԹ. Թ. 8։

26. Եւ աշակերտները երբոր անիկայ տեսան՝ որ ծովուն վրայ կը քալէր, խռովեցան, և ըսին թէ աչքի երևոյթ բան մըն է. ու վախերնուն կանչուըռտեցին։

27. Եւ շուտ մը Յիսուս խօսեցաւ անոնց՝ ու ըսաւ. Քաջ եղէք՝ ես եմ, մի վախնաք։

28. Պետրոս պատասխան տուաւ անոր՝ ու ըսաւ. Տէր՝ թէ որ դուն ես, հրամայէ ըզիս՝ որ քեզի գամ ջուրերուն վրայէն։

29. Ան ալ ըսաւ. Եկո՛ւր. Պետրոս ալ նաւէն իջաւ, ջուրերուն վրայէն քալեց որ Յիսուսին գովը երթայ. բայց հովը սաստիկ տեսնելով՝ վախցաւ, ու երբոր սկսաւ ընկղմիլ, աղաղակեց ու ըսաւ.

30. Տէր՝ ազատէ զիս։

31. Եւ Յիսուս շուտ մը իր ձեռքը երկընցուց, բռնեց զանիկայ՝ ու անոր ըսաւ. Հաւատաւոր՝ ինչո՞ւ երկմտեցար։

32. Ու երբոր նաւը եկան, հովը դադարեցաւ։

---

26. Երբոր տեսին։ Անիկայ տեսան երբոր անոնց մօտեցած էր, եւ անոնք անցնելու վրայ էր։ Մրկ. Զ. 48։

Խռովեցան. եւայլն։ Ա՛ս զարմանք չէ, ինչու որ մարդութեանը պատճառաւ չէին կրնար գինքը ճանչնալ, ու խորհեցան թէ ոգի մըն է։

28. Հրամայէ ըզիս. եւայլն։ Հոս կը տեսնուի Պետրոսին քաջ նախանձաւոր եւ ուժգին բնութիւնը։ Ինքը միշտ պատրաստ էր առաջ վազելու, բայց իր հաւատքը իր խորհածէն քիչ ու տկար էր. ու երբոր սաստիկ հովերը եւ ալիքները տեսաւ՝ իր հաւատքը եւ քաջութիւնը մկիտեղ պակսեցան, եւ ինքը սկսեց ընկղմիլ։ Երբոր հաւատքով Քրիստոսի կը նայինք եւ ինքը մեզ կը զօրացնէ՝ ամէն բանի կարող կ'ըլլանք. (Փիլիպ. Դ. 13) բայց երբոր գինքը կը մոռնանք՝ շուտ մը կը յաղթուինք։

29. Ան ալ ըսաւ. Եկո՛ւր. Պետրոս ալ նաւէն իջաւ, ջուրերուն վրայէն քալեց որ Յիսուսին գովը երթայ. բայց հովը սաստիկ տեսնելով՝ վախցաւ, ու երբոր սկսաւ ընկղմիլ, աղաղակեց ու ըսաւ.

30. Տէր՝ ազատէ զիս։

31. Եւ Յիսուս շուտ մը իր ձեռքը երկընցուց, բռնեց զանիկայ՝ ու անոր ըսաւ. Հաւատաւոր՝ ինչո՞ւ երկմտեցար։

32. Ու երբոր նաւը եկան, հովը դադարեցաւ։

---

31. Հաւատք երիտասարդ։ Անանկ կ'ընէ ամէն խեղճ մեղաւորին որ իրեն կը կանչէ։ Շատ մը իր ձեռքը կ'երկընցընէ գինքը դժոխքին անդունդէն ազատելու։ Յես. Զ. 37։ Գործ. Ե. 21։ Հռով. Ժ. 12, 13։

32. Երբոր նաւը ելան։ Յովհաննէս (Զ. 21) կ'ըսէ թէ «առնելին» Յիսուսը նաւը առնել։ Առաջ իրենց վախին պատճառաւը չէին ուզեր գինքը ներս առնել, եւ ինքը անանկ անցնելու վրայ էր, բայց երբոր ինքը անոնց խօսեցաւ եւ անոնք գինքը ճանչցան, շուտ մը գինքը նաւին մէջն առին։ Ա՛ս ալ իր ամենակարող զօրութեանը մկ գործն էր, որ սաստիկ հովերը անմիջապէս դադրեցուց։ Սաղ. ՃԽ. 29։ Ուրիշ անգամ ալ նոյնը ըրաւ, եւ նմանապէս յանդիմանեց իրենց թերահաւատութիւնը։ Մրկ. Ը. 26։ Երբոր հովերը եւ ալիքները

33. Եւ անոնք որ նաւուն մէջն էին, եկան երկրպագութիւն ըրին անոր՝ ու ըսին. Ի՛սկզբնէ Որդի Աստուծոյ ես դուն։

34. Ու մկակալ կողմը անցնելով՝ Գեննեսարէթի երկիրը հասան.

35. Ու երբոր այն տեղի մարդիկը ճանչցան զանիկայ, մարդ խրկեցին բոլոր շրջակայ տեղուանքը, ու բոլոր հիւանդները անոր բերին.

36. Եւ կ'աղաչէին անոր, որ միայն իր հանդերձին քղանցքին դպչին. և անոնք որ դպան՝ բժշկուեցան։

ԳԼ. Յ Ե

1. Ըն ատենը Յիսուսին եկան դպիրները ու փա-

հանդարտեցան՝ դիւրութեամբ շուտ մը իրենց երթալու տեղը հասան։ Ճանճ. Զ. 21։

33. Անոնք որ նաւուն մէջն էին։ Իր աշակերտները։

Երէցփոխ-ին ըսին։ Մարկոս (Զ. 51, 52) կ'ըսէ թէ չէին գոհ սրտով անոնք ալ ներսինները, եւ թէ հոգին հերքէը էր մտած, այսինքն չէին հասկընար անոր նշանակութիւնը, թէոր ապէկ մը իմացած ըլլային ան հրաշքը, պիտի իմանային Քրիստոսի Աստուածութիւնը, եւ իր ծովուն վրայ քալելուն համար չէին զարմանար։

Որդի Աստուծոյ։ Մեսիան։

34. Մեկնեցան։ Ծովուն, Գեննեսարէթի երկիրը՝ որուն մէջը կափառնայում՝ քաղաքն էր, ծովուն արեւմտեան կողմն էր։

36. Կ'աղաչէին անոր. եւայլն։ Իրենց հաւատքը շատ էր, եւ անոր չափովը Յիսուսէն օգնութիւն առին։ Մարկ. Թ. 29։ Յովհաննէս (Զ. 22—72) կը պատմէ երկայն խօսակցութիւն մը որ Յիսուս ատ միջոցիս մէջ ժողովուրդին հետ բրաւ։ Կ'երեւայ թէ բազմութիւնն շատերը միայն մարդ-

---

ուր օգուտ քաղելնուն համար Յիսուսի եաեւէն գացին, ինչուոր ինքն անոնց ըսաւ, "Գուք զիս կը փնտրէք՝ չէ թէ անոր համար որ հրաշքներ տեսաք, հապա անոր համար որ հացերէն կերաք ու կշտացաք։ Ճանճ. Զ. 26։ Խիստ շատ մարդիկներ՝ որոնք Հիմն Աւետարանին վրայ անհոգ են, շուտ մը պիտի համզուէին, թէ որ քարոզիչները հաց՝ ապաստութիւն կամ՝ որ եւ իցէ մարմնաւոր օգուտ հետերնին բերելու ըլլային։ Վայ անանկներուն՝ որ աս աշխարհիս անցաւոր ու ոչինչ բաները աւելի կը սիրեն ու կը փնտռեն, քան թէ ան անկեղծ ու անարատ եւ անթառամ ժառանգութիւնը որ երկինքը պահուած է։ Մարկ. Ը. 36։ Ա Պետ. Ա. 4։

ԳԼ. ԺԵ

1—20։ Մարկ. Է. 1—23։

Որ երուսաղէմէն էին։ Ան կարգացողները որ մայրաքաղաքը կը բնակէին, ուրիշներէն աւելի հնաոճախ ու խորամանկ էին։ Կարելի է թէ ասոնք երուսաղէմէն Գալիլիա եկած էին Յիսուսը իր խօսքովը բռ-

բիսեցիները՝ որ Երուսաղէմէն էին, ու ըսին՝

2. Ինչո՞ւ քու աշակերտներդ ծերերուն աւանդութիւնը զանց կ'ընեն, ինչու որ ձեռքերնին չեն լուար, երբոր հաց կ'ուտեն։

3. Ան ալ պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ անոնց. Ձապա դուք ինչո՞ւ Աստուծոյ պատուիրանքը զանց կ'ընէք՝ ձեր աւանդութիւնը պատճառաւ։

4. Վասնզի Աստուած պատուիրեց՝ ըսելով. Պատուէ հայրդ ու մայրդ պատուէ։

5. Եւ ով որ էր հայրը կամ մայրը անիծէ, մահով թող մեռնի։

6. Հապց դուք կ'ըսէք. Ով որ էր հօրը կամ մօրը ըսէ թէ՝ Ան բանը՝ որ ինծմէ պիտի շահիս, Կորբան, ըսել է. ու չէ որ իր հայրը կամ իր մայրը չպատուէ, պարտական է. և այսպէս ձեր աւանդութիւնը պատճառաւ՝ Աստուծոյ

նելու համար՝ ինչպէս որ ուրիշ անգամ մը ըրին։ Ճ-Վ. ՃՒ. 13։

2. Ծերերուն աւանդութիւնը, Գ.Ե. Ե. 29 մեկնութիւնը։ Փարիսեցիները աւելի մանրակ կ'ընէին հայրերէն աւանդած սովորութիւնները, քան թէ Աստուծոյ խօսքին։ Մ-Ր. Ի. 2—4։ Գ-Ղ. Ա. 14։ Մեր հայրերուն աւանդած իմաստութիւնը անարգելու չենք, բայց միտք բերելու ենք թէ անոնք մեզի պէս սխալական ու մեղաւոր մարդիկ էին, եւ իրենց խորհածները եւ բսածները մեր վրայ ներգործելու են միայն այնչափ՝ որչափ որ Սուրբ Գիրքին համեմատ են։ Ե-Ը. 20։ Գ-Ր. ԺԱ. 42։ Կ-Ղ. Բ. 8. 20—23։ Ա Գէպ. Ա. 18։ Սուրբ Գիրքերը՝ Հին եւ Նոր Կտակարանները Աստուծոյ շունչն են, եւ մարգոց տրուած են իրրեւ Անոր սրբազան կամքին յայտնութիւնը, եւ Խօսքէն ո՞վ հեռացուց զքեզ՝ ըսելով Ամէն ով որ անոնցմէ՝ զատ

պատուիրեց՝ ըսելով. Պատուէ հայրդ ու մայրդ պատուէ։

5. Եւ ով որ էր հայրը կամ մայրը անիծէ, մահով թող մեռնի։

6. Հապց դուք կ'ըսէք. Ով որ էր հօրը կամ մօրը ըսէ թէ՝ Ան բանը՝ որ ինծմէ պիտի շահիս, Կորբան, ըսել է. ու չէ որ իր հայրը կամ իր մայրը չպատուէ, պարտական է. և այսպէս ձեր աւանդութիւնը պատճառաւ՝ Աստուծոյ

որ եւ իրէ ուրիշ կանոնի կը հետեւի, հոգեւոր բաներուն մէջ անշուշտ պիտի մոլորի ու կորսուի։

3. Աստուծոյ պատուիրանէը զանց կ'ընէք. եւայլն։ Աւանդութեան հետեւողները ընդհանրապէս անով Աստուծոյ պատուիրանքները զանց կ'ընեն։

4. Քու հայրդ ու մայրդ պատուէ։ Եել. Ի. 12։ Պ-Ժ. Գ. 3։ Ր Օր. Ե. 16։ Ա-Ի. Ի. 22։ Եփես. Զ. 2։ Ան պատուիրանքը կը պարտաւորէր տղաքները որ իրենց ծնողքները հոգան իրենց կարօտութեան առնէն։

6. Ան բոնը։ Ան առակը կամ ուրիշ առացուածքը։

Ու ինծմէ պէտք չունիս։ Որ առնով ապրուստ պիտի շահիս։

Ընծայ է։ Ըսխինքն ես ունեցածս Աստուծոյ ընծայած եմ տաճարին համար։ Ան իրենց աւանդութիւնը չէր պահանջեր որ իրաւ առացուածքը տաճարին տրուի, հապա միայն որ տղան ըսէ թէ "Ընծայ է", եւ ան անունովը իր հօրը ու

ծոյ պատուիրանքը խափանած էք։

7. Կեղծաւորներ՝ աղէկ մարգարէութիւն ըրաւ ձեր վրայ Եսային՝ ու ըսաւ.

8. Այս ժողովուրդը դէպի շրթունքներովը զիս կը պատուէ. բայց իրենց սիրտը հեռացած զատուած է ինծմէ.

9. Ու պարապ տեղը զիս կը պաշտեն, մարդոց պատուիրած բաները իբրև վարդապետութիւն սորվեցընելով։

10. Ու ժողովուրդները իրեն կանչելով՝ ըսաւ անոնց.

11. Լսեցէք ու միտք առէք. Ոչ թէ ինչ որ բերանը կը մտնէ՝ կը պղծէ մարդը, հապա ինչ որ բերնէն կ'ելլէ՝ անիկայ կը պղծէ մարդը։

12. Այնատենը իր աշակերտները եկան՝ ըսին իրեն. Գիտե՞ս որ փարիսեցիները գայթակղեցան՝ երբոր լսեցին ան խօսքը։

մերը չուայ։ Ասանկով երկու կերպով Աստուծոյ պատուիրանքը խափանեցին, (Ա) սուտ խօսելով ու (Բ) անիրաւութիւն ընելով։

8. Ա՛ Ժողովուրդը. եւայլն։ Եսա. Իթ. 13։ Աստուած սրտին կը նայի, ու թէ որ ան շիտակ չէ, պարապ տեղը բերնով իրեն կը մօտենանք։ Ա Թես. Ա. Զ. 7։ Երէմ. Ի. 10։

9. Պարապ տեղը. եւայլն։ Անոնք որ իրենց հայրերուն աւանդութիւնը "իբրեւ վարդապետութիւն", այսինքն իրենց Աստուծմէ պատուիրուած բան մը կը սորվեցնեն, պարապ տեղը Աստուծոյ կը կանչեն. անոնց աղօթքը պիտի չլսուի։

10։ Կ'երեւայ թէ իր փարիսեցիներուն հետ խօսած աւելնը ժողովուրդը քիչ մը հեռու կայնեցան, եւ Յիսուս իրենք կը կանչէ որ իր խօսակցութեան իմաստը իրենց մտքին վրայ տպաւորէ։

Լսեցէք. եւայլն։ Շատ հարկաւոր ճշմարտութիւն մը խօսելու վրայ է, եւ կ'ուզէ որ անոնք աղէկ ղգուշութիւն ընեն հասկընալու։

11։ Հայց ուտելէն առաջ ձեռքերը լուալէն կամ չլուալէն բան մը չելլեր։ Աստուած չհարցներ թէ մարդուն փորը ի՞նչ մտած է, հապա իր սրտէն ելածը կը քննէ։ Գաղ. Գ. 2 Մեկնութիւններ։

12. Եկան՝ ըսին։ Երբոր բազմութիւնը գացեր էր՝ եւ իրենք տուն մը մտած էին։ Մար. Ի. 17։

Գայթակղեցան։ Յիսուս անոնք պզտիկ ձգեց ու յանցաւոր հանեց, եւ անոր համար բարկացան։ Կ'երեւայ թէ իր աշակերտներն ալ քիչ մը գայթակղեցան իր ըսածին վրայով, ինչու որ Յիսուս զիրենք ալ յանդիմանեց իրենց անմտութեանը համար։ Մար. Ի. 18։ Անոնք ալ տակաւին բաւական տկարամիտ էին. ու շատ բաներ չէին հասկընար մինչեւ որ Սուրբ Հոգին անոնց

13. Ըն ալ պատասխան տալով՝ ըսաւ. Ամէն տունկ՝ որ իմ երկնաւոր Հայրս չէ տնկեր, պիտի խլուի։

14. Թո՛ղ տուէք անոնք. էրէնէ կոյր են՝ կոյրերու առաջնորդ. իսկ թէ որ կոյրը կոյրին առաջնորդէ, երկուքն ալ փոսը պիտի իյնան։

15. Իւ Պետրոս պատասխան տալով՝ անոր ըսաւ. Մեկնէ՛ մեզի առ առակը։

16. Ըսաւ Յիսուս. Դո՛ւք ալ տակաւին անմիտ էք.

17. Իւ չէ՞ք հասկընար, թէ ամէն ինչ որ բերանը կը մտնէ, փորը կ'երթայ՝ ու արտաքնոցը կը ձգուի.

18. Հայց բերնէն ելած բանները սրտէն առաջ կու գան. և անոնք կը պղծեն մարդը։

19. Ինչու որ սրտէն կ'ելլեն չար խորհուրդները. սպանութիւններ, շնութիւններ, պոռնկութիւններ, գողութիւններ, սուտ վկայութիւններ, հայհոյութիւններ։

20. Ըսոնք են՝ որ կը պղծեն մարդը. բայց անլուայ ձեռքով հաց ուտե-

---

սրվեցուց՝ Յիսուսի մեռնելէն եաքը։ Ց-Վ. Ժ-Զ. 12, 13։

13. Ամէն բա՛ն. եւայլն։ Ամէն վարդապե՛տ որ Աստուծմէ չէ՝ պիտի անցնի։ Նոյնպէս ալ Պօղոս քրիստոնեական ճշմարտութիւնները բե՛ր կը նմանցընէ։ Ա Կոր. Գ. 6։

14. Թո՛ղ բո՛ւ անոնք։ Ե. Թ. 15, 16։ Ես. 19։ Ծ. Զ. 10։ Մատ. ԻԳ. 16—28։

Երե՛ս ալ բո՛ւ դէպ էնան։ Դա՛. Զ. 39։ Տգէտ ու մոլորեալ քարոզիչները ինքզինքնին ու իրենց հետեւողները կը կորսընցընեն։ Վայ անոնց ձեռքը իյնողներուն։ Երէմ. Ե. 31։ Զ. 13—15։ Ը. 12։ Բ Պետ. Բ. 1. 17. 18։ Ցայտ. Ժթ. 20։ Անանկներէն զգոյշ ըլլալու ենք։ Գաղ. Ա. 8, 9։ Ա Ց-Վ. Գ. 1։ Բ Ց-Վ. 10. 11։ Գլ. Ե. 15—20 մեկնութիւնը։

17. Անդ։ Մինչեւ աս օրս շատերը նոյն անմտութիւնը ունին. եւ իրենց յոյսը կերակուրներու եւ զանազան դուրսի արարողութիւններու վրայ կը դնեն։

19. Սրտէն կ'ելլեն. եւայլն։ Ամէն մեղք սրտին մէջը կըսկսի։ Ծն. Զ. 5։ Առակ. ԻԳ. 7։ Երեմ. Գ. 14։ Գործ. Ը. 22։ Ց-Վ. Ա. 13—15։

Չար խորհուրդներ։ Մեղաւորը առաջ չարութիւն կը խորհի, ու վերջը իր խորհուրդն'ի գործ կը դնէ։

Սպա՛նութիւններ։ Ա Ց-Վ. Գ. 15։

Շնո՛ւթիւններ, պոռնկո՛ւթիւններ։ Գլ. Ե. 28 մեկնութիւնը։

Գողո՛ւթիւններ։ Մարկոս (Ի. 22) կ'ըսէ՝ գողութիւններ, ագահո՛ւթիւններ. գողը առաջ ուրիշներուն առացուածքին կը նայի, եւ ասանկով իր սըր-

լը՝ չպղծեր մարդը։

21 · Եւ Յիսուս անկէ եղելով՝ Տիւրոսի ու Սիդոնի կողմերը գնաց։

22 · Եւ ահա Քանանացի կնիկ մը ան սահմաններէն ելած՝ կ'աղաղակէր անոր ու կ'ըսէր. Ողորմէ ինծի Տէր՝ որդի Դաւթի, աղջիկս դեւէն սաստիկ կը չարչարուի։

23 · Եւ ինքը բնաւ պատասխան մը չտուաւ անոր. ու իր աշակերտները մօտենալով՝ կ'աղաչէին իրեն՝ ու կ'ըսէին · Ընձակէ ատիկայ, վասն զի մեր ետեւէն կ'աղաղակէ։

24 · Եւ ինքը պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ. Ես չեմ ղրկուեցայ՝ բայց միայն Իսրայէլի տանը կորսուած ոչխարներուն։

25 · Եւ անիկայ եկաւ երկրպագութիւն կ'ընէր անոր՝ ու կ'ըսէր · Տէր՝ օգնէ ինծի։

26 · Ան ալ պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ · Չէ՛ տղոց հացը առնել, ու շուներուն ձգել։

27 · Եւ անիկայ ըսաւ. Այո՛ Տէր · ինչու որ շուներն ալ իրենց տիրոջը սեղանէն կ'ուտեն։

տին մէջ գող կ'ըլլայ։

Հայերէն բառեր · Գլ. Թ. 3 մեկնութիւնը։

21—28 · Մտ. Ի. 24—30։

Տիւրոսի և Սիդոնի նշանակութիւնը · Գլ. ԺԱ. 21 մեկնութիւնը։

22 · Քանանացի · Ինքը հեթանոս էր · Մտ. Ի. 26։

Ողորմէ Տէրի · Գլ. Ա. 1 մեկնութիւնը։

23 · Ոչ մի պատասխան մը ետուաւ անոր · Կ'երեւայ թէ ինքը ան կողմերը գացեր էր՝ բազմութեան ձեռքէն եւ հետզհետէ աւելութենէն ազատելու համար · Կ'ուզէր ծածկուիլ (Մտ. Ի. 24) եւ անոր համար չէր ուզեր հրաշք մը ընել ճամբուն մէջ։ Ան միաբով կնկանը չպատասխանեց, բայց նոյն ժամանակին գիտցաւ թէ իրեն եւեւէն տունը պիտի մտնէ, եւ իր զբաղմանալի հաւատքովը իր խնդրուածքն առնէ։

24 · Իսրայէլի տունը կորուսեալ ոչխարներուն · Հրեից · Գլ. Ա. 6 մեկնութիւնը։

25 · Եկաւ · եւայլն · Ան ըրաւ երբոր Յիսուս տունը մտաւ · Մտ. Ի. 24, 25 · Մարկոս ճամբուն վրայ պատահածները չպատմեր։

26 · Հրեայք՝ Աստուծոյ ժողովուրդը՝ իր գալուէն կը սպասէին, եւ Յիսուս ըսել կ'ուզէ թէ, «Իրենց օրհնութիւնները քեզի պէս հեթանոսաց տալու չեմ»։

27 · Այո՛ Տէր · եւայլն · Ըսել կ'ուզէ · «Իրաւ ես, եւ տղայոց հացը մի տար, «Ինչո՞ւ» ես միայն շուներուն բաժինը կ'ուզեմ, միայն քու ձեռքէդ ինկած փշրանքները»։ Որչափ զարմանալի է աս իր հաւատքը։ Յիսուսին խօսքին դէմ բնաւ չդներ, չըսեր՝ «Ո՞նչ ըրեր եմ որ ինծի համար շուն

ղանէն Թաւիած փշրանքներէն կը կերակրուին։

28. Ու անոնք Յիսուս պատասխան տուաւ անոր՝ ու ըսաւ. Ո՛վ կին՝ քու հաւատքդ մեծ է. քու ուզածիդ պէս ըլլայ քեզի. և նոյն ժամէն անոր աղջիկը բժշկուեցաւ։

29. Ու Յիսուս անկէ գնաց՝ Գալիլեայի ծովեզերքը եկաւ, և լեռը ելլելով՝ հոն նստաւ։

30. Ու շատ ժողովուրդներ իրեն եկան, որ իրենց հետ ունէին կաղեր, կոյրեր, համրեր, հաշմանդամներ, և ուրիշ շատեր. ու ձգեցին անոնք Յիսուսի ոտքը, և բժշկեց զանոնք.

31. Ինչպէս որ ժողովուրդները զարմացան, տեսնելով որ համրերը կը խօսէին, հաշմանդամները կը բժշկուէին, կաղերը կը քալէին, և կոյրերը կը տեսնէին, ու Իսրայէլին Աստուածը կը փառաւորէին։

32. Ու Յիսուս իր աշակերտները քովը կանչելով՝ ըսաւ. Կը խղճամ ատ ժողովուրդին վրայ. ինչու որ հիմա իրեք օր է որ իմ քովս են, և բան մը չունին ուտելու. ու անոնք ա-

---

կ'ըսես". ու չկրնացին ալ, հապա մինչեւ անգամ իր յանդիմանութենէն քաջալերութիւն առնելով, եւ խորին խոնարհութեամբ ինքզինքը շան տեղ դնելով, մեծ շնորհք մը կը սեպէ որ շանը ինկած փշրանքներն առնէ։ Մենք ալ Քրիստոսի մօտեցած ատենիս՝ աս նոյն հաւատքը ունենալու ենք, եւ թէ որ ունենանք, կնկանը պէս չէ թէ շանը բաժինը պիտի առնենք, հապա տղոց հացովը պիտի ապրինք։

29—38։ Մրկ. է. 31–37։ Ղ. 1—9։

Անէ։ Տիւրոսի եւ Սիդոնի կողմերէն։ Համար 21։ Մրկ. է. 31։

Գալիլեայ ծովեզրէը։ Դեկապօլիս գնաց (Մրկ. է. 31) որ ծովուն արեւելեան կողմն էր, Հերովդէսին սահմանէն դուրս։

30. Շատ ժողովուրդներ։ Յիսուս աս կողմերը առաջ հրաշքներ էր, եւ իր համբաւը շատ տարածուած էր։ Մտթ. Գ. 25։

Հաշմանդամներ։ Անոնք՝ որոնց անդամները չորցած էին, կամ որ եւ իրէ պատճառաւ անանկ տկարացած էին՝ որ չէին կրնար անոնք գործածել։

32. Իրեք օր։ Հաւանական է թէ իրեն քովն էին մոյն մէկ լման օր եւ երկու գիշեր, որ Հրէից մէջ իրեք օր կը սեպուէր։ Գլ. ԺԲ. 40 մեկնութիւնը։

Բան մը ուտելու։ Չէ թէ բան մը կերած չէին իրեք օրուան մէջ, հապա իրենց կերակուրը հատած էր, եւ ուտելու բան մը մնացած չէր։

նօթի արձակել չեմ ու-
զեր , չըլլայ որ ճամբան
մարին ։

33 . Իսկ աշակերտները
անոր ըսին . Մենք անա-
պատի մէջ ուսկից պիտի
ունենանք այնչափ հաց, որ
այսչափ բազմութիւնը կըշ-
տացընենք ։

34 . Ու Յիսուս ըսաւ ա-
նոնց . Քանի՞ նկանակ ու-
նիք . անոնք ալ ըսին . Յօ-
թը , ու քանի մը մանր ձու-
կեր ։

35 . Ու հրաման ըրաւ
ժողովուրդին որ գետնին
վրայ նստին ։

36 . Ու նօթը նկանակը՝
և ձուկերը առաւ , գոհա-
ցաւ՝ և կտրեց , ու տուաւ
աշակերտներուն , աշա-
կերտներն ալ՝ ժողովուր-
դին ։

37 . Կերան ամենքը՝ և
կշտացան , ու նօթը զամ-
բիւղ լեցուն՝ աւելցած կո-
տորուանքները վերցուցին ։

38 . Ու անոնք որ կերան՝
չորս հազար երիկ մարդիկ
էին , կնիկներէն և տղաք-
ներէն զատ ։

39 . Ու երբոր ժողո-
վուրդը արձակեց , նաւը
մտաւ , ու Մագդալայի
սահմանները եկաւ ։

ԳԼ . Ժ Զ

1 . Ու փարիսեցիները ու
սադուկեցիները քովը ե-
կան՝ փորձելով իրմէն կ'ու-
զէին որ երկինքէն նշան մը
ցուցընէ իրենց ։

2 . Ընդհակառակն պատասխան
տուաւ՝ ու ըսաւ անոնց .
Երբոր իրիկուն կ'ըլլայ ,
կ'ըսէք թէ՝ պարզ պիտի

Ձըլլայ որ ճամբան մարին ։ Անոնցմէ ոմանք հեռուէն եկած էին ։ Մրկ . Ը . 3 ։

33 ։ Ջրհեղեղը կողովէն պըզտիկ էր ։ Մրկ . Ժ . 20 ։

38 . Հոգի . եւայլն ։ Հաւանականաբար բոլոր թիւը 8000 էր ։ Մրկ . Ժ . 21 ։

39 ։ Մագդալէ՝ որ առաջ Մագդաղիէլ կըկոչուէր (Յհ . Ժ . 38) Ծովուն արեւմտեան կողմն էր ։ Մարկոս (Ը . 10) կ'ըսէ թէ Դալմանուխայի կողմերը գըտնաց ։ Կ'երեւայ թէ ասոնք երկու տեղերը մէկ մէկ մաս էին ։

ԳԼ . Ժ Զ

1—4 ։ Մրկ . Ը . 10 . 12 ։ թէեւ

Փարիսեցիները ու Սադուկեցիները մէկ մէկու շատ թշնամի էին , բայց Յիսուսի դէմ հակառակելու համար միաբանեցան ։ Նոյնպէս ալ Պիղատոս եւ Հերովդէս իրարու հետ բարեկամ եղան՝ երբոր կ'ուզէին Յիսուսը մեռցնել , ինչպէս որ հիմա ալ շատ անգամ անառակ մարդիկներ Աստուածային գէմ դնելու համար բարեկամ կ'ըլլան ։

Երկինքէն նշան մը . եւայլն ։ Առաջ իրեն հետ վիճաբանութիւն կ'ընէին , (Մրկ . Ը . 11) ու վերջը՝ ուզելով գինքը փորձել եւ պզտիկ ձգել , նշան մը ուզեցին ։ Առաջ ալ նոյնպէս

ըլլայ , ինչու որ երկինքը կարմրած է :

3 . Եւ առտուանդ՝ Այսօր մրրիկ պիտի ըլլայ , ինչու որ երկինքը միգապատ ու կարմրած է : Կեղծաւորներ՝ երկինքին երեսը քննելը գիտէք , բայց ժամանակներուն նշանները չէ՞ք կրնար քննել :

4 . Չար ու շնացող ազգը նշան կ'ուզէ . և ոչ նշան պիտի չտրուի անոր , բայց Յովնան մարգարէին նշանը . և թողուց անոնք՝ ու գնաց :

5 . Ու երբոր իր աշակերտները մէկալ կողմը անցան՝ հաց առնելու մոռցեր էին :

6 . Եւ Յիսուս անոնց ըսաւ . Նայեցէք ու զգուշացէք փարիսեցւոց և սադուկեցւոց խմորէն :

7 . Անոնք մէջերնին կը խորհէին՝ ու կ'ըսէին , Թէ

ըրած էին : Գլ . ԺԲ . 38 մեկնութիւնը :

3 . Կեղծաւորներ : Ցիսուս աս կ'ըսէ , չէ թէ երկինքին երեսը քննելնուն համար՝ որ ինաս չունէր , հապա իրենց գինքը փորձելուն համար , յուսալով թէ գինքը նեղը պիտի բռնեն :

Ժամանակներուն նշանները : Ան իմ Մեսիան ըլլալուս ապացոյցները որ ան ժամանակին մէջ կը տեսնուին :

4 . Չար ու շնացող ազգը : Գլ . ԺԲ . 39 մեկնութիւնը :

Ոչ նշան պիտի չտրուի . եւ այլն : Մարկոս (Ը . 12) կ'ըսէ . "Նշան պիտի չտրուի" , այսինքն հիմա պիտի չտրուի . միտքը նոյն է , նշանը չէր տրուեր ան ժամանակին , հապա տարիէ մը վերջը՝ երբոր Ցիսուսի մարմինը իրեք օր գերեզմանը մնաց :

Յովնան մարգարէին նշանը : Մտթ . ԺԲ . 40 :

Թողուց անոնք : Տրտմած էր իրենց անհաւատութեանը համար , (Մտթ . Ը . 12) եւ տեսաւ որ իրենց հետ խօսելը օգուտ չունէր : Նորէն գնաց Յովնան մարգարէին նշանը . և Թողուց անոնք՝ ու գնաց :

5—12 : Մտթ . Ը . 13—21 :

Մէյ մը : Ծովուն :

Հաց . եւայլն : Մարկոս կ'ըսէ թէ միայն մէկ նկանակ մը ունէին :

6 . Փարիսեցւոց և Հերովդէսի խմորէն : Իրենց վարդապետութիւնները խմորի պէս ծածկաբար եւ կամաց կամաց մարդոց միտքը կը խոտորցնէին : Ուրիշ անգամ մըն ալ Ցիսուս իրենց կեղծաւորութիւնը խմորի նմանցուց : Ղուկ . ԺԲ . 1 : Մարկոս կ'ըսէ , "Փարիսեցւոց խմորէն ու Հերովդէսեանները , այսինքն Հերովդէսին աշակերտները ուրիշ ժամանակներ խորհուրդ ըրին Ցիսուսի դէմ , (Մտթ . ԻԲ . 16 : Մր . Գ . 6 : Ղ . ԺԳ . 13) եւ յատկապէս աս Սադուկեցիները (համար 1) Հերովդեսեաններ էին :

7 . Հաց չբերինք : Եւ անոր համար այսպէս կ'ըսէ : Մտթ . Ը . 16 :

Հաց չբերինք հետերնիս։

8. Իսկ Յիսուս անոնց խորհուրդը դիտնալով՝ ըսաւ անոնց. Ա՛ընչ կը խորհիք՝ թերահաւատներ, թէ հաց չառիք։

9. Տակաւին չէ՞ք հասկընար և չէ՞ք յիշեր հինգ նկանակը՝ հինգ հազարին, ու քանի՛ կողով վերցուցիք։

10. Ո՞չ ալ եօթը նկանակը՝ չորս հազարին, ու քանի՛ զամբիւղ վերցուցիք։

11. Ի՞նչպէս չէք հասկընար՝ թէ ես հացի համար չըսի ձեզի՝ փարիսեցւոց եւ սադուկեցւոց խմրէն զգուշ կենալ։

12. Ա՛յն ատենը հասկըցան՝ որ հացի խմորէն զգուշանալ չըսաւ, հապա փարիսեցւոց ու սադուկեցւոց վարդապետութենէն։

13. Եւ Յիսուս Փիլիպպոսի Կեսարիային կողմերը երթալով, իր աշակերտներուն հարցուց՝ ու ըսաւ. Ա՛րդիկ ո՞վ կ՚ըսեն թէ

---

8. Թէ որ իրենց հաւատքը տկար չըլլար, պիտի խորհէին թէ՝ Ան որ հազարաւորներ քանի մը նկանակով կշտացուցած էր, կրնար զիրենք ալ մէկ նկանակով կերակրել։

9. Տե՛ս ԼՓ՚ հատ. Ինքը զարմացաւ իրենց թերահաւատութեանը համար։ Մտ. Ը. 17—19։

Հինգ նկանակը. եւայլն։ Մտթ. ԺԴ. 15—21։

Կողով. Գլ. ԺԴ. 20 մեկնութիւնը։

10. Եօթը նկանակը. եւայլն։ Մտթ. ԺԵ. 32—38.

Զամբիւղ. Գլ. ԺԶ. 37 մեկնութիւնը։

13—20։ Մտ. Ը. 27—30։ Ղկ. Թ. 18—21։ Ան միջոցիս մէջ Յիսուս Բեթսայիդա գացեր էր, եւ հոն մէկ կոյր մը բժշկեր էր։ Մտ. Ը. 22-26։

Փիլիպպոսի Կեսարիա. Գալիլեայի հիւսիսային սահմանին մօտ էր՝ Յորդանանու աղբիւրներուն մօտ։ Ուրիշ Կեսարիա մը կար Միջերկրական ծովեզերքին վրայ։ Գործ. Ը. 40, ՃԺ։

Իր աշակերտներուն հարցուց. եւայլն։ Ան եղաւ քանի որ Տմբուռն գնի էին (Մտթ Ը. 27) եւ կեցած էին աղօթք ընելու։ Ղկ. Թ. 18։ Յիսուսի մեռնելու եւ իր աշակերտներէն զատուելու ատենը մօտենալու, մէկ տարի չմնաց, եւ հարկ եղաւ որ ինքը անոր վրայօք անոնց հետը խօսի. բայց առաջ կ՚ուզէր իրենց հաւատքը հաստատել իր Մեսիան ըլլալուն վրայ։ Հաւանական է թէ իր առանձին աղօթքը (Ղկ. Թ. 18) յատկապէս ասոր համար էր՝ որ իրենց հաւատքը չսասնայ, եւ կարող ըլլան չիտակ դաւանութիւն մը ընելու։ Ուրիշ ժամանակներ ասանկ աղօթք ըրաւ անոնց համար։ Ղկ. ԻԲ. 32։ Յհ. ԺԷ. 9—17։

Մարդիկ ո՞վ կ՚ըսեն. եւայլն։ Ինքը արդէն գիտեր մարդոց

ձմ հս Որդի մարդոյ ։

14 · Եւ անոնք ըսին · Ո-
մանք Յ՚ովհաննէս
Մկրտիչն է ։ ուրիշները՝ Ե-
ղիան , ուրիշներն ալ՝ Երե-
միան , կամ մարգարէնե-
րէն մէկը ։

15 · Ըսաւ անոնց · Ա-
պա դուք ինծի համարո՞ղ

միտքը ։ բայց կ՚ուզէր իրենց բերնէն լսել որ պատեհութիւն ունենայ իրենց համար օգտակար խորհուրդներ իրենց ըսածէն առաջ բերելու ։

14 Ց-ՀՆ-ՆԷ-ՎՐԷԼ ։ Մ-ՈՐ · ԺԴ · 2 ։ Ղ-- · Թ . 7 , 8 ։

ԵԼԻՍ ։ Գ-Լ · Ժ Ա · 14 մեկնութիւնը ։

ԵրԷմ-ն ։ Հրէայք Երեմիային շատ պատիւ տուին , եւ ոմանք հաւատացին թէ Մեսիային առաջ ինքը պիտի երեւայ ։ Զարմանալի բան մըն է որ իւրեանց այնչափ հրաշքներ ըրած էր անոնց առջեւը՝ ժողովուրդը չէին հաւատար իրեն ։ Ց-ՀՆ · Ց Բ . 37 ։ Մէկը ըսած չէր թէ Մեսիան է ։ Կը յուսային թէ իրենց Մեսիան շատ զօրութիւնով պիտի գայ իրենց ազգը հեթանոսաց ձեռքէն ազատելու , ու թէեւ Յիսուսի հրաշքները տեսնելով գիտցան թէ Ա-ՓՈ-ՅԻ վերապէս նէ՛ր էր (Ց-ՀՆ · Գ · 2) բայց չէին կրնար հնազանդիլ իրենց քրիստոսը , Աստուծոյ որդին ։ Մ-ՈՐ · ԺԴ · 55 , եւայլն ։

16 Սիմոն Պետրոս՝ առաքեալներուն մէջը շատ խօսող եւ միշտ առաջ վազող մէկն էր ։ ԳԼ · Ա · 2 ։ ԺԴ · 28 մեկնութիւնը ։

ՔրիՍտոս ։ Օծեալը , Մեսիան ։

ԳԼ · Ա · 1 մեկնութիւնը ։

ԿԱՊՏԻ Ա-ՓՈ-ՅԻ ՈՐԴԻ ։ Ա անունը Մեսիային կը տրուէր ։ Ա-Ղ Բ . 6 ։ 7 · Գ-ՐՔ · Ը . 37 ։ Թ . 20 ։ Ա Ց-ՀՆ · Գ . 15 ։ Ե . 5 ։ Շատերը սա անունը կը գործածէին առանց գիտնալու թէ անոր միտքն ինչ է (Մ-ՈՐ · Ը . 29 ։ Ժ · Գ · 33 , եւայլն) եւ առանց խորհելու թէ իրաւ Ա-ՓՈ-Ա-ՐԻՒԹ-Ի-Ն ԲՈՒՐ ԼՑՈՒՆՈՒԹԻՒՆԸ Ց-ՈՒ-Թ-Ի-Ւ ՓԼԸ ԼԸ ԲՆՈՒԹԻՒՆ ։ Կ-Ղ · Բ · 9 ։ ԿԱՊՏԻ կ՚ըսուի Աստուծոյ հաճար՝ որ ինքը կեանք ունեցող ու տուողն է , ու չէ թէ հեթանոսաց չաստուածներուն պէս անկենդան ։ Ս-Ղ ՃԺԵ · 4—7 · Գ-ՐՔ · ԺԴ . 14 · Ա ԹԻՈ · Ա · 9 ։

17 Երանի քեզ ։ Ա քու հաւատքիդ ու դաւանութեանդ համար ։

Ց-ՆՆԵՐԷՆ ՈՐԴԻ ։ Ց-ՀՆ · Ա . 42 · ԻԱ . 15—17 · Անդրէաս չատոնցմէ ըսեր էր "Գտանք ՄԵՍԻԱՆ", (Ց-ՀՆ · Ա . 41) եւ Նաթանայէլ իրեն ըսեր էր "Դուն ես ՔՐԻՍՏՈՍԸ Ա-ՓՈ-Ա-ՅԻ ՈՐԴԻՆ". (Ց-ՀՆ · Ա · 49) Պետրոս ալ ըսեր էր "Դուն ես ՔՐԻՍՏՈՍԸ Ա-ՓՈ-Ա-ՅԻ ՈՐԴԻՆ · (Ց-ՀՆ Զ · 69) բայց կ՚երեւայ թէ այսպէս խօսեցան առանց իր ԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆԸ հասկնալու , Անոնք դուին՝ բայց անոր միտքը չէին հասկընար ։

չու որ մարմինը և արիւնը քեզի Հայտնեց այլ, Հապա իմ Հայրս՝ որ երկինքն է։

18. *Ես քեզի կ'ըսեմ որ Դուն Պետրոս ես, ու ասվէմին վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցիս, և դըժոգեւոր տաճարին մէջ ընդունէ ։ըբը կ'ըլլան. (Ա Պետ. Բ. 5) եւ մանաւանդ անոնք՝ որոնք առաքեալներուն պէս Քրիստոսի եկեղեցին հաստատելուն մէջ մեծ բաժին մը ունենին՝ պատիւով ու մինչեւ անգամ իրրեւ հիմ կը յիշուին, ինչպէս որ կ'ըսուի թէ Առաւածոյ հոգեւոր շէնքը Առ։ընդունելութեան հիմն վրայ շինուած է։ Եփես. Ի. 20։ Ան միաբոլն է որ կ'ըսուի թէ երկնաւոր քաղաքին հիմերուն վրայ տասներկու առ։ընդունելութեան անուններըն գրուած են։ Յայտ. Ի.Ա. 14։ Ոմանք կը սեպեն թէ Քրիստոս Հոս ընդհրին համար վերջ կ'ըսէ բայց չվայրեր որ ան համարն այսպէս հասկցուի, թէ "Դուն ես վէմ մը, ու ես իմ վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցիս", մանաւանդ որ անմիջապէս կ'ըսէ տերկնից թագաւորութեան բանալիները տալ ։ըբը պիտի տամ ։, եւ այլն։ Ուրիշները կը հասկընան թէ Քրիստոս վերջ կ'ըսէ Պետրոսին տասնորդութեան համար, եւ ըսել կ'ուզէ. "Ինչ ան ընդունելութեան վրայ, այսինքն թէ ես Քրիստոս ընդունէ Աստուծոյ որբին իմ, իմ եկեղեցիս պիտի շինեմ։ Բայց ասոնց ալ կրնանք ըսել թէ չվայրեր որ երբոր Քրիստոս Պետրոսին կ'ըսէ, "Դուն ես վէմ մը, եւ ան վէմին վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցիս," խօսքը Պետրոսին պարձընենք որ եւ իցէ որբուն, եւ ասանկով խօսակցութեան շղթան կարենք հա-

Մ՝որդին ես ։ որդուն Հայր ես, Մարդիկ քեզի սորվեցուցած չեն։

Հա՝ս իմ Հայրս. եւայլն։ Միայն Աստուած է որ մարդոց Քրիստոսը Հոգեւորապէս ճանչնալ կու տայ՝ որ Աստով փրկութիւն ստանան։ Ես. Ա. 13։ Ջ. 44, 45։ Ա կոր. Բ. 10։ Գաղ. Ա. 11, 12. 15, 16։ Եփես. Ա. 17—19։ Կող. Ա. 26, 27։ Ա Ես. Ե. 20։

18. Պետրոս ես։ Ես. Ա. 42։ Գաղ. Ի. 2 *Մեկնութիւնը*։ Ցիսուս ըսել կ'ուզէ, "Ան իմ տասնոր անուն տէրէ կը վայելէ. ան քու տուած դաւանութենդ յայտնի եղաւ թէ հաւատքի կողմանէ հաստատ մէկ մըն ես, մէկ վէմ մը"։

Ան վրդն վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցիս։ Այսինքն քու տասնորդութեանդ վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցիս։ Հին կտակարանի թագաւորութեան բանալիները տէրէ պիտի տամ։, եւայլն։ Ուրիշները կը հասկընան թէ Քրիստոս վէմ կ'ըսէ Պետրոսին տասնորդութեան համար, եւ ըսել կ'ուզէ. "Ինչ ան ընդունելութեան վրայ, այսինքն թէ ես Քրիստոս ընդունէ Աստուծոյ որբին իմ, իմ եկեղեցիս պիտի շինեմ, բայց ասոնց ալ կրնանք ըսել թէ չվայրեր որ երբոր Քրիստոս Պետրոսին կ'ըսէ, "Դուն ես վէմ մը, եւ ան վէմին վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցիս," խօսքը Պետրոսին պարձընենք որ եւ իցէ որբուն, եւ ասանկով խօսակցութեան շղթան կարենք հա-

Ժոխքին դռները անիկայ պիտի չյաղթեն։

19. Ու երկինից թագա-

մարին յայտնի միտքը աս մեր տուածն է, ան որ ամէն կարգացողը առջի բերան կ'ընդունի, եւ հաւանական է թէ ուրիշ զանազան մեկնութիւնները առաջ պիտի չբերուէին, թէ որ պապականները ասկից հնարած չըլլային իրենց պապին իշխանութիւնը։

Դժոխքին դռները։ Դժոխքին զօրութիւնը. Սատանան եւ եկեղեցիին բոլոր թշնամիները։ Հին ժամանակները սովորութիւն կար որ գատ տեսնելու եւ զանազան ուրիշ գործեր ընելու համար քաղաքին դռներուն քովը կը ժողվուէին. (Հռթ. Գ. 1։ Բ Թագ. ԺԹ 2։ Բ Մնաց. Ի. 9։ Երեմ. Լթ. 3) եւ ասկից ելաւ աս սովորութիւնը որ գործ տեսնողներուն համար գռան բուսի, ինչպէս Տաճկաստանի համար Բարձր գռան կ'ըսուի։

Գիտէ էլ Ս. Սատանան եւ իր օգնականները իրենց բոլոր զօրութիւնովը Քրիստոսի դէմ դնելով չեն կրնար յաջողիլ որ իր եկեղեցին կորսընցընեն, բայց ընդհակառակն Քրիստոս իր բոլոր թշնամիներն իր ոտքերուն տակը պիտի կոխկռտէ։ Սաղ. Բ. 9։ Ա Կոր. ԺԵ. 25։

19. Երկնից թագաւորութեան բանալիները. եւայլն։ *Ա յսինքն իմ եկեղեցիս հոգը քու վրադ պիտի ըլլայ։ Ան որ բանալիներն ունի՝ տանը նայողն է։ Ան որ կ'ուզե ներս կ'առնէ կամ դուրս կը հանէ։ Պետրոս գիտալ գռաւորներուն խոսհանէ ալ խօսեցաւ, երբոր ճիւսուս (համար 16) հարցուց զանոնք, "Հապա դուք ինծի համար ո՞վ կ'ըսէք թէ եմ" եւ ճիսուս 19րդ համարին խօսքը կ'ըսէ չէ թէ գոյն պետրոսին, հապա բոլոր առաքեալներուն համար ալ։ Գլուխ. ԺԸ.18ին մէջ կ'ըսէ գիտնոն, "Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, երկրի վրայ ինչ որ կապէք, երկինքի մէջ կապուած պիտի ըլլայ"։*

Գիտէ գոյ։ Հիմա չտար աս իշխանութիւնը, հապա կը խոստանայ։ Վերջը՝ իր մահէն եւ յարութենէն ետքը Սուրբ Հոգիին պարգեւը՝ եւ աս իր եկեղեցիին վրայ իշխանութիւնը գործադրուեցաւ։ Ցաւ Ի. 23։ Ուրեմն էլեհանութիւն իշխանէ պետրոս մեկալ առաքեալներուն վրայ գերազանցութիւն չունի։ Մինայն իր ազգու ու քաջ բնութեանը պատճառաւ (Տես Գլ. Ժ. 3—4 մեկնութիւնը) Քրիստոս զինքը ընտրեց քրիստոնէական քարոզութիւնը սկսելու, եւ ասանկով իր եկեղեցիին վէմ մը ըլլալու համար։ Բայց ըսենք թէ ինքը ան խօսքովը առաքեալներուն մէջ գեղ։ (ան որ իրաւ չէ) ի՞նչ վկայութիւն կայ թէ իր իշխանութիւնը ուրիշներ ետեւ գիտնոն ճայ. եւ մանաւանդ ո՞ւր գրուած է թէ Հռոմի պապը ճաշոնոր իշխանութիւն առնելով. (որ յայտնապէս Աւետարանին դէմ է, Գոր. ԺԲ. 14։ Ցովհ ԺԸ. 36) Քրիստոսէ ետեւ ոչինչ նոյն։ Տես "Գրութիւն Եկեղեցւոյ" տետրակը 'ի Տպարանի Ա. Պ. Ձրխիլի Կոստանդնուպոլիս 1853

կինքի մէջ կապուած պիտի ըլլայ · ու ինչ որ երկրի վրայ արձակես, երկինքի մէջ արձակուած պիտի ըլլայ ։

20· Ան ատենը աշակերտները ուրուն պատուիրեց, որ մէկու մը չըսեն՝ թէ ինքը Քրիստոսն է ։

21· Անկէետեւ սկսաւ Յիսուս իր աշակերտներուն ցուցընել՝ թէ պէտք է որ ինքը Երուսաղէմ երթայ, ու շատ չարչարանքներ կրէ ծերերէն և քահանայապետներէն ու դպիրներէն, և սպաննուի, ու երրորդ օրը յարութիւն առնէ ։

22· Ու Պետրոս մէկդի առաւ զանիկայ, և սկսաւ յանդիմանել զանիկայ՝ ու

Ինչ որ երբէք Հրէայ մարդ, երբեմն ալ մարգարէ ըլլայ · եւայլն · Այսինքն որ եւ իցէ կանոններ որ դուք կ'որոշէք, Աստուած ալ պիտի ընդունի. ինչ որ դուք կ'արգիլէք, արգիլուած պիտի ըլլայ, եւ ինչ որ կ'ընդունիք, ընդունուած պիտի ըլլայ Աստուծոյ քովը երկինքին մէջ · Այս խօսքին համեմատ առաքեալներն եկեղեցիներ կազմեցին, եւ իրենց կանոնները որոշեցին ու գրեցին, որ մինչ անոնց գրուածքեանը նայելով եկեղեցիները խորհուրդներն ու կանոնները կարգադրենք · Գործ. Ջ. 2-4 · ԺԵ. 2. 6. 22—29 · Ա Կոր · ԺԱ. 23. եւայլն ։

20· Պարսիկէն որ Հին մը էր. եւայլն · Մարկոս եւ Ղուկաս (Մրկ · Ը. 30 · Ղուկ. Թ. 21) կ'ըսեն թէ սոսկալի պատուիրեց · Ասոր պատճառը կրնայ ըլլալ որ իր յայտնուելու ժամանակը դեռ հասած չըլլալով՝ ինքը չէր ուզեր իր թշնամիները հակառակուածքեան գրգռել · Գղ. Թ. 30 մեկնութիւնը ։

21—28· Մրկ · Ը. 31—38 · Ղուկ · Թ. 22—27 · Քրիստոս տեսնելով թէ առաքեալները իր Աստուծոյ որդին ըլլալը հասկըցած էին, սկսեց իր գալոց չարչարանքները անոնց յայտնել, որ անոնք ալ միւս Հրեաներուն պէս իր մահէն գայթակղելով՝ զինքը չմերժեն · Ասկէց առաջ մէթի կերպով մը իր մահուանը վրայ խօսած էր (Մրկ · Ը. 40) բայց աշակերտներն իր ըսածը հասկըցած չէին, եւ հիմա ալ աղէկ մը չէին հասկըներ · Մրկ · Թ. 10. 31, 32 · Մարդոց միշտ դժուար է որ անհաճոյ ճշմարտութիւնները հասկընան եւ ընդունին ։

Շատ չարչարուիլը · Աստնգմանք յիշուած են · Մրկ · Ի. 19 · Ղուկ Ը. 32—34 ։

Ծերերէն · Իշխանները ։

Քահանայապետներէն · Գղ · Ե. 4 մեկնութիւնը ։

Դպիրներէն · Աստնք՝ որ օրէնքն ալ կ'ըսուէին, (Մրկ · Իբ · 35) օրինաց վարդապետներն էին, ու շատ կրօնասէր ու կրօնամոլ ըլլալով՝ միշտ Քրիստոսի հակառակ կեցան ։

Երրորդ օրը · Գղ Ե. 40 մեկնութիւնը ։

22· Թէեւ Պետրոս իր Տէրոջը աստուածութիւնը դաւանած էր, իր հաւատքը տակաւին շատ տկար էր · Հաւանական ալ է թէ Քրիստոսի

ըսել. Քաւ լիցի քեզ Տէր՝ ատ բանը քեզի չըլլայ։

23. Եւ ինքը դառնալով՝ Պետրոսին ըսաւ. Երթիս գնա Սատանայ, ինծի գայթակղութիւն ես դուն. ինչու որ Աստուծոյ բաները չես մտածեր, հապա մարդոց բաները.

24. Ան առեներ Յիսուս իր աշակերտներուն ըսաւ. Թէ որ մէկը իմ ետեւէս գալ կ'ուզէ, թող իր անձը ուրանայ, և իր խաչը վերցընէ, ու իմ ետեւէս գայ։

25. Ասանկ որ կ'ուզէ իր անձը ապրեցընել, պիտի կորսընցընէ անիկայ. և որ որ ինծի համար իր անձը կը կորսընցընէ, պիտի գտնէ անիկայ։

26. Հապա մարդ մը թէ որ բոլոր աշխարհը վաստկի, և իր անձը կորսընցընէ. կամ իր անձին համար ինչ ալատչէք պիտի տայ մարդ։

ընքը գովելովը ինքնիրեն վրայ սկսեց բերել խոհեմութիւն ունենալ, եւ այնպէս համարձակեցաւ մինչեւ անգամ իր Տէրը յանդիմանել։ Ան ժամանակները որ մենք Աստուծոյ հետ ամենէն պատուական հպղորդութիւնն ունեցած ենք, պէտք է որ ամենէն շատ զգուշութիւն ընենք սատանային դէմ, ինչու որ անանկ ժամանակներ ինքը կ'ընարէ որ մեզ հպարտացընէ եւ մեզմէ մէջ ձգէ։

23։ Թէեւ Պետրոս իր Տէրը սիրելուն համար այսպէս ըսաւ, իր ըսածը շատ անվայելուչ էր։

Սատանայ։ Ա.յսինքն Հակառակորդ։ Ա Տէր Ե. 14։ Ա Պետ. Ե. 8։ Ան անունը դեւերուն իշխանին կը տրուի, որ Աստուծոյ եւ բարեպաշտութեան մեծ հակառակորդը ինքն է. եւ հոս Պետրոսին կը տրուի որ ինքը Քրիստոսի խօսքին կը հակառակի։

Գայթակղութիւն ես։ Ա.յսինքն արգիլէ ես ինծի, զիս իմ գործէս կ'ուզես արգիլել։

Աստուծոյ բաները չես մտածեր. Խորհուրդներդ մարմնաւոր են, եւ չէ թէ Աստուծոյ ուզածին պէս։ Պետրոս եւ իր ընկերները շատ կ'ուզէին որ իրենց Տէրը մարդոց մէջ փառաւոր ըլլայ, որ անանկ ալ իրեն քովը պատիւ ունենան։ Գլ. Ե. 1 մինչեւ թիւնը։ Ի. 21։ Մրկ. Թ. 33. Ղկ. Իթ. 24։

24։ Հոս իր աշակերտներուն եւ ժողովրդին (Մրկ. Ը. 34։ Ղկ. Թ. 23) կը սորվեցընէ թէ իր աշակերտները անձնուրացութեան հոգի մը ունենալու են՝ որ իրեն պէս պատրաստ ըլլան նեղութիւն ու չարչարանք կրելու իր գործին մէջ։ Տես. Գլ. Ժ. 38 մինչեւ թիւնը։

25։ Գլ. Ժ. 39 մինչեւ թիւնը։

26։ Մէկը թող աշխարհին բոլոր հարստութիւնները ձեռք ձգէ, իր բոլոր զուարճութիւնները վայելէ, ու մարդոց մէջ պատիւ գտնէ իրրեւ աշխարհին մեծն ու տէրը, բայց ահագին քիչ մը վերջը իր բոլոր ունեցածները եւեւը ձգելով՝

27. Ա՛սան զի Որդին մարդոյ իր Հօրը փառքովը պիտի գայ իր հրեշտակներուն հետ. և ան ատենը ամէն մէկուն իր գործքերուն համեմատ հատուցում պիտի ընէ։

28. Ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի, որ Հոս ներկայ եղողներէն մէկ քանիները կան՝ որոնք մահուան համը պիտի չառնեն, մինչև որ տեսնեն Որդին մարդոյ իր Թագաւորութիւնովը եկած։

ԳԼ. Ի Է

1. Եւ վեց օրէն ետև Յիսուս իր հետը առաւ Պետրոսը ու Յակոբոսը և

ծէրն հոէէ մը Աստուծոյ առջեւը պիտի կայնի, եւ բան չունեցողի պէս իր հաշիւը պիտի տայ։ Ան ատենը թէ որ իր անձը կորնցուցած մէկը գտնուի, որ իր բաժինը դրժոխքն ըլլայ, այլ ի՞նչ ազատչէքով կրնայ ինքզինքը անկից ազատել։ Իր բոլոր հարստութիւնը թէ որ իր ձեռքն ըլլար, անով չէր կրնար կաթիլ մը ջուր առնել որ իր պապակած լեզուն զովացնէ. եւ ընդհակառակն՝ թող մէկը Ղազարոսին չափ աղքատ ու թշուառական ըլլայ, Քրիստոսի անուանը համար թող նեղութիւն ու տառապանք կրէ, մինչեւ որ իր Տէրոջը պէս անարգուած ու երեսէ ձգուած մէկը մեռնի. բայց թէ որ երկինքի մէջ գանձ ունենայ, աշխարհին բոլոր թագաւորներէն աւելի հարուստ ու մեծ է։ Ընդհանրապէս ալ անոնք որ աշխարհը շահել կը ջանան, իրենց հոգիները կը կորնչցնեն։ Ա Տիմ. Զ. 9։

27. Որդին մարդոյ . . . . . պէտք է։ Գլ. Ժ. 23. մեկնութիւնը։

Իր գործերուն համեմատ։ Դատաստանին օրը պիտի հարցուի չէ թէ «ըշտե հարուստ», «ըշտե

գէպուն», «ըրնտ մէկը մարդը, հապա՝ իր գործերուն ինչ էին, եւ բուն իր գործքերուն համեմատ ամէն մէկը հատուցում պիտի առնէ։ Ա Կոր. 25. 31։ Հռով. Բ 6։ Բ Կոր. Ե. 10։

28. Մահուան համը պիտի չառնեն։ Այսինքն պիտի չմեռնեն։

Մինչև որ Որդին մարդոյ. եւայլն։ Քրիստոս հոս իր աշակերտները կը քաջալերէ, ցուցնելով թէ՝ թէեւ ինքը ժողովուրդէն մերժուելու եւ սպանուելու է, բայց նորէն իր թագաւորութիւնը պիտի հաստատէ։ Ասիկա մանաւանդ եղաւ՝ երբոր ասկից 40 տարիի չափ վերջը Քրիստոս Երուսաղէմը կործանել տուաւ, եւ այնպէս թագաւորութիւնը մը պէս իր թշնամիները պատժեց, եւ իր եկեղեցին իրենց ձեռքէն ազատեց։ Հոն Ներսէս Էջմիէնէն ոմանք ան օրը տեսան։ Յովհաննէս ասկից վերջը 66 տարիէն աւելիապրեցաւ։

ԳԼ. Ժ Է

1—13։ Մարկ. Թ. 1—12 Ղուկ. Թ. 28—36։

Վեց օրէն ետև։ Ղուկաս (Թ. 28) կ՚ըսէ, գրեթէ ութ օր ետքը։ Կ՚երեւայ թէ երկու օրուան

անոր եղբայրը Յովհաննէսը, ու անոնք մէկ քարէր լեռ մը հանից առանձին.

2. Ու անոնց առջեւը այլակերպեցաւ, ու իր երեսը փայլեցաւ արեգակի պէս, ու իր հանդերձները ճերմկցան լուսոյ պէս։

3. Ու ահա երեւցան անոնց Մովսէս ու Եղիա, ու իր հետը կը խօսէին։

4. Պատասխան տուաւ Պետրոս՝ ու ըսաւ Յիսուսին. Տէր՝ ալէկ է որ հոս կենանք. թէ որ կ'ուզես, հոս քեզի՝ և մէկը Մովսէսին՝ ու մէկը Եղիային։

մասերը կային որ Մատթէոս հաշիւին մէջ չբերեր։

Ա--- պերդ-ը. եւայլն։ Ուրիշ ժամանակներ ալ Յիսուս հետը առաւ աս իրեք սիրելի աշակերտները։ Մ-ր. Ի. 37։ Մ-ր. ե. 37։ Օրէնքը մէկ քան մը հաստատելու համար երկու կամ իրեք վկայ կը պահանջէր (Ի Օր. ժէ. 6։ Մ-ր. ԺԸ. 16), եւ կ'երեւայ թէ Յիսուս իրեքը առաւ որ իրենց վկայութիւնը ամենուն ընդունելի ըլլայ։

2. Ա-լ-ի-ր-ե-ա-. եւայլն։ Ղուկաս կ'ըսէ թէ աս եղաւ երբոր ինքը աղօթք կ'ընէր։

3. Մ-վ-է- -- Ե-ի-։ Հաւանական է թէ Յիսուս գիրենք իրենց անուններովը կանչեց, եւ անկից աշակերտները հասկըցան իրենց ով ըլլալը։ Մովսէս օրէնքը տուած էր (Ե-վ. Ա. 17) եւ Եղիա անոր շատ նախանձաւոր նորոգիչ մըն էր։ Գ Թ-ք ԺԸ. 21, եւայլն։ Երկուքը Աստուծոյ շատ հաւատարիմ ու բարեպաշտ ծառաներն էին, երկուքը՝ Քրիստոսի պէս՝ հրաշալի կերպով մը 40 օր ծոմ պահած էին, (Ել. Ի. 18։ Գ Թ-ք. ԺԹ. 8) երկուքը Աստուծոյ փառքը տեսած ու հետը խօսած էին. (Ել. Ի. 15—18։ Ել. Գ. 9—23։ Գ Թ-ք. ԺԹ. 9—13։) եւ երկուքն ալ աքանչելի կերպով մը աշխարհէն առնուեցան, (Ի Օր. Ե. 5, 6։ Գ Թ-ք. Բ. 11) ու շատ յարմար էր որ աս ժամանակին Յիսուսի երեւան ու հետը խօսին։ Ղուկաս (Թ. 31) կ'ըսէ թէ Յիսուսի մահուանը վրայ կը խօսէին։ Ադ մահուանը արժանաւորութիւնը անոնք երկինքը մտած էին, ան պատարագին ապաւինելով՝ որ պիտի կատարուէր, եւ հիմա՝ որ կատարուելու վրայ էր, որչափ շատ ուրախութեամբ պէտք էր որ գային անոր վրայ խօսելու եւ անոր կատարումը տեսնելու։

4. Տէր՝ -ի է ո- հ-- ի-ն-ի-. եւայլն։ Ղուկաս (Թ. 33) կ'ըսէ թէ պետրոս աս ըսաւ երբոր Մովսէս ու Եղիան Յիսուսի քովէն զատուեցան։ Անչափ սիրեց իրենց ընկերութիւնը եւ խօսակցութիւնը՝ որ կ'ուզէր միշտ վայելել, բայց իր ըսածը ընդհանրապէս կը խօսէր (Ղ--. Թ. 33), չխորհելով թէ ասանկ բաներ երկնքի բնակիչներուն (Ղ--. Թ. 31) իր չինած խրճիթներուն մէջ չեն բնակիր։

5. Եւ քանի որ անիկայ կը խօսէր, ահա լուսաւոր ամպ մը անոնց վրայ հովանի եղաւ. և ահա ամպէն ձայն մը եկաւ՝ ըսելով. Ա՛տիկայ է իմ սիրելի Որդիս, որուն հաւներ եմ. անոր մտիկ ըրէք:

6. Աշակերտները երբոր լսեցին, երեսնուն վրայ ինկան, ու խիստ վախցան:

7. Եւ Յիսուս մօտենալով դպաւ անոնց՝ ու ըսաւ. Ելէք ու մի՛ վախնաք:

8. Աչքերնին վերցուցին՝ ու մէկը չտեսան, բայց միայն Յիսուսը:

9. Ու երբոր ան լեռնէն վար կ՚իջնէին, Յիսուս պատուիրեց անոնց՝ ու ըսաւ. Ա՛տ տեսիլքը մարդու մի՛ զրուցէք մինչև Որդին մարդոյ մեռելներէն յարութիւն առնէ:

---

5. Լո՛ւսաւոր ամպ մը. Աստուծոյ ներկայութիւնը ու փառքը շատ անգամ ամպերով կը յայտնուէր, Եւ. ԺԹ. 19, 20, ԺԱ. 10, ԼԹ. 9, ԻԴ. 16, Խ. 34, Գ՚Թ. ԺԱ. 2, Թուոց. Ժ. 34, Գ Թագ. Ը. 10, 11:

Անոնց վրայ. Չէ թէ միայն Յիսուսին՝ Մովսէսին ու Եղիային վրայ, ինչպէս որ ոմանք կը խորհին, հապա անոնց ամենուն վրայ, Ղուկաս (Թ. 34) կ՚ըսէ թէ Ամպին տակը մտած ատենին վախցան, Ամպը մտնող չէր են որ կը վախնան, ու թէ որ աշակերտները չմտան, վախցողները Յիսուս և իր երկու երկնաւոր այցելուները կ՚ըլլային:

Ահաւասիկ ձայն մը եկաւ. Աստուած երկինքէն ձայնով մը Քրիստոսի համար վկայութիւն տուաւ. Գ՚Ղ. Գ. 17 մեկնութիւնը:

Որուն հաճեր եմ. եւայլն, Ես. ԽԲ. 1, Բ Օր. ԺԸ. 15, 19, Գործ. Գ. 22, 23:

6. Երեսնուն վրայ ինկան. եւայլն. Աստուծոյ ներկայութեան առջև դպաւ անոնց՝ ու ըսաւ. Ելէք ու մի՛ վախնաք:

8. Աչքերնին վերցուցին՝ ու մէկը չտեսան, բայց միայն Յիսուսը:

9. Ու երբոր ան լեռնէն վար կ՚իջնէին, Յիսուս պատուիրեց անոնց՝ ու ըսաւ. Ա՛տ տեսիլքը մարդու մի՛ զրուցէք մինչև Որդին մարդոյ մեռելներէն յարութիւն առնէ:

Թեանը համար, Եր. Ի. 19, Դան. Ժ. 22, Ե. Զ. 5, Դան. Ժ. 8, 9, Ճայր Ա. 17:

Դպաւ անոնց. Այսպէս ալ Յիսուս Յովհաննէսին դպաւ, երբոր իր փառքը տեսաւ ու մեռելի պէս ինկաւ, Ճայր. Ա. 17:

9. Լեռնէն վար իջան. Հետեւեալ օրը, Ղուկ. Թ. 37. Հաւանական է թէ այլակերպութիւնը գիշերն եղաւ, և անոր համար աշակերտները քունով ծանրացած էին, Ղուկ. Թ. 32:

Մարդոյ Որդին պատուէրը պահեցին, Ղուկ. Թ. 36. Հաւանական է թէ մեկալ աշակերտներուն միտքերը տակաւին պատրաստ չէին իր փառքին անանկ մեկ ապացոյցը հասկրնալու և ընդունելու. Գիտցան թէ անիկայ պատմելովը ժողովուրդին միտքը հակառակութեան պիտի գրգռէին, և անոր համար չէր ուզեր որ գիտնան. տես Գ՚Ղ. Ը. 1 մեկնութիւնը:

Յարութիւն առնէ. Իր փառքին վրայ ապացոյցը տեսած էին, և անոր վրայ ուրիշ մը

10 . Եւ իր աշակերտները իրեն հարցուցին՝ ու ըսին . Ուրեմն ինչո՞ւ համար դպիրները կ՚ըսեն թէ՝ պէտք է որ առաջ Եղիան գայ :

11 . Պատասխան տուաւ Յիսուս՝ ու ըսաւ անոնց . Յիրաւի առաջ Եղիան կուգայ , և ամէն բան կարգի կը դնէ :

12 . Բայց ձեզի կ՚ըսեմ , որ Եղիան արդէն եկած է , և անիկայ չճանչցան , հապա ինչ որ ուզեցին՝ ըրին անոր . անանկ ալ Որդին մարդոյ անոնցմէ պիտի չարչարուի :

13 . Յն ատենը հասկըցան աշակերտները , որ Յովհաննէս մկրտչին համար ըսաւ անոնց :

14 . Ու երբոր ժողովուրդին քովը եկան , մարդ մը մօտեցաւ անոր , և ծունկ չոքելով՝ կ՚ըսէր . Տէր՝ իմ որդւոյս ողորմէ՛ , որ կը լուսնոտի , և չարաչար կը տանջուի . քանզի շատ անգամ կրակի մէջ կ՚իյնայ , ու շատ անգամ ջուրի մէջ :

15 . Եւ անիկայ քու աշակերտներուդ բերի , ու չկրցան զանիկայ բժշկել :

16 . Յիսուս պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ . Ո՛վ ան-

առաջ կը բերէ : Ան խօսքին համար զարմացան , ու մէջերնին հարցուփորձ ըրին թէ ի՛նչ է : Մ-ր՝ թ . 9 : Քրիստոս միշտ այսպէս կ՚ընէր իր աշակերտներուն . երբոր մէկ ճշմարտութիւն մը հասկըցած էին , ուրիշ մը առաջ կը բերէր՝ որ գիտութեան մէջ առաջ երթան : Նոյնպէս ալ Հիմա կ՚ուզէ որ իրեն հաւատացողներն իր գիտութիւնովն ու շնորհքովն աճին : Եփես . Գ . 15 , 16 : Ա Պետ . Բ . 2 : Բ Պետ . Գ . 18 :

10 . Պէտք է որ առաջ Եղիան գայ : Այսինքն՝ քրիստոսէն առաջ : Մ-ղ . Դ . 5 : Աշակերտները հասկըցան թէ Մաղաքիա՝ Եղիային լեռանը վրայ իջնալուն համար խօսած էր , եւ թէ այսպէս ինքը Քրիստոսէն Ւրէլը եկած էր :

11 . Յերուսաղէմ առաջ Եղիան գալիք է , Գլ . ԺԱ . 14 մեկնութիւնը :

Ան բան կրնէ , Յովհաննէս երեւելի նորոգիչ մըն էր , ու մանաւանդ ջանք բրաւ որ մարդոց պատրաստութիւն ընել տայ Քրիստոսի գալուն համար : Ղ-ս . Ա . 17 : Գ . 3—18 :

14—21 : Մ-ր՝ թ . 13—28 : Ղ-ս՝ թ . 37—44 :

Մարդ մը հոգեցաւ անոր : Բազմութիւնը Յիսուսը դիմաւորելու ելան , (Մար . թ . 14) եւ ան մարդը անոնց մէջն էր : Ղ-ս՝ թ . 38 :

Կը սպասուէր : Գլ . Դ . 24 մեկնութիւնը :

16 . Ո՛վ անհաւատ և խոտորեալ ազգ : Ան ըսաւ դպիրներուն՝ (Գլ . ԻԶ . 21 մեկնութիւնը) որոնք իր աշակերտներուն հետ

հաւատ և խոտորեալ ազգ՝ մինչև ե՞րբ ձեզի հետ պիտի ըլլամ, մինչև ե՞րբ ձեզի պիտի համբերեմ. զանիկայ հոս բնծի՛ բերէք։

17. Եւ Յիսուս սաստեց անոր, ու դեւը անկէ ելաւ. և բժշկուեցաւ տղան նոյն ժամէն։

18. Ընն ատենը աշակերտները առանձին Յիսուսին քովը երթալով՝ ըսին. Մենք ինչո՞ւ չկրցանք անիկայ հանել։

19. Եւ Յիսուս ըսաւ անոնց. Ձեր թերահաւատութեանը համար. քանզի ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի. Եթէ որ մանանեխի հատի չափ հաւատք ունենաք, ասը լեռանս պիտի ըսէք՝ Այսկէ անդին փոխադրուէ, և պիտի փոխադրուի. ու բան մը անհնարին պիտի չըլլայ ձեզի։

20. Սակայն ասը տեսակը ուրիշ բանով չելլեր, բայց միայն աղօթքով և ծոմապահութեամբ։

վիճաբանութիւն կ'ընէին։ Մր. Թ. 15։ Հաւանական է թէ դպիրները Յիսուսի դէմ կը խօսէին, եւ թէ աշակերտները կը ծաղրէին որ հիւանդ տղան չկրցան բժշկել, ինչու որ երբոր Յիսուս անոնց հարցուց թէ ի՞նչ վէճ-բանութիւն կ'ընէք անոնց հետ, (Մր. Թ. 15) տղուն հայրը պատասխանեց, Ի՛ր երէց. եւայլն, Ան հաւանական ալ չէ՝ թէ տղուն հայրը իր ձախորդութեանը մէջ դպիրներուն կողմը եղած էր, եւ աշակերտներուն կը հակառակէր, բայց երբոր տեսաւ Քրիստոս իր հաւատքն ու յոյսը հաստատուեցան, եւ սկսեց իրմէն իրնդրել։

17։ Մարկոս (Թ. 19—26) աւելի մանրամասնաբար կը պատմէ աս բժշկութիւնը։

18. Ա՛նէն, երբոր տուները մտան, Մր. Թ. 27։ Անշուշտ իրենք շատ կ'ամչնային որ տղան չկրցան բժշկել։

19. Մտնելէ։ Խիստ պզտիկ սերմ մը։ Մտ. Ժ. 32։

Ա՛ն լեռան պէտք ըսէ. եւայլն, Յիսուս ըսել կ'ուզէ թէ Թող ձեր հաւատքը ամենէն քիչ ըլլայ, բայց թէ որ իրաւ հաւատք ունենաք, կրնաք ամենէն դժուար բաներն ընել, բան մը անհնարին պէտք չըլլայ ձեզի։ Մտ. ԺԷ. 21, 22։

20. Ա՛ս տեսակ։ կ'երեւայ թէ քանի մը տեսակ դեւեր կան՝ (Մր. Ը. 45) որոնցմէ ոմանք աւելի չար ու զօրաւոր են։ Աս գէշ ոգին տղան բռնած էր իր տղայութենէն ի վեր, (Մր. Թ. 20) եւ հաւանական է թէ անոր համար աւելի դժուարութեամբ ելաւ։

Աղօթքով և ծոմապահութիւ՛ն։ Կ'երեւայ թէ աշակերտները վիճաբանութեան եռեւէն իյնալով՝ իրենց հաւատքը հաստատելու միջոցները մոռցած էին, ասոնով իրենց թշնամացը առջեւն ամօթով ինկած էին։ Նոյնը հիմա շատ անգամ

21. Ու երբոր անոնք Երուսաղէմի մէջ կը պոըտէին՝ Յիսուս ըսաւ անոնց. Ուրիշ մարդոց պիտի մատնուի մարդոց ձեռքը.

22. Եւ զանիկայ պիտի մեռցընեն, ու երրորդ օրը յարութիւն պիտի առնէ. ու խիստ տրտմեցան։

23. Երբոր անոնք Կափառնայում եկան, երկդրամեան պոըծէը առնողները Պետրոսին եկան՝ ու ըսին. Ձեր վարդապետը երկդրամեանը չ՚հատուցաններ. Ե անիկայ ըսաւ. Այո, կը հատուցանէ։

24. Ու երբոր տունը մտաւ, Յիսուս անոր դէմը ելաւ՝ ու ըսաւ. Ինչ ի՞նչպէս կ՚երեւայ՝ Սիմոն. երկրիս թագաւորները որմէ՞ն կ՚առնեն հարկը կամ տուրքը, իրենց որդիներէ՞ն, թէ օտարներէն։

կը պատահի անոնց՝ որոնք Սուրբ Աւետարանն անուշութեամբ քարոզելուն տեղը, որ անանկով մարդիկ լուծէն, ալ աւելի կը ջանան իրենց դէմ խօսողներուն յաղթելով իրենց վարդապետութիւնը յայտնել։

21, 22։ Մրկ. Թ. 29—31։ Ղուկ. Թ. 44, 45։

Գուէնէյէ։ Գլ. Գ. 13 մկնութիւնը։

Խոր պրպտեցէք։ Երբոր առաջ ինքն այսպէս խօսած էր անոնց՝ (Մտթ. ԻԶ. 21 ը) կ՚երեւայ թէ իր ըսածները միտքերնին աղէկ մը չէին առեր, կամ կը յուսային թէ պիտի չկատարուին. բայց հիմա հասկըցան ու հաւատացին ալ, անանկ որ իրենց մաբմնաւոր յոյսերը բոլորովին կըտրուեցան։ Գիտցան թէ իրենց սիրելի Տէրը՝ իրենց ազգն ազատելուն եւ իրենց վրայ մեծ թագաւոր ըլլալուն տեղը, իր թշնամացը ձեռքովը պիտի մեռնի։ Երբոր Մարկոս եւ Ղուկաս կ՚ըսեն թէ խօսքը չհասկցան, կ՚երեւայ թէ միտքը աս չէ՝ թէ չհասկցան ինչ էր ընդհանուր պէտք ունին, հապա իր մեսիական ըլլալը գիտնալով, եւ խորհելով թէ մեսիան յաղթական մէկը պիտի ըլլայ, չէին հասկնար թէ իր խօսքը ինչպէս կրնայ կատարուիլ, եւ ինքը ծառնէլէվէ իր պաշտօնը կատարել։ Մարկոս եւ Ղուկաս կ՚ըսեն թէ աշակերտները չէ վախնային աս խօսքին համար Յիսուսին հարցընելու։ Կ՚երեւայ թէ աս ժամանակէն վերջը իրենք իրենն վրայ աւելի բարձր խորհուրդ ունեցան։ Իր աստուածային մեծութիւնն սկսեցին հասկնալ, եւ իրմէն վախցան։ Մրկ. Ժ. 32։

23. Եէրուսաղեմ պոըծէը։ Դրամը Հռովմայեցւոց ատակ մըն էր՝ որ Հրեից կէս սիկղն էր, եւ մեր ատակին չորս դահեկանի չափ։ Կանոն կար Հրեից մէջ որ քսան տարեկանէն վեր ամէն արու՝ տաճարին ծախքերուն համար կէս սիկղ տայ։ Ել. Լ. 13։ Ղեւ. 26։ Դ Թագ. Ժ. 4, 5։ Բ Մնաց. Իդ. 6-9։

24. Օտարներէն։ Իրենց տուներէն դուրս եղողներէն։

25. Պետրոս անոր ըսաւ՝ Թէ Օտարներէն. Յիսուս անոր ըսաւ. Ուրեմն որդիքը ազատ են։

26. Բայց զրկեայ որ անոնք գայթակղեցընենք, գնա ծովը՝ և կարթ ձգէ, ու առջի ձուկը որ կ'ելլէ՝ առ, և անոր բերանը բա-

---

25. Որբեն որդիէ ուղղ է, Յիսուսի միաքն ասէ, ինչպէս որ երկրի թագաւորները տուրք չեն առներ իրենց որդիներէն, հապա միայն իրենց տուներէն դուրս եղող հպատակներէն, անանկ ալ ես՝ Աստուծոյ Որդին, պարտական չեմ իմ Հօրս տանը համար տուրք տալ։

26. Գայթակղեցընէ։ Ընենց խորհել տալով թէ տաճարին պաշտօնը բան մը գէշ գործ է, եւ ան պարտաւոր չենք տար։

Գնա ձուկը։ Կափառնայում՝ ծովուն վրայ էր։ Գլ. Դ. 13 մեկնութիւնը։

Ստեր։ Չորս դրամ կ'աժէր։ Կամ ձուկն ան ստակը տեղայ մ'առած էր, եւ Յիսուս իր ամենատես աչքովը տեսաւ ու դիտցաւ թէ ան ։։։ ու չէ թէ ուրիշ մ'առաջ պիտի ելլէ, կամ իր Ամենակարող ձեռքովն ստակը հոն ստեղծեց ու հանել տուաւ։ Որն որ ըլլայ՝ իր Աստուածութիւնը աս հրաշքովը յայտնապէս կ'երեւայ, թէ որ Քրիստոս՝ որ պարտական չէր ստակ տալ, հրաշք մ'ըրաւ որ տաճարին պաշտօնը հոգայ, որչափ աւելի ջանալու ենք մենք որ մեր Ժողովարանները հոգանք, որ անոնց մէջ մէկ հարկաւոր բան մը պակաս չըլլայ, վայ անոնց որ

նալով՝ սատեր մը պիտի գտնես, զանիկայ առ՝ անոնց տուր ինձի և քեզի համար։

ԳԼ. Ի. Ը

1. Յայն ժամանակը աշակերտները Յիսուսին քովը եկան՝ ու ըսին. Ո՞վ է

էրինց տուները կը շինեն՝ եւ անոնց մէջը ամէն բան լեցընել կը ջանան, բայց Աստուծոյ տանը պաշտօնը կատարելու համար դժուարելով կուտան։ Ած. Ա. 9։ Ամէն մարդ պարտական է իր կարողութեանը չափ ժողովարանին պիտոյքներն ու եկեղեցիին ամէն ծախքերը հոգալ։ Ա՛ղ. Գ. 10։ Երբոր դպիրներն ու փարիսեցիները մինչեւ անգամ իրենց բանջարին տասանորդը կուտային տաճարին պաշտօնին համար՝ Յիսուս ըսաւ թէ պէտք է ընեն։ Մատ. ԻԳ. 23։

ԳԼ. ԺԸ

1—35։ Մարկ. Թ. 32—49։ Ղուկ. Թ. 46—50։

Ովէ դէ. եւայլն։ Գլ. Ե. 1 մեկնութիւնը։ Մարկոս կ'ըսէ թէ աշակերտները ճամբան իրարու հետ վիճաբանութիւն ըրած էին թէ իրենց մէջն ով մեծ է, եւ ասոր համար Յիսուս անոնց խօսեցաւ։ Կ'երեւայ թէ աս խօսակցութենէն ետքն անոնք իրեն աս հարցմունքն ըրին։ Զարմանալի բան մըն է որ Քրիստոսի բերնէն անանկ պարզ վարդապետութիւններ լսելէն վերջը՝ թէ իր թագաւորութիւնը հոգեւոր է ու չէ թէ մարմնաւոր, եւ թէ իր աշակերտներն անձնուրացութեան

մեծ երկնից թագաւորութեանը մէջ։

2. Եւ Յիսուս տղայ մը կանչեց իրեն, զանիկայ ատոնց մէջտեղը կայնեցուց,

3. Ու ըսաւ. Ամէնարիւ կ'ըսեմ ձեզի, Թէ որ դարձի չգաք՝ եւ տղոց պէս չըլլաք, երկնից թագաւորութիւնը բնաւ պիտի չմտնէք։

4. Ուստի ով որ իր անձը ատ տղուն պէս խոնարհեցընէ, անիկայ է մեծ երկնից թագաւորութեանը մէջ։

հոգի մ'ունենալու են, անոնք տակաւին իրենց մեծութեանը վրայ կը վհատին. բայց յիշելու ենք ան մեր ամէն օրուան տեսած ճշմարտութիւնը՝ թէ մինչեւ անգամ նորոգուած եւ ճշմարտութիւնը հասկցող սիրող մարդուն շատ դժուար է՝ որ իր հին խորհուրդները եւ նախապաշարումները ձգէ ու մոռնայ, եւ նորին հետ բոլորովին համաձայն ըլլայ։ Հաւանական է թէ Քրիստոսի բսեւկն (Մ-ՈՒ. ԻԲ. 28) թէ անոնցմէ ոմանք զինքը իր թագաւորութիւնովն եկած պիտի տեսնեն, հասկըցան թէ ինքը շուտ մը մէկ հրաշալի կերպով մը թագաւոր պիտի ըլլայ, եւ ասոր համար կ'ուզէին անդիմադրօրսշել թէ իրենցմէ վե Քրիստոս պիտի ըլլայ։ Հաւանական ալ է թէ երբոր Քրիստոս այսկերպութեան լեռը տարաւ Պետրոսը՝ Յակոբոսը եւ Յովհաննէսը, (Մ-ՈՒ. ԻԷ. 4) մեկնիները՝ թէեւ հոն ինչ ըլլալը չգիտցան, նախանձեցան ըսելով։ "Անոնք աւելի սիրելի են իրեն՝ եւ իրեն քովը մեծ պիտի ըլլան, եւ ասոր համար իրենք միշտ հետը կը տանի", կարելի ալ է որ ան իրեք աշակերտներն անանկ երեւելի բաներ տեսնելուն վրայով հպարտացան. եւ սկսեցին խորհիլ, թէ Աբրհամ Քրիստոս հետ

ընդունած է երբեք էր Քրիստոսը։ Ան ալ մէկ պատճառ մը կրընայ ըլլալ՝ որուն համար Յիսուս իրենց պատուիրեց որ մէկու մը չխօսին։ Մ-ՈՒ. ԻԷ. 9. Գիտցաւ թէ իրենց տեսածներուն վրայ խօսելով օգուտ մը քաղելուն տեղը՝ ալ աւելի պիտի հպարտանան, եւ իրենց եղբայրներն ալ աւելի փառասիրութեան եւ նախանձի պիտի գրգռին։

Երկնից թագաւորութիւնը, Աներկնային թագաւորութիւնը մէջ որ գուն պիտի հաստատես։

3. Թէ որ դուք ձեզ։ Թէ որ ատ ձեր հպարտութենէն ու փառասիրութենէն չդառնաք։

Տղոց պէս էլլալ. եւայլն։ Ատոգան այնչափ պզտիկ էր որ Յիսուս անիկայ իր գիրկն առաւ։ Մ-ՈՒ. Թ. 35։ Անանկ տղաքները պարզամիտ՝ անփառասէր ու խնդարհ էին, եւ Քրիստոս ըսել կ'ուզէ թէ իր աշակերտներն անանկ հոգի մը ունենալու են, եւ թէ ով որ չունի՝ չկրնար իր թագաւորութեանն անդամ մ'ըլլալ։

4. Տես. Գղ. Ե. 3, ԺԱ. 25 մեկնութիւնը։

Իր անձը ատ տղան պէս խոնարհեցընէ։ Այսինքն՝ իր մարդկային բնութիւնը խոնարհեցընէ, որ ատ տղան պէս միամիտ եւ անփառասէր ըլլայ։ Ատ

5. Եւ ով որ ասանկ տըղայ մը ընդունի իմ անունովս, զիս կ'ընդունի։

6. Եւ ով որ գայթակղեցընէ աս պզտիկներուն

կից հասկընալու չենք թէ պըզտիկ տղաքներն առանց յանցանաց անմեղ են։ Ասանկ խորհուրդ մը Սուրբ Գիրքին դէմ կուգայ, որ մեզի կը սորվեցընէ թէ տղայական բնութիւնն ալ աւրած եւ ապականած է, ու վերսին ծննդեան կարօտ։ Ա–ՂՕՒ 5 ՅՕՐ 3, ՑՂՏ. Պ. 5—7, ՀՌՎ. Ե. 12, ԵՓԷՍ. Բ. 3։ Քրիստոս հոս հպարտութեան եւ փառասիրութեան վրայ իր աշակերտները կը խրատէ, եւ աս միաբովը տղան օրինակ կը բռնէ՝ թէ խոնարհութեան կողմանէ պէտք է որ պզտիկ տղոց պէս ըլլանք։

5. Ասոնք տըղայ մը, Ոմանք ասով կը հասկընան Ասոնք իր ծէ. յէ տըղ– մը պէս խոնարհեցնող մը, բայց Ղուկաս (Թ. 48) կ'ըսէ Ով որ ան տղեն իմ անունովս կ'ընդունի։ Երկուքին միտքը մէկ է, ինչու որ Քրիստոս տղան առաւ իրրեւ իրեն հաւատացողներուն օրինակ մը։ Երբոր որ եւ իցէ մէկը, թողութուն պզտիկ տղայ մը կամ տղայական հոգի մ'ունեցող մը ըլլայ, Քրիստոսի անունովը այսինքն իր Քրիստոսինը եւ իրեն սիրելի ըլլալուն համար կ'ընդունինք, բուն Քրիստոսն ընդունած կ'ըլլանք։ Գլ. ԺԸ. 42 մեկնութիւնը։ Մ–ԻՒ Թ. 40։

6։ Հոս Մաթէոս պատմութիւնը կը համառօտէ։ Մարկ. Թ. 37—40 եւ Ղուկ Թ. 49, 50 կարգալով կը սորվինք թէ ինչու համար Քրիստոս աս ճշդ համարը խօսեցաւ։ Երբոր ինքը ըսաւ, Ով ան–նոնով, զէս կ'ընդունի, ով անունովը, զիս կ'ընդունի։ Ով անունէս աս խօսքէն հասկընալով թէ ընդհակառակն ով որ զիրենք չէր ընդուներ՝ Քրիստոսը մերժած կ'ըլլայ, պատմեց թէ ինչպէս մէկը տեսան որ Յիսուսի անունովը դեւեր կը հանէր, եւ թէ՝ էր էրէն եփ–էն ըդբէրլըսըն համար ընդդիմացաւ Քրիստոս պատասխանեց Մի՛ արգիլէք եւայլն։ Հասկանալու էր թէ մարդն առանց արգիլելով անիկա գայթակղեցընէն, ու կ'երեւայ թէ Քրիստոս ասկից առաջ առաւ ասոր վրայ իրենք խրատելու։ Յիշելու ենք թէ մեր խօսքովը մարդիկ պիտի չդատուին. կրնայ ըլլալ որ մէկը ծէ եփ–էն ըդբէրլ, մեզ չհանդիսանայ, եւ չընդունի, եւ տակաւին ինքը Քրիստոսի գործին մէջը՝ եւ իրեն ընդունելի ըլլայ։

Գ–ՅՈ–ՎՀԱՆ Գլ. Ե. 29 մեկնութիւնը։

Իբ– ասդըղ. Մէկ քար մը, այնչափ մեծ՝ որ մարդ չէր կրնար գարձընել. հապա էշ։ Հասկնալիք երեսին յանցաւորներն ասանկ ձգելին ծովուն մէջ, եւ Քիսուս ըսել կ'ուզէ թէ աւելի ազէկ է որ մէկը ամենէն գէշ յանցաւորի մը պէս պատժուի, քան թէ որ իր սիրելի աշակերտներէն մէկը գայթակղեցնէ։

7. Ալ՝ այ աշխարհին՝ գայթակղութիւններուն պատճառաւ. վասն զի հարկ է որ գայթակղութիւնները գան, բայց վայ՝ ան մարդուն՝ որուն ձեռքովը գայթակղութիւնը կու գայ։

8. Ա՛րդ՝ թէ որ քու ձեռքդ կամ ոտքդ քեզ կը գայթակղեցընէ, կտրէ՛ ա՛նիկայ՝ ու քեզմէ ձգէ՛. աղէկ է քեզի կաղ՝ կամ պակասաւոր մտնել կեանքը, քան թէ երկու ձեռք՝ կամ երկու ոտք ունենալ, ու յաւիտենական կրակին մէջը ձգուիլ։

9. Ու թէ որ աչքդ քեզ կը գայթակղեցընէ, հանէ անիկայ՝ և քեզմէ ձգէ՛. աղէկ է քեզի մէկ աչքով կեանքը մտնել, քան թէ երկու աչք ունենալ, ու կրակին գեհեանը ձգուիլ։

10. Զգոյշ կեցէք՝ որ չանարգէք ասոնց պզտիկներէն մէկը. քանզի կ՚ըսեմ ձեզի որ երկինքի մէջ անոնց հրեշտակները միշտ կը տեսնեն իմ Հօրս երեսը՝ որ երկինքն է։

11. Ինչու որ Որդին մարդոյ եկաւ կորսուածը փրկելու։

7։ Գայթակղութիւն կ՚ըսուի ամէն եւ իւրաքանչիւր համար՝ որ մէկը մեղքին մէջ կը ձգէ կամ բարիք ընելէն կ՚արգիլէ, որ ասկէ ալ մեղք է։

Հարկ է. ։ Ասոր գէշ աշխարհին մէջ չկրնար ըլլալ որ գայթակղութիւններ չգտնուին։

Վայ՝ ան մարդուն. եւայլն։ Ամէնէն մեծ մեղքն ասոր է որ եղբայր մը մեղքի առաջնորդէ։

8. 9։ Գլ. Ե. 29, 30 մեկնութիւնը։

Կրակին գեհենը։ Դժոխք։

10. Պզտիկներէն։ Տգէտ հոգի ունեցողներէն։ Համար 6։

Անոնց հրեշտակները։ Ան հրեշտակներն որ Աստուծոյ խօսքովն իրենց հոգ կը տանին։ Սուրբ Գիրքը մեզի կը սորվեցընէ թէ հրեշտակներուն մէկ գործն է քրիստոսի հաւատացողներուն հոգ տանիլ։ Ծն. ԼՒ. 1։ Ս. Ղ. 7։ Ղ. Ա. 11։ Եբր. Ա. 14։

Կը տեսնեն իմ Հօրս երեսը։ Թագաւորներու առջեւը կայնողները պատուաւոր մարդիկ են. (Ա՝՝. Թագ. Ժ. 29։ Դան. Ա. 5) եւ Յիսուս հոս ըսել կ՚ուզէ թէ հաւատացեալներուն հրեշտակները Աստուծոյ դէմը պատրաստ ունին, եւ ուստի իրենք՝ որ անոնց պատասխանատու ընդունէր ունին, անոնց մարդիկն ալ որ մեզ երեսնէ անարգելու համբաւ ունի։ Քրիստոսի ամենէն նուաստ եւ անարգուած աշակերտն աշխարհին թագաւորներէն աւելի մեծ մէկ մըն է Աստուծոյ քովը. մինչեւ անգամ հրեշտակներն իրենց ընպասաւորներն են։

11. Որդին մարդոյ եկաւ. եւայլն։ Ան ալ պատճառ մըն է որ հաւատացեալները չանարգենք։ Քրիստոս՝ Աստուծոյ սիրելի Որդին, Որդին մարդոյ

12. Ի՞նչպէս կ'երևնայ ձեզի. թէ որ մարդ մը հարիւր ոչխար ունենայ, և անոնց մէկը մոլորի, իննսունինը սարերը չե՞ձգեր, ու երթար մոլորածը փնտռեր։

13. Եւ թէ որ գտնելու ըլլայ զանիկայ, ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, որ աւելի ուրախ կ'ըլլայ անոր վրայ, քան թէ իննսունինին՝ որ մոլորած չեն։

14. Ասանկ ալ ձեր երկնաւոր Հայրը չ'հաճիր՝ որ ասոնց պզտիկներէն մէկը կորսուի։

15. Ան՝ որ քու եղբայրդ քեզի դէմ մեղանչէ, գնա՛ յանդիմանէ անիկայ՝ երբոր դուն և ան միայնակ էք. թէ որ քեզի մտիկ ընէ, շահեցար քու եղբայրդ։

16. Հապա թէ որ մտիկ չընէ, քու հետդ մէկ-երկու մը կամ երկուք ալ

եղաւ, այսինքն վրան մարդկութիւն առաւ՝ չարչարուեցաւ ու մեռաւ, որ իրենք փրկէ եւ Աստուծոյ մօտեցրնէ։ Գ-ի. Թես. 10։ Յովհ. Գ. 17։ Ժբ. 47։ Ա Պետ. Ա. 18, 19։

12—14։ Ան առակն ուրիշ ժամանակ մըն ալ խօսեցաւ տարբեր միտքով։ Գ-ի. Յհ. 3—6։ Հոս իր միտքն ասա է, թէ որ հովիւն իր մէկ մոլորած ոչխարը գտնելու այնչափ ջանք կ'ընէ, եւ անիկայ գտնելով այնչափ կ'ուրախանայ, հապա Աստուած որչափ աւելի կ'ուզէ մոլորած ու կորսուած մեղաւորին փրկութիւնը։ Բնաւ չ'հաճիր որ մարդիկ անոնցմէ մէկը դայթակղեցընելով կորսընցընեն։

15։ Առաջ մէկզմէկ չդայթակղեցընելու խրատելով հիմա ցնաւս կը սորվեցընէ թէ ինչ ընելու ենք՝ երբոր եղբայր մը մեզ դայթակղեցնէ. մեզի դէմ որ եւ իցէ յանցանք գործելով։

Երբոր գնաս և ան քեզի եւ Առանձին՝ ծածկաբար։ Որքան

թշնամութիւններ ու կռիւներ պիտի արգիլուէին, միայն թէ որ Քրիստոսի աշակերտները միշտ սա խօսքը բռնէին։ Շատ անգամ առանձին քննութիւնով կը գտնենք թէ եղբայրը մեր խորհած յանցանքը մեղի դէմ ըրած չէ, ու շատ անգամ ալ անոյշ խօսակցութիւնով զինքը կը շահինք, եւ ասանկով իր ու մեր առելութիւնը կը վերջացընենք, ու մէկզմէկու հետ սիրով կ'ըլլանք, քանի որ՝ թէ որ այսպէս չերթային, թշնամութիւնը պիտի մնար, ու մեղի եւ Տէրոջը գործին վնաս ըլլար։

Յանդիմանէ։ Ան յանդիմանութիւնն եղբայրական սիրով ընելու ենք՝ ու չէ թէ խստութեամբ, թէեւ եղբայրը մեր խօսքին դէմ դնէ՝ եւ սիրով չընդունի։ Միշտ յիշելու ենք, թէ կարելի է մենք սխալ ենք, եւ թէ եղբայրը յանցանքչունի։ Ասոր համար ալ աւելի գոյշ ըլլալու ենք որ անոյշ կերպով մը խօսինք։ Գ-ի. Թես. 17։

16։ Երբոր չկրցանք բանը

ա՛ռ, որ երկու կամ իրեք վկաներու բերնէ ամէն բան հաստատուի։

17. Եւ թէ որ անոնց ալ մտիկ չընէ, եկեղեցիին ըսէ. իսկ թէ որ եկեղեցիին ալ մտիկ չընէ, հեթանոսի ու մաքսաւորի պէս թող ըլլայ քեզի։

18. Ամէն որ որ երկրի վրայ ինչ որ կապէք, երկինքի մէջ կապուած պիտի ըլլայ. ու երկրի վրայ ինչ որ արձակէք, երկինքի մէջ արձակուած պիտի ըլլայ։

19. Դարձեալ կ'ըսեմ ձեզի. Թէ որ ձեզմէ երկու հոգի երկրի վրայ միաբանին, ամէն ինչ բանի համար որ խնդրեն, պիտի ըլլայ անոնց իմ Հօրմէս՝ որ երկինքն է։

20. Վասնզի ուր որ երկու կամ իրեք հոգի ժողովուած ըլլան իմ անունո-

---

բոլորովին մեր ու մեր եղբօրը մէջտեղը ծածուկ պահել ու վերջացնել, ան առենը չէ ըսէ հասարակ խօսքը՝ որ մեծ կռիւ մը ծագի, հապա միայն մեզի համար եղբայրներ հետերնիս առնելու ենք, որ եթէ իրենց օգնութեամբն եղբօրը հետ հաշտուինք, միայն անոնք բանը գիտնան, բայց թէ որ չհաշտուինք, իրենք մեր բաժներուն վկայ ըլլան։

17։ Երբոր իրենց ջանքերը պարապ ըլլան՝ գործը բոլոր եղբայրութեանը յանձնելու ենք, որ իրենք ալ եղբայրը դարձի բերելու ջանք ընեն։

Հեթանոս — տե՛ս Մատթ. ե. 47։ Եւայլն։ Այսինքն ալ իբրեւ չէ՛ր մը մի՛ նայիր իր վրան, եղբայրներն անիկայ դուրս թող ընեն։ Ա Կր. ե. 4, 5 11։ Բայց թէեւ դուրս է՝ եւ իրեն հետ եղբայրական հաղորդակցութիւն չունինք, սակայն տակաւին գինքը սիրելու ենք, եւ իր գարձի գալուն համար աղօթել եւ աշխատելու ենք։ Ա Կր. Բ. 6—8։ Ա Թես. Գ. 14, 15։

18։ Ա՛ս խոստմունքը յատկապէս առաքեալներուն կը տրուի. (Գլ. ԺԹ. 19 մեկնութիւնը) բայց ընդհանուր կերպով մըն ալ բոլոր եկեղեցիին կը վերաբերի, եւ որ եւ իցէ բան՝ որ Սուրբ Գիրքին կանոններուն նայելով՝ եղբայրութիւնը անկեղծ սրտով եւ աղօթքով կ'որոշէ, Աստուծոյ հաճելի կ'ըլլայ։ Ինքը իրենց որոշումը կ'ընդունի։

19։ Եթէ միայն բոլոր առաքեալներուն կամ բոլոր եկեղեցիին կը խոստացուի թէ իրենց աղօթքին պատասխանը պիտի տրուի, հապա՝ որչափ պզտիկ որ ըլլայ միաբան աղօթք ընողներուն թիւը, Աստուած իրենց պատասխան մը պիտի տայ։

20։ Հոս Քրիստոս իր ժողովուրդը միաբան աղօթք ընելու կը քաջալերէ։

Ի՞նչ-նե՞ր Ա՛յսինքն՝ Ինծի երկրպագութիւն ընելու եւ ինծմէ բան մը խնդրելու համար։ Ուր մեր ժողովքները Քրիստոսի անունովը եւ իրեն ընդունելի ըլլան՝ պէտք է որ

վրս , հոն եմ ես անոնց մէջը ։

21 . Ըն ատենը Պետրոս մօտեցաւ անոր՝ ու ըսաւ . Տէր՝ քանի՞ անգամ թէ որ եղբայրս ինծի դէմ մեղանչէ՝ ներեմ անոր . մինչեւ եօ՞թը անգամ ։

22 . Յիսուս անոր ըսաւ . Կ՚ըսեմ չեմ ըսեր թէ մինչեւ եօթը անգամ, հապա մինչեւ եօթանասուն անգամ եօթը ։

23 . Ըսոր համար երկինից թագաւորութիւնը կը նմանի թագաւորի մը , որ իր ծառաներէն հաշիւ առնել ուզեց ։

24 . Ու երբոր սկսաւ առնել, տասը հազար տաղանդի պարտական մը բերուեցաւ իրեն ։

25 . Ուայց անիկայ վճարելու կարողութիւն չունենալով, իր Տէրը հրաման ըրաւ որ անիկայ՝ և անոր կինը՝ ու որդիքը և անոր բոլոր ունեցածը ծախուի , ու պարտքը վճարուի ։

26 . Ուսկ ծառան անոր առջևը իյնալով՝ երկրպագութիւն կ՚ընէր ու կ՚ըսէր . Տէր՝ համբերէ՛ ինծի , և ամէնը քեզի կը վճարեմ ։

27 . Ուր ան ծառային տէրը վրան խղճալով՝ արձակեց զանիկայ , ու պարտքը շնորհեց անոր ։

քուն իր փառքին համար ըլլան . խիստ շատ հոգեւոր ժողովներ կան՝ որոնց մէջ փրկիչը չհաճիր , եւ որոնց մէջն իր օրհնեալ ներկայութիւնը չշնորհեր , բայց որչափ պատուական է աս խոստումնիքը անոնց՝ որոնք իրաւ Քրիստոսը կը սիրեն ։ Թէեւ տակաւ ոգեւոր եւ մեղքով բեռնաւորուած ալ որ ըլլան , իրենց բոլոր տարակուսանացը՝ նեղութիւններուն եւ վախերուն մէջ կրնան իրենց ամենիմաստ՝ ամենակարող եւ ամենագթած Փրկչին ներկայութիւնը եւ օգնութիւնն ունենալ ։

21 . Քանի անգամ . եւայլն , Պետրոս միտք բերելով Յիսուսի բառերը հաշտութեան վրայ . (տամար 15 եւայլն) խորհեցաւ թէ մեկզմեկու հետ նել, տասը հազար տաղանդի պարտական մը բերուեցաւ իրեն ։

25 . Ուայց անիկայ վճարելու կարողութիւն չունենալով, իր Տէրը հրաման ըրաւ որ անիկայ՝ և անոր կինը՝ ու որդիքը և անոր բոլոր ունեցածը ծախուի , ու պարտքը վճարուի ։

26 . Ուսկ ծառան անոր առջևը իյնալով՝ երկրպագութիւն կ՚ընէր ու կ՚ըսէր . Տէր՝ համբերէ՛ ինծի , և ամէնը քեզի կը վճարեմ ։

27 . Ուր ան ծառային տէրը վրան խղճալով՝ արձակեց զանիկայ , ու պարտքը շնորհեց անոր ։

հաշտուելու համար պէտք է որ մեկզմեկու ներենք , եւ կ՚ուզէ գիտնալ թէ քանի անգամ ներելու ենք ։

22 . Եօթանասուն անգամ եօթը։ Աս ըսել է թէ մեր իրեն նեղելու պարտաւորութիւնիս սահման չունի ։ Միշտ ներելու ենք ։ Ղուկ . ԺԷ . 3 , 4 ։

23 . Երկնից թագաւորութիւնը . եւայլն ։ Այսինքն՝ Քրիստոնէական անառակութեանը տակ այսպէս պիտի ըլլայ ։

24 . Տասը հազար տաղանդ արծաթը կ՚ըլլար 390,000,000 ֆրանկ դահեկան ։ Հոս կը գործածուի խոշոր ֆօրմը մը ստակ ցուցնելու այնչափ որ մարդը բնաւ չէր կրնար վճարել ։

25 ։ Հին ազգայ մէջ պարտականներն երբեմն այսպէս կը ծախուէին ։

28 · Եւ նոյն ծառան ե-
լաւ, իր ծառայակիցներէն
մէկը գտաւ՝ որ իրեն հա-
րիւր դահեկան պարտք
ունէր, ու զանիկայ բըռ-
նելով՝ կը խեղդէր, ու
կ'ըսէր · Ետ ճարէ՛ ինձի ու-
նեցած պարտքդ։

29 · Ուստի անոր ծառա-
յակիցը անոր ոտքը ին-
կաւ, կ'աղաչէր անոր՝ ու
կ'ըսէր · Համբերէ՛ ինձի,
ու քեզի կը վճարեմ։

30 · Եւ ինքը չէր ուզեր.
հապա գնաց՝ բանտը դը-
րաւ զանիկայ, մինչև որ
պարտքը վճարէ։

31 · Երբոր իր ծառա-
յակիցները տեսան եղած
բաները, խիստ տրտմե-
ցան, ու եկան իրենց տի-
րոջը հասկըցուցին բոլոր
եղածը։

32 · Ին ատենը անոր տէ-
րը կանչեց զանիկայ՝ ու ը-
սաւ անոր · Չա՛ր ծառայ՝
ան բոլոր պարտքը ես քե-
զի ընորհեցի՝ ինձի աղա-
չելուդ համար։

33 · Արեւմն պէտք չէր քե-
զի ալ քու ծառայակիդ
ողորմիլ, ինչպէս որ ես քե-
զի ողորմեցայ։

34 · Եւ անոր տէրը բար-
կանալով՝ դահիճներուն
մատնեց զանիկայ, մինչև
որ բոլոր պարտքը վճարէ։

35 · Նոյնկ ալ իմ երկ-
նաւոր Հայրս պիտի ընէ
ձեզի, թէ որ ձեր սրտերէն
չէք ներեր, ամէն մէկը իր
եղբօրը, իրենց յանցանք-
ները։

Գ Լ · Ի Թ

1. Ու եղաւ որ երբ Յիսուս
ան խօսքերը լմնցուց, Գա-
լիլեայէն եկաւ, ու եկաւ
Հրէաստանի սահմաննե-
րը Յորդանանու ան դիի
կողմը։

2 · Եւ անոր հետևէն շատ

---

34 · Դահիճներուն · Ան մար-
դիկը՝ որոնք թագաւորին խօս-
քովը բանտարկեալները կը
պատժէին ու կը տանջէին։
Թագաւորն առաջ աս մարդը
միայն պիտի ֆոխէը, բայց հի-
մա իր անիրաւութեանը եւ
անգթութեանը համար զանի-
կայ գանկիլ կու տայ։

35 · ԳԼ · Զ · 12 մեկնու-
թիւնը։

Սրտերէն · Ան ներողութիւ-
նը ու հաշտութիւնը որ միայն
բերնով է, բոլորովին պարապ
եւ անօգուտ է, եւ Աստուծոյ
զզուելի։

Գ Լ · Ժ Թ

1, 2 · Մ-ր Ժ · 1 · Ցուկ.
Ժ, 40—42 ·

Գալիլիա · Հրէաստան, Ցոր-
դանան · ԳԼ · Գ · 13 մեկնու-
թիւնը։

ժողովուրդները դացին, ու Հոն բժշկից զանոնք։

3. Ու փարիսեցիները ա-նոր մօտենալով, զանիկայ կը փորձէին՝ ու կ՚ըսէին թէ՝ Արժա՞ն է որ մարդ մը իր կնիկը արձակէ ամէն պատ-ճառի համար։

4. Անիկայ ալ պատաս-խան տուաւ՝ ու անոնց ը-սաւ. Չէ՞ք կարդացեր, թէ ան որ սկիզբէն ստեղծից, արու և էգ ստեղծից ա-նոնք՝ ու ըսաւ։

5. Ասոր համար մարդ էր հայրը ու մայրը պիտի ձգէ, և իր կնկանը պիտի յարի, ու երկուքը մէկ մարմին պիտի ըլլան։

6. Ասօրի ալ երկուք չեն, հապա մէկ մարմին. ուրե-մըն ան որ Աստուած միա-ւորից՝ մարդ զոր չպատէ։

7. Անոր իրեն. Հապա Մովսէս ինչո՞ւ պատուիրեց արձակման թուղթ տալ՝ և արձակել։

8. Ասաւ անոնց. Մով-սէս ձեր սրտերուն կար-ծրութեանը համար ձեզի

3—12. Մրկ. ժ. 2—12. Փարիսեցիները միշտ Քրիստոսի հակառակ կեցան։ Գլ. Թ. 34. ժԶ. 1 մեկնութիւնը։ Ղուկ. Զ. 7. ԵՎՀ. Ի. 32, եւայլն. Գիտնալով որ եթէ ժողո-վուրդն էրեն մտիկ ընեն, ի-րենք իրենց պատիւն ու շահը պիտի կորնչեն։ ԵՎՀ. ԺԱ. 47. եւայլն։

Անդ դաժանութ համար։ Մար-կոս կ՚ըսէ, Ուրո՞ւ է որ էրկիւղ էր ինկել ուրիւք, այսինքն էր խռովը, առանց ազէկ պատ-ճառ մը առաջ բերելու. խօսքն աստնկ հասկընալով երկու պատմութիւնները մէկ կ՚ը-լան։ Հրէից մէջ արձակման վրայով երկու տեսակ վարդա-պետութիւններ կային։ Ոմանք Բ Օր ԻԴ. Լին նայելով կ՚ը-սէին թէ մարդ մը իր ու-զածին պէս՝ ուր և էնէ դաժա-նութ համար, կրնայ իր կնիկին արձա-կել։ Ուրիշները կ՚ըսէին թէ միայն շնութեան պատճառա-ւը կանոնաւոր արձակումն

կ՚ընայ։ Ու փարիսեցիները կը յուսային թէ ինչ պատաս-խան որ Յիսուս տայու ըլլայ՝ մէկ կողմին մարդիկն իրեն հնազանդ պիտի ըլլան։

4. Հրդ. Մարկոս (ժ. 3, 4) կ՚ըսէ թէ Յի-սուս անոնց հարցուց թէ Ո՞վ-ր ՅԻՒՐ ԻՆՉ ԴՐԱՐԵՑ։ Իրենց պատասխանն առնելէն վերջը ինքն ըսաւ. Հրդ. եւայլն։

Արա՞ր էր։ ԾՆ. Ա. 27։ Ե. 2։

5։ ԾՆ. Բ. 24։ Եփես. Ե. 31։

6. Ան որ Աստուած փարեցաւ՝ հարց ինչ չընէ։ Աստուածային-թիւնը Աստուածով առնուած ու կարգադրուած է, եւ մարդիկ բնաւ իրաւունք չունին որ իր կարգադրու-թիւնները փոխեն։

7։ Բ Օր ԻԴ. 1։ Մտ. Ե. 31.

8. Հրդ. Քրիստոսի խօսքը հարց. եւայլն։ Յիշե-լու է թէ կնիկներ արձակելու

հրաման տուաւ կնիկներ. նիւդ արձակել· բայց սկիզբէն անանկ չեղաւ ։

9. Այսպէս ձեզի կ'ըսեմ. Մ'վ որ առանց պոռնկութեան պատճառի իր կնիկը արձակէ՝ և ուրիշ մը առնէ, շնութիւն կ'ընէ· և ով որ արձակուածը առնէ՝ շնութիւն կ'ընէ ։

10. Իր աշակերտները ըսին իրեն. Եթէ որ ատանկ բան կայ էրկան ու կնկան մէջտեղը՝ չամուսնանալը աղէկ է ։

11. Ան ինքը անոնց ըսաւ. Ամէնը բաւական չեն ատ բանին. հապա անոնք՝ որոնց տրուած է ։

12. Ինչու որ կան ներքինիներ, որ էրէնց մօրը որովայնէն անանկ ծնան. և կան ներքինիներ, որ մարդոցմէ ներքինի եղան. և կան ներքինիներ՝ որ ինքզինքնին ներքինի ըրին երկնից թագաւորութեանը համար. ով որ կրնայ տանիլ, թող տանի ։

13. Ան ատենը մանր

ուներ-ին-ը Մովսես Հրէից մէջ լուծում, հապա միայն անոր կանոն դրաւ ։

8, 9։ Գլ. ե. 31, 32 մեկնութիւնը ։

Ով որ առանց պոռնկութեան պատճառի. եւայլն։ Ան խօսքը Յիսուս աշակերտներուն ըսաւ էրէց որ տեղը հասած էին։ Գլ. ե. 32 մեկնութիւնը։ Մրկ. ժ. 10։

10. Թէ որ ատենի բան կայ. եւայլն։ Անոնք՝ թէ որ մէկ մէկէկ արձակուիլը այնչափ դժուար է։ կ'երեւայ թէ Իմաստունին ըսածը (Առակ. ԻԸ 19) իրենց միտքն էր, եւ թէ կը խորհէին թէ շատ անգամ հարկ կ'ըլլայ՝ զանազան պատճառներու համար, կամ մէկ մէկէկ զատուիլ՝ կամ այնչափ անհանգիստ ըլլալ որ չամուսնանալը աւելի աղէկ կ'ըլլար։

11. Ամէնը բոլոր չեն որ բանին։ Այսինքն՝ Ամէնը չեն կրնար չամուսնանալ։

Որոնց տրուած է։ Ինչպէս որ առաքեալը կ'ըսէ (Ա Կոր. Է. 7) Ամէն մէկը էր պարգեւը ունի Աստուծմէ ։

12։ Ներքինի բառը հոս կը նշանակէ անոնք՝ որոնք որ եւ իցէ պատճառաւ ամուսնանալէն էր կը կենան ։

Ով որ կրնայ տանիլ, թող տանի։ Ան հրաման մը չէ, հապա միայն խրատութիւն մը։ Ամուսնութիւնը բնութիւն պատուական է ամէն մարդոց համար։ Հոգեպէս ապրիլը և մարդկութեան մարդիկ են անոր որ ամուսնանալէն ետքերնին, (Եբր. ԺԳ. 4։ Ա Տիմ. Գ. 1—3) բայց երբոր մէկը իրեն համար չամուսնանալը աղէկ կը սեպէ, միտքն ով կրնայ իրեն վրայ իշխանութիւն գործածել։

13—15։ Մրկ. ժ. 13—16։ Ղկ. ԺԸ. 15—17։ Ի հարկէ աս տղաքը բերողները Յիսուսի կը հաւատային, եւ կ'ուզէին իրենց համար իր օրհնութիւնն առնել։ Աշակերտները՝ զանազան տարիք մարդոց

տղաք բերուեցան իրեն, որ անոնց վրայ ձեռք դնէ՝ և աղօթք ընէ, ու աշակերտները կը յանդիմանէին զանոնք։

14. Բայց Յիսուս ըսաւ. Ձոյղ տուէք ու մի արգիլէք ատոնք ինծի գալէն. ինչուու որ երկնից թագաւորութիւնը ատանկներուն է։

15. Ու անոնց վրայ ձեռք դնելէն ետև՝ գնաց անկէ։

16. Ու ահա մէկը մօտենալով՝ ըսաւ անոր. Բարի վարդապետ՝ ինչ բարի գործեմ, որ յաւիտենական կեանքը ընդունիմ։

17. Ու անիկայ ըսաւ անոր. Ինչո՞ւ զիս բարի կ'ա-

պէս, տղաքները բանի մը տեղ չդնելով՝ բերողները յանդիմանեցին ու վռնտեցին, բայց Յիսուս իր զարմանալի գաղջ եւ խնամարհական գիտութիւնովը իրենք ետ կանչեց, եւ իրենց սիրելի տղոցը համար իրենց յուսացածէն աւելի ըրաւ։ Ձէ թէ միայն անոնց դպա՜, հապա իրենք իր գիրկն առաւ եւ օրհնեց։

14 Երրէյ թաֆսուրութէնէ ապառնիբռան է։ ԳԼ. ԺԸ. 3, 4 մեկնութիւնը։ Ան խօսքին մենք չենք կրնար հետեւցընել թէ անշուշտ ամէն մեռնող մանր տղաքներն երկինք կ'երթան, բայց կրնանք յուսալ թէ ամէն անոնք՝ որ տակաւին բարին ու չարը զատել չգիտնալով կը մեռնին, Քրիստոսի շնորհքովը եւ Սուրբ Հոգիին նորոգելովը կը փրկուին։ Անհաւանական չէ թէ ատ կերպովն Աստուած՝ տակաւին Եւետարանն իրենց մէջը քարոզուած չըլլալով, հեթանոսներուն մէջէն իր ընտրածները կը ժողվէ։ Եւ որովհետեւ մինչեւ հիմա մարդկային ազգին կէսը կամաւելին մանկութեան մէջ մեռած են, ամենայն յարմարութեամբ կրնայ ըսուիլ

թէ երկնից թագաւորութիւնը ապառնիբռան է։

Տերջն աթառին չուրջն պատած
Տղաք կան բիւրաւոր՝
Որոց մեղքերն են թողուած,
Տեսքով են փառաւոր։

Փրկչին արիւնը թափուելով,
Անով մաքրուեցան.
Ան սուրբ ազդիւրը բացուելով,
Ճերմակ մաքուր եղան։

Շնորհակալութիւն եւ գոհութիւն տալու ենք Քրիստոսի՝ որ մեր մանր տղաքները հիմա ալ կրնանք իրեն բերել՝ որ իրենց օրհնէ եւ իրենք իր շնորհքովը դպչի, եւ իրենք իր թագաւորութեանը համար պատրաստէ։

16—30։ Մրկ. ժ. 17—31։ Ղկ. ԺԸ. 18—30։

Մեծ։ Հարուստ՝ պատանի իշխան մըն էր, Մարկոս կ'ըսէ թէ վազէց եւ Քրիստոսի առջեւը ծունկ չոքեց։ Կ'երեւայ թէ իր միտքն աղէկ էր. անանկ մարդ մըն էր որ Քրիստոս անիկայ սիրեց։ Մրկ. ժ. 21։ Քրիստոսն ընդունեց իրեւ ճշմարտութիւն քարոզող՝ երեւելի ու բարի անձ մը, եւ կը յուսար թէ իր խօսքովը կրնար ինքն իր վրայ գանուած

Նուանես . Մեկէն ի զատ բարի չկայ , որ է Աստուած . հապա թէ որ կ'ուզես կեանքը մտնել , պատուիրանքները պահէ ։

18. Ասաւ անոր . Որո՞նք . Եւ Յիսուս ըսաւ . Սպանութիւն մի՛ ըներ , Շնութիւն մի՛ ըներ , Գողութիւն մի՛ ըներ , Ուտ վկայութիւն մի՛ ըներ ,

19. Պատու հայրդ ու մայրդ պատուէ՛ , և Պատու ընկերդ քու անձիդ պէս սիրես ։

20. Պատանին ըսաւ անոր . Զտոնք ամէնը մանչ-

որ եւ իցէ պակասութիւնները գիտնալ ու լեցնել , որ իր բերէն ծորթերուը յուխտելոյն ետեւ ոտքոյ ։ Բայց Քրիստոսի վրայ սխալ խորհուրդ ուներ , իր Աստուածութիւնը չճանչնալով , եւ ասոր համար երբոր իրեն բերվերդեալ ըսաւ , Քրիստոս պատասխանեց , Ինչո՞ւ ինձ բերվ կանչես , եւայլն ։ Ան ըսել չէ՝ թէ ես բերվ մի՛ , հապա միայն "Չվայելեր որ աստանկ պատիւ մարդու տաս , հապա միայն Աստուծոյ , եւ թէ որ զիս միայն երէց մարդու կ'ընդունիս , ինծի համար բարի ըսելու չես ։ Ան ըսելով մարդուն կը ցուցնէ ալ թէ իր յոյսը պարապ էր որ բուն իր բերվ ելլուելէ յաւիտենական կեանք ստանայ ։ Քրիստոս իրեն ըսելով , Պատուիրանքները պահէ , պատանին կը փորձէ բուն էր բռնած կանոնովը՝ որ անով իր պակասութիւնը յայտնի ընէ ։

18. Որո՞ւ , Ասկէց հետեւցընելու չենք թէ մարդը տասը պատուիրանքները չէր գիտեր ։ Կարծելով թէ զանոնք պահած է , երբոր Քրիստոս ըսաւ , Պատուիրանքները պահէ , խորհեցաւ թէ քանի մը բուէն պատուիրանքներ առաջ պիտի բերէ ։

Սպանութիւն մի՛ ըներ , Գողութիւն մի՛ ըներ , Ուտ վկայութիւն մի՛ ըներ ,

19. Պատու հայրդ ու մայրդ պատուէ՛ , և Պատու ընկերդ քու անձիդ պէս սիրես ։

20. Պատանին ըսաւ անոր . Զտոնք ամէնը մանչ-

---

13 ։ Ա Թ-ՀԵ · Գ · 15 ։ ԳԼ · Ե · 21—24 Մկնութիւնը ։

Ընութիւն Գ՛ ընէր ։ ԵԼ · Ի · 14 ։ ԳԼ · Ե · 27 ։ 28 Մկնութիւնը ։

Գողութիւն Գ՛ ընէր ։ ԵԼ · Ի · 15 ։ ԵՐԻ՛ · Ի · 9 , 10 ։ ԵՖԵ · Դ · 28 ։ Ան պատուիրանքը կը կոտրենք չէ թէ միայն մեր ընկերին ստացուածքին յափշտակելով , հապա երբոր որ եւ իցէ անիրաւութիւն հնարենք՝ որ իր իրաւունքը խափանենք ։ Ան որ գայն ի՛ուէ ուրիշին բնութիւն ծուլանալ , գողնալ , թէեւ բան մը չկրնայ ձեռք ձգել ։

Սուտ վկայութիւն Գ՛ ընէր ։ ԵԼ · Ի · 16 ։ Ա՛ · Զ · 17—19 ։ ԺԹ · 5 · 9 ։ ԻԱ · 28 ։

19. Քու հայրդ ու մայրդ պատուէ ։ ԵԼ Ի · 12 ։ ԳԼ · ԺԵ · 4 Մկնութիւնը ։

Քու ընկերդ . եւայլն ։ ԳԼ · Ե · 43 Մկնութիւնը ։ ԻՐ · 39, 40 ։ Հա՛վ · ԺԳ · 9 ։ Գ՛ՂՂ · Ե · 14 ։ Ե՛Ի · Բ · 8 ։

20 ։ Կը տեսնենք թէ ասպատանին օրէնքին հոգեւոր նշանակութիւնն ու զօրութիւնը որչափ քիչ կը հասկընար ։ ԳԼ · Ե · 21 Մկնութիւնը ։ Հիմա ալ շատերը կան իրեն պէս խաբուած , որոնք քանի մը դուրսի գործքեր ընելնուն համար ինքզինքնին կ'արդարացընեն , եւ փրկու-

կուԹենէս ՚ի վեր պահեր եմ. ալ ի՞նչ բանով պակաս եմ։

21 · Ըսաւ անոր Յիսուս. Մէկ որ կ՚ուզես կատարեալ ըլլալ, գնա՝ ունեցածդ ծախէ՛, և տուր աղքատներուն, ու երկինքը գանձ պիտի ունենաս, և եկուր իմ ետևէս։

22 · Երբոր պատանին այս խօսքը լսեց՝ տրտմած գընաց. ինչուր շատ ստացուածք ունէր։

23 · Ու Յիսուս ըսաւ աշակերտներուն. Ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի՝ որ հարուստը դժուարաւ պիտի մտնէ երկնից ԹագաւորուԹիւնը։

Թեան արժանի կը սեպէն։

21. Գնա՝ ծախէ՛ քու ինչքդ. եւայլն։ Ակկեց հասկընալու չենք Թէ իրենց ստացուածքն աղքատներուն բաժնելով՝ մարդիկ Աստուծոյ հաճելի կ՚ըլլան, եւ երկինքը գանձ կ՚ունենան։ Առաքեալը կ՚ըսէ (Ա Կոր. ԺԳ. 3) Թէ որ իմ բոլոր ապրուստիս ալեւորները ՚ի բերեմ, ու իմ մարմինս այրելու տամ, ու սէր չունենամ, օգուտ մը չի՛ ունենար. բայց ընդհակառակն, Թէ որ Քրիստոսը սիրելուս համար, եւ իրեն հնազանդելու համար ինկուն ինչ ինչ մը ըլ՛ խմցընենք, մեր վարձքը պիտի չկորսընցընենք։ Գլ. ԺԱ. 42 մկնուԹիւնը՝ Քրիստոս իր սրտագետ աչքովը տեսաւ Թէ այս իշխանը իր ըստացուածքն Աստուծմէ աւելի կը սիրէր, եւ ասոր համար պատուիրեց որ զանիկայ զոհ ընէ՝ աղքատներուն կերցընելով։ Թէ որ ինքը որոշած ըլլար Քրիստոսի հնազանդելու, եւ այսպէս իր հարստուԹիւնը եւ մարդոց մէջն ունեցած մեծուԹիւնը զոհած ըլլար, ասանկով յայտնի պիտի ընէր իր Քրիստոսի ճշմարիտ աշակերտ ըլլալը, բայց չըրաւ։ Տէրոջ ինծի, եւ ասանկով

յայտնի ըրաւ Թէ իր սիրածն ու պաշտածը իր հարստուԹիւնն էր։ Քրիստոսի ըսածէն հասկընալու չենք Թէ իր բոլոր աշակերտներն իրենց ստացուածքն աղքատներուն կերցընելու են, հապա միայն Թէ պատրաստ ըլլալու են որ ընեն, երբոր հարկը պահանջէ։ Գլ. Ժ. 37 մկնուԹիւնը։ Ղուկ. ԺԴ. 33։

22. Շատ ապուշներ։ Ո՛հ, աւաղ որքան հազարներուն համար կրնայ հիմա ալ ըսուիլ Թէ՝ էրինջ շատ ապուշներ պոռոտաբերը Քրիստոսէն կը հեռանան եւ հոգիներնին կը կորսընցընեն։

23. Հազուադ. եւայլն։ Գլ. ՅԳ. 22 մկնուԹիւնը։ Հարուստին խիստ շատ դժուար է որ իր հարստուԹիւնը ձգէ, իր խաչը վերցնէ եւ Քրիստոսի ետեւէն երԹայ. բայց մինչեւ որ չընէ՝ չկրնար երկնից ԹագաւորուԹիւնը մտնել։ Գլ. Ժ. 37 մկնուԹիւնը։ Ան ալ կայ որ ընդհանրապէս հարբուստուԹիւնը մարդոց մէջ հպարտուԹիւն՝ ինքնահաւանուԹիւն՝ հոգեւոր անհոգուԹիւն եւ ալ աւելի հարուստ ըլլալու անանկ փափաք մը կը պատճառէ՝ որ մարդը չկրնար ար-

24. Դարձեալ կ'ըսեմ ձեզի. Դիւրին է որ ուղտը ասեղին ծակէն անցնի, քան թէ հարուստը Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնէ։

25. Աշակերտները երբոր լսեցին, շատ զարմացան՝ ու ըսին. Ուրեմն ո՞վ կրնայ փրկուիլ։

26. Յիսուս անոնց նայելով՝ ըսաւ. Մարդոց կողմանէ անկարելի է՝ բայց Աստուծոյ կողմանէ ամէն բան կարելի է։

27. Ան ատենը Պետրոս պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ անոր. Ահա մենք ամէն բան թողուցինք՝ և քու ետևէդ եկանք. ուստի մեզի ի՛նչ պիտի ըլլայ։

28. Յիսուս անոնց ՅԻսուս. Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, թէ դուք որ իմ ետևէս եկաք, միւսանգամ գալուստին երբոր Որդին մարդոյ իր փառաց աթոռը նստի, դուք ալ տասներկու աթոռներու վրայ պիտի նստիք՝ Իսրայէլի տասներկու ցեղերը դատելու։

29. Ու ո՛վ որ թողուց տուներ, կամ եղբայրներ, կամ քոյրեր, կամ հայր, կամ մայր, կամ կին, կամ

Թէննալ որ փրկութիւն գըտնելու համար պէտք եղած ջանքը ընէ։ Գ-- . ԺԲ . 15 –21։ Ժ.Զ . 19—24։ Ց-Ի . Բ . 6։ Ե . 1։

24. Դիւրին է ր- --ը . ՙ։ Աստուծոյ գօրութեանը բնութիւնն անհնարին բան մըն է որ հարուստ մարդ մը երկինքը մտնէ։ Միտք բերելու է ալ՝ թէ անոնք որ հարուստ չեն, հապա գոյ հաւատալ Ք--ին, նոյն դատապարտութեանը տակ կ'իյնան, եւ ալ աւելի ալ, ինչու որ միայն հաւատ ըլլալը չէ որ մարդ կը կորսընցընէ, հապա հաւատքին ցոյլը եւ անոր յաւասլը։ Ա Տի՛. Զ . 9, 10։ Մ-ր Ժ . 24։

25. Ո՞վ իրա՛ւ, Առաքեալները տակաւին կը յուսային թէ իրենք Քրիստոսի քովը մեծ ու հարուստ պիտի ըլլան, եւ ասոր համար իր խօսքը ալ աւելի դժուար եկաւ իրենց։

26. Ա--ր-ծոյ հ-ղ-ն է . ՙ։ Ծ . ԺԸ . 1։ Ց-Բ . ԽՒ . 2։ Երէմ. ԼՒ . 17։ Ս--ք հ-ք-ն -ծ-ո-ր-ղ է, եւ կրնայ ամէն մեղաւորներն արթնցընել եւ դարձի բերել։

28. Մ-ս-ն-ֆ՛ ֆ-լ-ս-ք-ն . եւայլն։ Դատաստանին օրը։ Մ-ա . ԻԹ . 31, 32։

Դ-ս-ւ ալ դ-ն-ր-ո- -ր-ս-ն-ր- վ-ց պէտ ն-ր-ւ . եւայլն։ Ա.յսինքն իմ Թագաւորութեանս մէջ պատիւ պիտի ունենաք։ Գ-- . ԻՌ . 29, 30։ Ա Կ-ր . Զ . 2, 3։

29։ Հոս իր խոստմունքը կ'ընդարձակէ որ իր Ք-ը -լ-կ-ր-ն-ն անկէ քաջալերութիւն առնեն։

որդիները, կամ արտերը՝ իմ անուանս համար, հարիւրապատիկ պիտի առնէ, և յաւիտենական կեանք պիտի ժառանգէ։

30. Բայց շատ առաջիններ պիտի ըլլան յետին, և յետիններ՝ առաջին։

ԳԼ. Ի

1. Վանզի երկնից թա-

Հրէերուն պէտք չունէր։ Ան մէկ մեծ՝ բայց անորոշ վարձք մը կը նշանակէ։ Ղուկաս (ԺԸ. 30) կ'ըսէ Յովհաննէս (ԺԹ. 30) կ'ըսէ թէ ան վարձքը պիտի առնէ՝ հինգ տարի տուներ, եղբայրներ հարցանուց հինգ։ Ան խօսքը բառ առ բառ առնելու չենք։ Իրաւ է թէ երբեմն քրիստոսի աշակերտները հինգ անգամ աւելի հարստութիւնը, իրենց աշակերտ ըլլալէն մարմնաւոր օգուտներ կը քաղեն, ինչպէս երբոր իրենց հաւատարիմ ըլլալնուն համար շահաւոր եւ պատուաւոր պաշտօններ իրենց կը յանձնուին, բայց ընդհանրապէս իրենց առած վարձքը՝ ան հոգեւոր յոյսը՝ խաղաղութիւնը եւ ուրախութիւնն է որ քրիստոս իր բոլոր աշակերտներուն կուտայ։ Ցհ. ԺԴ. 27։ ԺԶ. 23։ Իրենց վարձքը հոգիով կ'ունենան, ինչպէս որ հաւատացեալներուն հայրը Աբրահամ՝ քանանու երկիրը ժառանգելու խոստմունքն ունենալով (Ծն. ԺԴ. 15 եւ այլն) բուն խոստմունքը չառած մեռաւ։ Գործ Է. 5։ Եբր. ԺԱ. 8, 9. 39։ Ան ալ կայ թէ թէեւ քրիստոնեաները շատ անգամ կը հալածուին՝ եւ քրիստոսի անուանը համար իրենց տուները՝ արտերը, եւ այլն կը թողուն, բայց իրենց տալուածքին յաղագս երկրի իրենց հաստատութեան համար (Եբր. Ժ. 34) ան ինչ որ կը մնայ՝ շատ աւելի երջանկութիւն կուտայ, քան թէ ան ըլլալը՝ որ իրենց անհատատու թեան առնէին, եւ ասանկով՝ երբոր ստացուածքը փնտռելուն բուն դիտաւորութեանը կը նայինք, իրենց ուղեցածը բազմապատիկ եղեր է։

30. Բայց շատ առաջինները. եւ այլն։ Շատերը որ հիմա աղէկ կ'երեւնան՝ եւ առաջ կը վազեն, վերջը ետ պիտի մնան, Գաղ. Գ. 1–3։ Է. 7։ Ցուդան՝ որ ան խօսքերը լսեց, եւ կը յուսար թէ ինքն ալ աթոռի մը վրայ պիտի նստի, (համար 28) քիչ մը վերջը իր պաշտօնէն ինկաւ, եւ էր տեղը գնաց։ Գործ Ա. 25։ Անանկ ալ շատերը կան որ մարդոց մէջ առաջինները կը սեպուին, ծիրանի ու բեհեզ կը հագնին, եւ ամէն օր փառաւորապէս ուրախութիւն կը նեն. որոնք գալ աշխարհին մէջ բուն յետիններ պիտի ըլլան, մէկ կաթիլ մը ջուր չունենալով իրենց պապակած լեզուն զովացնելու։ Ղազ. ԺԶ. 19—24։ Եւ ընդհակառակն մարդոց չյիշուած՝ պատիւ չունեցող շատ Ղազարոսներ կան, որ Աբրահամին գոգը պիտի տարուին, եւ երկնից թագաւորութեանը մէջ բուն առաջինները պիտի ըլլան։ Ղազ. ԺԶ. 20—25։ Ա Կոր. Ե. 26։ Յհ. Բ. 5։

ԳԼ. Ի

1. Քանի բառով ան առակը 19րդ գլխուն հետը կը

գաւորութիւնը տանուտէր մարդու մը նման է, որ առտուանց կանուխ ելաւ՝ իր այգին համար բանւորներ բռնելու։

2. Ու բանւորներուն հետ օրը մէկ դահեկանի մը խօսք կապեց, ու զանոնք խրկեց իր այգին։

3. Ու ժամը իրեքին ատենները ելաւ՝ ուրիշները տեսաւ, որ շուկային մէջ պարապ կայներ էին.

4. Ու ըսաւ անոնց. Դուք ալ գացէք իմ այգիս, և ինչ որ արժան է՝ կուտամ ձեզի։

5. Ընոնք ալ գացին. ու նորէն ժամը վեցին և ժամը իննին ատենները ելաւ՝ անանկ ըրաւ։

6. Ու ժամը տասնումէկին ատենները ելաւ, ուրիշները գտաւ՝ որ պարապ կայներ էին. ու ա-

կազուի, եւ կը սորվինք թէ նոյն ժամանակը խօսեցաւ։

Երէից Բռթոռորինէնը տեղատէր մարդ մը նման է։ Այսինքն Քրիստոնէական տնտեսութեանը տակ անանկ կըլլայ ինչպէս որ տանուտէրն ըրաւ, վարձքերն այսպէս կը տրուին։

Կամ՝ Գործն սկսելու առմորական առենը։

2։ Ան մէկ դահեկան ըսուածը՝ Հիմակուան չորս դահեկանի չափ էր։ Ընդհանրապէս մշակ-

նոնց ըսաւ. Ինչո՞ւ հոս բոլոր օրը պարապ կայներ էք։

7. Ըսին իրեն. Ընոր համար որ մէկը մեզ վարձքով չբռնեց. ըսաւ անոնց. Դուք ալ այգին գացէք, ու ինչ որ արժան է՝ պիտի առնէք։

8. Ու իրիկուն որ եղաւ, այգիին տէրը իր տնտեսին ըսաւ. Բանւորները կանչէ՛, և անոնց վարձքը տուր, ետքիններէն սկսելով մինչև առջիններն։

9. Ու երբոր եկան անոնք որ ժամը տասնումէկին գացեր էին, մէյմէկ դահեկան առին.

10. Ու առջիններն գալով՝ կը կարծէին որ աւելի պիտի առնեն, ու անոնք ալ առին մէյմէկ դահեկան։

11. Երբոր առին, տանը

ները օրն այնչափ կ'առնէին։

7. Ընոր համար. Եւ այն։ Մարդիկը յանցանք չունէին, ինչու որ գործ փնտռելու տեղն եկած էին, բայց մէկը գործ մը տուած չէր։

8։ Քրիստոս վարձքը տալը էֆէննէրէն սկսել կուտայ՝ որ այսպէս առնէննէրուն տանը տիրոջը դէմ տրտունջ ընելը ցուցնի։ Թէ որ առջի գալողներն առաջ իրենց վարձքը առած ըլլային, պիտի երթային՝ առանց գիտնալու թէ

տիրոջը դէմ տրտունջ կ'ընէին՝ ու կ'ըսէին Թէ՝

12. Ա՛տ եօթինները մէկ ժամ մը գործեցին, և անոնք հաւասար ըրիր մեզի, որ օրուան ծանրութիւնը ու տաքութիւնը քաշեցինք։

13. Ա՛նիկայ պատասխան տուաւ անոնցմէ մէկուն՝ ու ըսաւ. Ա՛նկեր՝ ես քեզ չեմ զրկեր, չէ՞ որ դուն իմ հետս մէկ դահեկանի մը

մէկալներն որչափ առին։

12։ Ա՛ս եօթինները միայն ժամ մը գործեցին, եւ ան ալ իրիկուան զով ու հանգիստ ատենը, քանի որ մէկալներն օրուան տաք ատենուան ծանրութիւնը քաշած էին։ Քրիստոս ասկ կ'ըսէ՝ որ տանը տիրոջն անոնց մէջ տեղը դրած տարբերութիւնը ալ աւելի յայտնի ըլլայ։

13. Քնէ նէ՛ ընէր։ Քու իրաւունքդ չեմ խախտեր, անիրաւութիւն մը չեմ ըներ։

15. Քո՞ւ սէդ ը՞ր է։ Նախանձո՞տ ես։

Որ է՞ բէրէ է՛։ Ա՛ս վերջինները՝ որ ընելովը, իրենց աշխատանքին համար ո՞ւրէ ստակ տալովը։ Ա՛մէն մէկն իր ստացուածքին վրայ իշխանութիւն ունի որ որու որ ուզէ՝ տայ, եւ իր մէկուն ողորմութիւն ընելուն համար, ուրիշներն իրաւունք չունին որ իրեն բան մ'ըսեն, կամ ինքնիրենց համար ալ աւելի պահանջեն։ Անանկ ալ Աստուծոյ շնորհաց տնտեսութեանը մէջ՝ ուրիշներն աւելի խօսք կապեցիր։

14. Ա՛ռ քուկդ՝ ու գնա, կ'ուզեմ որ ասկ եօթինին՝ քեզի պահածիս պէս տամ։

15. Մի՞թէ ես իշխանութիւն չունի՞մ իմ բաներուս վրայ՝ ինչ որ ուզեմ ընելու. կամ թէ քու աչքդ չա՞ր է՝ որ ես բարի եմ։

16. Ա՛յսպէս յետիններըը առաջին պիտի ըլլան, և առաջիններըը՝ յետին.

շնորհքներ առնելնուն համար մէկն իրաւունք չունի տրտունջ ընելու։

16։ Քրիստոս հոս կը կրկնէ իր վերի ըսածը։ Մա՛տ. ԺԹ. 30։

Ա՛յսպէս յետիններըը. եւ այլն։ Ա՛յսինքն՝ ինչպէս որ ասկ առաջին մէջ եղաւ, յետիններն՝ անոնք որ ժամը պահածիսէն ընկալեցին գործել, ու երեւցաւ Թէ ա՛ֆնէն էչէրչէ պէտ ո՛ռնէն, ա՛ռչէն եգան, տանը տիրոջը քովը շնորհք գտան, եւ իրենց գործին նայելով՝ ամենէն լաւ վարձք առին, քանի որ ա՛ռչիներըը՝ անոնք որ ֆըրճը կալուխ ալըճին, եւ կը յուսային մեկալներէն մեծ վարձք առնել, յետիններ եգան, տանը տիրոջն առջեւը շնորհք չգտան, հապա միայն իրենց կարած ստակն առին, եւ դժուարելով եւ ամթով արձակուեցան, այսպէս ալ Հաւատոյ հոգեւոր քրիստոնէական տնտեսութեանը մէջ, յետիններն՝ անոնք որ երեւոյթով երկնից թագաւորութեանը մէջ քիչ վարձք պիտի առնեն,

ինչու որ կանչուածները շատ են, բայց ընտրուած-

ները քիչ են, եւ ասիկա վարձք ու պատիւ պիտի առնեն, եւ ասոնք՝ անոնք որ իրենց խորհուրդովը մեծ պիտի ըլան, չեխիններ կ'ըլլան, եւ իրենց խորհած վարձքը չեն առներ։

Ինչո՞ւ որ կանչուածները շատ են, բայց ընտրուածները փոքր են։ Կ'երեւայ թէ տանուտէրը շատ մշակներ բռնեց, բայց վերջը միայն ժամը տանուտէրին փոքր եկողներն ընտրեց որ իրենց գործին համար ամենէն աղէկ վարձքը տայ։ Ընանկ ալ Աստուած ասկէ մարդիկ կը կանչէ, եւ շատերը կերպով մը իր գործին մէջ են, բայց ընտրուածները, անոնք՝ որոնց պիտի տրուին իր թագաւորութեանն ընտիր վարձքերը, փոքր են։ Կարճ խօսքով բացատրելով կ'երեւայ թէ ասոնք ըսածն է ասոնց առակին միտքը, այսինքն՝ թէ Աստուած իր ժողովուրդը, իր ընտրեալ ազգը, իր ընտանեաց տէրը, անոնց վրայ շատ ողորմութիւններ եղած են, եւ ոմանք ասկէ ուրիշ գանազան բաներ հանած են, պէտք կըլլայ որ քանի մը խօսք աւելցնենք։ Եւ առաջ ըսենք՝ թէ մէկ քանի մը բաներ՝ ինչպէս բանուորներուն ո՛ր ժամուն կանչուիլը, իրենց ամէն մէկը մէյմէկ գահեկան առնելը, այդիին տէրը եւ իր տնտեսին ո՛վ ըլլալը, քանի մը մարդոց տրուելը ընելն ինչ նշանակելը եւ այլն, կ'երեւայ թէ ոչ մէկը յատուկ նշանակութիւն ունի։ Հապա միայն առակին պատմութիւնը բնականապէս լեցընելու կրդոր-

---

ծածուին։ Օրինակի համար, թէ որ իրենց ամէնը նոյն վարձքն առնէին յատուկ նշանակութիւն ունենար, աս պիտի ըլլար թէ Քրիստոսի աշակերտներն երկինքին մէջ ամէնը նոյն փառքը պիտի վայելեն, որ յայտնապէս Պօղոս Գիրքին դէմ կուգայ։ Մատ. Ժ. 14—30։ Ղուկ. Ժ. 12—19։ Ա Կոր. Ժ. 41։ Դան. Ժ. 3։ Ցիմարութիւն կ'ըլլար, թէ որ հարցընենք թէ երկինքին մէջ որո՞նք իրենց քիչ վարձք առնելուն համար տրտունջ պիտի ընեն. թէ որ անանկ հոգի մը հոն գտնուէր, երկինքը դժոխք կ'ըլլար։ Բանը աս չէ թէ տանուտէրը նոյն վարձքը ամենուն տուաւ, հապա որ մեկուն անիրաւութիւն մը չընելով՝ բոլոր իր ողորմին ալ տուաւ։ Քանի մը մարդոց տրտունջ ընելը՝ առիթ տուաւ որ Քրիստոս՝ տանը տիրոջը բերնովը (համար 13—15) առակին գլխաւոր խորհուրդը բացատրէ ու հաստատէ, ցուցընելով թէ տանը տիրոջը բրածն իրաւունքով է։ Կր մնայ որ հարցնենք թէ Քրիստոս ինչո՞ւ համար աս խորհուրդն առաջ բերաւ, եւ թէ՝ առակը խօսելուն մէջ ի՛նչ դիտաւորութիւն ունէր։ Պատասխան մը պիտի տեսնենք, թէ որ ԺԹրդ գլուխ 27րդ համարէն կարդանք։ Պետրոս տեսնելով թէ Հարուստ Իշխանը չկրցաւ որոշել որ Քրիստոսի հնազանդի՝ եւ իր ստացուածքն աղքատներուն կ'երջընէ, հապա որ դժուար գտաւ, հատանականապէս իրենց ըրածին վրայ պարծենալով։ Յիսուսի ըսաւ, Ահա մենք ամէն բան թողուցինք՝ ու քեզ հետեւեցանք։

ները քիչ։

17. Ու երբոր Յիսուս Երուսաղէմ կ'երթար, ճամբան տասներկու աշակերտները հետը առաւ առանձին, ու ըսաւ անոնց։

18. Ահա Երուսաղէմ կ'երթանք, և Որդին մարդոյ պիտի մատնուի քահանայապետներուն ու դպիրներուն, և անոնք պիտի դատապարտեն,

19. Ու զանիկայ հեթանոսներուն պիտի մատնեն՝ ծաղր ընելու ու ծեծելու, և խաչը հանելու. ու երրորդ օրը յարութիւն պիտի առնէ։

---որէ է՞նչ դէտ ըլլայ ձեզի։ Յետոյ առաջ հարցմունքին քաջալերական պատասխան մը տուաւ, խոստանալով թէ՝ չէ թէ միայն անոնք, հապա ամէն ով որ իր անուանը համար իր ստացուածքը կամ իր աղգականները թող տուած է, իր վարձքը պիտի առնէ։ Ուրիշներէ մէջ բերելով՝ Քրիստոս կերպով մը գետրոսը եւ միւս առաքեալները խրատեց որ խոնարհ ըլլան, եւ չըսուսան թէ երեխէ գոյն ատ դովելի հոգին ունին, եւ անոր վարձքը պիտի առնեն. բայց իր խրատն աւելի յայտնի ընելու համար, խօսքը կը շարունակէ՝ ըսելով, Բայց շատ շատ ներ դէտ ըլլան յետին, և յետինները առաջին, իրը թէ պիտի ըսէր, "Ջգուշանալէ՛ն ըրէ՛ք անոնցմէ՛ն, հիմնական երեւոյթներուն մէ՛ ապաւինիք, ձեր ըրածներուն դիմը կտրել մի սկսիք, յուսալով թէ անոնց համար իմ թագաւորութեանս մէջ գուք պիտի դէտ ըլլայիք դէտ դուք պիտի ըլլաք, ինչու որ Աստուծոյ վարձքերն ամէնը ընդհանուր է։ Ու քանի իր ֆերթափն կոտրուելէ ի՛ետը, և կանայքը թող տուած, բայց ետքը շատ են, բայց շատերը յետին" Աստ վրայ կրնար աւելցնել, որ յետ

դէտ դէտ կոչուած՝ որ ընդունի, ան պատճառ ճշդութիւնը, Գլ. ԺԹ. 30 մեկնութիւնը, ճշդ. Զ. 71։

17—19։ Մրկ. Ժ. 32—34։ Ղկ. ԺԸ. 31—34։

Երուսաղէմ կ'երթար։ Ան իր վերջին անգամ Երուսաղէմ երթալն էր, ինչու որ ան ժամանակին գինքը բռնեցին եւ սպանեցին։ Առանձին խօսեցաւ որ ժողովուրդին մէջ գրգռում մը չկրնայ։ Մարկոս կ'ըսէ՝ թէ քանի որ Յիսուս անդրէ առաջ կ'երթար, ան երեխաներն էրկնչէ, ու խոհեմ էրկնչէ, ինչպէս որ ըսինք (Գլ. ԺԸ. 21, 22 մեկնութիւնը) կ'երեւայ թէ ան օրերը աշակերտներն սկսեցին Քրիստոսի վրայ առել բոլոր խորհուրդ ունենալ։ Հաւանական ալ է թէ ան ժամանակին, երբոր ինքը դիտմամբ մատնուելու եւ խաչուելու կ'երթար, իր դէմքին վրայ բան մը կար՝ որ իրենց զարմանք ու վախ կը պատճառէր։

18—19։ Քրիստոս ասկից առաջ երկու անգամ իր մահուանը վրայ խօսած էր։ Գլ. Ժ. 21։ ԺԸ. 21, 22 մեկնութիւնը։

Երրորդ օրը յարութիւն պիտի

20 Ի՛ն ատենը Հերովդէսին որդւոցը մայրը իր որդւոցը հետ եկաւ անոր, երկրպագութիւն կ՚ընէր՝ ու բան մը կը խնդրէր անկէ։

21. Ի՛ն ալ ըսաւ անոր. Ի՞նչ կ՚ուզես։ Ի՛սաւ ա-նոր. Ի՛սկ՝ որ աս իմ երկու որդիքս մէկը աջ կողմդ, և մէկալը ձախ կողմդ նստին քու թագաւորութեանդ մէջ։

22. Պատասխան տուաւ Յիսուս՝ ու ըսաւ. Չէ՛ք գիտեր՝ ինչ կը խնդրէք. կրնա՞ք խմել ան գաւաթը՝ որ ես պիտի խմեմ, կամ ան մկրտութիւնովը մկրտուիլ՝ որ ես պիտի մկրտուիմ. ըսին իրեն. Կրնանք.

ուն ։ Գլ. ԻԲ. 40 մեկնութիւնը ։

20—28 ։ Մրկ. ժ. 35—45։ Ձեբեդեսին որդւոյը, Յակոբոս եւ Յովհաննէս ։ Մտթ. Գ. 21 ։

Մայրը ։ Կը կարծուի թէ աս ան Սողովմէն էր՝ որ Մարկոս ԻԵ. 40 եւ ԻՁ. 1 կը յիշուի ։ Հաւանական է թէ ինքը ան կիներէն մէկն էր՝ որ Յիսուսի հետ կը պտըտէին, եւ իրենց ստացուածքովնին անոր ծառայութիւն կ՚ընէին ։ Ղկ. Ը. 3։ Մարկոս կ՚ըսէ թէ որդին աս խնդիրն ըրին ։ Մեխրէ Հոն, եւ իրենց մօրը բերնովնին ըրին ։ Մատթէոսին միտքն աս է թէ էրիտ ըրին, ինչու որ (համար 22) էրիտ կուտայ իր պատասխանը՝ ըսելով, Չէ՛ք գիտեր ։ Գլ. Ը. 5 մեկնութիւնը ։

21 ։ Հաւանական է թէ աս խնդիրն ըրին՝ Յիսուսի ըսելուն համար (Մտթ. Ի. 28) թէ առաքեալները պատերազմ Իսրայէլ վրայ պիտի նստին ։ Այսպէս իր ըսածը սխալ հասկըցան, եւ կը յուսային թէ շատ ժամանակ չանցած՝ անոնք մրցակցութեան պիտի ունենան ։ Որչափ խիստ շատ զարմանալի բան մըն է աս՝ որ իրենց սիրելի Տէրոջը իր մահուանը վրայով ըսածներն անմիջապէս լսելէն վերջը՝ աւանկ փառասէր խնդիր մը կ՚ընեն. բայց կը տեսնենք թէ մինչեւ անգամ իր մատնուած գիշերը, ու քանի որ սեղանը նստած էին, վէճ մը Իսրայէլ նոցա մէջը՝ Իր էրիտ ՚ի պատերազմ ։ Ղկ. 22. 24 ։ Այսչափ դժուար էր իրենց հին բնութիւնը ձգել ։

Մեխրէ Հոմը. ։ Թագաւորի մը աջ ու ձախ կողմը նստիլը մեծ պատիւ էր ։ Գ Թագ. Բ. 19 ։ Սղ. ՃԻ. 1 ։

22. Չէ՛ք գիտեր թէ ։ Չէին գիտեր թէ մէկ քանի օր վերջը ինքը պիտի խաչուի, եւ թէ թէ որ իրենք իր աջ ու ձախ կողմն առնելու ըլլային, պատերազմ տեսը իրենցը կ՚ըլլար ։ Մտթ. Իէ. 38։ Նոյն տգիտութեամբը մենք ալ մեր խնդիրները երբեմն չէ՛նք ըներ։

Կրնա՞ք խմել ան գաւաթը ։ Կրնա՞ք իմ չարչարելու ցաւս քաշել։ Մկրտութիւն կ՚ըսէ իր վրայ գալիք նեղութիւններուն համար ։

Կրնանք ։ Որչափ անխորհրդածաբար եւ տգիտաբար խօսեցան։

23 . Եւ ըսաւ անոնց . Իմ գաւաթս պիտի խըմէք , և ան մկրտութիւնովը որ ես մկրտուելու եմ, պիտի մկրտուիք . բայց իմ աջ կողմս ու ձախ կողմս նստիլը՝ իմս չէ տալը , հապա որոնց որ պատրաստուած է իմ Հօրմէս :

24 . Եւ երբոր տասը աշակերտները լսեցին , անոնք երկու եղբայրներուն նեղացան :

25 . Իսկ Յիսուս իրեն կանչեց զանոնք՝ ու ըսաւ . Գիտէք որ ազգաց իշխանները կը տիրեն անոնց , և մեծամեծները կ'իշխեն անոնց .

26 . Բայց ձեր մէջը ա-նանկ պիտի չըլլայ . հապա ձեզմէ ով որ մեծ ըլլալ կ'ուզէ , թող անիկայ ձեր սպասաւորը ըլլայ .

27 . Ու ձեզմէ ով որ առաջին ըլլալ կ'ուզէ , թող անիկայ ձեր ծառան ըլլայ :

28 . Ինչպէս Որդին մարդոյ չեկաւ սպասաւորուելու , հապա սպասաւորութիւն ընդունելու , և իր կեանքը շատերուն համար փրկանք տալու .

29 . Ու երբոր անոնք Երիքովէն դուրս կ'ելլէին , մեծ բազմութիւն մը անոր ետեւէն գնաց .

30 . Եւ ահա երկու կոյր մարդիկ որ ճամբուն քով նստած էին , երբ լսեցին որ Յիսուս կ'անցնի , գոռացին ու ըսին . Տէր , Դաւիթի Որդի , մեզի ողորմէ :

31 . Ու ժողովուրդը զանոնք կշտամբեց , որ լռեն . բայց անոնք աւելի գոռացին ու ըսին . Տէր , Դաւիթի Որդի , մեզի ողորմէ :

32 . Յիսուս կեցաւ ու կանչեց զանոնք ու ըսաւ . Ի՞նչ կ'ուզէք որ ձեզի ընեմ :

33 . Ըսին անոր . Տէր , որ մեր աչքերը բացուին :

34 . Յիսուս գթալով դպաւ անոնց աչքերուն , և իսկոյն անոնց աչքերը տեսան , և անոնք գացին անոր ետեւէն :

21 . Երբոր Երուսաղէմին մօտեցան ու Բեթփագէ եկան Ձիթենեաց լերան քով , Յիսուս երկու աշակերտներ ղրկեց ,

2 . ըսելով անոնց . Գացէք ձեր առջեւի գիւղը , և անմիջապէս պիտի գտնէք էշ մը կապուած , և քովը էշուկ մը . արձակեցէք զանոնք ու բերէք ինծի :

3 . Եւ եթէ մէկը բան մը ըսէ ձեզի , ըսէք որ Տէրոջ պէտք ունի զանոնք , և անմիջապէս պիտի արձակէ զանոնք :

4 . Ասիկա եղաւ , որ մարգարէին միջոցաւ ըսուած կատարուի , որ կ'ըսէ .

5 . Ասացէք Սիոնի դստեր . Ահա քու թագաւորդ կու գայ քեզի , հեզ է ան , և էշու մը վրայ նստած , էշուկի մը վրայ , որ լուծի տակ եղող էշուկի մըն է :

6 . Աշակերտները գացին ու ըրին ինչպէս որ Յիսուս հրամայեց անոնց .

7 . և բերին էշը և էշուկը , և իրենց հանդերձները դրին անոնց վրայ , և նստեցուցին զանիկա անոնց վրայ :

8 . Ժողովուրդին մեծ մասը իրենց հանդերձները ճամբուն վրայ տարածեցին , ուրիշներ ծառեր կը կտրէին և ճամբուն վրայ կը տարածէին :

9 . Եւ ամբոխները որ առջեւէն և ետեւէն կ'երթային , կը գոռային ու կ'ըսէին . Օսաննա Դաւիթի Որդւոյն . օրհնեալ է Անիկա որ կու գայ Տէրոջ անունովը . Օսաննա բարձունքներուն մէջ :

10 . Եւ երբոր Երուսաղէմ մտաւ , ամբողջ քաղաքը խռովեցաւ , ըսելով . Ո՞վ է Ասիկա :

23 . Իմ գաւաթս պիտի խմէք . Յակոբոս քանի մը տարի վերջը սրով սպանուեցաւ . (Գործ . Ժ . 2) եւ թէեւ Յովհաննէս մինչեւ խոր ծերութեան ապրեցաւ , բայց շատ նեղութիւններ քաշեց . բանտը դրուելով՝ ծեծուելով եւ աքսորուելով . եւ այլն : Գործ . Դ . 3 . Ե . 40 . Յայտ . Ա . 9 :

Իմ չէ տալը՝ Ան Հօր Աստուծոյ յանձնուած է որոշելը :

24 . Նեղացան . Չէ թէ նեղացան որ երկու եղբայրներն անանկ խոհեմ հոգի մը ունէին , հապա որ ջանք կ'ընեն ձեռք ձգել ան մեծութիւնը՝ որ տասը աշակերտներն ալ իրենց համար կ'ուզէին . Յիսուս ասոնց փառասէր հոգին ամէնուն մէջը տեսնելով ամէնը կանչեց ու խրատեց :

26—28 . Թող ան իր ծառան ըլլայ : Քրիստոնեութեան մէջ բուն անունը մեծամեծները կ'իշխեն անոնց չէ , հապա ծառայելը կ'իշխէ անոնց . Ղուկ . Ի . 1 , Մկնութիւնը :

Ինչպէս Որդին մարդոյ չեկաւ սպասաւորութիւն ընդունելու . Իր օրինակովը կ'ուզէ խոնարհութիւն սորվեցնել իրենց , քրիստոնեաները փնտռելու չեն աս աշխարհիս մեծութիւնը , հապա ջանք ընելու են որ իրենց տերոջը նմանին խոնարհութիւնով եւ հեզութիւնով :

Իր կեանքը փրկանք տալու . Գ . Ե . 2 , Դ . 10 :

29—34 . Մրկ . Ժ . 46—52 , Ղուկ . Ժ . 35—43 . Երիքով քաղաք մըն էր , Երուսաղէմէն վեց ժամու չափ հեռու՝ հիւսիսային արեւելեան կողմը . Քրիստոսէն 1450 տարի առաջ երբոր Իսրայէլացիները քանանու երկիրը մտան , ան քաղաքը կործանեցին . Յես . Զ . 24 , 26 . Անկից 500 տարի

ըիքովէն ելան, մեծ բազմութիւն անոր ետեւէն գըլնաց։

30. Եւ ահա ճամբուն քովը երկու կոյր նստած էին. երբոր լսեցին թէ Յիսուս կ'անցնի, աղաղակեցին ու ըսին. Ողորմէ մեզի Տէր՝ որդի Դաւթի։

31. Եւ բազմութիւնը կը յանդիմանէր զանոնք, որ լռեն. բայց անոնք՝ ալ աւելի կ'աղաղակէին ու կ'ըսէին. Ողորմէ մեզի Տէր՝ որդի Դաւթի։

32. Եւ Յիսուս կանգ առնելով կանչեց զանոնք՝ ու ըսաւ. Ի՞նչ կ'ուզէք որ ձեզի ընեմ։

33. Ըսին անոր. Տէր՝ որ աչքերնիս բացուին։

34. Եւ Յիսուս խղճալով՝ անոնց աչքերուն դըպաւ. և շուտ մը անոնց աչքերը բացուեցան, ու անոր ետեւէն գացին։

ԳԼ. Ի Ա

1. Ու երբոր Երուսաղէմին մօտեցան, ու եկան Եթփագէ դէպ ի Ձիթենեաց լեռը, ան ատենը

չափ եաքը նորէն շինուեցաւ։ Գ Թագ. ԺԲ. 34։

Երեմ. Ի. Մարկոս եւ Ղուկաս ասոնցմէ միայն մէկը կը յիշեն, Բարտիմէոսը. կ'երեւայ թէ իր երեւելի եւ աղէկ ճանչցուած մէկն ըլլալուն համար։ Գլ. Ը. 28 մեկնութիւնը։ Ինքն ալ շատ նախանձաւոր էր, անանկ որ՝ երբոր Յիսուս զանոնք կանչեց, իր վրայի հանդերձը ձգեց որ շուտ մը վազէ՝ իրեն երթայ։

Երեմ. Ը. Ղուկաս (ԺԸ. 36, ՃՀ) կ'ըսէ թէ երբոր Բարտիմէոս բազմութեանն անցնիլը լսեց, հարցուց թէ Ի՞նչ է ան, եւ իրեն ըսին թէ Յիսուս Նազովրեցին կ'անցնի։

Ուրէ Դ. Բ. Գլ. Ա. 1։ Թ. 28 մեկնութիւնը։

Ի՞նչ կ'ուզէք. ՃՀ։ Արդէն Քրիստոս գիտէր իրենց ուզածը, բայց իրենց լսելովը իրենց փափաքն եւ հաւատքը աւելի յայտնի եղաւ ժողովուրդին։

34. Շուտ մը անոնց աչերը բացուեցան։ Աստանկ ալ Քրիստոս իրեն եկող բոլոր խեղճ ու կոյր մեղաւորներուն հոգեւոր աչերը կը բանայ։ Երանի անոնց՝ որ Բարտիմէոսին պէս, իրեն կ'աղաղակեն, Ողորմէ մեզի։

Անոր ետեւէն գացին։ Կրնանք յուսալ թէ իրենց հոգեւոր աչերը ալ բացուեցան, եւ թէ Քրիստոսը սէրէնէոն համար իրեն ետեւէն գացին։ Աստանկ ալ ամէն անոնք որ Քրիստոսէն շնորհք կը գտնան, իրեն ետեւէն կ'երթան, ինչպէս որ կ'ըսէ (ԾՎ. Ժ. 27) Իմ ոչխարս իմ ձայնիս կը լսեն, ու ես կը ճանչնամ, ու իմ ետեւէս կու գան։

ԳԼ. Ի Ա

1—17։ Մրկ. ԺԱ. 1—11։ Ղուկ. ԺԹ. 29—46։ ԾՎ. ԺԲ. 12—19։

Բէթփագէ։ Մարկոս եւ Ղուկաս կ'ըսեն՝ թէ Բէթփագէին ու Բէթանիային մօտերտն։ Ա՛ն երկու

Յիսուս էր աշակերտներէն երկուքը խրկեց ։

2 ։ Եւ ըսաւ անոնց ։ Գացէ՛ք ատ ձեր դիմացի գեղը, և շուտ մը պիտի գտնէք կապած էշ մը՝ ու անոր հետ աւանակ մը ։ արձըկեցէ՛ք անոնք՝ ու ինծի՛ բերէք ։

3 ։ Եւ թէ որ մէկը ձեզի բան մը ըսէ, ըսէ՛ք թէ՝ Տէրոջը պէտք են ։ և շուտ մը անոնք պիտի խրկէ ։

4 ։ Ըս ամէն բանները եղաւ, որ կատարուի մարգարէին խօսքը՝ որ կ՚ըսէ ։

5 ։ Ըսէ՛ք Սիօնի աղջկանը ։ Ընդ՝ քու թագաւորդ քեզի կու գայ հեզ՝ ու ի շուն վրայ հեծած՝ և իշու ձագի աւանակի վրայ ։

6 ։ Աշակերտները գացին, և ինտոր որ Յիսուս իրենց պատուիրեր էր, ըրին ։

7 ։ Ու բերին էշը և ա-

գիւղերը մէկմէկու մօտ էին, Զիթենեաց լեռանը արեւելեան կողմը ։ Ա՛ս լեռը երուսաղէմին մէկ մղոնի չափ հեռու է, արեւելեան կողմը ։ Ա՛սոր եւ քաղաքին մէջ տեղը կը վազէ Կեդրոն հեղեղատը՝ որուն արեւելեան կողմը եւ լեռանէն տակն է Գեթսեմանի պարտէզը, որուն մէջը Յուդան Քրիստոսը մատնեց ։ Մ՚ա՛ւ ԻԶ ։ 36 ։ Մ՚ա՛ր ԺԴ ։ 32 ։ Ց՚ա՛ւ ԺԲ ։ 1 ։

2 ։ Դիմացի գիւղը ։ Բեթփագէ կամ Բեթանիա ։

Էշը և անոր հետ աւանակը ։ Մարկոս եւ Ղուկաս միայն աւանակը կը յիշեն, ինչու որ Յիսուս անոր վրայ հեծաւ ։ իրենց պատմութիւնը տարբեր է, ու չէ թէ հակառակ ։ Գ՚ա՛ր Ը ։ 28 մեկնութիւնը ։ Մայրը բերին որ աւանակը հանդարտ մնայ, կամ որ՝ պատիւի համար, Քրիստոսի հետեւէն քալեն ։ Հիմա ալ սովորութիւն կայ որ թագաւորներ ձի հեծած տեսնելին քանի մը պարոյ ձիեր իրենց հետեւէն քալել տան, որ եթէ հարկ ըլլայ, գանձնք ալ գործածեն ։ Մարկոս

եւ Ղուկաս կ՚ըսեն թէ Աւանակին վրայ ընաւ մարդ նստած չէր ։

3 ։ Քրիստոս իրաւունք ունէր իր ուզածը որեւիցէ տեղէն առնելու, առանց տէրերուն հարցնելու, բայց գիտցաւ թէ իշուն տէրերը զանիկայ պիտի խրկեն ։ Կարելի է թէ Քրիստոսը ճանչցող եւ իրեն հաւատացող մարդիկ էին։

Տէրը ունի ։ Մեր Յերը Քրիստոս կ՚ուզէ ։

5 ։ Ըսէ՛ Սիօնի աղջկանը ։ Եր՚ա՛ւ ԺԱ ։ 11 ։ Զ՚ա՛ք Թ ։ 9 ։

7 ։ Հանդերձները ։ Ասանկով Յիսուսի պատիւ տուին ։ Դ՚ա՛ք Թ ։ 13 ։

Նոքա անոնց վրայէն կրնայ հասկցուիլ կամ էլիզէոն կամ հանդերձները համար, բայց որովհետեւ Յիսուս միայն աւանակը հեծաւ, ասկէ հասանկան է թէ հանդերձները համար հասկընալու ենք ։ Երբոր կ՚ըսուի (համար 5) թէ Ի՛ր վրայ հեծաւ՝ և էր անոնց վրայ, կրնանք հասկընալ թէ իր հեծած աւանը երկուքը կը ծածկէր ։ Էշը աւանակ գործածեց

ւանակը, և անոնց վրայ իրենց հանգերձները դնելին, ու նստաւ անոնց վրայ։

8. Եւ ժողովուրդէն շատերը իրենց հանդերձները ճամբուն վրայ փռեցին, և ուրիշները ծառերէն ճիւղեր կը կտրէին, ու ճամբուն վրայ կը տարածէին։

9. Եւ ժողովուրդները որ առջևէն ու ետևէն կ'երթային, կ'աղաղակէին ու

կ'ըսէին. Ովսաննա որդւոյ Դաւթի. օրհնեալ է ան՝ որ Տէրոջը անունովը կուգայ. Ովսաննա՝ ի բարձունս։

10. Ու երբոր անիկայ Երուսաղէմ մտաւ, բոլոր քաղաքը շարժեցաւ, ու ըսաւ. Ո՞վ է աս։

11. Եւ ժողովուրդները ըսին. Ասիկայ Յիսուս մարգարէն է՝ Գալիլեայի Նազարէթէն։

իր ետևէն քաշել տալով։ Հիմա ալ երբոր թագաւոր մը իրեն ետևէն չորս պարագ ձիեր քաշել կուտայ՝ կ'ըսուի թէ հինդ չի՛ւ կ'երթայ, կամ թէ հինդ չի կը հեծնոյ, թէեւ իր հեծածը միայն մէկ ըլլայ։

8. ՃԱՆԱՊԱՐՀԸ. ՃԻՇԵԼու է թէ ասկէց քանի մը օր առաջ Յիսուս Ղազարոսը յարուց (ՅՀ. ԺԱ), եւ թէ բազմաթիւ ժողովուրդ աս հրաշքը լսելնուն համար Երուսաղէմէն ելան անիկայ դիմաւորելու։ ՅՀ. ՀԱ. 18։

ՀԱՆԴԵՐՁՆԵՐը ճամբուն վրայ էին. ՃԻ։ Որ թագաւորական պատիւ տան իրեն։

9. ՈՎՍԱՆՆԱ. ՃԻ։ Մարկոս կ'ըսէ, Օրհնեալ է անոր որ Տէրոջը անունովը կուգայ. ՃԻ։ Եւ Ղուկաս, Օրհնեալ է ան թագաւորը. ՃԻ։ Անշուշտ անանկ մեծ բազմութեան մէջ ամէնը ճիշտ նոյն խօսքերը չէին ըսեր, հապա ոմանք մէկ ձայնով եւ ուրիշներն ուրիշ ձայնով կ'աղաղակէին, եւ ամէն մէկը իր լսածը կը պատմէ։ Ովսաննա՝ ըսել է՝ Ազատէ՛ հիմա երէ, եւ Հրեից մէջ կը

գործածուէր իբրեւ ուրախութեան աղաղակ մը։

ՈՐԴՈՅ ԴԱՒԹԻ։ Մեսիային։ ԳԼ. Ա. 1։ ԹԱ. 28 մեկնութիւնը։

ՈՎՍԱՆՆԱ ՝Ի ԲԱՐՁՈՒՆՍ։ Ղուկաս կ'ըսէ՝ ՓԱՌՔ ԲԱՐՁՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ։ Երկունքին միտքը աս է, Երկինքին մէջ թող ցնծան եւ Աստուծոյ փառք տան։ ՍԱՂ. ՃԽԸ. 1, 2։

10. ԲՈԼՈՐ ՔԱՂԱՔԸ ՇԱՐԺԵՑԱՒ։ Քաղաքին ժողովուրդը բոլոր աս անսովոր բաներովը զարմանքով եւ ապշութեամբ լեցուեցան։ Ղուկաս (ԺԹ. 41—44) կը պատմէ թէ քաղաքին մօտեցած ատենը Յիսուս անոր վրայ լացաւ։ Իր աննախատես աչքովը տեսաւ, թէ շատ օրեր չանցած, աս նոյն բազմութիւնը՝ որոնք հիմա Ովսաննա կ'աղաղակեն, իրենց իշխաններէն համոզուած՝ բոլորովին ուրիշ ձայն մը պիտի հանեն՝ աղաղակելով, Խաչը հան ասիկայ, եւ մէկ շատ տարի չանցած, իրենց գեղեցիկ քաղաքը, իրենց սուրբ եւ փառաւոր տաճարը, եւ իրենց բոլոր ցանկալի բաները հե-

12 · Եւ Յիսուս Ա՛ստուծոյ տաճարը մտաւ , ու դուրս հանեց ամէն անոնք՝ որ տաճարին մէջ կը ծախէին ու կը գնէին , և բստակ փոխողներուն սեղաններըՙ ու աղաւնի ծախողներուն աթոռները կործանեց ·

13 · Եւ ըսաւ անոնց· Գրուած է թէՙ Իմ տունս աղօթքի տուն պիտի կոչուի , բայց դուք ատիկայ աւազակներու այր ըրիք ։

թանոսաց ձեռքն իյնալով պիտի կորսուին . եւ իրենք հարիւր հազարներով սրով պիտի սպանուին ու դերուելեան տարուին , եւ մանաւանդ թէ իրենց Մեսիան մերժելով ու մեռցնելով՝ աս բոլոր ցաւերը եւ նեղութիւնները կրելու արժանի պիտի ըլլային ։ Ասոր համար ամենադժուար փրկիչը ինքզինքը չկրցաւ զսպել ։ Մոռնալու չէ թէ աս նոյն ժամանակին՝ ազգին մեծերը խորհուրդ կ'ընէին անիկայ սպաննելու ։ ՃՎՀ · ՅԱ · 53 ։ Աս է քրիստոնէութեան հոգին , որ պէտք է ունենանք , թէ որ կ'ուզենք Քրիստոսին ըլլալ ։ Մարկ · Ը · 44 ։

12 · Աթոռները տաճարը մտաւ . Մարկոսին պատմութենէն կը սորվինք թէ հեթանոս ազգ Քրիստոս տաճարը մտքրեց ։ Աս իրիկունը տաճարը մնաւ , եւ ամէն բաներն աչքէ անցնելով՝ եւ աս առաւոտուր ընողներուն անդամութիւնները տեսնելով՝ Ռեթանիա գնաց՝ ան դիշերը պառկելու , եւ հետեւեալ օրը դարձաւ , պատրաստ ըլլալով որ մարդիկը տաճարէն հանէ ։ Նոյն բանն ըրած էր երկու տարի առաջ , երբոր իր քարոզութիւնը նոր սկսած էր ։ ՃՎՀ · Բ · 13—16 ։ Մարդիկն ոչխարները՝ արջառները եւ աղաւնիները զոհ մատուցանողներուն կը ծախէին , որ հարկաւոր գործ մըն էր , ինչու որ հեռուէն եկողները չէին կրնար պէտք եղած զոհերը հետերնին բերել · բայց իրաւունք չունէին առաւտուր ընել տաճարին մէջը ։ Կ'երեւայ թէ առնողները կը խաբէին , ինչու որ Յիսուս կ'ըսէ թէ տաճարը ա՛ազախներու այր ըրին ։

Այս խնդիրներուն պէսներուն կանոն կար որ տաճարին համար բուն Հրէից կատած բստակը տրուի , (Եւ · Լ · 13) բայց եկողներէն շատերը Հռոմայեցւոց ստակն ունենալով՝ պէտք կ'ըլլար որ տաճարն եկածատեննին ստակը փոխեն ։ Ասոր համար բստակ փոխողները հոն կեցեր էին ։ Վայ անոնց՝ որ Աստուծոյ տանը մէջ իրենց շահը կը փնտռեն , իր ժողովուրդը սր եւ իսկ կերպով կողոպտելով ։ Եւէ · Լ Գ · 1-10 Մտ · Ի Գ · 14 ։

13 · Ա՛ազախներու այր ըրիք ։ Ժողովուրդը կողոպտելով ։

Իմ տունս Ես ԾՋ · 7 · կը վախնանք թէ հիմա ալ շատ եկեղեցիներ ա՛ազախներու այր են , որոնց մէջ սուտ պատարագներով եւ ուրիշ զանազան պարապ արարողութիւններով խեղճ ու տգէտ հոգիները կը գողցուի , եւ իրենց հոգիները կը կորսուին ։ Թէ եւ Հռոմէական անաւետութիւնը վերջացած է , բայց տակաւին Եռասաղէմին մէջ ա՛ազախներու

14. Եւ տաճարին մէջ կոյրեր ու կաղեր եկան իրեն, եւ բժշկեց զանոնք։
15. Երբոր քահանայապետները ու դպիրները տեսան անոր ըրած հրաշքները, եւ տղաքը որ տաճարին մէջ կ'աղաղակէին ու կ'ըսէին, Ովսաննա որդւոյ Դաւթի, բարկացան.
16. Ու ըսին անոր. Կը լսե՞ս՝ ի՛նչ կ'ըսենատոնք. Եւ Յիսուս ըսաւ անոնց.

Է՛հ՛. քնաւ չէ՞ք կարդացեր, Թէ Մանկանց ու կաթնկեր տղայոց բերնէն գովութիւն կատարեցիր։
17. Ու թողուց անոնք՝ քաղաքէն դուրս Բեթանիա երթալ, ու գիշերը հոն կեցաւ։
18. Ու առտուանց երբոր քաղաքը կը դառնար, անօթեցաւ.
19. Ու ճամբուն վրայ թզենի մը տեսնելով՝ գնաց, եւ անոր վրայ

այրէր կան՝ ուր որ քանի մը եկեղեցականներ իրենց ժամանակը ծուլութեամբ կ'անցընեն, իրենց գործը միայն ատ ընելով՝ որ հոն ուխտի գացող տգէտ ու խարուած մահտեսիները կողոպտեն։ Թէ որ ատ խեղճ մարդիկն իրենց հոն լսածը՝ տեսածն ու քաշածը պատմելու ըլլան, յայտնի կ'ըլլայ Թէ ատ մեր ըսածը զրպարտութիւն չէ, հապա Թէ ամենէն շատ ու գէշ աւազակները Քրիստոսի անունովը իր գերեզմանին քովը նստած են։ Տես՝ Նկարագիր Աղէտից Երուսաղէմի անունով գիրքը, տպագրութիւն 6. Միւհէնտիսեան, 1860, որ ան մարդոց ըրածներուն մէկ քանիները կը պատմէ։

15։ Հոս կը տեսնենք քահանայապետներուն ու դպիրներուն չարութիւնը՝ որ Քրիստոսի կը հակառակէին եւ զանիկայ մեռցնել կը փնտռէին, մինչեւ անգամ իր ատանկ բարութիւններ ըրած ատենը։ Մտ։ ԺԱ. 18։

16. Կը լսե՞ս. ըս։ Ատ ըսին բարկութեամբ անիկայ յանդիմանելով։

Մտ։ Ե. 9։ Սաղ. Ը. 2։

17—19։ Մրկ. ԺԱ. 12—14։

Բէթանիա, համար 1 մեկնութիւնը։

Բան մը չգտաւ։ Մարկոս (ԺԱ. 13) կ'ըսէ Թէ դիտաւ ատենէն վեր։ Ոմանք ասով կը հասկընան Թէ դիտաւորեալ վեր որ բաւ բռնէ, հապա Թէ ատ թզենին տերեւներէն ի. րեցաւ Թէ անոր վրայ պտուղ կար, ինչու որ թզենին պտուղը իր տերեւներէն առաջ կը բուսանի, եւ Թէ անոր համար Յիսուս, Թէեւ կանուխ էր, նայեցաւ որ գուցէ անոր վրայ բան մը գտնէ. բայց աւելի հաւանական է Թէ Մարկոս ըսել կ'ուզէ՝ Թէ դեռ հասած ժողվելու՝ կթելու՝ Թուզի ատեն չէր, եւ ասոր համար, Թէ որ ծառը պտղաբեր ըլլար, պտուղը վրան պիտի ըլար։ Ատանկ ալ ատ գլխուն 34 համարին մէջ պտուղէ ժամանակ կ'ըսուի

տերեւներէն՝ ի զատ բան մը չգտաւ. ու ըսաւ անոր. Ա՛սկէ ետեւ քեզմէ պտուղ չըլլայ յաւիտեան. և իսկոյն թզենին չորցաւ։

20. Ու աշակերտները երբոր տեսան, զարմացան ու ըսին, Թէ Ինտոր թզենին շուտ մը չորցաւ։

21. Յիսուս պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ անոնց. Ա՛ստուարիտ կ՚ըսեմ ձեզի՝ Թէ որ հաւատք ունենաք՝ ու չերկմտիք, ո՛չ թէ միայն ատ թզենիին եղածը պիտի ընէք, հապա նաև՝ Թէ որ ատ լեռանը ըսէք՝ Նըլուր ու ծովը ինկիր, պիտի ըլլայ։

22. Ու ամէն ինչ որ աղօթքի մէջ հաւատքով կը խնդրէք, պիտի առնէք։

23. Ու երբոր անիկայ տաճարը եկաւ, քահանայապետները և ժողովուրդին ծերերը անոր մօտեցան՝ երբոր կը սորվեցընէր, ու ըսին. Ի՞նչ իշխանութիւնով կ՚ընես ատ բաները, և ո՞վ տուաւ քեզի ատ իշխանութիւնը։

հաստիւէ ոտքին համար։ Ասանկով՝ Մարկոս ըսելով Թէ պտղատու ոտքն չէր, չէ Թէ ճիւսուսի ծառին վրայ բան մը չգտնըլուն, հապա իր անոր վրայ բաղձ ծագելուն պատճառը կուտայ։

20—22։ Մտթ. ԺԱ. 20—26։

Երբոր պետրոս. եւայլն։ Թէեւ Թզենին իսկոյն չորցաւ, աշակերտները չտեսան մինչեւ հետեւեալ օրը։ Մտթ. ԺԱ. 20։ Ան տերեւալից Թզենիին նման շատ քրիստոնեաներ կան՝ որ քրիստոնէութեան միայն դուրսի երեւոյթն ունին, ու վերջապէս անոր պէս Ցերօջը բարկութիւնովը պիտի կործանին։ Գ՚որ. ԺԳ. 6—9։ Ճովհ. Ա՚ե. 2։

21, 22։ Գղ. Ի. 7—11։ Ա՚ե 19 մեկնութիւնը։ Ան խոստմունքը մասնաւորաբար առաքեալներուն կը տրուէր, որ անոնք հրաշագործութեան պարգեւն ունէին, բայց՝ որովհետեւ հաւատքին հիմը Աստուծոյ խոստմունքներն են, եւ հաւատացեալ մարդը կ՚ուզէ եւ կը խնդրէ միայն ան բաները՝ որ Աստուծոյ կամքին համաձայն են, հիմա ալ կրնայ ըսուիլ, Թէ ո՛րեւ ինչ որ աղօթելով ձեզ կը խնդրենք, պիտի առնենք։ Թէ որ հրաշագործութեան պարգեւը հիմա հարկ ըլլար։ Աստուած պիտի տար, բայց հարկ չէ, եւ Աստուած չուզեր որ խնդրենք. եւ Թէ որ մեկը խնդրելու ըլլար, իր աղօթքը հաստատով չէր կրնար ըլլալ, ինչու որ, ինչպէս որ վերն ըսինք, հաստատին հիմը Աստուծոյ խոստմունքներն են, եւ հարկ չեղած բանը Աստուած չխոստանար։ Հրաշագործութեան պարգեւը հարկ եր առաքելոց՝ որ իրենց քարոզած նոր ճշմարտութիւններուն անով հաստատեն։ Մտթ. ժ. 8։

23—27։ Մտթ. ԺԱ. 27—33։ Գ՚որ. Ի. 1—8։

24. Պատասխան տուաւ Յիսուս՝ ու ըսաւ անոնց. Ես ալ ձեզի բան մը հարցընեմ, որ եթէ անիկայ ինծի ըսէք, ես ալ ձեզի պիտի ըսեմ թէ ի՛նչ իշխանութիւնով կ'ընեմ աս բաները:

25. Յովհաննէսին մկրտութիւնը ուսկի՞ց էր. երկինքէ՞ն՝ թէ մարդոցմէ. և անոնք մէջերնին կը խորհէին՝ ու կ'ըսէին.

26. Թէ որ ըսենք՝ Երկինքէն, մեզի պիտի ըսէ թէ՝ Ապա ինչո՞ւ չհաւատացիք անոր. իսկ թէ որ ըսենք՝ Մարդոցմէ, ժողովուրդէն կը վախնանք, ինչու որ բոլորն ալ Յովհաննէսը իբրև մարգարէ կ'ընդունին:

27. Ու պատասխան տալով Յիսուսին՝ ըսին. Չենք գիտեր. և ինքը ըսաւ անոնց. Ես ալ ձեզի չեմ ըսեր թէ ի՛նչ իշխանութիւնով կ'ընեմ աս բաները:

28. Ձայց ի՞նչպէս կ'երեւնայ ձեզի. մէկ մարդ մը երկու որդի ունէր, ու գնաց առջինին ըսաւ. Որդեակ՝ գնա այսօր պարտիս մէջ գործէ:

29. Ընդիկայ պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ. Չեմ ուզեր երթալ, բայց ետքը զղջացաւ՝ ու գնաց:

30. Մէկալին ալ գնաց, և անանկ ըսաւ. անիկայ պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ. Կ'երթամ՝ տէր. և չգնաց:

31. Երկուքէն ո՞րը եղաւ հօրը կամքը կատարեց. ըսին անոր՝ Առջինը. Յիսուս ըսաւ անոնց. Ամէն ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի,

---

Քահանայապետները. եւայլն։ Գլ. Բ. 4 մեկնութիւնը։ Ժ. Զ. 21։

Ա՛ր Բ՛նէրը։ Իր քարոզութիւնն ու հրաշքները։

24. Բա՛ն մը հարցնե՛մ։ Կ'ուզէին անիկայ իր խօսքովը բռնել ու յանցաւոր հանել, եւ ասոր համար Յիսուս անոնց չպատասխաներ։

25. Յովհաննէսին մկրտութիւնը։ Կ'ըսէ իր բոլոր քարոզութեանը համար։ Մարկ. Գ. եւայլն։

26։ Յովհաննէս Քրիստոսի համար վկայութիւն տուաւ, (Ցովհ. Ա. 15—34։ Ե. 33) եւ աս մարդիկը գիտցան թէ իր քարոզութիւնը ընդունելով՝ հարկ կ'ըլլար որ Յիսուսը ընդունին իրրեւ Մեսիան։

27. Չէ՛ք գիտեր։ Սուտ խօսեցան՝ որ իրենց խօսքովը չբռնուին։

31, 32. Մաքսաւորները. եւայլն։ Գլ. Ժ. 3 մեկնութիւնը։ Փարիսեցիները իրենք զիրենք արդար սեպելով՝ հպարտութեամբ լեցուած էին, բայց մաքսաւորները իրենց մեղաւոր

որ մաքսաւորները ու պոռնիկները ձեզմէ առաջ կը մտնեն Աստուծոյ թագաւորութիւնը։

32. Ինչու որ Յովհաննէս արդարութեան ճամբայով եկաւ ձեզի, և դուք անոր չհաւատացիք. բայց մաքսաւորները ու պոռնիկները անոր հաւատացին. և դուք տեսաք՝ ու ետքը չզղջացիք անոր հաւատալու։

33. Ուրիշ առակ մըն ալ լսեցէք. Մէկ տանուտէր մարդ մը կար՝ որ այգի մը տնկեց, ու ցանգով պատեց զանիկայ, և անոր մէջը հնձան փորեց, ու աշտարակ շինեց. և զանիկայ մշակներու յանձնեց, ու ինքը օտար երկիր մը գընաց։

34. Երբոր պտուղի ժամանակը մօտեցաւ, իր ծառաները մշակներուն խրկեց, որ անոր պտուղները առնեն։

35. Ու մշակները անոր ծառաները բռնեցին, մէկը ծեծեցին՝ միւսը սպաննեցին՝ մէկ ուրիշը քարկոծեցին։

36. Նորէն ուրիշ ծառաներ խրկեց՝ առջիններէն շատ, և անոնց ալ ասանկ ըրին։

37. Վերջը իր որդին խրկեց անոնց՝ ըսելով. Պոյտ ամչնան իմ որդիս։

ըլլալը գիտնալով աւելի մոխիկ ըրին Յովհաննէսին եւ Քրիստոսին քարոզած փրկարար ճշմարտութիւններուն։ Ղուկ. Գ. 12, 13։ Ի. 29, 30։ ԺԲ. 9—14։ Գլ. Ե. 4, 20 մկնութիւնը։

33, 46։ Մտթ. ԺՒ. 1—12։ Ղուկ. Ի. 9—19։ Ա՛ս առակովը Յիսուս կը ցուցնէ թէ Աստուած ինչպէս իր թագաւորութեանը պարգեւները Հրեից յանձնեց, եւ թէ իրենք ինչպէս իր պահանջած պտուղները առաջ չբերին, հապա իր բոլոր խրկած մարգարէները մերժած էին, եւ իր սիրելի Որդին ալ մերժելով՝ երեսէ պիտի ձգուին ու պատժուին, եւ իրենց ունեցած շնորհքները եթէ անոնցմէ ուրիշ ազգերուն պիտի տրուին։ Շատ անգամ եկեղեցին օրինակով կը ցուցնէ մը։ Սաղ. Ձ. 14, 15։ Եսա. Ե. 7. եւայլն։

Յանդիմ պոռնէ զնոսիկ. եւ այլն։ Այսինքն ամէն պէտք եղած բանն ըրաւ որ պիտի պղաբեր ըլլայ։

34. Պտուղ խառնել։ Հունձքի առներ։

Իր ծառաները իրենց։ Անանկ ալ Աստուած իր մարգարէներուն ընդունելով Հրեաները խրատեց՝ որ իրեն հնազանդին ու փառք տան, (Երեմ. ԺԱ. 7։ Իե. 4։ Իթ. 19, եւայլն) բայց անոնք իրենց սրտերը ալ աւելի խստացուցին։ Բ Մնաց. Լ. 8։ Եսա. Լ. 9։ կե. 2, 3։ Գործ. Ի. 51, եւայլն։

37. Իր որդին իրենց։ Ասանկ

38. Հայց մշակները երբոր տեսան որդին, իրարու ըսին. Ա՛սիկայ է ժառանգը, եկէք զանիկայ սպաննենք, ու անոր ժառանգութիւնը տիրենք։

39. Եւ առին զանիկայ՝ պզտիէն դուրս հանեցին, ու սպաննեցին։

40. Ուստի երբոր պզտիին տէրը գայ, ի՞նչ պիտի ընէ ան մշակներուն։

41. Ըսին իրեն. Ան չարերը չարաչար պիտի կորսընցընէ, և պզտին պիտի յանձնէ ուրիշ մշակներու, որոնք պտուղները իրենց ժամանակին պիտի տան իրեն։

42. Ըսաւ անոնց Յիսուս. Ինձաւ չէ՞ք կարդացեր գրքին մէջ, Ան քարը որ շինողները անարգեցին, անիկայ անկիւնին գլուխը եղաւ. ասիկայ Տէրոջմէ եղաւ, և զարմանալի է մեր աչքերուն։

43. Ասոր համար կ՚ըսեմ ձեզի, որ Աստուծոյ թագաւորութիւնը ձեզմէ պիտի առնուի, ու անանկ ազգի մը պիտի տրուի՝ որ անոր պտուղները բերէ։

44. Եւ ով որ ատ քարիս վրայ իյնայ՝ պիտի կոտրտի, և որո՛ւ վրայ որ իյնայ՝ պիտի փսորէ զանիկայ։

ալ Աստուած վերջը իր սիրելի Որդին խրկեց։ Եբր. Ա. 1։

38. Իրարու ըսին. Եւայլն։ Որչափ չարութիւն է ատ, բայց որչափ աւելի եր Հրէից չարութիւնը՝ որոնք Աստուծոյ սիրելի Որդին մերժեցին եւ սպաննեցին. եւ ո՞վ կրնար մեր մեղքը չափել, թէ որ մենք Անիկայ չսիրենք եւ իրեն չհնազանդինք։ Եբր. Ժ. 28, 29։

41. Անոնք պիտի յանդիմանէ. Ս. Քրիստոսէն առաջ Աստուած եկեղեցի մը ունէր միայն Հրէից մէջ, եւ Հեթանոսաց մէջ քարոզութիւն ընել չտուաւ, բայց երբոր Հրէաները Քրիստոսը մերժեցին ու մեռցուցին, Աստուած զիրենք անիծեց ու մերժեց, եւ իր եկեղեցին Հեթանոսներուն մէջ փոխադրեց։ Գործ. Ժ. 46, ԺԸ. 6, ԻԸ. 28։

42. Ան քարը. Եւայլն։ Սաղ. ՃԺԸ. 22, 23։ Եկեղեցին Քրիստոս պատրաստեց մը օրինակով կը ցուցուի, որուն անկիւնին քարը Քրիստոսն է, եւ անոր հաւատացողները Քրիստոսի հաւատացողները։ Գործ. Դ. 11։ Եփես. Բ. 20—22։ Ա Պետ. Բ. 4։

44. Ով որ ատ քարիս վրայ իյնայ. Եւայլն։ Ես. Ը. 14, 15։ Ա Պետ. Բ. 6—8։ Մտածելու չէ թէ անոնք փրկիչն որ հաւատացեալներուն պատսպարան է՝ իրրեւ իրենց յաւիտենական կենաց յոյսին վէմը, անհաւատներուն գայթակղութեան քար մըն է, որ անով գլորին՝ իյնան ու կորսուին։

Որոնք վրայ որ իյնայ։ Ով որ

45. Ու երբոր քահանայապետները՝ և փարիսեցիները անոր առակները լսեցին, իմացան որ իրենց համար կ՚ըսէր։

46. Ու կը փնտռէին ՚ի՛նչէ՛ւ բռնեն զանիկա, բայց ժողովուրդէն վախցան. ինչու որ մարգարէի պէս կ՚ընդունէին զանիկայ։

ԳԼ. ԻԲ

1. Պարձեալ պատասխան տուաւ Յիսուս՝ և առակներով ըսաւ անոնց.

2. Երկնից թագաւորու-

որ եւ իցէ կերպով Քրիստոսի բարկութեանը տակը կ՚իյնայ, բոլորովին պիտի կորսուի։ Սոդ. Ր. 9։

Փո՛րթ։ Փոշիի պէս ընէ, բոլորովին կորսընցընէ։

46. Ժողովո՛ւրդէն վախցան. ⸫։ Ասանկ ալ շատ անգամ հասարակ ժողովո՛ւրդը ճշմարտութեանը կը հաւնին, քանի որ Գրագէտներն իրենց պատուին ու շահին համար անոր դէմ կը դնեն։ Մտ. ԻՌ. 37։ Ա Կոր. Ա. 26, 27։

ԳԼ. ԻԲ

Քահանայապետներն ու ծերերը բարկանալով դացեր էին, (Մտ. ԻՌ. 12) եւ Յիսուս առակը ժողովո՛ւրդին խօսեցաւ՝ որ անով իրենց ապգին վրայ գալիք կորուստը ցուցնէ։ Ասկից առաջ ալ մէկուն տունը ասոր նման առակ մը խօսեր էր։ Ղկ. ԻԴ. 15—24։

2. Երկնից թագաւորութիւնը. եւայլն։ Այսինքն Աստուած աս

Թագաւորին պէս պիտի ընէ անոնց՝ որ իր հրաւիրակներուն մտիկ չեն ըներ։

3. Հրաւիրեաց։ Սովորութիւն կար որ առաջ հրաւիրեն, եւ ընթրիքին առնեն նորէն կանչեն։ Եսթ. Ե. 8։ Զ. 14։

Չուզեին գալ։ Ասանկ ալ Հրեաներն Աստուծոյ հրաւիրակներուն մտիկ չըրին։ Երբոր թագաւոր մը իր հպատակները կը կանչէ, չերթալը ապստամբութիւն է։ Եւ նոյնպէս ալ Աստուծոյ որ եւ իցէ հրաւէրը մերժելը՝ իրմէն ապըստամբութիւն է, որ յաւիտենական կորուստով պիտի պատժուի։

4. Ո՛րէն ղրկեց։ Անանկ ալ Աստուած մարգարէ մարգարէի հետեւէ խրկեց Հրեաներուն, եւ հիմա ալ իր գեսպանները կը խրկէ որ մեզ դարձի բերէ։ Եր. Ա. 18։ Բ Կոր. Ե. 20։ Յայտ. ԻՐ. 17։

5. Յե անոնք անհոգու-
թիւն ընելով գացին, մէ-
կը իր արտը, ու մէկալը
իր առուտուրին։

6. Յե ուրիշները անոր
ծառաները բռնեցին, նա-
խատեցին ու սպաննե-
ցին։

7. Թագաւորն ալ երբոր
լսեց՝ բարկացաւ, և իր
զօրքերը խրկեց՝ ու ան ըս-
պաննողները սատկեցուց,
ու անոնց քաղաքը այրեց։

8. Ետքն ծառանե-
րուն ըսաւ. Հարսնիքը
պատրաստ է՝ բայց հրաւի-
րուածները արժանի չէին։

9. Ուստի գացէք ճամբու
գլուխները, և ո՛վ որ գըտ-
նալու ըլլաք՝ հարսնիքի հը-
րաւիրեցէք։

10. Յե ան ծառաները
ելան ճամբաներուն վրայ,
ու ո՛վ որ գտան թէ՛ չար
և թէ բարի՝ ամէնն ալ
ժողվեցին. ու հարսնիքը

---

5 Անհոգութիւն ընելով Մարդոց կոչտեանը պատճառն է իրենց անհոգութիւնը՝ ու չէ թէ Աստուծոյ զիրենք փրկութեան չկանչելը։ Յես. ե. 40։

Գոչին. եւայլն։ Շատ մարդիկ աւելի կը սիրեն իրենց ստացուածքը, քան թէ աներկնային փառքը՝ որուն Աստուած ամէն մարդիկ կը կանչէ։

6։ Անանկ ալ Հրէաները մարգարէները նախատեցին եւ սպաննեցին։ Գործ. Ի. 52։ Եւ հիմա ալ շատերը, թէ որ իրենց ձեռքէն գար, Աստուծոյ խրկած դեսպանները պիտի մեռցընէին։

7. Իր զօրերը խրկեց. ՚ի։ Անանկ ալ ասկից 40 տարիի չափ վերջը Աստուած Հռովմայեցւոց զօրքերը Երուսաղէմին վրայ բերաւ եւ անիկայ բոլորովին կործանեց։ Մատթ. ԻԳ. 34, 35։ Ի Գ. 21. 25։ Ղուկ. ՃԹ. 4—44։

8. Հարսնիքը պատրաստ է. եւ պէտք։ Թէեւ անհաւատ մեղաւորները Աւետարանին հրաւէրները բանի մը տեղ չէն դներ՝ եւ աւետարանական կեանքը կ'անարգեն, բայց արքայութեան փառքը չպակսիր, հապա կը մնայ Աստուծոյ ընտրածներուն համար պատրաստ։

9. Ով որ գտնէք եւայլն։ Անանկ ալ Աւետարանին հրաւէրները՝ որ Քրիստոսէն առաջ միայն Հրէից կը տրուէին, իր մահէն վերջը ամէն ազգաց խրկուեցան։

10. Ով որ գտան. եւայլն։ Աւետարանին քարոզիչները ամէն կերպ մարդիկը Քրիստոսի հրաւիրելու են։

Հաբռնիւծը հաբռնաւորներով լցուեցաւ։ Թէեւ շատերը փըրկութեան վրայ անհոգ են, եւ Աստուծոյ պատրաստած ընթրիքը կը մերժեն, (Յոյն. ՃԹ. 9) բայց երկինքը բնակիչներով պիտի լեցուի։ Քանի որ Թագաւորութեանը որդիքը, անոնք որ առաջ կանչուեցան, դուրսի խաւարը պիտի հանուին, արեւելքէն ու արեւմուտքէն շատեր պիտի գան, ու երկնից Թագաւորութեան

Հարսնեւորներով լեցուեցաւ։

11. Եւ Թագաւորը երբոր մտաւ հարսնեւորները տեսնելու, հոն մէկ մարդ մը տեսաւ, որ հարսնիքի հանդերձ հագած չէր։

12. Եւ ըսաւ անոր. Ընկեր՝ ինչո՞ւ համար հոս մըտար, առանց հարսնիքի հանդերձ ունենալու. և ա-

նիկայ պապանձեցաւ։

13. Ըն ատենը Թագաւորը սպասաւորներուն ըսաւ. Կապեցէ՛ք ասոր ոտքերը ու ձեռքերը, և առէ՛ք ու հանեցէ՛ք զանիկայ դուրսի խաւարը. հոն սիրտի ըլլայ լալ՝ ու ակռաներ կճըռնչել։

14. Ինչու որ կանչուածները շատ են, ու

մէջ պիտի բազմին՝ Աբրահամին ու Իսահակին եւ Յակոբին հետ։ Մտթ. Ը. 11, 12։

11. Հարսնէից հանդերձ. եւայլն։ Սովորութիւն կար որ Թագաւորի մը առջեւն ամէն եկողներուն յարմար հանդերձներ տրուին Թագաւորէն։ Ասանկով մինչեւ անգամ խիստ ազգատները՝ շնորհքո հանգերձ չունեցողները կրնային առանց ամչնալու Թագաւորին առջեւն երեւալ։ Ասանկ ալ Աստուած՝ երբոր խեղճ մեղաւորներն իր պատրաստած երկնաւոր ընթրիքին կը կանչէ, անոնք Քրիստոսի արդարութեանը հանդերձներովը կը հագուեցընէ, եւ առանց անոր մէկը խաղաղութեամբ Աստուած չկրնար տեսնել։ Եւ. ԿՊ. 6։ Եբր. ԺԲ. 14։

12. Անիկայ պապանձեցաւ։ Չէր կրնար ըսել, թէ Ջէս յանիրաւի յանկարծ հոմար, ընդհակառակն հոգեր, ոչ ալ, Անէտք եմ ես յորմար հանդերձ չունէի, ինչու որ Թագաւորին հրամանովն իրեն տրուած հանդերձը մերժեց, եւ համարձակեցաւ որ բուն էր հանդերձովը Թագաւորին առջեւը կայ-

նի։ Անանկ ալ ան ամէնը որ Քրիստոսի շնորհքը չառած՝ Սուրբ Հոգիէն չծորգուած (Յուդ. Գ. 5) եկեղեցիին մէջը կը մնանեն, կամ Քրիստոնեայ անունը վրանին կ'առնեն, վերջապէս Աստուծոյ առջեւը ափիբերան պիտի ձնան։ Հարսնիքի հանդերձը պատրաստ է, բայց իրենց կարօտութիւնը չզգալով չեն հագներ։ Դատաստանին օրը ամէն կեղծաւոր պիտի պոռնչէ։

13. Կապեցէ՛ք ասոր ոտքերը. եւայլն։ Իր առանձ գալը՝ ինչպէս որ մեկայներուն չգալը, Թագաւորին գէմ ապստամբութիւն էր, (համար 3 մեկնութիւնը) եւ ասոնիկ պատժոյ արժանի։

Դուրսի խաւարը. եւայլն։ Գլ. Ը. 12 մեկնութիւնը։

14. Կանչուածները շատ են. եւայլն։ Աստուած զանազան կերպերով ամէն մարդէն իր Թագաւորութեանը մէջ կը կանչէ, բայց էնտուր են անոնք՝ որ կը մնանեն։ Մտթ. Ի. 13, 14։ Ասոր համար աւելի ջանք բներու ենք որ մեր կոչումը եւ ընտրութիւնը հաստատուն, (Բ Պետ. Ա. 10) աշխոյ ու դողով անձերնուս փրկութիւնը գոր-

ընտրուածները քիչ ։

15 Ըն ատենը փարիսեցիները գացին խորհուրդ ըրին, թէ ի՞նչպէս անոր ոգոգայթ մը դնեն խօսքով ։

16 Եւ իրենց աշակերտները Հերովդէսեաններուն հետ մէկ տեղ խըրկեցին անոր՝ ու ըսին. Վարդապետ՝ գիտենք որ ճշմարիտ ես, և ճշմարտութեամբ Աստուծոյ ճամբան կը սորվեցնես, ու մէկու մը համար հոգդ չէ. քանզի մարդոց երեսպաշտութիւն չես ըներ.

17. Ուստի մեզի ըսէ, քեզի ի՞նչպէս կ'երեւնայ. կայսրին տուրք տալ արժա՞ն է՝ թէ չէ։

18. Յիսուս գիտնալով անոնց խորամանկութիւնը՝ ըսաւ. Ինչո՞ւ զիս կը փորձէք՝ կեղծաւորներ.

19. Ցուցուցէք ինծի տուրքին դրամը. և անոնք դահեկան մը բերին իրեն ։

20. Ու ըսաւ անոնց. Ո՞ւնն է ասոր պատկերը ու գիրը ։

21. Ըսին անոր՝ կայսրին. ան ատենը ըսաւ անոնց. Ուրեմն ան որ կայսրինն է՝ կայսրին տուէք, և ան որ Աստուծոյ՝ Աստուծոյ։

22. Երբոր լսեցին՝ զարմացան, ու թողլով զինքը գացին։

23. Ըն օրը մերձեցան անոր Սադուկեցիները, որ կ'ըսեն թէ յարութիւն չկայ, ու հարցուցին զինքը

24. Ըսելով. Վարդապետ, Մովսէս ըսաւ. Եթէ մարդ մը մեռնի զաւակ չունենալով, անոր եղբայրը կնութիւն առնու անոր կնոջմէն, եղբօր զաւակ յարուցանէ։

25. Ըն մեզի մէջ եղան եօթը եղբարք. և առաջինը կնութիւն առնելով մեռաւ, և զաւակ չունենալով՝ կնութիւնը իր եղբօրը թողուց։

26. Նոյնպէս և երկրորդը և երրորդը մինչեւ եօթներորդը։

27. Ետքը ամենուն ետեւէն կինն ալ մեռաւ։

28. Ուրեմն յարութեան ատենը անոնցմէ որուն կինը պիտի ըլլայ, քանզի եօթն ալ ունեցան զայն։

29. Յիսուս պատասխանելով ըսաւ անոնց. Կը մոլորիք՝ Գրոց ալ չգիտնալով և Աստուծոյ զօրութիւնն ալ չգիտնալով։

30. Քանզի յարութեան ատենը ո՛չ կ'առնուին և ո՛չ կ'առնուին տրուելու, հապա երկնքի հրեշտակներուն պէս են։

31. Բայց մեռելներուն յարութեան համար չկարդացիք Աստուծմէ ձեզի ըսուածը, որ կ'ըսէ.

32. Ես եմ Աբրահամայ Աստուածը, և Իսահակայ Աստուածը, և Յակոբայ Աստուածը. Աստուած մեռելներուն չէ, հապա կենդանիներուն։

33. Եւ երբոր ամբոխը լսեց՝ զարմացան անոր վարդապետութեան վրայ։

34. Բայց փարիսեցիները լսելով որ Սադուկեցիները լռեցուցին, ժողովեցան իրարու։

35. Եւ անոնցմէ մէկ օրինաց վարդապետ մը հարցուց զինքը՝ փորձելով.

36. Վարդապետ, ո՛րն է մեծ պատուիրանը օրինաց մէջ։

37. Յիսուս ըսաւ անոր. Սիրէ՛ Տէր Աստուածդ քու բոլոր սրտովդ, և բոլոր անձովդ, և բոլոր մտքովդ։

38. Ասիկա է մեծ և առաջին պատուիրանը։

39. Եւ երկրորդն ալ նմանապէս՝ Սիրէ՛ ընկերդ քեզի պէս։

40. Ասոնց երկուքին վրայ կը կախուին բոլոր օրէնքն ու մարգարէները։

41. Եւ փարիսեցիները հաւաքուած ատենը Յիսուս հարցուց զանոնք.

42. Ըսելով. Ի՞նչ կը կարծէք Քրիստոսի վրայ, ո՞ւմ որդին է։ Ըսին անոր. Դաւթի։

43. Ըսաւ անոնց. Ուրեմն Դաւիթ Հոգիով կը կոչէ զանիկա Տէր՝ ըսելով.

44. Տէրը ըսաւ իմ Տէրոջս. Նստէ՛ աջ կողմս, մինչեւ որ թշնամիներդ քու ոտքերուդ տակ դնեմ։

45. Ուրեմն եթէ Դաւիթ Տէր կը կոչէ զանիկա, ինչպէ՞ս թէ անոր որդին է։

46. Եւ ոչ ոք կրցաւ պատասխան մը տալ անոր, ոչ ալ յետոյ համարձակեցաւ ոեւէ մէկը հարցնել զինքը այլեւս։

ծելով։ Փիլիպ. Բ. 12։

15—22։ Մարկ. ԺԲ. 13—17։ Ղուկ. Ի. 20—26։

Որոշուի մը դնեն։ Կ'ուզէին զինքը կորսնցընել՝ Հռովմայեցի կուսակալին ձեռքը մատնելով։ Ղուկ. Ի. 20։

16. Գիտենք որ ճշմարիտ ես. եւայլն։ Ան ըսին կեղծաւորութեամբ։

Մէկու մը համար հոգդ չէ։ Երեսպաշտութիւն չես ըներ, քու միտդ ինչ որ կայ՝ ան կ'ըսես, առանց մարդոց վախնալու կամ անոնք հաճեցնելու։

17. Կայսրին։ Հռովմայեցւոց թագաւորներուն ընդհանուր անունը կայսր էր, ինչպէս որ Ցառկաստանի թագաւորներուն համար Սուլթան կ'ըսուի։

Տուրք տալ արժա՞ն է։ Հրեաները Հռովմայեցւոց հպատակ էին, բայց տուրք տալուն շատ դէմ, եւ ան մարդիկը կը յուսային թէ ինչ պատասխան որ Յիսուս տալու ըլլայ, զինքը պիտի բռնեն։ Թէ որ ըսած ըլլար, Ոչ՝ տալ չէ, զինքը կուսակալին պիտի մատնէին՝ ըսելով, "Ան մարդը ժողովուրդին մէջ խռովութիւն կը հանէ՝ անոնք խրատելով որ քեզի չհնազանդին", եւ՝ ընդհակառակն, թէ որ ըսած ըլլար, Այո՝ տալ է, ժողովուրդին պիտի ըսէին, "Տեսէք թէ ինչպէս հեթանոս թագաւորին կողմը կը խօսի, եւ կուզէ մեր ազգը հեթանոսաց հնազանդեցնել"։

19. Տուրքին դրամը։ Մարկ. ԺԲ. 23։ Թագաւորը կը պահանջէր որ տուրքը բուն էր իրան սովորած տրուն։

21. Ան որ կայսրինն է. եւայլն։ Աստուծոյ մէկ պատուէրն է որ թագաւորներուն՝ կուսա-

բինն է՝ կայսրին տուէք, և ան որ Աստուծոյն է՝ Աստուծոյ տուէք։

22. Երբոր լսեցին՝ զարմացան, և թողուցին զանիկայ՝ ու գացին։

23. Նոյն օրը անոր քովը եկան սադուկեցիները, որոնք կ՚ըսեն թէ Յարութիւն չկայ, և անոր հարցուցին՝

24. Ըսելով. Վարդապետ՝ Մովսէս ըսաւ. Եթէ որ մէկը առանց զաւկի մեռնելու ըլլայ, անոր եղբայրը

կալներուն եւ ամէն իշխանութիւն ունեցողներուն հրնազանդինք։ Երէմ. Իէ. 4–18։ Հռով. ԺԳ. 1, 2, 6, 7։ Ա. Պետ. Բ. 13, 14։

Ան որ Աստուծոյն է. եւայլն։ Աստուծոյ իրենը չտալնուն՝ իրմէն ապստամբելնուն համար էր որ Հեթանոսաց ձեռքը մատնուեցան։ Ղեւ. Ի. 27—33։ Բ Օր. ԻԸ. 62—68։ Եսէ. Իէ. 15, 16։ Մարդիկ երկու վտանգներու ենթակայ են, (1) որ աշխարհին իշխաններէն եւ մեծամեծներէն ամչնալով՝ Աստուած մոռնան, եւ իր տուած պատուէրները բանի մը տեղ չդնեն, ու (2) որ իրենց աստուածպաշտութիւնը մարմնաւոր ազատութեան պատճառանք ընեն, որ ասանկով՝ Աստուծով որոշուած իշխանութեանը չհնազանդին։ Քրիստոսի քովը եկողներուն մէջը ասոնք երկու յանցանքն ալ ընողներ կային։ Հերովդէսեաններուն (Մրկ. Ը. 13) գլխաւոր ջանաւանէ անոր կնիկը, և իր եղբօրը զաւակ հանէ։

25. Ուրեմն՝ եօթը եղբայրներ կային մեր մէջը. և առջինը կնիկ առաւ՝ ու մեռաւ, և զաւակ չունենալուն համար՝ իր կնիկը ձգեց իր եղբօրը։

26. Նոյնպէս ալ երկրորդը՝ ու երրորդը՝ մինչև եօթներորդը։

27. Ամէնէն ետքը կնիկն ալ մեռաւ։

28. Ուրեմն յարութեան առեներն ան եօթնէն որո՞ւն

քըն էր՝ որ եւ իցե միջոցներով Հերովդէսին հաճելի ըլլալ, եւ փարիսեցիները շատ չինծու աստուածպաշտութիւն ունենալով՝ միշտ ժողովուրդը կայսրին դէմ կը գրգռէին, եւ անանկով վերջապէս իրենց ազգին վրայ կորուստ բերին։ Քրիստոս իր խօսքովը երկուքն ալ յանդիմանէ։ Անոնք մէկմէկու թշնամի էին, բայց Քրիստոսի հակառակելու համար բարեկամացան, ինչպէս որ վերջը Պիղատոս ու Հերովդէս։ Ղեւ. Իգ. 12։

22. Զրմայեաց. եւայլն։ Քրիստոսը իր խօսքովը բռնելուն տեղը, իրենք իրենց լարած որոգայթին մէջը բռնուեցան, եւ բոլոր ժողովուրդին առջեւը պզտիկ ինկան։

23—33։ Մրկ. Ժբ. 18—27։ Ղեւ. Ի. 27—40։

Նոյն օրը։ Ա՛ս օրս Քրիստոսի բոլոր թշնամիները իրենց ձեռքէն ամէնէն աղէկ եկածն բրին՝ որ զինքը բռնեն եւ ժո

կնիկը պիտի ըլլայ . ինչու որ ամէնքն ալ զանիկայ ունէին :

29 . Եւ Յիսուս պատասխան տալով՝ անոնց ըսաւ . Դուք մոլորած էք , որ ո՛չ գիրքերը գիտէք՝ և ո՛չ Աստուծոյ զօրութիւնը .

30 . Վասնզի յարութեան ատենը ո՛չ կնիկ կ'առնեն՝ և ո՛չ երկան կը տրուին . հապա երկինքի մէջ Աս-

տուծոյ հրեշտակներուն պէս են :

31 . Բայց մեռելներուն յարութիւն առնելուն համար՝ չէ՞ք կարդացեր Աստուծմէ ձեզի ըսուած խօսքը .

32 . Ես եմ Աբրահամին Աստուածը , և Իսահակին Աստուածը , ու Յակոբին Աստուածը . Աստուած՝ մեռելներուն Աստուածը չէ՛ ,

---

ղովուրդին առջեւը յանցաւոր հանեն :

Սոփհիներէն՝ Մատ . Գ . 7 ; Գործ . Իգ . 8 :

24 . Մովսէս ըսաւ . եւայլն , Բ Օր . Իե . 5 :

29 . Ու Քրիստոս ելաւ , ըսելով թէ՝ Այն եկեղեցիին որ հիմա ալ իր պաշտօնեաները նոյնչափ տգէտ են , Սուրբ Գիրքը Հրեից մէջ քանի մը հատորներ էր . եւ անոր համար կ'ըսուէր Քրիստոս , Ցովհ . Ե . 39 , Հրեաները միայն Հին Կտակարանը ունէին , բայց անոր մէջ յարութեան վարդապետութեան նը բաւական վկայութիւններ կան , Ե Թագ . Ժի . 23 , Սաղ . Ժի . 15 , Եսայ . Իզ . 19 , Դան . Ժի . 2 :

Ու Աստծոյ զօրութիւնը , Չէին խորհէր թէ Ան որ իր ամենազօր խօսքովը երկինքը ու երկիրը ստեղծեց՝ եւ մարդը գետնի հողէն ըրաւ՝ նոյն դիւրութեամբը կրնայ անիկայ նորէն մեռելներէն յարուցանել ,

30 , Ղուկաս (Ի . 35) կ'ըսէ , Անոր որ արժանի պիտի ըլլան աշխարհին յարութիւնը առնելու՝ ան մեռելներէն յարութիւնը չեն առներ ,

եւայլն . այսինքն Սուրբերուն յարութիւնը , ան՝ որուն Աստուած առաքեալը կ'ուզէր հասնիլ : Փիլիպ . Գ . 11 : Կորսուած մեղաւորներուն ալ յարութիւն պիտի ըլլայ , բայց ահաւոր ու չէ թէ փափաքելի բան մըն է ան : Ցովհ . Ե . 28 , 29 :

Աստծոյ հրեշտակներուն պէս , Ղուկաս (Ի . 36) կ'ըսէ , Որովհետեւ ալ չեն կրնար մեռնիլ , հետեւաբար հրեշտակներուն համաբար են , այսինքն անմահութիւն կը ստանան հրեշտակներուն համաբար են , չէ թէ ան բնութիւն կը ստանան : Ա աշխարհիս որդիքը (Ղուկ . Ի . 34) կը մեռնին կ'երթան , եւ անոր համար պէտք է ամուսնութիւն՝ որ աշխարհը ամայի չըլլայ :

32 . Ես եմ Աբրահամին Աստուածը . եւայլն , Ել . Գ . 6-16 :

Աստուած՝ Տէրերուն Աստուածը կ՛, հապա ինչպէս ան Ես եմ Աբրահամին Աստուածը եւայլն , ըսուեցաւ Աբրահամին Տէրնէն վերջը , բայց Սադուկեցիները կ'ըսէին՝ թէ մահէն վերջը կեանք չկայ , հապա թէ՝ իր մեռած ատենը՝ մարդ կ'ոչնչանայ : Թէ որ այնպէս ըլլար , Աստուած Տէրերը

Հապա կենդանիներուն։

33 · Ու ժողովուրդները լսելով՝ կը զարմանային ա-նոր վարդապետութեանը վրայ։

34 · Այլ փարիսեցիները երբոր լսեցին՝ թէ ա-նիկայ պապանձեցուց սադուկեցիները, միտեղ ժողվուեցան։

35 · Ու անոնցմէ մէկը՝ օրինական մը Հարցուց՝ զա-նիկայ փորձելով, ու ըսաւ ·

36 · Վարդապետ՝ ո՞ր պատուիրանքը մեծ է օրէնքին մէջ։

37 · Ու Յիսուս ըսաւ ա-նոր · Ու Տէր Աստուածդ սիրես քու բոլոր սրտովդ և քու բոլոր անձովդ ու քու բոլոր մտքովդ ·

38 · Ասիկա առաջին ու մեծ պատուիրանքը է։

39 · Ու երկրորդը ասոր նման՝ Ու ընկերդ սիրես քու անձիդ պէս։

40 · Այս երկու պատուի-րանքէս կախուած են բո-

բան, այսինքն կեանք չունե-ցող՝ ոչնչացած մարդոց Աս-տուածը պիտի ըլլար, որ Քր-բիստոս կ'ըսէ թէ աս չկրնար ըլլալ։ Ղուկաս (Ի · 38) կ'ը-սէ, Ինչո՞ւ որ ամենը անոր կեն-դանի են, այսինքն Ջէ թէ միայն Աբրահամ եւայլն, Հապա ամեն անոնք որ գերեզ-մանին մէջ են՝ տակաւին կ'ապրին։

33 · Ղուկաս (Ի · 39) կ'ըսէ թէ դպիրներէն մէկ քանին ըսին, Ուսուցիչ՝ ասէի ը-սէր՝, եւ՝ աս դլխուն 34—40 համարներուն մէջը դրուած պատմութիւնը ձգելով՝ կա-ւելցնէ թէ՝ Ուրիշ մէկ մը հարցնելու։ Աս խօսքը Մատ-թէոս վերջը կ'ըսէ, համար 46, 34—40։ Մրկ · ԺԲ · 28—34։

35 · Օրինական մը։ Գլ · ԺԶ · 21 մեկնութիւնը։

Փորձելով։ Տեսնելու համար թէ ինչ պիտիըսէ։ Իր միտքը ան չէր որ Քրիստոսի հակառակի, Հապա՝ որովհետեւ Հրէից մէջ վիճաբանութիւն կար աս նիւ-թին վրայ՝ ինքը կ'ուզէր Քր-

---

րիստոսի միտքը դիտնալ։ Մար-կոս (ԺԲ · 28, 34) կ'ըսէ թէ աս օրինականը տեսնելով թէ Քրիստոս Սադուկեցւոց ալէի պատասխան տուաւ, աս հարց-մունքն ըրաւ, եւ թէ Քրիս-տոս իր խելացութիւնը տես-նելով իրեն ըսաւ, Աստուծոյ թագաւորութենէն հեռու չ-ես։

37 · Քո Տէր Աստուածդ եմ։ Բ Օր · Զ · 5։

Քո բոլոր սրտովդ եմ։ Այ-սինքն բոլոր հոգիովդ ինքը-զինքդ Բուրվին Աստուծոյ յանձնելու ես։

38 · Աստուած սիրելը բոլոր բարեպաշտութեան հիմն ու սկիզբն է, ինչու որ ան որ զԱստուած կը սիրէ, պինքը սի-րելուն համար օրէնքին միւս պատուէրները պահել պիտի ուզէ ու ջանայ։ Ա Ճ-Վ · Բ · 3—5։ Բ Ճ-Վ · 6։

39 · Քո ընկերդ սիրես։ Եմ։ Ղե-ւ · ԺԹ · 18։ Գլ · Ե · 43։ ԺԹ · 19 մեկնութիւնը։ Ա Ճ-Վ · Բ · 9—11։ Գ · 10—15։ Դ · 20, 21։

40 · Գլ · Ի · 12 մեկնութիւ-

ըր օրէնքը և մարգարէները։

41. Ու երբոր փարիսեցիները ժողվուեցան, Յիսուս հարցուց անոնց՝ ու ըսաւ.

42. «Քրիստոսի վրայով ի՞նչ կարծիք ունիք. անի՛կայ ո՞րու որդին է։ Ըսին իրեն. «Դաւիթին։

43. Ըսաւ անոնց. «Ուրեմն Դաւիթ ո՞գիով զանիկայ Տէր կը կոչէ՝ ու կ'ըսէ.

44. Տէրը իմ Տէրոջս ըսաւ. «Նստէ իմ աջ կողմը, մինչև որ քու թշնամիներդ ոտքերուդ պատուանդան ընեմ։

45. Ուրեմն թէ որ Դաւիթ զանիկայ Տէր կը կոչէ, ի՞նչպէս անիկայ անոր որդին կ'ըլլայ։

46. Ու մէկը չէր կրնար անոր խօսք մը պատասխանել. ու ան օրէն ետև մէկը չէր համարձակեր անոր բան մը հարցնելու։

նը։ Ան որ իրաւ Աստուծոյ եւ իր եղբօրը համար սէր ունի, բոլոր օրէնքը կատարած կ'ըլլայ։ Հռ. ԺԳ. 8—10։ Ա Տիմ. Ա. 5։ Մարկոս (ԺԲ. 32, 33) կ'ըսէ թէ օրինականը Քրիստոսի տուած պատասխանին հաճութիւն տուաւ։ Անկից ալ յայտնի է թէ ինքը հակառակ մարդ մը չէր։

41—46։ Մրկ. ԺԲ. 35—37։ Ղկս. Ի. 41—44։ Յիսուս՝ որ իրեն հակառակորդները բոլորովին պապանձեցնէ, անոնց ալ բան մը կը հարցնէ։

42. Դաւիթին։ Գլ. Ա. 1 մեկնութիւնը։

43. Հոգիովն։ Սուրբ Հոգիէն շարժուած, ներշնչեալ։ Մրկ. ԺԲ. 36։ Բ. Տիմ. Գ. 16։ Բ. Պետ. Ա. 21։

Տէր կը կոչէ։ Աստանկով զինքը ինքնիրմէն դէպ կը կոչէ։ Փարիսեցիները խորհելով թէ Մեսիան միայն մարդոյ որդի պիտի ըլլար, եւ իր Աստուածութիւնը չգիտնալով, Դաւիթին զինքը Տէր կոչելուն պատճառը չէին կրնար

տալ, եւ աստանկով ժողովուրդին առջեւը պզտիկ ինկան։

44։ Սղ. ճԺ. 1։

Քո՛ր Ընդդիմորդ ոտքերուդ պատուանդան ընեմ։ Անոնք քեզի ընդդիմանան հնազանդեցնեմ՝ որ յաղթական զօրութեամբ ոտքերդ իրենց պարանոցներուն վրայ դնես։ Յես. Ժ. 24։ Քրիստոս իր բոլոր թշնամիները անանկ պիտի յաղթէ։ Սղ. Բ. 9։ Խս. 3—5։ Ա Կոր. ԺԵ. 25։ Եբր. Ժ. 14։ Յհ. Ա. 11—21։

45։ Իբրեւ Աստուած Քրիստոս Դաւիթին Տէրն է, եւ նոյն ժամանակը իբրեւ մարդ իր որդին, բայց փարիսեցիները այս ճշմարտութիւնը չհասկնալով՝ չկրցան Անոր պատասխանել։

46. Մեւնը չբ հարցնել։ Այսինքն իր ընդդիմորդին մկը։ Իրենք վախցան, բայց Յիսուս միշտ պատրաստ էր պատասխան տալու անոնց՝ որ խոնարհութեամբ իրմէն բան մը կը հարցնէին։

ԳԼ. ԻԳ

1. Ըն ատենը Յիսուս խօսեցաւ ժողովուրդներուն և իր աշակերտներուն՝ ու ըսաւ.

2. Մովսէսին աթոռը դպիրները և փարիսեցիները նստած են.

3. Ուրեմն ինչ որ ձեզի կ'ըսեն՝ որ պահէք, պահեցէք ու ըրէք, բայց անոնց գործքերուն պէս մի՛ ընէք. ինչու որ կ'ըսեն ու չեն ըներ.

4. Վասնզի ծանր և տանելու դժուար բեռներ կը կապեն՝ ու կը դնեն մարդոց ուսերուն վրայ, և իրենց մատովը չեն ուզեր զանոնք շարժել.

5. Ու իրենց ամեն գործքերը՝ մարդոց երևնալու համար կ'ընեն. կը լայնցնեն իրենց պատուիրանադրանները և կ'երկնցնեն իրենց հանդերձները.

6. Ու ճաշերուն առաջին տեղերը, ժողովարանին առաջին աթոռները սիրեն.

7. Ու հրապարակներուն մէջ ողջոյն առնուիլը, և մարդոց իրենց Ռաբբի կոչելը.

8. Բայց դուք մի՛ կոչուիք Ռաբբի, վասնզի մէկ է ձեր Վարդապետը, և դուք բոլորդ եղբայրներ էք.

9. Ու երկրի վրայ մէկուն ալ մի՛ կոչէք ձեր հայր, վասնզի մէկ է ձեր Հայրը՝ որ երկինքն է.

10. Ու մի՛ կոչուիք առաջնորդներ, վասնզի մէկ է ձեր առաջնորդը՝ Քրիստոս.

11. Բայց ձեր մէջ մեծը ձեր ծառան պիտի ըլլայ.

12. Ու ով որ իրեն բարձրացնէ՝ պիտի խոնարհեցուի, և ով որ իրեն խոնարհեցնէ՝ պիտի բարձրացուի.

13. Բայց վա՛յ ձեզի, դպիրներ և փարիսեցիներ, կեղծաւորներ, որ երկնքի արքայութիւնը մարդոց առջև կը գոցէք. վասնզի դուք չեք մտներ, ու մտնողներն ալ չեք թողուր որ մտնեն.

14. Վա՛յ ձեզի, դպիրներ և փարիսեցիներ, կեղծաւորներ, որ այրիներուն տուները կ'ուտէք, ու պատրուակ ունիք երկար աղօթք ընելու. անոր համար աւելի մեծ դատապարտութիւն պիտի կրէք.

15. Վա՛յ ձեզի, դպիրներ և փարիսեցիներ, կեղծաւորներ, որ ծովն ու ցամաքը կը պտըտիք մէկ հոգի դարձնելու համար, և երբ դարձնէք՝ զանիկա ձեզմէ կրկին գեհենի որդի մը կ'ընէք.

16. Վա՛յ ձեզի, կոյր առաջնորդներ, որ կ'ըսէք. Ով որ տաճարին վրայով երդնու՝ ոչինչ է, բայց ով որ տաճարին ոսկիին վրայով երդնու՝ պարտական է.

17. Կոյրեր և յիմարներ, ո՞ր է աւելի մեծ, ոսկին թէ տաճարը որ ոսկին կը սրբացնէ.

18. Ու ըսէք. Ով որ սեղանին վրայով երդնու՝ ոչինչ է, բայց ով որ սեղանին վրայի ընծային վրայով երդնու՝ պարտական է.

19. Կոյրեր, ո՞ր է աւելի մեծ, ընծան թէ սեղանը որ ընծան կը սրբացնէ.

20. Ուրեմն ով որ սեղանին վրայով երդնու՝ սեղանին վրայով ալ երդնու և անոր վրայի ամեն բանով.

21. Ու ով որ տաճարին վրայով երդնու՝ տաճարին վրայով ալ երդնու և անոր մէջ բնակողին վրայով.

22. Ու ով որ երկինքով երդնու՝ Աստուծոյ գահուն վրայով ալ երդնու և անոր վրայ նստողին վրայով.

23. Վա՛յ ձեզի, դպիրներ և փարիսեցիներ, կեղծաւորներ, որ անանուխի, սամիթի և կողոխի տասանորդը կուտաք, և օրէնքին ծանր բաները՝ դատաստանը, ողորմութիւնը և հաւատքը թողած էք. ասոնք պէտք էր որ ընէիք, և անոնք ալ չձգէիք.

24. Կոյր առաջնորդներ, որ միջատը կը զտէք ու կուլ կուտաք.

25. Վա՛յ ձեզի, դպիրներ և փարիսեցիներ, կեղծաւորներ, որ բաժակին ու ամանին դուրսը կը մաքրէք, բայց ներսը յափշտակութիւնով և անառակութիւնով լեցուն են.

26. Կո՛յր փարիսեցի, նախ բաժակին ներսը մաքրէ, որպէսզի դուրսն ալ մաքուր ըլլայ.

27. Վա՛յ ձեզի, դպիրներ և փարիսեցիներ, կեղծաւորներ, որ սպիտակեցուած գերեզմաններու կը նմանիք, որոնք դուրսէն գեղեցիկ կերեւնան, բայց ներսը մեռելներու ոսկորներով և ամեն տեսակ պղտորութեամբ լեցուն են.

28. Այսպէս դուք ալ դուրսէն մարդոց արդար կերեւնաք, բայց ներսէն կեղծաւորութեամբ և անօրէնութեամբ լեցուն էք.

29. Վա՛յ ձեզի, դպիրներ և փարիսեցիներ, կեղծաւորներ, որ մարգարէներուն գերեզմանները կը շինէք և արդարներուն յուշարձանները կը զարդարէք.

30. Ու կ'ըսէք. Եթէ մենք մեր հայրերուն օրերը ըլլայինք՝ մարգարէներուն արիւնին մէջ անոնց հետ մասնակից պիտի չըլլայինք.

31. Ուրեմն ինքնիրենց կը վկայէք, որ մարգարէներ սպաննողներուն որդիներն էք.

32. Դուք ալ ձեր հայրերուն չափը լեցուցէք.

33. Օձե՛ր, օձերու ծնունդներ, ինչպէ՞ս պիտի խուսափիք գեհենի դատապարտութենէն.

34. Ուրեմն ահա ես մարգարէներ, իմաստուններ և դպիրներ կը ղրկեմ ձեզի, և անոնցմէ ոմանք պիտի սպաննէք և խաչ հանէք, և ոմանք ալ ձեր ժողովարաններուն մէջ պիտի գանակոծէք և քաղաքէ քաղաք պիտի հալածէք.

35. Որպէսզի ձեզի վրայ գայ արդար Աբելին արիւնէն մինչև Բարաքիայի որդի Զաքարիայի արիւնը, զոր սպաննեցիք սուրբ տաճարին և սեղանին մէջտեղ.

36. Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, այս բոլորը այս ազգին վրայ պիտի գան.

37. Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ, որ մարգարէները կը սպաննես և քարկոծ կ'ընես անոնք որ քեզի կը ղրկուին, քանի՜ անգամ կամեցայ քու զաւակներդ հաւաքել, ինչպէս հաւը իր ձագերը իր թևերուն տակ կը հաւաքէ, և դուք չկամեցաք.

38. Ահա ձեր տունը ձեզի անապատ կը մնայ.

39. Վասնզի կ'ըսեմ ձեզի, այսուհետև զիս պիտի չտեսնէք մինչև որ ըսէք. Օրհնեալ է նա որ կու գայ Տէրոջ անունով.

ԳԼ. ԻԳ.

Ա՛ս գլուխն մէջը Յիսուս առաջ (համար 1–12) դպիրներուն եւ փարիսեցիներուն կեղծաւորութիւնը ու փառասիրութիւնը վրայ կը խօսի, եւ ետքը (համար 13–36) իրենց վրայ գալիք վայերը կըսպառնայ, եւ վերջապէս (համար 37, 38) յանցաւոր Երուսաղէմին վրայ սուգ կ'ընէ։ Ա՛ս քարոզին պատմութիւնը Մարկոս (ԺԲ. 38–40) եւ Ղուկաս (Ի. 45–47) շատ համառօտ կ'ընեն։ Ասոր նման քարոզ մըն ալ Յիսուս ուրիշ ժամանակ մը Ղուկասն տունը տըւաւ։ Ղ–ս. ԺԱ. 42–52։ Մատթէոսին ա՛ս քարոզը Յիսուս գ՜ոչ՜ոբ ՚ի՛ը գ՜ոռ՜ս։

2. Մովսէսին աթոռը . . . նըստած. եւայն։ Մովսէսին պէս օրէնքը կը բացատրեն։ Նըստած ՚ի կ'ըսուի, ինչու որ սովորութիւն կար որ ժողովուրդին սորվեցնողները նըստին։ Մ՜ա՛ծ. Ե. 1։ Ղ–ս. Դ. 20, 21. եւայն։

3. Պահեցէ՛ք։ Որովհետեւ իրենք կանոնաւոր կերպով մը ժողովուրդին ս՜ռ՜ս՜ցնէր ըլլալու որոշուած էին, ուստի որ օրէնքին դէմ բան մը չլինի գահանձը, հարկ էր ժողովուրդին որ իրենց հնազանդին։

Ինչ որ ի՛ըն ս՜ն ընէք։ Կրնայ ըլլալ որ փարիսեցւոց պէս դէշ մարդիկ օգտակար խրատներ տան եւ ազէկ կանոններ դնեն, ու երբոր ա՛նանկ կ'ընեն, թէ եւ իրենց խօսքերը բռնելու ենք, բայց ալ աւելի զգուշութիւն ընելու ենք որ իրենց նման չըլլանք։ Գլ. Ե. 20 մեկնութիւնը։ Հ՜ռ՜վ. Բ. 21–24։

4. Ծանր եւայլն։ Ծերբերն աւանդուած զանազան պարապ կանոններ եւ արարողութիւններ կային, որ դպիրներն ու փարիսեցիները ժողովուրդին վրայ դրին։ Գլ. ԺԲ. 2 մեկնութիւնը։

Իրենց մատովը. եւայլն։ Բնաւ օգնութիւն չեն ըներ խեղճ բեռնաւորուած ժողովուրդին։

5։ Գլ. Զ. 5. 16 մեկնութիւնը։

Գրատուփերը։ Հրեաները Եւ. ԺԳ. 9. 16 ու Բ Օր. Զ. 8 բառ առ բառ հասկընալով՝ կանոն ըրին որ հաւաքած չորս վկայութիւնները։ Եւ. ԺԳ.

ցընեն իրենց գրագաններ-
րը, ու կ'երկընցընեն ի-
րենց հանդերձներուն քը-
զանգները.

6. Ընթրիքներու մէջ ա-
ռաջին բազմոցները կը սի-
րեն, և ժողովարաններուն
մէջ առաջին աթոռները,
ու շուկաներուն մէջ բա-
րևները։

7. Եւ մարդոյմէ Ռաբ-
բի՛ Ռաբբի՛ կոչուիլ։

8. Ըայց դուք Ռաբբի՛
մի՛ կոչուիք. ինչու որ ձեր
Ուսուցիչը մէկ մըն է, այ-
սինքն Քրիստոս, և դուք
ամէնքդ եղբայր էք։

9. Ու երկրի վրայ Հա-
յր ձեզի Հայր մի՛ կոչէք.
ինչու որ ձեր Հայրը մէկ
մըն է, որ երկինքն է։

10. Եւ դուք ուսուցիչ-
ներ մի՛ կոչուիք. ինչու որ
ձեր Ուսուցիչը մէկմըն է,

1-10։ ԺԱ. 16։ Բ Օր. Ե. 4-9 եւ ԺԱ. 13-21 կտոր մը մագաղաթի վրայ գրեն, ու ճակատնուն վրայ կապեն։ Փարիսեցիները, որպէս զի բա-րեպաշտ երեւնան, ատ գրա-պանները լայն կ'ընէին։

Քէնդրէները։ Հրաման կար (Թուոց. ԺԵ. 38-40) որ իրենց հանդերձներուն ծայրին վրայ ծոպեր շինեն, եւ փարիսեցի-ները՝ բարեպաշտ երեւնալու համար, ատոնք ալ կը լայն-ցընէին։

6, 7։ Փարիսեցիները միշտ պատիւ եւ մարդոց մէջ մեծ կոչուիլ կը փնտռէին։ Մր-կ. ԺԲ. 38, 39։ Ղ-ս. Ի. 40։

Ռաբբի։ Վարդապետ կամ տէր։

8. Ռաբբի՛ գ նշանակ։ Մեծ ծանրութիւն, պատիւ մի՛ փնտռէք, պատուանուններ մի՛ առնէք։

Ձեր Ո-ոց-ցիչը մէկ մըն է։ Փարիսեցիները իրենց եղբայր-ներուն հաւատքին վրայ տի-րել կ'ուզէին, եւ որ ամէն մարդիկ իրենց ըսածին հնա-զանդին։ Քրիստոս ատ կ'ար-գիլէ ըսելով թէ բաւական է որ ձեր ուսուցիչը՝ վարդա-պետը ես ըլլամ։ Յովհ. ԺԳ. 13։ Ցակ. Գ. 1։ Ա Պետ. Ե. 3։

9. Մրիւ չունի Հայր գ նշանակ։ Աչխինքն Ձեր Հա-ոց-ցէն Հայրը։ Մի միայն Աստուծոյ կը-նանք ան պատիւը եւ իշխա-նութիւնը տալ։ Պօղոս Կո-րընթացւոց ըսաւ (Ա Կոր. Ա. 23), "Ձէ թէ ձեր հաւատքին կը տէրտէրէ, հապա ըն-կե-կից ենք ձեր ուրախութեանը, ինչու որ հաւատքով կը կե-նաք", եւ դարձեալ՝ (Ա Կոր. Գ. 5) "Պո՞վ է Պօղոսը. պաշտօնեաներ են, որոնցմով հաւատացիք, եւ ինչպէս որ Տէրը տուաւ անոնց ամէն մէկուն"։ Մեր հաւատքը Ա-ոց-ցոյ խոսքին կախում ու-նենալու է, ու չէ թէ մարդոց նշանակ։

10. Ո-ոց-ցիչներ մի՛ նշանակ։ Հաւատքի կողմանէ ամէնքս ալ չէ թէ ինքզինքնիս ո-ոց-ցիչ՝ վարդապետ սեպելու ենք, հապա ալ նչանակ, որ Քրիստո-սէն սորվինք, եւ այնպէս ու-րիշներուն բաժնենք։ Քրիս-տոսի ատ բանէն հասկընալու չենք թէ եկեղեցիին մէջ ո-րոշուած պաշտօն-

այնիւն Քրիստոս։

11. Եւ ձեր մէջէն մեծը ձեր սպասաւորը պիտի ըլլայ։

12. Որ որ իր անձը կը բարձրացնէ, պիտի խոնարհի. և որ որ իր անձը կը խոնարհեցընէ, պիտի բարձրանայ։

13. Բայց վայ ձեզի կեղծաւոր դպիրներ ու փարիսեցիներ՝ որ երկնից թագաւորութիւնը մարդոց առջևը կը գոցէք. քանզի դուք չէք մտներ, և մտնողներն ալ չէք թողուր որ մտնեն։

14. Վայ ձեզի կեղծաւոր դպիրներ ու փարիսեցիներ՝ որ որբևայրեներուն տուները կ'ուտէք, ու ձրիպոյ երևնալու համար աղօթքը կ'երկընցընէք. անոր համար աւելի դատապարտութիւն պիտի ընդունիք։

15. Վայ ձեզի կեղծաւոր դպիրներ ու փարիսե-

եանները անունները տալու չենք, ինչպէս Սրլոսֆ, ու Ռեյ կամ Էդէլոս, որ եկեղեցիին մէջ մեծութիւն՝ եւ մարդոց հաւատքին վրայ իշխանութիւն չեն նշանակեր, հապա միայն իրենց պաշտօնը ցուցնելու, բայց ինչ ըսենք, երբոր եկեղեցիին պաշտօնեաները ջանք կ'ընեն որ մեծութեան աստիճան աստիճանի վրայ ձեռք ձգեն, միշտ աւելի բարձր անուններ առնելով, մինչեւ որ՝ Հռովմայի Պապին պէս, Աստուծոյ տաճարին մէջ կը նստին եւ ինքզինքնին կը ցուցընեն թէ Աստուած են։ Բ Թես. Բ. 4։

11։ Գլ. Ի. 26—28 մեկնութիւնը։

12։ Ղեւ. ԺԹ. 11։ Ժ.Ը. 14։ Գլ. Ե. 3 մեկնութիւնը։ Որչափ շատ անգամ կը տեսնուի՝ մինչեւ անգամ աս աշխարհիս մէջ, որ ան որ ինքզինքը կը բարձրացընէ՝ վար կ'իջնայ, քանի որ ինքզինքը խոնարհեցընողը իր չինուած պատիւը կը գտնէ։ Առակ. ԺԵ. 33։ ԻԲ. 23։ Յակ. Դ. 6։ Ա Պետ. Ե. 5։ Բայց աս համարը իր լիակատարութեամբ գալ աշխարհին մէջ պիտի ունենայ, երբոր բոլոր հպարտ ամբարիշտները դժոխքը պիտի ձգուին, եւ Քրիստոսի խոնարհ ծառաները արքայութիւն պիտի ելլեն։

13. Երեսէ ի վար ընդդիմանալը մարդոց առջեւ կը ցուցնէ։ Իրենց անհաւատութեամբը եւ հակառակութեամբը՝ ժողովուրդն շատերը Քրիստոսէն ետ պահեցին, եւ ասանկով կորանցուցին։ Շատ մեծամեծներ՝ եւ մինչեւ անգամ Իւդէացին պաշտօնեաները հիմա ալ նոյնը կ'ընեն։

14. Որբահարսներուն տուները։ Անիրաւութեամբ իրենց ստացուածքը կը կողոպտէք։ Գլ. ԻԱ. 12 մեկնութիւնը։ Մրկ. ԺԲ. 40։ Ղեւ. Ի. 47։ Իրենց շինծու բարեպաշտութեամբը խեղճ կիներուն միտքերը կը գողնային, եւ ասանկով իրենց ըստացուածքը ձեռք ձգեցին։

15. Ծով ու ցամաք

ցիներ՝ որ ծով ու ցամաք կը պտըտիք մէկը նորահաւատ ընելու. ու երբոր ըլլայ, զանիկայ ձեզմէ երկու անգամ աւելի գեհենի որդի կ'ընէք։

16. Վա՛յ ձեզի կոյր առաջնորդներ՝ որ կ'ըսէք թէ՝ Ո՛վ որ տաճարին վրայ երդումն ընէ, բան մը չէ. բայց ո՛վ որ տաճարին մէջի ոսկիին վրայ երդումն ընէ, պարտաւոր կ'ըլլայ։

17. Ո՛վ յիմարներ ու կոյրեր՝ ո՞րը մեծ է, ոսկի՞ն, եթէ տաճարը, որ կը սրբացնէ ոսկին։

18. Նաեւ թէ՝ Ո՛վ որ սեղանին վրայ երդումն ընէ, բան մը չէ, բայց ո՛վ որ սեղանին վրայի պատարագին վրայ երդումն ընէ, պարտաւոր կ'ըլլայ։

19. Յիմարներ ու կոյրեր՝ ո՞րը մեծ է, պատարա՞գը՝ եթէ սեղանը, որ կը սրբացնէ պատարագը։

20. Ուստի ո՛վ որ սեղանին վրայ երդումն ընէ, երդումն կ'ընէ անոր վրայ՝ եւ անոր վրայի ամէն բաներուն վրայ.

21. Նաեւ ո՛վ որ տաճարին վրայ երդումն ընէ, երդումն կ'ընէ անոր վրայ՝

ուէ։ Բոլոր աշխարհը կը քրննէք, խիստ շատ ջանք կ'ընէք, նորահաւատ կ'ըսուէր անոնց որ Հեթանոսութենէ Հրէութեան կը դառնային։ Ան մարդիկը շատ անգամ չէ թէ իրենց գէշութիւնները ձգեցին, հապա լոկ անուն մը վրանին առնելով, իրենց հին հեթանոսական անզգամութեանը վրայ՝ փարիսեցւոց ինքնահաւանութիւնը եւ կեղծաւորութիւնը աւելցուցին, եւ սանկով բուն փարիսեցիներէն գէշ եւ ճշմարտութեան հակառակ եղան։

Գեհենէ որդի։ Դժոխքի արժանի։ ԳԼ. Ե. 22 մեկնութիւնը։

16. Կոյր առաջնորդներ։ ԳԼ. ԺԵ. 14 մեկնութիւնը։

Երդո՞մ ընէ։ Երդումն ընելուն վրայ, Տես՝ ԳԼ. Ե. 33—37 մեկնութիւնը։

Պարտաւոր կ'ըլլայ։ Ան իրմէն իր երդումը չպահելով յանցաւոր կ'ըլլայ, իր բանը կատարելու պարտական է։

17. Կոյրեր։ Տես՝ ԵԼ. Լ. 29։ Ան բաները որոնք կ'ըսուէին՝ որ Աստուծոյ պաշտօնին համար յատկացուած էին։

19։ ԵԼ. ԻԹ. 37։

20—22։ Բնաւ իրաւունք չունինք երդումներ զանազանել, ըսելով թէ, Ան մէկը կատարելու ենք՝ եւ ան միւսը պէտք չէ կատարել, ինչու որ Աստուծոյ առջեւը ամէնը մէկ է։ Երդում կայ որ անիկայ ընելը մեղք է եւ բոլորովին արգիլուած, բայց ամէն օրինաւոր ուխտերը կատարելու ենք։ Սղ. ՀԱ. 11։ Ժող. Ե. 4, 5։

բայ՝ և անոր մէջ բնակողին վրայ։

22. Եւ ո՛վ որ երկինքին վրայ երդում ընէ, երդում կ՚ընէ Աստուծոյ աթոռին վրայ՝ և անոր վրան նստողին վրայ։

23. Վա՛յ ձեզի կեղծաւո՛ր դպիրներ ու փարիսեցիներ՝ որ անանուխին ու սամիթին և չամանին տասանորդը կը վճարէք ու կը ձգէք օրէնքին ծանր ծանր բաները՝ դատաստանը և ողորմութիւնը ու հաւատքը. ասոնք պէտք էր ընել, և անոնք չձգել։

24. Կո՛յր առաջնորդներ՝ որ մժղուկը կը քամէք, և ուղտը կը կլլէք։

25. Վա՛յ ձեզի կեղծաւո՛ր դպիրներ ու փարիսեցիներ՝ որ գաւաթին ու պնակին դուրսի կողմը կը մաքրէք, ու ներսէն յափշտակութեամբ և անիրաւութեամբ լեցուն են։

Բնակչին վրայ։ Աստուած։

23. Անանուխին — սամիթին և չամանին։ Այս տեսակ խոտեղէնները շատ առատ էին եւ աժան։ Փարիսեցիները ասոնց տասանորդը տալով տաճարին գործին համար, կ՚ուզէին շատ երկիւղած եւ բարեպաշտ երեւալ, քանի որ օրէնքին մեծամեծ բաները զանց կ՚ընէին։

Դատաստանը։ Ուրիշներուն իրաւունք ընել։ Այս ընելուն տեղը՝ փարիսեցիները խեղճ հնիհներուն ստացուածքը կը կողոպտէին. Համար 14։

Ողորմութիւնը։ Ճաղ. Ա. 27։ Բ. 15, 16։

Հաւատքը։ Իրենց հաւատքին վրայ շատ կը պարծենային, բայց անիկայ սուտ ու փուճ բան մըն էր։ Ճաղ. Բ. 17, 20, 26։ Մէտ. 6, 8։

Ասոնք պետք էր ընել, Ղե. Իէ. 30։

24. Մժղուկը։ Մժեղը անշնաս պզտիկ բան մըն է, որ իրենք իրենց գինիէն կը քամէին, որ չըլլայ թէ օրէնքը կոտրեն՝ անմաքուր կենդանի մը ուտելով։ Այս առակովը Քրիստոս կը ցուցընէ իրենց յիմարութիւնը ու մեղքը, որ ասանկ պզտիկ բաներուն վրայ շատ զգուշութիւն ընելով՝ օրէնքին մեծամեծ բաները անտես ըրին։ Վա՛յ՝ աւազ որ հիմա ալ եկեղեցիին մէջը մնեղը քամող ու ուղտը կլլող բազմաթիւ մարդիկ կան, որ իրենց պոչը լաթ-լութեամբ կը պահեն, բայց նոյն ժամանակը Աթոռոյ պատերները կը հոնոտ, — քնաս բան մը թէ կին դնէր, իրենց փորը փէ մը մսեղէնէն կը վախնան ու կը գոչեն, քանի որ՝ ատոնց վախի ու բուլորվէր խղճմտանք չընելով՝ իրենց սրտերը պատերնեմբ՝ պահլատներնեմբ՝ փողերնեմբ ու ոսկեայ իրով փեղերնեմբ կը լեցնեն։ Գլ. Դ. 2 մեկնութիւնը։

25. Պատերին — պնակին դուրսի կողմը կը մաքրէք. եւայլն։ Այսինքն բարեպաշտութեան դուրսի երեւոյթը կը փնտռէք, քանի որ ձեր սրտերը մեղքով լեցուած են։

26. Կո՛յր փարիսեցի՝ ա-ռաջ գաւաթին ու պընա-կին ներսի կողմը մաքրէ՛, որ անոնց դուրսի կողմն ալ մաքուր ըլլայ։

27. Ա՛ւ ձեզի կեղծա-ւո՛ր դպիրներ ու փարիսե-ցիներ՝ որ կը նմանիք ծե-փած գերեզմաններու, ո-րոնք դուրսէն գեղեցիկ կե-րեւնան, և ներսէն մեռե-ներու ոսկորներով և ամէն կերպ պղծութիւնով լեցուն են։

28. Նոյնպէս ալ դուք դուրսէն մարդոց արդար կ'երեւնաք, ու ներսէն կեղծաւորութեամբ և ա-նօրէնութեամբ լեցուն էք։

29. Ա՛ւ ձեզի կեղծա-ւո՛ր դպիրներ ու փարի-սեցիներ՝ որ մարգարէնե-րուն տապանները կը շի-նէք, և արդարներուն գե-րեզմանները կը զարդա-րէք։

30. Ու կ'ըսէք. Թէ որ մեր հայրերուն օրերը ըլ-լայինք, անոնց հետ մար-գարէներուն արեանը մաս-նակից չէինք ըլլար։

31. Ուրեմն դուք ձեր վրայ կը վկայէք՝ թէ ա-նոնց զաւակներն էք՝ որ մարգարէները կը սպան-նէին։

---

26. Ա՛ւ. եւայն։ Թէ որ մեր սրտերը մաքրենք՝ որ Աստուծոյ հաճելի ըլլանք, մեր դուրսի գործերը դիւրու-թեամբ կը շիտկուին։

28. Ամենէն գէշ մարդիկը անոնք են՝ որ կեղծաւորու-թեամբ իրենց սրտին գե-շութիւնը բարեպաշտութեան դուրսի երեւոյթովը ծածկել կը ջանան։ ԳՒ. Ը. 13։ Ժ. 34։ Ե. Ղ. 14։

29. Տապաններըը։ Գերեզման-ները. Հրէաները սովորութիւն ունէին որ տարին անգամ մը երթան գերեզմաններուն քա-րերը շիտկեն ու ճերմակցնեն։ Ա՛ս կերպովը մարգարէներուն համար սէր կեղծեցին։ Մար-գարէներուն գերեզմանները շի-նելը գէշ բան չէր, բայց Ես-թոռ-Ռիմ շինելը գէշ էր, քանի որ առանկ կ'ընէին՝ պէտք էր որ իրենք մարգարէներուն հետեւողը ըլլային։

30. Անոնց հետ մարգարէնե-րուն արեանը. եւայն։ Մարգա-րէներուն շատերը Հրէից եւ իրենց թագաւորաց ձեռքովը մեռան։

31. Ու վկայեցէ՛ք ինքնա-նձերնէն եւ. եւայն։ Վկայու-թիւն տուին թէ անոնց զա-ւակներն էին՝ չէ թէ միայն մարգարէներուն գերեզմաննե-րը շինելով, հապա մանաւանդ բուն իրենց ֆէլ-Ռիմ-ը։ Մին-չեւ անգամ քանի որ Քրիս-տոս իրենց կը խօսէր՝ իրենց սրտին մէջը կը խորհէին թէ Ի՞նչպէս ես տարբերին պատանին, եւ քանի մը օր վերջը՝ զինքը սուտ վկաներով սպաննել տու-ին։ Իրենց հայրերուն ըրած-ներուն մէջ ասոր չափ գէշ ի՞նչ բան կար։

32. Ո՜սո՛ւք դուք ալ ձեր Հայրերուն չափը լեցուցէք։

33. Օ՛ձեր՝ իժերո՛ւ ծընունդներ, ի՞նչպէս պիտի փախչիք դեհենին դատապարտութենէն։

34. Ա՛տոր համար՝ ահա՛ ես կը խրկեմ ձեզի մարգարէներ և իմաստուններ ու դպիրներ, և անոնցմէ մէկ քանիները պիտի սպաննէք, ու խաչը հանէք, և մէկ քանիները ձեր ժողովարաններուն մէջ պիտի ծեծէք, ու քաղաք քաղաք հալածէք.

35. Որպէս զի երկրի վրայ թափուած բոլոր արդար արիւնը ձեր վրայ գայ, արդար Աբէլին արիւնէն՝ մինչև Բարաքիայի որդւոյն Զաքարիային արիւնը, որ տաճարին ու սեղանին մէջ տեղը սպաննեցիք։

36. Ա՛շմարի՛տ կ՚ըսեմ ձեզի. Ա՛ս ամէն բաները պիտի գայ ասոր ազգիս վրայ։

37. Ո՛վ Երուսաղէմ՝ Երուսաղէմ, որ մարգարէները կը սպաննէիր, ու քեզի խրկուածները կը քար-

---

32. Ձեր հայրերուն չափը լեցուցէք։ Այսինքն Ձեր ազգին մեղքը լման ըրէք՝ որ Աստուծոյ բարկութենեան ժամանակը հասնի, եւ ինքը ձեր ազգը կորսընցընէ։ Ան եղաւ՝ երբոր իրենց քաղաքը կործանուեցաւ, եւ ազգը գերութեան տարուեցաւ։

33։ Գէհ մարդիկ շատ անգամ օձերու կը նմանցուին։ Գլ. Գ. 7 մեկնութիւնը։

34։ Ես կը խրկեմ կ՚ըսէ Յիսուս, եւ առաքելով իր Աստուածային իշխանութիւնը կը յայտնէ։

Մարգարէներ. եւայլն։ Առաքեալները եւ ուրիշ քարոզիչները։

Մէկ քանիները պիտի սպաննէք։ Ստեփաննոսը քարկոծեցին, (Գործ. Է. 58) Յակոբոսը սրով սպաննել տուին, (Գործ. ԺԲ. 2, 3) եւ շատերը՝ որոնց անունները տրուած չէն։ Գործ. Իգ. 10։ Պօղոս (Գործ. ԻԲ. 19) կ՚ըսէ թէ ինքը հաւատացողները ժողովարաններուն մէջ բռնէր։

Բռնէիր տալու։ Գործ. Իգ. 10։

35. Որպէս զի երկրի վրայ թափուած բոլոր արդար արիւնը ձեր վրայ գայ։ Այսինքն որ դուք անոր պատիժը կրէք։ Աբէլ առաջին մարտիրոսն էր։ Ծն. Դ. 8։

Բարաքիայէն որդւոյն Զաքարիան էր՝ որ Ա Մնաց. Իդ. 20, 21 կը յիշուի։ Հոն իր հօրը անունը Յովիադա կ՚ըսուի, բայց Հրեից մէջ սովորութիւն կար որ մարդիկ երկու անուն կ՚ունենային։ Գլ. Թ. 9 մեկնութիւնը։

36. Ա՛ս ամէն բաները. ՚ի՚, համար 32 մեկնութիւնը. եւ Գլ. ԻԲ. 7 եւ Իդ. 21 մեկնութիւնը։

37. Ո՛վ Երուսաղէմ՝ Երուսաղէմ, քիչ մը առաջ՝ քաղա-

կոծկիր. քանի՛ անգամ քու տղաքներդ ժողվել ուզեցի՝ ինչպէս որ հաւը իր ձագերը թևերուն տակը կը ժողվէ, և դուք չուզեցիք։

38. Ահա՛ ձեր տունը ձեզի աւերակ պիտի մնայ. ինչու որ ձեզի կ'ըսեմ, որ ալ ասկէ ետև պիտի չտեսնէք զիս, մինչև որ ըսէք. Օրհնեա՛լ է ան՝ որ Տէ-

---

քին մօտեցած առենը՝ անոր վրայ լացաւ, (Ղուկ. ԺԹ. 41—44։ Գլ. ԻԱ. 10 մեկնութիւնը) եւ հիմա կրկին ու վերջին անգամ անոր վրայ ողբ կ'ընէ։ Որչափ սէր եւ գթութիւն ունի Յիսուս, որ զինքը մերժած եւ սպաննելու պատրաստ եղած ժողովուրդին համար ասանկ կը ցաւի։

Քու տղաներդ ժողվել. ՟։ Որ գալիք պատիժէն ազատեմ։

38։ Ձեր տունը կ'ըսէ, ու չէ թէ՝ առաջուան պէս, Ի՛ Հօր տունը, ինչու որ Ինքը որ տաճարը փառքով լեցուցեր էր, (Անէ. Բ. 9։ Մալ. Գ. 1) հիմա անկից կ'ելլէ, եւ ալ չմտներ։ Տանը փառքը անցաւ, ինչու որ ալ Աստուծոյ ներկայութիւնը չէր վայելեր, հապա ամայի եւ աւերակ մնայ, մինչեւ որ Հոգովմայեցւոց զօրքը անիկայ այրեցին։

Ասիկ երես պիտի չտեսնէք զիս։ Ասկէ վերջը ալ չհաւսեցաւ ժողովուրդին, ալ ջանք չըրաւ զիրենք ճշմարտութեանը բերելու։ Իր ասկէ վերջը ըրած քարոզութիւնը՝ առանձին ըրաւ իր առաքեալներուն։ Իր յարութենէն վերջն ալ իր աշակերտներուն երեւցաւ (Ա Կոր. ԺԵ. 4—8) ու չէ թէ ժողովուրդին։

Օրհնեա՛լ է ան. ՟։ Ս. խնդրոյն Օրհնեալ է մեր Մեսիան։

Կոթող։ Քրիստոս շատ անգամ կը յիշուի իբրեւ Եկեղեցի, (Գլ. ԺԱ. 3 մեկնութիւնը) եւ

հոս ինքը ըսել կ'ուզէ, թէ Ասկէ ետեւ ալ պիտի չտեսնէք զիս մինչեւ որ զիս իբրեւ ձեր Մեսիան ընդունելու պատրաստ ըլլաք։ Ասանկ ըսելով իր հրաժարական ողջոյնը տուաւ, եւ անկէ ասդին մինչեւ հիմա, 1830 տարի, իր ողորմութիւնը յայտնած չէ։ Գրեթէ ամբողջ ազգը իրենց անհաւատութեանը մէջ մեռած՝ Աստուծոյ երեսէն ձգուած ու խիստ շատ նեղութեան մէջ մնացած են. իրենց քաղաքներն աւերակ՝ իրենց Սուրբը տեղերն ամայի, եւ իրենք երկրիս մէկ ծայրէն մինչեւ մէկալ ծայրը բոլոր ազգաց մէջ ցրուած. ամէն ազգերն իրենց թշնամի՝ եւ ամենը զիրենք նեղելով, անանկ որ աշխարհին բոլոր երեսին վրայ իրենց չափ ցած ու նուաստ ազգ մը չկայ։ Ան եղաւ Աստուծոյ սպառնալիքներուն համեմատ։ Ղեւ. Ի. 27—33։ Բ Օր. Իէ. 58—68։ Բայց ժամանակը պիտի գայ, երբոր իրենք Տէրոջը պիտի դառնան, եւ Յիսուսը ընդունին իբրեւ իրենց Մեսիան, ըսելով՝ Օրհնեա՛լ է ան. եւ ան առենը նորէն ինքը անոնց այցելութեան պիտի ելլէ, եւ իր ողորմութիւնն իրենց պիտի յայտնէ. (Հոսէ. ԺԱ. 26։ Բ Կոր. Գ. 14—16) բայց քանի որ ան ըրած չեն՝ իրենց հիմնական նեղութեանը մէջ պիտի մնան։

րոջը անուանովը կու գայ։

ԳԼ. Ի Դ

1. Ու Յիսուս տաճարէն դուրս ելլելով՝ կ'երթար. ու աշակերտները անոր քովը գացին՝ տաճարին շէնքերը իրեն ցուցընելու։

ԳԼ. Ի Դ

1—42։ Մ՚ր. ԺԹ. 1—37։ Ղ՚ս. Ի՚Ա. 5—36։

Տաճարէն դուրս ելլելով՝ իր տաճարէն ելած առնելը աղքատ որբևարիներ գովեց, իր ատակ տարուն համար։ Մ՚ր. ԺԲ. 41—44։ Ղ՚ս. Ի՚Ա. 1—4։ Նոյն ժամանակն ալ քանի մը Յոյներ գինքը տեսնել ուզեցին։ Յ՚Ե. ԺԲ. 20—26։

Տաճարին վնասերը իրեն ցուցնելը։ Ըսելով (Մ՚ր. ԺԳ. 1) վարդապետ նայ ինծոր տեսիր քո. եւայլն։ Կ'երեւայ թէ աս բոսին՝ ցաւելով իր խօսքին համար՝ (Մ՚ր. Ի՚Դ. 38) թէ աս իրենց գեղեցիկ տունը Ա՛ստուծոյ հայ։ Տաճարը Մօրիա լեռանը վրայ շինուած էր. (Ր Մնաց. Գ. 1) ու մէկ կողմը բարձր պատ մը կար՝ (Գլ. Գ. 5 մեկնութիւնը) որուն քարերը խիստ մեծ ու գեղեցիկ էին։ Տաճարին շէնքերն ալ խիստ շատ պատուական ու գեղեցիկ էին, ոսկիով զարդարուած, անանկ որ իրենց պայծառութիւնը՝ վրան նայողին աչքերը կը խախտացընէր։ Տես տաճարին շինուելուն պատմութիւնը Գ Թագ. Գլ. Զ եւայլն. եւ Ր Մնաց. Գլ. Գ։ Բաբելոնի Նաբուգոդոնոսոր

2. Ու Յիսուս անոնց ըսաւ. Չէ՞ք տեսներ ատ ամէն բաները. ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, պիտի չմնայ հոս քար քարի վրայ՝ որ չքանկուի։

3. Ու երբոր անիկայ Ձիթենեաց լեռը նստեր էր, աշակերտները իրեն եկան

Թագաւորը Սողոմոնին շինած տաճարը՝ իր շինուելէն 418 տարի վերջը, եւ Քրիստոսէն 588 տարի առաջ կործանեց, (Գ Թագ. Ի՚Ե. 8, 9) եւ ուրիշ մը շինուեցաւ նոյն տեղը Քրիստոսէն 516 տարի առաջ։ Եզր. Զ. 13—18։ Ա՛ս երկրորդ տաճարը առաջինին չափ մեծ ու փառաւոր չէր։ (Եզր. Գ. 12) բայց Քրիստոսէն 20 տարի առաջ՝ Մեծն Հերովդէս անիկայ նորոգել սկսեց, եւ 46 տարի վերջը իր յաջորդները լմնցուցին, (Յ՚Ե. Բ. 20) եւ շատ փառաւոր ըրին։

2. Գլխ. Ի՚Ե. 6։

3. Զէյթունէաց լեռը՝ Մօրիա լեռանը դէմ էր, որուն վրայ էր տաճարը, անանկ որ Յիսուսի նստած տեղէն իր շէնքերը դիւրութեամբ կը տեսնուէին։

Աշխէրդներէն՝ Գևտրոս՝ Ցակոբոս՝ Յովհաննէս եւ Անդրէաս։

առանձին՝ ու ըսին. Ըսէ մեզի՝ ե՞րբ պիտի ըլլան ատ բաները. և քու գալստեա- նդ՝ ու աշխարհիս վերջին նշանը ի՞նչ պիտի ըլլայ։

4. Եւ Յիսուս պատաս- խանի տուաւ՝ ու ըսաւ ա- նոնց. Զգոյշ կեցէք՝ չըլլայ որ մէկը ձեզ խա- բէ.

Երբ պէտք ըլլա որ Քրիստոս մարգարէացած էր։ Մտ. Ի՛Գ. 35—38։ Ի՛Դ. 1, 2։

Քա- ֆըրնէում՝ ա- յնտե- ղէն ելնելը ի՞նչ պէտք ըլլայ։ Այսինքն ի՞նչ նշանով պիտի կրնանք գիտնալ թէ քու գալդ մօտ է, որ աս քու ըսածներդ կատարես եւ աշ- խարհս վերջացնես։ Աս եր- կու բաները մէկտեղ կը խառ- նեն, խորհելով թէ եր- կուքը մի եւ նոյն ժամանա- կը պիտի ըլլան, ինչու որ տակաւին Հրեից ատ սխալ կարծիքը ունէին թէ Հրես- կան գերեզմանէն պէտք չունի երկնից վերը։ Ու- րեմն հարցմունքը մէկ է։ Չեն հարցներ թէ՝ (1) "Տաճարը ե՞րբ պիտի կործանի", ու (2) "Աշխարհը ե՞րբ պիտի վեր- ջանայ", հապա երկուքը մէկ- տեղ կը հարցնեն, սեպելով թէ երկուքը մի եւնոյն օրը պի- տի պատահին։ Բայց Քրիս- տոս իրենց պատասխանելով՝ ատ ու հետեւեալ գլուխն մէջ՝ երեք խառնուածը մէկմէկէ տար- բեր։ Առ տաճարին ու երու- սաղէմին կործանմանը վրայ կը խօսի մինչեւ 35րդ համարին վերջը, ըսելով (հմմտ 34) թէ իր բոլոր առջի ըսածնե- րը պիտի կատարուին ատ ազ- գին, այսինքն ատ դարուն մա- րդոց օրերուն մէջը, ու մէկը յատկապէս աշխարհիս վերջին եւ դատաստանին օրուանը

վրայ կը խօսի։ Խոստովանե- լու է թէ ատ իր տուած պա- տասխանին մէջը բաւական դժուարութիւններ կան, ա- նանկ որ գիտուն ու երեւե- լի մեկնիչները ճիշդ մէկմէկու հակառակ կը մեկնեն քանի մը տեղերը, եւ մէկմէկու խօս- քերը կը չնչեն, անանկ որ թէ որ մեկնիչներուն նայելու ըլլանք, ըսելու է թէ՝ Յիսուս իրեն հարցուղներուն բոլո- րովին չէհասկընալիք եւ հետե- ւապէս անօգուտ պատասխան մը տուաւ։ Բայց կարելի է թէ մեկնիչները պէտք եղածէն աւելի գիտութիւն վրան գործածեր են, եւ իրենց խորհելքն ան- նեղլով որ ամէն բառը քերական- նութեան եւ ճարտասանու- թեան կանոններովը շինեն, պէտք է որ ատ կանոնները չգիտցողները կրնան հասկընալ էրեւ- պէտ չէ։ Ցիշելու է թէ Յիսուսի միտքն ան էր որ հա- ղորդէ պարտիսն մը տայ, որով իր աշակերտները գալիք վտանգներէն զգուշացնէ (15— 18 համարները. եւայլն), եւ յիշելու է թէ լուծերը հասկան, ինչու որ կարգացողը կը խրա- տեն (Մտ. Ի՛Դ. 15։ Մր. ԺԳ. 14) որ երբոր պէտք հասկնայ, եւ գիտենք ալ թէ՝ երուսա-ղէմին կործանած առենը Քրիստոսի հաւատացողները ատ իր խրատներուն մտիկ ընե- լով Հրեից վրայ եկած կո- րուստէն ազատեցան։

5. Ինչու որ շատերը պիտի դան իմ անունովս՝ ու ըսեն, Թէ Ես եմ Քրիստոսը. ու շատերը պիտի մոլորցընեն։

6. Ու պիտի լսէք պատերազմներ՝ ու պատերազմներու լուրեր. զգոյշ կեցէք որ չխռովիք. ինչու որ ան ամէն բաները պէտք է որ ըլլան, բայց դեռ վերջը չէ։

7. Ազգ ազգի վրայ պիտի ելլէ, ու թագաւորութիւն թագաւորութեան վրայ, և տեղ տեղ սովեր ու մահտարաժամներ, և երկրաշարժութիւններ պիտի ըլլան։

8. Բայց ասոնք ամէնը՝ ցաւերուն սկիզբն են։

9. Ձեր ձեզ նեղութեան պիտի մատնեն, ու ձեզ պիտի սպաննեն, ու

---

5. Շատերը՝ պէտ է. եւայլն։ Ան խօսքը բառ առ բառ կատարուեցաւ։ Մէկ սուտ մարգարէ մը 30,000ի չափ մարդիկ ժողվեց եւ Զիմենեայ լեռը տարաւ, ուր որ Հռովմայեցւոց զօրքն իրենց վրայ եկան ու շատերն սպաննեցին։ Ուրիշ մէկը իր խաբուած աշակերտները Յորդանան գետը տարաւ, խոստանալով թէ ջուրերը պիտի ճեղքէ՝ որ իրենք ապահովութեամբ վրայէն անցնին։ Ուշակերտները հարցուցին, Ե՞րբ պիտի ըլլան ատ բաները եւայլն, բայց Քրիստոս ժամանակը որոշելուն տեղը՝ միայն անոր մատնանշուն նշանները կուտայ, եւ իրենք կը զգուշացնէ որ ժամանակն որոշող սուտ մարգարէներուն չհաւատան։ Ղուկաս (ԻԱ. 8) կ'ըսէ Թէ ատ սուտ մարգարէները պիտի ըսեն Թէ ժամանակը մօտեցած է, այսինքն իրենց Թագաւորելուն ժամանակը։

6. Պատերազմներ՝ ու պատերազմներու լուրեր՝ Թէ եւ ցիսուս ատ խօսքն ըսած ատենը աշխարհը խաղաղ էր, բայց

7. Ազգ ազգի վրայ պիտի ելլէ. եւայլն։ Այսինքն պատերազմով։ Ջանազան տեղեր ասանկ խռովութիւններ եղան, եւ անոնց մէջ շատ մարդիկ սպաննուեցան, որոնց մէջն էին հաղարաւոր Հրէաներ։

Սովեր։ Ասոնցմէ մէկը կը յիշուի։ Գործ. ԺԱ. 28։ Ղուկաս (ԻԱ. 11) կ'աւելցընէ, Նաեւ երկիւղածութիւններ, ե ցնծութեան նշաններ պիտի ըլլան։ Ան գարին պատմութիւններուն մէջ ասոնց ամէնուն ըլլալը կը յիշուի։

8. Ցաւերուն սկիզբն են։ Այսինքն ասոնցմէ աւելի դէշ ու սոսկալի բաներ ետքն ալ պի-

---

անկից քանի մը տարի վերջը խիստ շատ խռովութիւն եղաւ պատերազմներով ու պատերազմներու սպառնալիքներով։ Ան ժամանակին մէջ Հռովմայեցւոց չորս թագաւորներ սպաննուեցան, եւ Հռովմայեցիք իրենց Երուսաղէմ կործանելու գալէն առաջ, երեք անգամ Հրէից դէմ պատերազմ սպառնացան։ Ան սպառնալիքներովն անշուշտ շատ մարդիկ խռովեցան։

7. Ազգ ազգի վրայ պիտի ելլէ. եւայլն։ Այսինքն պատերազմով։ Ջանազան տեղեր ասանկ խռովութիւններ եղան, եւ անոնց մէջ շատ մարդիկ սպաննուեցան, որոնց մէջն էին հաղարաւոր Հրէաներ։

Սովեր։ Ասոնցմէ մէկը կը յիշուի։ Գործ. ԺԱ. 28։ Ղուկաս (ԻԱ. 11) կ'աւելցընէ, Նաեւ երկիւղածութիւններ, ե ցնծութեան նշաններ պիտի ըլլան։ Ան գարին պատմութիւններուն մէջ ասոնց ամէնուն ըլլալը կը յիշուի։

8. Ցաւերուն սկիզբն են։ Այսինքն ասոնցմէ աւելի դէշ ու սոսկալի բաներ ետքն ալ պի-

իմ անուանս համար ա-
մէն ազգերուն ատելի պի-
տի ըլլաք։

10. Եւ ան ատենը շա-
տերը պիտի գայթակղին,
ու մէկզմէկ պիտի մատնեն,
և մէկզմէկ պիտի ատեն։

11. Եւ շատ սուտ մար-
գարէներ պիտի ելլեն, ու
շատերը պիտի մոլորցը-
նեն։

12. Եւ անօրէնութիւ-
նը շատնալուն համար՝ շա-
տերուն սէրը պիտի պաղի։

13. Բայց ո՛վ որ մինչև
վերջը համբերէ, անիկայ
պիտի ապրի։

14. Եւ արքայութեան ա-
ւետարանը բովանդակ
աշխարհի մէջ պիտի քարո-
զուի՝ բոլոր ազգերուն վկա-
յութիւն ըլլալու, և անկէ

տի ըլլան։ Հմմտ. 29։

9. Նեղութիւն պիտի հանէին։ Գլ. ԻԳ. 16–18 մեկնութիւնը։ Ձեզ պիտի սպաննեն. եւայլն։ Գործ. Ե. 58։ ԻՌ. 1, 2։

10։ Գլ. ԻԱ. 21, 22 մեկնութիւնը։

11։ Բ Պետ. Բ. 1—3։ Քրիստոս Հոս 5րդ Համարին միտքը կը կրկնէ, գիտնալով թէ աշակերտները շատ վտանգի մէջ պիտի ըլլան աս սուտ մարգարէներէն։ Տես Համար 5 մեկնութիւնը։

12. Շատերուն սէրը պիտի պաղէ։ Անանկ ատելներէն որ անօրէնութիւնը կը զօրանայ, վտանգ կայ որ հաւատացեալներուն սէրը պաղի։ Հետեւաբար վկայութիւններէն յայտնի է թէ ասանկ եղաւ առջի եկեղեցիներուն մէջ։ Գաղ. Գ. 1-4։ Բ. Տիմ. Ա. 15։ Բ. Պետ. Բ. 1–3։ Յուդ. Բ. 4։ Գ. 1–3, 15, 16։

13։ Անոնք՝ որոնց սէրը փորձութեան ատենը չի պաղէ, (հմմտ. 12) անանկ որ քրիստոնէական ճամբուն մէջը չի հրէբերբ, պիտի կորսուին, բայց ով որ փոխ վերջը, մինչեւ որ իր հոգին մինչեւ վերջանայ, մինչեւ ի մահ կը համ-

բերէ՝ պիտի ապրի, պիտի փրկուի։ Գլ. Ի. 22 մեկնութիւնը։

14. Ամբողջը բնակութեան երկրին վրէ պիտի հռչակուի։ Մարկոս (ԺԳ. 10) կ'ըսէ, առաջ Աւետարանը պիտի քարոզուի բոլոր ազգերուն։ Կ'ըսուի (Գործ. Բ. 5-11) թէ՝ Պենտեկոստէին օրը Երուսաղէմ, Աստուծմէ 3,000 հոգիի չափ Քրիստոսի հաւատացին, (Գործ. Բ. 41) եւ հաւանական է թէ անոնցմէ շատերը տօնէն վերջը իրենց երկիրները դարձան, եւ հոն Աւետարանը քարոզեցին։ Գիտենք ալ թէ շատ տարի չանցած առաքեալները զանազան երկիրներ պտրտեցան ամէն տեղ քարոզելով. անանկ որ Պօղոս ըսաւ (Կող. Ա. 6. 23) թէ աւետարանին խօսքը բոլոր արարածին հասած էր, եւ երկինքի տակ եղած բոլոր ազգերուն տրուեցաւ։ Ոչ առաքեալին խօսքերը, և ոչալ Քրիստոսի աս ըսածները բառ առ բառ մեկնելու ենք, իբր թէ աւետարանը հեթանոսաց ամէն անհատին քարոզուեցաւ։

ետև վերջը պիտի դայ։

15. *Ուստի երբոր տեսնէք աւերմունքին պղծութիւնը՝ որ Դանիէլ մարգարէին ձեռքովը ըսուած է, թէ սուրբ տեղը կը կեանայ. (ո՛վ որ կարդայ՝ Թո՛ղ հասկընայ.)*

16. *Ը՛ն ատենը Հրեաստանի մէջ եղողները՝ լեռները Թո՛ղ փախչին.*

17. *Ու ան որ տանիքին վրայ է՝ Թող չիջնէ իր տունէն բան մը առնելու.*

18. *Ու ան որ արտին մէջն է՝ Թո՛ղ ետ չդառնայ իր հանդերձները առնելու։*

19. *Ա՛յց վա՛յ ան օրերը յղի եղողներուն ու ծիծ տուողներուն։*

20. *Ու աղօթք ըրէք՝ որ*

Քրիստոսի միտքն աս է թէ՝ Երուսաղէմին կործանումէն առաջ պէտք է ընդհանուր տարուբերութիւն մը պիտի ըլլայ, և Պօղոս կը վկայէ թէ ատ եղաւ։

Ա՛յս-ըրն ըլլալու՝ Այսինքն վկայութիւն թէ Մեսիան եկեր է, և թէ Հրէական ժողովրդեան տնտեսութիւնը վերջանալու վրայ է։

Աւերէ պիտի դայ՝ Հրէական ժողովրդեանը վերջը, իրենց քաղաքին և տաճարին կործանումովը։

15. Ա՛ր-երմ-նո՛ւթ-ին պղծո՛ւթ-ի՛ն՝ Այսինքն ա՛ր-ո՛ր-ո՛ն բեր-ո՛ղ պիղծ բանը. կ՚երեւայ թէ աս կ՚ըսուի Հռովմայեցւոց զօրքին համար։ Ղուկաս (ԻԱ. 20) կ՚ըսէ, երբոր տեսնէք Երուսաղէմը բո՛ղ-ուր-ո՛ղ զօրքերով պատած՝ Ան զօրքը ա՛ր-ո՛ր-ո՛ն բեր-ո՛ղ քաղաքը կործանելով, և պիղծ էր, ինչու որ բոլոր Հեթանոսները Հրէից աչքին պիղծ էին, (Գործ. ժ. 28) և պիղծ՝ ո՛ր-ով-հետև Հռովմայեցւոց զօրքը իրենց դրօշակներուն վրայ արձանի արձիւ կը դնէին և անոնց աստուածային պատիւ կուտային։

Դանիէլ. եւայլն։ Դան. Թ. 27, ԺԲ. 11։

Սո՛ւրբ տեղը կ՚ինայ՝ Երուսաղէմ սուրբ կը սեպուէր՝ Մատ. Դ. 5։ Մարկոս (ԻԴ. 14) կ՚ըսէ, Ո՛ր-ո՛ն կ՚ուզէ հասկնայ։

Ով որ կարդայ՝ Ըսել կուգայ։ Մատթէոս և Մարկոս իրենց աւետարանները Երուսաղէմին կործանումէն առաջ գրելով ան կ՚ըսեն, որ կարդացողները Ցիսուսի բառին մտիկ ընելով՝ Հռովմայեցւոց եկած ատենը փախչին և ազատին։

16. Հրէաստան տե՛ղ։ Գլ. Գ. 13 մեկնութիւնը։

Լեռները թո՛ղ փախչին՝ Որ Հրէից հետ չսպաննուին զօրքերէն։ Բոլոր Քրիստոնեաները Քրիստոսի աս տուած հրամանին հնազանդելով՝ ազատեցան։ Հռովմայեցւոց զօրքը քաղաքը անգամ մը պաշարելէն վերջը յանկարծակի ելան գացին, ու վերջը ետ դարձան։ Ան միջոցիս մէջ Քրիստոնեաները փախան։

17, 18. Թո՛ղ չիջնէ—Թո՛ղ իր տո՛ւ-ն-էլ-ե՛ս Թող փախչի, բնաւ բանի մը համար Թող չսպասէ։

19. Վա՛յ. եւայլն։ Ինչու որ փախչելը իրենց դժուար պիտի ըլլայ։

20. Աղօթ-ե՛ր-եք. եւայլն։ Ձը-

ձեր փախչիլը ձմեռը չըլլայ, ո՛չ ալ շաբաթ օրը.

21. Վասնզի այն ատենը անանկ մեծ նեղութիւն պիտի ըլլայ, որուն նմանը աշխարհի սկիզբէն մինչև հիմա եղած չէ, ո՛չ ալ պիտի ըլլայ։

22. Եւ թէ որ այն օրերը չքիչնային, բնաւ մէկ մար-

մեռը փախչիլը դժուար պիտի ըլլար ճամբաները դէշ ըլլալուն համար։

Ու ը՛ն ը՛ն օրը։ Հրէից մէջ կանոն կար որ շաբաթ օրը միայն մէկ մղոնի չափ ճամբորդութիւն ըրին, ու թէ եւ կարելի է թէ քրիստոնեաները այս կանոնը չըպահեցին Քրիստոսի մահէն վերջը, բայց շաբաթ օրը քաղաքին դռները գոց ըլլալուն համար փախչիլը դժուար պիտի ըլլար այն օրը։

21. Ընդ՛ հ՛ն ներ-ին-ն դէտ ըլլայ. եւայլն։ Ղուկաս (Իւ. 24) կ՛ըսէ. Սո՛ւր բնդ-ով դէտ էյան ա՛ն բ-ըր ա-չէր-մէլ ֆէրէ դէտ տ-ր-ի՛ն։ Հռովմայեցւոց զօրքը Երուսաղէմին վրայ եկան տօնի մը առեն, երբոր կը կարծուի թէ 3,000,000ի չափ Հրէաներ քաղաքին մէջ ժողովուած էին, անանկ որ պաշարումն սկսելէն քիչ մը վերջը կերակուրը պակսեցաւ, եւ իրենք հազարներով սովամահ մեռան։ Սոյն անանկ սաստիկ եղաւ որ ամէն կերպ կենդանիները եւ կենդանիներուն չտալիք կերակուրները կերան։ Մէկ երեւելի կնիկ մը իր տղան եփեց, եւ իր ըրածը յայտնուելէն առաջ՝ տեղին կէսը կերաւ։ Աստուած աս ալ ըսպառնացած էր։ Բ Օր. ԻԸ. 53, 56, 57։ Հռովմայեցւոց զինուորները քաղաքէն փախչող բոլոր Հրէաները մեռցուցին սոսկալի տանջանքներով։ Անոնցմէ հազարաւորները խաչը

հանեցին, զբօսանքի համար զիրենք զանազան ձեւերով խաչը հանելով։ Երբոր զինուորները լսեցին թէ փախչող Հրէաները իրենց ոսկին պահելու համար անիկայ կլլած էին, սուրով իրենց փորերը ճեղքեցին եւ ոսկին հանեցին։ Հրէաներուն վիճակը աւելի դէշ ընելու՝ քաղաքին մէջ զանազան հերձուածներ կային, որ իրենց ատելութեամբը մէկզմէկ եւ խեղճ ժողովուրդը կըսպաննէին։ Բայց ամենէն սոսկալի կործանումը եւ բնաջնջումն եղաւ՝ երբոր պաշարումն սկսելէն չորս ամիս վերջը Հռովմայեցւոց զինուորները քաղաքը մտան։ Քանի որ զօրապետին հրամանին դէմ, որ կ՛ուզէր իրենց գերեզիկ տաճարը պահել, քանի մը զինուորներ անիկայ այրեցին, ուրիշները տուն տուն վազելով անոնք կողոպտելու համար՝ շատերը սովամահ մեռած դիերով լեցուն գտան։ Հազարաւորները սուրով սպաննեցին, մինչեւ որ բոլոր փողոցներէն արիւն վազեցին։ Իրենց պատմիչներուն մէկը կ՛ըսէ թէ քաղաքին մէջ 1,100,000 մարդիկ մեռան՝ եւ 250,000 ուրիշ մօտ տեղերը. 97,000 գերի տարուեցան։ Ասոնցմէ սոսկալի կերպովը լուսեցաւ ու պատասխանուեցաւ իրենց աղօթքը (Ա՛ա՛. ԻԷ. 25), Ա-դ՛ր ա՛ր-ն-ը դր վր-յ ա՛ա՛ մ՛ր ա՛ր-դ՛-ղբ վր-յ ըլլայ։

22. Թէ որ ան օրերը չքիչնային։

մին մը պիտի չապրէր. բայց ընտրեալներուն համար՝ ան օրերը պիտի քիչնան։

23. Ընդ ատենը թէ որ մէկը ձեզի ըսէ, թէ Ահա՛ հոս է Քրիստոսը՝ կամ հոն, մի՛ հաւատաք.

24. Ինչու որ սուտ քրիստոսներ եւ սուտ մարգարէներ պիտի ելլեն, ու մեծ նշաններ եւ հրաշքներ պիտի ցուցընեն, որ եթէ կարելի էր՝ ընտրեալներն ալ մոլորցընեն։

25. Ահա ձեզի առաջուց ըսի։

26. Ուստի թէ որ ձեզի ըսեն՝ թէ Ահա անապատին մէջն է, մի՛ ելլէք. Ա՛խ՝ Ահա՛ ներքին սենեակներուն մէջն է, մի՛ հաւատաք։

27. Վասն զի ինչպէս որ փայլակը արեւելքէն կ'ելլէ՝ ու մինչեւ արեւմուտք կ'երեւնայ, անանկ պիտի ըլլայ Որդւոյ մարդոյ գալուստը։

28. Քանզի ո՛ւր որ մեռած մարմին կայ, հոն պիտի

Պաշարման օրերը։

Մեկ մարդն մը պիտի լսուէր, Բոլոր ազգը պիտի մեռնէր։ Ընդհանրապէս համար։ Քրիստոսի հաւատացողներուն համար։ Համբ 31։

Ան օրերը պիտի տեսնուի պաշարումը միայն լոկ ապտակ տեսնել, թէ եւ քաղաքին պարիսպներուն ամրութեանը նայելով՝ պէտք էր որ քանի մը տարի տեւէր։ Անանկ ալ շատ անդամ Աստուած ազգի մը բարեպաշտ մարդոց համար։ Ծն. ԺԸ. 23—33։ Լթ. 5։ Ես. Խե. 35։ կԹ. 8, 9։ Զաք. ԺԴ. 2։

23, 24։ Համար 5 մեկնութիւնը։

Մի՛ նկատեր և հրաշքներ։ Աստուած նման սուտ նշաններ ու հրաշքներ պիտի չընէ։ Բ Թես. Բ. 9, 10։

Երես կուտէր եւայլն։ Աստուած թող չտար որ իր ընտրածները՝ անոնք որ իրաւ

Քրիստոսի հաւատացած են, անանկ մոլորցնողներուն հետեւէն երթան, ու երբոր մարդ մը կը տեսնենք որ աստուածային քարոզողներուն կը հաւնի եւ անոնց հետեւէն կ'երթայ, կը նանք որոշել թէ ինքը Աստուածմէ չէ, հապա խաբուած ու կորսուած մէկն է։ Ա Յովհ. Բ. 19։

26. Ահա անապատին մէջն է։ Այսինքն Մեսիան։ Աստ մարգարէները եւ քրիստոսներն անանկ անապատ տեղերն ու ներքին սենեակները կեցան որ չըռնուին։

27. Ինչպէս որ փայլակը եւայլն։ Այսինքն պէտք պիտի չըլլայ իմ գալս անանկ ծածուկ տեղը փնտռել, ինչու որ յայտնապէս պիտի գամ։

28. Որ որ դառնայ մարդն կայ. եւայլն։ Ա՛ս առակ մըն է, որով Յիսուս ըսել կ'ուզէ, որ որ յանդուգն խոշտանգողն է, այսինքն Երուսաղէմին բնակիչները, հոն պիտի գան երթալ պատիժները, այսինքն Հռովմ

տի ժողովուին արծիւները։

29. Եւ շուտ մը ան նեղութեան օրերէն ետեւ՝ արեգակը պիտի խաւարի, ու լուսինը իր լոյսը պիտի չտայ, և աստղերը երկինքէն պիտի իյնան, ու երկնից զօրութիւնները պիտի շարժին։

30. Եւ ան ատենը Որդւոյ մարդոյ նշանը պիտի երեւնայ երկինքի մէջ, ու ան ատենը երկրիս բոլոր ազգերը կոծ պիտի ընեն, ու պիտի տեսնեն Որդին մարդոյ երկինքի ամպերուն վրայ եկած՝ զօրութիւնով ու մեծ փառքով։

31. Եւ անիկայ իր հրեշտակները պիտի խրկէ մեծաձայն փողով, ու պիտի ժողվեն իր ընտրեալ-

---

մայեցւոց զօրքը։ Որովհետեւ Քրիստոս ան զօրքը կանչեց իր սպառնալիքներն՝ ի գործ դնելու՝ Երուսաղէմը կործանելով, իրենց գալը, որ յայտնի բան մըն էր, Քրիստոսէ ֆալը կ՚ուզէ։ Իրենք ֆայն իր բուխրեհը ֆառալան էին (Եր. ԺԹ. 5) որով Հրեաները պատժեց։

29։ Ոմանք կ՚ըսեն թէ աս 29–31 համարներուն մէջ Քրիստոս ալեւորհն վերլէն ու դատաստանին օրուանը վրայ կը խօսի, բայց թէ որ այսպէս ըլլայ, ի՞նչպէս կրնանք մեկնել իր ըսածը (հմմր 34) թէ՝ «ազգը պիտի չանչի, մինչեւ որ «ամէն բաներէն ետքը՝ Տէրոջը արդարութիւնը» օրը»։ Բայց Բաբելոնին կործանումը Երուսաղէմին կործանմանը չափ սոսկալի չէր, ու թէ որ Աստուած անանկ խօսքեր ըսաւ հեթանոս քաղաք մը պատժելուն վրայ, Քրիստոս որչափ աւելի յարմարութեամբ կըրնայ աս կերպովը խօսիլ՝ երբոր Սուրբ Երուսաղէմ փոխուի ու Հրեաին դէմ վերջնական անդունդ մը։ Տես նաեւ Եզեկ. ԼԳ. 7, 8։

Նեղութեան օրերէն ետեւ։ Համար 8։

Արեգակը պիտի խաւարի. եւայլն։ Խաւար՝ նեղութեան

աստղ չափ՝ եւ մինչեւ անգամ աւելի այլաբանական խօսքեր ունինք, եւ անոնք ալ՝ աստղից պէս, փոխուիլ մը կրնծանեը վրայ խօսուած են։ Աստուած բաբելոնին կործանմանը վրայ խօսելով (Եսա. ԺԳ. 10, 13) կ՚ըսէ, «Երկինք աստղերը ու անոնց համաստեղութիւնները էրնից լոյս պիտի չտան. արեւը էր ելած ատենը պիտի խաւարի, և լուսինը էր լոյս պիտի չտայ... պիտի սարսի երկինք, ու երկիրը էրկիլի՛, ու էրկիրը էր տեղէն պիտի սասնի զօրաց Տէրոջը սրտմտութեանը՝ անոր սաստիկ բարկութեանը օրը»։ Բայց Բաբելոնին կործանումը Երուսաղէմին կործանմանը չափ սոսկալի չէր, ու թէ որ Աստուած անանկ խօսքեր ըսաւ հեթանոս քաղաք մը պատժելուն վրայ, Քրիստոս որչափ աւելի յարմարութեամբ կըրնայ աս կերպովը խօսիլ՝ երբոր Սուրբ Երուսաղէմ փոխուի ու Հրեաին դէմ վերջնական անդունդ մը։ Տես նաեւ Եզեկ. ԼԳ. 7, 8։

Նեղութեան օրերէն ետեւ։ Համար 8։

Արեգակը պիտի խաւարի. եւայլն։ Խաւար՝ նեղութեան

ները չորս հովերէն՝ երկինքին մէկ ծայրէն մինչև մէկալ ծայրը։

32. Թզենիէն առակ մը սորվեցէ՛ք. որ երբ անոր ոստերը կը կակուղնան, ու տերևները կը ցցուին, գիտէք թէ ամառը մօտ է։

33. Ա՛յնպէս ալ դուք երբոր աս ամէն բաները տեսնէք, գիտցէ՛ք որ մօտ է դռներուն քովը։

34. Ա՛մէն ի՛ր ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի, որ աս ազգը պիտի չանցնի, մինչև որ աս ամէն բաները ըլլան։

նշան մին է, ինչպէս որ լոյս՝ երջանկութեան, եւ երկնաւոր մարմիններուն խաւարիլը խիստ նշանակելի։

30. Որտե՞ր որ նեռը պիտի երևնայ երկինքին վրայ, Աստիքը աս բոլոր եղածները յայտնի՝ իբր թէ երկինքի վրայ երևոյթ նշան մը պիտի ըլլան թէ ես եկած եմ։

Բոլոր ազգերը ի՛ պիտի ընկին։ Աստիքն իմ թըշնամիներս բոլոր ազգ ազգ մէկ, երբոր աս կործանումով իմ յայտնած զօրութիւնս ու փառքս տեսնեն, ի՛ պիտի ընկին՝ իրենց եկած ու գալիք պատիժին պատճառաւը։

31. Իր հրէշտակները պիտի իջնէ։ Որովհետև իրենք են որ Աստուծոյ ընտրածները կը հոգան։ Գլ. ԺԲ. 10 մեկնութիւնը։

Մէյ-մէկ փողով. Հին ժամանակները ժողովուրդը իրենց ժողովքներուն կը կանչէին փողի յայտով։ Երեմ. Գ. 5։ Ծննդ. 27։ Ելից. Ի. 14։ Մէյ-մէկ կ՚ըսուի ցուցնելու թէ անանկ ձայնով մը պիտի ըլլայ որ ըսուի, այսինքն Քրիստոս իր ընտրեալները անշուշտ պիտի ժողվե եւ ազատէ։

Չորս հովերէն. եւայլն։ Աստիքն ամէն տեղէն, ուր որ ըլլայ իրեն հաւատացողներէն մէկը, հրեշտակներն անիկայ պիտի գտնեն եւ ազատեն ու-

---

րիշներուն վրայ գալիք կորուստէն։

33. Ա՛ն ատեն բոներըը։ Ա՛ս իմ յիշածս նշանները։

Գիտցէ՛ք որ մօտ է։ Աստիքն երուսաղէմին կործանումը։

34. Ա՛ն ազգը պիտի չմեռնին։ Քանի մը մեկնիչներ կ՚ուզեն աս ազգ բառովը հրեից ժողովուրդը հասկընալ, որ ասանկով Քրիստոս ըսած կ՚ըլլայ թէ՝ Հրեայք ազգ մը՝ ժողովուրդ մը ըլլալէն պիտի չդադրին գոյութիւն ունենալէ մինչև որ ես դառնամ։ Բայց ըսենք թէ Յունարէն բառը կրնար ասանկ հասկցուիլ, որ գիտուններուն մեծ մասը կ՚ըսեն թէ չկրնար, Քրիստոսի տուած պատասխանը ի՞նչ յարմարութիւն պիտի ունենար աշակերտներուն ըրած հարցմունքին։ Անոնք կը հարցնեն, ''Հրէական տերութեան վերջը երբ պիտի ըլլայ'', եւ, ազգ բառը որ հրեից ազգին վրա հասկնալով, Քրիստոս կը պատասխանէ, ''Հրեից ժողովուրդը երկնից ազգ-մը պիտի դառնայ վերջը''։ Ասանկ չըլլար։ Յայտնի է թէ Քրիստոս կ՚ուզէ իրենց մտքին վերայ տպաւորել թէ ժամանակը մօտ է, ինչպէս որ կ՚ըսէ (համար 33) դռներուն մէջ։ Ա՛ս կ՚ընէ ըսելով, ճշմարիտ կ՚ըսեմ չէ, որ ազգը պիտի չան-

35 · Երկինքը ու երկիրը պիտի անցնին , բայց իմ խօսքերս բնաւ պիտի չանցնին ։

36 · Իսկ ան օրուան և ան ժամուն համար՝ մէկը չգիտեր , ո՛չ ալ երկնից հրեշտակները , հապա միայն իմ

նէ , գնէ ը՝ ու ՝ ՝ ՝

Հայրս։

37. Հայց ինչպէս որ Նոյի օրերը եղա՝ Որդւոյ մարդոյ գալուստն ալ այնպէս ըլլայ։

38. Վասնզի ինչպէս էին ան օրերը ջրհեղեղէն առաջ, կ՚ուտէին՝ կը խմէին՝ կնիկ կ՚առնէին ու երկան կու տային, մինչև ան օրը՝ որ Նոյ տապանը մտաւ,

39. Ու չգիտցան՝ մինչև որ ջրհեղեղը եկաւ, ու զանոնք վերցուց. Որդւոյ մարդոյ գալուստն ալ այնպէս պիտի ըլլայ։

40. Այն ատենը երկու հոգի արտի մը մէջ ըլլան, մէկը պիտի առնուի՝ ու մէկալը ձգուի.

41. Ու երկու հնիկ մէկ աղօրիքի մէջ աղալու վրայ գտնուին, մէկը պիտի առնուի՝ ու մէկալը ձգուի։

վերջը էրուդեա կ՚ըլլայ ամէն մարդուն էրբոր իւ գործէ, Քրիստոս իրենք կը խրատէ որ ասանկ օրուան եւ ան ժամուն" Համար պատրաստ ըլլան, ու միշտ արթուն կենան, եւ ինչպէս որ վերն ըսինք, աս 36 համարէն սկսելով իր նիւթը մէկ կ՚ընէ։ Երուսաղէմին վրայ ըրած խօսքը ձգելով՝ իրենք ու մեզ կը զգուշացնէ որ պատրաստ ըլլանք ան աւելի մեծ ու սոսկալի օրուան ու ժամուն՝ որ մէկը չգիտեր, երբոր մեր Տէրը պիտի դայ՝ եւ իր ահեղ աթոռին առջեւը մեզ պիտի կայնեցնէ մեր հաշիւը տալու։ Մտ. ԻԴ. 32—37։ Ղկ. ԻԷ. 34—36։

Ուշ երթայ հրեշտակները. ՀԱ։ Մարկոս (ԻԳ. 32) կ՚ըսէ, Ուշ ոչ ոքէն, այսինքն Որդին մարդոյ։ Իբրև մարդ՝ Քիստոս մարմնաւորապէս յոգնեցաւ (Յհ. Դ. 6) եւ մնաւորապէս կը զարգանար իմաստութիւնով, Ղկ. Բ. 52։ Ասանկ ալ հոս կը սորվինք թէ Հայրը էր իշխանութեանը մէջ դրեր է ժամերն ու ժամանակները գիտնալը։ Գոր. Ա. 7։ Աս առանկ ըլլալով, ի՞նչ ըսենք առնոց չիմարութեանը՝ որ կը համարձակին ըսելու թէ դատաստանի օրը այսինչ կամ այնինչ ատենը պիտի ըլլայ։

37. Նոյի օրերը՝ Ծն. Զ. 5–8 եւայլն։

38, 39։ Թէ եւ Նոյ իր ժամանակակիցներն զգուշացուց որ գալու ջրհեղեղէն ազատին՝ իրենց մեղքերէն դառնալով, (Բ Պետ. Բ. 5) բայց ամենեւին մտիկ չըրին։ Ասանկ ալ հիմա աշխարհին մեծ մասը Քրիստոսի բարոզիչներուն կամ բնաւ մտիկ չեն ըներ, կամ միայն երեսնուով, ու չէ թէ սրտով, մտիկ կ՚ընեն, որ գալու բարկութենէն փախչին։ "Պրովէտեան գէշ գործքին վերայ վճիռը շուտով չկատարուիր, աս պատճառաւ մարդոց որդիներուն սիրտը չարութիւն ընելու փափաքով լեցուած է"։ Ժող. Ը. 11։ Քրիստոս հոս մեզ կը վստահացնէ թէ անանկ ալ պիտի ըլլայ վերջին օրը։

40, 41. Մեկը պիտի առնուի՝ եւ մեկալը՝ Այսինքն՝ Միայն ան որ պատրաստ է եւ արթուն, ան օրուան գալուն սպասելով,

42. Ուրեմն արթո՛ւն կեցէք. ինչու որ չէք գիտեր թէ ո՛ր ժամուն ձեր Տէրը կու գայ։

43. Այլ այս գիտցէ՛ք, որ եթէ տանուտէրը գիտնար՝ թէ ինչ ո՛ր պահուն գողը կու գայ, արթուն կը կենար, և թող չէր տար որ իր տունը ծակեն։

44. Ընո՛ր համար դուք ալ պատրա՛ստ կեցէք, քանզի Որդին մարդոյ կու գայ անանկ ժամու մէջ՝ որ

պէտ առնուէ եւ արքայութեան տարուի. բոլոր ուրիշները պիտի ձգուին ու կորսուին։ Դատաստանին օրը Քրիստոս մեծ տարբերութիւններ պիտի դնէ մօտ եւ մկզմկու շատ սիրելի ազգականներու մէջտեղը։ Եղբայր եղբօրմէ պիտի զատուի, քոյր քրոջմէ, եւ սիրելի տղաքներ եւ աղջիկները իրենց ծնողացը ծոցէն պիտի յափշտակուին, ու յաւիտեանս մկզմկ ալ պիտի չտեսնեն։ Այնչափ յանկարծակի, որ ոչ մէկ պէտք հասնի ան օրը երբեք բնակչելու ահեղ վրայ։ Զ՚ես. ԻԱ. 35։ Ուստի որչափ հարկ է որ Քրիստոսի տուած խրատն գգուշութեամբ բռնելով արթուն կենանք։

43, 44. Որդին մարդոյ ։ա՛ յ. եւայլն։ Այսինքն պիտի մեռնիք։ Գլ. ԺԴ. 23 մեկնութիւնը։ Քրիստոս ըսել կ՚ուզէ, «ինչպէս որ պատրաստ եւ արթուն չեղող տանուտէրը

դուք չէք կարծեր։

45. Ուստի ո՞վ է ան հաւատարիմ ու իմաստուն ծառան՝ որն որ իր տէրը իր ծառաներուն վրայ դրած, որ ատենին անոնց կերակուր տայ։

46. Երանի՛ է ան ծառային, որն որ իր տէրը եկած ատենը՝ անանկ ըրած պիտի գտնէ։

47. Ա՛մարի՛ւ կ՚ըսեմ ձեզի, որ իր բոլորը ունեցածին վրայ պիտի կեցընէ զանիկայ։

գողին գալուն ժամանակը չգիտնալով իր ստացուածքը կը կորսնցնէ, անանկ ալ դուք ձեր մահուանը եւ դատաստանին օրուանը ժամանակը չգիտնալով, թէ որ արթուն չկենաք, ձեր հոգիները պիտի կորսնցնէք»։ Որչափ երկայն ալ որ ըլլայ մեր երկրաւոր կեանքը, անոր վերջը չյանկարծէ պիտի հասնի, եւ մարդն իր չակնկալած ժամանակը պիտի մեռնի։

45, 46. Երանի է ան ծառային, եւայլն։ Ու երանի պիտի ըլլայ մեզի ալ, թէ որ Որդին մարդոյ իր եկած ատենը մեզ ալ հաւատարիմ եւ իմաստուն՝ ու մեր պարտաւորութիւնները կատարած գտնէ։

47. Իր բոլոր ունեցածին վրայ պէտք կեցընէ զանիկայ։ Գիտնալով թէ ան որ քիչ բանի մէջ հաւատարիմ գտնուեցաւ, շատի մէջ ալ հաւատարիմ պիտի գտնուի։ Զ՚ես. Ժ. 10։ Անանկ ալ մենք, թէ որ ա

48. Հապա թէ որ ան չար ծառան իր սրտին մէջը ըսէ. Իմ տէրս իր գալը կ'ուշացընէ.

49. Եւ սկսի իր ծառայակիցները ծեծել, ու գինովներուն հետ ուտել ու խմել,

50. Ան ծառային տէրը պիտի գայ անոնկ մէկ օր մը՝ որ չսպասեր, և անոնկ մէկ ժամ մը՝ որ չգիտեր.

51. Եւ զանիկայ մէջտե-

աշխարհիս մէջ մեզի յանձնուած պարտաւորութիւններըը կատարենք, երկինքի մէջ աւելի երեւելի պաշտօններու վրայ պիտի դրուինք։ Ասոնք աշխարհս մեր աշակերտութեան տեղն է, որ գալոց աշխարհին համար պատրաստութիւն տեսնենք։

48, 49։ Անառակութեան եւ անզգամութեան վերջն — է որ մահուան ու մեր հաշիւը տալուն ժամանակը հեռացընենք ու մոռնանք։

50։ Թէ եւ մենք մահը մոռնանք, եւ ծաղր ընդունելուն պէս (Ա Պետ. Գ. 3, 4) ըսենք, Ո՞ւր է Տէրոջը գալուն խոստումնըը, բայց Տէրը չուշացներ իր խոստումնըը, եւ իր որուշած առենը պիտի գայ՝ եւ բոլոր ամբարիշտները կորսընցնէ։

51. Մեկնիչն պէտ է որ, հին աղգաց մէջ սա կերպ պատիժ կար, Եբր. ԺԱ. 37։ Կեղծաւորներուն հետ։ Ամենէն գէշ մարդիկ անոնք են որ իրենց գէշութիւնը բարեպաշտութեան երեւոյթովը կը ծածկեն։ Անանկներուն պա-

ղէն պիտի կտրէ, ու անոր բաժինը կեղծաւորներուն հետ պիտի դնէ. Հոն պիտի ըլլայ լալ՝ ու ակռաները կըճըռըցընել։

ԳԼ. ԻԵ

1. Ըն առնելը երկնից թագաւորութիւնը պիտի նմանի տասը կոյսերու, որոնք իրենց լապտերները առնելով՝ փեսան դիմաւորելու ելան։

տիժը դժոխքին մէջ ամենէն սոսկալի պիտի ըլլայ։

Հոն պէտ ըլլայ լալ եւ այլն։ Գլ. Ը. 12 մեկնութիւնը։

ԳԼ. ԻԵ

Ասիկա գլուխը ԻԴ գլխուն շարունակութիւնն է, եւ նոյն ժամանակը խօսուեցաւ։

1. Առաքինը։ Որգին մարդոյ եկած առենը։

Երիտասարդները պէտ է նշանէ. Այսինքն ինչպէս որ հարկ եր որ կոյսերը պատրաստ երթան ելլան, եւ առանկ չըլլալնուն համար հինգը դուրս մնացին, անանկ ալ ան ամենը որ առաջ պատրաստութիւն չեն տեսներ եւ արթուն չեն կենար, Քրիստոսի եկած առենը իր թագաւորութենէն դուրս պիտի մնան։

Լապտերները, ջահեր, լամբրե շինուած՝ փայտի վրայ կապուած, անանկ որ բարձր բռնուելին եւ շատ լոյս տան։

Փեսան պիտի գար ելլեն։ Երբոր ինքը հարսին ետեւէն գըներ որ անիկայ իր տունը բերէ։

2. Ասոնցմէ հինգը իմաստուն էին, և հինգը յիմար,

3. Որ յիմարները առին իրենց լապտերները, ու հետերնին եղ չառին.

4. Հայց իմաստունները իրենց լապտերներուն հետ ամաններով եղ ալ առին:

5. Ու փեսան որ ուշացաւ, ամէնն ալ թմրեցան ու քնացան:

6. Ու կէս գիշերին ձայն մը եղաւ. Ահա փեսան կու գայ՝ դանդիկայ դիմաւորելու ելէ՛ք:

7. Ան ատենը բոլոր կոյսերը եղան, ու իրենց լապտերները շիտկեցին:

8. Ու յիմարները ըսին իմաստուններուն. տուէ՛ք մեզի ձեր եղէն. ինչու որ մեր լապտերները մարելու վրայ են:

9. Պատասխան տուին իմաստունները՝ ու ըսին. Չըլլայ որ մեզի ու ձեզի չբաւականանայ. այլ ածուէ՛ք ծախողներուն գացէ՛ք՝ և գնեցէ՛ք ձեզի համար:

10. Երբոր անոնք գացին գնելու՝ փեսան եկաւ, ու պատրաստ եղողները ան նոր հետ հարսնիքը մտան, և դուռը գոցուեցաւ:

11. Ետքը մէկալ կոյսերը եկան՝ ու ըսին. Տէր Տէր՝ բաց մեզի:

12. Հայց անիկայ պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ. Ա՛մէն կ՚ըսեմ ձեզի՝

---

2. Հինգը խմաստուն էին, որ աստղ խորհուրդ ըրին թէ եղ պէտք էր եւ ջահերուն հետ առին: Ասոնց հետ աման մը եղ միշտ պէտք էր, որ անոնք մէջը թաթխեն որ շուտ մը չմարին:

5. Ամէնն ալ ննջեցան ոտնձգեան: Իրենց քնանալը յանցանք չէր, հապա էլ աղօթքոտ քնանալը, որ աս յանցանքը հինգ յիմար կոյսերն ըրին:

8. Մէր լապտերները մարելու վրայ էն: Մինչեւ ան ատենը ամէնը մէկ երեւցած էին, ու գիտցան թէ մէկ տեղ հարսնիք մտնելու էին: Ասանկ ալ շատերը հոգեւորապէս տգէտ կը մնան, եւ իրենց մահուան համար պատրաստ չըլլալնին չեն գիտեր, մինչեւ որ մահը յանկարծակի իրենց վրայ կու գայ:

10. Երբոր անոնք գնալ: Ասանկով բաւական ժամանակ անցաւ. պէտք էր որ աս աշխարհ ընէին:

11, 12. Տէր Տէր՝ Ք՛ոյ Դէպ: Բնաւ իրաւունք չունէին պահանկ ընելու, ինչու որ փեսային պատիւ ընելուն տեղը՝ իրենց անհոգութեամբը զինքը ամօթով ձգած էին, անանկ որ միայն հինգ կոյսերով դիմաւորուեցաւ:

Ե՛ս չեմ ճանչնար: Այսինքն իրրեւ հարսնիքի հրաւիրուածներ, իրրեւ իմ բարեկամներս: Անանկ ալ վեր-

թէ Ես ձեզ չեմ ճանչնար։

13. Ուրեմն արթուն կեցէք, ինչու որ ոչ օրը գիտէք, և ոչ ժամը։

14. Վասնզի ինչպէս օտար երկիր գացող մարդ մը՝ կանչեց իր ծառաները, և իր ունեցածը անոնց յանձնեց։

15. Մէկուն տուաւ հինգ տաղանդ, ու մէկուն՝ երկուք, և մէկուն՝ մէկ, ամէն մէկուն իր կարողութեանը չափ, ու անմիջապէս ճամբայ ելաւ։

16. Ու ան որ հինգ տաղանդը առած էր, գնաց անոնցմով գործ տեսաւ, և ուրիշ հինգ տաղանդ շահեցաւ։

17. Նմանապէս ան որ երկուքը առած էր, ուրիշ երկուք ալ շահեցաւ։

18. Իսկ ան որ մէկը առած էր, գնաց գետինը փորեց, ու իր տիրոջը ստակը պահեց։

19. Հետ ժամանակէ ետև ան ծառաներուն տէրը եկաւ, և անոնցմէ հաշիւ ուզեց։

ջին օրը Քրիստոս շատերուն պիտի ըսէ։ Գլ. Ի. 23 Մկնուէթիւնը։

13. Ո–ըե՞ս արթուն կեցէք։ Քրիստոս աս առակը խօսեցաւ՝ բուն աս խրատը տալու միտքով, ու չէ թէ որ եւ իցէ ուրիշ ճշմարտութիւն սորվեցընելու։ Ուրեմն առակը բառ առ բառ քննելու չենք հարցընելով, "Աս ի՞նչ ըսել է", եւ "Ան ի՞նչ ըսել է", ինչու որ քանի մը բաներ միայն պատմութիւնը կատարեալ ընելու համար ըսուած են, Չենք կրնար ըսել թէ վերջին օրը մարդոց կեանքը խաբուած պիտի գտնուին. աս հաւանական չէ։ Ոչ ալ կրնանք հետևցընել թէ խաբուածները վերջը պիտի դան ու երկինքը մտնել ջանան. ան անկարելի բան մըն է։ Առակին լեցուն միտքը Քրիստոս հոս կուտայ ըսելով, Արթուն կեցէք եւ պատրաստ իմ գալուս համար, ինչու որ չէք գի-

տեր ըե երբ պիտի գամ։

14։ Աս ու հետեւեալ հատարներուն մէջ Քրիստոս կը ցուցընէ թէ ինչ ընելու ենք որ իր եկած ատենը պատրաստ գտնուինք, այսինքն Աստուծմէ մեզի յանձնուած բոլոր պարտքերն էր ետ տալու համար գործածելու ենք։

15։ Տալանդ մը 39,000ի չափ դահեկան էր, եւ հոս անորոշ գումար մը կը ցուցընէ։

Իր կարողութեանը չափ։ Որչափ որ օգտիւ գործածել գիտեր։

16, 17։ Աս երկու մարդիկը տարբեր տարբեր շահ բերին, ինչու որ տարբեր տարբեր բնտակ իրենց յանձնուած էր։

18. Գնաց . . . փորեց։ Եւայլն։ կարելի է թէ բարկացած ըլլալով՝ որ իր տէրն իրեն քիչ ստակ տուած էր։

19. Անոնցմէ հաշիւ ուզեց։ Անանկ ալ մեր Տէրն իր մեզի յանձնած բոլոր պարգեւնե-

20. Եւ հինգ տաղանդը առնողը եկաւ՝ ուրիշ հինգ տաղանդ ալ բերաւ, ու ըսաւ. Տէր՝ հինգ տաղանդ յանձնեցիր ինծի, ահա՛ ուրիշ հինգ տաղանդ ալ անոնց վրայ շահեցայ։

21. Ըսաւ անոր իր Տէրը. Ապրիս՝ բարի՛ ու հաւատարիմ ծառայ, դուն որ քիչ բանին մէջ հաւատարիմ եղար, քեզ շատ բաներու վրայ պիտի կեցընեմ. մտի՛ր քու տիրոջդ ուրախութեանը մէջ։

22. Երկու տաղանդը առնողն ալ եկաւ՝ ու ըսաւ. Տէր՝ երկու տաղանդ յանձնեցիր ինծի, ահա՛ ուրիշ երկու տաղանդ ալ անոնց վրայ շահեցայ։

23. Ըսաւ անոր իր տէրը. Ապրի՛ս՝ բարի՛ ու հաւատարիմ ծառայ, դուն որ քիչ բանին մէջ հաւատարիմ եղար, քեզ շատ բաներու վրայ պիտի կեցընեմ. մտի՛ր քու տիրոջդ ուրախութեանը մէջ։

24. Մէկ տաղանդը առնողն ալ եկաւ՝ ու ըսաւ. Տէր՝ գիտէի որ դուն խիստ մարդ մըն ես. չսերմանած տեղէդ կը հնձես, ու չցանած տեղէդ կը ժողվես.

25. Ուստի վախնալով, գացի քու տաղանդդ գետնին տակը պահեցի. ահա՛

բուն հաշիւը վերջապէս մեզմէ պիտի ուզէ։

21. Քիչ բանին մէջ հաւատարի՛մ եղար. եւայլն։ Գլ. ԻԴ. 47 մեկնութիւնը։

Ապրիս՝ տէր-էդ տրխուրիւնը մէջն, իմ քովս ուրախութիւն ստացիր։ Ոմանք տրխուրիւն բառով ընդրէ կը հասկընան, եւ կը կարծեն թէ տանուտէրն իր ծառան մէկ պատրաստած ընթրիքին կը հրաւիրէ, բայց աս հաւանական չէ։

23. Աղէ՝ բուէ տաւար, Ասանկ կ'ըսէ աստր, թէ եւ մէկալին չափ շահած չէ։ Ասանկ ալ Աստուած իր ծառաները բուէ տաւարի՛ կ'անուանէ՝ չէ թէ իրենց շատ կամ փէ ըրածին նայելով, հապա իրենց խրատուրիւ երկու տաղանդ ալ անոնց վրայ շահեցայ։

23. Ըսաւ անոր իր տէրը. Ապրի՛ս՝ բարի՛ ու հաւատարիմ ծառայ, դուն որ քիչ բանին մէջ հաւատարիմ եղար, քեզ շատ բաներու վրայ պիտի կեցընեմ. մտի՛ր քու տիրոջդ ուրախութեանը մէջ։

24. Մէկ տաղանդը առնողն ալ եկաւ՝ ու ըսաւ. Տէր՝ գիտէի որ դուն խիստ մարդ մըն ես. չսերմանած տեղէդ կը հնձես, ու չցանած տեղէդ կը ժողվես.

25. Ուստի վախնալով, գացի քու տաղանդդ գետնին տակը պահեցի. ահա՛

ղրկեցիր ետ ընդունուն համար։

24. Գիտէի որ դուն խիստ մարդ մըն ես. եւայլն։ Կ'ուզէ իր յանցանքն իր տիրոջը վրայ ձգել։ Ասանկ ալ մեղաւորները շատ անգամ ջանք կ'ընեն որ Աստուած յանցաւոր հանեն, որ ասանկով իրենց մեղքերուն համար պատճառանք գտնեն։

25. Վախնալով։ Խորհելով թէ, թէ որ տակը գործածելու բլլամ, պիտի կորսնցընեմ, եւ ասանկով պարտաւոր մնամ քեզի։ Ա՛ս կարծիք էր, ինչու որ թէ որ ուզած բլլար, կրնար ապահովութեամբ ըստակը սեղանաւորներուն քովը շահով ձգել։

Ահա՛ տէ՛ր տէդ։ Անանկ ալ մեղաւորները բաւական կը սեպեն, թէ որ Աստուծմէ իրենց

ահա՛ քուկդ քեզի։

26. Պատասխան տուաւ անոր տէրը՝ ու ըսաւ անոր. Ձա՛ր և ծոյլ ծառայ՝ գիտէիր որ չսերմանած տեղէս կը հնձեմ, ու չցանած տեղէս կը ժողվեմ,

27. Ուրեմն պէտք էր քեզի որ իմ ստակս սեղանաւորներուն տայիր, որ ես եկած աւեւնս շահովը առնէի իմն։

28. Ա՛րդ՝ առէ՛ք ատկէ տաղանդը, ու տասը տաղանդ ունեցողին տուէ՛ք։

29. Ինչու որ ամէն ունեցողին պիտի տրուի, ու

պիտի աւելնայ. և չունեցողին ունեցածն ալ անկէ պիտի առնուի։

30. Ու ատ անպիտան ծառան դուրսի խաւարը հանեցէ՛ք. հոն պիտի ըլլայ լալ՝ ու ակռաները կըճռոցընել։

31. Ու երբոր Որդին մարդոյ իր փառքովը գայ, և բոլոր սուրբ հրեշտակները իր հետը, ան ատենը իր փառաց աթոռը պիտի նստի.

32. Ու անոր առջևը պիտի ժողվուին բոլոր ազգերը, ու զանոնք իրարմէ պի-

---

յանձնուածը նորէն իրեն դարձընեն, բայց բաւական չէ, ինչու որ Աստուած իրը եղ կ'ուզէ չտեւէ։

26։ Ծառան չար էր, որովհետեւ իր տիրոջը իրաւունքը չպահեց, եւ ծոյլ, որովհետեւ իր ժամանակը գործով չանցուց։

27. Սեղանաւորներուն։ Ստակ փոխողներուն։

29. Ունեցողին պիտի տրուի։ Այսինքն անոր որ իրաւ բան մը հետը կ'ունենայ, կը գործածէ։

Չունեցողին. եւայլն։ Ով որ իր Աստուածմէ առածը անոր փառքին համար չգործածեր, անիկայ պիտի կորսընցընէ։ Գլ. ԺԳ. 12 մեկնութիւնը։

31. Որդին մարդոյ էֆտուածը կ'ըսէ։ Մտ. ԺԹ. 28։ Գործ. Ա. 11։ Քրիստոս աշխարհին դատաւորը պիտի ըլլայ։ Ցովհ. Ե. 22, 27։ Գործ. Ի. 42։ Հռոմ. ԺԴ. 10։ Ա Կոր. Ե. 10։

պիտի աւելնայ. և չունեցողին ունեցածն ալ անկէ պիտի առնուի։

30. Ու ատ անպիտան ծառան դուրսի խաւարը հանեցէ՛ք. հոն պիտի ըլլայ լալ՝ ու ակռաները կըճռոցընել։

31. Ու երբոր Որդին մարդոյ իր փառքովը գայ, և բոլոր սուրբ հրեշտակները իր հետը, ան ատենը իր փառաց աթոռը պիտի նստի.

32. Ու անոր առջևը պիտի ժողվուին բոլոր ազգերը, ու զանոնք իրարմէ պի-

---

Սուրբ հրեշտակները էր հետը։ Գլ. Ժ. 46 եւ Ժ. 27 մեկնութիւնը։

Փառաւոր աթոռը։ Ցայտ. Ի. 11։

32. Անոր առջևը պիտի ժողվուին բոլոր ազգերը. Ան ատենը բոլոր մեռելները յարութիւն առնելով իրենց դատաւորին առջևը պիտի կայնին՝ եւ իրենց հաշիւը տան։ Թէ եւ երկրի թագաւորները եւ մեծամեծներն ու հազարապետները եւ հարուստները եւ զօրաւորները եւ բոլոր ծառաները եւ բոլոր ազատներն այբերուն եւ լերանց ապառաժները պիտի ըսեն, Վրանիս ինկէք, ու մեզ ծածկեցէ՛ք անոր երեսէն՝ որ աթոռին վրայ կը նըստի, ու գառնուկին բարկութենէն, (Ցայտ. Զ. 15, 16) բայց պարապ տեղը պիտի ա-

տի զատէ, ինչպէս որ հովիւ մը ոչխարները այծերէն կը զատէ.

33. Եւ ոչխարները իր աջ կողմը պիտի կայնեցընէ, ու այծերը՝ ձախ կողմը։

34. Ապա թագաւորը իր աջ կողմը եղողներուն պիտի ըսէ. Եկէք իմ Հօրս օրհնածները, աշխարհիս սկիզբէն ձեզի համար պատրաստուած թագաւորութիւնը ժառանգեցէք.

35. Քանզի որ անօթեցայ, և ինծի ուտելիք տուիք. ծարաւեցայ, ու ինծի խմցուցիք. օտարական էի, և զիս ներս առիք.

36. Մերկ էի, և զիս հագուեցուցիք. հիւանդ էի, ու ինծի տես եկաք. բանտի մէջ էի, և ինծի եկաք։

37 Յետոյ արդարները անոր պատասխան պիտի

զաղակէն։ Ո՛չ խաւար պիտի ըլլայ՝ եւ ոչ մահուան շուք, որ անօրէնութիւն գործողները հոն պահուին՝ որ Աստուած իրենք չտեսնէ եւ անկէց չհանէ ու չպատժէ։ Սաղ. ՃԼԹ. 7—12։ Ամո. Թ. 2, 3։

Զանազան էրմրմ պէտք պոտ։ Թէեւ մարգիկ ամ աշխարհիս մէջ մկզմկկ այնչափ շատ կը տարբերին, բայց գալու աշխարհին մէջ միայն երկու կերպ մարդիկ պիտի գտնուին, որ անոնք Քրիստոս իր եկած ատեն մկզմկկ պիտի զատէ։

33. Ոչխարները։ Բարի մարդիկ։

Աջ կողմը։ Պատիւի տեղը։ Գլ. Ի. 21 մեկնութիւնը։

Այծերը։ Բարի չեղողները։

34. Թագաւորը։ Քրիստոս։ Համր 31։ Ցոյց. ԺԹ. 16։

Հօրս օրհնածները։ Ցած. Զ. 37։ Եփես. Ա. 3։

Աշխարհի սկիզբէն. ըստ։ Անոնք որ յաւիտենական կեանք կը ստանան՝ Աստուծոյ յաւիտենական որոշումովը կը ստանան։ Համ. Ը. 29։ Եփես. Ա. 4. 5. 11, 12։ Բ Թես. Բ. 12, 13։ Ա Պետ. Ա. 2։ Թէ որ ասանկ չըլլար, մեղաւորներէն ոչ մէկը Քրիստոսի պիտի դառնար։ Շնորհաւիբերկուած ենք հաւատքի միջոցով, եւ ասիկա չէ թէ մեզմէ, հապա Աստուծոյ պարգեւն է։ Եփես. Բ. 8։

Թագաւորութիւնը հաստատէ։ Քրիստոնեաները Աստուծոյ ժառանգները կ'ըսուին։ Գաղ. Դ. 7։ Որչափ մեծ հարստութիւն ու փառք կայ պատրաստ՝ Քրիստոսի հաւատացողներուն համար։ Քրիստոսի ժառանգակիցները են յաւիտենական թագաւորութեան մը (Համ. Ը. 17) որն որ ինքը իր արիւնովը մեզի ստացաւ։ Ցոյց. Ա. 5, 6։

35, 36։ Գլ. Ի. 40։ ԻԵ. 5 մեկնութիւնը։ Որովհետեւ դատերը ընդհանրապէս դուրս ֆարիսեցոց նկատմամբ կը տեսնուին, Քրիստոս հոս իր ընելիք դատաստանը աս ձեւի կը մոգընէ։

37, 39։ Եփես. եւայլն։ Ասանկ կ'ըսեն՝ իրենց սրտին խոնարհութեամբը իրենց ըրածները

տան՝ ու ըսեն. Տէր՝ ե՞րբ քեզ անօթեցած տեսանք՝ ու կերակրեցինք, կամ ծարաւած՝ ու խմցուցինք.

38. Ե՞րբ քեզ օտարական տեսանք՝ և ներս առինք, կամ մերկ՝ ու հագուեցուցինք.

39. Ե՞րբ քեզ հիւանդ՝ կամ բանտի մէջ տեսանք, ու քեզի եկանք:

40. Ու թագաւորը պատասխան տալով՝ պիտի ըսէ անոնց. Ա՛մէնիրիտ կ'ըսեմ ձեզի. Որովհետև ասիկա իմ եղբայրներուս պինտ պզտիկներէն մէկուն ըրիք, ինծի ըրիք:

41. Ընդառաջը ձախ կողմը եղողներուն ալ պիտի ըսէ. Անէկդի գացէք ինձմէ անիծեալներ՝ յաւիտենական կրակին մէջը, որ պատրաստուած է Սատանային՝ ու իր հրեշտակներուն.

42. Ինչու որ անօթեցայ, և ինծի ուտելիք չտուիք. ծարաւեցայ, ու ինծի չխմցուցիք.

43. Օտարական էի, և ինծի ներս չառիք. մերկ էի, և ինծի չհագուեցուցիք. հիւանդ ու բանտի մէջ էի, և ինծի տես չեկաք:

44. Ընդառաջն ալ պատասխան պիտի տան՝ ու ըսեն. Տէր՝ ե՞րբ տեսանք քեզ անօթեցած կամ ծարաւած՝ կամ բանտի մէջ, ու քեզի սպասաւորութիւն չըրինք:

45. Ընդառաջը պատասխան պիտի տայ անոնց՝ ու ըսէ. Ա՛մէնիրիտ կ'ըսեմ ձեզի. Որովհետև ասոնց պինտ պզտիկներէն մէկուն չըրիք, ինծի ալ չըրիք:

46. Ու ասոնք պիտի երթան

մեծ բանի մը տեղ չդնելով:

40. Որովհետև... էմ եղ բայրերս... եւայլն: Գլ. ժ. 42 եւ ծր. 47 մեկնութիւնը:

41. Մեկ դէ ֆոյե՛, թէ որ մէկը Քրիստոսի հոգին չունի, անիկայ անորը չէ, եւ յաւիտեանս իրմէն պիտի զատուի: Գլ. Լ. 23 մեկնութիւնը:

Յովհաննէս կոչեն Ոժոխը: Մրկ. թ. 46, 47: Յայտ. ժէ. 20:

Սոփանայէն: Գլ. Դ. 1 մեկնութիւնը:

42, 43: Ինչպէս որ ալ կողմը եղողներուն բարեգործութիւններ ընէլը՝ անանկ ալ ձախ կողմը եղողներուն չընէլը իրենց բնութեանն ապացոյց մը կը սեպուի, եւ իրենք կը դատապարտուին՝ չէ թէ միայն այս բաները չընելնուն համար, հապա մանաւանդ Քրիստոսը չսիրելնուն համար:

44, 45: Ամբարտաւան մարդիկը չեն խորհիր ու չեն գիտեր թէ Քրիստոսի նեղուած ծառաներն անտես ընելով՝ զինքը մերժած կ'ըլլան, բայց ա՛նանկ է: Գլ. ժ. 40 մեկնութիւնը: Գոր. թ. 5:

46. Յովհաննէս փանլըդը:

Թան յաւիտենական տանջանքը, իսկ արդարները՝ յաւիտենական կեանքը։

ԳԼ. ԻԶ

1. Ու երբոր Յիսուս լըմընցուց աս բոլոր խօսքերը, ըսաւ իր աշակերտներուն.

2. Գիտէք որ երկու օրէն ետև զատիկ կ'ըլլայ,

ԳԼ. Ը. 12. եւ ԺԳ. 42 մեկնութիւնը։

ՑՈՒՑԱԿՆԱԼՈՒՆ ԼՈՒԱՓԸ։ ՄԱՐԿ. ԺԱ. 16։ ՑՈՒՀ. Գ. 36։

Աս արտասուաց ձորէն
Անգին կեանք կայ նորէն.
Ան չըլափուր տարիներով,
Լեցուն է սուրբ սիրով։

Մեկ մահ մըն ալ կ'ըլլայ,
Որուն վախճան չկայ.
Ո՜վ՝ ինչ ցաւ յաւիտենական,
Երկրորդ մահուան մէջ կան։

Աստուած՝ Ցեր գթութեան,
Շնորհքդ թափէ մեր վրան.
Որ մենք փախչինք ան մահուանէ,
Ու չդատուինք քեզմէ։

ԳԼ. ԻԶ

1—16։ ՄԱՐԿ. ԺԴ. 1—11։ Ղ՚՚. ԻՐ. 1—6։ ՑՈՒՀ. ԺԲ. 2—8։

Ա՚՚ ԲՈԼՈՐ ԽՕՏԵՐԸ։ ՈՐ ԻԴ. եւ ԻԵ ԳԼՈՒԽՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԳՐՈՒԱԾ ԵՆ։

2. ՋՈՒՏԻ։ ՀՐԷՒՑ ՄԿ ՏՕՆԸ, ՈՐ ԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՊԱՀԷՒՆ՝ ԵՐԲՈՐ ԵԳԻՊՏԱՑՒՈՑ ԱՌՋԻՆԵԿՆԵՐԸ ՄԵՌԱՒ, ԵՒ ԻՐԵՆՔ ԱՐԻՒՆ ՍՊՐՈՒԿԵԼՈՎ ԱԶԱՏԵՑԱՆ։ ԵԼ. ԺԲ. 3—17։ ԵԲՐ. ԺԱ. 28։ ԱՆԱՆԿ ԱԼ ՔՐԻՍՏՈՍ ԴԷՐ ՉՕՒԱԾ՝ ՄԵԶԻ ՀԱՄԱՐ ԽԱՉՈՒԵՑԱՒ (Ա ԿՈՐ. Ե. 7)։ ՈՐ ԻՐ ԱՐԻՒՆՈՎԸ ՄԵՆՔ ՍՐԲՈՒՆԻՆՔ ՈՒ ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՄԱՀԷՆ ԱԶԱՏԻՆՔ։ ԵԲՐ. Թ. 14։ ԺԲ. 24։ Ա ՊԵՏ. Ա. 2։

ՈՐԴԻՆ ՄԱՐԴՈՅ ԸՆ ՄԱՐԴՈՒԻ. ԵՒ ԱՅԼՆ։ ԱՍԿԻՑ ԱՌԱՋ ՔԱՆԻ ՄԸ ԱՆԳԱՄ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆԸԼԸ ՅԻՇԱԾ ԷՐ։ ՄԱՐԿ. ԺԱ. 21։ ԺԷ. 21, 22։ Ի. 17—19։ ՈՐՉԱՓ ՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ԿՐ ՄՏԵՆԱՅ՝ ԱՅՆՉԱՓ ԱՒԵԼԻ ՈՐՈՇ ԿԵՐՊՈՎ ՄԸ ՎՐԱՆ ԿՐ ԽՕՍԻ, ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ՀԻՄԱ ՄԱՀՈՒԱՆԸԼՈՒՆ ՕՐԸ Կ'ՈՐՈՇԷ։

3. ՓՈՀԱՆՑԱՊԵՏՆԵՐԸ։ ՅԱՅԻԱՓԱ, ՈՐ ԱՆ ԱՏԵՆԸ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԸՐԱԾ, ԵՒ ԻՐ ԱՆԵՐԸ ԱՆՆԱ, ՈՐ ԱՌԱՋ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏ ԷՐ ԵՒ ՏԱԿԱՒԻՆ ԱՆՈՒՆԸ ԿՐ ՊԱՀԷՐ։ ՑՈՒՀ. ԺԸ. 13։ ԳԼ. Բ. 4 ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆԸ։

4. ՆԵՓՈՒԹԱՄԲ ԲՌՆԷՆ ՑԻՈՒՍԸ։ ՈՐՉԱՓ ՁԱՐՄԱՆԱԼԻ ԺՈՂՈՎՔ ՄԸՆ Է ԱՍԻԿԱՅ. ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐՆԵՐԸ, ԱՆՈՆՔ ՈՐ ԻՐԵՆՑ ՏԵՐԸ ՍԻՐՈՎ ԵՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՅԱՅՏՆԵԼՈՒ ԷԻՆ, ԽՈՀՈՒՐԴ Կ'ԸՆԵՆ ՈՐ ԱՆԻԿԱՅ ԾԱԾՈՒԿ ՍԱՒԱՌՆԵՆ։ ԱՄԵՆԷՆ ԳԵՂ ՅԱՆԳԱՒՈՐՆԵՐՆ ԱՆՈՆՔ ԵՆ ՈՐ ԻՐԵՆՑ ԳԵՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԿԵ-

5. Բայց կ'ըսէին, Թէ Ա՛ւ տօնիս մէջ, որ ժողովուրդին մէջ խռովութիւն չըլլայ։

6. Ա՛ւ երբոր Յիսուս Ներթանիա էր բորոտ Սիմոնին տունը,

7. Կնիկ մը եկաւ անոր՝ որ ունէր ծանրագին եղի չիւ մը. և թափեց անոր գլխուն վրայ՝ երբոր անիկայ սեղան նստած էր։

8. Ե՛ւ անոր աշակերտները տեսնելով, դժուարացան՝ ու ըսին. Ինչո՞ւ համար կորուստը ըլլայ.

9. Վասնզի ատ եղը կրնար շուտ գնով ծախուիլ, ու աղքատներուն տրուիլ։

10. Ե՛ւ Յիսուս իմանալով՝ ըսաւ անոնց. Ինչո՞ւ անհանգիստ կ'ընէք կնիկը. քանզի ատիկայ բարի գործ մը գործեց ինծի։

11. Ինչու որ աղքատները ամէն ատեն ձեր հետ

ղեցիին մէջ բարեպաշտութեան անուանովը կ'ընեն։ Ուրիշ յանցաւորները դժուարութեամբ իրենց խղճմտանքները կրնան հանդարտեցնել, բայց ասոնք Աստուծոյ ծառայութիւն ընելու անուանովը դիւրութեամբ շուտ մը իրենց խղճմտանքները կը քնացնեն, կամ անոնք իրենց գէշութեան օգնականները կ'ընեն։ Վա՛յ ան եկեղեցիին՝ որուն եկեղեցականներն անանկ մարդիկ են։

Ա՛ւ տօնիս մէջ. եւայլն Բազմաթիւ մարդիկ տօնին ներկայ էին, ու հաւանական-նաբար անոնց մէջը Գալիլեացիներն եկած՝ Յիսուսի շատ հաւատացողներ, որոնք իր բերնէն լսելուն դէմ պիտի դնէին։

6. Բեթանիա։ Գլ. ԻԱ. 1 մեկնութիւնը։ Ա՛ս ընթրիքն եղաւ Զատկէն վեց օր առաջ (Ցվհ. ԺԲ. 1), եւ Մատթէոս ու Մարկոս իր ժամանակէն դուրս կը պատմեն։

Բորոտ։ Գլ. Ը. 2 մեկնութիւնը։ Կամ ան Սիմոնը իր բորոտութենէն բժշկուած էր, անանկ որ ուրիշներուն հետ կրնար ուտել, կամ ընթրիքը իր տունն ըրին, քանի որ ինքը ներկայ չէր։

7. Կնիկ մը։ Մարիամ, Ղազարոսին քոյրը։ Ցվհ. ԺԲ. 3։ Ա՛ս կերպովիս իր շնորհակալութիւնը յայտնեց, իր եղբօրը յարութեանը համար։

Ծանրագին։ Մարկոս (ԺԴ. 5) կ'ըսէ թէ 300 դահեկանէն աւելի կ'արժէր։

Թափեց անոր գլխուն վրայ։ Ցովհաննէս (ԺԲ. 3) կ'ըսէ թէ իր ոտքերն ալ օծեց։ Ա՛սկից առաջ Գալիլեայի մէկ քաղաքի մը մէջ ուրիշ կնիկ մըն ալ Յիսուսը օծեր էր։ Ղ՚՚. Է. 36—38։

8. Դժուարացան։ Յուդան յայտնապէս տրտունջ բրաւ, բայց մեկալ աշակերտներէն մէկ քանին իր բսածին հաւանութիւն տուին։ Մարկոս (ԺԴ. 5) կ'ըսէ թէ սաստիկ կը յանդիմանէին անիկայ։

9. Սո՛ւղ գնով։ Հմմտ. 7։ Յուդան կ'ուզէր որ ատակը դանձանակը դրուի, որ ինքը անկից գողնայ։ Ցվհ. ԺԲ. 6։

11. Աղքատները միշտ ձեր հետը ո՛ւնիք։ Մարկոս (ԺԴ. 7) կ'ըսէ, Ու երբոր ուզէք

տը ունիք, բայց զիս ամէն ատեն չունիք։

12. Ալ ասն զի ատիկայ որ ատ եղը իմ մարմինիս վրայ թափեց, իմ թաղմանս համար ըրաւ։

13. Ա՛ՀՄարիտ կ'ըսեմ ձեզի, Թէ բոլոր աշխարհի մէջ՝ ուր որ աս աւետարանս քարոզուի, ատոր ըրածն ալ պիտի խօսուի՝ իրեն յիշատակ ըլլալու համար։

14. Ըն ատենը տասներկուքէն մէկը՝ որ Յուդա Իսկարիովտացի կ'ըսուէր, գնաց քահանայապետներուն՝ ու ըսաւ.

15. Ի՞նչ կ'ուզէք ինծի տալ, ու ես ձեզի մատնեմ զանիկայ. և անոնք երեսուն արծաթ կշռեցին անոր։

16. Ու անկէ ետև պատեհութիւն մը կը փնտռէր, որ զանիկայ մատնէ

կրնաք անոնց բարիք ընել։ Առաջ կատարելու ենք ան պարտաւորութիւնները՝ որ ուրիշ ժամանակ մը չենք կրնար կատարել։

12. Իմ թաղմանս համար ըրաւ։ Ձէ թէ դիտմամբ, հապա Աստուածային կարգադրութեամբ։ Սովորութիւն կար որ մարմինները թաղած ատենն անոնք օծեն։

13. Ամէն ըսած ալ պիտի խօսուի. եւայլն։ Աւետարանիչներէն երեքը, Մատթէոս՝ Մարկոս եւ Ցովհաննէս իր ըրածը պատմեցին, եւ ասանկով իր յիշատակութիւնը եղեր է ամէն տեղ մինչեւ աս օրը, եւ պիտի ըլլայ մինչեւ աշխարհին վերջը։

14. Ճառը խոխրիովտայ։ Գլ. ԺԴ. 4 մեկնութիւնը։

Քահանայապետներուն։ Ղուկաս (ԻՒ. 4) կ'ըսէ, Եւ էլխաննէրուն։ Ցուդան գիտցաւ Թէ իրենք կ'ուզէին Ցիսուսը ծածուկ բռնել։ Հաւանական չէ Թէ խորհեցաւ Թէ զինքը պիտի մեռցնեն. իր խորհուրդը միայն աս էր, "ի՞նչպէս կրնամ քիչ մը ստակ ձեռք

ձգել"։ Բոլոր աշխարհը մինչեւ ասօրս Ցուդան կ'անարգեն իբրեւ մոլին, եւ աղէկ կ'ընեն, ինչու որ իր տէրը ստակով ծախեց, բայց յիշելու է Թէ նոյն յանցանքն ընողներ շատ կան, մինչեւ անգամ եկեղեցիին մէջ։ Երբոր մէկը՝ որ անուանով քրիստոնեայ է, իր դէշ վարմունքովը մարդոց մէջ քրիստոնէութիւնը վար գարնել կուտայ, Քրիստոս իր Թշնամեացը ձեռքը նորէն կը մատնէ՝ որ իր անունը հայհոյուի։ Հռով. Բ. 24։ Եբր. Զ. 6։ Խիստ շատ մարդիկներ կան՝ որ ստակով իրենց Փրկիչը կը ծախեն։

15. Ձի՞նչ մոլին ըսելիս։ Ծածուկ տեղ մը, անանկ որ ժողովուրդը խռովութիւն չըհանեն։ Ղուկ. ԻԲ. 6։

Երեսուն արծաթ։ 400 դահեկանի չափ։ Աղամ աշակերտ, երբոր քանի մը դահեկան շահելու համար դուն սուտ խօսեցար, խորհեցա՞ր Թէ այնչափով, Ցուդային առածէն վար գնով մը, քու Տէրդ ծախեցիր։

անոնց .

17 . Եւ բաղարջակերաց առջի օրը աշակերտները Յիսուսին եկան՝ ու անոր ըսին . Ո՞ւր կ՚ուզես որ քեզի պատրաստենք՝ զատիկը ուտելու համար :

18 . Եւ անիկայ ըսաւ . Գացէք քաղաքը այս ինչ մարդուն՝ ու ըսէք անոր . Վարդապետը կ՚ըսէ . Ժամանակս մօտ է , աշակերտներուս հետ քովդ պիտի ընեմ զատիկը :

19 . Աշակերտներն ալ ըրին՝ ինչպէս որ Յիսուս իրենց հրաման ըրաւ , ու պատրաստեցին զատիկը :

20 . Ու երբոր իրիկուն եղաւ տասներկուքին հետ սեղան նստաւ :

21 . Եւ քանի որ կ՚ուտէին՝ ըսաւ . Ա՛մէն կ՚ըսեմ ձեզի , որ ձեզմէ մէկը զիս պիտի մատնէ :

22 Ու շատ տրտմեցան , և անոնցմէ ամէն մէկը ըսկսաւ ըսել անոր . Տէր՝

17—19 : Մ՚ր . ԺԴ . 12—17 : Ղ՚ս . ԻԲ . 7—13 :

Բաղարջակերաց : Զատկին օրերը Հրէաներն անխմոր հաց կ՚ուտէին : Ել . ԺԲ . 15 :

Ո՞ւր օրը : Որովհետեւ ան օրը խմորեալ հացը տունէրէն դուրս կ՚ընէին , որ հնթե՛ւել օրը զատկին գառը մրթէն՝ ուտեն :

Պատրաստենք՝ ըսին : Գառը առնելով՝ մորթելով եւ ուրիշ պէտք եղած բաները պատրաստելով : Կ՚երեւայ թէ Յիսուս եւ իր առաքեալները ճիշտ իր ժամանակին չկերան զատիկը , հապա մէկ օր մը առաջ : Անոնք ան ծէլէբը կերան եւ Յիսուս բռնուեցաւ , բայց զինքը բռնելէն վերջը Հրէաները զատիկը կերած չէին : Ցհ . ԺԸ . 28 : Յիսուս իր աշակերտներուն ըսաւ , (Ղ՚ս . ԻԲ . 15) Փափաքելով փափաքեցայ որ աս զատիկը ձեզի հետ ուտեմ , իմ չարչարութիւնէս առաջ : Կ՚երեւայ թէ աս փափաքին համար հետեւեալ գիշերուան չձգեց զատիկը , գիտնալով թէ առաջ պիտի բռնուի :

18 . Գացէք : Երուսաղէմ :

Այսինչ մարդուն : Մարկոս եւ Ղուկաս կը պատմեն թէ ինտոր տունը գտնելու էին : Քաղաքը մտնելնուն պէս մարդ մը իրենց պիտի պատահէր ջուրի սափոր մը տանելով , եւ իրեն հետեւ երթալու էին :

Վարդապետը : Յիսուս կ՚ըսեւայ թէ մարդը Յիսուսը կը ճանչնար . հաւանական է թէ աշակերտ մըն էր :

Ժամանակս մօտ է : Մեռնելու ժամանակս :

20—25 : Մ՚ր . ԺԴ . 17—21 : Ղ՚ս . ԻԲ . 14—18 , 21—23 :

Երբոր իրիկուն եղաւ : Հինգշաբթի իրիկուն :

21 . Ձեզմէ մէկը զիս պիտի մատնէ : Ա՛ն ըսելով՝ Յուդային ցուցուց թէ իր չար խորհուրդը գիտցաւ , եւ իրեն զղջալու պատեհութիւն տուաւ :

22 . Տէր՝ միթէ ե՞ս իմ : Զարմանքով եւ տրտմութեամբ կը հարցնէին :

մեռե՞ս եմ։

23. Ընդ որում պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ. Ան որ իմ հետս իր ձեռքը պնակը խօթեց, նոյնը պիտի մատնէ զիս։

24. Որովհետեւ Որդին մարդոյ կ'երթայ՝ ինչպէս որ գրուած է իրեն համար. բայց վայ ան մարդուն՝ որուն ձեռքովը Որդին մարդոյ կը մատնուի. աղէկ էր ան մարդուն, որ ծնած չըլլար։

25. Պատասխան տուաւ Յուդան՝ որ անիկայ պիտի մատնէր՝ ու ըսաւ. Վարդապետ՝ մեռե՞ս եմ. ըսաւ անոր. Դուն ըսիր։

26. Եւ քանի որ անոնք կ'ուտէին, Յիսուս հաց առաւ՝ օրհնեց ու կտրեց, և

---

23. Ան որ իմ հետս իր ձեռքը պնակը խօթեց։ Վերջապէս գետնուս ցուցց Յովհաննէսին աչք ըրաւ որ հարցնէ թէ ո՞վ զինքը պիտի մատնէ, եւ Յիսուս ցուցումային պատառ տալով յուցց թէ ան է։ Ցվհ. ԺԳ. 23—26։ Բայց հաւանական չէ թէ Մկաներն իր ըրածին միտքը գիտցան։ Ցվհ. ԺԳ. 27—29։

24. Ինչպէս որ գրուած է իրեն համար։ Սաղ ԻԲ. 1,2։ Եսա. ԾԳ. 8։ Դան. թ. 26. եւայլն։ Թէեւ Աստուծոյ որոշած խորհուրդովը եւ կանխագիտութեամբը Քրիստոս խաչուեցաւ (Գործ. Բ. 23), բայց ասով զինքը մատնողին մեղքը չէր քիչնար. եւ Քրիստոս իրեն համար կ'ըսէ, "Վայ ան մարդուն՝ որուն ձեռքովը որդին մարդոյ կը մատնուի, աղէկ էր ան մարդուն, որ ծնած չըլլար"։ Անանկ ալ շատ անգամ Աստուած ամբարիշտները իրեն գործիք կ'ընէ իր նախահմանութիւնները կատարելու։ Ցովսեփին եղբայրները իրեն դէմ լուռ-մնան խորհելով՝ զինքը ծախեցին, բայց Աստուած որոշած էր որ ասանկով շատ ժողովուրդ ազատէ։ Ծն. Խե. 7։ Ծն. 20։ Աստեստանի Թագաւորը իր սիրտը դրած էր որ շատ ազգեր բնաջինջ ընէ բուն էջ էս-էն համար, չգիտնալով թէ ասանկով Աստուծոյ որոշած պատիժն իրենց վրայ կը բերէր իրենց մեղքերուն համար։ Ես. ԺԱ. 7։ Փարաւոնին անհնազանդութիւնովը Աստուծոյ զօրութիւնը յայտնուեցաւ, եւ իր անունը փառաւորուեցաւ բոլոր աշխարհին մէջ, եւ Աստուած ատ միտքովը վերցուց եւ իր ադթոռը դրաւ։ Ասանկով չըգիտնալով եւ չուզելով Աստուած փառաւորեց, եւ ինքը թշուառաբար կորսուեցաւ։ Եզ. թ. 16։

25։ Յուդան պատասխան տուաւ, երբոր տեսաւ թէ իր լուռ կենալովը՝ ամէնուն աչքերն իր վրայ դարձան։

26—29։ Մրկ. ԺԴ. 22—25։ Ղուկ. ԻԲ. 19, 20։ Ա Կոր. ԺԱ. 23—25։ Աս համարներուն վրայ երկայն խօսք չուզեր։ Ցայտնի է թէ (1) Քրիստոսի բոլոր աշակերտները, ամէն անոնք որ Սուրբ Հոգիովը նորոգուած են՝ եւ իրաւ Քրիստոսը կը սիրեն, ո-

տուաւ աշակերտներուն՝ ու ըսաւ. Ուռէք՝ կերթք, աս է իմ մարմինս։

27. Եւ գաւաթը առաւ՝ գոհացաւ, ու տուաւ անոնց՝ և ըսաւ. Ուէնքդ ալ խըմեցէք ասկէ։

28. Ինչու որ ասիկայ է իմ արիւնս նոր ուխտի, որ

շատերու համար կը թափուի մեղաց թողուելեան համար։

29. Բայց կ'ըսեմ ձեզի. Ուսկէ ետև որթին բերքէն պիտի չխմեմ մինչև այն օրը՝ երբոր ձեր հետը անիկայ նոր խմեմ իմ Հօրս թագաւորու-

---

րոշուած ժամանակները գինքը յիշելու են աս իր որոշած կերպովը, հացը եւ գաւաթը, երկուքը ու չէ թէ միայն մէկը առնելով։ (2) Հաղորդութեան հացը եւ գինին ըսկ հոգեւոր էնէ էն, ու չէ թէ բուն Քրիստոսի մարմինը եւ արիւնը։ Թէ որ ասանկ չըլլար, Քրիստոսի առաքեալներն իրենց Տէրոջը մարմինը եւ արիւնը կերած ու խմած կ'ըլլային, քանի որ ինքը տակաւին իրենց հետը սեղանը նըստած էր, որ խելքի դէմ կուգայ։ Բայց պապականը կ'ըսէ, "գրուած է, Ա՛ռէք ւ՛մ՛ր՛ն՛ս՛"։ Անանկ ալ գրուած է (Ցովհ. ա. 7) Եսու՛ս՛ Քրիստոս։ Բայց ո՞վ կը հաւատայ թէ ան խօսքը նկարագրականհասկընալու են։ Առաջ հեթանոս գինուորներ էին որ՝ Հրէից իշխաններուն խօսքովը, մեր սիրելի Տէրը խաչը հանեցին, բայց աս վերջին օրերը եկեղեցիին պաշտօնեաներն են, որ հայհոյիչ բերնով կ'ըսեն թէ իրենց ուզածին չափ շատ քրիստոսներ կը շինեն ու խաչը կը հանեն։ Ա՛ս մէկ նոր ու հերետիկոսական վարդապետութիւն մըն է, որ Պօղոս առաքեալը չէր գիտեր, ինչու որ ինքը չըսեր, պէվ որ Տէրոջը մարմինը կամ իր արիւնը խմէ. եւայլն։

որ ասանկ պէտք էր ըսէր, թէ որ աս գոյափոխութեան վարդապետութիւնը իրմէն ելած ըլլար, հապա կ'ըսէ (Ա. Կոր. ժԱ. 27), ով որ աս հացը ուտէ կամ Տէրոջը գաւաթը խմէ անարժանաբար, պարտական պիտի ըլլայ Տէրոջը մարմնոյն և արեանը։ Ուրեմն (3) Հաղորդութիւնը առնելու է՝ չէ թէ իբրև փըրկարար զօրութիւն ունեցող բան մը, անանկ զօրութիւն ամենևին չունի, հապա՝ Քրիստոսի խօսքին համեմատ, ընդունելու հոգով, որ ինչպես Պօղոս առաքեալը կ'ըսէ Ա. Կոր. ժԱ. 26), Տէրոջը մահը պատմենք մինչեւ որ ինքը գայ։

27. Ընդունել այն որ Եկեղեցականները, հապա Քրիստոս՝ ով որ հացը կ'առնէ, գաւաթըն ալ առնելու է։

28. Նոր ուխտ։ Երէմ. ԼԱ. 31։ Շատերու համար։ Քրիստոսի բրած քաւութիւնը բաւական է բոլոր աշխարհին համար։ Ա Ցովհ. Բ. 2։ Մէջց Բազմութեան համար։ Եփ. Ա. 10։ Ցովհ. Ա. 29։ Եբր. Է. 27։ Ա Ցովհ. Դ. 10։ Ցայտ. Ե. 9։

29. Ուրիշ բերէն։ Գինիէն։ Ա՛ս խօսքը բաւական է գոյափոխութեան վարդապետու-

թեանը մէջ ։

30 · Այս օրհնութիւն մը երգելէն ետեւ՝ Ձիթենեաց լեռը ելան ։

31 · Ան ատենը Յիսուս ըսաւ անոնց · Դուք ամէնքդ այս գիշեր իմ վրայովս պիտի գայթակղիք · ինչու որ գրուած է թէ՝ Հովիւը պիտի զարնեմ , ու հօտին ոչխարները պիտի ցրուին ։

32 · Բայց յարութիւն

թիւնը չնչելու ։ Քրիստոս՝ Հոգիին օրհնելէն վերջը իրենց տուաւ ինչ՝ ու չէ թէ իր արեանը անունով ։

Անիկա նոր խմոր. եւայլն ։ Երկինքին երջանկութիւնը երբեմն ընթրիքի օրինակով կը յուցուի (Յայտ . ԺԹ . 9) ինչպէս որ գինիի օրինակին ուրախութիւն , եւ կ'երեւայ թէ Քրիստոս հոս ըսել կ'ուզէ թէ ալ իր առաքեալներուն հետ ուրախալից հաղորդութիւն պիտի չընէ՝ մինչեւ որ իրենք երկինքը հասնին՝ եւ անոր ուրախութիւնը իրեն հետ վայելեն ։

30 . Ձիթենեաց լեռը ելաւ ։ Գեթսեմանի պարտէզը գացին , որ Ձիթենեաց լեռանը տակն էր (Հմմտ 36 ։ ԳԼ . ԻԱ . 1 մեկնութիւնը) ուր որ Յիսուս շատ անգամ կ'երթար իր աշակերտներուն հետ ։ ՅՎՀ . ԺԸ . 1 , 2 ։ Սենեակէն ելլելէն առաջ ան խօսքերը խօսեցաւ որ Յովհաննէսին ԺԴ . ժե եւ ԺԶ գլուխներուն մէջ կը պատմուին , եւ ան աղօթքը ըրաւ որ ԺԷ գլխուն մէջ գրուած է ։

31—35 ։ Մ-ր . ԺԴ . 27-31

առնելէս ետեւ՝ ձեզմէ առաջ Գալիլեա պիտի երթամ ։

33 . Պատասխան տուաւ Պետրոս՝ ու ըսաւ անոր . Թէպէտ ամէնքն ալ քու վրայովդ գայթակղին , բայց ես բնաւ պիտի չգայթակղիմ ։

34 . Ըսաւ անոր Յիսուս . Ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզի . Այս գիշեր դեռ հաւը չըլսուած՝ իրեք անգամ զիս

Ղ-ր · ԻՌ . 31—34 ։ Ց-Վ . ԺԳ . 36—38 ։

Պէտք չէ ։ Մեղք պիտի գործէք՝ ինծմէ փախչելովնիդ ։

Հովիւը զարկէ ըսելիմ. եւայլն ։ Զաք . ԺԳ . 7 ։ Յիսուս ըսել կ'ուզէ , Ես պիտի զարնուիմ՝ եւ դուք ոչխարներու պէս պիտի ցրուիք ։ ՀՌ հմմտ 56 ։

32 . Գալիլեա պիտի երթամ ։ Գլ . Գ . 13 մեկնութիւնը ։ Մտթ . ԻԸ . 7 . 10 . 16 ։

33 . Պետրոս ըսաւ ։ Գլ . ժ . 2 և ԺԴ . 28 մեկնութիւնը ։ Մեզմէ մէկը չգիտեր իր տկարութիւնը՝ մինչեւ որ փորձութեան ժամանակը գայ ։

34 . Դուն հիմա չխօսած ։ Մարկոս (ԺԴ . 30) կ'ըսէ , դեռ հաւը երկուքին միայն նոյն է , այսինքն թէ երկրորդին առաջ պետրոս իր Տէրն իրեք անգամ պիտի ուրանայ ։ Կէս գիշերն ալ հաւերը կը խօսին , եւ Մարկոս ան խօսիլը հաշիւի կը բերէ , բայց Մատթէոս կը ձգէ , ինչպէս որ ընդհանրապէս կը ձգուի ։

պիտի ուրանաս։

35. Բսաւ անոր Պետրոս. «Թէև քեզի հետ մեռնելու ալ ըլլամ՝ ընաւ քեզ պիտի չուրանամ. ասանկ կ՚ըսէին նաև ամէն աշակերտները։

36. Յն ատենը Յիսուս անոնց հետ տեղ մը եկաւ, որուն անունը Գեթսեմանի էր, ու ըսաւ աշակերտներուն. «Ո՛ս նստեցէք՝

35. Թէև ուղիղ հետ գրելու ալ ըլլամ. եւայլն։ Խեղճ աշակերտը չէր կասկածեր ան՝ որ իր Տէրը գիտեր թէ քանի մը ժամ վերջը աղջիկի մը ձայնէն անանկ պիտի վախնայ որ երդում ընելով իր Տէրն ուրանայ։ Հմմտ. 71, 72։

36—46։ Մրկ. ԺԴ. 32—42։ Ղկս. Իր. 40—46։ Ցովհ. ԺԸ. 1։

Գեթսեմանէ։ Գլ. Իա. 1 մեկնութիւնը։

37։ Ան երեքը Յիսուս ուրիշ տեղեր ալ հետը տարաւ։ Գլ. Իա. 1. մեկնութիւնը։

38. Իմ անյաղթելի զէնքս պիտի է։ Ղուկաս (Իր. 43, 44) կ՚ըսէ թէ սաստիկ նեղութեան մէջ էր, անանկ որ իր քրտինքն արիւնի մեծ կաթիլներու պէս էր։ Պօղոս առաջ վրայ գրելով (Եփես. Ե. 7) կ՚ըսէ թէ սաստիկ գոչումով և արցունքով աղօթք և աղաչանք մատուց անոր՝ որ կարող էր զինքը մահուանէ ազատելու, և լսուեցաւ իր երկիւղէն ազատելով։ Շատ անգամ աղօթքը կը լսուի, և իր պատասխանը կ՚առնէ, չէ թէ ճիշտ մեր ուզած բանը մինչև որ ես երթամ հոն աղօթք ընեմ։

37. Ու իր հետը առնելով Պետրոսը ու Յակոբոսին երկու որդիքը, ըսկըսաւ տրտմիլ և վշտանալ։

38. Յն ատենը ըսաւ անոնց. «Իմ անձս մեռնելու չափ տրտում է. հո՛ս կեցէք, և ինծի հետ արթուն մնացէք։

39. Ու քիչ մը առաջ

րը ընդունելով, հապա ուրիշ բան մը՝ որ մեզի աւելի աղէկ է՝ կամ Աստուծոյ կամքին աւելի համաձայն։ Պօղոս երեք անգամ աղաչեց Տէրոջը որ իր մարմինին խայթոցը վերցնէ, և պատասխան մը առաւ Աստուծոյ ըսելովը, Իմ շնորհքս հերիք է քեզի։ Բ. Կոր. ԺԲ. 7—9։ Ասանկ ալ Յիսուս իր աղօթքին պատասխանն առաւ չէ թէ մահուանէ ազատելով, հապա հրեշտակին օգնութեամբը զօրութիւն առնելով՝ որ իր վրայ բոլոր գալիքները կրէ։ Խորհելու չենք թէ մեր սիրելի Փրկիչն այնչափ սաստիկ նեղուեցաւ մայն մահուանէ վախնալով, Ցիշելու է թէ իր մարդոց մեղքերուն համար պատարագ ընելովը՝ իրեն վրայ եկան անանկ ցաւեր որ մեզի անքընելի և անչափելի են, երբոր իր հոգիին սաստիկ նեղութեանը մէջ աղաղակեց, Աստուած իմ՝ Աստուած իմ, ինչո՞ւ զիս թողուցիր։

39. Թէ որ Ելոհէ է, Այսինքն թէ որ աւանդ իմ աս գառն գաւաթը խմելուս՝ մարդիկ կրնան փրկուիլ։

երթալով՝ իր երեսին վրայ ինկաւ, և աղօթք ըրաւ՝ ըսելով. Ով Հայր իմ՝ թէ որ կարելի է, թո՛ղ աս գաւաթը ինձմէ անցնի. բայց ո՛չ թէ ինչպէս որ ես կ՚ուզեմ, հապա ինչպէս որ դուն կ՚ո՛ւզես։

40. Ու եկաւ աշակերտներուն՝ ու զանոնք քնացած գտաւ, և ըսաւ Պետրոսին. Այդպէս մէկ ժամ մըն ալ չկրցա՞ք ինծի հետ արթուն կենալ։

41. Արթո՛ւն կեցէք՝ և աղո՛թք ըրէք, որ փորձութեան մէջ չմտնէք. հոգին յօժար է, բայց մարմինը տկար։

42. Դարձեալ երկրորդ անգամ գնաց աղօթք ըրաւ՝ ըսելով. Ով Հայր իմ՝ եթէ անկարելի է որ աս գաւաթը ինձմէ անցնի՝ առանց անկէ խմելուս, թո՛ղ քու կամքդ ըլլայ։

43. Ու եկաւ զանոնք նորէն քնացած գտաւ. ինչու որ աչքերնին ծանրացած էր։

44. Ու թողուց անոնք, ու նորէն գնաց երրորդ անգամ աղօթք ըրաւ՝ նոյն խօսքը ըսելով։

45. Ան ատենը եկաւ իր աշակերտներուն՝ ու ըսաւ անոնց. Քնացէ՛ք՝ ու հանգչեցէ՛ք. ահա ժամը հասաւ, և Որդին մարդոյ մեղաւորներուն ձեռքը կը մատնուի։

46. Ելէ՛ք տակէ երթանք, ահա մատնեցաւ անիկա՝ որ ինծի պիտի մատնէ։

2ը Ի՛նչո՞ւ ըր է՛ս՝ կ՚ըսէ՝ Մենք աղօթքն ալ միշտ աս հոգիովն ընելու ենք, ամէնէն առաջ ուզելով որ Աստուծոյ կամքը կատարուի և ինքը փառաւորուի։

41. Հոգի՛ն ըսէ՝ որ ի՛մ-ին-ին մէջ կ՚ապրի։ Հաւանական է թէ, թէ որ իրենք՝ քնանալուն տեղը, ժամանակին աղօթքով անցուցած ըլլային, անանկ ամբոխալի կերպով մը իրենց ձերբակալին պիտի չփախչէին։

43. Զանո՛նք նորէն գտաւ՝ ըսա՛, 2ը թէ անհոգ էին, բայց տրտմութենէ քնացած։ Ղ՛ր. Իր. 45։

44. Նո՛յն խօսքը ըսելով։ 2ը թէ բան առ բան նոյնը, հապա նոյն միտքովը, այսինքն որ Աստուծոյ կամքը կատարուի՝ թէև իր վախցած գառնն վիշտերն իրեն վրայ գան։

45. Ա՛ւելի՛ւ ի՛մ-ին-ին։ Ինչու որ ալ ձեր աղօթքներուն կարօտութիւն չունիմ։ Աղօթք ընելու ժամանակն անցած է՝ և ի՛մ-ը հասած է երբոր Հրէից ձեռքը պիտի մատնուի՛մ։

46. Ելէ՛ւ տա՛նք երթանք։ Ելաւ և գինքը բռնել եկողներուն դիմաւորելու գնաց։

Անի՛կա՝ որ ինծի պիտի մատնէ։ Յուդան։

47. Եւ դեռ անիկայ աս որ կը խօսէր, ահա Յուդան՝ տասներկուքէն մէկը եկաւ. և իր հետը շատ բազմութիւն սուրերով ու բիլերով՝ քահանայապետներէն և ժողովուրդին ծերերէն։

48. Եւ զանիկայ մատնողը անոնց նշան մը տուեր էր՝ ըսելով. Որ որ ես համբուրեմ՝ ան է, բռնեցէ՛ք անիկայ։

49. Եւ շուտ մը Յիսուսին մօտենալով՝ ըսաւ. Ողջո՛յն քեզ՝ վարդապետ։ ու համբուրեց զանիկայ։

50. Եւ Յիսուս ըսաւ անոր. Ընկե՛ր՝ ինչո՞ւ համար եկար դուն. ան ատենը մօտեցան՝ ձեռք զարկին Յիսուսին՝ ու բռնեցին զանիկայ։

51. Եւ ահա Յիսուսի հետ եղողներուն մէկը ձեռքը երկընցուց, և իր սուրը հանելով՝ զարկաւ քահանայապետին ծառային, և անոր ականջը մէկդի հատնեց։

47—56։ Մ-ի։ ՃԴ. 43—52։ Ղ-ս. ԻՌ. 47—53։ Ց-ՎՀ. ՃԼ. 2—11։

Շ-ա Բ-ղ-ի-ն-ն։ Ջինուորներ և քահանայապետներուն ու փարիսեցիներուն սպասաւորները։ Ց-ՎՀ. ՃԼ. 3։

49 Շ-ա մը Ցի-ս-ն մօտենալով. Եւայլն։ Սակէց առաջ զինուորներուն ըսած էր, Ես եմ ձեր փնտռած մարդը, (Ց-ՎՀ. ՃԼ. 5) բայց որով հետև մէջերնին որոշած էին որ աս նշանը տրուի, Յուդան կուտայ։

50 Ընկեր. Եւայլն։ Աս խօսքովը կը յանդիմանէ մատնիչը։ Ղուկաս (ԻՌ. 48) կ'ըսէ Թէ Ցիսուս իրեն ըսաւ ալ, Յուդա՝ համբուրելո՞վ կը մատնես Որդին մարդոյ։

51. Ա-ի-ը Յ-ւ-ը Է-ն-ց-ա-ց. Եւայլն։ Պետրոս։ Ց-ՎՀ. ՃԼ. 10։ Աշակերտներէն երկուքը սուր ունէին (Ղ-ս. ԻՌ. 38) և Տէրը ըսաւ, Տէ՛ր ը-ա-վ ը-ի-ն-ն։ բայց Պետրոս Ցիսուսի պատասխանը լսելու չկրնալով համբերել, քահանայապետին ծառաներէն մէկը՝ Մաղքոս անունով, զարկաւ և իր ականջը կտրեց։ Ց-ՎՀ. ՃԼ. 10։ Ցիսուս մարգուն ականջը բժշկեց (Ղ-ս. ԻՌ. 51) և ասանկով չարութեան փոխարէն աղէկութիւն ըրաւ։ Հաւանական է Թէ աս մարդուն ականջը կտրելուն համար էր որ Պետրոս վերջն այնչափ շատ վախցաւ՝ ըսելով. "Թէ որ գիս ճանչնան, անշուշտ պիտի պատժեն"։ Պետրոս ըսեր էր (Հ-ր 35), "Թէ և քեզի հետ մեռնելու ալ ըլլամ, բնաւ քեզ պիտի չուրանամ," և պատրաստ էր ո-ր-վ մեռնիլ պատերազմ ընելով, բայց աւելի դժուար էր Քրիստոսի հետ մինչև մահուան համբերել։ Անանկ ալ հիմա շատեր՝ որ քաջ են քրիստոնէութեան թշնամիներուն դէմ վիճաբանութիւն ընելու և պատերազմելու, շնորհք չունին համբերութիւն և խոնարհութիւն ցուցնելու։

52. Ըն ատենը Յիսուս ըսաւ անոր. Սուրդ իր տեղը դարձո՛ւր. ինչու որ ամէն սուր առնողները սրով պիտի կորսուին։

53. Կը կարծե՞ս թէ չեմ կրնար հիմա իմ Հօրս աղաչել, և ինծի հասցնէ տասներկու գունդէն աւելի հրեշտակներ։

54. Հայց ի՞նչպէս պիտի կատարուին գիրքերը, թէ պէտք է ասանկ ըլլալ։

55. Ըն ատենը Յիսուս ըսաւ ան բազմութեանը. Իբր թէ աւազակի՞ վրայ ելած՝ սուրերով ու բիրեղով զիս բռնելու եկաք. ամէն օր տաճարին մէջ ձեզի հետ կը նստէի՝ ու կը սորվեցընէի, և զիս չբռնեցիք։

56. Հայց ասիկա ամէն բաները եղաւ՝ որ կատարուին մարգարէից գիրքերը։ Ըն ատենը բոլոր աշակերտները թողուցին անիկայ՝ ու փախան։

57. Եւ անոնք բռնեցին Յիսուսը՝ կայիափա քահանայապետին տարին, ուր որ դպիրները ու ծերերը ժողվուեր էին։

---

52. Ամէն սուր առնողները սրով պիտի իյրուին։ Բռնութիւն ընողներն ընդհանրապես բռնութիւնով կը մեռնին։ Ծն. թ. 6։ Ցայտ. ԻԳ. 10։

53, 54. Տասնեակ հազար՝ 72000ի չափ։ Հոս մեծ անորոշ թիւի մը համար դրուած է։ Բայց ինչպե՞ս պիտի իյրուին գիրքերը։ Որ կ'ըսեն թէ քրիստոս մարգոց մեղքերուն համար պատարագ պիտի ըլլար։ Հոս կը տեսնենք մեր Փրկչին խոնարհութեան և սիրոյ մեծութիւնը՝ որ թէև կրնար իր թշնամիներէն ազատիլ, չըրաւ, հապա յօժարութեամբ խաչին մահը կրեց։

56. Ու իյրուին մրգիրէյ էչէրերը։ Համար 54։

Բուլուր աշխէրտները բռնացին անիկա ու փախան։ Եւ ան ալ, թէև ըսած էին (Համար 35) թէ զինքն ուրանալէն առաջ իրեն հետ պիտի մեռնէին։ Արդեօք որչափ ցաւ տուաւ ան բանը Յիսուսի։ Իր ընտրած տասներկուքէն մէկը զինքը կը մատնէ, մէկը կ'ուրանայ, և իր նեղութեան ատենն ամէնը զինքը կը թողուն կը փախչին։ Աշակերտներէն մէկը, Հաւանական է թէ Յովհաննէս եր, վերջը դարձաւ և Յիսուսի հետ քահանայապետին գաւիթը մտաւ, և Պետրոսն ալ ներս մտցուց։ Ցվ. ԺԸ. 15, 16։ 57-68։ Մրկ. ԺԴ. 53-65։ Ղկ. ԻԲ. 63-71։ Ցվ. ԺԸ. 13-16։

Կայափա քահանայապետին տունն էր։ Առաջ կայիափային առներջը Աննային տարին, և Աննա անիկայ քննելէն վերջը կապուած կայիափային խըրկեց։ Ցվ. ԺԸ. 13, 24։ Թէ և գիշեր եր, դպիրներն ու ծերերը ժողովուեր էին, յուսալով թէ պիտի կրնան Յիսուսը շուտ մը դատապարտել ու մեռցը-

58. Եւ Պետրոս հեռուանց անոր ետեւէն գնաց՝ մինչեւ քահանայապետին գաւիթը, ու նէրսս մտաւ սպասաւորներուն հետ նըստաւ, որ վերջը տեսնէ։

59. Իսկ քահանայապետները ու ծերերը եւ բոլոր ժողովքը Յիսուսի դէմ սուտ վկայութիւն մը կը փնտռէին, որ անիկայ մեռցընեն.

60. Ու չգտան. թէ եւ շատ սուտ վկաներ ալ եկան, բայց չգտան. ետքը երկու սուտ վկայ եկան,

61. Ու ըսին, Թէ Ասկայ ըսաւ, Ես կրնամ Աստուծոյ տաճարը քակել, եւ զանիկայ իրեք օրուան մէջ շինել։

62. Եւ քահանայապետը ոտք ելլելով՝ ըսաւ անոր. Պատասխան մը չե՞ս տար. ի՞նչ կը վկայեն ասոնք քեզի դէմ։

63. Եւ Յիսուս լուռ կը կենար։ Պատասխան տուաւ քահանայապետը՝ ու ըսաւ անոր. Կենդանի Աստուծով քեզ կ'երդմեցընեմ՝ որ մեզի ըսես, թէ դո՞ւն ես Քրիստոս Որդին Աստուծոյ։

նել տալ։ Կարելի է թէ իրենք մէկտեղ եկան, քանի որ Յիսուս Ննայիին քոմէն էր։

58։ Պետրոսին իր Տէրոջն ետեւէն երթալը՝ իր սէրը կը ցուցնէ, բայց իր հետեւողութեան երթալը՝ վախ։ Ընդհանուր ալ շատերը հիմա կ'ընեն, բայց Քրիստոս կը պահանջէ որ բոլոր գինքը սիրողներն իրենց խաչը վերցնելով իր ետեւէն երթան մնտէն՝ ու չէ թէ հեռուէն, թէ որ Պետրոս անանկ ըրած ըլլար, վերջը իր Տէրը պիտի չուրանար։

60. Ո՛ւր փոխ։ Շատ սուտ վկաներ գտան, բայց իրենց վկայութիւնները իրարու համաձայն չէին։ Մրկ. ԺԴ. 56։ Մէկը մահուան գատապարտելու համար՝ օրէնքն երկու համաձայն վկաներ կը պահանջէր (Բ Օր. ԺԹ. 6), ու թէեւ քահանայապետները պատրաստ էին սուտ վկաներ ընդունելու, բայց կ'ուզէին արդարութեան երեւոյթը պահել, և անոր համար ջանք կ'ընէին որ երկու մէկզմէկու համաձայն վկաներ գտնան։

61. Ես կրնամ. եւայլն։ Յիսուսս խօսքն ըսած էր իր հրեշտակներուն համար, իր մահուանը և յարութեանը նայելով։ Յհ. Բ. 19—22։

62, 63։ Քահանայապետը՝ տեսնելով թէ իր կանչած սուտ վկաներովը չկրնար Յիսուսը դատապարտել, հիմա ջանք կ'ընէ գինքը իր խօսքովը բռնելու։

Յիսուս լուռ կեցաւ։ Գրուած էր իրեն համար թէ առանց լուռ կենալով անիրաւութիւն պիտի կրէ։ Եսայ. ԾԳ. 7։

Քրիստոս Որդին Աստուծոյ։ Գղ. Ժ.Զ. 16 մեկնութիւնը։

64. Ըսաւ անոր Յիսուս. Դուն ըսիր. բայց կ'ըսեմ ձեզի. Ըսկէ ետեւ պիտի տեսնէք Որդին մարդոյ Զօրութեան աջ կողմը նստած, ու երկինից ամպերուն վրայ եկած։

65. Ան ատենը քահանայապետը իր հանդերձները պատռեց՝ ու ըսաւ. Հայհոյութիւն ըրաւ. ալ ի՞նչ պէտք է մեզի վկաները. ահա հիմա լսեցիք ատոր հայհոյութիւնը.

66. Ձեզի ի՞նչպէս կ'երեւնայ. անոնք պատասխան տուին ու ըսին. Մահապարտ է։

67. Ան ատենը անոր երեսը թուքին, ու բռունցով ծեծեցին անիկայ. ոմանք ալ ապտակ զարնելով՝ ըսին.

68. Մարգարէացի՛ր մեզի՝ դո՛ւն Քրիստոս, ո՞վ է ան՝ որ քեզի զարկաւ։

69. Իսկ Պետրոս դուրսը գաւիթը նստեր էր. և մէկ

---

64. Դուռ ըլլէր։ Այսինքն շիտակ խօսեցար, ես եմ Մեսիան։ Մրկ. ԺԴ. 62։ Ան ըսելէն առաջ Յիսուս անոնց ըսաւ, "թէ որ ձեզի ըսեմ ալ, պիտի չհաւատաք. և թէ որ ձեզի բան մը հարցընեմ, ինծի պատասխան պիտի չտաք, ոչ ալ զիս պիտի արձակէք"։ Ղկ. Ի՚Ր. 67, 68։

Զօրութեան ՚ի կողմը նստած։ Աստուծոյ քովը պատիւ ունենալով։ Սղ. Ի՚Դ. 6։ Գլ. Ի. 21 մկնութիւնը։ Գործ. Ի. 55։

Երկնից ամպերուն վրայ եկած։ Մտ. Իե. 31։

65։ Քահանայապետն իր հանդերձները պատռեց ՚ի նշան սոսկումի Յիսուսի ըսածին վրայ։

Հայհոյութիւն ըրաւ։ թէ որ Յիսուս իրաւ Աստուծոյ Որդին եղած չըլլար, իր ըսածը հայհոյութիւն պիտի ըլլար՝ և ինքն ալ օրէնքին նայելով մահուան արժանի։ Ղկ. Ի՚Դ. 16։ Յհ. Ա՚Թ. 7։

67,68։ Ղուկաս (Ի՚Ր. 65) կ'ըսէ թէ ասոնցմէ ՚ի զատ շատ բաներ կը զրուցէին իրեն հայհոյելով։ Իրաւ՝ իրենց ըսածին պէս, հայհոյութիւն կար, բայց հայհոյիչներն իրենք էին, ու չէ թէ Յիսուս, և հիմա իրենց հայհոյութեան պատիժը դէմ ժոխքին մէջ կը կրեն։

Մրկ՚ոս՚ին ՚ին։ Այսինքն քու չտեսածդ մեզի ըսելով՝ յայտնի ըրիր քու Մարգարէ և Մեսիան ըլլալդ։ Ասանկ ալ զինքը ծաղրելէն՝ քանի որ խաչին վրայ կախուած էր, ըսելով, "դուն որ տաճարը կը քակէիր, և իրեք օրուան մէջ կը շինէիր, ինքզինքդ ազատէ. թէ որ Աստուծոյ Որդին ես, իջիր ատ խաչէդ"։ Մտ. Իէ. 40։

69—75։ Մրկ. ԺԴ. 66–72։ Ղկ. Ի՚Ր. 54–62։ Յհ. ԺԸ. 17, 18, 25–27։

Մեկ աղջիկը մը. Եւայլն, Դռնապան աղջիկը։ Յհ. ԺԸ. 17։ Դուն ալ՝ կ'ըսէ, գիտնալով թէ Յովհաննէս՝ որուն հետ էր Պետրոս, Յիսուսին աշակերտն էր։ Յհ. ԺԸ.

աղախին մը եկաւ անոր՝ ու ըսաւ. Դուն ալ Գալիլեացի Յիսուսին հետ էիր։

70. Նայց անիկայ ամենուն առջեւը ուրացաւ՝ ու ըսաւ. Չեմ գիտեր դուն ինչ կը խօսիս։

71. Ու երբոր դուռը ելաւ, ուրիշ աղջիկ մը զանիկայ տեսաւ, և հոն եղողներուն ըսաւ. Այսիկայ ալ Յիսուս Նազովրեցիին

16։ Թէ որ պետրոս համարձակ ըսած ըլլար, "Ան՝ ես իր աշակերտն եմ," հաւանական է թէ ան կրնար չքաշէր, Յովհաննէսին բան մը չըրին, Իրենց փափաքը միայն ան էր որ Յիսուսը մեռցընեն։

71. Ո՞րէ աղջիկ մը, Ղուկասին ըսածէն կ'երեւայ թէ աս երկրորդ ըսողն երէն յոյժ էր։ Հաւանական է թէ երկուքն ալ խօսեցան։ Երբոր անանկ խօսք մը կ'ելլէ բազմութեան մը մէջ, ընդհանրապէս խառնուղները շատ կ'ըլլան։ Յովհաննէս կ'ըսէ (ԺԸ. 25) Իրեն ըսին, ասանկով ցուցնելով թէ խօսողները ամէկն աւելի են։

73. Բէյ մը ապրեր էր, ժամու մը չափ եռքը։ Ղուկ. ԻԲ. 59։

Հոն Իշխէրը էին. եւայն։ Յովհաննէս (ԺԸ. 26) կ'ըսէ, Քահանայապետին ծառաներէն մէկը, ան մարդուն ականջը որուն ականջը պետրոս կտրեր էր խօսողներուն ճշտիւ մէկը իրն էր։ Հաւանական է թէ խառնուղները շատ եղան։ Մէկականէ-

հետն էր։

72. Ու պետրոս նորէն երդումով ընելով՝ ուրացաւ։ Թէ Այս ան մարդը չեմ ճանչնար։

73. Ու քիչ մը ատենէն հոն եղողները եկան՝ և ըսին պետրոսին. Իրաւի դուն ալ անոնցմէ ես. ինչու որ քու զրուցուածքդ ալ քեզ յայտնի կ'ընէ։

74. Ան ատենը սկսաւ

րը միայն պետրոսին զրուցուածքէն հետեցուին թէ ինքը գալելեացի էր և Յիսուսի աշակերտը, բայց Մաղքոսին ազգականն ըսաւ, Ձինուոր պարտէզին մէջ Յիսուսին հետ։

74. Սխալ անէնել. եւայլն։ Եւ ան ալ անանկ տեղ մը որ իր սիրելի Տէրը կրնար զինքը տեսնել ու լսել։ Հոս կը տեսնենք թէ ինչու համար Յիսուս իրեն ըսած էր, "Սիմո՛ն Սիմո՛ն՝ ահա սատանան ձեզ փնտռեց որ ցորենի պէս խարխրէ, բայց ես քեզ՝ համար աղօթք ըրի որ քու հաւատքդ չպակսի"։ Ղուկ. ԻԲ. 31, 32։ Հաւանական է թէ, թէ որ իր Տէրն իրեն համար աղօթք ըրած չըլլար որ իր հաւատքը չպակսի, ան ժամանակին բոլորովին պիտի պակսէր. և ինքը ուրիշներուն պէս պիտի կորսուէր։

Ի՞նչ հաւը խօսեցաւ։ Նոյն ժամանակն ալ Յիսուս դարձաւ և պետրոսին նայեցաւ։ Ղուկ. ԻԲ 61։

75. Յիսուսին խօսքը։ Համբ 34։

Դատաստան լսող։ Եւ ան-

անիծել ու երդում ընել՝ ըսելով. Թէ Ես ան մարդը չեմ ճանչնար. և իսկոյն հաւը խօսեցաւ։

75. Ու Պետրոս միտքը բերաւ Յիսուսին խօսքը՝ որ իրեն ըսեր էր, Թէ Պետ հաւը չխօսած՝ իրեք անգամ պիտի ուրանաս զիս. ու դուրս ելլելով՝ դառնապէս լացաւ։

ԳԼ. ԻԷ

1. Երբոր առտու եղաւ, բոլոր քահանայապետները ու ժողովուրդին ծերերը Յիսուսի դէմ խորհուրդ ըրին. ու զանիկայ մեռցընեն։

2. Ու կապելով զանիկայ տարին, ու Պոնտացի Պիղատոս կուսակալին ձեռքը տուին։

ցաւ։ Անկէ ետքն ինքը իրաւ Պետրոս երևցաւ, ան քալ ու հաստատ բնութիւն ունեցող քարոզիչը, որ իրաւունքով կրնար Ք՛րիստոսի ՏԵՍ ԳԼ Ծ. 2 մեկնութիւնը։ Շատ ժամանակ չանցած, երբոր աս նոյն մեծամեծներուն առջևը տակաւին մարդուն բժշկութիւնը համար քննուեցաւ, Յիսուսի անունը յայտնապես դաւանեցաւ ըսելով. "Ցայսմ ընկալայ ձեզի ամենքնուդ, ու բոլոր Իսրայելի ժողովուրդին, որ Նազովրեցի Յիսուս Քրիստոսի անունովը՝ որն որ դուք խաչեցիք, և որն որ Աստուած մեռելներէն յարուցց, ահա՛ անով ասիկայ ձեր առջևը բժշկուած կեցեր է"։ Գործ. Դ. 10։ Անանկ ալ ամէն ճշմարիտ քրիստոնեաներն իրենց մկկ անգամ մեղքի մէջ իյնալովը՝ ալ աւելի զղջմէ կ'ընկնան մեղքի դէմ, և Աստուծոյ շնորհքովն աւելի զօրաւոր և քալ՝ սատանային փորձութիւններուն դէմ դնելու։

ԳԼ. ԻԸ

1—14։ Մտ. ԻԷ. 1—5։ Ղ—Ո. ԻԳ. 1—16։ Յ—Վ. ԻԸ. 28—38։

Խորհուրդ ըրին ու զինքն՝

Ը—ՅԸՆ։ Ա—Ն որոշած էին որ զանիկայ մեռցընեն, բայց որովհետև իրենք Հռովմայեցւոց հպատակ էին, չէին կրնար օրինաւոր կերպով մկկը մեռցընել, առանց Հռովմայեցի կուսակալէն իրաւունք առնելու։ Յ—ՎՀ. Յ Ը. 31։ Գիտէ՛լ Թէ կուսակալը մկկը պիտի չմեռցընէր հայհոյութեան համար, խորհուրդ ըրին Թէ ինչ ամբաստանութիւն ընեն Յիսուսի դէմ, որ կուսակալն անիկայ դատապարտէ ու մեռցընէ։ Վերջապէս ամբաստանութիւն ըրին իրեն դէմ իբրև ազգը մոլորեցնող մկկը, որ ժողովուրդը կայսրին դէմ կը գրգռէ։ Ղ—Ո. ԻԳ. 2։ Ը ԿՈՒԲԵՎ ՔՆԻՒ՝։ Առաջ Աննա անիկայ կապած կայիափային խրկած էր (Ց—ՎՀ. ԻԸ. 24), բայց հաւանական է Թէ քննութեանատենը իր կապերն արձակուած էին։

ՊՆՏՈՅ ՊԻՂԱՏՈՍ ՅՈՒԴԱՅԱՍՏԱՆԻ։ Քրիստոս ըսած էր (Մտ. Ի. 19) Թէ իրեն պիտի մատնուի, Յիսուսի ծնած տեղը Թագաւոր մը՝ որ իրենց ազգէն էր, Հրէից վրայ կը տիրէր, ու Թէ և Հռովմայեցւոց հպատակ էին, բայց և

3. Ը՚ն առնը Յուդան՝ որ զանիկայ մատնեց, տես. նելով թէ դատապարտուեցաւ, զեղջի եկաւ, ու ևրնսուն արծաթը ետ դարձուց քահանայապետներուն՝ և ծերերուն,

4. Ու ըսաւ. Մեղայ, որ անմեղ արիւն մատնեցի. և անոնք ըսին. Մեզի ի՞նչ, դո՛ւն նայէ։

5. Ու արծաթը տաճարին մէջ ձգեց՝ ու դուրս ելաւ, և գնաց ինքզինքը խեղդեց։

6. Քահանայապետներն ալ արծաթը առնելով՝ ըսին. Ը՚րժան չէ՛ զանիկայ կորբանին մէջ դնել. ինչու որ արեան գին է։

7 Ուստի խորհուրդ ըրին, և անով բրուտին արտը

այնպէս բաւական ազատուելիւն ունէին. բայց վերջն աւելի ծանր լուծի տակ դըրուեցան, իրենց ազատութիւնը բոլորովին կորսնցնելով, մինչև որ Հռովմայէն խրկուած կուսակալ մ՚իրենց վրայ դըրուեցաւ։

3. Օ՜ՀԼԷ ԼԻ՜ՈՒ, Ա՜ր ՉԸՂՋՈՒՄ ՉԷ ԼԻՒ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՈՒԶԱԾԻՆ պէս տրտմութիւն էր որ ՅԵՀՈՎԱՆ՝ ՀԱՄԲԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՆԵՐԳՈՐԾԷ. հապա ան աշխարհի տրտմութիւնը որ մահ կը գործէ։ Բ ԿՈՐ. Ը. 10։ Երրորդ պետրոս իր մեղքը միտք բերաւ, դուրս ելաւ ու դառնապէս լացաւ, ու վերջը աւելի հաւատարիմ գտնուեցաւ, բայց Յուդան գնաց ինքզինքը խեղդեց։ Շատերը խղճի խայթ կը կրեն, բայց չեն ապաշխարեր։ Դժոխքին մէջ կորսուած մեղաւորները յաւիտեանս խղճի խայթ պիտի կրեն։

4. ԱՆԴԵՂ ՍՐՏԻՆ, Ցանցանք չունեցող Ցիսուսը։

ՄԵՂՔ ԷՆԵՆ, Իրենք Ցիսուսը բռնելով դատապարտելով իրենց ուզածը ձեռք ձգած էին, և Յուդային ցաւն իրենց հոգը չէր։ Շատ մարդիկ միշտ

իրենց չարութեանը գործիք եղողներն անանկ կը ձգեն։

5. ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ, Իշխաններն առաջ քահանայապետին տունն էին, բայց հիմա տաճարն եկած էին, հաւանականապար իրենց կեղծաւոր աղօթքը ընելու։

ԱՐԾԱԹԸ. . . ՅԱԽԵՑ, ԱՆ ԱՐԾԱԹԸ՝ որուն համար իր Տէրը ծախեր էր, հիմա իր հոգին կայրէ։ Անանկ ալ վերջը ամէն շահ՝ զինքը սատցողը պիտի տանջէ։

ԻՆՔԶԻՆՔԸ ԽԵՂՁԵՑ։ Ղուկաս (Գործ. Ա. 18) կ՚ըսէ թէ գլխիվար ի վար՝ մէջտեղէն ճեղքուեցաւ և իր ամէն փորոտիքը դուրս թափուեցաւ։ Երկու պատմութիւնները համաձայն են։ Յուդան առաջ ինքզինքը կախեց, բայց վերջը չուանը կամ փայտը որմէն կախուած էր, կոտրելով, ինքը վար ինկաւ ու ճեղքուեցաւ։

6 ԱՐԾԱԹ ՉԷ. ԱՒՐԵՆ, Որ կեղծաւորներն ասկէ կերպովը մեծ քամթին և ուզածը կրնային։ Տե՛ս ԻԳ. 24 ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆԸ։

7, 8. Կ՚ԸՍՈՒԻ (Գործ. Ա. 18) թէ Յուդան ասկէ արտն առաւ, այսինքն անկից առնելու առաջին ինքը տուաւ։

ծախու առին՝ օտարներու գերեզմանատուն ըլլալու համար։

8. Ուստի այդ պատճառով՝ ան արտը Ակեղդամա արտ ըսուեցաւ մինչեւ այսօր։

9. Ան ատենը կատարուեցաւ Երեմիա մարգարէին ձեռքով ըսուած խօսքը. Եւ առին երեսուն արծաթը՝ գին կտրուածին գինը, որ Իսրայէլի որդւոցմէ ոմանք գին կտրեցին,

10. Ու տուին անիկայ բրուտին արտին, ինչպէս

ան արտն Երուսաղէմէն քիչ մը դուրս է Հարաւային կողմը։ Հիմա գերեզմանատուն է։

9, 10։ Երեմ. մարգարէին չգտած ըսուած խօսքը Ան խօսքը Երեմիա չըսեր, հապա Զաքարիա։ Զաք. ԺԱ. 12, 13։ Երեմիա անունը հոս գտնուելուն տարբեր տարբեր պատճառներ կը տրուին։ Երբայեցերէն լեզուին մէջ Երեմիա և Զաքարիա անունները մէկզմէկ կը տարբերին միայն մէկ գիրով մը. ու կարելի է թէ ասոր գիրքն օրինակողները սըխալմամբ ան մէկ գիրը փոխեցին։ Խօսքը բառ առ բառ առնուած չէ, հապա անոր միտքը։ Ինչպէս որ իր դարին մարդիկը մարգարէին ցած վարձք մը տուին, որն որ Տէրը իրեն հրամայեց որ Բրուտին նետէ, անանկ ալ քահանայապետները Յիսուսին գինը երեսուն արծաթ կըսըրեցին, ու վերջն ատակը Բրու-

որ ինձի հրաման ըրաւ Տէրը։

11. Եւ Յիսուս՝ կուսակալին առջեւը կայնեցաւ. և կուսակալը հարցուց անոր՝ ու ըսաւ. Հրէից թագաւորը դո՞ւն ես։ Եւ Յիսուս ըսաւ անոր. Դուն կ'ըսես։

12. Ու քահանայապետներէն և ծերերէն ամբաստանուած ատենը բնաւ պատասխան մը չտուաւ։

13. Ան ատենը Պիղատոս ըսաւ անոր. Չե՞ս լսեր

տին տուին իր արտն առնելու համար, Աստուածով մարգարէն Յիսուսի օրինակ եղաւ, և իր խօսքը Յիսուսի վրայ կատարուեցաւ։

11. Հրէից թագաւորը դո՞ւն ես։ Ան հարցուց՝ որովհետև քահանայապետներն ըսած էին (Ղուկ. ԻԳ. 2) թէ Յիսուս ըսաւ, թագաւոր եմ։

Դուն ըսես։ Այո ըսել է։ Յովհաննէս (ԺԸ. 34–36) ան պատմութիւնն աւելի լեցուն կ'ընէ։ Յիսուս առաջ Պիղատոսին ըսաւ, իմ թագաւորութիւնս աշխարհս չէ, և ասանկով ինքզինքն արդարացուց, ցուցնելով թէ կայսրին դէմ դնող մը չէր, ու վերջը երբոր Պիղատոս կրկին հարցուց, Դուն թագաւո՞ր մըն ես, պատասխանեց, Դուն ըսես։

12. Բնաւ պատասխան մը չտուաւ։ Գիտնալով թէ իրենց ըսածին ապացոյց մը չէին կըրնար տալ։

13, 14։ Ղուկաս և Յովհան-

Թէ ո՛րչափ քեզի դէմ կը վկայեն ատոնք։

14. Եւ անոր բան մը պատասխան չտուաւ, մինչեւ շատ զարմացաւ կուսապետը։

15. Բայց կուսակալը սովորութիւն ունէր, որ տօնին ատենը կապուած մը արձակէր ժողովուրդին, ո՛վ որ ուզէին։

16. Ին ատենը Բարաբ-

նէս աս պատմութիւնն աւելի լեցուն կ'ընեն։ Յովհաննէս (ԺԸ. 31—38) կ'ըսէ Թէ Պիղատոս ուզեց Յիսուսը ֆհանայապետներուն ձեռքը տալ, որ իրենք դատը տեսնեն, բայց երբոր ան կերպովը չկրցաւ իր պարտաւորութենէն ազատիլ և նոյն ժամանակը ֆհանայապետներուն հաճելի ըլլալ, ըսաւ անոնց (Ղ՟ա. ԻԳ. 4—16). "Աս մարդուն վրայ յանցանք մը չեմ գտներ", բայց անոնք աս խօսքերին ալ աւելի գրգռուեցան և ըսին, "ժողովուրդը իրար կ'անցուներ, ու բոլոր Հրէաստանի մէջ կը սորվեցնէ՝ Գալիլեայէն սկսած մինչև աս տեղը"։ Ասոր վրայ Պիղատոս ալ աւելի ուզելով գործն իր վրայէն ձգել, Յիսուսը Հերովդէսին Գալիլեայի թագաւորին խրկեց, որ ան օրերն Երուսաղէմ էր։ Բայց Հերովդէս անիկայ ծաղրելէն վերջն ետ խրկեց Պիղատոսին։

15—26։ Մրկ. ԺԵ. 6—15։ Ղ՟ա. ԻԳ. 17—25։ Ցվհ. ԺԸ. 39, 40։

Տօնէն ատենը։ Զատկին ատենը։

Ս՟երբ-բէ՟ն ուներ. ապրի։

բաս անունով մէկ երևելի բանտարկեալ մը ունէին։

17. Երբոր ժողովուրդը՝ ըսաւ անոնց Պիղատոս. Ո՞րը կ'ուզէք՝ որ ձեզի արձակեմ. Յարաբբա՞ն, Թէ Յիսուսը՝ որ Քրիստոս կ'ըսուի.

18. Քանզի գիտեր Թէ նախանձի համար մատնեցին զանիկայ։

19. Ու երբոր անիկայ

ժողովուրդը հաճեցնելու համար Հռովմայեցի կուսակալներն ասանկ բրին։

16. Բար-բբա՝ Աւազակ ու մարդասպան էր։ Ցվհ. ԺԸ. 40։ Մ՟րկ. ԺԵ. 7։

17. Երբ-բ ժողո-ւրդ-եան՝ Քանի-քըն երբոր նո՛ր ժողովուրդեան Պիղատոսին ատեանը, հերովդեսին քովէն դառնալէն վերջը։

Ո՞րը կ'ո-ւզէ-ք՝ Մարկոս (ԺԵ. 8) կ'ըսէ Թէ ժողովուրդն աղաղակելով սկսաւ խնդրել որ իր սովորութեանը համեմատ մէկն իրենց արձակէ։

18. Գի-տեր Թէ նա-խա-նձի համար մա-տնե-ցին զա-նի-կայ՝ Եւ աս գիտնալով՝ ալ աւելի պարտական էր որ Յիսուսն իրենց ձեռքէն ազատէ, բայց փառամոլ ու վախկոտ մարդ մը ըլլալով՝ չէր կրնար իրենց խօսքին դէմ բան մ'ընել։ Վերջը աս նոյն մարդոց խօսքովը Հռովմայեցւոց Թագաւորին ամբաստանուեցաւ, և Թագաւորն անիկայ իր պալատէն հանեց և օտար երկիր մը աքսորեց, ուր որ ինքզինքն ըսպաննեց։

19. Ան-որ Բին-ը՝ Ա՛ս կնկանը

ատեանը նստեր էր, անոր կնիկը դէպ իրեն անոր՝ ու ըսաւ. Դուն ան արդարին հետ բան մը չունենաս. ինչու որ այսօր երազիս մէջ շատ դիպուածներ անցան գըլխէս անոր համար։

20. Հայց քահանայապետները և ծերերը ժողովուրդը համոզեցին, որ Բարաբբան խնդրեն՝ ու Յիսուսը կորսընցընեն։

21. Պատասխան տուաւ կուսակալը՝ ու ըսաւ անոնց. Ո՞ս երկուքէս որը կ'ուզէք՝ որ ձեզի արձակեմ. և անոնք ըսին, Բարաբբան.

22. Ըսաւ անոնց Պիղատոս. Ապա ի՞նչ ընեմ Յիսուսը՝ որ Քրիստոս կ'ըսուի։

23. Անոնք ալ ըսին անոր. Խաչ հանէ. և կուսակալը ըսաւ. Հայց ի՞նչ չար գործ ըրաւ. և անոնք ևս առաւել կ'աղաղակէին ու կ'ըսէին. Խաչ հանէ։

24. Եւ Պիղատոս տեսնելով որ օգուտ մը չըլլար, հապա ալ աւելի խռովութիւն կ'ըլլայ, ջուր առաւ՝ ձեռքերը լուաց ժողովուր-

---

վախցաւ որ չըլլայ թէ Աստուածային պատուհասը գայ իր երկանն ու բնտանեացը վրայ։

Ն՝ արդարին։ Այսինքն՝ անմեղին, յանցանք չունեցողին։

Երազ։ Դէպ լաւ երազներէ. ևն։ Հին ատենը երազներն Աստուածային կամաց յայտնութիւնը կը սեպուէին, ինչու որ Աստուած շատ անգամ իր կամքը երազի մէջ մարդոց կը յայտնէր։

20. Ժողովուրդը հոմանիչն։ Ասկից կը տեսնանք թէ ժողովուրդն ինչ ատիճան քահանայապետներուն ազդեցութեանը տակն էր։ Անկն ազգի մէջ ալ ասանկ է։ Երանի ան քահանաներուն՝ որ իրենց յանձնուած ժողովուրդը բարութեան կ'առաջնորդեն, ու չէ թէ չարութեան։

21. Ո՞րը։ Յիսուսը թէ Բարաբբան։

22. Ի՞նչ ընե՞մ Յիսուսը։ Վա՛յ

ան մարդուն՝ որ ինք թէպետ աղէկ գիտէ թէ որն է իրաւունքը, բայց անձնասիրութեամբ և իր պաշտօնը չկորսընցունելու համար, ետ կը քաշուի արդարութիւն գործելէն։

23. Ի՞նչ չար գործ ըրաւ։ Ղուկաս (ԻԳ. 22) կ'ըսէ թէ Պիղատոս ասոր հարցուցին անոնց իրեք անգամ ըրաւ. կ'երևայ թէ Պիղատոս շատ կ'աշխատէր որ Յիսուսն արձակէ, ինչու որ յանցանք մը չգտաւ անոր վրայ, բայց այնչափ զօրաւոր ընդդիմադրութիւն չունէր, ինք շատ վախկոտ, կասկածոտ ու անձնասէր մէկն էր։ Դատաւորները պէտք է քաջ, անաչառ ու արդարասէր ըլլան։

Թող խաչի։ Ղուկ. ԻԳ. 23։

24. Ջուր առաւ. ևն։ Հրէից այդ ասանկ սովորութիւն ունէին։ Տես՝ Բ Օրէն ԻԱ. 6։ Սղ. ԻԶ. 6։ Պիղատոս ձեռքը

դին առջևը՝ ու ըսաւ. Ես ատ արդարին արիւնէն անպարտ եմ. դո՛ւք մտածեցէք։

25. Եւ բոլոր ժողովուրդը պատասխան տալով՝ ըսաւ. Անոր արիւնը մեր վրայ՝ ու մեր որդւոցը վրայ ըլլայ։

26. Ան ատենը Բարաբբան արձակեց անոնց, և Յիսուսը ծեծելով՝ անոնց ձեռքը տուաւ որ խաչուի։

27. Ան ատենը կուսակալին զինուորները պալատին ներսը առին Յիսուսը, ու բոլոր զինուորները գունդը անոր վրայ ժողվեցին.

28. Եւ զանիկայ մերկացընելով՝ կարմիր վերարկու մը հագուցին անոր։

29 Ու փուշերէ պսակ մը հիւսելով՝ անոր գլխուն դրին, ու եղէգ մը անոր աջ ձեռքը. և անոր

լուալով իրրև թէ Յիսուսը դատապարտելու յանցանքէն ազատեցաւ. բայց ոչ Աստուծոյ արդար դատաստանին առջևը։

25. Արիւնը վրայ. ևն, Ան վճիռը՝ որ իրենք իրենցմէ առին վրանին, ինչ ահաւոր կերպով կատարեցաւ։ Քառասուն տարի չանցած, իրենց քաղաքն ու տաճարը կործանեցաւ։ Մէկ միլիոնէն աւելի Հրեայ ջարդուեցան ան ահագին պատերազմին մէջ, որոնց աբիւնը՝ Յովսեպոս կը պատմէ թէ մինչև անգամ բռնկած կրակները կը մարէր։ Հազարներով սովէ ու հիւանդութենէ մեռան, հազարներով խաչուեցան, առանց որ ոչ խաչ կ'օգտէր, և ոչ տեղ կար խաչը անկելու, և մինչև աս օրս ալ նոյն անէծքը վրանին է։

26. Յիսուսը ծեծելով։ Գլ. ժ. 17։ Հռոմայեցիք սովորութիւն ունէին ծառայ մը խաչը հանելէն առաջ ծեծելու, որ տանջանքը շատ ըլլայ։ Մեր Տէրն ալ ծառայի կերպարանքով խաչուեցաւ։

Անոնց յիսուը դառաւ. ևն, Այսինքն իրրև դատաւոր վճիռ

ըրաւ որ խաչուի, որ ատեն իշխանութիւն ունէր ազատելու։

27. Գալտին նէրը. ևն, Վճիռը պալատէն դուրսը տրուեցաւ, ինչու որ Հրեաները ներս չէին մտներ որ չպղծուին, և ըստ որում խաչը հանելը Հռոմայեցի զինուորներուն կ'իյնար, ուստի անոնք վճիռը տրուելէն ետքը Յիսուսը ներս տարին որ չարչարեն։

Գոնդը. ևն, Ազգս հարիւրի չափ մարդիկ։

28. Ջնիլայ գրլօնելով, Ջէ թէ բոլորովին մերկ ըրին, այլ միայն վրայի լաթերը հանեցին։ Տես՝ Յովհ. ԺԹ. 7։

Կորփր վերբլոս. ևն, Այսինքն ծաղր ընելու համար։ Մարկոս կ'ըսէ (ՃԵ. 7) ծիրանի, այսինքն կարմիր գոյներ ուներցող լաթ. այսպէս կը հագուէին Հռոմայեցի պաշտօնատարները։

29. Ո– էօ–լէր պօյ մը. ևն, Այսինքն թագաւորներուն դրած թագին պէս բան մը ըրին, և փուշերն անոր մարմինը կը մտնային։

Եվէր մը անոր ալ յիսուը. ևն, Թագաւորները սակիւ գաւա-

առջևը ծնկան վրայ դալով՝ ծաղը կ'ընէին զանիկայ, ու կ'ըսէին. Ողջո՛յն քեզ՝ Հրեից Թագաւոր։

30. Եւ թքնելով անոր վրայ՝ եղէգը կ'առնէին, ու անոր գլուխը կը ծեծէին։

31. Ու երբոր ծաղը ըրին անիկայ, վերարկուն վրայէն հանեցին, ու իր հանդերձները հագցուցին

զան մը կը կրէին ձեռքերնին. ասիկայ ալ ծաղը ընելու համար տուին։

Ծնկան վրայ դալով. ևն։ Թէ Աստուծոյ և Թէ մարդոց առջևը ծունկ չոգիլ, ու եղբը բոլոր մարմինը գետինը տարածելը՝ հին աւետնէ 'ի վեր հպատակութեանն նշան մը սեպուած է. բայց հոս ծաղը ընելու համար բրին։

Ողջո՛յն... Հրեից Թագաւոր՝ Այսինքն՝ կեցցէ՛, իբրև Թէ Թագաւոր մըն է։

30. Թքնելով անոր վրայ։ Ասիկայ հին աւետնը՝ ինտոր որ հիմա ալ, մեծ ամօթ ու նախատինք սեպուած է Թուքնուողին։ Մտ. Ի. 67։ Թուոց. ԺԲ. 14։

Գլուխը կ'ծեծէին։ կարելի է փուշերուն կը զարնէին որ աղէկ մը խրին։

32. Դուրս ելլելով։ Կուսակալին պալատէն, կամ քաղաքին դառնէն։

Կիւրենացի։ Կիւրենէ՝ Աֆրիկէի մէջ Լիբէայի մէկ քաղաքն էր, Եգիպտոսի արեւմտեան կողմը, ուր որ շատ Հրեաներ կային, որոնք նաև միւս Հրեաներուն պէս երուսաղէմ

անոր, և տարին զանիկայ խաչը հանելու։

32. Եւ դուրս ելլելով՝ Կիւրենացի մարդ մը գտան Սիմոն անունով, զանիկայ պահակ բռնեցին՝ որ անոր խաչը վերցնէ։

33. Ու Golgotha ըսուած տեղը, որ է գանկի տեղ.

34. Եւ լեղիով խառնած

կ'երթային։

Գտան Բռնեցին որ... Խուզը վերջնէ։ Այսինքն բռնութիւն բրին։ Յովհաննէս (ԺԹ. 17) կ'ըսէ ինքը իր խաչը վերցնելով, այսինքն Յիսուս։ Ղուկաս (Իգ. 26) կ'ըսէ Թէ խաչը Սիմոնին վրայ դրին, որ Յիսուսի ետեւէն բերէ. խօսքերը հակառակ չեն։ Յովորութիւն ան էր որ մահապարտը իր խաչն ինք տանի. ասոր Յիսուս միայն կը տանէր իր խաչը, բայց երբ ակարութենէն չկրցաւ տանիլ, կէսը Սիմոնին վրայ դրին օգնելու։

33. Գողգոթա։ Եբրայեցերէն կը նշանակէ գանկի տեղ։ Ղուկաս (Իգ.33) կ'ըսէ Գագաղթ. այսինքն գլուխ։ Ոմանք կը կարծեն Թէ լեռանը ձեւը մարդու գլուխ նմանելէն աս անունը առուած է։ Բայց ամենէն հաւանականն ան է որ յանցաւորներն հոն կըսպաննուէին, ու հոն շատ մարդու գլուխ կար։

34. Լեղիով խառնած։ ևն։ Ոչ Թէ հիմակուան մեր գիտցած քացախը, այլ Թթու դինիի պէս բան մը։ Մարկոս (ԺԵ. 23) կ'ըսէ «Զմուռսով խառ-

քացախ տուին անոր՝ որ խմէ. ու երբոր համը առաւ, խմել չէր ուզեր։

35. Եւ զանիկայ խաչը հանելով, անոր հանդերձները վիճակով բաժնեցին [որ մարգարէէն ըսուածը կատարուի. Իմ՝ հանդերձներս իրենց մէջը բաժնե-

---

նած գինի՝։ Ասիկայ զինուորները կը խմէին, և խաչը եւ լողներուն ցաւը թեթեւցնելու համար հեսը գմռուռ, կամ ուրիշ լեղի բան մը խառնած կուտային։ Յիսուս երբոր հաճն առաւ, չուզեց խմել որ քաշած չարչարանքը կամուր ըլլայ։

35. Եւ զինիյ խաչը հանելով։ Այսինքն խաչին վրայ գամեցին ու փայտը վեր տնկեցին որ հոն անօթի ծարաւ ցաւէն մեռնի։ Ասիկայ անարգական ու ցաւալի մահ մըն էր, երբեմն թշուառ յանցաւորը մինչև եօթն օր ողջ կը մնար անտանելի տառապանաց մէջ։ Մեր Փրկիչը անանկ սաստիկ տանջուած էր, որ շատ չդիմացաւ։

Հանդերձները վէճով բաժնեցին։ Գատաւարտեալը մերկ կը խաչէին, ու հանդերձները զինուորներուն կ'իյնար։ Յովհաննէս (ժԹ. 23) կ'ըսէ թէ հանդերձները չորս բաժին ըրին, ամէն մէկ զինուորին բաժին մը, ու պատմուճանին վրայ վիճակ մը ձգեցին։ Ասկէց կ'երեւայ թէ չորս զինուոր էին խաչողները, և Մաթէոսին ըսած վիճակը միայն պատմուճանին համար է, որ առանց կարի ըլլալով պատռել չուզեցին, այլ վիճակ ձգեցին որ մէկ մարդու մը իյնայ։

Որ Մարգարէին խօսքը կատարուի, Սաղ. ԻԲ. 18։ Ե. Ծն. 12։

36. Ու նստեր անիկայ կը պահէին։

37. Եւ անոր գլխուն վրայ իր յանցանքը գրուած դրին. Թէ Ասիկայ է Յիսուս՝ Հրէից թագաւորը։

38. Ին ատենը անոր հետ

գու մը իյնայ։

Որ Մարգարէին խօսքը կատարուի, Սաղ. ԻԲ. 18։ Ե. ԾԳ. 12։

36. Ու նստեր իր գահին։ Այսինքն ան չորս զինուորները կրսպասէին, որ չըլլայ թէ բարեկամները գան ու վար առնեն ազատեն։

37. Անոր գլխուն վրայ իր յանցանքը գրին։ Յովհաննէս (ժԹ. 19) կ'ըսէ թէ Պիղատոս գրեց տախտակը, ու գրաւ գլխուն վրայ, այսինքն գրել ու դնել տուաւ։

Ասիկայ է Յիսուս Հրէից թագաւորը։ Յովհաննէս (ժԹ. 29) կ'ըսէ թէ քահանայապետները բարկացան ան գրուածքին, ու ըսին որ այնպէս չգրէ, որ իրաւ թէ իրաւ Հրէից թագաւորն է, հապա թէ ինքը ըսաւ թագաւոր եմ Հրէից. բայց Պիղատոս ալ աւելի բարկացած էր անոնց բրած չարութեանը վրայ. անոր համար երբոր իրենք խնդրեցին որ գրուածը փոխէ, մնիկ չըրաւ։ Յովհ. ժԹ. 21, 22։ Ասանկով չգիտնալով երեւելի ճշմարտութիւն մը գրել տուաւ։ Իրաւ Հրէից թագաւորը ինքն էր, ան որ յաւիտեանս իր եկեղեցիին վրայ պիտի թագաւորէ։

28. Անոր հետ երկու աւազակ խաչեցան. ան։ Ասանկով Յիսուս Անօրէնները հետ սեպուե-

երկու աւազակ խաչուեցան. մէկը անոր աջ կողմէն, ու մէկը ձախ կողմէն։

39. Ու անոնք որ կ'անցնէին՝ կը հայհոյէին անոր, գլուխնին կը շարժէին,

40. Ու կ'ըսէին. Դուն որ տաճարը կը քակէիր, և երեք օրուան մէջ կը շինէիր, ինքզինքդ ազատէ՛. թէ որ Աստուծոյ Որդին ես, իջի՛ր ատ խաչէդ։

41. Նոյնպէս ալ քահանայապետները դպիրներն ու ծերերուն հետ

ծաղր ընելով՝ կ'ըսէին.

42. Ուրիշները ազատեց, ինքզինքը չկրնար ազատել. Թէ որ Իսրայէլի թագաւոր է, թող հիմա իջնէ խաչէն, և իրեն հաւատանք։

43. Աստուծոյ յուսացեր է, հիմա թող փրկէ ատիկայ՝ եթէ կ'ուզէ ատիկայ. ինչու որ ըսաւ, Թէ ես Որդի Աստուծոյ եմ։

44. Իր հետը խաչուած աւազակներն ալ նոյնպէս կը նախատէին զանիկայ։

գաւ"։ Մ-րկ. ԺԵ. 28։ Ե-ղ. Ծ Գ. 12։

39—50։ Մ-րկ. ԺԵ. 29—37։ Ղ-ս. Ի Գ. 35—37. 39—44, 46։ Ց-վհ. ԺԹ. 25—30։

Անոնք որ կ'անցնէին։ Շատ՝ կ'երթային, ինչու որ տեղը ճամբուն վրայ ու քաղաքին մօտ էր։ Ց-վհ. ԺԹ. 20։

Գլուխնին կը շարժէին։ Ասիկա մարգարէութեան կատարումն էր։ Սղ. ԻԲ. 7։

40. Դուն որ տաճարը կը քակէիր ևն. Գլ. Ի. 61։

41—43։ Որչափ ատելութիւն և որչափ ցածութիւն կար հոս, որ ազգին մեծամեծ եկեղեցականները կրնային մեռնող մէկը ծաղրել, թէ և ինքը չբաւադործ մը ըլլար։

Ուրիշները ազատեց։ Ըսել կ'ուզէին թէ անանկ կը ցուցնէր։

Թող հիմա իջնէ խաչէն։ Այսինքն թող հրաշք մը ընէ ցուցնելու թէ Մեսիան ինքն է, և իրեն պիտի հաւատանք։ Ան սուտ էր. ինչու որ արդէն

գիտցան թէ շատ հրաշքներ ըրած էր, բայց իրեն չէին հաւատար։ Ց-վհ. ԻԱ 47։

44. Աւազակներն ալ նոյնպէս։ Նախորդին կ'ընէ։ Ղուկաս (Ի Գ. 39—43) կ'ըսէ թէ չարագործներուն մէկը Յիսուսը կը նախատէր, և մեկալը իր ընկերը յանդիմանեց, եւ իրենց յաւերը ըլլալը խոստովանելով, Յիսուսի ըսաւ, "Տէր յիշէ զիս երբոր քու թագաւորութիւնովդ գաս"։ Անկէց կը տօրվինք թէ աւազակներուն մէկը՝ քանի որ խաչէն կախուած էր, դարձի եկաւ եւ Յիսուսի հաւատաց։ Անանկով կատարուեցաւ Յիսուսի խօսքը (Գլ. Ի Գ. 40) թէ, "Մէկը պիտի առնուի ու մեկալը ձգուի"։ Իր ընտրեալովը աս երկու աւազակներէն մէկը իր հայհոյութիւնէն դարձուց եւ իրեն հետը դրախտը տարաւ, քանի որ մեկալը իր անհաւատութեանը մէջ ձգուեցաւ՝ ու կորսուեցաւ։

45. Եւ վեցերորդ ժամէն մինչեւ իններորդ ժամը՝ բոլոր երկրին վրայ խաւար եղաւ։

46. Եւ ժամը իններին աւետարանները՝ Յիսուս մեծ ձայնով աղաղակեց՝ ու ըսաւ. Էլի՛ Էլի՛ լամա սաբաքթանի. որ ըսել է՝ Աստուած իմ՝ Աստուած իմ, ինչո՞ւ զիս թողուցիր։

47. Անոնցմէ ոմանք՝ որ հոն կայներ էին, երբոր լսեցին՝ կըսէին. Տիկայ Եղիան կը կանչէ։

48. Եւ շուտ մը անոնցմէ մէկը վազեց սպունգ մը առաւ՝ քացախով լեցուց, ու եղէգի մը անցընելով՝ տուաւ անոր որ խմէ։

49. Ու մէկալները կ'ըսէին. Թո՛ղ տուր՝ տեսնենք թէ Եղիան կուգայ ատիկայ ազատելու։

50. Եւ Յիսուս դարձեալ մեծ ձայնով աղաղա-

---

45. Ցիսուսը խաչը հանեցին ժամը երեքին (Մ-ին. ԺԵ. 25), անանկ որ աս խաւարը սկսած աւետը ինքը երեք ժամ խաչին վրայ կախուած էր։ Աս խաւարովը Աստուած իր բարկութիւնը ցուցուց և իր որդւոյն վկայութիւն տուաւ։

46. Էլի՛ Էլի՛. ևն։ Ս-ղ. ԻԲ. 1։ Գլ. ԻԶ. 38 մեկնութիւնը։ Մենք չենք գիտեր թէ ինչ դառն վիշտեր աս ժամանակին եկան մեր Փրկչին վրայ, բայց յայտնի է թէ մէկ կերպով մը Հայրը իր սիրելի որդիէն իր երեսը ծածկելով յայտնեց իր մեղքի դէմ ունեցած ան բարկութիւնը՝ որ, թէ որ մեր վրայ դարձ ըլլար, մեզ շուտ մը դժոխքը պիտի իջեցնէր։ Ան դառն աղաղակը չէ թէ միայն մահուան ցաւերը կրելէն առաջ եկաւ, հապա "Անիկայ մեր մեղքերուն համար վիրաւորուեցաւ, եւ մեր անօրէնութիւններուն համար ձեծուեցաւ. մեր խաղաղութեան պատիժը անոր վրայ եղաւ, եւ անոր վէրքերովը մենք բժշկուեցանք"։ Ե. ԾԳ. 5։

47. Անիկա եղէան է կ'ենէ։ կարելի է թէ լեզուն չհասկըցնալով անանկ ըսին, բայց հաւանական է թէ ծաղրելով ըսին։

48. Մեկը վազեց. եւն։ Աս անանկ ըրաւ Ցիսուսի ըսելուն համար (ց-վհ. ԺԹ. 28), "ծարաւ եմ"։ Ղուկաս (ԻԳ. 36) կ'ըսէ թէ ասկից առաջ անգամ մըն ալ զինուորները ծաղրելութեամբ իրեն քացախ տուին։

49. Մեկ-ընէրը ըսին։ Ծաղրելով։

50. Մէյ յայն-վալալէց։ Ցովհաննէս (ԺԹ. 30) կ'ըսէ թէ Ցիսուս ըսաւ, "Ամէն բան կատարուեցաւ"։ Ղուկաս (ԻԳ. 46) կ'ըսէ, "Հայր՝ ձեռքդ կ'աւանդեմ իմ հոգիս"։

Ամէն բան կատարուեցաւ։ Ան մեծ պատարագը, որ առանց անոր մէկ մեղաւոր չէր կրնար փրկուիլ, կատարուեցաւ, եւ ալ ըղձ ու պատա-

կեց՝ ու հոգին աւանդեց։
51. Եւ ահա առաջարին վարագոյրը վերէն ՚ի վար երկուքի ճեղքուեցաւ, ու

բագ պէտք չէ։ Գլ. Բ. 4 մեկնուածին։ Աստուծոյ կողմանէ գործը լմնցաւ, եւ հիմա միայն կը մնայ որ մեղաւորները իր Սուրբ Հոգւոյն օգնութեամբը Յիսուսի հաւատան, իրենց մեղքերէն դառնան ու փրկուին։ Որովհետեւ Քրիստոս մեզի համար անանկ մեծ գործ մը կատարեր է, մեզի կը հնայ որ ինքզինքնիս իրենց, իրենք, եւ մեր բոլոր սրտովը ու զօրութիւնովը իր կամքը կատարենք։ Քրիստոսի ամէն հաւատացողը՝ ամէն մէկը որ կը յուսայ թէ անոր արիւնովը իր մեղաց թողութիւնը գտեր է՝ հետեւեալ երգին միտքը իրը ընելու է.

Երբ ան խաչին ես կը նայիմ,
Ուր որ մեռաւ փառաց Տէրն իմ,
Իմին մեծ չարս ջնաս կը տեսնեմ,
Հպարտութիւնս ալ կ՚անարգեմ։

Զը պարծենամ ուրիշ բանով,
Այլ թէ միայն Փրկիչս մահով,
Բոլոր ոչինչ փափաքս իմին,
Ես կը զոհեմ իր արիւնին։

Տես իր գլխէն՝ ձեռքէն՝ ոտքէն,
Սէր՝ արամութիւն մէկ կը վազեն,
Երբ միացան սանձ ասանկ,
Ի՞նչպես բոլին փուշերն պսակ։

Փառքն արքայից ինձի տրուեր,
Ան չատ պզտիկ պարգեւ մըն էր,
Սանկ Տէրոջ անհուն սիրոյն,
Արժան է տալ իմ կեանքս ողջոյն։

51—61։ Մ-ր։ ԺԵ։ 38—47։ Ղ-ս։ ԻԳ 45, 47—56։ Ց-վհ։ ԺԹ։ 38—42։

Տաճարին վարագոյրը. եւն։ Տաճարին մէջ մէկ տեղ մը կար՝ Սրբութիւն սրբութեանց ըսուած՝ որուն մէջը միայն քահանայապետը կրնար մտնել՝ եւ ան ալ միայն տարին անգամ մը ու զոհ մատուցանելէն վերջը։ Ան տեղին եւ մեկուկալ խորանին մէջ տեղը մեծ ու շատ փառաւոր վարագոյր մը կար։ Ան վարագոյրն էր որ Յիսուսի մեռնելուն պէս ճեղքուեցաւ։ Քրիստոս եկաւ գալու բարիքներուն քահանայապետը, ու չէ թէ նոխազներու եւ զուարակներու արիւնով. հապա իր արիւնովը մէկ անգամ մը աւելի մեծ ու կատարեալ՝ անձեռագործ երկնային խորանը մտաւ մեզի համար յաւիտենական փրկութիւն ստանալու, եւ ասանկով մէկ զոհ մը մատուցանելով մեղքերու համար, մշտնջենաւորապէս Աստուծոյ աջ կողմը նստած ըլլալով՝ ալ պէտք չէ երկրաւոր քահանայապետ մը, ինչու որ մենք համարձակութիւն ունինք սուրբը տեղը մտնելու Յիսուսի արիւնովը։ Եբր. Թ. 11, 12։ Ժ 12, 19։ Տես ալ Գլ. Բ. 4 մեկնութիւնը, ու մանաւանդ հոն տրուած վկայութիւնները։ Ուրեմն ասիկա միտքն էր որ Սրբութիւն սրբութեանցը բացուեցաւ իր վարագուրին պատռելովը։

52, 53. Գերեզմանները բացուեցան։ Երուսաղէմին մօտ շատ գերեզմաններ կային քարերուն մէջ փորուած։ Երբոր երկրաշարժն եղաւ ու քարերը պատռեցան, (համար 51) գերեզմանները ալ բացուեցան։ Ան ետքը Յիսուսի մեռած սուրբերը, բայց ննջեցեալները անոնց մէջէն ելան ու Երուսաղէմ մը-

ննջեցեալներու մարմինները յարուԹիւն առին։

53. Եւ գերեզմաններէն ելան անոր յարուԹենէն ետեւ, մտան սուրբ քաղաքը, ու շատերուն երեւցան։

54. Հայց հարիւրապետը և անոր հետ Յիսուսը պահողները՝ երբոր տեսան երկրաշարժը ու եղած բաները, շատ վախցան ու ըսին. Իրաւի ասիկայ Որդի Աստուծոյ էր։

55. Եւ հոն շատ կիներ կային որ հեռուէն կը նայէին, որոնք Գալիլեայէն Յիսուսի ետեւէն եկան իրեն ծառայուԹիւն ընելու.

56. Որոնց մէջն էր Մարիամ Magdաղենացին, և

տան Յիսուսի յարութենէն էր։ Քրիստոս իր մահովը ու յարութիւնովը մահը խափանեց եւ ի լոյս հանեց կեանքը ու անմահութիւնը (Ա Տիմ. Ա. 10, եւ, ինչպէս որ Ադամով ամէնը կը մեռնին, անանկ ալ Քրիստոսով ամէնը վերջապէս կենդանի պիտի ըլլան։ Ա Կոր. ԺԵ. 22։ Ուրեմն, երբոր Յիսուս մեռելներէն յարութիւն առաւ, եւ ասանկով Նէյելոսը եղաւ (Ա Կոր. ԺԵ. 20), կը վայելէր որ անմիջապէս վերջը սուրբերէն մէկ քանիները յարուցանէ՝ եւ ասանկով իր զօրութիւնը յայտնէ՝ ու ցուցնէ թէ աստանաչին բոլոր գործքերը պիտի կրնայ գործել։ Ա Յովհ. Գ. 8։ Ա յարութիւն առնող սուրբերը ուրիշ տեղ չեն յիշուիր, ու չենք գիտեր թէ ով էին՝ ոչ ալ թէ ինչ եղան, բայց հաւանական է թէ, չէ թէ Ղազարոսին պէս ելան ու նորէն մեռան, հապա որ իրենց հոգիով մարմիններովը (Ա Կոր. ԺԵ. 44) յարութիւն առին եւ ասոնցմով երկինքը համբարձան։

54 Հարիւրապետը, Հռոմայեցի էր։

Θεοῦ ἦν υἱὸς οὗτος։ Աստուծոյ էր։ Ղուկաս (ԻԳ. 4) կ'ըսէ թէ հարիւրապետն ըսաւ, Իսկապէս արդար մարդ էր։ Եւկուքին միտքը մէկ է, Հաւանական է թէ հարիւրապետը լսեր էր Յիսուսի ըսածը, Ես Աստուծոյ որդի եմ, ու՝ երբոր այս հրաշքները տեսաւ՝ ըսաւ, Իրաւցնէ ասիկայ արդար մարդ մըն էր եւ Աստուծոյ որդի՝ իր ըսածին պէս։ Ասանկով Հեթանոս զօրապետը համոզուեցաւ, ու հաւանականապէս Յիսուսի հաւատաց, քանի որ քահանայապետները, որ ինքզինքնին Աստուծոյ ընտրեալները կը սեպէին, իրենց անհաւատութեանը մէջ կորսուեցան։

55, 56. Շատ կիներ, կնիկներ էին որ Յիսուսի ծառայութիւն ըրին իրենց ստացուածքովը (Ղուկ. Ը. 3), կնիկներ էին որ մինչեւ վերջը խաչին քովը մնացին, կնիկներ էին որ Յիսուսի մարմինը թաղուած առաւօտը կեցան ու տեղը տեսան (Մատ. ԻԸ. 4) եւ կնիկներ էին որ ուրիշներէն առաջ մեկնարթի առաւօտուն գերեզմանը վազեցին որ իրենց սէրը ցուցնեն իր մարմինը օծելով։ Մարկ. Ա. 1։ Ասոնք օրինակ են իրենցմէ վերջը եկող բո-

Յակոբոսին ու Յովսէսին մայրը Մարիամ, և Յակոբեդեոսի որդւոցը մայրը։

57. Ու երբոր իրիկուն եղաւ, Արիմաթիայէն հարուստ մարդ մը եկաւ՝ որուն անունը Յովսէփ էր, որ ինքն ալ Յիսուսի աշակերտ էր.

58. Պիղատոսին քովը երթալով՝ Յիսուսին մարմինը խնդրեց. ան ատենը Պիղատոս հրաման ըրաւ՝ որ մարմինը տրուի։

59. Ու Յովսէփ մարմինը առաւ՝ մաքուր կտաւով պատնեց,

60. Ու դրաւ իր նոր գե-

լը կնիկներուն։

Մ-ՐԻ-ՄԱ-ԹԷ-ԱՅԷՆ։ Մագդաղայէն էր։ Գլ. ժԵ. 39. Մեկնութիւնը։ Յիսուս իրմէն եօթը դեւ հաներ էր (Մ-ՐԻ. ԺԶ. 9), եւ ինքը իր ցերը շատ կսիրէր։

Յ-Ի-ՈՍ-ԷՖ ՄԱՅՐԸ։ Այսինքն պզտիկ Յակոբոսին։ Գլ. ժ. 3 մեկնութիւնը։ Ինքը Յիսուսի մօտ ազգական էր։

ՋԷԲԷԴԷՈՍ ԱՐԴՈՅԸ ՄԱՅՐԸ։ Յակոբոսին եւ Յովհաննէսին մայրը։ Գլ. ժ. 3։ ի., 20 մեկնութիւնը։

57. Իրիկուն։ Ուրբաթ իրիկուն։ Յովհաննէսին պատմութենէն (ՅՀ. 31, 34) կը սորվինք թէ, որովհետեւ Շաբաթ օրը մօտ էր, որպէս զի մարմինները խաչը չմնան, Հրէաները Պիղատոսին աղաչեցին որ խաչուածներուն սրունքները կոտրել տայ, եւ զինուորները երկու աւազակներունը կոտրեցին, բայց՝ տեսնելով թէ Յիսուս արդէն մեռած էր՝ անոր սրունքները չկոտրեցին, բայց զինուոր մը գեղարդով անոր կողը խոցեց եւ անկէց արիւն ու ջուր ելաւ։ Ասկէց վերջն էր որ Յովսէփ եկաւ մարմինը թաղելու։ Յովսէփին հարուստ ըլլալը կը յիշուի, որովհետեւ քսուած

58. Պիղատոսին քովը երթալով՝ Յիսուսին մարմինը խնդրեց. ան ատենը Պիղատոս հրաման ըրաւ՝ որ մարմինը տրուի։

59. Ու Յովսէփ մարմինը առաւ՝ մաքուր կտաւով պատնեց,

60. Ու դրաւ իր նոր գե-

էր (ԵՒ. ԾԳ. 7) թէ հարուստին հետ պիտի ըլլայ։ Որչափ անհաւանական բան մըն էր որ ասանկ անարդուած ու խաչուած մէկը ասանկ թաղուի, բայց Աստուծոյ որոշումովը եղաւ։ Յովսէփ երեւելի խորհրդական մը եւ բարի ու արդար մէկն էր, որ քահանայապետներուն ըրածին հաւանութիւն տուած չէր։ Մ-ՐԻ. ԺԵ. 43։ Ղ-Ա. Ի-Գ. 50։ Բայց, թէ եւ իրենց ըրածին հաւանութիւն տուած չէր, հաւանական չէ թէ իրենց դէմ դրած էր, ինչու որ ֆ-ԼՈ-Ւ-ԼԷՐ-Ը մըն էր (Ց-ՒՀ. ԺԹ. 38), բայց Յիսուսի մեռնելուն ատենը եղած հրաշքները տեսնելով՝ կամ ուրիշ պատճառաւ մը՝ իր վախը մէկդի ըրաւ, ինչու որ լսուած է թէ հ-Ր-Յ-Ո-Ւ-Թ-Ի-Ն ընկերէ (Մ-ՐԻ. ԺԵ. 43) Պիղատոսին քովը գընաց եւ մարմինը ուզեց։ Նոյնպէս ալ Նիկոդեմոս՝ որ առաջ Յիսուսի քովը գիշերով գալով (Ց-ՒՀ. Գ. 2) վախկոտ մէկը եղեւ, յետոյ՝ հիմա իր վախկոտութիւնը մէկդի կ'ընէ եւ մարմինը թաղելու օգնութիւն կընէ։ Ց-ՒՀ. ԺԹ. 39։

59. Կտաւ պատնէց։ Զմուռսը ու հալուէ ալ գործածեցին։ Ց-ՒՀ. ԺԹ. 39։

60. Մէյ մը. եւն։ Յովս-

բեզմանին մէջ որն որ քա-
րէ փորած էր. և գերեզ-
մանին դուռը մեծ քար մը
գլորցընելով գնաց։

61. Ու հոն էր Մարիամ Մագդաղենացին՝ և
միւս Մարիամը՝ գերեզ-
մանին դիմացը նստած։

62. Ու հետևեալ օրը՝
որ ուրբաթէն ետև էր, քա-
հանայապետները ու փա-
րիսեցիները ժողվուեցան
Պիղատոսին քովը,

63. Ու ըսին. Տէր՝ կը
յիշենք որ ան մոլորեցու-
ցիչը իր կենդանութեան
ատենը կ'ըսէր, Թէ Երեք
օրէն ետև յարութիւն
կ'առնեմ։

64. Ուստի հրաման ըրէ
որ մինչև երրորդ օրը գե-
րեզմանին զգուշութիւն ը-
նեն. չըլլայ Թէ իր աշա-
կերտները գիշերով գան՝
զանիկայ գողնան, և ժո-
ղովուրդին ըսեն, Թէ Մե-
ռելներէն յարութիւն ա-
ռաւ. ու հետի մոլորու-
թիւնը առջինէն գէշ ըլ-
լայ։

65. Պիղատոս անոնց ը-
սաւ. Դուք ունիք պահա-
պան զինուորներ. գացէ՛ք՝
զգուշութիւն ըրէք ինչպէս
որ գիտէք։

66. Անոնք ալ գացին
գերեզմանին զգուշութիւն
ըրին, քարը կնքելով ու
պահապան զինուորները ե-
նելով։

բութիւն կար որ գերեզման-
ներուն բերանները կլոր քա-
րերով գոցեն։

61. Համար 55 մեկնութիւնը։

62. Հեթեթաբար օրը՝ Շաբաթ ի-
րիկունը արեգակին մարը մնած
ատենը, որ ան ժամանակին
Հրեաներուն երկուշաբթի օրը
սկսեց։ Ուզեցին կ'ըսեն Թէ ա-
խնդիրը ըրին Ուրբաթ իրիկու-
նը արեւը մարը մնալէն ե-
տեւ, որ Հրեից հաշիւովը կըր-
նար ըսուիլ հեթեթաբար օրը,
բայց հաւանական չէ Թէ փա-
րիսեցիները, որ շաբաթ օրը
առաւօտ պահլուն վրայ կը պար-
ծենային, անանկ գործ մը պի-
տի ընէին ան ժամանակին։

65. Դուք առիք պահապան զի-
նուորներ. կ'երեւայ Թէ քա-

նի մը զինուորներ քահանայա-
պետներուն իշխանութեանը
տակ դրուած էին, եւ Պիղա-
տոս, ուրիշ զինուորներ տա-
լուն տեղը, կ'ըսէ, "Ձեր ունե-
ցածները գործածեցէք"։

66. Քարը Ք. Ե. Ա. ն, Ա ո ր ը-
լոր գործին մէջ Աստուծոյ
նախախնամութիւնը յայտնա-
պէս կը տեսնուի։ Որ չըսուի
Թէ Յիսուս գողցաւ զինուոր
մը գնդապետով մը անոր կողը
խոցեց, եւ հիմա փարիսեցի-
ները գերեզմանը անանկ գո-
ցել պահել կուտան որ վերջը
իրենց բերանները բոլորովին
գոցուին՝ ու կարող չըլլան ը-
սելու Թէ իրենք զգուշութիւն
չըրած Յիսուսի աշակերտները
եկան իր մարմինը գողցան։

ԳԼ. ԻԸ

1. Եւ շաբաթ գիշերը՝ որ մկկաբթին կը լուսնար, եկաւ Մարիամ Մագդաղենացին, ու միւս Մարիամը՝ գերեզմանը տեսնելու։

2. Եւ ահա՛ մեծ երկրաշարժ մը եղաւ. ինչու որ Տէրոջը հրեշտակը երկինքէն իջնելով, գնաց դռնէն մկկդի գլորցուց քարը, ու անոր վրայ նստաւ։

3. Եւ անոր տեսքը

ԳԼ. ԻԸ

1—20. Մրկ. ժԶ. 1—20։ Ղկ. ԻԴ. 1—53։ Յովհ. Ի. եւ ԻԱ. գլ. Մատթէոս ասի իր պատմութիւնը շատ կարճ կ'ընէ, եւ թէ որ լման պատմութիւնը գիտնալ կ'ուզենք, վերոյիշեալ գլուխներն ալ կարդալու ենք ասի գլխուն հետ։ Անոնց եւ ասոր մէջտեղը բաւական տարբերութիւններ կան, ինչպէս որ միշտ տարբերութիւններ կ'ըլլան՝ երբոր զանազան մարդիկ նոյն՝ բանը կը պատմեն, մանաւանդ երբոր ամէն մկկը իր միտքը կը դնէ որ պատահած բաներուն չէ թէ բոլորը՝ հապա միայն մկկ քանիները պատմէ։ Գլխուն մկկնութիւնը լմնցնելէն վերջը Մատթէոսին՝ Մարկոսին՝ Ղուկասին տուած պատմութիւններէն մկկ համաձայն եւ աւելի լեցուն պատմութիւն մը պիտի հանենք։

Կը լսուի, Յովհաննէս (Ի. 1) կ'ըսէ, Աստուծոյ հրեշտակը, եւ Մարկոս (ԺԶ. 2) կ'ըսէ, Շատ հնուէն՝ ուրկէ որ կը ծագէր՝ թէ որ ճամբայ ելան հրեշտակ, գերեզմանը պիտի հասնէին արեւն ծագած ատենը. կըրնանք ալ Մարկոսին խօսքերէն հասկընալ թէ արշալոյսին եկան՝ երբոր արեւը ծագել սկսած էր, չէ թէ բոլորովին ելած էր, հապա արեւելքին մէջ իր լոյսը կը ծագեցնէր։

Մարիամ Մագդաղենացին։ Գլ. Ի. 56 մկկնութիւնը։

Մէ՛ն Մարիամը։ Յակոբոսին եւ Յովսէսին մայրը։ Մրկ. ԺԶ. 1։ Գլ. Ի. 56 մկկնութիւնը։ Յովհաննէս ասի կը նիկներէն միայն Մարիամ Մագդաղենացին կը յիշէ, որովհետեւ իր միտքն էր որ Յիսուսի իրեն երեւնալը պատմէ։ Սոդովմէ ալ իրենց հետն էր (Մրկ. ԺԶ. 1։ Գլ. Ի. 20), ու Յովհաննան եւ ուրիշներն ալ։ Ղկ. Ի. 1, 10։ Կ'երեւայ թէ կը նիկներու բաւական բազմութիւն կար, որ ասանկով իրենց սէրը ցուցուցին։ Գլ. Ի. 55 մկկնութիւնը։

Գերեզմանը տեսնելու։ Հետեւեալ խուռնակը բերին՝ որ Ուրբաթ իրիկունը առած էին (Ղկ. Ի. 56) որ մարմինը օծեն։ Յովսէփ ու Նիկոդեմոս մարմինը թաղելով զմռսուսի ու հալուէի խառնուրդ մը եւ խունկեր գործածեր էին (Յովհ. ԺԹ. 39, 40), ու կնիկները ալ գիտցան (Մրկ. ԺԵ. 47։ Ղկ. Ի. 55), բայց կամ շուտ ընելուն համար իրենք գործը լմնցուցած չէին՝ կամ կնիկները իրենց սէրը ցուցնելու համար կ'ուզէին աւելի ընել։

2. Ահա երկրաշարժը եղեր էր կնիկներուն գալէն առաջ։

Անոր վրայ նստաւ։ Կնիկնե-

փայլակի պէս էր, ու անոր հանդերձները ձիւնի պէս ճերմակ։

4. Ու անոր վախէն պահապանները խռովեցան, ու մեռածի պէս եղան։

5. Պատասխան տուաւ հրեշտակը՝ ու ըսաւ կնիկներուն. Դուք մի՛ վախնաք. քանզի գիտեմ որ կը փնտռէք Յիսուսը՝ որ խաչուեցաւ.

6. Ընիկայ հոս չէ, ինչու որ յարութիւն առաւ, ինչպէս որ ըսաւ. եկէ՛ք տեսէ՛ք ան տեղը՝ ուր որ Տէրը պառկած էր։

7. Ու շուտ մը գացէ՛ք անոր աշակերտներուն ըսէ՛ք՝ թէ անիկա մեռելներէն յարութիւն առաւ. և ահա՛ ձեզմէ առաջ Գալիլեա կ՚երթայ, հոն պիտի տեսնէք անիկայ. ահա՛ ձեզի զրուցեցի։

բուն գալէն առաջ հրեշտակը գերեզմանը մտած էր՝ և իրենք զանիկայ հոն տեսան։ Մրկ. ԺԶ. 5։

5. Պատասխան տուաւ հրեշտակը։ Ղուկաս (ԻԴ. 4) կ՚ըսէ թէ երկու հրեշտակներ կային։ Մատթէոս ու Մարկոս միայն մէկը կը յիշեն, ան որ կնիկներուն խօսեցաւ։ Մարկոս և Ղուկաս հրեշտակ չեն ըսեր, հապա մարդ, որովհետև հրեշտակները մարգու կերպարանք առին։ Անանկ ալ ան հրեշտակները որ Աբրահամին երևցան, մարդիկ կ՚ըսեն։ Ծն. ԺԸ. 2։

Դուռ փ ընծաւ։ Կնիկները անանկ անսովորական բաներ տեսնելով շատ վախցան։

6. Յարութիւն առաւ, ինչպես որ ըսաւ։ Գլ. ԻԶ. 21։ Ի. 17։

Տեսէ՛ք անդիրը ևն։ Տեսէք թէ հոս չէ։

7. Անոր աշակերտներուն ըսէ՛ք ևն։ Մարկոս (ԺԶ. 7) կ՚ըսէ, "և Պետրոսին"։ Անանկով Պետրոսի քաջալերութիւն տուաւ, հաւանական է թէ իր ցերը ուրանալուն համար ցաւով լեցուած ըլլալով պիտի վախնար ու ըսէր, "Չե՛ն

տէ ընդունի։"

Ահա յիշեա՛ գալիլեայի Մարկոս (ԺԶ. 7) կ՚ըսէ, "հոն պիտի տեսնէք անիկայ՝ ինտոր որ ձեզի ըսաւ"։ Յիսուս իր մահէն առաջ մէկ յատուկ ժողովք մը որոշած էր Գալիլեայի մէջ (Գլ. ԻԶ. 32) իր ընդհանուր աշակերտներուն համար, որոնցմէ մեծ մասը Գալիլեացի էին։ Տեղն ալ որոշեր էր, մէկ լեռ մը՝ որուն անունը մենք չենք գիտեր, հետևաբար 16։ Հաւանականաբար առաժողովքն է որ Պօղոս կը յիշէ (Ա Կոր. ԺԵ. 6) ըսելով թէ՝ Քրիստոս հինգ հարիւրէն աւելի եղբայրներուն մէկտեղ երևցաւ։ Ուրեմն հրեշտակը ու վերջը Յիսուս ալ (համար 10) ան երեւելի ընդհանուր ժողովքը կը յիշեն՝ և աշակերտներուն կը պատուիրեն որ հոն երթան, թէ և ինքը առաջ Երուսաղէմին մէջ մէկ քանիներուն պիտի երևնար։ Անհաւանական չէ ալ եթէ միայն իրենց անհաւատութեանը համար (Մրկ. ԺԶ. 14) հարկ եղաւ որ Յիսուս Երուսաղէմին մէջ կենայ՝ և առաք-

8. Ու անոնք շուտ մը գերեզմանէն ելան վախով ու մեծ ուրախութիւնով՝ և կը վազէին աշակերտներուն պատմելու։

9. Ու երբոր կ'երթա-

յին անոր աշակերտներուն պատմելու, ահա՛ Յիսուս անոնց դէմը ելաւ՝ ու ըսաւ. Ողջո՛յն ձեզ։ Ու անոնք մօտենալով՝ անոր ոտքերը բռնեցին, ու երկրպա-

---

եալներուն երեայ, և Թէ, Թէ որ ինքզինքը իրենց հոն ցուցուցած չըլլար, իրենք իր յարութիւն առնելը պիտի չհաւատային՝ որ Գալիլեա երթալին ան ժողովքին։

8. Վախով։ Իրենց տեսածներուն համար, և ուրախութեամբ՝ իրենց լսածներուն համար։ Կը վազէին՝ որովհետև հրեշտակն ըսեր էր, Շուտ փոխ։

9. Յիսուս անոնց դէմը ելաւ. ևն Ըսուած է (Մրկ. ԺԶ. 9) Թէ Յիսուս առաջ Մարիամ Մագդաղենացիին երեւցաւ, և ան չէ Թէ միայն կնիկներուն հետ ճամբուն վրայ՝ հապա գերեզմանին քովը (Յհ. Ի. 14). և առջի բերան կ'երեւայ Թէ Մատթէոսին պատմութիւնը անոր դէմ կուգայ, բայց անանկ չէ։ Յովհաննէս (Ի. 1—8) կ'ըսէ Թէ Մարիամ Մագդաղենացին՝ դառնալով իր տրբէն երբ՝ վազեց և Պետրոսն ու Յովհաննէսը կանչեց։ Հաւանական է Թէ Մարիամ չկեցաւ միայն կնիկներուն հետ գերեզմանը մտնելու, և ասանկով հրեշտակին խօսքը չլսեց։ Հապա գերեզմանը բաց տեսնելով, ու վախնալով Թէ մարմինը գողցած էին, միայն կնիկներէն բաւական առաջ վազեց և երկու առաքեալները կանչեց։ Պետրոս ու Յովհաննէս շուտ մը վազեցին եկան, ու գերեզմանը պարապ տեսնելով՝ նա

դարձան, քանի որ Մարիամ գերեզմանին քովը մնալով՝ Յիսուսը տեսաւ, ինչպէս որ Յովհաննէս կը պատմէ։ Ասանկով Յիսուս Մարկոսին ըսածին պէս, առաջ Մարիամին երեւցաւ, և անմիջապէս վերջը՝ Մատթէոսին ըսածին պէս, միայն կընկերներուն, որոնք տակաւին ճամբան էին։ Մարիամին միայն կնիկներէն առաջ գերեզմանէն ելլելը՝ առանց հրեշտակին ըսածը լսելու, աւելի հաւանական կ'երեւայ ասկէց՝ որ ինքը լացաւ ու ըսաւ (Յհ. Ի. 13), Իմ Տէրս գերեզմանէն վերցուցին, ու չեմ գիտեր ուր դրին անիկայ։ Թէ որ ինքը միայն կնիկներուն հետ հրեշտակը տեսած և իր ըսածը լսած ըլլար, Թէ Յիսուս յարութիւն առած է, անոնց պէս ինքն ալ՝ լալուն տեղը ուրախութեամբ պիտի լեցուէր. բայց, Թէ որ ինքը կեցաւ ու միայն կանչերուն հետ գերեզմանէն ելաւ, կրնանք ըսել Թէ ինքը իրենցմէ դուրս ճամբով մը գընացած, և աւելի մօտ տեղ մը Պետրոսն ու Յովհաննէսը կանչեց գերեզմանը, և իր Տէրը հոն տեսաւ, և Յիսուս՝ իրեն երեւնալէն վերջը, միայն կնիկներուն դէմը ելաւ, որոնք աւելի հեռու տեղ մը կ'երթային ուրիշ աշակերտներ կանչելու։ Յիշելու է Թէ աշակերտները՝ որոնք կնիկները կանչել գացին, միայն տեղը չէին. ամենք

գուԹիւն ըրին անոր։

10. Ըն առնեը Յիսուս ըսաւ անոնց. Մի՛ վախնաք, գացէ՛ք իմ եղբայրներուս ըսէ՛ք՝ որ Գալիլեա երթան, ու հոն զիս պիտի տեսնեն։

11. Երբոր անոնք կ'երԹային՝ ահա՛ պահապան զինուորներէն մէկ քանին քաղաքը եկան, ու քահանայապետներուն պատմեցին բոլոր եղած բաները։

12. Ու անոնք ծերերուն հետ մէկտեղ ժողովուելով՝ ու խորհուրդ ընելով՝ շատ ստակ տուին զինուորներուն,

13. Ու ըսին. Ըսէ՛ք, Թէ Ընոր աշակերտները գիշերով եկան անիկայ գողցան՝ երբոր մենք կը քնանայինք։

14. Ու Թէ որ ատեանը կուսակալին ականջը հասնի, մենք անիկայ կը հաճեցնենք, և ձեզ ա-

---

գերեզմանին մօտ, և ոմանք անկէց աւելի հեռուն։

10. Մէ վՒՒՈՒ։ Գերեզմանէն վախով ելան (համար 8), ու հաւանական է Թէ Ցիսուսը տեսնելով իրենց վախն աւելցաւ։

Գալիլեա երթան։ Համար 7 մեկնուԹիւնը։

Հոն զիս պիտի տեսնեն։ Ան ժամանակէն առաջ Երուսաղէմին մէջ ոմանք Անիկայ տեսան, բայց աշակերտաց բազմուԹիւնը զինքը տեսան միայն Գալիլեայի մէջ, ան իր որոշած ժամանակն ու տեղը։ Պէտք էր որ առաքեալները Ցիսուսի աս խօսքին համեմատ անդիմադրելի ելլային, բայց իրենց անհաւատուԹեանը պատճառաւ ժամանակ մը Երուսաղէմ մնացին։ Համար 7 մեկնուԹիւնը։

11. ՊահապանՒՒՐԻՒՆ։ Որ քահանայապետները դրած էին։ ԳԼ. ԻԷ. 66։

13. ԳիՒՐՒՎ ԼՒՈՒ ՆՒԿՒՈՅ ՓՈՂՑԱՆ։ Ան իրենց ըսածը բոլորովին անկարելի բան մըն էր, ինչու որ (1) Թէ և զինուորները քնացած ըլլային, վախկոտ աշակերտները պիտի չհամարձակէին դերեզմանը բանալ և մարմինը վերցնելու։ (2) Թէ որ զինուորները քնացան, ինտո՞ր գիտցան Թէ մարմինն ի՞նչ եղաւ։ Քնացողը վկայ չըկրնար ըլլալ։ (3) Հռոմայեցւոց զօրքին մէջ, զինուորները Թէ որ պահպանուԹիւն ըրած առեններին քնանային, մահով կը պատժուէին, և անհնարին է որ այնքան մարդիկ մէկտեղ ան յանցանքն ընէին, մանաւանդ երբոր պատուիրած էին որ շատ զգուշուԹիւն ընեն։ (4) ՔահանայապետներըՒ յայտնի ըրին իրենց սուտ խօսելը, ինչու որ, Թէ որ իրենք իրենց ըսածին հաւատացած ըլլային, անշուշտ զինուորներն եւ աշակերտներն ալ բռնել ու պատժել պիտի տային, բայց չըրին։

14. ՁԵԶ ՊԱՀՈՎ Լ'ԸՆԻ։ Որ կուսակալը ձեզ չպատժէ։

պահով կ'ընենք ։

15 · Ընոնք ալ ստակը առին՝ ու սորվածնուն պէս ըրին . և աս ձայնը Հրէից մէջ տարածուեցաւ մինչեւ աս օրս ։

16 · Իսկ տասնումեկ աշակերտները գացին Գալիլեա ան լեռը՝ ուր որ Յիսուս իրենց որոշեր էր ։

17 · Ու երբոր զանիկայ տեսան, երկրպագութիւն ըրին անոր, բայց ոմանք տարակուսեցան ։

18 · Ու Յիսուս մօտենալով՝ խօսեցաւ անոնց ու ըսաւ . Ամէն իշխանութիւն ինծի տրուեցաւ երկինքի ու երկրի մէջ ։

19. Ուրեմն գացէ՛ք բոլոր աղգերը աշակերտեցէ՛ք . մկրտեցէ՛ք զանոնք

---

15. Մինչեւ աս օր ։ Մինչեւ որ Մատթէոս իր աւետարանը գրեց, որ Յիսուսի յարութենէն 30 տարիի չափ վերջն էր ։

16. Գալիլեա ։ Չէ թէ անմիջապէս, հապա քանի մը օր վերջը ։ Յովհ · Ի · 19, 26էն կը սորվինք թէ աշակերտները՝ ամենէն քիչ, ութը օր Երուսաղէմ կեցան գալիլեա երթալէն առաջ ։

Ուր որ Յիսուս երկնց որոշեր էր։Մատթ · Ի.Զ. 32։ Համար 7 մեկնութիւնը ։

17. Բայց ոմանք տարակուսեցան ։ Չէ թէ առաքեալներէն, որոնք զինքը առաջ քանի մը անգամ տեսած էին, անանկ որ մինչև անգամ թերահաւատ Թովմասը հաւատաց ու ըսաւ, "Իմ Տէրը ս և իմ Աստուածս" (Յովհ · Ի. 28), հապա ուրիշ աշակերտներ, որոնք անատենը նոր տեսան Յիսուսը յարութիւն առած ։ Ինչպէս որ ըսինք (համար 7 մեկնութիւնը), հաւանական է թէ աս ժողովքը ան էր որ Պօղոս կը յիշէ, երբոր հինգ հարիւր եղբայրներէն աւելի ներկայ էին ։

18. Ամէն իշխանութիւն ինծի տրուեցաւ ։ Դան · Է. 14։ Գլ · ժԱ. 27 մեկնութիւնը ։

19. Գացէք բոլոր աղգերը աշակերտեցէ՛ք . Որովհետև Քրիստոս ամէն իշխանութիւն ունի և կրնայ իր տակր աշակերտներուն խօսքը զօրաւոր ընել՝ որ իրենց քարոզութիւնովը մարդիկ դարձի բերէ (Ա Կր · Ա. 21), ուստի Քրիստոսի ամէն հաւատացողը իր կարողութեանը չափ աշխատելու է որ բոլոր աշխարհը աւետարանով լուսաւորէ · Գլ · թ. 38 մեկնութիւնը ։

Մկրտեցէք զանոնք. ևն ։ Ամէն օրհնեալ երկրորդութեան երեք անձանց անունները մկրտութեան մէջ կը յիշուին . որովհետև երեքն ալ մարդոց փրկութեանը մէջ գործ մը կ'ընեն ։ Հայրը իր սիրելի Որդին խրկեց մեղաւորները փրկելու (Ա Յովհ · Դ. 9, 10), Որդին աշխարհ եկաւ ու մեռաւ փրկութեան գործը կատարելու (Ա Տէմ · Ա. 5), և Սուրբ Հոգին մարդոց սիրտերը կը նորոգէ և կը սրբացնէ՝ որ երկինքին համար յարմարին ։ Յովհ · Գ. 5։ Ա Պետ · Ա. 2։ Մկրտութիւնը լվացման ընծայ է, և՝ Յիսուսի ըսածին համեմատ՝ ջանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ ։ և որեւ

յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ ·
20 · Սորվեցուցէք անոնց ամէն բաները որ

ինչ ուրիշ բաները , մարդոց հնարած աւելորդութիւնները՝ որ Սուրբ Գիրքին բնաւ ապացոյց չունին՝ և Աստուծոյ ընդունելի չեն ։ Գլ · ԺԵ · 9 մեկնութիւնը ։ Ցոյժ · ԻՌ. 19։ Ասանկ աւելորդութիւններն ալ աւելի վնասակար են առ պատուր՝ որ տգէտներն իրենց յոյսը իրենց վրայ կը դնեն, խորհելով թէ անոնցմով փրկուելիք կ'ըլլայ ։ Զոր օրինակ դիտէ շատերուն մեռոնին վրայ ունեցած խորհուրդը , որ, թէեւ միայն հասարակ եղ մըն է, իրենց կարծիքովը եկեղեցին հիմն է, և ով որ ան չունի Քրիստոսը չունի ։

20 Սորվեցնելէ անոնց, ևն, Ժողովուրդին սորվեցնելու է Քրիստոսի պատուէրները, որ առանց զանոնք դիտնալու և կատարելու , բնաւ Քրիստոնէութիւն չկրնար ըլլալ ։ Մէրթէնէ և սորվեցնելէն կ'ըսէ մեր Փրկիչը , և երեսէն ալ միեւնոյն կերպով կը պատուիրեն մեզ ։ Ընդնք որ սկրտութիւնը՝ սորվեցնելէն աւելի հարկ կը սեպեն , մեծապես կը սխալին , քանզի մեր Տէրը երկուքն ալ ՝ի միասին պատուիրած է ։ Մէկն առնել ու միսը ձգել, երկուքն ալ ձգել կ'ըլլայ ։ Ցոյ · Բ. 10, 11 ։ Որովհետեւ Մատթէոսին՝ Մարկոսին՝ Ղուկասին և Յովհաննէսին պատմութիւնները, ինչպէս որ ըսինք (համար 1 մեկնութիւնը) , մէկզմէկ տարբեր են , մնաւանդ երբոր Քրիստոսի իր յարութիւնէն վերջը իր աշակերտ-

---

հէն՝ ինչ որ ես ձեզի պատուիրեցի . և ահա ամէն օր ես ձեզի հետ եմ մինչև աշխարհիս վերջը ։

ներուն երեւալուն վրայ կը խօսին , կը դնենք հետեւեալ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Կ'երեւայ թէ ան [illegible] օրուան մէջ (Գործ · Ա · 3) իր յարութենէն մինչեւ իր համբարձումը ինքը իր աշակերտներուն տասն անգամ երեւցաւ. այսինքն ,

(1) Մարիամ Մագդաղենացիին ։ Մրկ. ԺԶ. 9։ Ցվհ. Ի · 11—17։ Գլ. ԻԸ. 9 մեկնութիւնը ։

(2) Մէկալ կիներուն ։ Գլ · ԻԸ. 9 մեկնութիւնը ։

(3) Պետրոսին ։ Ղուկ · ԻԴ · 34։ Ա Կր. ԺԵ. 5։

(4) Երկու աշակերտներուն, որ Էմմաուս կ'երթային ։ Մրկ. ԺԶ. 12, 13։ Ղուկ. ԻԴ. 13—32։

(5) Տասը առաքեալներուն, իր յարութիւն առած օրուան իրիկունը ։ Մրկ. ԺԶ. 14։ Ղուկ. ԻԴ · 36—49։ Ցվհ. Ի · 19—24։ Ա Կր · ԺԵ. 5 ։

(6) Տասնումէկ առաքեալներուն, Գետեւեալ Մկշաբթի իրիկունը ։ Ցվհ. Ի. 26–29 ։

(7) Եօթը առաքեալներուն , Տիբերիայի ծովուն քովը ։ (որ նաեւ Գալիլեացւոց ծովը կ'ըսուի)։ Ցվհ. ԻԱ. 1–14։ Ցովհաննէս (ԻԱ. 4) կ'ըսէ թէ աս երրորդ անգամն էր որ Յիսուս իր աշակերտներուն երեւցաւ , այսինքն , երրորդ անգամը որ [illegible] երեւցաւ ։ Իր. 1, 2, 3, ու 4 երեւնալը հաշիւի չբերեր ։

(8) Առաքեալներուն՝ ու հինգ հարիւրէն աւելի եղբայրներուն, լեռան մը վրայ Գալիլեայի մէջ ·

ԳԼ. ԻԸ. 16, Ա Կ-Ր. ԺԲ. 6։

(9) Յակոբոսին։ Ա Կ-Ր. ԺԲ. 7։

(10) Բոլոր առաքեալներուն, երուսաղէմին մէջ, որ ան ատենը գիրենք մինչեւ Բեթանիա, հաւանականապէս Ձիթենեաց լեռանը գլուխը, տարաւ՝ եւ իրենց աչքերուն առջեւը համբարձաւ։ Գ-Ր. ԻԴ. 50, 51։ Գ-Ր. Ա 3–10։ Ա Կ-Ր. ԺԲ. 7։ Իր համբարձումէն ետքն ալ Պօղոս առաքեալին երեւցաւ Գ-Ր. Թ. 3–5։ ԻԲ. 6–10։ Ա Կ-Ր. ԺԲ 8)։ եւ Յովհաննէսին։ Յ-Յ-Ր. Ա. 13։

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԿՈՍԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ա

1. ԱՍՏՈՒԱԾՈՅ Որդւոյն Յիսուս Քրիստոսի աւետարանին սկիզբը։

2. Ինչպէս որ մարգա-

ԳԼՈՒԽ Ա

*Հաւանական է թէ Մարկոս աւետարանիչը ան Մարկոսն է որ Գործ. ԺԲ. 12 կը յիշուի, Բառնաբասին եղբօրորդին էր, Երբոր Բառնաբաս եւ Պօղոս Հեթանոսներուն մէջ քարոզութեան ելան, Մարկոս իրենց սպասաւորն էր։ Գործ. ԺԲ. 25, ԺԳ. 5, Որովհետեւ ինքը գործը չյաջողցած եւս դարձաւ (Գործ. ԺԳ. 13), երբոր իրենք երկրորդ անգամ քարոզութեան ելան՝ եւ Բառնաբաս կ'ուզէր նորէն իր ազգականը հետերնին առնել, Պօղոս չէր ուզեր, եւ սաստկով իրենք իրարմէ զատուեցան։ Գործ. ԺԵ. 38, 39, Վերջը Պօղոս իրեն հետ հաշտուեցաւ ու նորէն իր հետը առաւ, Կող. Դ. 10, Բ. Տիմ. Դ. 11, Կ'երեւայ ալ թէ ինքը Պետրոս առաքեալին ընկերն եղաւ (Ա Պետ. Ե. 13), ու կ'ըսուի թէ ինքը իր աւետարանը գրեց Պետրոսին վերակացութեանը տակ։ Մարկոսին միտքը մանաւանդ ասկէ՛ որ Ճիրկից մէջ գրուած է. Ես իմ դեսպանս կը խրկեմ քու երեսիդ առջեւէն, որ քու ճամբադ պիտի պատրաստէ քու առջեւդ։

3. Անապատի մէջ

սուսի Աստուծոյ Որդին ըլլալը ապացուցանէ, եւ անոր հաստատ իր մանկութեանը վրայ բան մը չըսելով՝ Աստուծոյ Որդին անունը իրեն տալով կըսկսի իր ըրածները պատմել։ Որովհետեւ Մարկոսին պատմած բաներէն շատերը Մատթէոսին մէջ կը գտնուին, պէտք պիտի չըլլայ որ անոնք հոս ալ մեկնենք, եւ սասնկով խօսքը երկայն ընենք։ Բաւական պիտի ըլլայ որ Մատթէոսին ան տեղերը յիշենք, ուր որ նոյն խորհուրդները կան, եւ կարդացողը անոր մեկնութիւնը կըրնայ կարդալ։

1–8։ Մատ. Գ. 1–12 մեկնութիւնը։ Ղ–. Գ. 1–18։

Ա–ր–ո–ծ–յ Որդ–ւ–ն։ Մատ. ԺԶ. 16 մեկնութիւնը։

Ա–ւ–ե–տ–ա–ր–ա–ն–ի–ն–։ Աւետարան կ'ըսուի ան փրկութեան աւետիս բերող խօսքին՝ որ իր–ի–ն–ք–ը առաւ Յովհաննէս Մկրտիչին քարոզութենէն։

2. Ա–հ–ա–։ Եսայ. Մալ. Գ. 1։ Մատ. ԺԱ. 10 մեկնութիւնը։

3. Ա–ն–ա–պ–ա–տ–ի մէջ Եսայ. Մատ. Գ. 3 մեկնութիւնը։

կանչողին ձայնը · Տէրոջը ճամբան պատրաստեցէ՛ք, անոր շաւիղները շիտակեցէ՛ք ·

4. Յովհաննէս անապատին մէջ կը մկրտէր, և ապաշխարութեան մկրտութիւն կը քարոզէր՝ մեղքերու թողութեան համար ։

5. Ու բոլոր Հրէաստանի երկիրը՝ ու Երուսաղէմացիք կ'երթային անոր, ու ամէնքը կը մկրտուէին անկէ Յորդանան գետին մէջ՝ մեղքերնին խոստովանելով ։

6. Ու Յովհաննէս հագեր էր ուղտի մազ, և իր մէջքը կաշիէ գօտի · ու իր կերակուրը մարախ ու վայրենի մեղր էր ։

7 Ու կը քարոզէր ու կ'ըսէր · Իմ ետեւէս ինծմէ զօրաւորը կուգայ, որ ես արժանի չեմ ծռելու՝ ու անոր կօշիկներուն կապերը արձրկելու ։

8. Ես ձեզ ջրով մկրտեցի, բայց անիկա ձեզ Սուրբ Հոգիով պիտի մկրտէ ։

9. Ու եղաւ որ՝ այն օրերը Յիսուս Գալիլեայի Նազարէթէն եկաւ, ու Յովհաննէսէն մկրտուեցաւ Յորդանանու մէջ ։

10. Ու շուտ մը ջուրէն ելլելուն պէս՝ երկինքը բացուած տեսաւ, և Հոգին աղաւնիի պէս՝ որ իր վրայ կ'իջնէր ։

11. Ու ձայն մը եկաւ երկինքէն՝ ու կ'ըսէր · Դուն ես իմ սիրելի Որդիս, որուն հաւներ եմ ։

12. Ու շուտ մը Հոգին անապատը հանեց զանիկայ ։

13. Ու քառսուն օր հոն էր անապատին մէջ՝ Սատանայէն փորձուած · և գազաններու հետ էր, ու հրեշտակները իրեն սպասաւորէին ։

4։ Տես Մատ. Գ. 1, 2 մեկնութիւնը ։

5։ Տես Մատ. Գ. 5, 6 մեկնութիւնը ։

6։ Տես Մատ. Գ. 4 մեկնութիւնը

7, 8։ Տես Մատ. Գ. 11 մեկնութիւնը ։

9-11։ Մատ. Գ. 13, 16, 17 մեկնութիւնը ։

12, 13։ Յիսուսի քարոզութեանը աւելի լեցուն պատմութիւնը՝ տես Մատ. Գ. 1-11։ Ղուկ. Դ. 1-13 ։

Քառասուն օր. եւայլն։ Անկէց հասկընալու չենք թէ աս քառասուն օրուան մէջ Յիսուս դէր կը ներկայեր սատանայէն ։ Անանկ ալ Գործ. Ա. 3 կ'ըսուի թէ քառասուն օրուան մէջ Յիսուս իր աշակերտներուն երեւցաւ, երբոր ինքը չէ թէ դէր առնոց հետն էր, հապա հաւանականաբար միայն տասն անգամ անոնց երեւցաւ։ Տես Մատ.

սաւորութիւն կ'ընէին ։

14. Եւ Յովհաննէսին մատնուելէն ետեւ՝ Յիսուս Գալիլեա եկաւ, Աստուծոյ արքայութեան աւետարանը կը քարոզէր՝ ու կ'ըսէր ,

15. Ժե՛ժամանակը լրացած է, և Աստուծոյ թագաւորութիւնը մօտեցած է. ապաշխարեցէ՛ք՝ ու աւետարանին հաւատացէ՛ք։

16. Երբոր Գալիլեացւոց ծովուն քովերը կը պըտրտէր, տեսաւ Սիմոնը՝ ու Սիմոնին եղբայրը Անդրեասը՝ ծովը ուռկան ձգած, ինչու որ ձկնորս էին ։

17. Եւ Յիսուս ըսաւ անոնց. Իմ ետեւէս եկէք, ու ես ձեզ ընեմ որ մարդու որսորդ ըլլաք ։

18. Անոնք ալ շուտ մը իրենց ուռկանները թողուցին, ու անոր ետեւէն գացին ։

19. Եւ անկէ քիչ մը առաջ երթալով՝ տեսաւ Զեբեդեան Յակոբոսը ու անոր եղբայրը Յովհաննէսը, որ անոնք ալ նաւին մէջ ուռկանները կը կարկըտէին .

20. Եւ շուտ մը զանոնք կանչեց. անոնք ալ իրենց Հայրը Զեբեդէոսը վարձկաններուն հետ նաւին մէջ ձգելով, անոր ետեւէն գացին ։

21. Ու մտան Կափառնայում ։ և իսկոյն շաբաթ օրը ժողովարանը մտնելով՝ կը սորվեցընէր ։

22. Եւ կը զարմանային անոր վարդապետութեանը վրայ, ինչու որ իշխանութիւն ունեցողի մը պէս կը սորվեցընէր անոնց, ու չէ թէ դպիրներուն պէս ։

23. Եւ անոնց ժողովարանին մէջ մարդ մը կար, որ պիղծ ոգի ունէր իր

Իբ. 20 Հ՛ոհայնոբիւնը ։

14. Տես Մատ. Դ. 12, 13 մեկնութիւնը ։

Աբեթյոբիւն ոբիպոբոնը. Տես Մատ. Դ. 23 մեկնութիւնը ։

15. ժամանակը լրացած է ։ Մեսիային գալուն ժամանակը ։ Ան գարին Հրէաները մարգարէից խօսքին նայելով (ինչպէս՝ Դան. Թ. 24–27) դիտցան թէ Մեսիան մօտ ժամանակ մը պիտի գար, եւ իրեն գալուն համար կըսպասէին ։

Ասոծոյ իշխանութիւնը. եւայլն ։ Մատ. Դ. 17 մեկնութիւնը ։

16—20։ Տես Մատ. Դ. 18—22 մեկնութիւնը ։

21—28։ Մատ. Դ. 23—25։ Ղուկ. Դ. 31—37։

Կափառնայում. Տես Մատ. Դ. 13 մեկնութիւնը ։

22. Կը զարմանային. եւայլն ։ Մատ. Է. 28, 29 մեկնութիւնը ։

23. Պիղծ ոգի ունէր ։ Մատ. Դ. 24 մեկնութիւնը ։

ներսի դին, որ աղաղակեց՝ ըսելով.

24. Ձո՛ղ տուր, դուն մեղի հետ ի՞նչ բան ունիս՝ Յիսո՛ւս Նազովրեցի. միթէ մեզ կորսընցընելո՞ւ եկար. դիտեմ քեզ՝ ո՛վ ես, Աստուծոյ Սուրբը։

25. Ու Յիսուս սաստեց անոր՝ ըսելով. Պապանձէ ու ել ատկէ։

26. Ու պիղծ ոգին սաստիկ ցնցեց զանիկայ, ու մեծ ձայնով մը աղաղակեց, ու անկէ ելաւ։

27. Ու ամէնքը զարմացան, անանկ որ իրարու հարցուփորձ կ'ընէին՝ ու կ'ըսէին. Ա՛ս ի՞նչ է. ի՞նչ նոր վարդապետութիւն է աս, որ իշխանութիւնով պիղծ ոգիներուն ալ կը հրամայէ, ու իրեն կը հնազանդին։

28. Ու շուտ մը իր համբաւը Գալիլեացւոց ամէն կողմերը ելաւ։

29. Ու շուտ մը ժողովա-

---

24. Մէկէ հեռ ի՞նչ բան ունիս։ Մատ. Ը. 29 մեկնութիւնը։

Աստուծոյ Սուրբը։ Մեսիան. Դան. թ. 24։ Ղուկ. Ա. 35։

25. Սաստեց անոր։ Պիղծ ոգիին։ Մատ. Ը. 32 մեկնութիւնը։

26. Ցնցեց։ Շարժեց։

27. Ամէնը զարմացան։ Ժողովարանին մէջ եղողները։ Հմմտ. 23։

29—34։ Տես Մատ. Ը. 14—17 մեկնութիւնը։ Ղուկ. Դ. 38-42։

34. Դեւերուն խօսիլ չէր թոյլ. եւ այլն։ Որ իր Մեսիան ըլլալը չյայտնեն։ Իր յայտնուելու ժամանակը հասած չէր։

35—39։ Ղուկ. Դ. 43—45։

րանէն ելլելով՝ Սիմոնին ու Անդրէասին տունը մտան՝ Յակոբոսին և Յովհաննէսին հետ։

30. Ու Սիմոնին զոքանջը ջերմ բռնուած պառկած էր, և շուտ մը անոր համար ըսին իրեն։

31. Ու Յիսուս մօտեցաւ անոր ձեռքէն բռնեց՝ վերցուց անիկայ. և խսկոյն ջերմը թողլ տուաւ զանիկայ, ու անոնց սպասաւորութիւն կ'ընէր։

32. Ու երբոր իրիկուն եղաւ՝ արեգակին մտած ատենը, բոլոր հիւանդները և դիւահարները իրեն կը բերէին։

33. Ու բոլոր քաղաքը դուռը ժողվուեր էր։

34. Ու շատ հիւանդներ կերպ կերպ ցաւերէն բժշկեց, ու շատ դեւեր հանեց. ու դեւերուն խօսիլ չէր տար, ինչու որ զինքը կը ճանչնային։

35. Ու առաւօտուն շատ

կանուխ ելլելով դեռ չը-
լուսցած՝ ելաւ ու գնաց ա-
նապատ տեղ մը, և հոն
աղօթք կ՚ընէր։

36. Ու Սիմոն և իր հե-
տը եղողները գացին անոր
ետևէն։

37. Ու երբոր գտան զա-
նիկայ՝ ըսին անոր, Թէ Ա-
մէնը քեզ կը փնտռեն։

38. Ան ըսաւ անոնց. Ե՛կէք երթանք մերձակայ գիւղաքաղաքները, որ հոն ալ քարոզեմ. քանզի ասոր համար ելեր եմ։

39. Ան անոնց ժողովա-
րաններուն մէջը կը քարո-
զէր բոլոր Գալիլեայի մէջ, ու դևեր կը հանէր։

40. Մէկ բորոտ մը ե-
կաւ անոր՝ կ՚աղաչէր, ծունկ կը չոգեր՝ ու կ՚ըսէր անոր. Թէ ուզես, կրնաս զիս մաքրել։

41. Ան Յիսուս խղճա-
լով՝ ձեռքը երկընցուց, դպաւ անոր՝ ու ըսաւ ա-
նոր. Կ՚ուզեմ՝ մաքրուէ։

42. Ու երբոր ասը ըսաւ անոր, շուտ մը բորոտու-
թիւնը անկէ գնաց, ու մաքրուեցաւ։

43. Ան սաստիկ պատ-
ուէր տալով անոր՝ շուտ մը դուրս հանեց անիկայ, ու ըսաւ անոր.

44. Զգո՛յշ կեցիր՝ մէ-
կուն բան մը չըսես. հապա գնա՛ քեզ քահանային ցուցո՛ւր, և տո՛ւր քու մաք-
րուելուդ ընծան, որ Մով-
սէս պատուիրեց՝ անոնց վկայութիւն ըլլալու հա-
մար։

45. Բայց անիկայ ել-
լելով՝ սկսաւ շատ հրատա-

Դիւ. ԼՒ-ՈՅՅ։ Ղուկաս կ՚ը-
սէ, "Երբոր ցորեկ եղաւ"։ Ար-
շալոյս էր՝ ցորեկուան սկսած ա-
տենը, երբոր լոյսը տակաւին քիչ էր։

Հոն աղօթք կ՚ընէր։ Ասանկով մեզի օրինակով կը սորվեցնէ որ առանձին աղօթք ընենք։ Տես Մատ. Զ. 6 մեկնութիւնը։ Շատ վայելուչ է որ՝ Յիսուսի պէս, օրը սկսինք ու վերջացը-
ննենք առանձին աղօթքով։ Մատ. ԺԴ. 23։ Ի Զ. 36։

37. Ամէնը ուղիղ ձեռագրաց (Դ. 43) կ՚ըսէ Թէ՝ ժողովուր-
դը զանիկայ կըստիպէին որ ի-
նէն գնայ։

39. Անոնց ժողովարաններուն մէջը։ Մատ. Դ. 23։

Գալիլեայի մէջ։ Մատ. Գ. 13 մեկնութիւնը։

Դևեր կը հանէր։ Մատ. Դ. 24։ Ը. 16։

40–45։ Տես Մատ. Ը. 2–4 մեկնութիւնը։ Ղ-ա. Ե. 12–16։

44. Գնա.եւայլն։ Երուսաղէմ, տաճարը։

45. Սկսաւ շատ հրատարակել։ Իր ուրախութիւնը այնչափ շատ էր որ չէր կրնար լուռ կենալ։ Անանկ ալ անխնդճ մեղաւորնե-
րը՝ որ Քրիստոսի զօրութիւ-

բակել, ու բանը տարա-
ծել, անանկ որ՝ ալ ինքը
չէր կրնար յայտնի կեր-
պով քաղաք մը մտնել.
Հապա դուրսը անապատ
տեղուանք էր, և ամէն
կողմերէն իրեն կուգային։

ԳԼ. Բ

1. Ու նորէն կապուա-
նայում մտաւ Կեդրոն մը օրէն
ետև.

2. Ու լսուեցաւ որ ա-
նիկայ տան մէջ է. և շու-
տով շատ մարդիկ ժողվու-
եցան, անանկ որ՝ ալ տեղ
չկար, ո՛չ ալ դրանը քո-
վերը. ու կը խօսէր անոնց
Աստուծոյ խօսքը։

3. Ու կուգային իրեն՝
չորս մարդով վերցուած
անդամալոյծ մը կը բերէին։

4. Ու երբոր բազմու-
թենէն չէին կրնար անոր
մօտենալ, քակեցին տանը

նովը մեղքի բորոտութենէն բը-
ժշկուած են՝ չեն կրնար ու-
րիշներուն իր շնորհքը չյայտ-
նել։

Դ–բը անապատ տեղ է։ Բազմութիւնը՝ որ անանկ տե-
ղերը շատ էր, ալ աւելի պի-
տի ըլլար, թէ որ քաղաքնե-
րը մտած ըլլար։ Ղուկաս (Ե.
16) կ'ըսէ թէ "Հոն աղօթք կը-
նէր"։ Իր աղօթքն ալ էր։

յարկը՝ ուր որ Յիսուս էր՝
ու ծակ մը բանալով՝ վար
իջեցուցին մահիճը՝ որուն
վրայ պառկած էր անդա-
մալոյծը։

5. Ու Յիսուս անոնց
հաւատքը տեսնելով՝ ըսաւ
անդամալոյծին. Որդեակ՝
քու մեղքերդ քեզի ներ-
ուած են։

6. Ու դպիրներէն մէկ
քանիները կային՝ որ հոն
նստեր էին, և իրենց սըր-
տերուն մէջ կը խորհէին՝
ըսելով.

7. Ինչո՞ւ համար ա-
սիկայ ասանկ հայհոյու-
թիւններ կը խօսի. ո՞վ կըր-
նայ մեղաց թողութիւն
տալ, բայց միայն Աստուած։

8. Ու Յիսուս իսկոյն
իմանալով իր հոգիին մէջ՝
որ անոնք այնպէս կը խոր-
հին մէջերնին, ըսաւ ա-
նոնց. Ատ ի՞նչ կը խոր-
հիք սրտերնուդ մէջ։

ԳԼ. Բ

1–12։ Տես Մատ. Թ. 2–8 մեկ-
նութիւնը։ Ղ–ս. Ե. 17–26։
Կափառնայում Գլ. Ա. 21։ Մատ.
Դ. 13 մեկնութիւնը։

2. Շատ հարդիւ ժողովեցան. Ես
իր համբաւը ամէն կողմերը ե-
լած էր (Մրկ. Ա. 28), և բազ-
մութիւնը եկան զանիկայ տես-
նելու և իր խօսքերը լսելու։
Շատերն ալ իրենց հիւանդ-

9 · Ո՞ՐԸ աւելի դիւրին է, անդամալոյծին ըսել՝ Քու մեղքերդ ներուած են, եթէ ըսել· Ելի՛ր, մահիճդ ա՛ռ՝ ու քալէ՛։

10 · Հայց որպէս զի գիտնաք՝ թէ Որդին մարդոյ իշխանութիւն ունի երկրի վրայ մեղքերու թողութիւն տալու, (ըսաւ անդամալոյծին,)

11 · Քեզի կ'ըսեմ, Ելի՛ր մահիճդ ա՛ռ՝ ու տուն երդ գնա՛։

12 · Ան ալ շուտ մը ելաւ, և էդ մահիճը առնելով՝ ամենուն առջեւը դո՛ւրս ելաւ, անանկ որ ամէնքը ապշած մնացին, և փառք տուին Աստուծոյ՝ ու ըսին, թէ Asանկ բան մը ամենեւին տեսած չենք։

13 · Եւ ելաւ նորէն ծովեզերքը, ու բոլոր ժողովուրդը իրեն կուգային, և կը սորվեցընէր անոնց։

14 · Ու երբոր կ'անցնէր, տեսաւ Leւի Ալիփեոսեանը, որ մաքս ընդունելու տեղը նստեր էր. ու ըսաւ անոր· Ետքէ՛ւր իմ՝ ետեւէս. ան ալ ելաւ անոր ետեւէն գնաց։

15 · Ու եղաւ որ երբոր սեղան նստած էր անոր տանը մէջ, շատ մաքսաւորներ ու մեղաւորներ ալ սեղան նստած էին Յիսուսի հետ ու անոր աշակերտներուն հետ· քանզի շատ եղեր էին, ու անոր ետեւէն գացին։

16 · Եւ դպիրները ու փարիսեցիները երբոր տեսան՝ թէ անիկայ մաքսաւորներուն ու մեղաւորներուն հետ կ'ուտէ, ըսին աշակերտներուն· Ինչո՞ւ համար մաքսաւորներուն ու մեղաւորներուն հետ կ'ուտէ ու կը խմէ։

17 · Եւ Յիսուս երբոր լսեց, ըսաւ անոնց· Ողջներուն բժիշկ պէտք չէ՛, հապա հիւանդներուն· ես արդարները կանչելու չեկայ, հապա մեղաւորները։

18 · Եւ Յովհաննէսին աշակերտները ու փարիսեցիները ծոմ կը պահէին, և կուգան ու ըսին անոր·

ներդ բերին։ Անդամալոյծի բժշկութեանը վրայ, տես Մատ. Թ. 2–8 մեկնութիւնը։

13, 14· Տես Մատ. Թ. 9 մեկնութիւնը։

Ե· Ծ·ՎՒՒՒ·Ը· Գալիլեացւոց ծովուն։

Գ·Է· Մատթէոս։

15–22· Տես Մատ. Թ. 10–17 մեկնութիւնը։ Գ·ԲԲ· Ե. 29–39։

23–28· Տես Մատ. ԺԲ. 1–8 մեկնութիւնը։ Գ·ԲԲ· Զ. 1–5։

Ինչո՞ւ Յովհաննէսին ու փարիսեցիներուն աշակերտները ծոմ կը պահեն, ու քու աշակերտներդ ծոմ չեն պահեր։

19. Ու Յիսուս ըսաւ անոնց. Միթէ կարելի՞ է որ հարսնիքին տղաքը՝ քանի որ փեսան իրենց հետն է, ծոմ պահեն. ո՛րչափ ժամանակ որ փեսան իրենց հետը ունին, կարելի չէ ծոմ պահել։

20. Հայց օրեր պիտի գան՝ որ երբ փեսան իրենցմէ վերցուի, հապա ան օրը ծոմ պիտի պահեն։

21. Մէկը կարկտան չբձգեր նոր լաթի կտոր մը հին հանդերձի վրայ. թէ չէ՝ ան նորը ու անոր լրումնեանը համաբ պրոցած էր, հինէն կ'առնէ, ու պատռուածքը աւելի գէշ կ'ըլլայ.

22. Ու չէ ալ մէկը նոր գինին հին տիկերու մէջ կը դնէ. եթէ ոչ՝ նոր գինին տիկերը կը պատռէ, ու գինին կը թափի, և տիկերը կը կորնչին, հապա նոր գինին նոր տիկերու մէջ դնելու է։

23. Ու եղաւ որ շաբաթ օրը ինքը արտերուն մէջէն կ'անցնէր, և իր աշակերտները որ կ'երթային, ընկրկսան ցորեն հասկեր փըրցընել։

24. Ու փարիսեցիները ըսին իրեն. Տէ՛ր, շաբաթ օրը ի՞նչ կ'ընեն, որ արժան չէ։

25. Ինքն ալ անոնց ըսաւ. Ինաւ չէ՞ք կարդացեր դուք Դաւիթին ըրածը՝ երբոր պէտք ունեցաւ, և անօթեցաւ ինքը՝ ու անոնք որ իր հետն էին.

26. Ինչպէս մտաւ Աստուծոյ տունը Աբիաթար քահանայապետին օրովը, և առաջաւորութեան հացերը կերաւ, ու տուաւ անոնց ալ՝ որ իր հետն էին. որ չէ՛ որ օրինաւոր չէ ուտել, բայց միայն քահանաներուն։

27. Ու ըսաւ անոնց. Շաբաթը մարդուն համար եղաւ, ու չէ թէ մարդ

Աբիաթար քահանայապետին օրովը. Իր օրերը, չէ թէ իր քահանայապետութեան օրերը, ինչու որ ինքը վերէն քահանայապետ եղաւ, երբոր Դաւիթ առաջաւորութեան հացը առաւ կերաւ, Աբիաթարին հայրը Աքիմելէք՝ քահանայապետ էր։ Հոս Աքիմելէք յիշուած չէ, հապա Աբիաթար, որովհետեւ

դը շաբաթին համար։

28 · Ուրեմն Որդին մարդոյ շաբաթին ալ տէրն է։

Գ Լ · Գ

1 · Եւ նորէն ժողովարանը մտաւ. ու հոն մարդ մը կար, որուն ձեռքը չորցած էր։

2 · Եւ իրեն կը սպասէին՝ թէ արդեօք շաբաթ օրը զանիկայ պիտի բժշկէ՞, որ իր վրայով մեղադրանք ընեն։

3 · Եւ ինքը ձեռքը չորցած մարդուն ըսաւ. Եկի՛ր մէջ տեղը կայնէ՛։

4 · Ու ըսաւ անոնց· Շաբաթ օրը բարիք ընել արժան է, թէ չարիք ընել. հոգի մը ապրեցնել, թէ մեռցընել. բայց անոնք լուռ կեցան։

5 · Եւ Յիսուս բարկութեամբ շուրջանակի անոնց վրայ նայելով՝ անոնց սըր-

---

ինքը աւելի երեւելի մարդ մըն էր ու Դաւիթին բարեկամը։

Գ Լ· Գ

1–6։ Չորցած ձեռք ունեցող մարդուն բժշկութեանը վրայ, տես Մատ. ԺԲ. 9-14 մեկնութիւնը։ Ղ–ս. Ջ· 6-11։

7-8։ Տես Մատ. ԺԲ. 15 մեկնութիւնը։ Ղ–ս. ԺԲ. 17–19։ Գալիլեայէն։ Բուն իրենց կեցած երկրէն։

Հրէաստանէն։ Մատ. Գ. 13 մեկնութիւնը։ Երուսաղէմ գատ կը յիշուի, թէեւ Հրէաստանին մէջն է, որովհետեւ իրենց մայրաքաղաքն էր։

Եդոմէն։ Ան երկիրն է՝ որ Մեռեալ ծովուն հարաւային կողմն է։

Յորդանանայն անդին կողմէն։ Արեւելեան կողմը։ Մատ. Գ. 13 մեկնութիւնը։

Տիւրոսէ և Սիդոնէ։ Տես Մատ. ԺԱ. 21 մեկնութիւնը։

տերուն կուրութեանը համար տրտմած, ըսաւ անմարդուն. Ձեռքդ երկնցո՛ւր. ան ալ երկնցուց, և անոր ձեռքը ողջացաւ։

6 · Ու փարիսեցիները երոդիանոսեաններուն հետ մեկտեղ շուտ մը դուրս ելլելով, անոր դէմ խորհուրդ կ'ընէին՝ թէ ի՛նչպէս կորսընցընեն անիկայ։

7 · Յայց Յիսուս իր աշակերտներովը ծովեղերքը գնաց. և շատ բազմութիւն անոր ետեւէն գացին Գալիլեայէն, ու Հրէաստանէն,

8 · Եւ Երուսաղէմէն, ու Եդոմէն և Յորդանանայ անդիի կողմէն, ու անոնք որ Տիւրոսի ու Սիդոնի շրջակայ տեղերէն էին, շատ բազմութիւն երբոր լսեցին ինչ որ կ'ընէր, իրեն եկան։

9 · Եւ իր աշակերտնե-

րուն ըսաւ որ նաւակ մը պատրաստ կենայ իրեն համար՝ ժողովուրդին բազմութեանը պատճառաւ, որ ինքը չնեղեն։

10. Քանզի շատերը բժշկեց, անանկ որ ցաւ ունեցողները վրան կը դիզուէին որ իրեն դպչին։

11. Ու պիղծ ոգիները երբոր զինքը տեսնէին, կ'իյնային իր առջեւը, կը կանչուրտէին ու կ'ըսէին. Դուն ես Աստուծոյ Որդին.

12. Ու ինքը սաստիկ կը յանդիմանէր զանոնք, որ զինքը չյայտնեն։

13. Ու լեռը ելլելով, իր ուզածները իրեն կանչեց. ու գացին անոր քովը։

14. Ու տասներկու հոգի որոշեց, որ իր հետը ըլլան, և որ անոնք խրկէ քարոզելու,

15. Ու իշխանութիւն ունենալ ցաւերը բժշկելու, և դեւերը հանելու։

16. Ու Սիմոնին անունը Պետրոս դրաւ.

17. Ու Զեբեդեան Յակոբոսին՝ ու Յակոբոսին եղբօրը Յովհաննէսին՝ անոնց անունները Բաներեգէս դրաւ, որ ըսել է՝ Որդիք որոտման.

18. Ընդրկասը, ու Փիլիպպոսը, և Բարթուղիմէոսը, ու Մատթէոսը, և Թովմասը, ու Ալփէոսեան Յակոբոսը, և Թադէոսը, ու Սիմոն Կանանացին.

19. Ու Յուդա Իսկարիովտացին, որ նաեւ մատնեց զանիկա։

20. Տուն մը եկան, և նորէն ժողովուրդը ժողովուեցաւ, անանկ որ հաց ուտելու ալ ժամանակ չկրցան գտնել։

21. Ու երբոր իրեններըը լսեցին, ելան որ զինքը բռնեն, քանզի կ'ըսէին Թէ խելքառած է։

22. Ու ան դպիրները որ Երուսաղէմէն իջեր էին, կ'ըսէին, Թէ Ասոր ներսի

---

12. Որ չհետ ըսպրնէն՝ Որովհետեւ իր յայտնուելու ժամանակը հասած չէր։ Մատ. ժԲ. 16 մեկնութիւնը։

13–19։ Ղուկ. ժԲ. 12–16։

Լերը ելլելով։ Ղուկաս կ'ըսէ Թէ՝ հոն ելաւ աղօթք ընելու, և բոլոր գիշերը աղօթքով անցուց։ Առանկով մեզի օրինակ եղաւ՝ որ ամէն երեւելի գործի սկսած ատեններս շատ աղօթք ընենք։ Տասներկու առաքեալներուն վրայ, տես Մատ. ժ. 1–4 մեկնութիւնը։

21. Իրենները՝ Իր ազգականները։ Համար 31։

դին Լեղեզներուղ կայ, և գեւերուն իշխանովը գեւերը կը հանէ։

23. Եւ իրեն կանչելով զանոնք, առակներով կ'ըսէր անոնց. Ի՞նչպէս կրնայ Սատանան Սատանայ հանել։

24. Ու թէ որ մէկ թագաւորութիւն մը իրեն դէմ բաժնուի, ան թագաւորութիւնը չկրնար կենալ։

25. Ու թէ որ տուն մը իրեն դէմ բաժնուի, ան տունը չկրնար կենալ,

26. Ու թէ որ Սատանան իրեն դէմ ելաւ՝ ու բաժնուած է, անիկայ չկրնար կենալ, հապա անոր վերջը հասած է։

27. Մէկը չկրնար զօրաւոր մարդու մը տունը մտնելով՝ անոր կարասիները յափշտակել, թէ որ առաջ ան զօրաւոր մարդը չկապէ, ու ետքը անոր տունը կողոպտէ։

28. Ամէն ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, որ Ամէն մեղքերը պիտի ներուին մարդոց որդիներուն, և հայհոյութիւնները՝ որչափ որ հայհոյեն.

29. Բայց ով որ Հոգւոյն Սրբոյ դէմ հայհոյէ, յաւիտեան թողութիւն պիտի չունենայ. հապա յաւիտենական դատաստանի պարտաւոր պիտի ըլլայ.

30. Ասան զի կ'ըսէին, Թէ Պիղծ ոգի կայ անոր ներսի դին.

31. Ետքը անոր մայրը ու եղբայրները եկան, և դուրսը կայնելով՝ մարդ խրկեցին, ու կը կանչէին զանիկայ։

32. Եւ ժողովուրդը անոր բոլորտիքը նստեր էր. ու իրեն ըսին Թէ, Ահա՛ քու մայրդ ու եղբայրներդ դուրսը կայներ են՝ և

ան։ Իրենց գեղէն։

Խելքո՞վ է։ Իր այնչափ գործունեայ ըլլալովը՝ եւ մանաւանդ անանկ մեծ բարմութիւններ իր հետը պատոցընելովը։ Անանկ ալ, երբոր պօղոս ջերմեռանդութեամբ կը քարոզէր, իրեն ըսուեցաւ, "Կը խելագարիս, պօղոս, շատ կարդացողութիւնդ քեզ կը յիմարեցնէ" (Գործ. ի.Զ. 24), եւ անանկ ալ միշտ եւ ամէն տեղ, երբոր մէկը աւետարանական ջերմեռանդութենէն աւելի կը ցուցընէ բարեգործութեան մէջ, մարդիկ կը խորհին թէ խելառած է. բայց անանկ չխորհեցաւ մեր սիրելի Փրկիչը։ Ինքը միշտ կը խորհէր թէ, "Քանի որ ցորեկ է, պէտք է որ զինք խրկողին գործերը գործեմ. գիշերը կուգայ, որ անոնք մէկը չկրնար գործել". եւ անանկ խորհելով իր բոլոր ժամանակը ջերմեռանդ աշխատանքով լեցուց։

քեզ կ'ուզեն։

33 • Եւ անիկայ պատասխան տուաւ անոնց՝ ու ըսաւ • Ո՞վ է իմ մայրս՝ կամ եղբայրներս։

34 • Ու իր չորս կողմերուն նայելով՝ ըսաւ • Ահա իմ մայրս ու իմ եղբայրներս.

35 • Վասն զի ո՛վ որ Աստուծոյ կամքը կը կատարէ, անիկայ է իմ եղբայրս և քոյր ու մայրս։

Գ • Դ

1 • Դարձեալ սկսաւ սորվեցընել ծովեզերքին վրայ. և շատ ժողովուրդ անոր քովը ժողվուեցաւ, անանկ որ՝ ինքը նաւը մտաւ, ու նստաւ ծովուն վրայ • և բոլոր ժողովուրդը ցամաքը ծովուն եղերքն էր։

2 • Եւ անոնց շատ բաներ կը սորվեցընէր առակներով, ու կ'ըսէր անոնց իր վարդապետութեանը մէջ.

3 • Լսեցէք՝ ահա սերմ ցանողը ելաւ որ սերմ ցանէ։

4 • Ու երբոր կը ցանէր, մէկ քանին ճամբուն քովը ինկաւ, և թռչունները եկան ու կերան զանիկայ։

5 Եւ ուրիշը ինկաւ ապառաժուտ տեղի վրայ, ուր որ շատ հող չկար • և շուտ մը բուսաւ, հողը խորունկութիւն չունենալուն համար •

6 • Արեւուն ծագած ատենը՝ պրեցաւ, ու արմատ չունենալուն համար չորցաւ։

7 • Եւ ուրիշը ինկաւ փուշերու մէջ, և փուշերը ելան՝ ու խեղդեցին զանիկայ, ու պտուղ չտուաւ։

8 • Եւ ուրիշը ինկաւ աղէկ հողի մէջ, ու ելաւ մեծցաւ, և պտուղ կուտար • և կ'երեր մէկուն տեղը երեսուն, ու մէկուն տեղը վաթսուն, և մէկուն տեղը հարիւր։

2—30։ Ասոր համարներուն վրայ, տես Մատ. ԺԳ.24—32 մեկնութիւնը։ Ղուկ. ԺԱ. 14—23։ Մատթէոս.(ԺԲ. 22, 23) աս երեք էջերուն մէջ Յիսուսի դէմ խօսելուն պատճառը կուտայ, այսինքն թէ ինքը մէկ կողմ ու համր դիւահար մը բժշկեր էր։

30. Ասոնք էին երեքը Աստուծոյ յայտնի մէկ գործ մը աստանային կ'ընծայէ, Սուրբ Հոգւոյն դէմ հայհոյութիւն որած կ'ըլլայ, եւ իր յանցանքէ թողութիւն չկայ։

31—35 Տես Մատ. ԺԲ. 46—50 մեկնութիւնը։

Գ։ Դ։

1—9։ Տես Մատ. ԺԳ. 1—9 մեկնութիւնը։

9 · Ու կ'ըսէր · Ան որ լսելու ականջ ունի, թո՛ղ լսէ ։

10 · Ու երբոր առանձին էր, իր քովը եղողները՝ տասներկուքին հետ մեկտեղ՝ հարցուցին իրեն առակը ։

11 · Ու ըսաւ անոնց · Ձեզի տրուած է գիտնալ Աստուծոյ թագաւորութեանը խորհուրդը, բայց անոնց՝ որ դուրսէն են, ամէն բան առակներով կ'ըլլայ ։

12 · Որ տեսնելով տեսնեն՝ ու չտեսնեն, և լսելով լսեն՝ ու չիմանան · որ չըլլայ թէ դարձի գան, և իրենց մեղացը թողութիւն ըլլայ ։

13 · Ու ըսաւ անոնց · Ա՞ս առակը չէ՞ք գիտեր · ուրեմն ի՞նչպէս պիտի գիտնաք ամէն առակները ։

14 · Սերմ ցանողը խօսքը կը ցանէ ։

15 · Ու ճամբուն քովինները անոնք են՝ որոնց մէջ խօսքը կը ցանուի · ու երբոր կը լսեն, շուտ մը Սատանան կուգայ՝ և անոնց սրտերուն մէջ ցանուած խօսքը կը հանէ ։

16 · Նմանապէս ալ ապառաժուտ տեղերու վրայ ցանուածները անոնք են, որ երբոր կը լսեն խօսքը՝ շուտ մը ուրախութեամբ կ'ընդունին զանիկայ ·

17 · Ու իրենց մէջը արմատ չունենալով՝ քիչ ժամանակ կը տեւեն · ետքը երբոր նեղութիւն կամ հալածանք ըլլայ խօսքին համար, շուտ մը կը գայթակղին ։

18 · Ու փուշերուն մէջ ցանուածները անոնք են՝ որ երբ խօսքը կը լսեն,

19 · Աշխարհիս ցաւերը ու հարստութեան խաբէութիւնները, և ուրիշ բաներուն ցանկութիւնները մէջ մտնելով՝ խօսքը կը խեղդեն, ու կ'ըլլայ անպտուղ ։

20 · Ու աղէկ հողի մէջ ցանուածները անոնք են, որ խօսքը կը լսեն՝ և կ'ընդունին, և պտուղ կը բերեն, մէկը երեսուն, մէկը վաթսուն, մէկը հարիւր չափ ։

21 · Ու ըսաւ անոնց · Ճրագը կը բերուի՞ որ տակ մը դրուի կամ մահիճի տակ · չէ՞ որ ճրագատան վրայ կը դրուի ։

22 · Վասն զի ծածուկ բան չկայ որ յայտնի չըլլայ, ոչ ալ գաղտնի բան որ գիտցուի և դուրս գայ ։

23 · Եթէ ականջ ունի՝ թո՛ղ լսէ ։

24 · Ու ըսաւ անոնց · Զգուշացէ՛ք թէ ինչ կը լսէք · ինչ չափով որ դուք չափէք, նոյն չափով ալ ձեզի պիտի չափուի, և աւելի պիտի տրուի ձեզի ։

25 · Վասն զի ունեցողին պիտի տրուի, և չունեցողէն ալ ինչ որ կարծէ թէ ունի պիտի առնուի ։

26 · Ու ըսաւ · Աստուծոյ թագաւորութիւնը այսպէս է, ինչպէս մարդ մը սերմ ցանէ հողին մէջ ·

27 · Ու գիշեր ցորեկ քնանայ, և սերմը բուսնի ու երկննայ, ինքը չգիտեր թէ ինչպէս ։

28 · Վասն զի հողը ինքնին պտուղ կը բերէ, նախ խոտ, ետքը հասկ, ետքը հասկին մէջ լի ցորեն ։

29 · Ու պտուղը հասնելուն պէս՝ շուտ մը մանգաղ կը դնէ, վասն զի հունձքը եկած է ։

30 · Ու ըսաւ · Աստուծոյ թագաւորութիւնը ինչի՞ կը նմանցնենք, կամ ինչ առակով կը ներկայացնենք զայն ։

31 · Սինապի հատի մը կը նմանի, որ երբ հողին մէջ ցանուի՝ հողին վրայի ամէն սերմերէն փոքր է ։

32 · Բայց ցանուելուն պէս՝ կը բուսնի ու ամէն բոստաններէն մեծ կ'ըլլայ, և մեծ ճիւղեր կը հանէ, այնպէս որ երկնքի թռչունները անոր ստուերին տակ կրնան բոյն շինել ։

33 · Ու այսպիսի շատ առակներով խօսքը կը խօսէր անոնց՝ որչափ որ կրնային լսել ։

34 · Առանց առակի բան մը չէր խօսիր անոնց · բայց իր աշակերտներուն առանձին կը բացատրէր ամէն բան ։

35 · Ու այն օրը՝ երեկոյին, ըսաւ անոնց · Եկէ՛ք անդունդին միւս կողմը անցնինք ։

36 · Ու ժողովուրդը արձակելով՝ զինքը առին ինչպէս որ նաւուն մէջ էր, և ուրիշ նաւեր ալ անոր հետ էին ։

37 · Ու մեծ սաստիկ մրրիկ մը ելաւ, և ալիքները նաւուն վրայ կը զարնէին, մինչեւ որ նաւը լեցուելու վրայ էր ։

38 · Ինքը նաւուն ետեւի կողմը բարձին վրայ քնացած էր · ու զարթուցին զինքը և ըսին անոր · Վարդապե՛տ, մեզի համար չհոգա՞ս որ կորսուինք ։

39 · Ան ալ զարթնելով՝ սաստեց հողմը, և ըսաւ ծովուն · Լռէ՛, հանդարտէ՛ · և հողմը դադրեցաւ, և մեծ հանդարտութիւն եղաւ ։

40 · Ու ըսաւ անոնց · Ինչո՞ւ համար այդպէս վախկոտ էք · ինչպէ՞ս չունիք հաւատք ։

41 · Ու մեծ երկիւղ պատեց զանոնք, և իրարու ըսին · Ո՞վ է արդեօք այս մարդը, որ հողմն ալ և ծովն ալ կը հնազանդին անոր ։

10-12։ Տես Մատ. ԺԳ. 10-15 ՄԿՆՈՒԹԻՒՆը ։

13. Ու ասոնք չէ՞ն գիտեր. ԱՀ ։ Յիսուս ըսել կ'ուզէ թէ առակին միտքը յայտնի է՝ և պէտք է որ անոնք հասկընային ։

14-20։ Տես Մատ. ԺԳ. 19-23 ՄԿՆՈՒԹԻՒՆը ։ Ղ-ս · Ը. 11-15 ։

21, 22։ Յիսուս ըսել կ'ուզէ, դուք պարտական էք որ իմ ըսածներս հասկընալով և ուրիշներուն սորվեցնելով մարդոց հոգեւոր լոյս տաք ։ Տես Մատ.

դունին, ու պտուղ կուտան՝ մէկուն տեղը երեսուն, և մէկուն տեղը վաթսուն, ու մէկուն տեղը հարիւր։

21. Ու ըսաւ անոնց. Մի՞թէ ճրագը գրուանին կամ մահիճին տա՞կը դրուելու համար կուգայ. չէ՞ որ աշտանակին վրայ դրուելու համար։

22. Ինչու որ ծածուկ բան մը չկայ, որ պիտի չերեւայտնուի. և գաղտուկ բան մը չէ եղած՝ որ երեւան պիտի չելլէ։

23. Թէ որ մէկը լսելու ականջ ունի, թո՛ղ լսէ։

24. Ու ըսաւ անոնց. Նայեցէ՛ք ինչ կը լսէք. ի՛նչ չափով որ դուք կը չափէք, նոյն չափովը պիտի չափուի ձեզի. և ձեզի՝ որ կը լսէք, պիտի աւելնայ։

25. Վասն զի ո՛վ որ ունի, անոր պիտի տրուի. և ո՛վ որ չունի, ունեցածն ալ անկէ պիտի առնուի։

26. Ու կ'ըսէր. Աստուծոյ թագաւորութիւնը ասանկ է, որպէս թէ մէկ մարդ մը հողին մէջը սերմ ձգէ,

27. Ու քնանայ և արթննայ գիշեր ու ցորեկ. և սերմը բուսնի ու մեծնայ, ո՛ր ինքը չգիտեր թէ ի՛նչպէս։

28. Վասնզի հողը ինքիրմէն պտուղ կուտայ. առաջ խոտը, ետքը հասկը, անկէ ետեւ լեցուն ցորենը հասկին մէջ։

ե. 14–16 Մեկնութիւնը։

Ծառայ Քան մը վայ. եւայլն Այսինքն իմ բոլոր ըսածներս և ըրածներս մարդոց յայտնուելու են։ Տես Մատ. ժ. 27 Մեկնութիւնը.

23։ Տես Մատ. ժԱ. 15 Մեկնութիւնը։

24։ Աս համարին միտքը աս է, «Զգույշ եղէք որ ձեր լսածները աղէկ մը հասկընաք և ուրիշներուն հաղորդէք, ինչու որ ձեր ըրածին համեմատ վարձք պիտի առնէք»։

25։ Տես Մատ. ժԳ. 12 Մեկնութիւնը։

26–29. Աս առակին միտքը աս է, «Ինչպէս որ հողին մէջ ցանուած սերմը՝ մարդոց չգիտցած կերպովը կը բուսնի ու կը մեծնայ՝ մինչև որ հնձելու պատրաստ ըլլայ, անանկ ալ Աստուծոյ ընորհքը սրտին մէջը մեր չտեսած կերպովը կ'աճի ու կը զօրանայ և Աստուծոյ փառքին համար պտուղ առաջ կը բերէ»։ Յիսուս առակը կը խօսի իր առաքեալներուն, որ իրենց ցուցնէ թէ, թէ որ անոնք ան ընորհքը առած են, իր վերի տուած խրատները պիտի բռնեն, իր ըսածներուն զգուշութեամբ մտիկ ընելով, և զիրենք ուրիշներուն յայտնելով և՝ ի գործ դնելով, իրենց կը ցուցնէ ալ թէ երկրագործին պէս, իրենք իրենց պաշտօնին մէջ համբերութիւն ունենալու են. գիտնալով թէ իրենց աշխատանքին պտուղը չէ թէ

29. Ու երբոր պտուղը հասուննայ, շուտ մը մանգաղը կը խրկէ, ինչու որ հունձքի ատենը հասած է։

30. Եւ կ'ըսէր. Աստուծոյ թագաւորութիւնը ի՞նչ բանի նմանցընենք, կամ ի՞նչ առակով անիկայ բաղդատենք։

31. Ա՛նանձնեխի հատին նման է, որ հողի մէջ ցանուած ատենը՝ երկրի վրայ եղած սերմերուն ամենէն պզտիկն է.

32. Ու երբոր ցանուի, կը բուսանի, և ամէն խոտեղէններէն աւելի մեծ կ'ըլլայ, ու մեծ ճիւղեր կ'արձակէ, անանկ որ երկնից թռչուններուն հերիք կ'ըլլայ անոր շուքին տակը բնակելու։

33. Եւ ասանկ շատ առակներով կը խօսէր անոնց հետ խօսքը ո՛րչափ որ կրնային մտիկ ընել.

34. Ու առանց առակի բան մը չէր խօսեր անոնց. բայց առանձին իր աշակերտներուն կը մեկնէր ամէնը։

35. Եւ նոյն օրը երբոր իրիկուն կ'ըլլար, ըսաւ անոնց. Եկէ՛ք անդունդ մը կալ կողմը անցնինք։

36. Անոնք ալ ժողովուրդը թողլ տալով՝ առին զինքը ինչպէս որ էր նաւուն մէջ. և ուրիշ նաւակներ ալ կային անոր հետ։

37. Ու հովի մեծ փոթորիկ մը եղաւ, և ալիքները նաւուն վրայ կուգային, անանկ որ գրեթէ լեցուն էր։

38. Ու ինքը նաւուն ետեւի կողմը բարձի վրայ կը քնանար. արթընցուցին զանիկայ՝ և կ'ըսէին անոր. Վա՛րդապետ՝ հոգդ չէ՞, որ կը կորսուինք։

39. Ու ելլելով՝ սաստեց հովին, և ծովուն ըսաւ. Դադարէ՛ լո՛ւռ կեցիր. ու հովը դադարեցաւ, և մեծ խաղաղութիւն եղաւ։

40. Ու ըսաւ անոնց. Ինչո՞ւ ատանկ վախկոտ էք, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ հաւատք չունիք։ Եւ անոնք խիստ վախցան, ու կ'ըսէին իրարու. Արդեօք ո՞վ է ասիկայ, որ հովը ու ծովը ասոր կը հնազանդին։

անմիջապէս պիտի երեւայ, հապա՝ ցանուած սերմին պէս, կամայ կամայ առաջ պիտի գայ։

30–32։ Տես Մատ. ԺԳ. 31, 32 մեկնութիւնը։

33, 34։ Մատ. ԺԳ. 34, 35։

35։ Տես Մատ. Ը. 18 մեկնութիւնը։ Ղ—. Ը. 22։

36–40։ Տես Մատ. Ը. 23–27 մեկնութիւնը։

ԳԼ. Ե

1. Ու եկան ծովուն մեկալ կողմը Գադարացւոց երկիրը։

2. Ու երբոր ինքը նաւէն ելաւ, գերեզմաններէն ելաւ մարդ մը պատահեցաւ իրեն, որ պիղծ ոգի ունէր.

3. Որ անոր բնակած տեղն ալ գերեզմաններուն մէջն էր. ու շղթայով ալ մէկը չէր կրնար զանիկայ կապել.

4. Որովհետեւ շատ անգամ ոտնակապերով և շղթաներով կապուեր էր, բայց անիկայ շղթաները կտրեր, ու ոտնակապերը կոտրտեր էր, և մէկը չէր կրնար զանիկայ նուաճել.

5. Ու միշտ գիշեր ու ցորեկ գերեզմաններուն մէջ ու լեռներուն մէջ կը կանչըռտէր, ու իր մարմինը քարերով կը ճղդըռտէր։

6. Երբոր հեռուանց Յիսուսը տեսաւ, վազեց ու երկրպագութիւն ըրաւ անոր,

7. Ու մեծ ձայնով մը աղաղակեց՝ ու ըսաւ. Դուն իմ հետս ի՞նչ բան ունիս Յի՛սուս՝ Որդի Աստուծոյ բարձրելոյ. քեզ Աստուծով կ'երդմցընեմ՝, չիս մի՛ տանջեր։

8. (Զանզի կ'ըսէր անոր. Պի՛ղծ ոգի՝ ելի՛ր ատ մարդէն։)

9. Ու անոր հարցուց թէ՝ Անունդ ի՞նչ է. ու ըսաւ անոր. Իմ անունս Լեգէոն է, ինչու որ մենք շատ ենք։

10. Ու շատ կ'աղաչէին

ԳԼ. Ե

1-21։ Մարկոս աս պատմութիւնը Մատթէոսէն և Ղուկասէն աւելի լեցուն կ'ընէ։ Անոր վրայ տես Մատ. Ը. 28–34 մեկնութիւնը։ Ղ–. Ը. 26–29։

2. Ս–ըտ հը։ Մատթէոս երկու մարդիկ կը յիշէ։ Մատ. Ը. 28 մեկնութիւնը։

5. Գերեզմաններուն մէջ ու լեռներուն մէջ տես Մատ. Ը. 28 մեկնութիւնը։ Սաստիկ կատաղած էր՝ անանկ որ մարդիկ չէին կրնար նար ան ճամբայէն անցնել։

6-8։ Տես Մատ. Ը. 29 մեկնութիւնը։ Շար ոգիներուն մէկն էր որ բոլորին կողմանէ մարդուն բերնովը խօսեցաւ։

9. Լեգէոն։ Հռովմայեցւոց զօրքին գունդին անունը, որ 6000ի չափ էր։ Հոս մեծ ու անորոշ թիւի մը տեղ կը գործածուի։ Դեւերը խիստ շատ էին, որովհետեւ երկու հազարի չափ խոզերու մէջ մտան։ Հմմտ 13։

10-14։ Տես Մատ. Ը. 30-33 մեկնութիւնը։

անոր՝ որ ղիրենք ան երկրէն դուրս չելլէկ։

11. Եւ հոն լեռանը մօտ խոզերու մեծ երամակ մը կար՝ որ կ՚արածուէին։

12. Ու բոլոր դեւերը աղաչեցին անոր՝ ու ըսին. Մեզ խոզերուն ղրկէ՛, որ անոնց մէջը մտնենք։

13. Եւ Յիսուս շուտ մը հրաման տուաւ անոնց. ու երբոր պիղծ ոգիները ելան՝ խոզերուն մէջը մտան. և երամակը գահավէժ տեղէն ծովը վազեց, (երկու հազարի չափ կային,) ու ծովուն մէջը խեղդուեցան։

14. Եւ խոզարածները փախան, ու պատմեցին քաղաքը ու գաւարակները. և տեսնելու՝ թէ ի՛նչ բան է որ եղաւ։

15. Ու եկան Յիսուսին, և տեսան դիւահարը՝ որ լեգէոն ունէր, որ հագուած ու խելքը վրան եկած նստեր էր, ու վախցան։

16. Եւ անոնք որ տեսեր էին, պատմեցին անոնց՝ թէ ինչ եղաւ դիւահարին, նաև խոզերուն վրայով։

17. Եւ սկսան աղաչել անոր, որ իրենց սահմաններէն երթայ։

18. Ու երբոր անիկայ նաւը մտաւ, դիւահարը կ՚աղաչէր անոր՝ որ հետը ըլլայ։

19. Եւ Յիսուս թող չըտուաւ անոր. հապա ըսաւ անոր. Գնա՛ քու տունդ քու ընտանիներուդ, ու պատմէ՛ անոնց ի՛նչ որ Տէրը քեզի ըրաւ, և ողորմեցաւ քեզի։

20. Ան ալ գնաց, և սկսաւ Դեկապօլիսի մէջ քարոզել ինչ որ Յիսուս

Ան երեսէն տե՛ր էիրէ։ Ղուկաս (Ը. 31) կ՚ըսէ թէ՝ Յիսուսի կ՚աղաչէին որ ղիրենք անդունդը չելլէկ, որ հաւանականաբար տանջանքի տեղին համար կ՚ըսուի։

15 Եւ՝։ Մօտ քաղաքէ մը։ Մտ. Ը. 31։

16. Անոնք որ տեսեր էին։ Յիսուսի հետ ծովուն վրայէն եղողները։

17. Սկսան աղաչել։ Ան տեղացիները։ Մատ. Ը. 34 մեկնութիւնը։

18, 19. Յիսուս չէր թող տար որ մարդը իր հետն երթայ, որովհետև հարկ էր որ իր տունը դառնայ և Յիսուսի իրեն ըրածը պատմէ։ Հաւանական ալ է թէ հարկ էր որ իր ընտանեացը հոգ տանի։ Ծովուն մէկալ կողմը՝ Հրէից մէջ, Յիսուս չէր թող տար որ բժշկուած դիւահարները իրեն համար վկայութիւն տան, բայց՝ գիտնալով թէ հոս խռովութեան վտանգ չկայ, բժշկուած մարդուն կ՚ըսէ, "Գնա՛ քարոզէ"։

20. Դեկապօլիս։ Ան երկրին

իրեն ըրաւ. և ամէնը կը զարմանային։

21. Ու երբոր Յիսուս նաւով նորէն յայն ափը մեկալ կողմը անցաւ, շատ բազմութիւն ժողովուեցաւ անոր քովը, և ինք ծովեզերքն էր։

22. Ու ահա՛ ժողովրդապետներուն մէկը կու գար, որուն անունը Յայրոս էր. ու երբոր տեսաւ զանիկայ, անոր ոտքը ինկաւ.

23. Ու շատ կ'աղաչէր անոր՝ ու կ'ըսէր, թէ Իմ աղջիկս մեռնելու մօտ է, որ գաս անոր վրայ ձեռք դնես, որպէս զի ազատի, ու պիտի ապրի։

24. Ու գնաց անոր հետ. ու շատ բազմութիւն իր ետեւէն կ'երթային՝ ու կը նեղէին զինքը։

25. Ու կնիկ մը՝ որ տասներկու տարի արիւնի տառապութեան մէջ էր,

26. Ու խիստ վշտացած էր շատ բժիշկներէն, և իր բոլոր ունեցածը վատներ էր, ու օգուտ մը չէր գըտեր, հապա եւս առաւել զայրացեր էր,

27. Երբոր Յիսուսին վրայով լսեց, ետեւէն եկաւ բազմութեանը մէջ, ու անոր հանդերձին դպաւ.

28. Վասնզի կ'ըսէր, Թէ որ միայն անոր հանդերձներուն դպչիմ, պիտի բժշկուիմ։

29. Ու շուտ մը իր արիւնին աղբիւրը ցամքեցաւ. ու իր մարմինին մէջ իմացաւ՝ թէ տանջանքէն բժշկուեցաւ։

30. Ու Յիսուս շուտ մը գիտնալով իր անձին մէջ ան զօրութիւնը՝ որ իրմէն ելաւ, դարձաւ բազմութեանը մէջ՝ ու ըսաւ. Ո՞վ դպաւ իմ հանդերձներուս։

31. Ու իր աշակերտները ըսին իրեն. Կը տեսնես որ բազմութիւնը քեզ կը նեղէ, ու կ'ըսես Թէ՝ Ո՞վ ինձի դպաւ։

32. Ու իր բոլորտիքը կը նայէր որ ան բանը ընողը տեսնէ։

անունն էր՝ որ Գալիլեացւոց ծովուն արեւելեան կողմն էր, որուն մէջն էր Գադարա և Գերգեսա քաղաքները. Հմմտ. 1։ Մատ. Ը. 28 մեկնութիւնը։

21. Մեծաւ խումբ անցաւ։ Կափառնայումի գնաց։ Մատ. Ը. 18, թ. 1 մեկնութիւնը։

22–43 Տես Մատ. թ. 18-26 մեկնութիւնը։ Ղ–ա Ը. 4-56։ 25-29։ Տես Մատ. թ. 20, 21 մեկնութիւնը։

30-34։ Տես Մատ. թ. 22 մեկնութիւնը։

33. Ու կնիկը վախցաւ՝ ու դողաց, ինչու որ գիտէր թէ իրեն ինչ եղաւ. և եկաւ՝ անոր առջեւը ինկաւ, ու բոլոր ճշմարտութիւնը շիտակ շիտակ զրուցից անոր։

34. Ու Յիսուս ըսաւ անոր. Աղջիկ՝ քու հաւատքդ քեզ բժշկից. գնա՛ խաղաղութեամբ, ու բժշկուած եղիր քու տանջանքէդ։

35. Երբոր ինքը դեռ կը խօսէր, ժողովրդապետին տունէն մարդ եկան՝ ու ըսին, թէ Աղջիկդ մեռաւ, ալ ինչո՞ւ վարդապետը կը յոգնեցընես։

36. Իսկ Յիսուս ըսուած խօսքը լսածին պէս՝ ժողովրդապետին ըսաւ. Մի՛ վախնար, միայն թէ հաւատա՛։

37. Ու մէկը թող չըտուաւ իր հետը երթալու, բայց միայն Պետրոսը ու Յակոբոսը և Յակոբոսին եղբայրը Յովհաննէսը։

38. Ու ժողովրդապետին տունը գալով՝ տեսաւ աղմուկ և սաստիկ լացողներ ու աղաղակողներ։

39. Ու ներս մտնելով՝ ըսաւ անոնց. Ինչո՞ւ խռովուիր էք՝ ու կուլաք. մանուկը մեռած չէ՛, հապա կը քնանայ։

40. Ու ծաղր կ'ընէին անիկայ. բայց ինքը ամենը դուրս հանելով՝ իր հետը առաւ մանուկին հայրը ու մայրը՝ և անոնք որ իր հետն էին, ու մտաւ հոն՝ ուր որ մանուկը պառկած էր։

41. Ու մանուկին ձեռքէն բռնելով՝ ըսաւ անոր. Տալիթա՝ կո՛ւմի, որ կը թարգմանուի, Աղջիկ (քեզի կ'ըսեմ,) ելի՛ր։

42. Ու իսկոյն աղջիկը ոտք ելաւ, ու կը քալէր, ինչու որ տասներկու տարեկան էր. ու մեծ ապշութեամբ ապշեցան։

43. Ու սաստիկ պատուէր տուաւ անոնց՝ որ մէկը չըգիտնայ այս բանը. ու ըսաւ որ անոր ուտելիք տան։

---

37. Մեռիը Թող չըտուաւ. եւայլն։ Տես Մատ. ժէ. 1 մեկնութիւնը

38-43 Տես Մատ. թ. 23-26 մեկնութիւնը։

43. Ուիւը չէիպեայ։ Զի թէ բնաւ բանը պատմելու չէին։ Յիսուս կ'ուզէր որ ժողովուրդը ան ապրին չգիտնան, գիտնալով թէ շատ պիտի խռովուէին, և թէ բաժնութիւնը իրեն վրայ պիտի գիղուէին։

ԳԼ. Զ

1-6 ։ Տես Մատ. ԺԶ. 54-58 մեկնութիւնը։

ԳԼ. Ջ

1. Ու անկէ ելլելով՝ եկաւ իր երկիրը, ու անոր աշակերտները իր ետեւէն գացին։

2. Ու շաբաթ օրը հասնելուն՝ սկսաւ ժողովարանին մէջ սորվեցընել. ու շատերը լսելով՝ կզարմանային ու կ'ըսէին. Այսիկա ուսկից ունի ասոնք բաները, կամ ասիկա ի՞նչ իմաստութիւն է որ անոր տրուած է, որ ասանկ հրաշքներ կ'ըլլան անոր ձեռքովը։

3. Այսիկա հիւսը չէ՞, Մարիամին որդին, և Յակոբոսին ու Յովսեսին և Յուդային ու Սիմոնին եղբայրը. ու անոր քոյրերը հոս մեր քովը չե՞ն. և անոր վրայով կը գայթակղէին։

4. Բայց Յիսուս ըսաւ անոնց. Մարգարէ մը անպատիւ չէ՝ բայց միայն իր երկրին մէջ, ու իր ազգականներուն, և իր տանը մէջ։

5. Ու չէր կրնար հոն մէկ հրաշք մըն ալ ընել, միայն թէ քանի մը հիւանդներուն վրայ ձեռք դրաւ, ու բժշկեց զանոնք։

6. Ու անոնց անհաւատութեանը վրայ կը զարմանար. ու շրջակայ գիւղերը պտըտելով՝ կը սորվեցընէր։

7. Ու իրեն կանչեց տասներկուքը. ու սկսաւ երկու երկու խրկել զանոնք, ու անոնց իշխանութիւն տուաւ պիղծ ոգիներուն վրայ։

8. Ու պատուիրեց անոնց՝ որ ճամբու համար բան մը չառնեն, բայց միայն գաւազան մը. ո՛չ տոպրակ, ո՛չ հաց, ո՛չ ստակ գօտիներնուն մէջ.

9. Հապա հողաթափ հագնին. և կրկին հանդերձ մի՛ հագնիք՝ ըսաւ։

10. Ու ըսաւ անոնց. Որ տուն որ մտնէք, հո՛ն կեցէք մինչև որ անկէ ելլէք։

11. Ու անոնք որ ձեզ չեն ընդունիր, ու ձեզի մի՛ կ չեն ըներ, երբոր անկէ կ'ելլէք, ոտքերնուդ տակի փոշին թօթուեցէք՝ անոնց վկայութիւն ըլլալու

7 ։ Տես Մատ. Ժ԰. 1 մեկնութիւնը։

8-11 ։ Տես Մատ. ԺՈ. 9—15 մեկնութիւնը։ Ղուկ. Թ. 1-5 ։

համար։ Հիմարիտ կ'ըսեմ ձեզի. Աղոտացաց ու Վոմիրացաց աւելի դիւրին պիտի ըլլայ դատաստանին օրը՝ քան թէ ան քաղաքին։

12. Ու անոնք ելլելով՝ կը քարոզէին, որ մարդիկ ապաշխարեն։

13. Ու շատ դևեր կը հաներին, ու շատ հիւանդներ եղով կ'օծէին՝ ու կը բժշկէին զանոնք։

14. Ու Հերովդէս թագաւորը լսեց, (ինչու որ անոր անունը յայտնի եղաւ,) ու կ'ըսէր, թէ Յովհան.

12. Կատարուեցաւ, որ մարդիկ ապաշխարեն։ Յովհաննէս Մկրտչին քարոզը (Մատ. Գ. 2, 8), և Յիսուսա ալ (Մատ. Դ. 17) Գուկաս (Թ. 6) կ'ըսէ թէ առաքեալները կը քարոզէին։ Աստուածային հիմնական վարդապետութիւնը ապաշխարութիւն է, որ առանց անոր մկը չկրնար Յիսուսի հաւատալ ու փրկուիլ։ Մատթէոս Յիսուսի իր աշակերտներուն բսանները աւելի լեցուն կը պատմէ, տես Մատ. ժ. 5—42 մինչեւ թիւնը։

13. Եղեւ՝ օծէին։ Իրեւ իրենց հրաշալի զօրութեանը նշան մը։ Անանկ ալ Յակ. Ե. 14, 15 կ'բսուի, «թէ որ ձեզմէ մկը հիւանդ է, եկեղեցիին երէցները թող կանչէ, ու անոր վրայ աղօթք թող բնեն, ու Տէրոջը անունովը եղոյ օծեն զանիկայ. եւ հաւատքով եղած աղօթքը պիտի փրկէ հիւանդը, ու Տէրը անիկայ ոտք պիտի հանէ»։ Հոս հասկնալու չենք թէ միայն եղով օծելը օգուտ ունէր, հապա միայն թէ ան ժամանակին երէցները Աստուծմէ հրաշագործութեան պարգեւ ունէին՝ որ հիւանդները բժշկեն։ Ան խօսքէն մեռոնի խորհուրդը հանելը՝ լուկ յիմարութիւն է։ Ադ խորհուրդն ունեցողները անգամ մը թող իրենց մեռոնով օծած մանուկը ոտք հանէ՝ Յակոբոսին բսածին պէս, և մենք ալ պիտի հաւատանք թէ եղը զօրութիւն մը ունի։ Բայց յիշելու ենք թէ Յակոբոս կ'ըսէ, «թէ որ ՆԵՂ մկը հիւանդ է» եւայլն. ուրեմն հիւանդ եղողները չէ թէ չկրօտուած մանուկներ են, հապա եկեղեցիին անդամներ, սանոնք որ արդէն մկրտուած են։

նէս մկրտիչը. մեռելներէն յարութիւն առեր է, ու անոր համար հրաշքներ կ'ըլլան անով։

15. Ուրիշները կ'ըսէին՝ թէ Եղիան է. ուրիշներն ալ կ'ըսէին՝ թէ Մարգարէ մըն է, կամ մարգարէից մէկուն պէս։

16. Հայց երբոր Հերովդէս լսեց, ըսաւ. Յովհաննէսն է՝ որուն գլուխը ես կարեցի. մեռելներէն յարութիւն առեր է։

17. Հանգի Հերովդէս ինքը մարդ խրկեց՝ Յովհաննէսը բռնեց, ու կապեց

14—29։ Ա պատմութեանը վը-

բանտը դրաւ՝ իր եղբօրը Փ՛ղիպպոսին կնկանը Հերովդիային համար, ինչու որ իրեն կնիկ առեր էր զանիկայ։

18. Վասն զի Յովհաննէս Հերովդէսին կ՛ըսէր. Վրէդի օրինաւոր չէ քու եղբօրդ կնիկը ունենալ։

19. Ու Հերովդիա ոխ ունէր անոր դէմ, ու կ՛ուզէր անիկայ մեռցընել, ու չէր կրնար.

20. Ինչու որ Հերովդէս կը վախնար Յովհաննէսէն, գիտնալով թէ անիկայ արդար և սուրբ մարդ մըն է. և անոր բերանը կը նայէր, ու անկէ լսելով՝ շատ բան կ՛ընէր, և քաղցրութեամբ անոր մտիկ կ՛ընէր։

21. Ու երբոր դիպուկ օր մը եղաւ, որ Հերովդէս իր ծննդեան օրը ընթրիք կ՛ընէր իր մեծամեծներուն և հազարապետներուն՝ ու Գալիլեայի երեւելիներուն.

22. Ու Հերովդիային աղջիկը հանդիսի սրահը մտնելով խաղաց, ու հաճելի եղաւ Հերովդէսին՝ և իր հետը նստողներուն. թագաւորը ըսաւ աղջկանը. Խնդրէ՛ ինձմէ ինչ որ կ՛ուզես, ու պիտի տամ քեզի։

23. Ու անոր երդում ըրաւ ըսելով. Ինչ որ դուն ինձմէ խնդրես, պիտի տամ քեզի, մինչև թագաւորութեանս կէսը։

24. Ու անիկայ դուրս ելլելով՝ իր մորը ըսաւ. Ի՞նչ ուզեմ. ան ալ ըսաւ. Յովհաննէս Մկրտչին գլուխը։

բայ տես Մատ. ԺԴ. 1—12 մեկնութիւնը։ Ղ՚՚. Թ. 7—9։

20. Շատ բան կ՛ընէր, Յովհաննէսին խրատներուն համեմատ, Անանկ ալ Պօղոսին քարոզութիւնը լսելով փելիքս զարհուրեցաւ (Գործ. ԻԴ. 25). և շատ անգամ անիրաւներուն խղճմտանքները ժամանակաւոր կերպով մը կ՛արթննան ու վերջը աւելի խորունկ քնոյ մէջ կ՛իյնան։ Ա՛ս նոյն Հերովդէսը՝ որ այնչափ մտիկ ըրաւ Յովհաննէսին և իր խօսքովը շատ բան կ՛ընէր, քիչ մը ետքը մարդոցմէ ամչնալով (Մատ. ԺԴ. 9) գինքը գլխատեց, ու վերջը բնաւ խղճմտանք չընելով Յիսուսը անարգեց և ծաղրեց. և ան ալ՝ թէև իր հրաշալի գործածներուն վրայ շատ բան լսած էր։ Ղ՚՚. ԻԴ 8—11։

21. Դէպ՝ էր հը։ Այսինքն յարմար Հերովդիային նպատակին համար, որ ինքը իր խորհուրդն՝ իգործ դնէ Յովհաննէսն սպաննել տալով։ Հաւանական է թէ ան անհամեստ ու գաղանաբարոյ կնոջին ընթրիքն ընել տուաւ ու կարգադրեց, բուն ասիաթովը՝ որ իր աղջկանը խաղալովը թագաւորէն անանկ խոստումնք մը առնէ, և Յովհաննէսն սպաննել տայ։

25. Ու շուտ մը արտա-
բալով Թագաւորին քովը
մտաւ՝ ու խնդրից ըսելով.
Կ'ուզեմ՝ որ շուտով սկու-
տեղի մը վրայ Յովհան-
նէս Մկրտչին գլուխը տաս
ինծի։

26. Ու Թագաւորը խիստ
տրտմեցաւ. բայց երդումն
ներուն համար՝ ու իր հիւ-
րը նստողներուն համար՝
չուզեց որ անոր խնդրէքը
մերժէ։

27. Ու Թագաւորը իսկոյն
դահիճ խրկեց, ու հրամայեց
որ անոր գլուխը բերէ-
լու. ան ալ գնաց բանտին
մէջ գլխատեց զանիկայ.

28. Ու սկուտեղով մը
բերաւ անոր գլուխը՝ ու
տուաւ աղջկանը, և աղ-
ջիկը զանիկայ իր մօրը տու-
աւ։

29. Ու անոր աշակերտ-
ները լսելով, եկան անոր
մարմինը վերցուցին, ու գե-
րեզմանի մէջ դրին։

30. Ու առաքեալները
Յիսուսին քովը ժողվուե-
ցան, ու պատմեցին անոր՝
ամէն ինչ որ ըրին՝ և ինչ
որ սորվեցուցին։

31. Ու անիկայ ըսաւ ա-
նոնց. Ինկէք դուք առան-
ձին՝ անապատ տեղ մը,
և քիչ մը հանգչեցէք.
քանզի շատերը կային՝ որ
կուգային ու կ'երթային.
և հաց ուտելու ալ ժամա-
նակ չէին ունենար։

32. Ու նաւով անապատ
տեղ մը գացին առանձին։

33. Ու ժողովուրդները տե-
սան զանոնք որ կ'երթային,
և շատերը գանիկայ ճանչ-
ցան, ու ոտքով բոլոր քա-
ղաքներէն հոն կը ազէին,
և անոնցմէ առաջ հասնե-
լով՝ անոր քովը ժողվուե-
ցան։

34. Ու Յիսուս երբոր
դուրս ելաւ, շատ ժողո-
վուրդ տեսնելով՝ խղճաց
անոնց վրայ. ինչու որ հո-
վիւ չունեցող ոչխարներու
պէս էին. և սկսաւ շատ

---

25. Շտապ մը արտաբալով. ևն Ա-
նանկ կ'ըսէ առաքեալը ամենց
համար (Հռով. Գ. 15) թէ՝ «Ա-
նոնց ոտքերը շուտ են արիւն
թափելու», բայց արիւնհե-
ղութիւնն որչափ աւելի սոս-
կալի բան մըն է, երբոր կնիկ մը
կը ցուցնէ։

26։ Տես Մատ. ԺԴ. 9 մեկնու-
թիւնը։

29։ Տես Մատ. ԺԴ. 12 մեկ՝
30 44։ Տես Մատ. ԺԴ. 13-
21 մեկնութիւնը։ Ղ.ա. Թ. 10—
17։ Յովհ. Զ. 1—14։

Ժողովուրդ։ Իրենց քարո-
զութենէն՝ որուն խրկուեցան։
Հմմտ. 7։

31. Անոտոտ տեղ մը։ Նաւով

բաներ սորվեցնել անոնց։
35. Ու երբոր ժամանակը շատ ուշացաւ, իր աշակերտները իրեն եկան՝ ու ըսին. Տէ՛ր անապատ տեղ մըն է, ու ժամանակը ուշացած է,
36. Ընձակէ՛ զանոնք՝ որ երթան բոլորտիքի ագարակները ու գիւղերը՝ ու իրենց համար հաց գնեն, քանզի որ ուտելու բան մը չունին։
37. Նայց անիկայ պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ անոնց. Դուք տուէ՛ք անոնց որ ուտեն։ Ու ըսին իրեն. Երթանք երկու հարիւր դահեկանի հաց գընե՞նք՝ և տանք անոնց որ ուտեն։
38. Ըսաւ անոնց. Քանի՞ նկանակ ունիք, գացէ՛ք նայեցէ՛ք. ու երբոր գիտցան՝ ըսին. Հինգ, ու երկու ձուկ։
39. Ու հրամայեց բոլոր անոնց՝ որ կանանչ խոտին վրայ գունդ գունդ նստին։
40. Ու դաս դաս նստան՝ հարիւրական ու հիսունական։
41. Ու հինգ նկանակը ու երկու ձուկը առաւ՝ ու դէպ՚ի երկինքը նայելով, օրհնեց. և մանրեց նկանակները՝ ու տուաւ իր աշակերտներուն, որ անոնց առջեւը դնեն. ու երկու ձուկը ամենուն ալ բաժնեց։
42. Ու ամէնքը կերան ու կշտացան.
43. Ու տասներկու կողով լեցուն՝ կտորուանքները վերցուցին, և ձուկերէն ալ։
44. Ու ան հացերէն ուտողները հինգ հազարի չափ էրիկ մարդիկ էին։
45. Ու շուտ մը իր աշակերտները արտորցուց որ նաւը մտնեն, և իրմէ առաջ մեկալ կողմը Բեթսայիդա անցնին, մինչև որ ինքը ժողովուրդը արձակէ։
46. Ու անոնցմէ զատուելով՝ լեռը ելաւ աղօթք ընելու։
47. Ու երբոր իրիկուն եղաւ, նաւը ծովուն մէջ տեղն էր, ու ինքը միայնակ ցամաքն էր։
48. Ու տեսաւ անոնք որ կը տագնապէին հոփելնիմի քաշելու. աւետնին, քանզի որ հովը իրենց դէմ էր. և

Գալիլեացւոց ծովուն մեկալ կողմը գնաց։
34. Տես Մատ. ԺԴ. 14 մեկնութիւնը։

45—56. Ա՛ս համարներուն վերայ տես Մատ. ԺԴ. 22—36 մեկնութիւնը։ Ցովհ. Զ. 15-21։

գիշերուան չորրորդ պահուն առնելով զանոնք՝ ծովուն վրայ քալելով կու գայ անոնց, ու կ՚ուզէր անոնցմէ անցնիլ։

49. Բայց երբոր տեսան որ ծովուն վրայ կը քալէր, կարծեցին թէ աչքի երեւոյթ բան մըն է, ու կանչուրտեցին.

50 Վասնզի ամէնքն ալ զանիկայ տեսան, ու խռովեցան. և ինքը շուտ մը խօսեցաւ անոնց հետ՝ ու ըսաւ անոնց. Վայ՛ղիք՝ ես եմ, մի՛ վախնաք։

51. Ու նաւը ելաւ անոնց քովը, ու հովը դադարեցաւ. եւ անոնք մտքերնուն մէջ չափէ դուրս ապշած էին՝ ու կը զարմանային։

52. Վասն զի հացին վրայ եղած հրաշքը չհմացան. ինչու որ սիրտերնին թմրած էր։

53. Ու մէկալ կողմը անցնելով, Գեննեսարէթի երկիրը հասան, և նաւը տեղաւորեցին։

54. Ու երբոր նաւէն ելան, անդրէն մարդիկը իսկոյն ճանչցան զանիկայ.

55. Ու ասդին անդին վազելով բոլոր շրջակայ տեղուանքը, սկսան մահիճներով հիւանդները բերել՝ ուր որ կը լսէին թէ հոն է։

56 Ու ուր որ կը մտնէր՝ գեղերը կամ քաղաքները կամ ագարակները, հրապարակներուն մէջ կը դնէին հիւանդները, ու կ՚աղաչէին իրեն՝ որ գոնէ իր հանդերձին քղանցքին դպչին. և որոնք որ դպան, բժշկուեցան։

Գ Լ Ի

1. Ու իր քովը ժողվուեցան փարիսեցիները, ու դպիրներէն ոմանք՝ որ Երուսաղէմէն եկած էին։

2. Ու երբոր տեսան որ անոր աշակերտներէն ոմանք պիղծ՝ այսինքն անլուայ ձեռքերով հաց կ՚ուտէին, մեղադրեցին։

3. Ինչու որ փարիսեցիները ու բոլոր Հրէանները

---

48. կ՚ուզէր անոնց անցնիլը Այսինքն անցնելու վրայ էր։ Նոյնպէս ալ կ՚ըսուի (Ղուկ. Ի Գ. 28) Թէ ինքը երկու աշակերտներուն հետ կենդանի տեղը աւելի հեռու պիտի երթար, կ՚ուզէր որ աշակերտները զինքը հրաւիրին ու ներս առնեն։

51, 52. Տես Մատ. ԻԴ. 33 մեկնուԹիւնը։

55, 56. Անդրէն անդրէն վազելով ան։ Ցիսուս առաջ ան երկիրը պտըտած ու հրաշքներ բրած էր։

Գ Լ Ի

1—23. Աս համարներուն վրայ տես Մատ. ԻԵ. 1-20 մեկնուե-

մինչև որ աղէկ մը ձեռքերնին չլուան, հաց չեն ուտեր. քանզի ծերերուն աւանդութիւնը կը բռնեն.

4. Ու շուկայէն եկած ատենին՝ թէ որ չլուացուին, չեն ուտեր. և ուրիշ շատ բաներ կայ՝ որ ընդունած են ու կը բռնեն, այսինքն գաւաթներու և փարչերու ու պղնձէ ամաններու և անկողիններու լուացմունքները։

5. Ին ատենը փարիսեցիները ու դպիրները Յարցուցին անոր, թէ Ինչո՞ւ քու աշակերտներդ ծերերուն աւանդութեանը պէս չեն երթար, հապա անլուայ ձեռքերով հաց կ'ուտեն։

6. Ին ալ պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ անոնց. Ղէկ մարգարէութիւն ըրաւ Եսայի՝ ձեզի կեղծաւորներուդ համար, ինչպէս որ գրուած է. Այս ժողովուրդը շրթունքներովը կ'ինձ կը պատուէ, բայց իրենց սիրտը հեռացած է ինձմէ.

7. Ու պարապ տեղը կ'ինձ կը պաշտեն, մարդոց պատուիրած բաները իբրև վարդապետութիւն սորվեցնելով։

8. Վասն զի Աստուծոյ պատուիրանքը թողլով՝ մարդոց աւանդութիւնը կը բռնէք, ինչպէս՝ փարչերու և գաւաթներու լուացմունքները. և ասոնց նման շատ ուրիշ բաներ կ'ընէք։

9. Ու ըսաւ անոնց. Ղէկ կ'անարգէք Աստուծոյ պատուիրանքը, որ ձեր աւանդութիւնը պահէք։

10. Վասնզի Մովսէս ըսաւ. Քու հայրդ ու մայրդ պատուէ՛. և Ով որ էր հայրը կամ մայրը անիծէ, մահով թող մեռնի։

11. Հայց դուք կ'ըսէք. Թէ որ մէկը էր հօրը կամ մօրը ըսէ, Ին բանը որ ինձմէ պիտի շահիս, Աստուծոյ պաղա կորբան է, (որ ըսել է՝ ընծայ,) ապա ի՛ըլլայ ուղիղ.

12. Ու ալ թող չէք տար անոր բան մը ընել իր հօրը կամ իր մօրը։

13. Ու Աստուծոյ խօսքը

թիւնը։

3. Ծերերուն աւանդութիւնը։ Մատ. ժե. 2 մեկնութիւնը։ Հմմր. 8. 13։

6. Ա՛ծուղուրդը. ան։ եւ. Իթ

13։ Մատ. ժե. 8 մեկնութիւնը։ 7։ Տես Մատ ժե. 9 մեկնութիւնը։ 9-13։ Մատ. ժե. 3—6 մեկնութիւնը։

14, 15։ Տես Մատ. ժե 10, 11

կը խափանէք ձեր աւանդութիւնովը, որ կ'աւանդէք. և ասոր նման շատ ուրիշ բաներ կ'ընէք։

14. Երբ բոլոր ժողովուրդը իրեն կանչելով՝ ըսաւ անոնց. Լսեցէ՛ք ինծի ամէնքդ՝ ու հասկցէ՛ք։

15. Չկայ մէկ բան որ դուրսէն մարդուն ներսը մտնէ, ու կարող ըլլայ զանիկայ պղծելու. հապա ան բաները որ անկէ կ'ելլեն, անոնք են որ մարդը կը պղծեն։

16. Ով որ լսելու ականջ ունի, թո՛ղ լսէ։

17. Երբոր ան բազմութիւնէն դարձեալ՝ տուն մտաւ, իր աշակերտները հարցուցին իրեն ան առակին համար։

18. Ու ըսաւ անոնց. Դո՞ւք ալ ատանկ անմիտ էք. չէ՞ք հասկընար թէ ամէն ինչ որ դուրսէն մարդուն ներսիդին կը մտնէ, չկրնար անիկայ պղծել.

19. Վասն զի չէ՛ թէ անոր սրտին մէջը կը մտնէ, հապա փորը, և արտաքնոցը կ'ելլէ, ու բոլոր կերածները կը մաքրէ։

20. Ան կ'ըսէր թէ՝ Ինչ որ կ'ելլէ մարդուն ներսէն, անիկայ կը պղծէ մարդը։

21. Ինչու որ ներսէն մարդոց սրտէն կ'ելլեն չար խորհուրդները. շնութիւններ, պոռնկութիւններ,

22. Պանութիւններ, գողութիւններ, ագահութիւններ, չարութիւններ, նենգութիւն, գիճութիւն, չար աչք, հայհոյութիւն, ամբարտաւանութիւն, անզգամութիւն։

23. Այս բոլոր չար բաները ներսէն կ'ելլեն, ու կը պղծեն մարդը։

24. Եւ անկէ ելլելով՝ Տիւրոսի ու Սիդոնի սահմանները գնաց. և տուն մը մտնելով՝ չէր ուզեր որ մէկուն յայտնուի, բայց չկրցաւ ծածկուիլ.

մեկնութիւնը։

16. Տես Մատ. ԺԱ. 15 մեկնութիւնը։

17. Ալէքսանդրը հարցուցին։ Պետրոս հարցմունքն ըրաւ ամէնուն կողմանէ։ Մտ. ԺԶ. 15։

18. Դո՞ւք ալ ապուշ անդիտէք։ Մատ. ԺԶ. 12.17 մեկնութիւնը։

19։ Մտ. ԺԶ. 17։

Կէրսենէրը Գադարէ։ Մարմինին անուշդին համար պէտք չեղածը պէտք եղածէն զատելով։ Մատ. Գ. 2 մեկնութիւնը։

20—23։ Տես Մատ. ԺԶ. 18–20 մեկնութիւնը։

24—30։ Աս հրաշքին վրայ տես Մատ. ԺԶ. 21–28 մեկնութիւնը։ Մատթէոս պատմութիւնը աւելի լեցուն կ'ընէ։

Տիւրոսի — Սիդոնի։ Տես Մատ. ԺԱ. 21 մեկնութիւնը։

25. Վհանդի կնիկ մը՝ ո-
րուն աղջիկը պիղծ ոգի ու-
նէր իր ներսի դէն, լսեց անոր
վրայով, ու եկաւ՝ անոր ոտ-
քը իննաւ։
26. Ու ան կնիկը հեթա-
նոս էր՝ ազգով Փիւնիկ Ա-
սորի, ու կ'աղաչէր անոր՝
որ դևը իր աղջիկէն հանէ։
27. Ու Յիսուս ըսաւ ա-
նոր. Թո՛ղ տուր որ ա-
ռաջ տղաքը կշտանան.
քանզի աղէկ չէ տղոց հա-
ցը առնել, ու շուներուն
ձգել։
28. Ընիկայ պատասխան
տուաւ՝ ու ըսաւ անոր. Ա-
յո՝ Տէ՛ր. ինչու որ շուն-
ըրն ալ սեղանին տակը տը-
ղոցը փշրանքներէն կը կե-
րակրուին։
29. Ու ըսաւ անոր. Ա-
յս խօսքիդ համար գնա՝ քու
աղջիկդ դևը ելաւ։
30. Ու գնաւ իր տունը
երթալով՝ գտաւ որ դևը
ելած, ու աղջիկը անկողի-
նին վրայ պառկած էր։
31. Ու նորէն Տիւրոսի
ու Սիդոնի սահմաններէն
ելլելով՝ եկաւ Գալիլեայի
ծովեզերքը Դեկապօլիսի
սահմաններուն մէջէն։
32. Ու մէկը բերին ա-
նոր առջին՝ խուլ ու դը-
ժուարախօս, ու կ'աղա-
չէին որ անոր վրայ ձեռք
դնէ։
33. Ու ժողովուրդէն մէկ-
դի առնելով զանիկայ, իր
մատները անոր ականջնե-
րուն մէջը խօթեց՝ ու
թուքաւ, և անոր լեզուին
դպաւ,
34. Ու երկինքը նայելով՝
հառաչեց, ու ըսաւ անոր.
Եփփաթա, (որ ըսել է՝
բացուէ՛,)

31. Դեկապօլիս։ Տես Գլ. Ե. 20 մեկնութիւնը։
32. Մեկը խնդրեն. ան։ Իր բարե-
կամները բերին։ Մատթէոս (Ժե. 30,31) կ'ըսէ թէ շատ հիւանդներ բերուեցան ու բժշկուեցան։ Հաւանական է թէ Մարկոս ասս մէկը կը յիշէ իր երեւելի մարդ մը ըլլալուն, կամ Յիսուսի անանկ յատուկ կերպով մը զինքը բժշկելուն համար։
33. Մեկուն ականջները։ Որ ժողովուրդը իր ըրածը չտես-
նէն Մատթէոսէն (Ժե. 30,31) յայտնի է թէ Յիսուս իր աս-
ժամանակին ըրած մէկալ հր-
րաշքները ժողովուրդէն չէր ծածկեր։ Մենք չենք գիտեր թէ ինչու համար կ'ուզէր աս մէկը ծածկել։ Միայն գիտենք թէ երբեմն անանկ կ'ընէր։ Գլ. Ը. 23։ Յվ. ը. 6։ Իր ա-
սանկ ընելուն համար մեզի չը-
յայտնուած շատ պատճառներ կրնան ըլլալ։
34. Եփփաթա։ Նայելով։ Հաւա-
նականաբար աղօթք ընելով։ Մրկ. Զ. 41։ Յվ. ԺԱ. 41։ ԺԷ. 1։
Հառաչեց։ Մարդոց մեղքով պատճառած թշուառ վիճակը

35. Եւ իսկոյն անոր ա-
կանջները բացուեցան, ու
անոր լեզուին կապը քա-
կուեցաւ, և շիտակ կը խո-
սէր։

36. Ու պատուիրեց անոնց՝
որ մէկու մը չըսեն. և որ-
չափ որ ինքը կը պատուիրէր
անոնց, անոնք՝ ալ աւելի
կը քարոզէին.

37. Ու չափէ դուրս կը
զարմանային՝ և կ՚ըսէին. Ա-
մէն բաները աղէկ ըրաւ ա-
սիկայ, որ խուլերուն լսել
կու տայ՝ և համրերուն խո-
սիլ։

ԳԼ. Ը

1. Ին օրերը ժողովուրդը
խիստ շատ ըլլալով, և ու-
տելու բան մը չունենալով,
Յիսուս իրեն կանչեց իր ա-
շակերտները՝ ու ըսաւ ա-
նոնց.

2. Կը խղճամ ատ ժողո-
վուրդին վրայ. ինչու որ
հիմա իրեք օր է՝ որ իմ քո-
վրս են, և բան մը չունին
ուտելու.

3. Ու թէ որ ատոնք ա-
նօթի խրկեմ իրենց տու-

մոք բերելով։ Անանկ ալ ը-
րաւ երրոր վազարոսը յարու-
ցանելու վրայ էր։ Ճովհ. ԺԱ.
38, 8։

36. Պատուիրեց անոնց։ Մարդը
բերողներուն։ Համար 32, 33

նները, ճամբուն մէջ պի-
տի մարին, ինչու որ ա-
տոնցմէ ոմանք հեռու տեղէ
եկած են։

4. Ու իր աշակերտները
պատասխան տուին իրեն.
Ա՛ս անապատիս մէջ ու-
մի՞ց կրնայ մէկը հացով կըշ-
տացնել ատոնք։

5. Ու հարցուց անոնց.
Քանի՞ նկանակ ունիք.
ու անոնք ըսին. Եօթը։

6. Ու հրաման ըրաւ ժո-
ղովուրդին՝ որ գետնին վրայ
նստին. ու առաւ եօթը նը-
կանակը, գոհացաւ, և կըտ-
րեց, ու տուաւ աշակերտ-
ներուն, որ ժողովուրդին
առջեւը դնեն. և դրին։

7. Ու քանի մը մանր ձու-
կեր ունէին, և օրհնեց, ու
հրաման ըրաւ որ անոնք
ալ դնեն անոնց առջեւը։

8. Ու կերան ու կշտա-
ցան, ու աւելցած կտոր-
ուանքները վերցուցին եօ-
թը զամբիւղ։

9. Ու ուտողները չորս
հազարի չափ էին. ու ար-
ձակեց զանոնք։

10. Ու շուտ մը նաւը

մեկնութիւնը։

ԳԼ. Ը

1—10։ Աս համարներուն վրայ
տես Մատ. ԺԵ. 32—39 մեկ-
նութիւնը։

9. Չորս հազարէ աւելի էին։ Կին-
կ-

մանելով աշակերտներուն հետ, եկաւ ԿաղմանուԹայի կողմերը։

11. Ու փարիսեցիները ելլելով՝ սկսան անոր հետ վիճաբանուԹիւն ընել, և զանիկայ փորձելով՝ իրմէն նշան մը կ'ուզէին երկինքէն։

12. Ու անիկայ իր հոգիին մէջ հառաչելով ըսաւ. Ո՞ւմէ է որ ասի ազգը նշան կ'ուզէ. ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի որ ասի ազգին նշան պիտի չտրուի։

13. Ու զանոնք Թողլով՝ նորէն նաւը մտաւ, ու գնաց Յովհան մէկալ կողմը։

14. Ու հաց առնելու մոռցեր էին, ու նաւուն մէջ իրենց հետը միայն մէկ նկանակ մը ունէին։

15. Ու կը պատուիրէր անոնց՝ ու կ'ըսէր. Նայեցէ՛ք և զգուշացէ՛ք փարիսեցւոց խմորէն, ու Հերովդէսին խմորէն։

16. Ու իրարու հետ կը խորհէին ու կ'ըսէին, Թէ Հաց չունենալնուս համար է։

17. Իսկ Յիսուս անոնց խորհուրդը գիտնալով՝ ըսաւ անոնց. Ինչո՞ւ կը խորհիք Թէ հաց չունիք. տակաւին չէ՞ք հասկընար, ու չէ՞ք իմանար. դեռ սիրտերնիդ Թմրա՞ծ է.

18. Աչքեր ունիք, ու չէ՞ք տեսներ, և ականջներ ունիք, ու չէ՞ք լսեր, և չէ՞ք յիշեր։

19. Երբոր հինգ նկանակը հինգ Հազարին կտրեցի, քանի՞ կողով լեցուն կտորուանք վերցուցիք. ըսին անոր. Տասներկու։

20. Ու երբոր եօԹը նկանակը չորս Հազարին Էրբեցի, քանի՞ զամբիւղ լեցուն կտորուանք վերցուցիք. անոնք ալ ըսին. ԵօԹը։

21. Ու ըսաւ անոնց. Ուստի՞ր չէք հասկընար։

22. Ու Բեթսայիդա եկաւ, ու անոր առջևը կոյր մը բերին, ու կ'աղաչէին իրեն որ դպչի անոր.

23. Ու անիկայ կոյրին ձեռքէն բռնելով՝ գեղէն դուրս Հանեց, ու անոր աչ-

---

Ներէն և աղաքներէն՝ Ի զատ։ Մ-ա. ԺԶ. 38։

11, 12։ Մատ. ԺԲ. 1—4 մեկնութիւնը։

13—21։ Տես Մատ. ԺԲ. 5-12 մեկնութիւնը։

18. Ածեր ՚ի՚ն. ևն Յիսուս կը

զարմանար իրենց Թերահաւատութեանը վրայ։

22—26։ Ա՛ս հրաշքը միայն Մարկոս կը պատմէ։

Բեթսայիդա՝ Տես Մատ. ԺԱ. 20 մեկնութիւնը։

23. Գեղէն դուրս Հանէց՝ Գ.

քերուն Թ.քնելով՝ ձեռքը անոր վրայ դրաւ, ու կը հարցընէր անոր՝ Թէ բան մը կը տեսնէ՞.

24. Ան ալ նայեցաւ՝ ու կ'ըսէր. Մարդիկները կը տեսնեմ ծառերու պէս՝ որ կը պտրտին։

25. Յետոյ ձեռքը անոր աչքերուն վրայ դրաւ, ու անոր նայիլ տուաւ. և ողջացաւ ու ամէն բան հա-մարձակ կը տեսնէր։

26. Ետքը զանիկայ իր տունը խրկելով՝ ըսաւ. Դէ-ղը մի՛ մտներ, ու գեղին մէջ մէկուն մի՛ ըսեր։

27. Ու Յիսուս իր աշա-կերտներուն հետ մեկտեղ Փիլիպպոսի Կեսարիային գեղերը ելաւ. ու ճամ-բուն մէջ կը հարցընէր իր աշակերտներուն՝ ու կ'ըսէր անոնց. Ինծի համար ո՞վ կ'ըսեն մարդիկ՝ Թէ եմ։

28. Ու անոնք պատաս-խան տուին՝ ու ըսին. Յով-հաննէս Մկրտիչը, և ուրիշները՝ Եղիան, ուրիշ-ներն ալ՝ մարգարէներէն մէկը։

29. Ու ինքը ըսաւ ա-նոնց. Ձապա դուք ինծի համար ո՞վ կ'ըսէք Թէ եմ. պատասխան տուաւ Պետ-րոս՝ ու ըսաւ անոր. Դուն ես Քրիստոսը։

30. Ու սաստիկ պատուի-րեց անոնց՝ որ իրեն հա-մար մէկու մը չպատմեն։

31. Ու սկսաւ սորվեցը-նել անոնց, Թէ Պէտք է որ Որդին մարդոյ շատ չար-չարանքներ կրէ, ու երէց-նեներէն և քահանայապետ-ներէն ու դպիրներէն մեր-ժուի, ու սպաննուի, և ի-րեք օրէն ետև յարութիւն առնէ։

32. Ու ան խօսքը յայտ-նի խօսեցաւ. և Պետրոս մէկդի առաւ զանիկայ, ու սկսաւ յանդիմանել զանի-կայ։

Է. 33 ՄկնուԹ. իւնը։

24. Մարդիկներ կը տեսնեմ ծառերու պէս. ան։ Այսինքն քիչ բ տեսնեմ, բայց տեսածս ալէկ մը չեմ կրնար զա-տել։

26. Գիւղը մի մտներ. ան։ Քրիստոս գիտէր Թէ հարկ կար բ մարդը իր տունը դառնայ, արեւի ալ Թէ գեղին մէջ խռովութիւն մը պիտի ելլեր, Թէ որ մարդն իր բժշկուիլը հոն պատմած ըլլար։

27—30։ Տես Մատ. ԺԶ. 13-20 ՄկնուԹ. իւնը։ Ղուկ. Թ. 18—21։ Մարկոս պատմութիւնը աւելի լեցուն կ'ընէ։

30. Սպրդիկ պատուիրեց։ Տես Մատ. ԺԶ. 20 ՄկնուԹ. իւնը։

31—39։ Մատ. ԺԶ. 21—28 ՄկնուԹ. իւնը։ Ղուկ. Թ. 22—27։

33. Եւ ինքը դարձաւ՝ ու իր աշակերտներուն նայելով, յանդիմանեց Պետրոսը՝ ու ըսաւ. Ետի՛ս գընա՝ Սատանայ, ինչու որ դուն Աստուծոյ բաները չես մտածեր, հապա մարդոց բաները։

34. Եւ ժողովուրդը իր աշակերտներուն հետ մէկտեղ իրեն կանչելով՝ ըսաւ անոնց. Ով որ կ'ուզէ իմ ետևէս գալ, թո՛ղ իր անձը ուրանայ, և իր խաչը վերցընէ, ու իմ ետևէս գայ։

35. Վասն զի ո՛վ որ կ'ուզէ իր անձը ապրեցընել, պիտի կորսընցընէ անիկայ. և ո՛վ որ ինծի ու աւետարանին համար իր անձը կորսընցընէ, պիտի ապրեցընէ անիկայ։

36. Վասնզի ի՞նչ օգուտ է մարդուն՝ որ բոլոր աշխարհը վաստկի, և իր անձը կորսընցընէ։

37. Կամ իր անձին համար ի՞նչ ազատէք պիտի տայ մարդ։

38. Վասն զի ո՛վ որ զիս՝ ու իմ խօսքերս ընդունի՝ ամեն սեպհական շնացող ու մեղաւոր ազգիս մէջ, Որդին մարդոյ ալ զանիկայ ընդունի՝ ամեն պիտի սեպէ՝ երբոր գայ իր Հօրը փառքովը սուրբ հրեշտակներուն հետ։

39. Եւ ըսաւ անոնց. Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, որ հոս ներկայ եղողներէն մէկ քանիները կան՝ որոնք մահուան մահը պիտի չառնեն, մինչեւ որ տեսնեն Աստուծոյ թագաւորութիւնը զօրութիւնով եկած։

ԳԼ. Թ

1. Եւ վեց օրէն ետև Յիսուս իր հետը առաւ Պետրոսը ու Յակոբոսը և Յովհաննէսը, ու անոնք մէկ բարձր լեռ մը հանեց առանձին, և անոնց առջեւը պայծառացաւ։

2. Ու իր հանդերձները եղան փայլուն խիստ ճերմակ, անանկ որ երկրի վրայ թափիչ մը չկրնար այնպես ճերմկցընել։

3. Ու Եղիան Մովսեսին հետ երեւցաւ անոնց, և Յիսուսին հետ կը խօսէին։

4. Եւ Պետրոս պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ Յիսուսին. Ռաբբի՝ աղէկ է որ հոս կենանք. ու իրեք

ՄԵՂՆՈՒԹԻՒՆը։ Գ. Թ.

ԳԼ. Թ

1—12։ Տես Մատ. ԺԹ. 1—13 28—36։

խրճիթ չինենք. մէկը քե-
զի, և մէկը Մովսէսին,
ու մէկը Եղիային.

5. Այսան ալ չէր գի-
տեր թէ ինչ խօսի, ինչու
որ զարհուրեր էին։

6. Ու մէկ ամպ մը հո-
վանի եղաւ անոնց վրայ, ու
ձայն մը ելաւ ամպէն՝ ըսե-
լով. Ասիկայ է իմ սիրելի
Որդիս, ասո՛ր մտիկ ըրէք։

7. Ու յանկարծ աչքին
անդին որ նայեցան, ալ ու-
րիշ մէկը չտեսան, հապա
մինակ Յիսուսը իրենց հետ։

8. Ու երբոր լեռնէն վար
կ՚իջնէին, պատուիրեց ա-
նոնց որ տեսածնին մէկու
մը չպատմեն, բայց միայն
Որդին մարդոյ մեռելներէն
յարութիւն առնելէն ետև։

9. Ու անոնք ան խօս-
քը պահեցին, ու մէջերնին
հարցուփորձ կ՚ընէին՝ թէ
մեռելներէն յարութիւն
առնելը ի՞նչ է։

10. Ու իրեն հարցուցին՝
ու ըսին. Ուն ի՞նչ է որ
գպիրները կ՚ըսեն, թէ
պէտք է որ առաջ Եղի-
ան գայ։

11. Ուն ալ պատասխան
տուաւ՝ ու ըսաւ անոնց.
Յիրաւի առաջ Եղիան
կու գայ, և ամէն բան կար-
գի կը դնէ. և թէ ինտե՛ր
գրուած է Որդւոյ մարդոյ
համար, որ շատ չարչա-
րանքներ պիտի կրէ՝ ու ա-
նարգուի։

12. Հապա ձեզի կ՚ըսեմ,
որ Եղիան եկաւ ալ, և
ի՛նչ որ ուզեցին՝ ըրին ա-
նոր. ինչպէս որ գրուած է
անոր համար։

13. Ու աշակերտներուն
քովը գալով՝ տեսաւ շատ
ժողովուրդ անոնց բոլորտի-
քը՝ և գպիրները, որ վի-
ճաբանութիւն կ՚ընէին ա-
նոնց հետ։

14. Ու շուտ մը բոլոր
ժողովուրդը երբոր տեսան
անիկայ՝ խիստ զարմացան,
ու առաջ վազելով՝ բարև
կու տային անոր։

15. Ու հարցուց գպիր-
ներուն, թէ ի՛նչ վիճա-
բանութիւն կ՚ընէք անոնց
հետ։

16. Ու ժողովուրդէն մէ-
կը պատասխան տալով՝

13—28. Տես Մատ. ԺԷ. 14—21 մեկնութիւնը. Ղ—. Թ. 37—44։

18. Տես Մատ. ԺԷ. 16 մեկնութիւնը։

19. Զար ոգին գիտնալով թէ Յիսուս գինքը պիտի հանէ, ջանք կ՚ընէ որ տղան կորսնցընէ։ Յիսուս ալ թոզ կու տայ որ գէր իր ձեռքէն ամէնէն գէշ եկածն ընէ՝ որ վերջը իրեն յաղթելով իր զօրու-

ըսաւ. Վա՛րդապետ՝ իմ որդիս քեզի բերի, որ հա-մրը ոգի ունի։

17. Ու ո՛ւր որ անոր հասնի, զանիկայ գետինը կը զարնէ. ան ալ կը փրփրի, և իր ակռաները կը կճրտցընէ, ու կը ցամքի. և քու աշակերտներուդ ըսի որ զանիկայ հանեն, ու չկրցան։

18. Պատասխան տուաւ անոնց՝ ու ըսաւ. Ո՛վ անհաւատ ազգ՝ մինչև ե՞րբ ձեզի հետ պիտի ըլլամ, մինչև ե՞րբ ձեզի պիտի համբերեմ. բնձի՛ բերէք անիկայ։

19. Ու զանիկայ բերին իրեն. երբոր տեսաւ զանիկայ, շուտ մը ոգին ցնցեց անիկա. ու գետինը ինկած կըթաւրըլըկէր՝ ու կրփրփրէր։

20. Ու Յիսուս հարցուց անոր հօրը՝ ու ըսաւ. Որչափ ատեն է՝ որ ատ բանը ատոր եղաւ. ու անիկայ ըսաւ, Տղայութենէն՝ ի վեր.

21. Ու շատ անգամ կրակի ու ջուրի մէջ կը նետէ ատիկայ՝ որ կորսընցընէ. բայց թէ որ կարողութիւն մը ունիս, օգնէ՛ մեզի, խղճալով մեր վրայ։

22. Ու Յիսուս ըսաւ անոր. Թէ որ կարող ես հաւատալու, ամէն բան կըրնայ անոր՝ որ կը հաւատայ։

23. Ու տղուն հայրը շուտ մը աղաղակեց՝ ու արցունքով ըսաւ. Կը հաւատամ Տէ՛ր, օգնէ՛ իմ անհաւատութեանս։

24. Յիսուս երբոր տեսաւ որ ժողովուրդը վրան կը դիզուի, սաստեց պիղծ ոգիին՝ ու ըսաւ անոր. Լո՛ւմ ու խուլ ոգի՛ ես կը հրամայեմ քեզի, ելի՛ր ատկէ, ու մէյմըն ալ չմտնես ատոր ներսը։

25. Ու կանչուըռտելով՝ սաստիկ ցնցեց զանիկայ, ու ելաւ. և պղտ մեռելի պէս եղաւ. անանկ որ շա-

---

Թիւնը աւելի յայտնուի։

21. Թէ որ ի-րմէ-ն հա-պրը-նէ։ Մարդը փորձով գիտէր թէ աշակերտները կարողութիւն չունէին (Մատ. ժէ. 15), և զարմանք չէ թէ որ վախցաւ թէ Յիսուս ալ պիտի չըկրնար իր տղան բժշկել։

22. Թէ որ ի-րմէ ե հա-պրը-նէ։ Աստ. ժէ. 19 մեկնութիւնը։

23. Օգնէ իմ ան-հա-պա-նէ։ Ան աղօթքը մենք ալ շատ անգամ ընելու ենք, գիտնալով թէ միայն Քրիստոս կրնայ մեր հաւատքը զօրացնել։

տերը ըսին, Թէ Ուեռաւ։

26 • Ու Յիսուս անոր ձեռքէն բռնելով՝ վերցուց զանիկայ • ան ալ կայնեցաւ։

27 • Ու երբոր ինքը տուն մտաւ, իր աշակերտները առանձին հարցուցին իրեն՝ ըսելով • Մենք ինչո՞ւ չկրցանք հանել զանիկայ։

28 • Ու ըսաւ անոնց • Այս տեսակը կարելի չէ ո՛րէ բանով մը ելլել, բայց միայն աղօթքով ու ծոմապահութեամբ։

29 • Ու անկէ ելլելով՝ Գալիլեայի մէջէն կ'անցնէին • ու չէր ուզեր որ մէկը գիտնայ։

30 • Ինչու որ կը սորվեցնէր իր աշակերտներուն՝ ու կ'ըսէր անոնց, Թէ Որդին մարդոյ պիտի մատնուի մարդոց ձեռքը, և զանիկայ պիտի սպաննեն • ու երբոր սպաննուի, երրորդ օրը յարութիւն պիտի առնէ։

31 • Ու անոնք չէին հասկընար ան խօսքը, ու կը վախնային իրեն հարցընելու։

32 • Ու եկաւ Կափառնայում, ու երբոր տուն մտաւ, հարցուց անոնց • Ի՞նչ վիճաբանութիւն կ'ընէիք ճամբան իրարու հետ։

33 • Ու անոնք լուռ կեցան • ինչու որ ճամբուն մէջ իրարու հետ վիճաբանութիւն կ'ընէին՝ Թէ ո՛վ մեծ է։

34 • Ու երբոր նստաւ, կանչեց տասներկուքը, ու ըսաւ անոնց • Թէ որ մէկը կ'ուզէ առաջին ըլլալ, ամենուն յետինը պիտի ըլլայ, և ամենուն սպասաւորը։

35 • Ու տղայ մը առաւ կայնեցուց անոնց մէջը • և իր գիրկը առնելով զանիկայ՝ ըսաւ անոնց •

36 • Ո՛վ որ ասանկ տղոցմէն մէկը ընդունի իմ անունովս, զիս կ'ընդունի • և ո՛վ որ զիս ընդունի, չէ Թէ զիս կ'ընդունի, հապա զիս խրկողը։

27։ Մատ. ԺԲ. 18, 19 մեկնութիւնը։

28։ Մատ. ԺԲ. 20 մեկնութիւնը։

29—31։ Մատ. ԺԲ. 21, 22 մեկնութիւնը։ Ղ—ա. Թ. 44, 45։

32—49։ Տես Մատ. ԺԸ. 1—35 մեկնութիւնը։ Ղ—ա. Թ. 46—50։ Կ—փառնայում՝ Մատ. Դ. 13 մեկնութիւնը։

34. Թէ որ մէկը կ'ուզէ առաջին ըլլալ. ևն։ Մատ. Ի. 26—28 մեկնութիւնը։

35, 36։ Մատ. ԺԸ. 4, 5 մեկ-

37 • Պատասխան տուաւ անոր Յովհաննէս՝ ու ըսաւ. Վա՛րդապետ՝ մեկը տեսանք որ քու անունովդ դեւեր կը հանէր, ու մեր ետեւէն չպտրտիր, և զանիկայ արգիլեցինք՝ մեր ետեւէն չպտրտելուն համար։

38 • Ու Յիսուս ըսաւ • Մի՛ արգիլէք զանիկայ • ինչու որ մեկը չկայ որ իմ անունովս հրաշք գործէ, ու կարենայ շուտ մը զիս հայհոյել •

39 • Վասնզի ան որ մեզի հակառակ չէ, մեր կողմէն է։

40 • Վասն զի ո՛վ որ ձեզի գաւաթ մը ջուր խըմցընէ աս անունովս՝ թէ դուք Քրիստոսինն էք, ճըշմարի՛տ կ՚ըսեմ ձեզի, Չնիկայ իր վարձքը պիտի չկորսընցընէ։

41 • Ու ո՛վ որ գայթակղեցընէ աս պզտիկներէն մեկը՝ որ ինծի կը հաւատան, աւելի աղէկ էր անոր՝ որ իշու աղացքի քար մը իր վիզէն կախուէր, ու ծովը ձգուէր։

42 • Ու թէ որ քու ձեռքդ քեզ կը գայթակղեցընէ, կտրէ՛ անիկայ • աղէկ է քեզի պակասաւոր մտնել կեանքը, քան թէ երկու ձեռք ունենալ՝ ու գեհենը երթալ չմարելու կրակին մէջը •

43 • Ուր որ անոնց որդը չմեռնիր, ու կրակը չմարիր։

44 • Ու թէ որ քու ոտքդ քեզ կը գայթակղեցընէ, կտրէ՛ անիկայ • աղէկ է քեզի կաղ մտնել կեանքը, քան թէ երկու ոտք ունենալ՝ ու գեհենը ձգուիլ չմարելու կրակին մէջը •

45. Ուր որ անոնց որդը չմեռնիր, ու կրակը չմարիր։

46 • Ու թէ որ քու աչքդ քեզ կը գայթակղեցընէ, հանէ՛ անիկայ • աղէկ

նութիւնը։

37—41։ Տես Մատ. ԺԸ. 6 մեկնութիւնը։

38. Մեկը կ՚ակնարկուի իր անունովը հրաշագործութեան պարգեւը հայհոյիչ մարդու մը պիտի չտար, և աս մարդուն աս պարգեւը ունենալէն երեւցաւ թէ հակառակ մեկը չէր։ Մեկը Յիսուսի հակառակ սեպելու չենք իր մեր անունը վրան չառնելուն և մեր ուղած կերպովը Տէրոջը գործին մէջ չաշխատելուն համար։

39։ Տես Մատ. ԺԲ. 30 մեկնութիւնը։

40։ Տես Մատ. Ժ. 42 մեկնութիւնը։

42—47։ Մատ. ԺԸ. 8, 9 և Ե. 29, 30 մեկնութիւնը։

Անանց որդը չմեռնիր։ Անոնց

է քեզի մէկ աչքով Աստուծոյ Թագաւորութիւնը մտնել, քան թէ երկու աչք ունենալ՝ ու կրակին գեհենը ձգուիլ։

47։ Ուր որ անոնց որդը չմեռնիր, ու կրակը չմարիր։

48։ Ինչու որ ամէն մարդ կրակով պիտի աղուի, և ամէն զոհ աղով պիտի աղուի։

49։ Աղը աղէկ է, բայց թէ որ աղը անհամնայ, ինչո՞վ պիտի համովցընէք։ Ձեր անձին մէջ աղ պահեցէք, և իրարու հետ խաղաղութիւն ըրէք։

ԳԼ. Ը

1։ Ու անկէ ելլելով՝ Յորդանանու անդիի կողմէն, ու նորէն ժողովուրդները անոր քովը կը ժողվուէին։ Ու ինչպէս որ սովորութիւն ունէր, դարձեալ կը սորվեցընէր անոնց։

2։ Ու փարիսեցիները քովը գալան, և զանիկայ փորձելով կը հարցընէին ա-

---

տանջանքը չդադրիր։ Ան խրճմտանքին խայթը՝ որ կորսուած մեղաւորները դժոխքին մէջ պիտի կրեն, ամենայն յաւիտեանս որդին ուտելովը կրնայ յուշուիլ։

48։ Ցիսուս 42—47 համարները մէջ կը յուշնէ թէ իր աշակերտները անձնուրացութեան հոգի մը ունենալու են, և թէ հրաժարելու ենք բոլոր ան բաներէն՝ որչափ որ սիրելի ալ ըլլան՝ որ մեզ մեղքի մէջ կը ձգեն։ Անանկով սա և ուրիշ կերպ լաւ նեղութեամբ Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնելու ենք։ Գործ. ԺԴ. 21։ Կ'երևայ թէ իր սա 48րդ համարին մէջ կրակ բառը նեղութեան տեղ կը գործածուի, և թէ Ցիսուս քսել կ'ուզէ, ինչպէս որ զոհերուն աղ կը գնեն (ՂԵ. Բ. 13), որ բաները չապականած՝ մաքուր պահելը կը նշանակէ, անանկ ալ ամէն մարդ որ կուզէ դժոխքէն ազատիլ կրակով աղուելու է, այսինքն անձնուրացութեամբ՝ նեղութեամբ պատրաստուելու է երկինքին համար։

49։ Շատ մարդիկ կերպով մը աղուած են, այսինքն նեղութիւն կը կրեն, բայց իրենց աղը իր համը կորսնցուցած է, երկնային հաճոյ իրենց մէջը չունին (Մատ. Ե. 13 մեկնութիւնը), և ասանկով իրենց նեղութիւն կրելը բնաւ օգուտ չունի։

Ձեր մէջն ունեցէք աղ։ Իրաւ ձեր մէջը Աստուծոյ մասքուր պահող շնորհքը ունեցէք։

Իրարու հետ խաղաղութիւն ըրէք։ Սուրբ հոգւոյն մէկ պըտուղն է սէր, ու հետևապէս խաղաղութիւն։ Կ'երևայ թէ Ցիսուս սա տեղը սա կը յիշէ սա պատճառաւը՝ որ քիչ մը առաջ աշակերտները վիճաբանութիւն կ'ընէին թէ իրենցմէ ով մեծ է։ Հմմտ. 33։

ԳԼ. Ը

1։ Տես Մատ. ԺԹ. 1, 2 մեկնութիւնը։

Կը սորվեցնէր անոնց։ Մատ.

նոր թէ Ընժա՞ն է որ հ-
րիկը էր կնիկը արձակէ :

3 • Եւ անիկայ պատաս-
խան տուաւ՝ ու անոնց ը-
սաւ • Ո՞ովսէս ձեզի ի՞նչ
պատուիրեց :

4 • Եւ անոնք ըսին •
Ո՞ովսէս Հրաման տուաւ
արձակման գիր գրել, ու
արձակել :

5 • Եւ Յիսուս պատաս-
խան տալով՝ անոնց ըսաւ •
Ձեր սրտին կարծրութեա-
նը համար գրեց ձեզի ատ
պատուէրը •

6 • Բայց ստեղծագոր-
ծութեան սկիզբէն Ընտ-
ուած անոնք արու և էգ
ըրաւ, ու ըսաւ •

7 • Ընոր համար մարդ
իր հայրը ու մայրը պիտի
ձգէ, և իր կնկանը պիտի
յարի •

8 • Ու երկուքը մէկ մար-
մին պիտի ըլլան • ուստի ալ
երկուք չեն, հապա մէկ
մարմին •

9 • Ուրեմն ան որ Ընտ-
ուած միաւորեց, մարդ թող
չզատէ :

10 • Եւ տունը իր աշա-
կերտները նորէն նոյն բա-
նը հարցուցին իրեն :

11 • Ու ըսաւ անոնց • Ո՛վ
որ իր կնիկը արձակէ՝ և
ուրիշ մը առնէ, անոր դէմ
շնութիւն կ՚ընէ :

12 • Ու կնիկ մը թէ որ իր
էրիկէն զատուի՝ և ուրիշ
էրկան մը ըլայ, շնութիւն
կ՚ընէ :

13 • Եւ մանր տղաք բե-
րին իրեն, որ անոնց դպչի •
բայց աշակերտները կըլսան-
դիմանէին բերողները :

14 • Յիսուս երբոր տե-
սաւ, սրդողելով անոնց ը-
սաւ • Թո՛ղ տուէք որ մա-
նրը տղոցը որ ինծի գան,
և մի արգիլէք ատոնք • ին-
չու որ Ընտուծոյ թագա-
ւորութիւնը ատանկներունն
է :

15 • Ամէնին կ՚ըսեմ
ձեզի • Ո՛վ որ Ընտուծոյ
թագաւորութիւնը պզտիկ

թէաս կ՚ըսէ թէ՝ էյնէյ ջանէ՛,
երկուքն ալ ըրաւ :

2–12 : Տես Մատ. ժթ. 3—12
մեկնութիւնը :

3,4 : Մատ. ժթ. 4 մեկնութիւնը :

5, 6 : Տես Մատ. ժթ. 8 մեկ-
նութիւնը :

10–12 : Յիսուս նոյնը ա-
ռաջ փարիսեցիներուն ըսած
էր (Մատ. ժթ. 9), և հի-

մա տունը իր աշակերտներուն
կը կրկնէ : Մատ. Ե. 31, 32 մեկ-
նութիւնը :

Ընոր դէմ շնութիւն կ՚ընէ :
Ընոր առաջին հետ շնութիւն
կ՚ընէ առջի կնկանը դէմ :

13–16 : Տես Մատ. ժթ. 13–15
մեկնութիւնը : Ղուկ. ԺԸ. 15–17 :

17–31 : Տես Մատ. ժթ. 16–30
մեկնութիւնը : Ղուկ. ԺԸ. 18–30 :

տղու մը պէս չընդունի, բնաւ պիտի չմտնէ անոր մէջը։

16. Եւ անոնք գիրկը առաւ, վրանին ձեռք դրաւ, ու օրհնեց զանոնք։

17. Ու երբոր անիկայ դուրս ելաւ ճամբուն մէջ, ահա՛ մէկ մարդ մը վազեց՝ ու անոր առջեւը ծունկ չոքելով կը հարցընէր անոր՝ ըսելով. Խարի՛ վարդապետ՝ ի՞նչ ընեմ որ յաւիտենական կեանքը ժառանգեմ։

18. Եւ Յիսուս ըսաւ անոր. Ինչո՞ւ զիս բարի կ՚անուանես. մէկէն՝ի զատ բարի չկայ, որ է Աստուած։

19. Պատուիրանքները գիտես. Շնութիւն մի՛ ընար, Սպանութիւն մի՛ ընար, Գողութիւն մի՛ ընար, Սուտ վկայութիւն մի՛ ընար, Զրկանք մի՛ ընար, Քու հայրդ ու մայրդ պատուէ։

20. Անիկայ պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ անոր. Ա՛յդ ամէնը վարդապետ՝ ատոնք ամէնը մանկութենէս՝ի վեր պահեր եմ։

21. Եւ Յիսուս անոր նայելով՝ սիրեց զանիկայ, ու ըսաւ անոր. Մէկ բան մը պակաս է քեզի. գնա՛ ունեցածդ ծախէ՛, և տո՛ւր աղքատներուն, ու երկինքը գանձ պիտի ունենաս, և եկո՛ւր ինծի հետեւէ։

22. Եւ անիկայ այս խօսքին համար խոժոռելով՝ տրտմած գնաց. ինչու որ շատ ստացուածք ունէր։

23. Եւ Յիսուս իր բոլորտիքը նայելով՝ ըսաւ իր աշակերտներուն. Որչա՜փ դժուար է անոնց՝ որ հարստութիւն ունին, Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել։

24. Եւ աշակերտները զարմացեր էին անոր խօսքերուն վրայ. բայց Յիսուս նորէն պատասխան տալով՝ անոնց ըսաւ. Ո՛րդեակներ՝ որչա՜փ դժուար է հարստութեանը յուսացողներուն Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել։

25. Դիւրին է որ ուղտը ասեղին ծակէն անցնի, քան թէ հարուստը Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնէ։

26. Եւ անոնք խիստ շատ կըզարմանային՝ ու կ՚ըսէ-

21. Խօսքը վերջը՝ տես Մատ. ժ. 38 մեկնութիւնը։

23-27. Տես Մատ. ԺԹ. 23-26 մեկնութիւնը։

ին իրաւու. Ա՛լ ո՞վ կըրնայ փրկուիլ։

27. Ու Յիսուս անոնց նայելով՝ ըսաւ. Մարդոց կողմանէ անկարելի է, բայց ոչ Աստուծոյ կողմանէ. քանզի Աստուծոյ կողմանէ ամէն բան կարելի է։

28. Պետրոս սկսաւ ըսել անոր. Ահա՛ մենք ամէն բան թողուցինք՝ և քու ետևէդ եկանք։

29. Ու Յիսուս պատասխան տալով ըսաւ. Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, Ո՛ր կը չկայ որ թողուց տուն, կամ եղբայրներ, կամ քոյրեր, կամ հայր, կամ մայր, կամ կին, կամ որդիներ, կամ արտեր՝ ինձի համար ու աւետարանին համար,

30. Որ պիտի չառնէ հարիւրապատիկ հիմա աս ատենս՝ տուներ, ու եղբայրներ, և քոյրեր, ու մայրեր, և որդիներ, ու արտեր՝ հալածանաց հետ. և գալու աշխարհին մէջ յաւիտենական կեանքը։

31. Բայց շատ առաջինները պիտի ըլլան յետին, ու յետիններ՝ առաջին։

32. Ու անոնք դեպ ի Երուսաղէմ կ'ելլէին, ճամբուն մէջն էին. և Յիսուս անոնցմէ առաջ կ'երթար, ու անոնք կը զարմանային, ու ետևէն երթալով՝ կը վախնային։ Ու նորէն քովը առնելով տասներկուքը, սկսաւ ըսել անոնց ի՛նչ բաներ որ իրեն պիտի պատահէին.

33. Ո՛ր ըսաւ. Ահա՛ Երուսաղէմ կ'ելլենք, և Որդին մարդոյ պիտի մատնուի քահանայապետներուն ու դպիրներուն, և զանիկայ մահուան պիտի դատապարտեն, ու զանիկայ հեթանոսներուն պիտի մատնեն.

34. Ու զանիկայ ծաղր պիտի ընեն ու ծեծեն, և անոր վրայ պիտի թքքեն, ու զանիկայ մեռցընեն. ու երրորդ օրը յարութիւն պիտի առնէ։

35. Ու անոր քովը գային Յակոբոս ու Յովհաննէս՝ Զեբեդեոսի որդիքը, ու ըսին. Վա՛րդապետ՝ կուզենք որ ինչ որ խնդրենք, մեզի ընես։

36. Ան ալ ըսաւ անոնց. Ի՞նչ կ'ուզէք, որ ձեզի ընեմ։

մեկնութիւնը։
28–31։ Տես Մատ. ԺԹ. 27–30 մեկնութիւնը։

32–34։ Տես Մատ. Ի. 17–19 մեկնութիւնը։
35–45։ Տես Մատ. Ի. 20–28

37 · Ու անոնք ըսին իրեն . Ընորհէ՛ մեզի որ նստինք՝ մէկը քու աջ կողմդ , և մէկալը՝ ձախ կողմդ քու փառացդ մէջ :

38 · Եւ Յիսուս ըսաւ անոնց . Չէ՛ք գիտեր՝ ինչ կը խնդրէք . կրնա՞ք խմել ան գաւաթը՝ որ ես կը խմեմ , և ան մկրտութիւնովը մը՝ կրնաք մկրտուիլ՝ որով ես կը մկրտուիմ :

39 · Եւ անոնք ըսին իրեն , Կրնանք : ու Յիսուս ըսաւ անոնց . Ան գաւաթը որ ես կը խմեմ՝ պիտի խմէք , և ան մկրտութիւնովը որ ես կը մկրտուիմ՝ պիտի մկրտուիք .

40 · Բայց իմ աջ կողմս ու ձախ կողմս նստիլը՝ իմս չէ տալը . հապա որոնց որ պատրաստուած է :

41 · Ու երբոր տասը աշակերտները լսեցին , կսկծան Յակոբոսին ու Յովհաննէսին նեղանալ :

42 · Իսկ Յիսուս իրեն կանչեց զանոնք՝ ու ըսաւ անոնց . Գիտէք որ ազգաց իշխան սեպուածները կը տիրեն անոնց , և անոնց մեծամեծները կ'իշխեն անոնց .

43 · Բայց ձեր մէջը ասանկ պիտի չըլլայ . հապա ձեզմէ ո՛վ որ մեծ ըլլալ կ'ուզէ , անիկայ ձեր սպասաւորը ըլլայ .

44 · Ու ձեզմէ ո՛վ որ առաջին ըլլալ կ'ուզէ , անիկայ ամենուն ծառայ ըլլայ :

45 · Վասնզի որդին մարդոյ ալ չեկաւ սպասաւորութիւն ընդունելու , հապա սպասաւորութիւն ընելու , և իր կեանքը շատերուն համար փրկանք մը տալու :

46 · Ու կուգան Երիքով . ու երբոր Երիքովէն կ'ելլէր աշակերտներովը՝ և շատ բազմութիւնով , Տիմէոսի որդին կոյր Բարտիմէոս ճամբուն քովը նստեր էր մուրալու :

47 · Ու երբոր լսեց՝ թէ Յիսուս Նազովրեցին է , սկսաւ աղաղակել՝ ու ըսել . Յի՛սուս՝ որդի՛ Դաւթի՝ ողորմէ՛ ինծի :

48 · Եւ շատերը կը յանդիմանէին զանիկայ , որ լռէ . բայց անիկայ՝ ալ աւելի

ՄկնուԹիւնը ։
38–40։ Տես Մատ. Ժ. 22–23
ՄկնուԹիւնը ։

41–45։ Տես Մատ. Ժ. 24–28
ՄկնուԹիւնը ։
46–52։ Տես Մատ. Ժ. 29–34

կաղալակեր, Որդի Դաւիթի՝ ողորմէ ինծի։

49. Ու Յիսուս կանգ առնելով ըսաւ որ անիկայ կանչեն. կանչեցին կոյրը՝ ու ըսին անոր. Վա՛յ եղիր, ելի՛ր՝ քեզ կը կանչէ։

50. Ու անիկայ իր հանդերձը ձգելով, ելաւ ու եկաւ Յիսուսին։

51. Ու Յիսուս պատասխան տուաւ՝ ու անոր ըսաւ. Ի՞նչ կ'ուզես որ քեզի ընեմ. կոյրը ըսաւ անոր. Ռաբբունի՝ որ աչքերս բացուին։

52. Ու Յիսուս ըսաւ անոր. Դնա՝ քու հաւատքդ քեզ բժշկեց. և շուտ մը անոր աչքերը բացուեցան, ու ճամբան Յիսուսին ետևէն կ'երթար։

ԺԱ. ԺՈ

1. Ու երբոր Երուսաղէմին մօտեցան՝ Բեթփագէ ու Բեթանիա՝ դէպ ի Ձիթենեաց լեռը, Յիսուս իր աշակերտներէն երկուքը խրկեց.

2. Ու ըսաւ անոնց. Գացէ՛ք ատ ձեր դիմացի գեղը. և անոր մէջ մըտնելնուդ պէս՝ պիտի գըտնէք կապած աւանակ մը, որուն վրայ մարդ մը նըստած չէ. արձըկեցէ՛ք անիկայ՝ ու բերէ՛ք.

3. Ու թէ որ մէկը ըսէ ձեզի, Թէ Ա՛տ ի՞նչ կ'ընէք, ըսէ՛ք թէ՝ Տէրոջը պէտք է. և շուտ մը հոս պիտի խրկէ զանիկայ։

4. Գացին՝ և գտան աւանակը դուրսը փողոցին մէջ դրանը քով կապած, ու արձըկեցին զանիկայ։

5. Ու հոն կայնողներէն ոմանք ըսին անոնց. Ի՞նչ կ'ընէք որ կ'արձըկէք ատ աւանակը։

6. Ու անոնք ըսին անոնց ինչպէս որ Յիսուս պատուիրեր էր. ու իրենց թողլ տուին։

7. Ու աւանակը Յիսուսին բերին, ու անոր վրայ իրենց հանդերձները դրին, ու նստաւ անոր վրայ։

8. Ու շատերը իրենց հանդերձները ճամբուն վրայ փռեցին, և ուրիշները ծառերէն ճիւղեր կը կըտրէին, ու ճամբուն վրայ կը տարածէին։

9. Ու առջևէն ու ետևէն

Հեկնութիւնը՝ Ղուկ. ԺԹ. 35-45։

ԳԼ. ԺԱ
1-11։ Ցես Պատ. ԻԱ. 1-9

գացողները կ'աղաղակէին ու կ'ըսէին . Ովսաննա . Օրհնեալ է ան որ Տէրոջը անունովը կու գայ .

10 . Օրհնեալ է մեր Դաւիթի հօրը թագաւորութիւնը որ կու գայ . Ովսաննա՝ ի բարձունս :

11 . Ու Յիսուս մտաւ Երուսաղէմ՝ ու տաճարը , և չորս կողմը ամէն բաները աչքէ անցուց . և արդէն ժամանակը իրիկուն ըլլալով Բեթանիա ելաւ տասներկուքին հետ մէկտեղ :

12 . Ու հետևեալ օրը՝ երբոր Բեթանիայէն կ'ելլէին , անօթեցաւ .

13 . Ու հեռուանց տերեւալից թզենի մը տեսնելով՝ եկաւ որ գուցէ անոր վրայ բան մը գտնէ . ու երբոր անոր քովը գնաց տերեւներէն՝ի զատ բան մը չգտաւ . ինչու որ պէտ թզուղի ատեն չէր .

14 . Ու պատասխան տուաւ ու ըսաւ անոր . Ընդհետև մէկը քեզմէ պտուղ չուտէ յաւիտեան . Ու իր աշակերտները լսեցին :

15 . Ու կուգան Երուսաղէմ . և Յիսուս տաճարը մտնելով՝ սկսաւ դուրս հանել անոնք որ տաճարին մէջ կը ծախէին ու կը գնէին . և ստակ փոխողներուն սեղանները , ու աղաւնի ծախողներուն աթոռները կործանեց .

16 . Ու թողչէր տար՝ որ մէկը տաճարին մէջէն աման մը անցընէ :

17 . Ու կը սորվեցընէր ու կ'ըսէր անոնց . Գրուած չէ՞ որ՝ Իմ տունս աղօթքի տուն պիտի կոչուի բոլոր ազգերուն , բայց դուք աւազակներու այր ըրիք :

18 . Ու գպիրները ու քահանայապետները՝ լսելով՝ կը փնտռէին թէ ինչպէս կորսընցընեն զանիկայ , քանզի անկէ կը վախնային . ինչու որ բոլոր ժողովուրդը զարմացեր էր անոր վարդապետութեանը վրայ :

մեկնութիւնը : Դ.-ր. ժթ. 29-46 , 6-վ. ժբ. 12-19 :

9-10 : Մատ . ԻԱ . 9 մեկնութիւնը :

11 : Տես Մատ. ԻԱ. 12 մեկնութիւնը :

12-14 : Տես Մատ ԻԱ . 17-19 մեկնութիւնը :

15-17 : Տես Մատ . ԻԱ 12, 13 մեկնութիւնը :

18 : Տես Մատ . ԻԱ . 15, 16 մեկնութիւնը :

19. Ու երբոր իրիկուն եղաւ, քաղաքէն դուրս ելաւ։

20. Ու առտուանց երբոր անկէ կ'անցնէին, թզենին տեսան արմատէն չորցած։

21. Ու Պետրոսին միտքը եկաւ՝ ու ըսաւ անոր. Ռաբբի՝ ահա թզենին՝ որ անիծեցիր, չորցեր է։

22. Ու Յիսուս պատասխան տալով՝ ըսաւ անոնց. Ունեցէք Աստուծոյ հաւատքը։

23. Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի՝ Ով որ ասի լեռանը ըսէ՝ Վերի՛ր ու ծովը ինկի՛ր, և իր սրտին մէջը չերկմտի, հապա հաւատայ թէ ինչ որ ըսէ՝ կ'ըլլայ, պիտի ըլլայ անոր՝ ինչ որ ըսէ։

24. Ասոր համար կ'ըսեմ ձեզի. Ինչ բան որ աղօթքով կը խնդրէք, հաւատացէ՛ք թէ պիտի առնէք, և պիտի ըլլայ ձեզի։

25. Ու երբոր աղօթքի կը կայնիք, ներեցէ՛ք թէ որ մէկուն դէմ բան մը ունիք. որպէս զի ձեր Հայրն ալ՝ որ երկինքն է, ներէ ձեզի ձեր յանցանքները։

26. Իսկ թէ որ դուք չէք ներեր, ձեր Հայրն ալ՝ որ երկինքն է, պիտի չներէ ձեր յանցանքները։

27. Ու նորէն Երուսաղէմ եկան, ու երբոր տաճարին մէջ կը պտըտէր, քահանայապետները և դպիրները ու ծերերը անոր եկան,

28. Ու ըսին անոր. Ո՞նչ իշխանութիւնով կ'ընես ատ բաները, և ո՞վ տուաւ քեզի ատ իշխանութիւնը, որ ատ բաները ընես։

29. Պատասխան տուաւ Յիսուս՝ ու ըսաւ անոնց. Ես ալ ձեզի բան մը հարցընեմ, ու ինծի պատասխան տաք, ես ալ ձեզի պիտի ըսեմ թէ ինչ իշխանութիւնով կ'ընեմ ատ բանները։

30. Յովհաննէսին մկրտութիւնը երկինքէ՞ն էր՝ թէ մարդոցմէ, պատասխան տուէք ինծի։

31. Ու անոնք մէջերնին կը խորհէին՝ ու կ'ըսէին. Թէ որ ըսենք՝ Երկինքէն, պիտի ըսէ. Ապա ինչո՞ւ չհաւատացիք անոր.

32. Իսկ թէ որ ըսենք՝ Մարդոցմէ. ժողովուրդէն

20–24։ Տես Մատ. ԻԱ. 20-22 մեկնութիւնը։

24։ Մատ. Է. 7–11 մեկնութիւնը։

25, 26։ Մատ. Ջ. 12–15 մեկնութիւնը։

կը վախնային. ինչու որ ամէնքը գիտէին Յովհաննէսը թէ ճշմարտապէս մարգարէ էր։

33. Ու պատասխան տալով՝ ըսին Յիսուսին. Չենք գիտեր. և Յիսուս պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ անոնց. Ես ալ ձեզի չեմ ըսեր թէ ինչ իշխանութիւնով կ'ընեմ ասոնք բաները։

ԳԼ. ԺՒ

1. Ու սկսաւ առակներով խօսիլ անոնց հետ՝ ըսելով. Մէկ մարդ մը այգի տնկեց, ու անոր բոլորտիքը ցանգ քաշեց, և ստորահնձան փորեց, ու աշտարակ շինեց. և զանիկայ մշակներու յանձնեց. ու ինքը օտար երկիր մը գնաց։

2. Ու ատենին ծառայ մը խրկեց մշակներուն, որ մշակներէն այգիին պտուղէն առնէ։

3. Ան ալ անոնք բռնեցին՝ ծեծեցին զանիկայ, ու պարապ ճամբեցին։

4. Նորին ուրիշ ծառայ մըն ալ խրկեց անոնց. և զանիկայ քարկոծելով՝ գլուխը վիրաւորեցին, ու անարգուած ճամբեցին։

5. Ու դարձեալ ուրիշ մը խրկեց. ու զանիկայ սպաննեցին. և շատ ուրիշներ ալ խրկեց, որոնց մէկ քանիները ծեծեցին, ու մէկ քանիները սպաննեցին։

6. Ուստի մէկ սիրելի որդի մըն ալ ունենալով, վերջապէս զանիկայ ալ խրկեց անոնց՝ ըսելով. Պիտի ամչնան իմ որդիէս։

7. Բայց ան մշակները ըսին իրարու. Ասիկա է ժառանգը, եկէք զանիկայ սպաննենք, ու ժառանգութիւնը մերը ըլլայ։

8. Ու բռնեցին զանիկայ՝ ու սպաննեցին, և այգիէն դուրս հանեցին։

9. Ուստի այգիին տէրը ի՞նչ պիտի ընէ. պիտի գայ՝ ու կորսընցնէ մշակները, և այգին ուրիշներու պիտի տայ։

27–33. Տես Մատ. ԻԱ. 23–26 Մեկնութիւնը։

ԳԼ. ԺԲ

1–12. Տես Մատ. ԻԱ. 33–46 Մեկնութիւնը։ Ղուկ. Ի. 9–19։

9. Գլուխ ՟ի. ևն։ Մատթէոսն (ԻԱ. 41) կը սորվինք թէ Յիսուս ան դատապարտութիւնը փարիսեցւոց բերնէն առաւ։

10 · Եւ աս գիրը չէ՞ք կարդացեր , թէ Ան քարը որ շինողները անարգեցին , անիկայ անկիւնին գլուխը եղաւ .

11 · Այսիկայ Տէրոջմէ եղաւ , և զարմանալի է մեր աչքերուն :

12 · Եւ կը փնտռէին՝ թէ ինչպէս բռնեն զանիկայ , բայց ժողովուրդէն վախցան . քանզի իմացան որ ան առակը իրենց համար ըսաւ . և ձգեցին անիկայ ու գացին :

13 · Եւ փարիսեցիներէն ու Հերովդեսեաններէն քանի մը հոգի իրկեցին առնոր , որ խօսքով բռնեն զանիկայ :

14 · Եւ անոնք եկան՝ ու ըսին անոր · Վ ա՛րդապետ՝ գիտենք որ ճշմարիտ ես , և մէկու մը համար հոգդ չէ . քանզի մարդոց երեսպաշտութիւն չես ըներ , հապա ճշմարտութեամբ Աստուծոյ ճամբան կը սորվեցընես . կայսրին տուրք տալ արժա՞ն է՝ թէ չէ . տա՞նք՝ թէ չտանք :

15 · Եւ Յիսուս գիտնալով անոնց կեղծաւորութիւնը՝ ըսաւ անոնց · Ինչո՞ւ ղիս կը փորձէք , բերէք ինծի մէկ դահեկան մը որ տեսնեմ :

16 · Եւ անոնք բերին · ու ըսաւ անոնց · Որո՞ւնն է ասոնց պատկերը՝ ու գիրը · և անոնք ըսին անոր · Կայսրին :

17 · Եւ Յիսուս պատասխան տալով՝ ըսաւ անոնց · Ան որ կայսրինն է՝ կայսրին տուէք , և ան որ Աստուծոյն է՝ Աստուծոյ տուէք . ու զարմացան անոր վրայ :

18 · Եւ անոր քովը եկան սադուկեցիները , որոնք կ՚ըսեն թէ յարութիւն չկայ , և անոր հարցուցին ըսելով .

19 · Վ ա՛րդապետ՝ Մովսէս մեզի գրեց որ եթէ մէկուն եղբայրը մեռնի՝ ու կնիկը ձգէ , և զաւակ չձգեց , անոր եղբայրը առնէ անոր կնիկը , և իր եղբօրը զաւակ հանէ :

20 · Երէ՝ եօթը եղբայրներ կային . և առջինը կնիկ առաւ՝ ու մեռաւ , և զաւակ չձգեց ,

21 · Ու երկրորդը առա

13–17։ Տես Մատ. Ի՛ր. 23–33 Մկնուղիւնը ։ Ղ՚ա՛. Ի. 27–40։
28–34։ Տես Մատ. Ի՛ր. 34–40 Մկնուղիւնը ։
Դեւթերէն Օրէնք ։ Օրինական մը ։ Մատ. Ի՛ր. 35 ։

զանիկայ՝ ու մեռաւ, և ան ալ զաւակ չձգեց. նոյնպէս ալ երրորդը։

22. Ու եօթն ալ զանիկայ առին, և զաւակ չեձգեցին. ամենէն ետքը կնիկն ալ մեռաւ։

23. Ուրեմն յարութեան առեն՝ երբոր յարութիւն առնեն, անոնցմէ որո՞ն կնիկը պիտի ըլլայ. ինչու որ եօթն ալ զանիկայ կնիկ ունեցան։

24. Ու Յիսուս պատասխանելով՝ անոնց ըսաւ. Ձեր համար չէ՞ որ մոլորած էք, որ ո՛չ Գիրքը գիտէք, և ո՛չ Աստուծոյ զօրութիւնը։

25. Վասնզի երբոր մեռելներէն յարութիւն առնեն, ո՛չ կնիկ կ'առնեն, և ո՛չ երկան կը տրուին. հապա երկինքի հրեշտակներուն պէս են։

26. Ասոր մեռելներուն համար՝ թէ յարութիւն կ'առնեն, Մովսէսին գրքին մէջը չէ՞ք կարդացեր մորենիին վրայ, ինչպէս Աստուած անոր խօսեցաւ՝ ըսելով. Ես եմ Աբրահամին Աստուածը, և Իսահակին Աստուածը, ու Յակոբին Աստուածը։

27. Անիկայ մեռելներուն Աստուածը չէ, հապա կենդանիներուն. ուրեմն դուք խիստ մոլորած էք։

28. Ու դպիրներէն մէկը եկաւ, ու մինչ կ'ընէր անոնց՝ երբոր վիճաբանութիւն կ'ընէին, որ երբոր տեսաւ թէ աղէկ պատասխան տուաւ անոնց, հարցուց անոր՝ ո՞ր է ամէն պատուիրանքներուն առաջինը։

29. Ու Յիսուս պատասխանեց անոր. Բոլոր պատուիրանքներուն առաջինը սա է. Լսէ՛ Իսրայէլ, մեր Տէր Աստուածը՝ մէկ Տէր մըն է.

30. Ու քու Տէր Աստուածդ սիրես քու բոլոր սրտիդ, և քու բոլոր անձիդ, ու քու բոլոր մտքիդ, և քու բոլոր զօրութենէդ. ասիկայ է առաջին պատուիրանքը։

31. Ու երկրորդըասոր նման՝ Դու ընկերդ սիրես քու անձիդ պէս. ասոնցմէ մեծ՝ ուրիշ պատուիրանք չկայ։

32. Ու դպիրը ըսաւ ա-

32, 33։ Ան մարդուն միտքը ակնիզէն աղէկ էր (Մատ. ԺԲ. 35 մեկնութիւնը), և հիմա ուրախութեամբ Յիսուսի պատասխանը կը լսէ և անոր հաճութիւն կուտայ։

նոր. Աղէ՛կ վա՛րդապետ, շիտակ խօսեցար թէ Աստուած մէկ է, և անկէ ի զատ ուրիշ մը չկայ.

33. Ու բոլոր սրտե, ու բոլոր մտքե, և բոլոր անձէ, ու բոլոր զօրութենէ անիկայ սիրելը, ու ընկերը իր անձին պէս սիրելը՝ ամէն ողջակէզներէ ու զոհերէ աւելի է:

34. Ու Յիսուս տեսնելով որ անիկայ խելացութեամբ պատասխան տուաւ, ըսաւ անոր. Աստուծոյ թագաւորութենէն հեռու չես. և ալ ուրիշ մէկը չէր համարձակեր անոր բան մը հարցնելու:

35. Ու Յիսուս երբոր տաճարին մէջ կը սորվեցընէր, պատասխան տուաւ ու ըսաւ. Դպիրները ինչո՞ր կ'ըսեն, թէ Քրիստոս Դաւիթի որդին է.

36. Ու ինքը Դաւիթ Սուրբ Հոգիով կ'ըսէ. Տէրը իմ Տէրոջս ըսաւ. Նըս-

34 Աստուծոյ խափանութենէն հեռու չես, ճշմարտութիւնը հասկընալը և անոր համաձայնիլ տալը՝ Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնելուն մէկ հիմնական միջոցն է:

35–37, Մատ. ԻԲ. 41, 46 մեկնութիւնը: Ղուկ. Ի. 41–44, Յովնաթանին տեսիլը ևն, Տես

տէ՛ իմ աջ կողմս, մինչև որ քու թշնամիներդ ոտքերուդ պատուանդան ընեմ:

37. Ուրեմն Դաւիթ ինքը որ զանիկայ Տէր կը կոչէ, ի՞նչպէս անիկայ անոր որդին կ'ըլլայ. և ժողովուրդէն շատերը յօժարութեամբ մտիկ կ'ընէին անոր:

38. Ու իր վարդապետութեանը մէջ կ'ըսէր անոնց. Զգուշացէ՛ք դպիրներէն, որոնք կ'ուզեն փառաւոր հանդերձներով պըտըտիլ, և շուկաներուն մէջ բարեւներ կը փնտռեն,

39. Ու ժողովարաններուն մէջ առաջին աթոռները, և ընթրիքներու մէջ առաջին բազմոցները.

40. Որոնք որբևարիներուն տուները կ'ուտեն, ու ձեւացող երկնալու համար աղօթքը կ'երկընցընեն. ասոնք աւելի դատապարտութիւն պիտի ընդունին:

41. Ու Յիսուս գանձա-

Մատ. ԻԱ 46 մեկնութիւնը:

38, 39, Տես Մատ. ԻԳ 5–8 մեկնութիւնը: Ղուկ. Ի. 45–47,

40, Տես Մատ. ԻԳ. 14 մեկնութիւնը:

41–44, Ղուկ. ԻԱ. 1–4, Ասխեղճ որբևարիին բոլոր տուածսակը հինգ փարայէն պակաս էր, բայց զանիկայ սա-

նակին դիմացը նստած կը նայէր թէ ինտո՛ր ժողովուրդը դանձանակին մէջը սոակ կը ձգէ. և շատ հարուստներ շատ բան ձգեցին։

42. Մէկ աղքատ որբևարի մըն ալ եկաւ՝ ու երկու լումայ ձգեց, որ մէկ նաբարակիտ մը կ՚ընէ։

43. Եւ իր աշակերտները իրեն կանչելով՝ ըսաւ անոնց. Ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի, որ աս աղքատ որբևարին դանձանակը ապակ ձգողներուն ամենէն աւելի ձգեց.

44. Ինչու որ ամէնքը իրենց աւելցածէն ձգեցին, բայց ասիկա իր էքաւորութենէն՝ ունեցածին բոլորը ձգեց՝ իր բոլոր ապրուստը։

ԳԼ. ԺԳ

1. Ու երբոր տաճարէն դուրս կ՚ելլէր, իր աշակերտներէն մէկը ըսաւ իրեն. Վա՛րդապետ՝ նայէ ինտո՛ր քարեր են, և ինչ կերպ շէնքեր։

2. Եւ Յիսուս պատասխանն տալով ըսաւ անոր. Կը տեսնե՞ս աս մեծ շէնքերը. քար մը քարի վրայ պիտի չմնայ՝ որ չքակուի։

3. Ու երբոր անիկայ Ձիթենեաց լեռը տաճարին դիմացը նստեր էր, Պետրոս ու Յակոբոս և Յովհաննէս ու Անդրէաս հարցուցին իրեն առանձին.

4. Ըսէ մեզի ե՞րբ պիտի ըլլան աս բաները, և ի՞նչ նշան պիտի ըլլայ՝ աս ամէն բաներուն կատարուելու ատենը։

5. Եւ Յիսուս պատասխան տուաւ անոնց՝ ու ըսկսաւ ըսել. Զգոյշ կեցէք՝ չըլլայ որ մէկը ձեզ խաբէ.

6. Ինչու որ շատերը պիտի գան իմ անունովս՝ ու ըսեն, Թէ Ես եմ Քրիստոսը, ու շատերը պիտի մոլորցընեն։

7. Բայց երբոր լսէք պատերազմներ և պատերազմներու լուրեր, մի՛ խռովիք, ինչու որ պէտք է որ ըլլայ. բայց դեռ վերջը չէ։

8. Վասն զի ազգ ազգի

լան համար գովուեցաւ, և մինչև հիմա կը գովուի բոլոր աշխարհին մէջ, Թէ որ առաջ յոժարութիւն ըլլայ՝ տալը ունեցածին չափովը ընդունելի է, ու չէ թէ չունեցածին չափովը։

վը՝ Բ Կոր. Ը. 12։

ԳԼ. ԺԳ

Մատ. ԻԴ. գլուխ և գլ. ԻԱ 5, 36։

1–8. ՏԵՍ Մատ. ԻԴ. 1–8 մեկնութիւնը։

վրայ պիտի եղլէ, ու Թագաւորութիւն Թագաւորութեան վրայ, և տեղ տեղ երկրաշարժութիւններ պիտի ըլլան. սովեր՝ ու խռովութիւններ ալ պիտի ըլլան. ատոնք ցաւերուն սկիզբներն են։

9. Ձգուշացէ՛ք ձեր անձերուն, քանզի ձեզ ատեաններու պիտի մատնեն, ու ժողովարաններուն մէջ ձեզ պիտի ծեծեն, և իմ անուանս համար կուսակալներու ու Թագաւորներու առջև պիտի կենաք՝ անոնց վկայութիւն ըլլալու համար.

10. Ու առաջ պէտք է որ աւետարանը քարոզուի բոլոր ազգերուն։

11. Բայց երբոր ձեզ մատնելու տանին, առաջուց հոգ մի՛ ընէք և մի՛ մտածէք թէ ինչ պիտի խօսիք. հապա ան ժամուն ի՛նչ որ ձեզի տրուի, անիկայ խօսեցէ՛ք. ինչու որ չէ՛ թէ դուք էք որ կը խօսիք, հապա Հոգին Սուրբ։

12. Ու եղբայր՝ եղբայրը մահուան պիտի մատնէ, և

Հայրը՝ որդին. և որդիք ելլելով ծնողացը վրայ պիտի եղլեն՝ ու մեռցընեն զանոնք։

13. Ու իմ անուանս համար ամենուն ատելի պիտի ըլլաք. բայց ո՛վ որ մինչև վերջը համբերէ, անիկայ պիտի ապրի։

14. Ու երբոր տեսնէք աւերմունքին պղծութիւնը՝ որ Դանիէլ մարգարէին ձեռքովը ըսուած է, թէ արժան չեղած տեղը կը կենայ. (ո՛վ որ կարդայ՝ թո՛ղ հասկընայ.) ան ատենը Հրէաստանի մէջ եղողները՝ լեռները թող փախչին.

15. Ու ան որ տանիքին վրայ է՝ թող տուն չիջնէ, ու չմտնէ իր տունէն բան մը առնելու.

16. Ու ան որ արտին մէջն է՝ թո՛ղ ետ չդառնայ իր հանդերձը առնելու։

17. Բայց վա՛յ ան օրերը յղի եղողներուն ու ծիծ տուողներուն։

18. Ու աղո՛թք ըրէք՝ որ ձեր փախչիլը ձմեռը չըլլայ.

9։ Տես Մատ. Ի.Դ. 9, և ժ.17, 18 մեկնութիւնը։

10. Տես Մատ. Ի.Դ 14 մեկնութիւնը։

11–13։ Տես Մատ. ժ. 19–22 մեկնութիւնը։

14–16։ Տես Մատ. Ի.Դ. 15–18 մեկնութիւնը։

17–19։ Տես Մատ. Ի.Դ 19–21 մեկնութիւնը։

19. Վասնզի ան օրերը ա-նանկ նեղութիւն պիտի ըլ-լայ, որուն նմանը Աստուծոյ ստեղծած արարածոց սկիզբէն մինչև հիմա եղած չէ, ո՛չ ալ պիտի ըլլայ։

20. Ու թէ որ Տէրը ան օրերը չկարճնցներ, բնաւ մէկ մարմին մը պիտի չապրէր։ բայց ընտրեալնե-րուն համար՝ որոնք ընտ-րեց, ան օրերը կարճե-ցուց։

21. Ու ան ատենը թէ որ մէկը ձեզի ըսէ, Ա՛հա՛ հոս է Քրիստոսը՝ կամ՝ ա-հա՛ հոն, մի՛ հաւատաք։

22. Ինչու որ սուտ քրիս-տոսներ և սուտ մարգարէ-ներ պիտի ելլեն, ու նշան-ներ և հրաշքներ պիտի ցու-ցընեն, որ եթէ կարելի եր՝ ընտրեալներն ալ մոլորցը-նեն։

23. Իսկ դուք զգո՛յշ կե-ցէք, ահա՛ առաջուց ըսի ձեզի ամենը։

24. Հապա ան օրերը՝ ան նեղութենէն ետև՝ արե-գակը պիտի խաւարի, ու լուսինը իր լոյսը պիտի չտայ,

25. Ու աստղերը եր-կինքէն պիտի թափիլ-պին, ու երկնից մէջի զօրու-թիւնները պիտի շարժին։

26. Ու ան ատենը պի-տի տեսնեն Որդին մարդոյ ամպերու մէջ եկած, մեծ զօրութիւնով ու փառքով։

27. Ու ան ատենը իր հրեշտակները պիտի իրկէ, ու իր ընտրեալները պիտի ժողվէ չորս հովերէն՝ երկ-րի ծայրէն մինչև երկինքի ծայրը։

28. Թզենիէն առակ մը սորվեցէք. որ երբ անոր ոստերը կը կակուղնան, ու տերևները կը ցցուին, գի-տէք թէ ամառը մօտ է։

29. Այսպէս ալ դուք երբոր աս բանները եղած տեսնէք. գիտցէ՛ք որ մօտ է դռներուն քովը։

30. Ա՛մէն ձեզի, որ աս ազգը պիտի չանցնի, մինչև որ աս ամեն բանները ըլլան։

31. Երկինքը ու երկիրը պիտի անցնին, բայց իմ

20։ Տես Մատ. Ի Դ. 22 մեկնութիւնը։

21–33։ Տես Մատ. Ի Դ. 23–25 մեկնութիւնը։

24–25։ Տես Մատ. Ի Դ. 29 մեկնութիւնը։

26։ Մատ. Ի Դ. 30 մեկնութիւնը։

27։ Մատ. Ի Դ. 31 մեկնութիւնը։

28, 29։ Մատ. Ի Դ. 32, 33 մեկնութիւնը։

30, 31։ Տես Մատ. Ի Դ. 34, 35 մեկնութիւնը։

Յոսքերս բնաւ պիտի չանցին։

32. *Իսկ ան օրուան ու ժամուն համար՝ մէկը չգիտեր, ո՛չ երկինքի մէջ եղող հրեշտակները, և ո՛չ Որդին, հապա միայն Հայրը։*

33. *Զգո՛յշ կեցէք, արթո՛ւն մնայէք, և աղօթեցէք. ինչու որ չէք գիտեր ատենը ե՛րբ է։*

34. *Ինչպէս օտար երկիր գացող մարդ մը իր տունը կը թողու, ու իր ծառաներուն իշխանութիւն կուտայ, և ամէն մէկուն իր գործը. ու դռնապանին կ'ապրսպրէ որ արթուն կենայ։*

35. *Արթո՛ւն կեցէք. ինչու որ չէք գիտեր թէ ե՛րբ կուգայ տանուտէրը, իրիկունը՝ թէ կէս գիշերին՝ թէ հաւախօսին՝ և թէ առտուանց։*

36. *Հըլլայ որ յանկարծակի գայ՝ ու ձեզ քունի մէջ գտնէ։*

37. *Ու ի՛նչ որ կ'ըսեմ ձեզի, ամենուն կ'ըսեմ. Արթո՛ւն կեցէք։*

32։ Տես Մատ. ԻԴ. 36 ծանուցութիւնը։
33։ Մ՚որ. ԻԴ. 42։
34–37։ Տես Մատ. ԻԴ. 45–51 ծանուցութիւնը։

ԳԼ. ԺԴ

1. *Ու երկու օրէն Եւռեւ զատիկ ու բաղարջակերք էր. և քահանայապետները ու դպիրները կը փնտռէին թէ ի՛նչպէս նենգութեամբ բռնեն զանիկայ՝ ու մեռցընեն։*

2. *Ասոց կ'ըսէին, Թէ Ո՛չ տօնին մէջ, որ ժողովուրդին մէջ խռովութիւն չըլլայ։*

3. *Ու երբոր ինքը Ներեթանիա էր բորոտ Սիմոնին տունը սեղան նստած, կընիկ մը եկաւ՝ որ շիշ մը պատուական սուղ նարդոսի եղ ունէր, և կոտրեց ան շիշը՝ ու անոր գլխուն վրայ թափեց։*

4. *Ու կային ոմանք որ կը դժուարէին ու կ'ըսէին. Ինչո՞ւ համար եղաւատ եղին կորուստը։*

5. *Կրնգի ատ եղը իրիք հարիւր դահեկանէն աւելի կրնար ծախուիլ ու աղքատներուն տրուիլ. և սաստիկ կը յանդիմանէին զանիկայ։*

ԳԼ. ԺԴ
1–11։ Տես Մատ. ԻՋ. 1–16 ծանուցութիւնը։ Ղ՚որ. ԻՒ. 1–6։ 6–15. ԺՒ. 2–8։
3։ Մատ ԻՋ. 6, 7 ծանուցութիւնը։

6. Ասաց Յիսուս ըսաւ. Ո՛ղ տուէք ատոր. ինչո՞ւ անհանգիստ կ՚ընէք ատիկայ. բարի գործ մը գործեց ինձի։

7. Ինչու որ աղքատները ամէնատեն ձեր հետը ունիք, ու երբոր ուզէք՝ կրնաք անոնց բարիք ընել. բայց ինձ ամէնատեն չունիք

8. Ատիկայ ինչ որ ունէր՝ ըրաւ. առաջուց իմ մարմինս օծեց՝ իմ թաղմանս համար.

9. Ա՛շմարի՛տ կ՚ըսեմ ձեզի, թէ բոլոր աշխարհի մէջ՝ ուր որ աս աւետարանս քարոզուի, ատոր ըրածն ալ պիտի խօսուի՝ իրեն յիշատակ ըլլալու համար։

10. Ու Յուդա Իսկարիովտացին տասներկուքէն մէկը՝ գնաց քահանայապետներուն, որ զանիկայ մատնէ անոնց։

11. Անոնք ալ լսելով՝ ուրախացան, ու իրեն ոսկի տալ խոստացան. և կը փնտռէր՝ թէ ինչպէս պատեհ ժամանակով մը մատնէ զանիկայ։

12. Ու բաղարջակերաց առջի օրը՝ որ զատիկը կը մորթէին, անոր աշակերտները ըսին իրեն. Ո՞ւր կ՚ուզես երթանք պատրաստենք՝ որ զատիկը ուտես։

13. Ու իր աշակերտներէն երկուքը խրկեց, ու ըսաւ անոնց. Գացէ՛ք քաղաքը, ու ձեզի մարդ մը պիտի պատահի, որ սափոր մը կը տանի. գացէ՛ք անոր ետևէն.

14. Ու ո՛ւր որ մտնէ, տանը տիրոջը ըսէ՛ք. Վարդապետը կ՚ըսէ. Ո՞ւր է օթևանը՝ որ հոն աշակերտներուս հետ Զատիկը ուտեմ։

15. Ան ալ ձեզի զարդարուած ու պատրաստ մեծ վերնատուն մը պիտի ցուցնէ. հոն պատրաստեցէ՛ք մեզի։

16. Ու իր աշակերտները գացին, ու քաղաքը մտան, և ինչպէս որ իրենց

4, 5։ Տես Մատ. ԻԶ. 8, 9 ՄկնուԹիւնը։

6, 7։ Տես Մատ. ԻԶ. 10, 11 ՄկնուԹիւնը։

8, 9։ Տես Մատ. ԻԶ. 12, 13 ՄկնուԹիւնը։

10, 11։ Տես Մատ. ԻԶ. 14–16 ՄկնուԹիւնը։

12–16։ Տես Մատ. ԻԶ. 17–19 ՄկնուԹիւնը։ Ղ.ս. ԻԲ. 7–13։

13. Անտիպատրիսի ճանապարհ, պատրաստ և ցուցանէ։ Ղ.ս. ԻԲ. 8։

ըսաւ՝ «Այդ-պէս գտան»։ Եւ զա-տիկը պատրաստեցին։

17. Եւ երբոր իրիկուն ե-ղաւ՝ տասներկուքին հետ ան կտեղ եկաւ։

18. Եւ երբոր սեղան նըս-տան՝ եւ կ'ուտէին, ըսաւ Յիսուս. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, որ ձեզմէ մէկը որ հի՛մ իմ հետս կ'ուտէ, զիս պիտի մատնէ»։

19. Ու անոնք սկսան տրտմիլ, ու մէկիկ մէկիկ ըսել անոր. «Միթէ ե՞ս եմ, եւ ուրիշ մը՝ Միթէ ե՞ս եմ»։

20. Ընդհակառակն պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ անոնց. «Ա՛տ տասներկուքէդ մէկը՝ որ ինծի հետ էդ ա՛ե-ւը պնակը խօթեց»։

21. Յիրաւի Որդին մարդոյ կ'երթայ՝ ինչպէս որ գը-րուած է իրեն համար. բայց վա՛յ ան մարդուն՝ որուն ձեռքովը Որդին մարդոյ կը մատնուի. աղէկ էր ան մարդուն որ ծնած չըլլար»։

22. Ու քանի որ անոնք կ'ուտէին, Յիսուս հաց ա-ռաւ՝ օրհնեց ու կտրեց, և տուաւ անոնց՝ ու ըսաւ. «Առէ՛ք, առ է իմ մարմինս»։

23. Ու գաւաթը առաւ՝ գոհացաւ, ու տուաւ անոնց. և ամէնքն ալ խմեցին ան-կէ։

24. Եւ ըսաւ անոնց. «Ա-սիկայ է իմ արիւնս նոր ուխտի, որ շատերու հա-մար կը թափուի»։

25. Ճշմարի՛տ կ'ըսեմ ձեզի. ասկէ ետև որթին բերքէն բնաւ պիտի չխը-մեմ մինչև այն օրը՝ երբոր անիկայ նոր խմեմ Աս-տուծոյ թագաւորութեանը մէջ»։

26. Ու օրհնութիւն մը երգելէն ետև՝ Ձիթենեաց լեռը ելան։

27. Ու Յիսուս ըսաւ ա-նոնց. «Ամէնդ ալ աս գի-շեր իմ վրայովս պի-տի գայթակղիք. ինչու որ գրուած է թէ՝ Հովիւը պի-տի զարնեմ, ու ոչխար-ները պիտի ցրուին»։

28. Բայց յարութիւն առնելէս ետև՝ ձեզմէ ա-ռաջ Գալիլեա պիտի եր-թամ»։

17—21. Տես Մատ. ԻԶ. 20—25 մեկնութիւնը, Ղ—ս ԻԲ. 14—18, 21—23։

22—25. Տես Մատ. ԻԶ. 26—29 մեկնութիւնը, Ղ—ս. ԻԲ. 19, 20. Ա Կր. ԺԱ. 23—25։

26—31. Տես Մատ. ԻԶ. 30-35 մեկնութիւնը, Ղ—ս. ԻԲ. 31-34։ Ց—Հ. ԺԳ. 36-38։

29 • Ասկ Պետրոս ըսաւ անոր. Ահպետ ամէնքն ալ դայթակղին, բայց չէ՛ թէ ես։

30 • Եւ Յիսուս ըսաւ անոր. Ամէն՝ իսկ քեզի, որ դուն այս գիշեր գեռ հաւը երկու անգամ չխօսած, իրեք անգամ զիս պիտի ուրանաս։

31 • Այլ Պետրոս աւելի կը պնդէր՝ ու կ՚ըսէր. Ահէ քեզի հետ մեռնիլ պէտք ըլլայ ինծի, բնաւ քեզ պիտի չուրանամ. Նոյնպէս կ՚ըսէին ամէնքն ալ։

32 • Եկան ան տեղը՝ որուն անունը Գեթսեմանի էր, ու ըսաւ իր աշակերտներուն. Նստեցէք՝ մինչեւ որ ես աղօթք ընեմ՝։

33 • Եւ իր հետը առնելով Պետրոսը ու Յակոբոսը և Յովհաննէսը, սկսաւ խռովիլ և վշտանալ։

34 • Ըն ատենը ըսաւ անոնց. Իմ անձս մեռնելու չափ տրտում է. Հո՛ս կեցէք՝ և արթո՛ւն մնացէք։

35 • Ու քիչ մը առաջ երթալով, էր երեսին վրայ գետինը ինկաւ, և աղօթք ըրաւ, որ եթէ կարելի է՝ ան ժամը իրմէ անցնի։

36. Եւ ըսաւ. Ըբա՛յ Հայր, ամէն բան քեզի հնարաւոր է, այս գաւաթը ինծմէ անցո՛ւր. բայց չէ թէ ինչպէս որ ես կ՚ուզեմ, հապա ինչպէս որ դուն։

37. Եւ եկաւ՝ ու զանոնք քնացած գտաւ, և ըսաւ Պետրոսին. Սի՛մոն՝ կը քընանա՞ս. չկրցա՞ր ժամ մը արթուն կենալ։

38 • Արթո՛ւն կեցէք՝ և աղօթք ըրէք, որ փորձութեան մէջ չմտնէք. Հոգին յօժար է, բայց մարմինը տկար։

39. Եւ նորէն գնաց աղօթք ըրաւ, նոյն խօսքը ըսելով։

40 • Եւ դարձաւ՝ ու զանոնք նորէն քնացած գտաւ. ինչու որ աչքերնին ծանրացած էր, և չէին գիտեր թէ ի՛նչ պատասխան տան անոր։

41 • Երրորդ անգամ ալ

32–42, տես Մատ. Ի.Զ. 36–46 մեկնութիւնը, գ–ե. Ի՞. 40–46, ճ–վ. Ժ.Ը. 1։
34. Մատ. Ի.Զ. 38 մեկնութիւնը։
35. 36, տես Մատ. Ի.Զ. 39 մեկնութիւնը։
37, 38, տես Մատ. Ի.Զ 40, 41 մեկնութիւնը։
39, տես Մատ Ի.Զ. 42, 44 մեկնութիւնը։
40, Մատ. Ի.Զ. 43 մեկնութիւնը։

եկաւ, ու ըսաւ անոնց. Ակն ետև քնացէ՛ք՝ ու հանգչեցէ՛ք. բաւական է, ժամը հասաւ. ահա՛ Որդին մարդոյ մեղաւորներուն ձեռքը կը մատնուի։

42. Ելէ՛ք երթանք, ահա՛ մօտեցաւ անիկայ՝ որ զիս պիտի մատնէ։

43. Ու դեռ անիկայ ան որ կը խօսէր, իսկոյն Յուդան՝ տասներկուքէն մէկը եկաւ, և իր հետը քահանայապետներուն և դպիրներուն ու ծերերուն կողմէն շատ բազմութիւն՝ սուրերով ու բիրերով։

44. Ու զանիկայ մատնողը անոնց նշան մը տուեր էր՝ ըսելով. Որ ես համբուրեմ՝ ան է, բռնեցէ՛ք անիկայ՝ և զգուշութեամբ տարէ՛ք։

45. Ու անիկայ գալով շուտ մը մօտեցաւ անոր՝ և ըսաւ, Ռաբբի՝ Ռաբբի, ու համբուրեց զանիկայ։

46. Ու անոնք իրենց ձեռքերը անոր վրայ ձգե-

41, 42։ Մատ. ԻԶ. 45, 46 մեկնութիւնը։

43–52։ Տես Մատ. ԻԶ. 47–56 մեկնութիւնը։ Ղուկ. ԻԲ. 47–53։ ՑՎԿ. ԺԸ. 2—11։

45. Ռաբբի՝ վարդապետ. տե՛ր։ Մատ. Ի9. 7։ ԻԶ. 49 մեկնութիւնը։

47։ Տես Մատ. ԻԶ. 51 մեկնութիւնը։

ցին՝ ու բռնեցին զանիկայ։

47. Ու քովը կայնողներէն մէկը սուրը քաշեց՝ ու զարկաւ քահանայապետին ծառային, ու անոր ականջը մկդի հանեց։

48. Ու Յիսուս պատասխան տալով ըսաւ անոնց. Իբր թէ աւազակի՞ վրայ ելած՝ սուրերով ու բիրերով զիս բռնելու.

49. Ամէն օր ձեր քովն էի, ու տաճարին մէջ կը սորվեցընէի, և զիս չբռնեցիք. բայց որպէս զի գիրքերը կատարուին։

50. Ան ատենը բոլորը աշակերտները թողուցին զանիկայ ու փախան։

51. Ու մէկ երիտասարդ մը անոր ետևէն կ՛երթար՝ մերկ մարմինն վրայ կտաւ մը առած. ու երիտասարդները զանիկայ բռնեցին.

52. Ան ալ կտաւը թողուց՝ ու մերկ փախաւ անոնցմէ։

53. Ու տարին Յիսուսը քահանայապետին. ու ա-

48—50։ Մատ. ԻԶ. 55, 56 մեկնութիւնը։

51, 52. Երիտասարդ մը. ևն։ Հաւանականաբար ասիկայ Մարկոս մը պատկած՝ և խռովութենէն յանկարծ քունէն արթնցած ըլլալով, այսպէս իր հանդերձները չհագած բարեկամութեամբ Յիսուսի ետևէն կ՛երթար։

ր քովը ժողովուեցան բո-
ր քահանայապետները,
և ծերերը ու դպիրները։
54. Եւ պետրոս հեռուանց
անոր ետեւէն գնաց մինչև
ներսը քահանայապետին
գաւիթը, և սպասաւորնե-
րուն հետ նստաւ, ու վա-
ռած կրակին քովը կը տաք-
նար։
55. Իսկ քահանայա-
պետները ու բոլոր ժողով-
քը Յիսուսի դէմ վկայու-
թիւն կը փնտռէին որ զա-
նիկայ մեռցընեն, և չէին
գտներ.
56. Ինչու որ շատերը
սուտ վկայութիւն կը վկա-
յէին անոր դէմ, ու վկա-
յութիւնները էր-ր- հա-
մաձայն չէին։
57. Եւ ումանք ելան սուտ
վկայութիւն կ'ընէին անոր
դէմ՝ ու կ'ըսէին,
58. Թէ Մենք լսեցինք
ատկէ՝ որ կ'ըսէր. Ես ատ
ձեռագործ տաճարը պիտի
քակեմ, և իրեք օրուան
մէջ ուրիշ մը պիտի շինեմ
առանց ձեռագործի։
59. Բայց անանկ ալ ի-
րենց վկայութիւնը համա-
ձայն չէր։
60. Եւ քահանայապե-
տը մէջ տեղը ոտք ելլելով,
հարցուց Յիսուսին՝ ու ը-
սաւ. Պատասխան մը չե՞ս
տար. ի՞նչ կը վկայեն ա-
սոնք քեզի դէմ։
61. Բայց անիկայ լուռ
կը կենար, և պատասխան
մը չէր տար. քահանայա-
պետը նորէն կը հարցընէր
անոր՝ ու կ'ըսէր. Դո՞ւն
ես Քրիստոսը՝ օրհնեալ
Ա-ո-ծ-ոյ Որդին։
62. Եւ Յիսուս ըսաւ,
Ես եմ. ու պիտի տեսնէք
Որդին Մարդոյ Ո-ր-ո-
թեան աջ կողմը նստած,
ու երկնից ամպերովը եկած։
63. Եւ քահանայապետը
իր հանդերձները պատ-
ռեց՝ ու ըսաւ. Ա՛լ ի՞նչ
պէտք է մեզի վկաներ։
64. Ա-ո-ծ հայհոյութիւ-
նը լսեցիք. ձեզի ի՞նչպէս
կ'երեւնայ. և ամէնքը դա-
տապարտեցին զանիկայ՝ թէ
մահապարտ է։

53—65։ Տես Մատ. Ի՟. 57-
68 Մեկնութիւնը։ Ղ-ս. | Բ. 63-
71։ Ճ-ւ. Ժ՟. 13—16։
55, 56։ Տես Մատ. Ի՟. 60 Մեկ-
նութիւնը։
57—59։ Տես Մատ. Ի՟. 61
Մեկնութիւնը։
60, 61։ Տես Մատ. Ի՟. 62, 63
Մեկնութիւնը։
62։ Տես Մատ. Ի՟. 64 Մեկ-
նութիւնը։
63, 64։ Տես Մատ. Ի՟. 65, 66
Մեկնութիւնը։
65։ Մատ. Ի՟. 67, 68 Մեկ-

65. Եւ ոմանք սկսան թքնել անոր, ու երեսը ծածկել, և բռունցով ծեծել ու ըսել. Մարգարէացիր. ու սպասաւորները ապտակ կը դարնէին անոր:

66. Եւ Պետրոս վարը գաւիթն էր, ու քահանայապետին աղախիններէն մէկը եկաւ,

67. Ու տեսնելով Պետրոսը որ կը տաքնար, նայեցաւ անոր՝ ու ըսաւ. Դուն ալ Յիսուս Նազովրեցիին հետն էիր:

68. Բայց անիկայ ուրացաւ՝ ու ըսաւ. Չեմ գիտեր և չեմ հասկընար՝ թէ դուն ինչ կը խօսիս. ու երբոր դուրս ելաւ՝ գաւիթին դրան առջևը, հաւը խօսեցաւ:

69. Եւ աղախինը նորէն տեսաւ զանիկայ, ու սկսաւ բոլորտիքը կայնողներուն ըսել, Թէ Ասոնցմէ է.

70. Եւ անիկայ նորէն ուրացաւ: Ու քիչ մը ատենէն նորէն կայնողները ըսին Պետրոսին. Իրաւի դուն ալ անոնցմէ ես. ինչու որ Գալիլեացի ես, և քու ըրածդ ալ նման է անոնց:

71. Բայց անիկայ սկսաւ անիծել ու երդում ընել՝ ըսելով, Թէ Ես ան մարդը չեմ ճանչնար, որուն համար դուք կ'ըսէք:

72. Եւ իսկոյն երկրորդ անգամ հաւը խօսեցաւ. ու Պետրոս միտքը բերաւ ան խօսքը՝ որ Յիսուս իրեն ըսեր էր, Թէ Դուն հաւը երկու անգամ չխօսած՝ դուն իրեք անգամ պիտի ուրանաս զիս. ու սկսաւ լալ:

ԳԼ. ԺԵ

1. Եւ առտուանց շուտ մը քահանայապետները ծերերուն ու դպիրներուն հետ՝ և բոլոր ժողովքն ալ խորհուրդ ըրին, Յիսուսը կապեցին՝ ու տարին մատ-

---

նութիւնը:

66—72. Տես Մատ. ԻԶ. 69-75 մեկնութիւնը: Ղուկ. ԻԲ. 54-62: Ցովհ. ԺԸ. 17, 18, 25-27:

62. Հոս Խօսեցաւ ըսելն է որ Մատթէոս հայիւի չրերը: Մատ. ԻԶ. 34 մեկնութիւնը:

69: Տես Մատ. ԻԶ. 71 մեկնութիւնը:

70: Մատ. ԻԶ. 73 մեկնութիւնը:

71: Մատ. ԻԶ. 74 մեկնութիւնը:

72: Համար 68 մեկնութիւնը: Մատ. ԻԶ. 34, 75 մեկնութիւնը:

ԳԼ. ԺԵ

1—5: Մատ. ԻԷ. 1-14: Ղուկ. 23. 1-16: Ցովհ. ԺԸ. 28-38:

նեցին Պիղատոսին :

2. Եւ Պիղատոս հարցուց անոր՝ ըսելով. Դո՞ւն ես Հրէից թագաւորը. անիկայ ալ պատասխան տալով ըսաւ անոր. Դուն կ'ըսես :

3. Եւ քահանայապետները շատ ամբաստանութիւն կ'ընէին անոր վրայով:

4. Ու Պիղատոս նորէն հարցուց անոր՝ ըսելով. Պատասխան մը չե՞ս տար. նայէ՛ որչափ քեզի դէմ կը վկայեն :

5. Եւ Յիսուս տակաւին պատասխան մը չտուաւ, մինչև որ Պիղատոս զարմացաւ :

6. Հայց տօնին ատենը կապուած մը կ'արձակէր անոնց, որը որ իրենք ուզէին:

7. Եւ Հին կար որուն անունը Հարաբբաս էր, խռովարարներուն հետը կապուած, որոնք խռովութեան ատենը մարդասպանութիւն ըրեր էին :

8. Եւ ժողովուրդը աղաղակելով՝ սկսաւ խնդրել որ ընէ ինչպէս որ միշտ կ'ընէր իրենց :

9. Եւ Պիղատոս անոնց պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ. Կ'ուզէ՞ք որ Հրէից թագաւորը արձակեմ ձեզի :

10. Վասնզի գիտէր որ քահանայապետները նախանձի համար մատներ էին զանիկայ :

11. Հայց քահանայապետները ժողովուրդը գըրգռեցին որ ընդհակառակ Հարաբբան իրենց արձակել :

12. Դարձեալ Պիղատոս պատասխան տուաւ՝ ու ըսաւ անոնց. Ասպա Հրէից թագաւոր ըսածնիդ ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ :

13. Եւ անոնք նորէն կ'աղաղակէին, Խաչը Հանէ ատիկայ :

14. Պիղատոս ըսաւ անոնց. Հայց ի՞նչ չար գործ ըրած է ատիկայ. և անոնք՝ ալ աւելի կ'աղաղակէին՝ ըսելով. Խաչը Հանէ ատիկայ :

15. Եւ Պիղատոս ժողո-

1, Տես Մատ. Իէ. 1, 2 ՄկնուԹիւնը :

2, 3, Տես Մատ. Իէ. 11, 12 ՄկնուԹիւնը :

4, 5, Տես Մատ. Իէ. 13, 14 ՄկնուԹիւնը :

6-15, Մատ. Իէ. 15-26, Ղուկ. ԻԳ. 17-25, Յհ. ԺԸ. 39, 40, 6-10, Տես Մատ. Իէ. 15-18 ՄկնուԹիւնը :

11, Տես Մատ. Իէ. 20 ՄկնուԹիւնը :

12, 13, Մատ. Իէ. 22 ՄկնուԹիւնը,

14, 15, Տես Մատ. Իէ. 24, 26 ՄկնուԹիւնը :

վուրդը դոհընել ուզելով՝ Նարաբբան արձակեց ա-նոնց, ու Յիսուսը ծեծե-լով՝ ձեռք տուաւ որ խա-չուի։

16. Ու զինուորները ներս տարին զանիկայ գաւիթը՝ այսինքն պալատը. և բո-լոր գունդը մէկտեղ կան-չեցին.

17. Ու հագցուցին անոր ծիրանիներ, և փշեղէն պը-սակ հիւսելով՝ անոր դը-րին.

18. Ու սկսան բարև տալ անոր՝ ո՛ւռ-ե՛ւ. Ողջո՛յն քեզ՝ Հրէից Թագաւոր։

19. Ու անոր գլուխը ե-ղէգով կը ծեծէին, ու կը թքնէին անոր, և ծնկան վրայ գալով՝ երկրպագու-թիւն կ'ընէին անոր։

20. Ու երբոր ծաղր ըրին զանիկայ, ծիրանիները վը-րայէն հանեցին, և իր հան-դերձները հագցուցին անոր, ու դուրս հանեցին զանի-կայ՝ որ խաչը հանեն։

21. Ու Սիմոն Կիւրենա-ցին՝ Ալէքսանդրոսին և Ռուփոսին հայրը, որ ան-կէ կ'անցնէր արտէն եկած, պահակ բռնեցին որ անոր խաչը վերցընէ։

22. Ու տարին անիկայ Golgotha ըսուած տեղը, (որ կը թարգմանուի՝ Գան-կի տեղ.)

23. Ու անոր զմուռսով խառնած գինի տուին՝ որ խմէ, բայց ինքը չառաւ.

24. Ու խաչը հանեցին զանիկայ. և անոր հան-դերձները բաժնեցին, ա-նոնց վրայ վիճակ ձգելով՝ թէ ո՛վ ինչ պիտի առնէ։

25. Ժամը իրեքն էր, ու խաչը հանեցին անիկայ։

26. Ու անոր յանցանքի գիրը գրուած էր, Ին Հրէից Թագաւորն է։

27. Ու անոր հետ երկու աւազակ խաչը հանեցին. մէկը անոր աջ կողմէն, ու մէկը ձախ կողմէն։

28. Ու կատարուեցաւ ան գիրը՝ որ կ'ըսէ, Թէ Ան-օրէններուն հետ սեպուե-ցաւ։

29. Ու անոնք որ կ'անց-ն էին՝ կը հայհոյէին անոր, գլուխնին կը շարժէին՝ ու կ'ըսէին. Ա՛հաղ որ տաճա-րը կը քակէիս, և իրեք օր-

---

16–20։ Տես Մատ. ԻԷ. 27–31 Մեկնութիւնը. Ց-ՎԵ. ԺԹ. 1–16։ 21–28։ Տես Մատ. ԻԷ. 32–38 Մեկնութիւնը Լ--. ԻԹ. 26–34, 38։ Ց-ՎԵ. ԻԹ. 17–24 29–37. Տես Մատ. ԻԷ. 39–50 Մեկնութիւնը Ղ-- ԻԹ. 3ս–37 39–44, 46։ Ց-ՎԵ. ԺԹ. 25–30։

ուան մէջ կը շինէիր.

30. Ինքզինքդ ազատէ՛, ու իջի՛ր ատ խաչէդ։

31. Նոյնպէս ալ քահանայապետները դպիրներուն հետ իրենց մէջը ծաղր ընելով կ'ըսէին. Ուրիշները ազատեց, ինքզինքը չկրնար ազատել։

32. Ա՛ր Քրիստոսը Իսրայէլի թագաւորը՝ թո՛ղ հիմա խաչէն վար իջնէ, որ տեսնենք ու հաւատանք. և իր հետը խաչը ելլողները կը նախատէին զանիկայ։

33. Ու վեցերորդ ժամը հասածին պէս, բոլոր երկրին վրայ խաւար եղաւ մինչև իններորդ ժամը։

34. Ու իններորդ ժամուն՝ Յիսուս մեծ ձայնով աղաղակեց, ու ըսաւ. Էլոի Էլոի լամա սաբաքթանի. որ կը թարգմանուի, Աստուած իմ՝ Աստուած իմ, ինչո՞ւ զիս թողուցիր։

35. Ու քովը կայնողները զանիկայ լսելնուն՝ կ'ըսէին, թէ Եղիան կը կանչէ։

36. Ու մէկը վազեց սպունգ մը քացախով լեցուց, ու եղէգի մը անցնելով՝ տուաւ անոր որ խմէ, և ըսաւ. Թո՛ղ տուր տեսնենք՝ թէ Եղիան կու գա՞յ ատիկայ վար իջեցնելու։

37. Ու Յիսուս մեծ ձայն մը հանեց, ու հոգի տուաւ։

38. Ու տաճարին վարագոյրը երկուքի պատռեցաւ վրէն ի վար։

39. Ու հարիւրապետը որ անոր դիմացը կեցեր էր, տեսնելով որ այսպէս աղաղակելով հոգի տուաւ, ըսաւ. Ճշմարիտ Որդի Աստուծոյ էր աս մարդը։

40. Կիներ ալ կային՝ որ հեռուանց կը նայէին. որոնց մէջն էր Մարիամ Magdաղենացին, և պըղտիկ Յակոբոսին ու Յովսեսին մայրը՝ Մարիամ, և Սողոմէ.

41. Որոնք՝ երբոր Գալիլեա էր, իր ետևէն կ'երթային, և իրեն սպասաւորութիւն կ'ընէին. և ուրիշ շատ կիներ ալ՝ որ իր հետը Երուսաղէմ ելեր էին։

---

32. Իր հետը խաչը ելլողները] Նախատէին զանիկա. Անոնցմէ մէկը վերջը դարձի եկաւ։ Տես Գործ. Ի։ 44 մեկնութիւնը։

33—37. Տես Մատթ. Ի։ 45-50 մեկնութիւնը։

38—47. Տես Մատթ. Ի։ 51—61։ Ղուկ. Ի։ 45, 47—56։ Յով.

42. Եւ երբոր իրիկուն եղաւ, ան օրը ուրբաթ՝ այսինքն շաբաթին առջի օրը ըլլալով,

43. Յովսէփ Արիմաթիացի երեւելի խորհրդական մը՝ որ ինքն ալ Աստուծոյ թագաւորութիւնը կը սպասէր, եկաւ՝ ու համարձակութիւն ընդլով՝ Պիղատոսին քովը մտաւ, և Յիսուսին մարմինը խնդրեց։

44. Եւ Պիղատոս զարմացաւ՝ որ արդէն մեռած ըլլայ. և հարիւրապետը իրեն կանչելով՝ հարցուց անոր՝ թէ շատ ատե՞ն է որ մեռաւ։

45. Եւ երբոր տոյժը իմացաւ հարիւրապետէն, մարմինը Յովսէփին շնորհեց։

46. Եւ Յովսէփ գնաց, ու գանիկայ վար իջեցընելով՝ կտաւովը փաթթեց, ու գրաւ գերեզմանի մը մէջ՝ որ քարէ փորուած էր. և քար մը գլորցուց գերեզմանին դուռը։

47. Իսկ Մարիամ Magdաղենացին, ու Յովսեսին մայրը Մարիամ տեսան անտեղը, ուր որ դրուեցաւ։

ԳԼ. Ժ.Ջ.

1. Եւ երբոր շաբաթը անցաւ, Մարիամ Magdաղենացին՝ և Յակոբոսին մայրը Մարիամ՝ և Սողոմէ խունկեր ծախու առին, որ գան օծեն անիկայ։

2. Եւ Միշաբթի առտուանց շատ կանուխ՝ արեւը որ կը ծագէր՝ եկան գերեզմանը,

3. Եւ իրարու կ'ըսէին. Քարը ո՞վ պիտի գլորցընէ մեզի գերեզմանին դռնէն.

4. (Եւ նայեցան տեսան որ քարը գլորցուած էր.) ինչու որ շատ մեծ էր։

5. Եւ ներս գերեզմանը մտնելով՝ երիտասարդ մը տեսան որ աջ կողմը նըստեր էր ճերմակ պատմուճան հագած, ու զարհուր-

---

ժթ. 38—42։

38։ Տես Մատ. Իէ. 51 մեկնութիւնը։

39։ Տես Մատ. Իէ. 54 մեկնութիւնը։

40, 41։ Տես Մատ. Իէ. 55,56 մեկնութիւնը։

42–45։ Տես Մատ. Իէ. 57, 58 մեկնութիւնը։

46։ Տես Մատ. Իէ. 59, 60 մեկնութիւնը։

47։ Տես Մատ. Իէ 55, 61 մեկնութիւնը։

ԳԼ. Ժ.Զ.

1-20։ Մատ. Իը. 1-20։ Ղուկ. Իգ. 1-53։ 6-ին. Ի և Իա։

1, 2։ Մատ. Իը. 1 մեկնութիւնը։

3–5։ Տես Մատ. Իը. 2–4 մեկնութիւնը։

ընցան։

6. Եւ անիկայ ըսաւ անոնց. Մի՛ զարհուրիք. Յիսուս Նազովրեցին կը փնտռէք, որ խաչուեցաւ. անիկայ յարուցեալ է, հոս չէ՛. ահա՛ ան տեղը՝ ուր որ դրին զանիկայ։

7. Ուստի գացէ՛ք՝ ըսէ՛ք անոր աշակերտներուն և Պետրոսին, թէ նա՛ ձեզմէ առաջ Գալիլեա կ'երթայ, հոն պիտի տեսնէք անիկայ՝ ինծի որ ձեզի ըսաւ։

8. Եւ անոնք դողդղալով ու ապշութենամբ բռնուած՝ ելան ու փախան գերեզմանէն. և մէկու մը բան չըսին, քանզի կը վախնային։

9. Յիսուս մեկշաբթի առտուանց յարուցեալ առաջ՝ առաջ Մարիամ Մագդաղենացիին երեւցաւ, որ անկէ եօթը դեւ հաներ էր։

10. Անիկայ գնաց անոնց որ ընդհանուր անունն էր Թոռ-մէ։

Երեսին ըրէ- էրնց Նոռ-թ-ռիթ-նը։ Ղուկաս (ԻԴ. 37) կ'ըսէ թէ՝ երբոր ինքը իրենց երեւցաւ՝ զարհուրելով կը վախնային, ու կը կարծէին թէ ոգի մը կը տեսնէն։ Շատ դժուարութեամբ համոզուեցան թէ իրենց Տէրը յարութիւն առած է։

Իրենէ ընդոգտոյին։ Տես Ղուկ. ԻԴ. 9-11։ Մատ. ԻԼ. 7 մեկնութիւնը։

15։ Տես Մատ. ԻԼ. 19 մեկ-

պատմեց՝ որոնք անոր հետ էին, երբոր սուգ կ'ընէին ու կու լային։

11. Իսկ անոնք երբոր լսեցին թէ կենդանի է՝ և թէ իրեն երեւցաւ, չհաւատացին։

12. Ետքը ուրիշ կերպարանքով երեւցաւ անոնցմէ երկուքին՝ որ քալելով արտը կ'երթային։

13. Եւ անոնք գացին ուրիշներուն պատմեցին. ու անոնց ալ չհաւատացին։

14. Վերջը՝ տասնումէկին երեւցաւ, երբոր սեղան նստած էին, ու երեսներնին զարկաւ իրենց անհաւատութիւնը և սրտերնուն կարծրութիւնը, վասն զի որոնց որ ինքը երեւցաւ մեռելներէն յարութիւն առած, իրենք չհաւատացին։

15 Եւ ըսաւ անոնց. Գացէ՛ք բոլոր աշխարհ, ու ա-

6, 7։ Տես Մատ. ԻԸ. 5–7 մեկնութիւնը։

8։ Տես Մատ. ԻԸ. 8 մեկնութիւնը։

9–11։ Տես Մատ. ԻԸ. 9 մեկնութիւնը։

12, 13։ Ղուկ. ԻԴ. 13–32։ Տես Մատ. ԻԸ. Հայերէնին նը-

14. Վերջը տասնումէկին երեւցաւ։ Իր յարութիւն առած օրուան իրիկունը։ Տես Մատ. ԻԸ. Հայերէնին նը-։ Տասնումէկին երեւցաւ կ'ըսէ, թէև Թովմաս հոն չէր, ինչու որ Յուդային մնացեալ վերջը առաքեալներուն

ւետարանը քարոզեցէ՛ք բո-
լոր ստեղծուածներուն :
16. Ո՛ն որ հաւատայ՝ ու
մկրտուի , պիտի փրկուի ;
և ան որ չհաւատայ , պի-
տի դատապարտուի :
17. Եւ անոնք որ կը հա-
ւատան , ասոնք նշանները ա-

նունիս հետ պիտի երթան .
իմ անունովս դեւեր պիտի
հանեն , նոր լեզուներ պի-
տի խօսին .
18. Ձեռքերնին օձեր պի-
տի բռնեն , և թէ որ մա-
հաւոր թոյն մը խմեն , ի-
րենց պիտի չվնասէ . հի-

նութիւնը : Աւետարանը քա-
րոզեցէք բոլոր ոտիճաոտնիներուն
կ՛ըսէ Յիսուս , և ամէն քրիս-
տոնեայ պարտական է աղօթ-
քով՝ քարոզութիւնով և ըս-
տակ տալով իր ձեռքէն ամ-
նէն աղէկ եկածն ընել որ ան
երջանիկ օրը շուտով գայ , երբոր
հեթանոսները Քրիստոսի ժա-
ռանգ. Թ. ն պիտի ըլլան ,
և երկրին ծայրերը իրեն ըս-
տացուածք (Սաղ . Բ . 8) , եր-
բոր ալ հարկ պիտի չըլլայ՝ որ
սովրեցնեն ամէն մէկը իր քա-
ղաքացիին և ամէն մէկը իր եղ-
բօրը , ըսելով թէ՝ Տէրը ճանչ-
ցիր , ինչու որ պզտիկէն մինչև
մեծը ամէնը Աստուած պիտի
ճանչնան : Եբր . Ը . 11 : Ով որ
աս օրուան գալուն համար չաշ-
խատիր , բնաւ Քրիստոսի հոգին
չունի , և իրը չէ :

Դուք որ լուսաւորուած էք
Լուսով մը երկինքէն ,
Ճշմարտութիւն սորված էք
Մեր մարգարէ փրկչէն ,
Կրնա՞ք կենաց ճրագը
Եղբայրներէդ պահել .
Կրնա՞ք մարդոց սրտերը
Անոյշ կորսուած խրկել :

Ո՛չ՝ այլ ձեր ունեցածը
Կարօտներուն տուէք ,
Եւ ձեր ձրի առածը
Ձրի հաղորդեցէք .
Մեծ փրկութենէն լուրը
Փութով Թող քարոզուի ,
Մեծ փրկութենէն ջուրը
Ծարաւներուն տրուի :

16. Ան որ հաւատայ . ըստ , Քի-
շելու է թէ աս հաւատքը պէտ-

ղբեր հաւատք ըլլալու է՝ որ մար-
դուն Քրիստոսի հնազանդե-
լովը կը յայտնուի , ու չէ թէ
ան մեռած հաւատքը՝ որ ա-
ռանց գործքերու է : Անիկայ
դեւերն ալ ունին : Յակ . Բ .
19, 20 :

Ան որ չհաւատայ , պէտք չունի
պատասխանի : Ձըսեր , ով կիր-
պոսէ պիտի դատապարտուի , ին-
չու որ թէև Քրիստոսի ամէն
հաւատացեալը իր անունովը
մկրտուելու է , բայց մկրտու-
թիւնը մէկը չկրնար փրկել , և
մէկը պիտի չկորսուի իր չմե-
կըրտուած ըլլալուն համար :
Խաչուած գողը մկրտուած չէր ,
բայց Յիսուս իրեն ըսաւ , "Դուն
այսօր իմ հետս դրախտին մէջ
պիտի ըլլաս" :

17, 18 : Կ՛երևայ թէ հրաշա-
գործութեան պարգևը բոլորը
առջի քրիստոնեաներուն տը-
րուած էր :

Դևեր պէտք հանէ : Գործ . Ե .
16 : Ը . 7 : ԺԶ . 18 : Ժթ . 12 :

Նոր լեզուներ պէտք խօսէ :
Աս հարկաւոր պարգև մըն
էր՝ որ ամէն ազգայ մէջը ա-
ւետարանը քարոզուէն : Գործ . Բ .
4 : Ը . 46 : Ժթ . 6 : Ա Կոր . ԺԴ .
10, 28 : ԺԳ . 2, 4, 5, 13, 22, 39 :

Չարչարիչն օձեր պէտք բռնէ :
Պօղոս ասանկ բրաւ առանց վը-
նասուելու : Գործ . ԻԸ . 3-5 :

Հիւանդներու վրայ ձեռք պէտք
դնէ . ևն : Գործ . Գ . 6 , 7 : Ե . 15 :
16 : Յակ . Ե . 14 :

ւանդներու վրայ ձեռք պիտի դնեն. ու անոնք պիտի առողջանան։

19. Ա՛րդ՝ Տէրը անոնց հետ խօսելէն ետքը երկինքը համբարձաւ, ու Աստուծոյ աջ կողմը նստաւ։

20. Ե՛ւ անոնք ելան՝ ու ամէն տեղ կը քարոզէին, և Տէրը անոնց գործակից էր, ու խօսքը կը հաստատէր ան նշաններով՝ որ անոնց հետը կ'երթային։

19։ Տես Գործ Ա. 2, 9։ Պուկաս (Ի Դ. 50, 51) կ'ըսէ թէ Յիսուս վերևնք մինչև Բեթանիա տարաւ՝ և հոն համբարձաւ։ Ան գեղը Ձիթենեաց լեռանը արևելեան կողմն էր, ու հաւանական է թէ Յիսուս աշակերտները մինչև գեղին արևմտեան ծայրը՝ լեռանը գլուխը տարաւ ու հոն համբարձաւ։ Տես Մատ. Իհ Հոյսը։

Ա՛ջ-ը՝ նոյ ալ իմը նորա։ Գործ Ի. 55։

20. Անդ. եւն։ Առաքեալները քարոզութեան մէջ շատ նախանձաւոր էին, անանկ որ իրենց աշխատանքովը բոլոր գիտցուած աշխարհը լուսաւորուեցաւ։ Տես Մատ. Իդ. 14 մեկնութիւնը։

Տէրը անոնց գործակից էր։ Իր խօսքին համեմատ։ Մարկ. Իհ. 20։

Խօսքը։ Հոգին. եւն։ Գործ. Ե. 12։ Ժդ. 3։ Եբր. Բ. 4։ Մեր աղօթքը ու ջանքը միշտ պէտք ըլլայ, որ մեր գործքերը և քարոզութիւնները անանկ ըլլան՝ որ Տէրը մեզի գործակից ըլլայ, ու մեր խօսքը հոգի։

Տէր քաղցրութեամբ վերէն նայէ
Քու քարոզիչներուդ.
Անոնց սրբա՛ տուր, ա՛ սիրա օգնէ
Ընորհքով քու Սուրբ Հոգւոյդ։

Ազդու ձայնով թող քարոզեն
Աւետարան Փրկչիդ.
Բոլորը աշխարհք քեզ դարձնեն
Մեծնայ եկեղեցիդ։

Ամէն ազգաց հասկցնեն
Թէ լոկ Յիսուս Փրկիչ
Մեզի համար էլ երկինքէն
Ելաւ ե մեզաց քաւիչ։

Փրկչիդ անուն՝ անհուն ալ ուժ
Ամէն մարդիկ ճանչնան,
Որով ամէն կռապաշտներ
Շուտով քեզի դառնան։



1995

1995